BOEKENSCHOUW

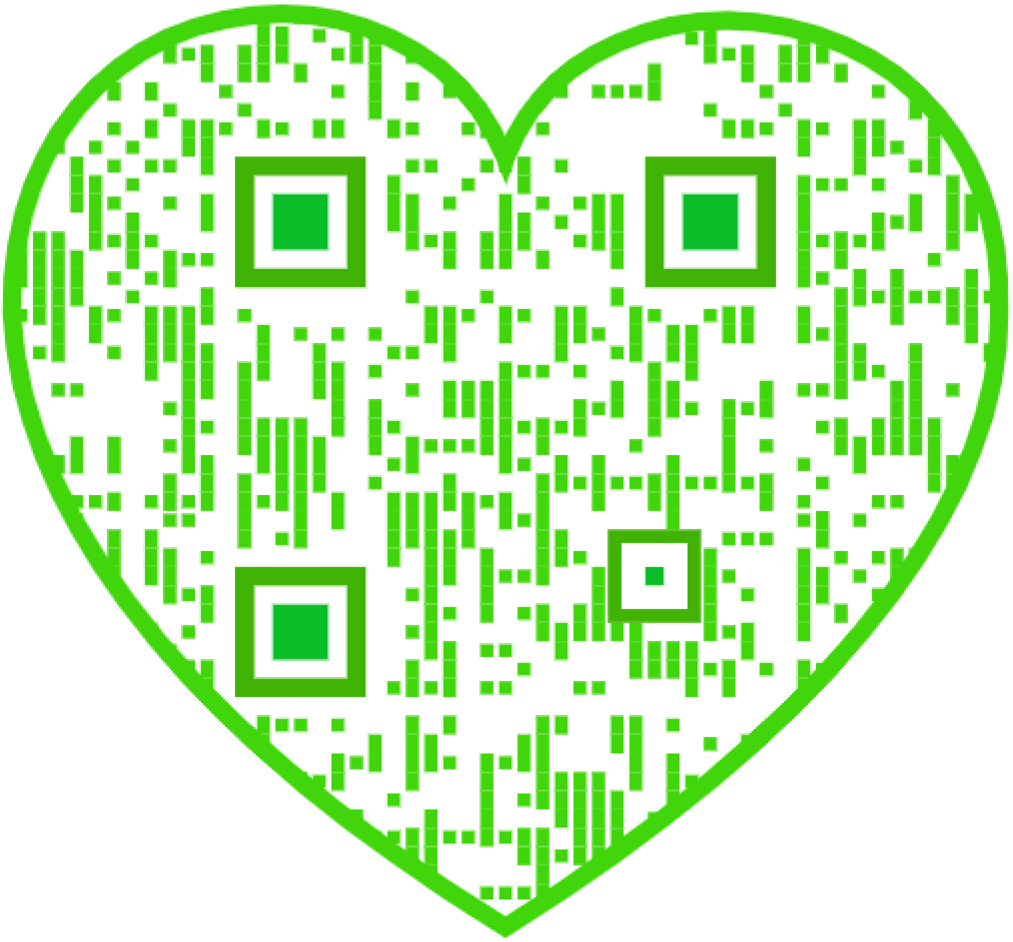

BOEKENSCHOUW

HOOFDREDACTEUR:
A. B. H. GIELEN S.J.
HEERENGRACHT 415
-: AMSTERDAM :-

MAANDSCHRIFT

MET MEDEWERKING
VAN NEDERLANDSCHE
EN BUITENLANDSCHE
-: SCHRIJVERS :-

ACHTTIENDE JAARGANG
— 1924–1925 —

UITGEGEVEN DOOR
HET NEDERLANDSCHE BOEKHUIS, TILBURG
ROTTERDAM, WELTEVREDEN, BRUSSEL, ANTWERPEN

AAN ONZE TROUWE LEZERS.

Men veroorloove ons een kort woord tot inleiding van den achttienden jaargang.

Gelijk wij reeds mededeelden, werd de Redactie van Boekenschouw uitgebreid en de medewerking dezer schrijvers, die elk op hun gebied een naam hebben te op te houden, zal ons Maandschrift ongetwijfeld ten goede komen.

In hoofdlijnen blijft ons Program hetzelfde, omdat het in den loop der jaren deugdelijk is gebleken.

Wij zullen dus den lezer niet overstelpen met titels van boeken, waarin zij onmogelijk eenig belang kunnen stellen of van wier verschijnen zij, in hun kwaliteit van vakmannen, toch dadelijk in kennis worden gesteld.

Aanwijzen het goede boek, waarschuwen tegen het slechte, dát blijft de taak, welke wij ons voorstellen naar beste krachten en inzichten te vervullen.

Daarbij mogen wij echter niet uit het oog verliezen: ook de werken, die uit den aard der behandelde stof onzijdig zijn, doch die van eenig nuttig kunnen zijn voor een bepaalde klasse onzer lezers, tijdig aan te kondigen. Wij gelooven dat alles te bereiken door, naast de leidende hoofdartikelen, de volgende rubrieken bij te houden.

Voor het Geestelijk Leven.

Onder dit opschrift wordt vermeld het beste dat op godsdienstig gebied in de verschillende landen verschijnt.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Deze rubriek omvat de schrijvers, die zich bezig houden met de psyche van den mensch.

Nuttige Kennis op verscheiden Gebied.

Wàt van belang kan zijn voor de verschillende standen, beroepen, functies in de maatschappij.

Letterkunde en Kunst.

Geschiedenis van kunst en kunstenaars, literaire beschouwingen en kritieken.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Nederlandsch — Fransch — Duitsch — Engelsch.

Vervolgens zullen wij, zoo vaak daar reden voor is eene lijst geven van

Boeken, waarover gesproken wordt.

Soms immers verschijnen boeken, die òf door handige reclame òf door hun inhoud, fel de aandacht treffen. Het oordeel over dergelijke werken wordt beknopt samengesteld uit de gegevens der deskundigen van ons R.K. Centraal Bureau voor Lectuur.

De Laatste Lichting

brengt de aankondiging der uitgaven, die nog ter onzer kennis kwamen vóór het afsluiten van ons maandnummer. Het maakt de maandelijksche Bibliografie (wat Nederl. uitgaven betreft) ongeveer volledig.

De Redactie van Boekenschouw wordt den nieuwen abonné's van dezen jaargang bekend gemaakt op den omslag.

Daar zij evenwel ons artikel over ons Centraal Bureau voor Lectuur (1924 aflevering Maart) niet bezitten, deelen wij hier nog eens de namen mede van onze vaste medewerkers:

PROF. Dr. BROM — Ir. L. FEBER — PROF. Dr. JAC. VAN GINNEKEN — Dr. G. GORRIS — PROF. P. GROENEN. — PROF. Dr. J. HOOGVELD — CHR. KOPS O.F.M. — G. LAMERS — PROF. B. MOLKENBOER — M. A. P. C. POELHEKKE — PROF. Dr. F. ROELS — PROF. Dr. A. VAN ROOY — J. VAN RYCKEVORSEL S.J. — PROF. Dr. A. SLIJPEN — M. SLOOT — Dr. J. STERCK — PROF. Dr. A. STEGER — BERNARD VERHOEVEN — CYRIEL VERSCHAEVE — Mr. Dr. P. J. WITTEMAN.

Alle abonné's van Boekenschouw, die zich aanmelden als correspondent van het Bureau Heerengracht 415, Amsterdam, ontvangen op schriftelijke aanvrage gratis (alleen postzegel voor antwoord insluiten) advies en inlichting omtrent uitgaven op een of ander speciaal gebied; over vak- en studieboeken; waarde en gehalte van romans; inhoud en richting van Tijdschriften.

Wij gelooven dat door ons Maandschrift en correspondentiebureau het geheele gebied der Bibliographie vrijwel wordt bestreken, waar tenminste het uitgaven geldt van niet àl te beperkt belang.

A. B. A. GIELEN, S.J.

DE GEHEIMZINNIGE WETENSCHAP DER PHARAO's. [1]

Th. Moreux, directeur van het Observatorium van Bourges, weet steeds op aantrekkelijke en onderhoudende manier

het een of ander onderwerp, dat van huis uit misschien wat dor is, den lezers voor te stellen.

Zoo heeft hij zich uitgesproken over het bewoond zijn van sommige planeten, over de Einstein-theorie en andere, wij zullen maar zeggen, brandende kwesties van den dag.

Prettige boekjes wist hij te schrijven over algebra en meetkunde, en deze strenge wetenschap zelfs voor jeugdige geesten lieftallig te maken, omdat hij kans zag haar te ontdoen van alle norsche geheimzinnigheid.

Voor zoover ik weet, werd in het Nederlandsch nog niets van hem vertaald, behalve het boek, welks titel bóven en welks vertaler en uitgever ónder deze bladzijden staat. Nog is er in handschrift eene vertaling van een zijner andere populair wetenschappelijke werken, doch daarover zullen wij zwijgen tot het „salonfähig" is.

Maar over de geheimzinnigheid der Pharaoonsche wetenschap moeten onze lezers wat meer weten.

Toen Moreux den geleerden Albert de Lapparent, secrétaire perpétuel van de Académie, eens vroeg, wat hij van het eerste hoofdstuk van den Bijbel dacht, antwoordde hij: „Als ik in veertig regels een overzicht moest geven van de meest vaststaande ontdekkingen der geologie, dan zou ik het verhaal van Genesis overschrijven, dat wil zeggen, de geschiedenis van de schepping der wereld, zooals Mozes die verteld heeft."

Voor velen, die wat gebiologeerd zijn door de hooghartigheid, waarmee de moderne wetenschap neerblikte op het scheppingsverhaal van Mozes, zal deze uitspraak van een bij uitstek wetenschappelijk man, wel eene verrassing zijn.

En Moreux zegt dat er inderdaad een algemeene overeenstemming bestaat tusschen het Bijbelverhaal en de vaststaande feiten, die onze huidige wetenschap ons geeft.

Wie nader wil kennis maken met zijn argumenten leze bladzijde 142 en volgende van „de Geheimzinnige Wetenschap der Pharao's".

Ik heb gespatieerd laten drukken de woorden: vaststaande feiten der tegenwoordige wetenschap. Want daar komt het op aan. Er is zoo druk met hypothesen gewerkt door geleerden, aanvankelijk met het doel om de waarheid te vinden; en hun eigen hypothesen hebben zij ten slotte zóó lief gekregen, dat zij die voor waarheden zijn gaan houden, en op hun gezag

ook de niet beter wetende menigte heel wat voor waarheid ging houden, dat waarlijk niets méér was dan een veronderstelling, en er aan wende vaststaande feiten te zien, waar alleen nog maar losstaand steigerwerk aanwezig was.

Hoe lang wordt nu niet reeds door onnoozele Dageraadsboekjes de nog onnoozelere massa wijs gemaakt, dat de afstammingslijn van den mensch naar lichaam en ziel met volkomen zekerheid kan worden doorgetrokken tot watervloo en mossel of dergelijke „kleine luiden" onder de schepselen.

Een enkel steekhoudend bewijs voor de lichamelijke ontwikkeling van den mensch hebben wij niet; en wat het geestelijke betreft stuiten wij altijd, hoe diep wij ook teruggaan in de geschiedenis, op hooggebieden van beschaving.

Zonder twijfel vinden wij sporen in voorhistorische holen van gebrekkige industrie en wetenschap; maar die vinden wij onder de tegenwoordige wilden van Melanesië ook. Dat wijst echter niet op minder verstand, maar op mindere intellectueele, materieële en industrieele ondervindingen. Men moet niet vergeten, dat goed onderwezen en verstandig twee onderscheiden begrippen zijn.

Bovendien vinden wij dat de schedelinhoud van deze lagere rassen niets minder is dan de onze, en wat zij aan kunst hebben nagelaten vaak in geen enkel opzicht voor het werk van moderne scholen behoeft onder te doen.

Als de voorstanders der apen-theorie dus beweren, dat de mensch zich heeft opgewerkt uit den wilden staat tot hoogere beschaving, kunnen wij met evenveel recht daar tegenover de hypothese stellen: zouden die zoogenaamd lagere rassen niet achteruit zijn gegaan? Afgedwaald van de beschavings-centra en, aan zichzelf overgelaten, op menig punt weer verwilderd?

Alle christelijke godsdiensten, evenals de joodsche, leeren, dat de mensch geschapen is in een staat van vergevorderde beschaving.

De ongeloovige wetenschap schudt neen, wat weinig wetenschappelijk is, want zij behoorde ten minste, afgezien van alle geloofsleer, beide onderstellingen a priori (dus zoolang er geen bewijs is voor het tegendeel) voor even waarschijnlijk te houden.

In Polynesië zijn nog volksstammen, die niet hooger staan in beschaving dan die van het oudste gedeelte van den steentijd.

En wat hebben nu de geschied- en aardrijkskundigen ontdekt? In meerdere gevallen konden zij den loop der omzwervingen dezer volksstammen nagaan en kwamen tot de bevindingen, dat inderdaad zij waren afgedwaald van een beschaafden stam en langzaam achteruit gegaan. Er zijn meer ontdekkingen, die ten minste het vermoeden wekken van het bestaan eener hoogere en veel hoogere beschaving dan door de Wetenschap werd aangenomen.

Op 't oogenblik betwist niemand meer, dat men bij de Egyptenaren de oudste getuigenissen van een geschreven gedachte moet zoeken, gegraveerd op steen.

Ook de Egyptische pyramiden hebben niet altijd alleen als grafplaats gediend. De grootste onder hen, die van Cheops (2500 j. vóór Chr.) is geen graf; zij bevat ook weinig inscripties, maar als zij werkelijk is opgericht om de wetenschappelijke gegevens vast te leggen, welke uit haar zijn af te leiden, dan beroemen wij ons thans op ontdekkingen, die eigenlijk al 6000 jaren bekend waren.

De zijvlakken der Groote Pyramide zijn georienteerd naar de vier windstreken op nog geen 5 minuten na nauwkeurig; toen de beroemde Tycho Brahé in 1577, dus 4000 jaren later, zijn observatorium orienteerde, beging hij eene vergissing van 18 boogminuten en in Parijs deed men het niet veel beter. Was dat geluk of toeval bij de oude Egyptenaren?

Engelsche en Fransche geleerden hebben den meridiaan van Greenwich en Parijs gezocht, en thans blijkt die van de Groote Pyramide verreweg de beste, omdat hij het meest over 't vaste land gaat en de bewoonbare aarde precies in twee gelijke deelen verdeelt. Toeval?

Wij weten dat de verhouding van omtrek tot middellijn van een cirkel onmeetbaar is, en als wij tot in vier decimalen nauwkeurig de relatie willen bepalen, krijgen wij het getal 3.1416. Welnu de omtrek van de pyramide aan de basis, gedeeld door tweemaal de hoogte, geeft juist hetzelfde getal.

Als lengte-eenheid nam men in 1841 het tien-millioenste gedeelde van een kwart merediaan, onzen meter.

De oude Egyptenaren hadden een andere eenheid, het tienmillioenste deel van de halve aarde, nauwkeurig tot op een honderste van een millimeter. Dat was oneindig veel juister dan een deel van den meridiaan, wijl elke meridiaan door den eigen-

aardigen vorm der aarde verschillend is, als hij op den grond wordt uitgemeten. Maar in de helft onzer 19de eeuw kon nog geen enkel geleerde de lengte van de aardas bepalen.

Ik zal mij tot deze enkele voorbeelden beperken, want ik hoop, dat men het boek van Moreux zelf in zijn geheel zal lezen.

De gevolgtrekking is: Uit opmetingen van de Groote Pyramide moet volgen dat een volk, duizende jaren geleden reeds bekend moet zijn geweest met vorm en grootte en dichtheid van onze aarde, met de breking van het licht, den afstand der zon enz.

Maar welk volk?

En dit is nu het meest verbazingwekkende, dat alle historici tot nu toe eenstemmig zijn in de bevestiging der navolgende feiten:

„De oude Egyptenaren hebben nooit eenige toespeling gemaakt op de verhouding van den omtrek tot de middellijn van een cirkel; nergens vindt men, dat ze uitsluitend gebruik gemaakt hebben voor vermenigvuldiging of deeling, van de getallen 2, 3, 5 en 7, die in wezen pyramide-getallen zijn; niets wettigt de veronderstelling, dat ze het verband tusschen de geografische breedte en de poolshoogte kenden, of dat ze een duidelijke voorstelling hadden van de breking van het licht door de luchtlagen; ongetwijfeld waren ze onbekend met de grootte der aarde, maakten ze gewoonlijk geen gebruik van de heilige el en dachten ze er misschien heelemaal niet aan, dat deze el een bepaald deel is van den halven aardstraal; zeer zeker hadden zij dus ook den weg, dien de aarde doorloopt bij haar wenteling om de zon, niet in pyramide-ellen, of den afstand van de aarde tot de zon kunnen bepalen; Ze hadden geen idee van het gewicht of de gemiddelde temperatuur van de aarde; hun inhouds- en gewichtsmaten waren niet afgeleid uit gegevens, door de Pyramide verschaft; nooit hebben ze melding gemaakt van de poolster of den duur der praecessie, enz. enz."

En toch, al deze ontdekkingen der moderne wetenschap zijn in de Pyramide aanwezig als natuurlijke grootheden, die eenmaal gemeten werden en altijd weer gemeten kunnen worden, en waarvan men de beteekenis slechts in getallen behoeft aan te geven, om hun waarde te laten zien.

De beroemde protestantsche astronoom Piazzi-Smith, die een deel van zijn leven besteed heeft aan de bestudeering der Pyramide van Cheops, komt tot het volgende dilemma: òf de bouw-

meesters van dit monument, dat uniek is in de wereld, bezaten een wetenschap, die even hoog stond als de onze, wat iets verbijsterends heeft niet alleen, maar ook door de feiten wordt tegengesproken; òf, als bewakers van eene traditie, die tot de eerste tijdperken teruggaat, hebben zij gegevens, door Openbaring toevertrouwd aan den eersten mensch, in steen willen vastleggen, ofschoon de beteekenis daarvan voor hen niet meer duidelijk was.

In plaats dus van een lagerstaanden mensch te vinden naar mate men verder teruggaat in de geschiedenis, zou men een meer volmaakten ontmoeten hoe dichter wij naderen tot het tijdstip van zijn verschijning op aarde. Wat de hypothese der afstamming totaal vernietigt.

Ook de oudste godsdienstige overleveringen wijzen er op dat de afgodendienst eerst na het monotheisme is gekomen en niet alleen geen kenmerk van ontwikkeling, doch veeleer van teruggang moet heeten.

Zoo zouden dan naar zuiver wetenschappelijke vondsten, de immer wisselende bedenkselen der nieuwe menschelijke wijsheid het moeten afleggen tegen de oude waarheid der Heilige Schriften. En hoe dieper de mensch doordringt in de geheimen der „voorhistorische tijden", des te meer grond vindt hij voor zijn vermoeden, dat menige nieuwe wetenschap op tamelijk los zand is gebouwd.

Ik wil niet beweren, dat al wat Moreux in zijn boek te zamen heeft gebracht, sterke argumenten zijn voor zijn hypothese. Verrassend echter zijn deze mededeelingen in hooge mate.

En wie niet eenzijdig wenscht te worden voorgelicht door eene al te officieele wetenschap; daarbij eens wil ervaren wat van bepaalde zijde met beslist overdreven bewustheid wordt gedecreteerd, en bovendien zich zelf een paar uurtjes wil gunnen van genot, hij verdiepe zich in „de geheimzinnige wetenschap der Pharao's". — Dr. H. B.

Door Th. Moreux. Vertaling van Dr. T. J. Boks (164). Wageningen, Zomer & Keuning.

WALTER SCOTT IN ABBOTSFORD.

In haar zeer interessant dagboek[1]) verhaalt Lady Frances

Shelley ons de volgende aardige bijzonderheden over haar ontmoetingen met Sir Walter Scott.

Gedurende de vier dagen, welke wij in Newton Don doorbrachten, kwam Walter Scott met zijn vrouw en dochters ons bezoeken en inviteerde ons naar Abbotsford (zijn kasteel) te komen. De dichter voelde zich in ons hotel „The Sun" niet in zijn element. De heeren zaten aan de middagtafel tot over elven, en eindigden met whisky-punch om 3 uur 's morgens.

Mevrouw Scott, die ik intusschen moest bezighouden, is een zeer vervelend mensch. Zij spreekt bijna onverstaanbaar Engelsch, hoewel zij pas vijf jaar was, toen zij Frankrijk verliet. Walter Scott toonde zich bij deze gelegenheid ook niet op zijn voordeeligst.

De ontbijttafel, den volgenden morgen, was zeer gezellig. Mr. Scott en ik hadden vele gemeenschappelijke herinneringen, daar ik hem in het jaar 1815 in Parijs had ontmoet. Na het ontbijt werd een der voornaamste beweegredenen voor mijn reis naar Schotland vervuld; Walter Scott ontmoette ons in Melrose en nam ons mee naar de ruïnes.

Daar is geen plek door dezen romantischen dichter vermeld, die haar roem van schoonheid en bekoorlijkheid niet ontleent aan zijn heerlijke beschrijvingen. Die beschrijvingen zijn te vergelijken met een kunstvol uitgevoerd miniatuur, waarin elk détail aanwezig is, zonder het overzicht van het geheel te verstoren.

Een ernstig nadeel van Melrose-Abbey ligt in zijn omgeving. Aan iedere zijde staan vuile huizen met een modern heërenhuis in den meest leelijken bouwtrant. Al deze gebouwen sluiten het gezicht af op de rivier, die niet ver verwijderd is.

Het snijwerk is prachtig; blijkbaar het werk van vreemde kunstenaars, daar Melrose dateert van de 12e eeuw. Terwijl ik dit overblijfsel uit voorbije eeuwen beschouwde, kon ik niet anders dan denken aan de mooie verzen van den dichter.

Melrose werd geheel gebouwd van giften uit de omgeving. Zijn roodachtige steen is door de eeuwen bruin geworden. Helaas! van binnen is het bedorven. Het werd in een moderne kerk veranderd in den tijd der Covenanters (puriteinen, aanhangers van Cromwell). Deze dwepers vernielden bijna alle beelden. Gelukkig ontsnapten één of twee aan hun vandalisme; deze met

de uitgesneden rozen, vertoonen een ware schoonheid van vorm. Groot is de abdij niet.

Ik vergat te vermelden, dat wij, op onzen weg naar Melrose, Dryburgh Abbey bezochten, het eigendom van Lord Buchan, met uitzondering van eenige familie-graven in de Abdij; die de familie tot geen prijs wilde verkoopen. Een daarvan behoort aan de familie Halburton van wien Walter Scott afstamt.

Hij vertelde mij, dat gedurende zijn laatste ernstige ziekte, toen algemeen werd gedacht, dat hij zou sterven, lord Buchan reeds groote toebereidselen had gemaakt voor zijn begrafenis in Dryburgh. Hij was bitter teleurgesteld door zijn genezing! Voor alles wat overblijft van de abdij wordt groote zorg gedragen, maar het ziet er armoedig en desolaat uit.

Abbotsford was vroeger een eenvoudig huisje. Maar het geld, dat Scott voor zijn geschriften ontving, maakte bij hem behoeften wakker, die hij in vroegere jaren nooit had gekend. Het huis is veranderd in een aardig kasteeltje. Wanneer men het nadert langs den weg, op den tegenoverliggenden heuvel, ziet men neer op zijn hoogsten toren, dat een copie in miniatuur is van den toren van Melrose. Er is geen reus voor noodig, maar alleen een dwerg-elf, om het gevalletje op te nemen en er mee weg te loopen.

Abbotsford lijkt op een kasteel van suikerwerk — zoo iets als wij bij het dessert op tafel zien. Maar men moet het kasteel niet bevitten of de grillen critiseeren van een genie.

Bij onze aankomst werden wij geleid in het vroegere huisje, nu geheel overdekt met Ayrshire rozen. Wij bevonden ons in een kleine kamer, geheel gevuld door een gezelschap van 12 menschen en vier honden. De oude eetkamer is nog kleiner. Hier verwelkomde de heer Scott ons zeer hartelijk.

Evenals andere gewone stervelingen, was hij zeer verlangend ons alle verbeteringen te toonen en ons te geleiden door een kleine wapenkamer naar de nieuwe eetzaal, een mooi vertrek, dat, als het tweemalen zoo groot was, volmaakt zou zijn. Scott zegt dat het huis zal afgebroken en een nieuwe vleugel gebouwd worden om aan het andere gedeelte van het kasteel gelijk te worden. In de wapenkamer zagen wij het geweer van Rob Roy en de beurs van Wallace.

't Huis is vol curiositeiten.

Wij hadden een heerlijk diner. Scott's doedelzakspeler in Hooglandsche kleeding, speelde op het balkon.

Ik luisterde met groote belangstelling naar Scott's lange verhalen; het eene verhaal volgde het andere gedurende den geheelen maaltijd. Een aardige anecdote verhaalde hij over zijn muzikant.

Toen hij ziek was en leed aan maagkrampen, werd hem een warm bad voorgeschreven. Daar er veel water noodig was, moesten alle bedienden het naar boven dragen, onder hen ook de doedelzakspeler. Hij had zijn meester in geen veertien dagen gezien en toen hij hem zoo ellendig zag, dacht hij niets anders dan dat Scott ging sterven. Hij verliet de kamer, liep naar beneden en wierp zich jammerend op den vloer in de keuken. Toen stond hij eensklaps op en verliet het huis. 's Avonds kwam hij terug met negen groote steenen, die hij uit de rivier had opgevischt. Hij bracht ze aan het bed van den zieke en smeekte hem ze onder zijn hoofd te leggen. Zij zouden als een toovermiddel werken en hem genezen. Scott wilde den goeden jongen niet kwetsen, maar zag toch zeer tegen zulk een hard kussen op. Daarom zeide hij hem, dat het volstrekt noodzakelijk was een weduwe te vinden, die over de steenen moest blazen. De vrouw moest in het eerste jaar zijn van haar weduwstaat en nooit gewenscht hebben te hertrouwen.

De man schudde zijn hoofd en hoewel hij wanhoopte zulk een weduwe te vinden, ging hij toch op zoek.

Na eenige dagen kwam hij terug en vond Scott in zoo verre hersteld, dat hij kon opzitten. Maar de arme jongen moest tot zijn spijt bekennen, dat zijn moeite vergeefs was geweest. De bedoelde weduwe bleek onvindbaar. Mevrouw Scott verhaalde dat haar man onder zijn hevigste pijnen nog grappige geschiedenissen aan zijn secretaris vertelde.

Het was toen nog niet bekend, dat Walter Scott de schrijver was van de beroemde Waverley romans; men hield er zijn broer voor. Gedurende het diner kwam het gesprak er op en Lady Shelley nam de vrijheid onomwonden haar meening te zeggen. Zij vond dat de helden en heldinnen, voor het grootste gedeelte niet pittig waren en dat de vrouwelijke karakters niet tot hun recht kwamen.

Scott antwoordde dat de schuld misschien lag aan de vrees van den schrijver beschuldigd te worden van onzedelijkheid;

hij maakte zijn karakters daarom zoo onberispelijk als mogelijk was.

— Een schrijver — zeide hij — wil niet gaarne zijn werk onzedelijk genoemd hebben.

Hij maakte Lady Shelley een compliment over haar mooi paardrijden en voegde er bij:

— Ik ben er zeker van, dat de schrijver der Schotsche romans Lady Shelley heeft zien paardrijden vóór hij Diana Vernon beschreef.

De avond ging aangenaam voorbij. Lady Shelley speelde op de harp en miss Scott zong eenige Jacobitische liederen. Haar vader hield veel van deze gezangen. Toen zette men zich weer aan een souper, dat tot half drie in den morgen duurde.

De eenige schaduwzijde in het gezelschap was zijn vrouw, die algemeen beschouwd werd als het vervelendste schepsel in Europa. Ook Scott sprak sinds zijn ziekte zeer lijzerig, waardoor zijn stem zoo eentonig werd als het gebrom van een doedelzak en geeuwen veroorzaakte, zelfs als men geboeid was door zijn verhalen.

Toen zij later in Edinburg was, had lady Shelley een lang gesprek met William Clerk, een van Scott's oudste en beste vrienden, over het brandende vraagstuk van den dag, het vaderschap der Waverley-romans. Clerk was er vast van overtuigd, dat niemand anders dan Scott er de schrijver van kon zijn. Hij gaf er haar ontegensprekelijke bewijzen voor en wist ook een goede reden op te geven waarom hij zijn pseudoniem niet ophief, hoewel hij zijn auteurschap tegenover zijn intiemste vrienden niet bepaald ontkende.

't Was bewezen, dat er bijna geen karakter in een van deze romans voorkwam, dat niet een portret was van een van Scott's kennissen en dat vele verhalen hem gedaan waren door menschen, die nog leefden. Zoo was Jonathan Oldbuck, in The Antiquary, een trouwe afbeelding van Clerk's vader en hij verwonderde er zich over toen Waverley verscheen, dat alle bijzonderheden van Waverley's rit naar Bradwardine hem bekend voorkwamen. Even herinnerde hij zich, dat hij en Scott dien weg eens samen hadden gemaakt. Dit wekte zijn argwaan op en hij zeide in zich zelf: Als dit boek geschreven is door Scott dan moet een zeker voorval er ook in vermeld staan. En een bladzijde omslaande, vond hij het inderdaad. 't Scheen

dat beide vrienden door dorst werden gekweld. Zij zagen geen huis, waar zij zich konden verfrisschen en Clerk riep uit:

— Wat zou ik niet geven om een Leeuw te zien „heerschend over een punch-bowl". Dit is het gewone uithangbord van een Schotsch bierhuis. De uitdrukking „predominate" prikkelde Scott's verbeelding en hij herhaalde telkens: „Predominating" met een giegellachje tot zij thuis kwamen. En werkelijk gebruikte de schrijver van W a v e r l e y dit woord in zijn roman.

Het origineel van Dandie Dumont in G u y M a n n e r i n g was een boer, Davidson genaamd, wiens honden Peper, Mosterd, Dumpling (een kleine pudding) enz. heetten. Eens zeide de man tot den heer Clerk:

— Mijnheer Scott heeft de honden heel goed geteekend, maar ik verbeeld mij, dat i k niet lijk.

Scott had een buitengewoon gemak van schrijven; hij schreef poëzie en proza met vliegende pen. Vreemd, dat hij nooit bezig scheen en niemand kon ontdekken wanneer hij schreef. Altijd was hij klaar voor gezelschappen, voor uitstapjes te paard of andere verstrooiingen.

Hij is een wonderbare man — besloot de heer Clerk — wiens letterkundige gaven verhoogd worden door het feit, dat niets hem ontsnapt, van alles wat hij hoort of leest. Volgens mijn nederige meening, verklaart dit tot zekere hoogte de fouten der Waverley-romans, even goed als hun schoonheden.

In haar dankbrief voor het genoegen door haar beleefd in Scott's gezelschap en voor de haar betoonde gastvrijheid, spreekt lady Shelley nog eens over de veel besproken romans en verklaart dat zij heel goed begrijpt waarom hij verliefd was op Diana Vernon. 't Is de eerste maal, dat de onbekende schrijver een vrouwelijk karakter heeft uitgebeeld, schreef zij, en zij herhaalt dat zijn andere personen futloos lijken en dat hij van Diana later een gewone vrouw had gemaakt.

— 't Is geen argument, te zeggen, dat dit alles met de menschelijke natuur overeenstemt. Een roman, moet evenals een heldendicht een persoon vertoonen, die zich verheft boven de gewone kudde van menschen — een die een hooger toon van gevoel uitspreekt. Hetzelfde verwijt kan men richten tot alle romans van Jane Austen en het meeste van Crabbe's poëzie. Verbeeldingswerken moeten ons verheffen boven onze gevoelens van iederen dag en in ons opwekken die é l a n s pas-

sagers van deugd en gevoeligheid, die zoo teer zijn en zoo veredelend en die, wanneer zij niet zoo voorbijgaande waren, onze arme menschheid zouden opstuwen tot de toppen van ons leven.

Wat zou lady Shelley gezegd hebben, indien zij de realistische literatuur van onze dagen had gekend? M. S.

[1]) The Diary of Frances lady Shelley 1787—1873. Edited by her Grandson Richard Edgcumbe. 2 vol., John Murray, London.

VOORDRACHTSKUNST.

Een welsprekend volk zijn wij niet. Onze groote kanselredenaars kan men tellen op de vingers van één hand; pleitbezorgers om hunne voordracht beroemd, kunnen wij nauwelijks aanwijzen; bij de heeren afgevaardigden geldt praatvaardigheid nog altijd te veel voor eloquentie.

Wij stellen ons tevreden met middelmatige causeries, urenlange en degelijke lezingen en zoogenaamd „academische redevoeringen", dat wil zeggen: goed gestileerde artikelen op eminent vervelende wijze voorgedragen.

Ik geloof werkelijk dat er in Europa maar één natie is, die ons overtreft in gebrek aan welsprekendheid en dat is Engeland.

Het ligt zeer zeker voor een groot deel aan het temperament, maar voor een niet kleiner part aan de opleiding.

Want al zouden alle elementen om een uitmuntend redenaar te worden, vereenigd zijn in een persoon, zonder oefening bereikt hij nog niet veel.

En aan oefening heeft het bij ons doorgaans geheel ontbroken. Vroeger deed men op onze colleges er wel iets aan, zoodat het een erkend feit was, dat katholieke studenten aan de Universiteiten bekend stonden als de beste sprekers. Maar mettertijd, onder den druk van het africhten voor examens, is die goede gewoonte verdwenen.

Zoo komt het ook, dat wij maar een armoedig stelletje boekjes hebben in onze taal (indien wij niet willen teruggaan tot den tijd van V. der Palm), die „lessen van welsprekendheid" geven. Men schijnt thans echter te voelen, dat er verandering komen moet. De Rector van het Rotterdamsch Erasmianum, geeft too-

neelstukjes uit met dat doel, Post heeft kort geleden een boekje met voordrachten uit onze literatuur het licht doen zien, maar in deze uitgaven ontbreken de aanwijzingen: hoe men het moet doen.

Niet onverdienstelijk tracht in dat tekort het weekblad „Nieuw Nederland" te voorzien, door in een vaste rubriek „Wat zal ik voordragen" een tekst den lezer aan te bieden en hem tevens te onderrichten hoe hij dezen behoort voor te dragen.

Er kan dus debiet genoeg zijn voor het juist verschenen boek van Balthazar Vehagen: „Prosodie der Voordrachtskunst", indien het goed is.

Verhagen, als leider der Amsterdamsche Tooneelschool, mag men wel noemen een man van het vak. En wat hij over voordrachtskunst ons zal weten te zeggen, heeft veel kans goed en practisch te zijn.

Dat is het ook inderdaad.

Maar.... het boek geeft niet genoeg om een volledig handboek te zijn; meer: uitvoerige prolegomena, een breede inleiding.

Hij maakt heel veel opmerkingen over rhytme, accent, spraakmelodie en toon.

En in zijn rhytmische analysen en periphrasen van een aantal gedichten weet hij, met klemteekens op de syllaben en enkele korte opmerkingen als randglossen, practisch leiding te geven.

En daarom valt dit boek te roemen en met dankbaarheid te aanvaarden als.... maar als een eerste deel. En ik wil hopen dat Verhagen ook het tweede nog zal laten verschijnen, ofschoon uit alles blijkt dat deze hoop ijdel is.

Want de schrijver zegt het in zijn „Voorbericht":

Eene „solfège", welker grondige kennis voor elken musicus een van-zelf sprekend iets is, ontbreekt vrijwel geheel voor onze Poëzie en toch zal zij noodig zijn, zal zich uit het innerlijk wezen van het vers, uit zijn subtiele rhytmiek en zijn sluimerend melos een voordracht kunnen ontwikkelen, die aan het vers evenveel recht doet wedervaren, als de muziek in geacheveerde uitvoeringen vermag te vinden.

Met deze nieuwe Prosodie der Voordrachtskunst doe ik dan een nieuwe poging, om dit ideaal, zoo al niet te bereiken, dan toch eenigszins te benaderen.

Er blijft dus nog plaats voor een boek, dat Jong Holland in de gelegenheid stelt, zich op te voeden tot welsprekendheid.

Och, niet een gewichtig boek als de „Lessen" van Blair of de „Ars dicendi" van Kleutgen, maar zoo iets als die knappe Fransche uitgaven, waaruit men leert wat men doen kan met stem, gelaatsmimiek en gebaren.

Maar met te luisteren naar Verhagen kan men voorloopig al veel bereiken. A. GIELEN.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

E. C. Knappert (in Leven en Werken, April) schrijft over Volkskracht en wijst op het Engelsche Arbeidersministerie. Macdonald en Clynes, zonen van arbeiders, Thomas in zijn jeugd loopjongen en machinist, Shaw fabrieksarbeider evenals Jowett, Adamson, Wheatley, Walsh mijnwerkers enz. enz. Dat alles bewijst dat hooge afkomst niet noodig is om een knappe kop te worden, of (wat nog heel iets anders beteekent) het ver in de wereld te brengen. Organisatie, stom geluk, brutaliteit en ook wel gewetenloosheid helpen mee. Knappert is eenzijdig als ze alleen aan Volkskracht denkt. Maar gelijk heeft ze, als zij wijst op de verborgen krachten in het volk en we mogen er ons om verblijden dat thans zoo goed als iedereen de kans heeft, te toonen wat in hem steekt.

In dezelfde aflevering wijdt Annie Salomons een artikel aan den bekenden sprookjesdichter Hans Christiaan Andersen. Zij begint aldus: „Verstandige, groote menschen en vooral Hollanders, die verstandig bij uitnemendheid zijn, denken dikwijls dat sprookjes alleen maar goed zijn voor de kinderkamer, maar dat iemand, die het leven kent en die weet, wat er in de wereld te koop is, zich met zulke „flauwiteiten" toch eigenlijk niet inlaten" kan."

Och, ik ken heel wat groote menschen die, als Chesterton, dol zijn op sprookjes, en dat is goed. — heel wat kinderen ook, die er niets van moeten hebben — en andere weer, die niets liever hooren en voor wie het juist niet goed is, omdat hun fantasie toch al te veel is ontwikkeld. Annie Salomons laat in haar opstel niet genoeg uitkomen dat de keuze van lectuur veel paedagogischen tact vereischt en zelfkennis.

In Wil en Weg (15 April) een geïllustreerd artikel van Herman Hana over Moderne Kerk-Fresco's.

„Zoo weinig als een ondergaande zon te beduiden heeft voor den daadwerkelijken wasdom van het natuurleven, zoo weinig, en ook niets méér, beteekent een ondergaande kunst, en met name de zoogenaamd moderne kunst: voor ons kultuur-leven.

Zij heeft geen andere dan een aesthetische —, dat wil zeggen: theoretische waarde."

En verder: „Voor het kerkelijk geloofsleven als zoodanig beteekenen moderne muurschilderingen: niets. — Ja, ik wil wel zoover gaan van te beweren, dat het feit: dat de zeer streng georganiseerde Katholieke Kerk deze moderne „buiten-modelsche" voorstellingen op haar wanden tolereert, dat dit feit beteekent: dat de kunst, hoewel dan stervend, dringender leven heeft dan het kerkelijk schabloon." De schrijver schijnt niet te weten, dat de Kerk lang niet alle „buiten-modelsche" voorstellingen duldt en zijne conclusie is dus fout.

Naar aanleiding van het doek „Morte fortior" van Joep Nicolas, verklaart Hana: „Geloof mij, de nieuwe levens-verinniging, die zichzelve inluidt met de grootsche ondergang der kunst, over de gansche aarde, het vernieuwd en verjongd religieus besef, dat juist buiten „de Kerk" begint op te komen, dat besef heeft hier weliswaar een schijnbaar „kerksch" cachet, maar het is beter dan de Kerk en.... het betere, zooals ge weet, is de vijand van het goede.

„Het paard van Troje" wellicht? „Och, ik ben nog eerder geneigd, hier aan den blinden Simson te denken, die in zijn stervens-uur, de steunpilaren der officieele machten, tezamen met zijn ternauwernood herwonnen kracht, ten gronde breekt."

Deze ontboezemingen van Hana over het werk van Joep Nicolas en Joan Collette munten niet uit door duidelijkheid.

Studiën (Mei) brengt o.a. een artikel van G. Lamers: Onze Schoolrevolutie, die eischt dat de school meer en meer gesocialiseerd en gedemocratiseerd worde en de toepassing vraagt van het selectie-beginsel. In een volgend artikel zal de schrijver eene kritische beschouwing geven van de konkrete voorstellingen, waarmede men is komen aandragen.

H. Padberg bestudeert Frederik van Eeden. De literaire Criticus.

In de Beiaard geeft G. B(rom) Oud Nieuws, maar het is niet zoo oud of het mag nog wel eens worden herhaald. Deze zin b.v. is goud waard: „Een even raadselachtig als ergerlik verschijnsel blijft het voorloopig dat zooveel Christenen zich door de domme mode gedrongen voelen gangbare romans te slikken, die hun niet minder zwaar op het geweten liggen dan op de smaak. Zulke lectuur mist niet alleen de blijheid, maar ook, hoe vreemd het misschien klinkt, de vrijheid van 't leven, omdat alles blindweg ronddraait in de kolk van gelijke belangen, gelijke instincten, gelijke gewoonten, waarbuiten zelden of nooit een uitzicht naar verder vaart geopend wordt en waarboven geen beweging van de ziel geoorloofd schijnt. Bij alle verfijning van de hartstocht, bij alle verscherping van de conflicten houdt een gezond mens na de verhalen van tien Hollandse schrijvers of schrijfsters, die tegenwoordig opgang maken, een gedachte aan

enkel grofheid over, want geen pikante odeur kan 't zweet verdrijven, waarmee zulke producten van procedé en conventie worden gefabriceerd." PLURES.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Bordeaux (Henri) De nieuwe Kinderkruistocht. (Annette en Philibert) Met schrijven van Paus Pius X. Vertaald door J. P. Scheepens. (270) *f* 1.90, geb. *f* 2.65. Théonville, Leiden.

Bij het verschijnen der Fransche uitgave wekten wij op tot een Nederlandsche vertaling. Onze wensch is verhoord, en wij zijn dankbaar al ontveinzen wij ons niet dat het een zware taak voor den vertaler moet zijn geweest, dat levende Fransch in onze zwaar-stappende taal over te brengen.

Het boek is als een heerlijk kinderverhaal over de H. Communie der kleinen. Het is iets unieks. En ook literair beschouwd het mooiste boek, dat Bordeaux heeft geschreven, volgens mijn meening. A. Gielen. S.J.

Chaignon S. J. Priester-Meditaties. Uit het Fransch vertaald door A. J. Koenders, Ord. Carm. I (546) II (736) N.V. Uitgevers Mij. v.h. Paul Brand, Hilversum.

Het eerste deel indertijd door ons besproken, verscheen in 1921 en dit tweede volgde twee jaren later. Wij hebben hiermede een der beste, waarschijnlijk wel het beste en meest practische der meditatie-boeken voor priesters. A. Gielen. S.J.

Doyle (W.) Priesterroeping (Shall I be a Priest?) Uit het Engelsch door L. v. d. Biesen. (45) *f* 0.15. Govers, Den Haag.

Wie het genot heeft gehad een jaar in hetzelfde huis te mogen leven als pater Doyle, gelijk dat mij te beurt viel, leest wellicht in dit kleine boekje nog meer dan er letterlijk in staat. Bij al zijn onversaagde geestdrift was hij toch een voorzichtige. En waar hij hier de misverstanden omtrent roeping uit den weg ruimt, en toont dat de weg tot het priesterschap breeder is dan velen meenden, leze men niet heen over de wenken tot voorzichtigheid, die tusschen de regels door gegeven worden. Vele arbeiders zijn noodig, maar goede! Sac. Rom.

Lippert S.J. (Peter) Von Seele zu Seele. M. 3.80. Herder, Freiburg i. B.

Onder dezen titel zendt de gevierde schrijver en spreker P. Lippert, een dertigtal brieven in 't licht, door hem gericht, „an gute Menschen", menschen inderdaad van zeer uiteenloo-

pende soort, hier als mijn „lieber Jeremias", daar als „sehr verehrte Frau Doktor", ginds als „Kind meines Gottes" enz. begroet — met niet minder bont geschakeerde behoeften, maar allen tot menschen, intellectueelen, van goeden wil en onder een of meer opzichten behoorend tot de schare van laborantes en onorati, door den goddelijken Geneesheer zelven reeds speciaal ter opbeuring en verkwikking tot Zich geroepen, waar zoo menigeen hunner verzuchten moet: hominem non habeo: ik wil wel, maar kan niet bij gebrek aan hulp. Als zulk een helper treedt P . Lippert hier op; niet derhalve als specialist van deze of gene bepaalde zielekwaal, maar als de man van rijke menschenkennis en rijpe ondervinding, van klare en fijne diagnose, in wiens voorlichtend, liefderijk en vertrouwen wekkend woord, zij, die in dergelijke zielstoestanden verkeeren, zeker genezing voor velerlei wonden, moed en opgewektheid in den vaak zwaren strijd des levens zullen vinden.

J. Alberdingk Thijm.

Przywara S.J. (Erich) Vom Himmelreich der Seele (compl. 5 dln.) Herder, Freiburg i. Br.

Drie bandjes, die nog zullen gevolgd worden door twee andere: „Heimat" en „Christus".

Deze drie bandjes zijn een eenvoudige stap op den weg van het Christelijk leven, waaraan God den wasdom geeft (1ste B: Geist), dat beter gedijen zal naarmate de mensch zelf meer weet te verloochenen. (2de B: Ernst) en dat niet enkel vrucht zal dragen voor hem die het leeft, maar ook zijn vrucht zal brengen voor anderen, door het beoefenen van werken van barmhartigheid (3de B: Barmherzigkeit). Gaarne beveel ik de boekjes ter lezing en overweging aan. J. van Houtert.

Frost (Walter) Echt und Unecht. Betrachtungen ueber das Denken und dem Charakter (192) M. 2. Reinhardt, München.

Echtheid of onechtheid in karakter, deugden, manieren leert de schrijver onderscheiden. Het werk is wetenschappelijk, doch daarbij zóó klaar, dat er geen wijsgeerige scholing noodig is om het te begrijpen. Drs. B. Wisseling.

Opvoeding, Zelfopvoeding, Onderwijs.

Callewaert O. P. (L. J.) Zelfeerbied. Drie voordrachten gehouden te Leuven voor de Hoogstudenten van Sint Thomasgenootschap. (61) 2 fr. Veritas, Gent.

Op zijn bekende meesterlijke wijze behandelt Pater Cauwelaert deze onderwerpen: Zelfeerbied voor uw Jeugd. (De wereld heeft geen eerbied voor de Jeugd — maar ook de Jeugd heeft geen eerbied voor haar eigen jeugd.) Zelfeerbied voor uw Deugd. (De Wereld heeft geen eerbied voor het karakter — de Jeugd heeft geen eerbied voor het karakter.) Zelfeerbied voor

uw Geloof. (Onverschilligheid — Onwetendheid — Hoovaardij — Onzedelijkheid.) L. Kleinjans.

Liertz. Ueber das Schuldgefühl. (92.) M. 1.—. Habelschwert, Franke.

Vooral over het verkeerde schuldgevoel geeft schrijver voor opvoeders uitmuntende uiteenzettingen. Wat hij zegt over onjuist verstaan van het zesde gebod verdient de aandacht.
M. v. W.

Padberg (H.) De mooie Taal (326) *f* 3.25. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Wij komen op dit boek, dat een uitvoerige bespreking verdient, in ons volgend nummer terug. Het zij nu reeds aangekondigd en aanbevolen.

Weigl (Franz) Bildung und Selbstun. 2 B. (128 u. 130) M. 4. Kösel u. Pustet, München.

Leerplannen en voorbeelden van onderricht voor alle klassen der volksschool. Het ligt voor de hand, dat alles wat hier wordt voorgesteld (en men bemerkt bij iederen regel dat een man van de praktijk aan het woord is) niet altijd en overal naar de letter kan worden uitgevoerd. Maar om de grondgedachten behoudt het boek toch steeds zijn waarde. M. v. W.

Nuttige Kennis op velerlei Gebied.

Ceulen (J. V.) Herstel van het Evenwicht in 's Rijks Financiën zonder Salarisverlaging van het Rijkspersoneel. (128) *f* 0.90. B. Mensing, Den Haag.

Dudok van Heel (J. L.) Hoe moet ik chauffeuren? Besturing, onderhoud en verhelpen van storingen. (70 en 12 fig.) *f* 1.—. Kluwer, Deventer.

Gabler (E.) Geneeskundig en natuurkundig woordenboek ten dienste van Doctoren. Studenten, Ziekenverpleegsters, Apothekers. 4de dr. (250) *f* 3.90. Sijthoff, Leiden.

Groeneveld (W). en J. Witjens. Het Paard. (100 met 58 fig.) *f* 2.25. Tjeenk Willink, Haarlem. (Koloniale Dierenteelt).

Heidl (Robert) De Organisatie der Recherche. (28) *f* 0.80. Sansom, Alphen a.d. Rijn.

Jacobs (Alette) Herinneringen. Voorwoord van J. Oppenheim. (328 met afb. en portretten) *f* 4.25. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Jongert (K.) De Kaasbereiding aan de Boerderij. Technische Handleiding met afbeeldingen. (114) *f* 2.75. Leidsche Uitgevers Mij., Leiden.

Ketwich Verschuur (E. van) Herziening der Gemeentewet. (80) *f* 1.50. Tjeenk Willink, Haarlem.

Postma (D. J.) De Nieuwe Jachtwet, bewerkt en toegelicht. (80) *f* 1.25. Campagne, Enschedé.

Scharroo (P. W.) Organiseeren; praktische Aanwijzingen voor het Organiseeren van Ondernemingen van verschillenden Aard. Voorwoord van C. van Aalst. (108) *f* 2.50. Sijthoff, Leiden.

Sterrenkaart voor Nederland door Dr. E. A. Kreiken. *f* 2.50. Versluys, Amsterdam.

Een handig en net sterrenkaartje van de gemiddelde breedte van Nederland, met draaibaren horizon, geschikt voor amateurs der sterrenkunde en voor de Cosmografie-les. Op de achterzijde vindt men een korte verklaring, waardoor het gebruik voor iederen oningewijde aanstonds duidelijk wordt. Het ware wenschelijk, dat de horizon, die in 't Zuiden slechts reikt tot den Steenbokskeerkring wat wijder ware uitgesneden. Nu wordt een onjuisten indruk gewekt omtrent de hoogte der sterren. Is „de Jonkvrouw" in plaats van „de Maagd" niet een germanisme.
Dr. J. Stein.

Letterkunde en Kunst.

Gelder (Dr. H. E. van) Pottenbakkerskunst. (56) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.

Bij magnifieke afbeeldingen der ceramische kunst geeft de bekwame auteur een historisch overzicht; daarna behandelt hij de kunst van onzen tijd, gevend bizonderheden van zelfstandig-werkende ceramisten en van fabrieken. De voornaamste merken en signaturen worden gereproduceerd. Een zeer mooi boekje.
Cor Hesseling.

Kaakebeen (C. G.) Het letterkundig Genootschap „Oefening Kweekt Kennis" 1834—1924. (52 met 9 portretjes op 1 plt.) *f* 0.60. Van Stockum, Den Haag.

In de letterkunde is het „servetje" van dit genootschap bekend door het aardig geschriftje van Conviva (Gerard Keller): Het Servetje. Herinnering aan Oefening Kweekt Kunst. Letterlievenden zal het aangenaam zijn de verdere lotgevallen van het genootschap te vernemen.
A. Gielen.

Kalkshoven—Biermans (E.) Schimmen uit Weimar. Uit Goethe's Brieven. (142) *f* 3.20. Mij v.h. Vink, Zaltbommel.

Nieuws brengt dit boekje (met silhouet-teekening) niet. Licht over dichters eigenaardige verhouding met Frau von Stein, zijne gevoelens voor zijn eigen vrouw Christiane wordt niet uitge-

straald. Haar doel heeft ze echter bereikt: een indruk geven van het verleden, dat die oude brieven voor ons doen opleven.
A. Gielen.

Robbers (Herman) Litteraire Smaak. (123) *f* 1.50. Elsevier, Amsterdam.
Robbers raakt hier menige kwestie op smaakgebied aan. Bestaat er wel zoo iets? En waarin bestaat het dan? „Litteraire smaak is een vermogen tot onderscheiden en genieten, dat in de eerste plaats voortkomt uit een sterke belangstelling in, en een levend begrip van, den mensch en zijn uitingen". We zullen niet gaan disputeeren met den heer Robbers, ofschoon we het zwakke in deze definitie gevoelen. En daar wij toch van plan zijn binnenkort een artikel over hetzelfde onderwerp in ons Maandschrift op te nemen, zal er vanzelf gelegenheid zijn, om dit boekje, dat de schrijver voelbaar con amore heeft geschreven, nader te beschouwen. Redactie.

Rogge (Elis. M.) Naaldkunst, Kantwerk, Handweven. (56) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.
Deze smaakvol uitgegeven monografie (in de Reeks: De toegepaste Kunsten in Nederland) verdient allen lof. De prentjes zijn keurig. Het is echter geen technisch boek, maar de bijgegeven adressen stellen de dames in de gelegenheid zich te wenden tot de directies der kunstscholen of de vervaardigsters van 't een of ander patroon. Marie Clément.

Nieuwe Romans en Verhalen.

NEDERLANDSCH.

Claes Ernest. De vulgaire Geschiedenis van Charelke Dop. (127) *f* 1.90. „De Waelburgh", Blaricum.
Claes verschijnt hier anders dan wij hem pleegden te zien. Het boek is eigenlijk een vinnige satyre, en den landgenooten worden duchtig de ooren gewasschen. Een vent uit een snoepwinkeltje, een liberaal die den „santekraam" van zijn kwezelige vrouw na den oorlog op zolder zet, tracht tijdens de bezetting zijn slag te slaan met smokkelen en kommèrs te drijven. Hij krijgt vergunning van het Belgische comité en tevens van het Duitsche, waardoor hij veilig is en het mes van twee kanten snijdt. Hij volgt het voorbeeld van groote heeren, die evenals hij zich alleen belust toonen om hun zakken te spekken. Van smerige middelen is het baasje niet vies, maar hij weet zich zoo listig te gebaren, dat hij na den oorlog de Leopolds-orde krijgt. En de stomme Flaminganten gaan den bak in.
De autobiographische vertelling van Charelke wordt gedaan in vettig en kernachtig Vlaamsch. Niet voor iedereen. De verhouding van het manneke tot de vrouwkens is daarvoor niet ingetogen genoeg. Dr. S.

Cunnington (Suzan) Verhalen uit Dante; voor Nederland bewerkt door H. M. Leopold; gekl. platen van Evelyn Paul. (265) *f* 3.90. Thieme, Zutphen.

Verhalen u i t Dante of v a n Dante brengen deze verhalen niet precies. Maar over een groot aantal figuren der D i v i n a C o m m e d i a wordt, naar historische en legendarische gegevens het een en ander meegedeeld. Ofschoon kennelijk door niet-katholieke hand geschreven, is dit boek van middeleeuwsche romantiek ook voor onze geloofsgenooten geschikt en leerzaam. Zestien aardige kleurendrukken verhoogen er de waarde van. B. H. Molkenboer.

Haggard (Rider) De Blanke Zwaluw. Een Verhaal uit den grooten Trek. 2 dln. (190 en 224) *f* 1.25. Futura, Leiden.

De zwaluw is een meisje, dat avontuurlijke dingen beleeft en in deze Transvaalsche-Boeren-roman aardig relief brengt. De verhalen van Haggard zijn over 't algemeen nogal sterk zinnelijk; ligt het aan den vertaler dat daarvan hier niets is te bespeuren en dit verhaal niet voorbehouden behoeft te worden? Lode.

Heitefuss (Clara) De Weinands. Vertaald uit het Duitsch door J. Smelik (360) *f* 2.50. Daamen, Den Haag.

Een familiegeschiedenis, die den lezer duidelijk moet maken, dat er buiten God geen geluk is te vinden. Het verloop is tragisch, maar Annemarie, het beproefde vrouwtje, dankt God, dat zij door leed en smart tot inkeer in gekomen. Het boek is specifiek protestantsch.

Noordwall (Cornélie) In de Rue Blanche. 2 dln. (264 en 262). A. Bruna, Utrecht.

Wij maken alles mee wat men in een huis vol menschen uit een concierge-loge alzoo te hooren kan krijgen en te zien. Het begint met een apothekerszoon, die er van door gaat met de dochter van den concierge en dan van zijn bazige moeder toestemming krijgt om te trouwen. Als de tamme vader dood is, komt die kurassiers-moeder bij het jonge paar inwonen en zet den boel op stelten. De voormalige schaker ontpopt zich als een lanterfanter, die drinkt, steelt en andere leelijke dingen doet. In het kazerne-huis, waar de familie woont, is een goedmoedige portier met een vrouw, die van den morgen tot den avond ruzie zoekt; enz. enz. Iedere bladzijde brengt een nieuwe verwikkeling, totdat ten slotte de oorlog komt en een einde maakt aan het spel. Veel wordt opgeruimd door den dood, en bij de overblijvenden bobbelen betere gevoelens naar boven. Er worden schoone christelijke woorden gesproken, maar daarmede is het boek niet te redden. Groote menschen ontmoeten er niets in, dat hen kan deren, maar zij zullen het verhaal erg ver-

ward vinden en het waarschijnlijk niet uit lezen. Wat het ook niet verdient. M. v. W.

Perrault (Charles) De Sprookjes van.... Geïllustreerd door Harry Clarke. Met een Inleiding van Gérard Ludovic. (138) *f* 3.90. Thieme, Zutphen.

De overbekende sprookjes van Blauwbaard, Klein Duimpje, Roodkapje enz. in folio, met geestige gekleurde en zwarte platen en na elk sprookje eene berijmde moraal van den dichter G. W. Lovendaal.

De inleider, Ludovic, zegt dat er in deze sprookjes, goed beschouwd een heidensche wereld heerscht. Slechts een enkele maal vindt men een godsdienstig gevoel uitgedrukt.

„Neen, wij kunnen niet aan Perraults oprechtheid gelooven, wanneer hij zegt, dat hij voor de kleinen schreef. Men behoeft zijn sprookjes maar aandachtig te lezen en men zal er een philosophische beschouwing in vinden, gestoken in een eenvoudig en daardoor zoo aantrekkelijk gewaad." Dr. v. d. Vijver.

Scharten-Antink (C. en M.) De Jeugd van Francesco Campana. (190) *f* 3.50. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Dit boek wordt aangekondigd als het eerste deel eener trilogie, waarvan het tweede „De duistere Waarheid" in het najaar zal verschijnen.

Kan men uit dit eene boek al reeds vermoeden waarheen het zal gaan? Francesco, de wees, wordt opgevoed bij een vroolijken, eenzamen grootvader, die „zelden naar de kerk ging en nooit ter biechtte" en tot verdriet van den pastoor een „eigenzinnige bijbellezer is". Francesco piekert. Als hij ziet dat het eene dier het andere doodt, de menschen vleesch eten, en dat zoo wezen moet in de natuur, begint hij te twijfelen aan Gods barmhartigheid.

Hij ontmoet een jongetje, die hem slechte voorstellen doet; een meisje, waarop hij verliefd raakt en wij verlaten den knaap bij den dood zijns grootvaders niet zonder bezorgdheid voor zijn toekomst en wat ongerust over het vervolg van dit verhaal.
Lode.

Vlieger (G.S.) Bart Ankers. Historische Novelle uit het Schippersleven. (106) — v.h. H. Born, Assen.

Een hollandsche schippersjongen verdwijnt in Antwerpen en raakt in de groote vaart, waar hij 't brengt tot stuurman. Zijn meisje in Nieuwediep wordt verleid door een rijk jongeling en trekt zich terug in de eenzaamheid met haar kind. De kapitein van den jongen en zijn vader weten dan met de mama van den verleider zóó te laveeren, dat hij ten slotte toch trouwt. De geschiedenis wordt heelemaal niet realistisch behandeld. Maar zij is voor literatoren vooral kostelijk vanwege de beminnelijke

onbeholpenheid van den schrijver. Men leert eruit hoe een ongeoefend talent het vertellen verstaat en waar de ontwikkelde lezer een glimlach niet kan bedwingen, zal het eenvoudige volk worden geboeid. Want het is een der hunnen, die hier tot hen spreekt. Lode.

FRANSCH.

Béraud (H.) Lazare. 7 fr. 50. Albin Michel, Paris.
Geen roman in den eigenlijken zin des woord, meer een psychologische studie van een man, die bij een auto-ongeluk het bewustzijn der eigen persoonlijkheid heeft verloren gedurende 16 jaren. Een paar bladzijden zijn sensueel.

Delacour (A.) La commune Avonture. 7 fr. Bloud, Paris.
Het boek is goed, maar mooi kan men het niet noemen. En waar er zooveel keus is....

Dominique (P.) Notre Dame de la Sagesse. 7 fr. 50. Grasset, Paris.
De titel zou kunnen misleiden. Het is een leelijk, immoreel boek.

Duhamel (G.) Deux Hommes. 7 fr. 50. Mercure de Fr., Paris.
Zeer verdienstelijk als karakterroman. Hier en daar veroorlooft de schrijver zich vrijheden, die het boek beperken tot volwassenen.

Feli (V.) Ceux là sont Rois. 6 fr. Léthielleux, Paris.
Koning zijn zij, die hun hartstochten weten te beheerschen. Boeiend en goed in alle opzichten.

Maran (R.) Le petit Roi de Chimérie. 6 fr. 75. Albin Michel, Paris.
In Frankrijk, ook van katholieke zijde, zeer geprezen. Voor mij persoonlijk te fantistisch en te onwerkelijk.

Offer (H. van) Les deux Ingénus. 6 fr. 75. Grasset, Paris.
Twee kinderen, neef en nichtje, die grooter geworden elkaar liefkrijgen. Het is stevig voorbehouden lectuur.

Pérochon (E.) Les Gardiennes. 7 fr. Plon, Paris.
Eene roman van het land, die alle aanbeveling verdient als een werk van krachtige en goed kunst.

Rameau (J.) La Robe de Lin. 7 fr. Ollendorff, Paris.
De strekking van dezen roman is gezond. De auteur laat uitkomen, dat de zonde (hier: diefstal) geen grondslag van geluk kan zijn.

Ravennes (J.) Les Eléphans. 7 fr. Ollendorff, Paris.
Cynisch boek, anti-godsdienstig en brutaal van zoogenaamd realisme.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

(Opgemaakt naar de gegevens van ons Centraal Bureau voor Lectuur.)

Bij ons. — Met het boek van Delitsch „Die Grosze Täuschung", dat al lang heeft afgedaan, komt Bakels nog eens aandragen in vertaling: De groote Begoocheling. Het verwerpt het O. Testament als christelijke openbaring, en de zwakheid van dit werk is al herhaaldelijk aangetoond. Het is juist een boek voor de hersenen van Bakels; voor ons valt het natuurlijk onder de boekenwet.

Herman Keyserling's Reisverhaal is verschenen bij Hollandia te Baarn in eene vertelling van J. L. Pierson: Het Reisdagboek van een Philosoof (2 dln.)

Het is een rondvlucht als Kuyper's „Om de Oude Wereldzee". Men kan dan jaloersch worden op den schrijver om het talent, waarmede hij den modernen mensch weet te pakken, maar het is voor hen, die niet heel stevig op hun beenen staan een uiterst gevaarlijk boek. Daar gaat niets af.

In Frankrijk. — Een boek van Henry Bordeaux wekt altijd geestdrift of tegenspraak en soms beide gevoelens te gelijk. Dat zal waarschijnlijk ook het lot zijn van La Chartreuse du Reposoir (7 fr. — Plon.) De bedoeling van den schrijver is goed; hij wil aantoonen door het voorbeeld van een talentvollen jongen man, Jean Rambert, wat een verwoesting blinde hartstocht kan aanrichten. Zijn verloofde, die weet van zijn schuldige liefde, sterft van verdriet en hij zelf slaat uit wanhoop de hand aan eigen leven. Het boek is kern-gezond. maar de zeer levendige manier, waarop Bordeaux, als gewoonlijk, „les ébots de l'amour" beschrijft, kan reden zijn dat menig lezer verstandig doet zich van deze lectuur te onthouden.

André Thérive heeft den „prix Balzac" of ten minste een eervolle vermelding verdiend met zijn roman Le plus grand Péché (7 fr. 50. — Grasset). De schrijver, die niet katholiek is, bestudeert den noodlottigen invloed van het Jansenisme met zijn wanhopig rigorisme, zijn starre praedestinatie en zijn koppigen hoogmoed. De personen in dezen roman zijn psychologisch knap geteekend. Het boek, dat ontwikkelde lezers veronderstelt, is in elk geval een zeer merkwaardig verschijnsel op de literaire markt. Wat men noemt mooi, is het niet.

Wie de „Romeinsche Kwestie" op meesterlijke wijze behandeld wil zien, neme het pas verschenen boek van Jean Carrère: Le Pape; Rome éternelle, Pierre et César, Canossa, Dante, Charles-Quint, Na-

poléon, la Question Romaine. (7 fr. 50. — Plon.) Men ziet hier voor zich het Pausdom bij de keerpunten der historie.

In Duitschland. — Een staal van goede, eenvoudige vertelkunst, vrij van alle gewichtigheid, is de roman van den Zwitser Johannes Jegerlehner: Unter der roten Fluh (M. 2.50 — Grote.)

Als kunst niet heel sterk, maar wijl schoon door openbaringen van liefde tot God en de menschen prijzen wij den roman van de bekende Anna von Krane; hij speelt in de tijden van den H. Franciscus van Assisië en draagt den vromen titel van Der Spielmann Gottes. (M. 6 — Bachem.) „

Ook Das Testament (M. 5.—. Langen.) van Arnold Ulitz mag men een roman noemen van beteekenis. De vorm is prachtig en de inhoud van dezen toekomst-roman is werkelijk de moeite der kennismaking waard, ofschoon men niet mag vergeten, dat de levensopvatting van den schrijver niet zelden van de onze ver afwijkt en een zeker voorbehoud noodzakelijk maakt.

Het groote werk van Heinrich Pesch: Lehrbuch der Nationalökonomie (M. 20.—. Herder.) is in vijf banden gereed en is zeker het beste en volledigste op dit gebied. Heel wat dwaasheden, die men dagelijks in de kranten over volkshuishoudkundige vraagstukken te lezen krijgt, zouden ongeschreven zijn gebleven als de schrijvers dit standaardwerk hadden geraadpleegd. Het zou heel wat verwarring der geesten hebben voorkomen.

Wil men een uitstekende verhandeling over de jongste kunst, zonder overdrijving naar rechts of links, dan neme men Die Kunst der neuesten Zeit (M. 4.50 — Bibliogr. Institut, Leipzig.) van Karl Woermann. Het is een boekje van slechts 160 bladzijden met 45 afb. en 4 platen; een uittreksel uit een groot werk over de kunst van alle tijden en landen. Maar het is zijn geld waard. Dit boekje is een „Ereignis" geworden, zegt de uitgever van Von Seele zu Seele (M. 3.80 — Herder) door Peter Lippert S. J. Het is een feit dat het in hoogste mate de belangstelling heeft gewekt van protestanten zoowel als van katholieken. In dertig brieven behandelt de schrijver de belangrijkste kwesties van dezen tijd voor den modernen mensch. Lippert wordt door dit boek de gids en de raadgever van duizenden.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

Herman Teirlinck. Er is veel geschreven en gesproken over

het tooneelstuk van Teirlinck: Ik Dien, een spel in drie bedrijven, ter verheerlijking van zuster Beatrijs.

Men kent die prachtige, oude legende van de vrouw, die in liefde verstrikt haar klooster verliet en leefde een wereldsch leven, tot zij terugkeerde en vond dat Maria haar plaats al die jaren had ingenomen en hare zonde voor de anderen verborgen.

Maar aan dit teere, ragfijne verhaal mogen wij niet denken, als Teirlinck, de schrijver van het perverse Ivoren Aapje Beatrijs ten tooneele voert.

Mea Mees—Verwey zegt zeer terecht:

„Aan Beatrijs heeft hij zich vergrepen. In de felheid van de tegenstelling: het dienen van God — het dienen van de wereld, is zowel de vroomheid als de levensbegeerte tot een karikatuur verteerd. De vroomheid: want het wonder van de uit de hemel neerdalende Moeder Gods Maria, die zelf de plaats van Beatrijs inneemt — is verkleind tot het kijk-mirakel van een bewegend beeld.

De levensdrift: want de hartstocht voor het zinnenleven, de behoefte zich weg te schenken, zijn hier uit hun grenzen getrokken en verworden tot een liederlikheid, die weerzinwekkend is. De grofheid van het wereldleven en de geesteloosheid van het kloosterleven hebben de in Beatrijs gegeven tegenstelling te niet gedaan. Mij dunkt, dat oprechte vromen, katholieken, zich evenzeer gekwetst moeten voelen als oprechte aardeminnaars, levensbegerigen." En verder: „Zijn bedoeling — maar kan men bij deze genietende detaillist eigenlijk wel van een bedoeling spreken? — ligt in die woorden, die de door allen gehoonde Beatrijs uitstoot: „Mijn smet is mensch te zijn. Ik heb gediend! ik heb gediend!" en dat andere woord het publiek toegeroepen: „Overdondert mij niet met uwe eerbaarheid. Die ken ik niet. Er zijn er onder u die mij begeeren. Maar 't is hier te openbaar.

Ja, een zeldzaam kunstenaar is Teirlinck. Maar waarom, in godsnaam koos hij Beatrijs om te bewerken, hij die juist het eerst-nodige daarvoor, de ernst mist?"

Is nu werkelijk een man, die koelbloedig het schoone en reine bezoedelt, een groot kunstenaar?

Dat is onze vraag.

Strindberg. Hoe groot kunstenaar deze Zweedsche schrijver ook geweest moge zijn, hij blijft voor ons toch altijd een persoon, waar men diep medelijden mee hebben moet.

Een rustelooze, verscheurde ziel. Hij is rationalist, atheist, spiritist geweest en vond nergens rust. Hij werd katholiek, maar.... hoe?

Van hem is het woord: Stelle dich auf den Standpunkt des Glaubens. Tue so, als glaubtest du." Erg overtuigend klinkt deze andere uiting ook niet: „Macht man sich aber wieder an das

Christentum, so musz man es ungesäubert mit Stumpf und Stiel, Dogmen und Wundern hinnehmen.... dann geht es hinunter wie Rizinusöl in heiszen Kaffee. Mund öffnen und ein Auge schlieszen."

Ludwig Marcuse heeft een boek geschreven over den rampzaligen dichter. De titel is Strindberg. Het verscheen bij Schneider in Berlijn en kost maar 8 Mark. Het tiende van den prijs, dien het waard is.

Marie Corelli is dood. In Shakespeare's geboorteplaats, Stratford-on-Avon, heeft men haar begraven en groot was de belangstelling. Dit stuk is dus weer ten einde, zij heeft haar rol gespeeld.

Hare boeken vonden veel lezers en hebben hoogst waarschijnlijk menig hoofd in de war gebracht.

Men vraagt zich af, hoe zulk eene schrijfster zoo'n groot publiek heeft kunnen trekken. Haar stijl is vermoeiend van voortdurende opwinding en hare gedachten, ten minste in zéér vele van hare boeken, zijn zoo dol-fantastisch, zoo onbekookt, zoo tastbaar dwaas, dat het toch ieder rustig denkend mensch, van welke richting hij moge zijn, moet hinderen.

Zij was de stiefdochter van Charles Mackay, schrijver van verscheiden boeken en uitgever van „The Illustrated London News".

Marie Corelli was geboren in 1864 en werd dus maar 60 jaren oud.

Uit de plankenwereld. De tooneelcriticus van de Hollandsche Revue (Mei) schrijft: „De positie van dr. Willem Royaards vond reeds lang haar basis niet meer in de sympathie van het publiek en in de publieke waardeering, zij werd enkel nog gestut door de blinde en later bête adoratie van enkele tooneelreferenten van wie mevrouw Top Naeff het 't bontste van allen heeft gemaakt. Zij heeft, in „de Groene", voor Royaards gevochten met een tyrannieke liefde, voor hem alléén en met smaad voor álle anderen.

De wijze waarop Top Naeff en haar aanhang heeft gemeend Royaards te moeten verdedigen, was verre van verheffend. Zij heeft doen zien, dat schoone leuzen en gebaren, dat een „mooi brok" onnatuur, méér dan eerlijke en goede daden haar artistiek gemoed bevredigen kunnen. Men heeft daarmede voor het vervolg rekening te houden wanneer het haar nog verder lusten mocht, te schrijven over de kunst van hen die na Royaards zullen komen, durven (!) komen en aan wier adres zij nu slechts woorden van smaad heeft gericht. Het karakter der artistieke kliek van tante Tóp en oom Johan-uit-Rotterdam wordt er door geteekend."

Oom Johan is natuurlijk Joh. de Meester.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE ZIJ EEN OORDEEL HEBBEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN - - - - ELKE MAAND - - - -

Wij hopen eenmaal verlof te ontvangen om in een afzonderlijk schrijven de moeilijkheden uiteen te zetten, waarmede wij het laatste jaar hadden te kampen en onze lezers te laten zien wat eigenaardige opvattingen van eer en plicht er zelfs nog heerschen in beschaafde landen.

Maar dat heeft geen haast; en voor heden zij het voldoende uwe aandacht weer eens te vragen voor den Eigen Kring.

Vroeger hebben wij, keuvelend en pratend, daar menig gezellig uurtje doorgebracht en zoo dikwijls werd mij al gevraagd: „wanneer beginnen we weer?"

Wij moeten nu dan ook maar dadelijk het antwoord geven, dat ons zelf ook het liefst is: „wij beginnen vandaag".

Nieuwe lezers weten wellicht niet, wat de bedoeling is van den Eigen Kring en wat van hen wordt verwacht als zij daar binnentreden.

Dat is fluks duidelijk gemaakt. Gij behoeft niets anders te doen dan te luisteren of te praten. Natuurlijk hebben wij het liefst dat gij spreekt, want als allen, hetzij uit bescheidenheid, hetzij omdat zij meenen niets te zeggen te hebben, hardnekkig hun mond houden, dan wordt het een beetje saai en kan men den Kring ook vormen van enkel stoelen.

En werkelijk, er is stof in overvloed. Gij hebt bijvoorbeeld een mooi boek gelezen en wilt er uwe meening eens over zeggen, doe het dan.... als het niet is voor uw eigen plezier, dan ten genoegen van onze lezers.

En laat mij dit er maar aanstonds bijvoegen: tot leering en onderrichting van de redactie. Want het is ongelooflijk, hoe de oordeelvellingen over een en hetzelfde boek hemelsbreed kunnen uiteenloopen. En dan is het zoo instructief eens te vernemen, waarom de een dit mooi vindt en een ander het verfoeit. Waarom deze eene roman slecht en immoreel acht en gene hem lang niet zoo streng afkeurt.

Een dezer dagen viel mijn aandacht nog op eene boekbespreking, die wel tamelijk gunstig was, en ik vond een anderen referent (en naar mijn oordeel had hij gelijk), die het boek in kwestie veroordeelde als naderend tot de grenzen der pornografie.

In dit geval was de oplossing niet moeilijk, want uit de bespreking bleek overduidelijk, dat de goed-gehumeurde criticus het boek òf niet anders kende dan van hooren zeggen, òf het maar even had bevingerd, zoodat hij een verslag gaf van den inhoud, dat kant noch wal raakte.

Dat zijn vervelende geschiedenissen, die elke redactie wel eens kan overkomen als ze een lichtzinnigen of onbevoegden medewerker, die haar als een geschikt exemplaar werd opgedragen, als zoodanig heeft aangenomen.

Maar dat bewijst toch ook alweer, dat een lezer zich niet dadelijk behoeft neer te leggen bij het voorschrift van den eerste den beste, die geen papieren kan toonen, of onder een valschen naam met een half-valschen titel de goe-gemeente tracht te imponeeren.

Van dit bedrog moet elk ontwikkeld mensch zich losmaken en in onderling overleg met gelijkwaardigen of hoogerstaanden zien te komen tot een zuiver oordeel.

In Eigen Kring bestaat daartoe de gelegenheid. Zegt wat gij te zeggen hebt; steekt uw meening niet onder stoelen of banken; vraagt naar het wat en waarom! Dat is de eenige methode om tot klaarheid te komen.

Na deze digressie mag ik de lezers wellicht een paar vriendelijke wenken geven in de richting van onderwerpen, die buitengewoon geschikt lijken ter bespreking in Eigen Kring.

Denkt er eens over, en schrijft dan eens, hoe gij U voorstelt dat ons Maandblad behoort ingericht te zijn om het meeste goed te doen.

Zijn er rubrieken, die U niet bevallen? Waarvan gij nut en beteekenis niet inziet?

Mist gij iets in deze bladzijden, dat gij toch gaarne geregeld behandeld zoudt zien.

Als zulke gedachten door U worden overwogen, dan moet gij U echter eerst goed ons plan voor oogen hebben gesteld. Gij weet nu wàt de Redactie van Boekenschouw zich voorstelt en welke gunstige gelegenheden tot informatie zij biedt. Voor alle zekerheid wordt het hier nog eens vermeld.

Mei 1924 hebben wij een R. K. Centraal Bureau voor Lectuur (Heerengracht 415, Amsterdam) geopend.

Ieder abonné van Boekenschouw, die als zoodanig ons zijn naam heeft opgegeven, ontvangt onder stempel van het Bureau een advies over elk boek waarover hij inlichting vraagt (insluitend porti voor antwoord.)

Elken Boekhandelaar lichten wij in over de waarde van de nieuwste uitgaven op elk gebied, indien hij er ons naar vraagt.

Alle uitgevers, zonder uitzondering, zenden wij een referaat van het Centraal Bureau.

In het Maandschrift Boekenschouw wenschen wij alle lezers iets van hun gading te geven.

Wij gaan ons natuurlijk niet bezighouden met de bespreking van allerlei boekjes, die op zich zelf wellicht heel verdienstelijk mogen zijn, maar die toch meer behooren tot de onverschillige dingen, die iedereen zoo wel eens koopt op eigen risico. Kerk- en reken-boeken; prijsuitdeeling-boeken en aanbevelingen van plaatselijke devoties; tooneelstukjes en gemoedelijke verzenbundeltjes, kaarten en reisgidsen hebben hun reden van bestaan, maar zijn gewoonlijk niet belangrijk genoeg om er speciaal de aandacht der lezers op te vestigen. Alleen als ze in hun genre iets heel bizonders zijn, voelen wij ons geroepen tot aanprijzing. Anders laten wij gaarne hunne bekendmaking over aan uitgever en boekhandel, dus aan de belanghebbenden bij den verkoop.

Maar echt mooie geestelijke werken (zoo zeldzaam), verrassend practische leerboeken, alle uitgaven, die op het gebied van hun behandeld onderwerp iets beteekenen, willen wij den lezer aanwijzen.

Wat roman lectuur betreft, zullen wij gewoonlijk uitvoerig verslag uitbrengen, want deze lectuur is de meest aantrekkelijke voor tal van menschen en ook de meest gevaarlijke dikwijls. Daarom zien wij ons genoodzaakt zelfs de prulletjes een woordje te wijden.

Door onze artikelen willen wij de lezers orienteeren in het land van kunst en wetenschap, of wijzen op de stroomingen des tijds. Waarmede tevens verklaard wordt, dat wij ons Maandschrift opvatten en redigeeren als een orgaan voor ontwikkelden.

Dat is onze opzet — ons program. Laten nu de lezers in Eigen Kring dit eens bespreken; de leemten er van aantoonen; of verklaren dat wij te veel hooi op onze vork laden. Komt met uwe desiderata en helpt ons opbouwen met vereende krachten, opdat er iets tot stand kome dat aan aller wenschen voldoet.

Of meent gij u daarmede niet te moeten bemoeien, hetgeen ons spijten zou, bedenkt dan dat er nog honderden en honderden onderwerpen van algemeen belang zijn, waarover gij uw licht eens kunt laten schijnen.

Vertelt ons wat gij leest en hoe gij 't vindt; wat gij voelt voor de nieuwe kunst; welke schrijvers gij het meest bewondert en waarom; dat gij het niet eens zijt met ons oordeel in een bepaald geval. Dat alles is welkom; brengt leven in den kring; wekt de belangstelling van anderen en brengt ons de waarheid naderbij, want „du choc des idées jaillit la verité", onder de wrijving van gedachten en meeningen vlamt de waarheid op.

Als gij daartoe bereid zijt, treedt dan binnen in onzen kring, en gij zult hartelijk welkom zijn.

R.

BRIEVENBUS.

Boekhandel. Door verschillende boekhandelaars wordt ons de vraag gesteld of het Centraal Bureau van plan is den Boekhandel uit te schakelen. Zij zijn in onzekerheid daaromtrent geraakt door ons bericht dat bestellingen van onzen grooten Standaard-Catalogus uitsluitend moesten worden gedaan aan ons adres of dat van ons Bestelhuis van ouds, namelijk firma van der Vecht, Marnixstraat.

Het behoeft geen betoog dat wij, die nu al 18 jaren werken om den Boekhandel naar beste krachten behulpzaam te zijn — er geen oogenblik aan hebben gedacht hem nu te miskennen.

De lezers hebben het ook zoo niet verstaan, want zij schreven op hun bestelkaart b.v. „Wenscht te ontvangen door den boekhandel Zoo en Zoo te Ziehier...."

Men begrijpt dat wij alleen een directe opgave van de abonnementen wenschten én om naar hun getal de grootte der oplage te kunnen vaststellen, èn om in de gelegenheid te zijn hen te interesseeren voor andere belangrijke uitgaven of mededeelingen, welke van het bureau binnen afzienbaren tijd zijn te wachten.

REDACTIE B. EN CENTR. BUREAU.

L. R. te 's-G. Wij hebben U niet dadelijk kunnen antwoorden. Ons Centraal Bureau is eerst 2 Mei geopend, en voor dien tijd was het niet te doen ons of onze medewerkers uwe vele vragen voor te leggen. Nu is alles geregeld.

J. Fr. te M. Het boekje van Sparnaay is wel goed, maar erg beknopt, wij zullen het U ter inzage sturen.

W. v. H. te R. Neen, dat was eene vergissing, waarop wij trouwens al maanden geleden hebben gewezen. Het is geen boek dat wij zouden durven aanbevelen aan elkeen.

M. Zw. te Gr. De titel is „Die Unruhe zu Gott". Ik durf U waarlijk niet zeggen of de Duitsche of de Hollandsche uitgave het eerst verscheen. Vraag het Dom Verkade zelf eens.

L. K. B. te H. De Kunstgeschiedenis van Korevaar Hesseling is uitstekend. Ongeveer 700 bladzijden en 575 afbeeldingen. Prijs *f* 19.50, geb. *f* 23.50. Uitgever Brusse, Rotterdam.

L. B. te H. Vertaal dat boekje van P. Lippert eens: Von Seele zu Seele. Bij Herder in Freiburg i. Br. moet U verlof vragen. Nog beter is het dat U eerst alles regelt met een Hollandschen uitgever, dan bent U ook zeker dat uwe moeite niet vergeefsch is. Hij kan ten minste zich vergewissen dat geen andere vertaling reeds in voorbereiding is.

HILAIRE BELLOC.

De namen van Hilaire Belloc en Chesterton zijn zoo lang en zoo onafscheidelijk aan elkander verbonden geweest, dat men hen ineen deed smelten in een enkel woord: Chesterbelloc, hetgeen hen maakte tot een soort van Siameesche tweelingen of als een compagnieschap zooals b.v. Erckmann-Chatrian of bij ons Scharten-Antink. Maar dit medewerkerschap berust op eene legende. Daaraan was een ander sprookje verbonden als zou Hilaire Belloc door zijn invloed G. K. C. (Chesterton) ten laatste hebben overgehaald tot den katholieken godsdienst, waarvan hij zelf een der schitterendste woordvoerders in Engeland is. Maar in beider werken is niets van dezen invloed te bespeuren; zij gelijken evenmin op elkander als Dickens op Thackeray, of als Tennyson op Browning, wier namen toch ook zoo vaak in één adem worden genoemd.

Belloc's humor is hard, soms bitter, die van G. K. C. daarentegen speelsch, geestig, vlot. De eene heeft een diepen eerbied voor feiten en détails, hij beschouwt het raderwerk van het leven wetenschappelijk, hij bespiedt het leven als door een microscoop, terwijl de andere weinig ontzag voor feiten toont en het leven ziet meer met het oog van een dichter dan van een geleerde en alles opneemt bij de bliksemflitsen van zijn intuïtie.

Toen Chesterton zijn geschiedenis van Engeland schreef, hield hij zich niet met data op, want deze waren van geen belang in de geschiedenis. Belloc daarentegen verklaarde, dat, ofschoon menschelijke motieven de eerste factoren zijn in de geschiedenis, toch met de uitwendige daden der menschen, de volgorde van dagen en uren, hun stoffelijke omstandigheden en omgeving zeer strikt en nauwkeurig rekening moest worden gehouden.

Belloc werd geboren te St. Cloud in 1870. Zijn moeder was een Engelsche en keerde met hem na den dood van zijn vader naar Engeland terug. Hij werd leerling van de Birmingham Oratory en kwam daar reeds vroeg onder den invloed van Kardinaal Newman.

Zijn eerste werk waren gedichten, die de provincie Sussex bezongen, waarvoor hij eene groote liefde koesterde en waar hij ook steeds heeft gewoond. Na zijn schooltijd begaf hij zich naar

Frankrijk om er als Fransch burger aan zijn militairen plicht te voldoen. Daarna kwam hij terug in Engeland, studeerde in Oxford en slaagde schitterend. Hoe hard hij ook werkte, toch vond hij tijd om aan sport te doen en behaalde de eerste prijzen in rijden en zwemmen.

Zijn levendige, overheerschende persoonlijkheid deed hare meerderheid voelen tegenover zijn jonge tijdgenooten, zooals zij zich later zou doen gelden op het ruimere veld van politiek en letteren.

En toch is het of zijn groote gaven en verdiensten nooit in breede kringen zoo geheel zijn gewaardeerd en erkend als zij verdienden.

In literatuur, hoe hoog hij ook moge staan, is zijn roem geringer dan die van mannen, wier bekwaamheid niet met de zijne vergeleken kan worden, en in de politiek blijft hij een stem, roepend in de woestijn, een leider met weinig of geen volgelingen.

Misschien is zijn felle oprechtheid hiervan oorzaak. Hij brandt van verlangen het onmogelijke te doen om de menschelijke natuur in een slag te veranderen. Te ver staat hij ook vooraan in zijn tijd om hen, die hij zou willen leiden, met hem in den pas te houden. En misschien ontbreekt hem in literatuur, letterkunst, de gave van concentratie en verdeelt hij zijn kracht over te veel, terwijl hij tuk is op een bepaald soort ironie, dat niet zonder reden met argwaan in zijn land wordt bejegend en nooit geheel wordt begrepen.

Swift was de groote meester in deze kunst en niets is meer ironisch dan dat zijn hoofdwerk, overvloeiend van spot, namelijk Gullivers Reizen, thans tot niet veel anders meer dient dan onschuldig vermaak van de jeugd.

Belloc begon, vreemd genoeg, met boeken voor kinderen te schrijven, dwaze invallen met even dwaze platen, die echter zeer in den smaak, ook van ouderen, vielen. Toen volgden zijn uitstekende monographieën van Danton en Robespierre en zijn beste ironische roman Emanuel Burden. Zijn studies, die in verschillende tijdschriften verschenen, werden onder niets zeggende namen gebundeld als On Nothing, On Anything, soms eenvoudig: On. Met Cecil Chesterton, den broer van G. K. C., deed hij een bitteren uitval tegen het partij-systeem en met Lord Blackwood werkte hij aan diens klucht: More

Peers, terwijl hij tegelijkertijd de veldslagen van Blenheim en Malplaquet technisch beschreef en uitlegde.

Zijn romans Emanuel Burden, Mr. Clutterbuck's Election, A Change in the Cabinet, The Mercy of Allah enz. zijn meest satyren op de knoeierijen en humbug in moderne handel, politiek en gezellig leven, maar zij zijn te ernstig om de ooren te kittelen van zijn slachtoffers.

Vier jaar lang zetelde Belloc in het Parlement als afgevaardigde van Salford, maar de intrigues, huichelarijen, onoprechtheden der politiekers walgden en verbitterden hem. Hij ergerde zich aan de ouderwetsche vormen, maar inplaats van verbetering aan te brengen, verliet hij in toorn de landsvergadering en ging voort het partij-systeem te bestrijden in zijn blad: The Witness, waarin hij ongezouten zijn meening uitte over de ongerechtigheden van het openbare leven.

Geen journalist voerde een machtiger pen dan de zijne gedurende de donkere jaren van den oorlog. Zijn artikelen in Land and Water, die de verschillende phasen van den strijd beschreven, de leiding der veldtochten critiseerden, hun verloop verklaarden en ontwikkeling voorspelden, brachten hem duizenden lezers. Zijn wekelijksche overzichten werden beschouwd als de beste, de diepste en de betrouwbaarste van allen, die gedurende den oorlog verschenen. Dat zijn profetieën niet altijd uitkwamen, beteekent niet veel, want hij gaf zich zelf allerminst uit voor onfeilbaar.

Zijn kijk op de gebeurtenissen, zijn grondige kennis van strategie en oorlogstechniek waren verbluffend, en toch is dit niet zoo verwonderlijk als men in aanmerking neemt, dat hij in het Fransche leger had gediend en afstamt van een militair ras. Eén van de voorvaderen zijner moeder was een officier die in Fontenay streed, en vier ooms van zijn vader waren generaal onder Napoleon. Een hunner sneuvelde aan het hoofd zijner troepen in Waterloo. Vandaar zijn voorliefde voor alles wat militair is niet alleen, maar ook de onweerstaanbare drang van zijn vurig temperament, dat ieder overheerscht, die met hem in aanraking komt.

Als dichter heeft hij eenige dingen geschreven, die niet zullen vergeten worden. Zijn roman The Girondin toont aan, wat hij als romanschrijver had kunnen worden, maar hij is in die richting niet voortgegaan.

Zijn reisboeken vooral The Path to Rome en Este Perpetua zijn overtroffen door geen der thans levende schrijvers. Als geschiedschrijver, essayïst en journalist bekleedt hij wellicht den hoogsten rang onder zijn tijdgenooten. Toch voelt men dat hij als mensch nog grooter is, dan alles wat hij verricht heeft.

Hij staat vooraan in de rijen der Engelsche Katholieken, die het volle recht hebben trotsch te zijn op zulk een medestrijder.

A. D. COOK.

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA. †

Twee maal heeft Adama van Scheltema een verzenbundel een motto meegegeven, een bij zijn opgang en één bij zijn neergang.

Het overmoedige woord van Lenau:

„Ich komme wieder und wieder,
Und meine steigenden Lieder,
Wachsen begrabend euch über die Köpfe,"

is als een uitdaging en een triomkreet bij het overreiken van Van Zon en Zomer. In dien allerzonnigsten van zijn bundels vònd zich de dichter in zijn eigen aard, en richtte zich op met de volle spankracht van zijn leden. Dat was, na het aarzelend terrein-verkennen onder den invloed der Tachtigers, pas zijn eigenlijk debuut in de poëzie, omdat hier het eigene ruiterlijk baanbrak. „. . . .Bij het voller licht Van Zon en Zomer (had hij) in het eigen ook het algemeener nieuwe geluid gevonden," verklaarde in de voorrede van Eerste Oogst de dichter, die er wel van hield, als pionier op een voetstuk te gaan staan.

Maar hij hièld woord. Hij kwam weer en weerom met zijn stijgende liederen, telkens opnieuw na periodieke tusschenpoozen met zijn geliefde bundeltjes. Tot er grootere gapingen kwamen in den regelmatigen loop. De pauzen verlengden zich. Toen maakte de hartstochtelijke jeugdbelofte van „Van Zon en Zomer" plaats voor een ander motto, vóór in De Keerende Kudde: „. . . .Venit Hesperus, ite capellae!" Een motto als een snik. „. . . .Venus is gekomen, mindere sterren gaat heen." Met dat troostelooze afscheidswoord zette de dichter zijn laatste bood-

schap in. De avondster was opgegaan over het leven van dien forschen reus, die in het midden van zijn jaren leek te staan. Laten we het niet verhelen: de overrompelende dood heeft geen bloei gebroken. Het is denkelijk niet de schuld van den dood, dat De Keerende Kudde de laatste lyrische belijdenis van den dichter geworden is. Tóch, maar in anderen zin. „De Keerende Kudde' was vol van den dood. Men kan ook zeggen: leeg van den dood. Hier was de dood onherroepelijk als een domper neergedaald op den fakkel van het levensfeest. In dit stadium bestond voor den dichter geen andere keus dan: het langzaam doodbloeden of de plotselinge verrijzenis. „De Keerende Kudde" was een herhaling van Zingende Stemmen in een somberen toonaard. Wat, zonder een fellen omkeer, een bliksemflits van genade, op „De Keerende Kudde" aan lyriek kon volgen, zou een herhaling in doffe, egale wanhoop zijn geweest. De onverwachte dood heeft dat barmhartig verhoed. Maar ook heeft de dood den dichter onbarmhartig de kans benomen tot een vlammende opstanding. Wat weten wij van Gods Raadsbesluiten? Misschien is die stem van klagende machteloosheid als een meelijwekkend miserere opgeklonken tot God, Die zich ontfermd heeft over die schamele onmacht, toch zoo vol trouwhartige, eerlijke menschelijkheid. Misschien. We weten niet, en hopen slechts. We weten alleen, dat hier op aarde die vertrouwelijke stem voorgoed is stil geworden.

Toen Adama van Scheltema werd begraven, stonden zijn strijdgenooten aan het graf. Het was op zijn eigen wensch, dat de voorzitter van de sociaal-democratische partij de herdenkingsrede hield. Het heeft iets van een tragisch symbool, dat de dichter de vlag der strijdbaarheid op zijn lijk begeerde. Hij zelf was een Zondagssocialist, die buiten de vechtende gelederen stond. Hij was de man van het strijdlied, niet van den strijd. Dat was de vergissing, en in zekeren zin de mislukking van zijn leven. Hij die met zijn geweldigen hervormingshartstocht apodictisch beweerde het nieuwe geluid gevonden te hebben en Henriëtte Roland Holst en Gorter burgerlijke achterlijkheid aanwreef, vergiste zich in de teekenen van den tijd. Met al zijn luidruchtige vooruitstrevendheid en zijn bliksemende banvloeken — men kent Scheltema's pootig requisitoir tegen de moderne litteratuur, half oprechtheid, half knaleffect, dat De Grond-

slagen eener nieuwe Poëzie heet — was de vernieuwer in wezen méér Tachtiger dan een Henriëtte Roland Holst. Deze richtte zich op een omkeer in het wezen, Scheltema in hoofdzaak op den vorm. Tegenover Henriëtte Roland Holst deed hij één stap vooruit en tien terug.

De meest heroische figuur van de hedendaagsche dichtkunst bestookte hij in de „Grondslagen" met een kruisvuur van invectieven. De ontzaglijke weeën bij het baren van een nieuw type in een wereld van artiesten en aestheten: den Dichter-Strijder, zag Scheltema in zijn kortzichtigheid bij Henriëtte Roland Holst aan voor „de eeuwig herhaalde geestelijke tobberijen van den bourgeois die sociaal-democraat wordt," voor „treurige benauwingen" en „ongezonde vertwijfelingen".

Hij begreep niet de geweldige bedoeling van het donker en smartelijk tumult in die vrouwenziel: dat het een strijd was voor de hoogste menschelijkheid in de dichtkunst, voor het wegbreken van slagboomen naar een ongekende oneindigheid van liefde en sacrificie. Het is zijn tragiek geweest, dat hij dat levend gedicht van strijdbaarheid en offerande niet in de schemering heeft zien opbloeien. Hij verdoemde de schemering om de duisternis, en zegende ze niet om het wordende licht. Hij zag een vrouw van pijn krimpen onder den vuurdoop van de Daad, en wendde zich in weerzin af, vóór hij de vrucht van de loutering kon bespeuren.

Onder de bravour van Scheltema zat een zwakheid. Want niet in het populaire geluid lag de verlossing van de Tachtigers: Henriëtte Roland Holst doorleefde een veel diepere bevrijding in de daadvaardige liefde. Geen offer van poëzie, maar van persoonlijkheid.

Adama van Scheltema heeft dat nooit begrepen. Nog in zijn Groningsche rede Over Idealisme van 1915, een narede tot „De Grondslagen eener nieuwe Poëzie", hield hij zijn oude veete vol en verdedigde hardnekkig zijn overtuiging:

„Bij die persoonlijkheden (n.l. Gorter en Henriëtte Roland Holst. B. V.) stond ik een oogenblik stil, om u duidelijk te maken, hoe in mij als terzijde staande (want een politieke en propagandistische roeping heb ik nooit gevoeld, en ik acht die levenssfeer met een zuiver kunstenaarsschap bijna onmogelijk te vereenigen, omdat zij noodzakelijkerwijze te veel onwaarachtigs moet bevatten, gelijk dan ook de politieke mislukking van Gorter en

Mevrouw Roland Holst te wijten is aan hun te starre waarachtigheid) — hoe in mij de overtuiging groeide, dat hier in de nieuwe idealiteit een gevaarlijke litteraire bagage uit „de oude wereld" was binnen gesmokkeld."

Zoo'n naïeve boetegezant, die zelf de ergste smokkelaar was, en die in zijn argeloosheid een ouden inhoud met een nieuw omhulsel vervoerde!

Henriëtte Roland Holst had in een vigilie van zelfkwelling haar natuur vernieuwd, Scheltema bracht gemodereerd de ziel van de Tachtigers mee. Het karakter van de kentering was ongemerkt langs hem heen gegaan. Hij was vol van buitensporige sympathieën voor het volk, maar de hartstochtelijke volksvriend bleef een buitenstaander. Hij soigneerde zijn eenzaamheid, zooals de Tachtigers het hadden gedaan, en waagde zich niet buiten de veiligheid van den ivoren toren. Hij dichtte felle strijdliederen, ja, maar op de barricaden van zijn studeerkamer. Het kon niet anders, of dat litteraire strijderschap moest ondergaan in de holle galmen van onwaarachtigheid en rhetoriek. Het ging goed, zoolang de oproerigheid gezellig zijn geestdrift roosterde, en het te vage humaniteitsgevoel de vurigheid van het begin had. Eerst daarna bleek ieder vast fundament te ontbreken.

Henriëtte Roland Holst, met iets van den geest der martelaren in zich, prevelde met gebroken klanken de hoogste liefdehymne:

> Kunt g' alleen worden doordat wij vergaan:
> het komt op geen verbruikte harten aan.
> .. ..
> Hoeveel duizend harten ook noodig zijn,
> Ge moogt ze nemen, en de prijs blijft klein.
> De prijs blijft klein voor het mensche-geluk,
> al gaan duizendmaal duizend harten stuk."

Adama van Scheltema kende niet dat toomelooze élan, dat oneindig taaie en vitale in zijn menschenliefde. Bij hém was het een wisseling tusschen storm en windstilte, het kansspel van hartstocht en stemming. Hij gaf zich over aan het toeval, aan de ongeregelde en dus zinnelijke neigingen van zijn aard. Hij kende het Ideaal niet, dat kan vermorzelen en steeds weer herwekken, het wit-verblindende vuur, de kracht die de ziel binnenste buiten keert, en toch ook de hooge vaste lichtbaak in bovenzinnelijke sferen. Het Ideaal omvat àlles: geloof en hoop, liefde en offerande. Het Ideaal berekent geen kansen, het gaat op avontuur in

storm en ontij. Het kent geen machteloosheid, en verslaat moedeloosheid, want het kent nauwelijks nederlagen, omdat het offer nooit vergeefsch is.

Adama van Scheltema heeft zijn oprecht menschelijk meegevoel als een instrument bespeeld. Ik ken geen inniger samenvatting van zijn warme menschelijkheid èn van zijn levenszwakheid dan dit gedicht uit Z w e r v e r s v e r z e n, het program van zijn ziel:

Aan hen die eenzaam door het leven gaan,
Die met hun warme hongerige borsten
Een echo zochten in hun eng bestaan —
En toch niet zoeken en niet leven dorsten —
En met hun hunkerende hart vergaan —!

Aan hen die eens, vloekend aan 't licht gebracht,
Met stralen om hun slapen zijn geboren —
Doch door hun medeschepselen veracht,
De vlammen van hun vurig hoofd verloren —
En tasten door een wankelenden nacht —!

Aan hen die heimelijk geteekend zijn —
Die in hun hart een diepe schaduw dragen,
Maar in hun geest een dubbel-lichten schijn —
Die zwijgend aan 't vergeefsche leven vragen
Voldoening voor hun vruchtelooze pijn —!

Aan hen die met het bleeke morgenlicht
Eenzaam hun leege bed zuchtend verlaten —
En als de lijdensdag weer is verricht,
Zich met hun wonden hulploos nederlaten —
Van 't leven weg met hun stille gezicht —!

Aan hen voor wie het leven is voorbij -
Gegaan — en die nimmer meer hopen mogen —
En zij die zwijgend zinken — zij — en zij
De starenden — en zij met blinde oogen —
Aan hen — aan hen — mijn machtloos medelij —!

„Machtloos medelij", dat was inderdaad de sombere grondtoon van zijn humaniteitsgevoel. De roes van de jeugd mocht daar het feestelijk carillon van de geestdrift over heen jagen, de donkere dominant won het ten slotte in zijn zwaarmoedigheid. Scheltema miste de constante kracht van het ideaal, de dagelijksche, de voortdurende daad, die de drang achter den bloedstroom is.

Hij was de man der edele oogenblikken en vluchtige impulsies. Toen de doodsengel rond ging, was hij niet veilig, omdat er geen offerbloed aan zijn deurpost kleefde.

Tusschen de twee motto's, die ik in den aanvang citeerde, als tusschen twee polen voltrok zich het leven van Adama van Scheltema, simpel en systematisch als een bol-wenteling. Zijn dichterlijke bedrijvigheid was kort en eenvoudig als een dag, gaande van de belofte door de middaghoogte der vervulling naar den ondergang: een korte spanne tijds van morgenster tot avondster....

....Venit Hesperus, ite capellae.... de rijzende avondster maakte een eind aan de kleine schijnsels, aan het tierig spel der zinnen. In de vroegte van het leven zijn de zinnen gedachtelooze genieters, egoïsten tot in hun zuiverste uitingen toe. Met een eeuwigheid om zich heen, kunnen zij zich zalig en zorgeloos laten verzinken in de tijdelijkheid. Adama van Scheltema bezat in sterke mate de jeugdgave van het vergeten, het onsterfelijk levensgevoel van de jonkheid. Te leven, dapper, edelmoedig, maar vooral hartstochtelijk te leven, voldeed hem geheel.

„Slijt! slijt mijn hart!
In de daavrende dagen,
Neem den dronk dien ze dragen,
Wie weet wat er morgen uit je stof wordt gebouwd!
Proost! de smart en de vreugde!
Wie zich beide niet heugde —
Hem waar nimmer een teug uit dit leven betrouwd!"

(Van Zon en Zomer.)

De dichter vraagt naar geen levenszin; het is hem genoeg, zich te kunnen storten in de volheid van het bestaan. Hij beklaagt de stervelingen, die zich afpijnigen met het levensdoel, en in de diepten van het hart het vliedende leven willen bevestigen. Zijn jaloersche, kleurige liefde voor het leven kent geen raadselen, niets dan de spontane overgave.

De menschen zijn allen ter kerke —
Maar de preek vertelt ze te laat —
Ach! hoe, zonder dat ze 't merken,
Het leven over hen gaat!"

(Van Zon en Zomer.)

Dat heidensch debuut heeft Scheltema niet kunnen volhouden: hij was een te eenvoudig en ruiterlijk mensch om een volleerde, geraffineerde leider te kunnen zijn. Hij werd geen Stoïcijn en geen Epicurist, hij had hoegenaamd geen schild of gees-

telijke beschutting. Hij stond, een hulpeloos hunkerend mensch, in het pijnlijk proces van afbraak, dat over zijn leven was losgebarsten.

Zoo werd hij de tragische dichter van het vliedende leven. Ik ken niemand in onze moderne litteratuur, die zoo navrant de naakte armzaligheid van het louter-natuurlijk leven, de „weeë pijn van het ouder-worden" heeft uitgesproken. Iets anders had hij niet te zeggen, diepere geestelijke beteekenis had hij als dichter niet. Hij getuigde, telkens opnieuw, van een voortvretende, reddelooze onttakeling. Afgronden gingen aan zijn voeten open, tusschen de gapende verschrikkingen van het mysterie verloor zijn stem haar warme blijmoedigheid. De eeuwigheid brak over zijn hoofd los en hij vond geen schuilplaats.

Na een keten van langzame voorbereidingen stelde de laatste bundel de Vraag naakt en concreet:

„En ik ging ging menigen weg
Van macht en bezit en zoo velerlei schoonheid,
Gestreeld door zoo menige vreugde,
En zoo menig, menig geluk —
En toch nimmer tevreden,
Want zij maakt mij zoo eindeloos moe
En zoo langzaam ellendig,
Die vreeslijke vraag:
„Waartoe —? Waartoe —?"

(De Keerende Kudde.)

Een antwoord op die vraag heeft de dichter niet mogen geven. Kouwelijk en verkleumd wikkelde hij zich in de desolate resten van zijn gehavend levensgeloof. God heeft hem ten slotte het antwoord gegeven. Moge het barmhartig zijn geweest.

BERNARD VERHOEVEN.

WEER TERUG NAAR DE ROMANTIEK?

De romantiek heeft al sinds jaren afgedaan. Geen grooter verwijt kon men tegen een gedicht of roman richten dan te zeggen, dat het tot de romantische school behoorde.

Alles wat maar eenigszins met romantiek in verband stond, was uit den booze. Realisme en naturalisme schenen voor goed „gevoel en verbeelding" te hebben gedood. Wee dus den armen achterblijver, die 't waagde in zijn werk een vleugje romantiek te vertoonen.

Ieder weet, hoe romantiek een soort reactie was tegen het pseudo-klassicisme, dat sinds de renaissance in de literatuur heerschte. De wetten van het klassieke drama (eenheid van handeling, tijd en plaats sloten de verbeelding in een pantser, waaraan de groote tooneeldichters van Frankrijk: Corneille, Racine, Molière en ook onze Vondel en Hooft zich niet durfden ontworstelen. Maar deze starre, dogmatische kunst voldeed niet meer, toen groote geesten den dooden vorm niet langer bezielden. Steeds groeide de behoefte aan meer vrijheid, meer losheid, meer natuur. Men werd de ouden met hun godenkraam en mythologische verhalen meer dan moe. De Middeleeuwen werden toen „uitgevonden". Men leerde daarheen het oog richten en vond er juist wat men zocht. De riddertijd met zijn mooie idealen, zijn dwepende vereering voor de vrouw, zijn dapperheid, zijn heldhaftige avonturen, zijn drang naar mystiek, zijn diep gevoel en gloeiende geestdrift viel in den smaak. Zoo werd een geheel nieuwe literatuur geboren in Europa.

Rousseau, Bernardin de St. Pierre, Chateaubriand waren, elk op zijn terrein, de baanbrekers in Frankrijk; Macpherson, Chatterton, Richardson in Engeland; Lessing, Goethe en Schiller in Duitschland.

Deze nieuwe richting had natuurlijk ook haar keerzijde. Verbeelding sloeg soms door tot in het belachelijke; gevoel verdronk in een zee van tranen en sentimentaliteit; droefgeestigheid, minachting voor het leven, „Weltschmerz" werd mode en veroorzaakte ongelukken. Men voelde zich niet tevreden in het koele en wreede leven van den dag. Men had behoefte te vluchten naar die tijden van geloof en edele gevoelens.

De nieuwe geest waaide ook naar ons land over, maar wij moeten bekennen dat hij niet veel succes had. Onze nuchtere landaard kon zich met die hoogvliegende idealen en dweepende gevoelens niet goed verstaan. Dat leek alles vreemd, onnatuurlijk, onwaar. De sentimentaliteit van Rhijnvis Feith deed velen huilerig en ziekelijk aan. De heldhaftigheid, sprekend uit de tooneelspelen en heldendichten van poëtische declamatoren voelde men spoedig als valsch en gekunsteld; niemand geloofde aan hun doodsverachting, aan hun zuchten over menschenellende en smachten naar romantische liefde. 't Waren en bleven klanken wijl geen machtige geest ze doorademde. Toch bleef de romantiek ook in onze letteren nog lang in eere, of beter:

in de mode, totdat de beeldstormers van het jaar '80 onbarmhartig begonnen op te ruimen en haar aan den spot en den hoon van het opkomende geslacht overgaven.

Het lag dus voor de hand, dat ieder dichter en prozaschrijver, die niet groot genoeg was om van alle tijden te zijn en zich tevreden moest stellen met van zijn eigen tijdje te wezen, angstig alles uit den weg moest gaan, wat maar even naar romantiek zweemde. Totdat er weer werd geklaagd over armoede aan gevoel en verbeelding, over een te veel slaafsche realiteit, over al dat dor en hopeloos napluizen van de meest leelijke werkelijkheid. De romantiek, die men de deur uit had geveegd, vloog triomfantelijk het venster weer binnen.

De natuur bleek strenger dan de leer.

Zie b.v. de fel realistische roman van Joh. de Meester, het veel bewonderde Geertje; waar de hoofdpersoon, het gevallen meisje, met een aureool omgeven wordt, zooals slechts weinigen van haar soort in den bloeitijd van de romantiek ten deel viel.

Men zag eindelijk weer verlangend uit naar iets anders, naar iets mooiers dan het dagelijksche leven met zijn grofheid, zijn teleurstellingen. Nu vooral, nu het menschelijk leven weinig schoonheid, veel strijd en schaarsch geluk had te bieden. Zoo ziet men heden nog naar dat andere.

Het toeval wil, dat juist thans de eeuwfeesten vallen van de groote romantiekers, zoodat telkens de aandacht opnieuw wordt gevestigd op hun werken, die herlezen, besproken, beoordeeld en vaak weer gewaardeerd worden, na lang vergeten te zijn geweest. Zoo is men tot de ontdekking gekomen, dat niet alles in deze versmade boeken de minachting verdient, waarmede een vroeger geslacht, gelijk gewoonlijk een paar belhamels naloopend, zoo dom-gul was geweest.

In Frankrijk is men begonnen de romantiek, zoo niet in eer te herstellen dan toch haar meer aandacht en belangstelling te wijden.

Er zal een Bibliothéque romantique [1]) verschijnen, waarin thans weinig bekende en bijna onvindbare boeken worden opgenomen van romantiekers, die eens hun uur van beroemdheid doorleefden. Deze opent met Péfaçe des

[1]) Les presses françaises, Paris.
[1]) Bloud et Gay, Paris.

Etudes françaises et étrangères van den geestigen schrijver Emile Deschamps. Voorts zijn reeds aangekondigd herdrukken van Alfred le Poittevin, Ximénès Doudan, Th. Jouffroy, Fauriel, Delacroix, Gavarni, Auguste Barbier e.a.

Misschien draagt nog meer bij tot kennis en erkenning der romantiek het onlangs verschenen boek van den uitnemenden criticus, den voor kort verkozen académicien Henri Brémond, dat juist op tijd werd gepubliceerd en deze moeilijke quaestie op even klare als pittige wijze behandelt.

Het bestaat uit artikelen door hem sedert 20 jaar in verschillende tijdschriften geschreven en thans gebundeld onder den titel Pour le romantisme.

Schrijver zet alles op zijn plaats en werpt een helder licht op het vraagstuk, dat door partijdigheid en door verkeerd inzicht dikwijls zoo verward is voorgesteld.

— Het woord romantiek — zegt hij — moet ons niet doen schrikken. Uitstekende geesten hebben het tegenwoordig synoniem gemaakt met zwarte pest. Wat mij betreft, ik ben den leeftijd voorbij, dat men zich warm maakt vóór of tegen een zuivere woord-quaestie. Want er zijn ontelbare soorten van romantiek, de eene ongezond, de andere weldoende. Door een enkel vonnis alle romantiek te verbannen, uitvaren tegen alle romantici, dit kan een katholiek niet doen zonder zichzelf te verloochenen.

Zoo brengt Abbé Brémond de geheele zaak over op godsdienstig terrein, hetgeen voor Frankrijk zeer juist mag zijn, maar minder voor ons land; een bewijs misschien, dat wij bij ons slechts met namaak-romantiek te doen hebben. In elk geval ging zij hier nooit dieper dan de oppervlakte.

Volgens hem is het programma der echte romantiek in deze woorden samen te vatten:

— Terugkeer tot onze Fransche en christelijke tradities, die bestreden werden door den heidenschen geest der 18e eeuw en der Revolutie.

Nu is het ook wel waar, dat het romantisme later veel op zijn geweten kreeg. Immers vele van zijn aanhangers voerden strijd tegen wat zij conventie noemden; zij stonden op tegen goddelijk en menschelijk gezag; verheerlijkten de oppermacht der hartstochten, slaakten wanhoopskreten tegen God en de wereld-

orde; maar het is juist tegen dit soort romantiek, dat Brémond waarschuwt.

Sand, Michelet, Victor Hugo (na 1830) waren de opvolgers in rechte lijn van Voltaire en Rousseau. In hen werkte nog het vergif na der revolutie, niet de geest, die le Génie du Christianisme en les Martyrs schiep, die in Engeland Walter Scott bezielde en hem den weg deed wijzen aan Manzoni, en aan zoovelen van zijn navolgers, ook in ons land.

Dit soort romantiek oefende zeker een weldadigen invloed uit. Zij leerde het verleden met zijn hooge idealen kennen en bewonderen, opende de oogen voor de schoonheid van Gods natuur, wierp de ramen der studeerkamers wijd open, doofde de oliepitten uit en liet de stralen der zon over de boeken schitteren, een frissche, gezonde lucht naar binnen waaien.

Veel goeds heeft zij bewerkt en zoo zij misdeed door overdrijving of verkeerd begrip, door valsch sentiment en ontaärding in rhetoriek, dan heeft zij er hard genoeg voor moeten boeten, gelijk Antonius van Caesar zegt. Want de beulen van '80 waren wreed als de naijverige moordenaars van den grooten veldheer en kwajongensachtig ondankbaar als het gepeupel van het oude Rome.

Zal men weer tot haar terugkeeren? Evenmin als men ooit zal terugkeeren tot het klassicisme. Die tijden zijn voorbij.

Toch is het te hopen, dat haar geest ook aan onze literatuur nieuwe frischheid, nieuwe idealen, nieuwe schoonheid zal geven, in zóó sterke mate zelfs, dat men straks veilig van eene neo-romantiek mag spreken.

HANS HEYNEN.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Gelukkig, men begint het eindelijk in te zien, hoe weinig katholiek die allernieuwste katholieke literatuur-beweging is.

Wies Moens schrijft in Pogen (Mei): „de jonge falanks die oprukt voor méér waarheid in de kunst, die belijdt de éénheid van de kunst en het leven, komt langs alle zijden tegelijk in het gedrang. Daar zijn de ouden van dagen, die vergeten welke taak hun is weggelegd, en die doen als de landman die onder

zijn zwaren hiel het pril gewas zou vertrappen: een waanzinnige daad. Daar is langs de éne kant: het leger van hen die begrijpen kúnnen, en langs de andere kant: het gros van hen die niet begrijpen willen.

Daar is de grote vijand: de onderlinge naijver, en het gebrek aan: liefde, die maken dat broeders mekaar onderling verscheuren. — De kritiek, die kreatief zou moeten wezen, een louterende of een opstuwende kracht, altijd: onvergave en daad van goede wil, heeft een agressief karakter aangenomen. Al haar werk is negatief werk. Zij is onkristelijk en dus onvruchtbaar.

Het wordt hoog tijd dat wij, die ons zelf katholieken noemen, over dit veld van distels en doornen, het gruwbare „literaire" slagveld van onze dagen, het zuiverende, glorierijke licht laten stralen van de kristelike Caritas. Wij kunnen dat des te gemakkelijker, omdat wij, aan wie de hoovaardij verboden is, beter dan gelijk wie in staat zijn het „literair prestige" te houden voor wat het eigenlik waard is, in de orde der dingen die meetellen voor de eeuwigheid."

Ja, het wordt hoog tijd dat men tot bezinning komt. Men, houde eens op de kunst te plaatsen in het middelpunt des levens, alsof er niets hoogers en belangrijkers was. Door die verafgoding van kunst worden brave jongens uit hun evenwicht gebracht en gaan kritieken en versjes en verhandelingen schrijven, die de kosten van het drukken niet waard zijn. Men moest eens ophouden met dat gebral over de ontwakende katholieke kunst, waarin behalve wat godsdienstige woorden, geen spoor van oprecht katholieken geest valt te ontdekken. W i e s M o e n s zegt het zeer juist en scherp: er moet wat meer Christelijke liefde uit de harten komen en wat minder afgunstig en valsch gewauwel over de lippen — en als katholieken behooren wij eens goed te overwegen wat de kunst (en niet alleen het „literaire prestige") waard is in de orde der dingen die meetellen voor de eeuwigheid.

Thans heeft het allen schijn alsof men niet meer in den hemel kan komen, tenzij men letterkundig of artistiek is aangelegd; als bedreef men een doodzonde door een ballade van Bilderdijk schoon en een schildering van den een of anderen Joep leelijk te vinden. Het is toch wel een beetje de dingen op hun kop zetten.

J a n E g e l m a n laat ons zien in vogelvlucht de H e d e n d a a g s c h e S c h i l d e r k u n s t, de voornaamste persoonlijkheden en stroomingen. Hij erkent volmondig: „het is geen overvloed, geen bloei. Het zijn de resten van oude, belegen waarden, het is sporadisch 't verzamelen van bouwstof voor een nieuwen, rustigen, klaren stijl. Maar onregelmatigheid is waarlijk wel de kenmerkendste eigenschap van ons huidig schilderlijk leven. Een onregelmatigheid, die helaas, te veel in

het mediocre wijlt. Het reine geluid van den nieuwen dag schijnt nog niet duidelijk vernomen." (Tijdschrift voor Taal en Letteren, Mei.)

H. Linnebank is niet goed te spreken over het boek, dat Alois Walgrave aan Gezelle heeft gewijd. „Bij Caesar Gezelle's levensbeschrijving blijft Walgrave ver achter." Dat kan niemand Linnebank tegenspreken, want neef Caesar beschikte over de meest betrouwbare bronnen en Walgrave kan al niet veel meer doen dan daarvan gebruik te maken door het boek van Caesar te volgen. Maar Walgrave wil zijn lezers Gezelle doen kennen uit Gezelle's eigen woord en geschrift.

Linnebank meent: „nu zijn de gedichten en het proza van 'n auteur juist geen vertrouwd materiaal, om iemands leven, naar nuchtere werkelijkheid en zuivere waarheid uit op te maken en vast te stellen. Want in je arbeid-voor-'t-publiek ben je, haast vanzelf wat ekstra en op z'n Zondags."

Daar is iets van aan, maar.... 't is dan toch altijd zeer bruikbaar materiaal, mits behoedzaam gehanteerd. Overigens komt Linnebank tot het niet zeer waardeerend besluit, dat Walgrave zich soms door zijn fantasie heeft laten misleiden en zijn zakelike mededeelingen heeft ontleend aan het boek van Caesar.

H. Moller bespreekt Hoofdstukken over Vondel en zijn Kring van Dr. J. F. M. Sterk, verschenen in 1923. Hij waardeert dit werk ten volle en geeft daarvan blijk door de hoofdstukken afzonderlijk te bespreken, er naar beste weten verbeteringen en kleine betuttelingen bij te geven, en naar hij meent, gewenschte aanvullingen aan toe te voegen.

P. Valkhoff (naar aanleiding van J. H. Kools uitstekend proefschrift: Les Premières Méditations en Hollande de 1820 à 1880) schrijft een opstel Lamartine in Nederland. (De Nieuwe Taalgids. Afl. 3.)

„Al spreekt uit de Méditations niet de stem van een dogmaties Christen, toch is er voortdurend in aanwezig een heimwee naar den Hemel, waarheen de dichter, die zich een balling op deze aarde voelt, met smachtende verwachting opziet.

Doch de royalist Lamartine werd demokraat en republikein; zijn geloof week voortdurend meer af van 't dogmatiese, 't werd een mengeling van deisme en pantheisme, waarin we de invloed van Rousseau's „Profession de foi du vicaire savoyard" herkennen."

....„Zo hij al niet uit piëteit voor zijn gestorven vrome moeder, ostentatief de wijziging van zijn godsdienstig inzicht heeft verkondigd...., zijn gedichten „Jocelyn" (1835) en „La Chute d'un Ange" (1838) tonen voldoende dat zijn katholieke landgenoten gelijk hadden hem, den vroegeren verdediger van troon en altaar, als een afvallige te beschouwen, en de Zwitserse kalvi-

nist Vinet niet ten onrechte het geloof van Jocelyn tekende als „le panthéisme de l'Orient transporté dans les hautes Alpes".

Ook voor Nederland werd Lamartine, de dichter zoowel als de politicus, een bezielende en fel bestreden verschijning.

Aanvankelijk zeer bewonderd door Hogendorp, Da Costa, De Clercq. Bilderdijk was kritischer en Lamartine met zijn vergoden van Byron, Chateaubriand met zijn fraai geschrijf over de Grieken, hij zag in dat alles symptomen van „het herstelde Heidendom."

En ook de andere „gelovige en behoudende geesten, die in Lamartine hun dichter meenden gevonden te hebben, keerden zich met teleurstelling van hem af, toen hij een verheerliker van revolutie, deisme en mahomedanisme bleek te worden."

De glorie van Lamartine begon in ons land te tanen. L. de Visser publiceerde in 1860 nog een volledige vertaling van Jocelyn, die merkwaardige roman-in-verzen, wél vertaalde Ten Kate in 1866 nog een groot aantal van zijn gedichten, doch de beschouwingen die in 1896 bij Lamartine's dood in Nederlandsche couranten en tijdschriften verschenen, toonen duidelijk hoe de dichter der „Meditations" toen reeds beschouwd werd als een vertegenwoordiger van een verleden, romantischen tijd.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Chaignon S. J. Meditaties voor Kloosterlingen. Uit het Fransch door A. J. Koenders. Ord. Carm. IIde dl. (466) Ing. *f* 3.75, geb. *f* 4.75. N.V. Paul Brand, Hilversum.

Het eerste deel mochten wij bij zijn vroeger verschijnen bespreken en prijzen. En dit tweede deel verdient denzelfden lof zonder eenig voorbehoud, zoodat wij nu een geheel systeem van overwegingen met dankbaarheid in ontvangst hebben te nemen. Want al deze meditaties zijn gegroepeerd volgens de Exercitia Spiritualia van Sint Ignatius.

In het eerste deel werd ontwikkeld het Fundament: „De mensch is geschapen om God te dienen en zoo zijne ziel zalig te maken; al het andere werd geschapen ten dienste van den mensch, om hem te helpen zijn doel te bereiken. De zonde is het misbruiken van het geschapene, waardoor wij worden afgekeerd van ons einddoel. Om dat kwaad te vermijden overdenken wij de „groote waarheden": dood, oordeel en verwerping, als loon der zonde.

In dit tweede deel richten wij het oog op den Goddelijken Meester, die ons een gids is tot hooger volmaaktheid. Wij overwegen de bijzondere deugden van zijn verborgen en het voor-

beeld van zijn openbaar leven. Het zien van zijn lijden en vernederingen steunt ons in onze moeilijkheden; zijn glorievolle verrijzenis geeft ons den moed om te volharden tot het einde.

Een prachtig meditatieboek, dat ook door niet-kloosterlingen, voor 't grootste deel, met vrucht kan worden gebruikt.

A. Gielen.

Honoré S. J. (Léon) Le Secret de la Confession. Etude historico-canonique (160) 10 frs. Beyaert, Bruges.

In de theologische sectie van het Museum Lessianum verscheen deze wetenschappelijke en doorwrochte studie over het secretum confessionis. Bij wijze van inleiding beschrijft Pater Honoré de disciplina poenitentialis gedurende de vier eerste eeuwen der Kerk en gaat vervolgens na de opvattingen van het geheim in den loop der tijden, waaruit blijkt dat „la conception du sceau sacramental a dû évoluer". Onder de martelaars van het biechtgeheim wordt niet vermeld Joannes Nepomucenus „parce que le fait ne paraît pas historiquement prouvé".

Zeer instructief over het ingrijpen der tijdelijke macht, is het 4de hoofdstuk: „La Révélation du Crime de lèse-majesté", en het 6de over Jansenisten en Gallicanen.

Alles saâmgenomen hebben wij hier eene degelijke studie over het genoemde onderwerp met rijke bronvermelding, voor theologen van groot belang.

Dr. H. B.

Lacau S. C. J. (Dr. J.) Précieux Trésors des Indulgences. Petit Manuel à l'usage du Clergé et des Fidèles. (304) frs. 9.50. Marietti, Turijn.

De mededeeling van den uitgever, dat men reeds in verscheiden landen het vertalingsrecht heeft aangevraagd van dit boek, verwondert ons niet. Het bevat zulk een schat van betrouwbare gegevens omtrent de aflaten, dat het geroemd mag worden als een gids, die overal den weg weet. De geleerde schrijver behandelt in het eerste deel van zijn werk de theologische en canonieke leer over de aflaten: aard en verdeeling, vereischte voorwaarden: inwendig en extern. In het tweede deel bespreekt hij de meest gebruikelijke aflaten verbonden aan kruisweg en kruis, rosarium, scapulier en médailles; aan de Benedictio apostolica (ook: in articulo mortis) en altare previlegiatum. De bijgevoegde formulieren (in latijn en fransch) maken dit gedeelte voor den priester tot een rituale. In een laatste geeft Lacau een keur van gebeden en devoties en de aflaten daaraan verbonden.

Wij gelooven dat men moeielijk een boek over dit onderwerp met uitgebreider en zekerder informatie, en dat alles in zulk een beknopten vorm, zal kunnen vinden. Het verdient onder ieder opzicht te worden aanbevolen. Sac. Rom.

Opvoeding, Zelfopvoeding, Onderwijs.

Faszbender (Prof. Dr. Martin.) Willen een koninklijke Kunst. Naar het Duitsch (171) *f* 2.50 Malmberg, Hertogenbosch.

De Hollandsche vertaling heeft dit boek gezuiverd van veel zinspelingen op Duitsche toestanden, die ons hinderden; en de zeer verdienstelijke aanteekeningen van Zuster Eugenia hebben dit boek tot een kleine cursus gemaakt in wilspsychologie. Hierdoor is de Hollandsche uitgave gewettigd van dit prachtboek, dat bij ons toch reeds zooveel aftrek had. Eén ding zou iemand oppervlakkig kunnen afstooten: heeft Faszbender niet te veel op met de natuurlijke wilsvorming? doch weldra zal blijken, dat hij mèèr aandacht hiervoor vraagt, omdat hij juist intens wil laten zien, welk een overeenstemming er bestaan moèt tusschen de goed opgevatte natuurlijke wilsvorming en de in christelijken geest beoefende zelfopvoeding. En hierin ligt juist het oorspronkelijke van dit werk. G. Lamers.

Gertenbach (P.) en H. v. Slooten Jr. Eenige belangrijke verschijnselen uit het Leven der Nederlandsche Taal. Leerboek ten dienste van Candidaten voor de Hoofdacte. Wolters, Groningen.

't Is 't nieuwe hoofdakte-programma, dat dit boek op z'n geweten heeft. Feiten, feiten, is de indruk bij het doorlezen. En al zeggen de schrijvers ook, dat die feiten niet gememoriseerd behoeven te worden.... 't gebeurt toch! Daar is het nu eenmaal een „hoofdakte-boek" voor. En door al die feiten zal 't z'n weg wel vinden. J. Moormann.

Groenewegen (Prof. Dr. H. Y.) Het donkere Vraagstuk der sexueele Ethiek. (175). *f* 2.50. Van Doesburgh, Leiden.

Streng wetenschappelijk en in voornamen toon behandelt prof. G. het vraagstuk der homosexualiteit en de ethiek. Het is van zijn kant een poging om „het gevaar voor een lichamelijke en geestelijke verwording van ons geslacht te helpen keeren," die onze erkentelijkheid ten volle verdient.

Zielzorgers, opvoeders en lijders aan het euvel, dat tegenwoordig door schandelijke propaganda en valsche idealiseering wordt verspreid op schrikbarende wijze, zal dit ernstig werk in staat stellen het verwoestende kwaad der homosexualiteit met kennis van zaken te bestrijden. Dr. H.

Morice (Dr. H.) De Teugels strak! Pleidooi voor een strenge opvoeding. Vrije bewerking van „l'Art de commander aux Enfants". Met inleiding van Fr. S. Rombouts. (95) *f* 1.20. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg. — Veritas, Antwerpen.

In hun Vastenmandement van 1924 hebben de gezamenlijke Nederlandsche Bisschoppen hun bange zorg uitgesproken over de „vaak hemeltergende denkbeelden, oordeelen en gewoonten

in zake jeugd- en kinderopvoeding, in zake kinderrechten en ouderplichten." En iedereen heeft begrepen hoe ernstig de toestand moet zijn.

„Dat zijn de wrange vruchten van de revolutie; nu pas plukken we wat Rousseau, wiens ganse leven 'n bespotting was van alle waarachtige opvoeding, gezaaid heeft," zegt Fr. Rombouts. „Iedereen klaagt over het verdwijnen van de huiselike geest, van tucht en onderdanigheid. De ouders gaan rechts, de kinderen gaan links. De ouders kunnen niet meer gebieden de kinderen weten niet meer te gehoorzamen."

Wordt het niet hoog tijd, dat daartegen een ernstige reactie kome. Door hun gebrek aan kracht en gezag zijn vele ouders schuld, dat het aantal mislukkelingen ieder jaar toeneemt.

Dit flinke, kordate en kloek-verstandige boekje moeten alle ouders en opvoeders lezen en de raadgevingen van Dr. Morice in praktijk brengen.

Vinden ze de remedie te krachtig, dan moeten ze er maar wat water bij doen, zegt Rombouts, maar ik hoop dat ze erg zuinig zullen zijn met water! A. Gielen.

Gunning (Dr. J. H.) Problemen der Rijpere Jeugd (56) G. Ruys, Utrecht.

't Is een orienteerende schets: geen diepgaande studie. Maar wie nog groen is op dit tegenwoordig zoo aktueel gebied, vindt hierin een uitstekende voorlichting. Men wordt vrijwel op de hoogte gebracht der rijpere- jeugd-litteratuur zonder eenzijdigheid, wat reeds blijkt uit dit zinnetje: „de katholieken hebben er theorethisch en praktisch veel meer aan gedaan en zijn ons stellig een heel eind vooruit." De jeugdproblemen zijn zuiver gesteld, somtijds echter meer gesteld dan opgelost. De R.K. Jeugdbeweging wordt druk besproken; jammer, dat de schrijver alléén de Duitsche schijnt te kennen: zijn oordeel was dan rijper geweest. Had Gunning het pas verschenen tweede deel der „Handleiding voor Ouderavonden" van Rector G. v. d. Burg gekend, hij zou er zeker naar verwezen hebben als een modelboek voor jeugd-beschrijving. G. Lamers.

Nuttige Kennis op velerlei Gebied.

Ford (Henry.) Productie en Welvaart. Een Autobiographie. Vertaling van Theo Holdert. (364) *f* 1.90, geb. *f* 2.65. Mij. v. Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Vertaling van M y L i f e a n d W o r k, het boek dat een geweldigen opgang maakte. Deze, wiens fabrieken tegenwoordig 10.000 auto's per dag leveren, heeft daardoor reeds getoond, dat hij is een geboren bedrijfsleider en een sterk organisator.

Uit deze bladzijden blijkt dat Ford een knappe, heldere kop is, en het waarlijk de moeite loont zijne beschouwingen over

allerlei kwesties als: economie, bankwezen, productie, dienstbetoon als grondslag van zaken-doen, aandachtig te volgen.

Het verhaal van zijn leven en werken is interessant, boeiend als een roman; van zijn ervaring en diepe inzichten kan iedereen leeren, en véél.

Zeer zeker een der belangrijkste boeken voor dezen tijd van onopgeloste maatschappelijke kwesties. H.

Happé (J. K.) Goed Adverteeren. (173. Vele afbeeld.) *f* 3.90, geb. *f* 4.90. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Goed adverteeren is een kunst en die haar wil beoefenen behoort menschenkennis te hebben en die weten te gebruiken.

Met recht mag de schrijver zeggen van dit boek: „een practische handleiding voor het opstellen van goede advertentieën, het geeft 't hoe en het waarom?" Het leert U hoe een advertentie moet worden gesteld, hoe zij moet worden gedrukt om het grootste vertrouwen in te boezemen. Talrijke voorbeelden van hoe men het niet en hoe men het wel moet doen, maken de gegeven lessen duidelijk.

Met de korte onderschriften, die Happé plaatst onder voorbeelden van advertentiën wordt men het gemakkelijk eens bij toekijken met aandacht en dan zegt men als hij: „Gedistingeerd" — „Spreekt door Contrast" — „Marktgeschreeuw" — „Laat niets te wenschen over" enz.

Voor adverteerders een kostbaar boek en voor niet-adverteerders ook niet zonder nut, omdat zij kunnen leeren hoe men hen tracht te bewerken.

Jong (A. de.) Handboek voor de Metaalbewerking ten dienste van Inrichtingen voor Nijverheids-onderwijs en de Studie voor de Nijverheidsonderwijsacten. Met een Hoofdstuk over Materialenkennis door F. Gould. 1ste Deel. Handbewerking. (452) Waltman, Delft.

„De Technische Commissie van de Vereeniging ter Veredeling van het Ambacht" verklaart, dat de schrijver als man met veel practische ervaring zich los heeft weten te houden van theoretische stellingen en in dat Handboek de praktijk zóó eenvoudig en zóó duidelijk heeft omschreven, dat het niet alleen een leiddraad voor de acte-studie, maar wat vooral wordt toegejuicht, een vraagbaak zal blijken te zijn voor den Nederlandschen werkman in de Metaalbewerking in het algemeen.

Juist een boek voor de openbare leeszalen, willen zij aan hunne bestemming beantwoorden. Een boek voor den werker, die zich wil bekwamen en zijn ambacht veredelen. Het tweede deel (machinale bewerking) verschijnt in den loop van dit jaar.

Schierbeek (Dr. A.) Van Aristoleles tot Pasteur. Leven en Werken der groote Biologen.

Sinds een kwart eeuw beweegt zich de belangstelling voor de geschiedenis der Natuurwetenschappen volgens een stijgende lijn. Met voldoening mag men daarom de alleszins geslaagde poging van Dr. Schierbeek begroeten om een overzicht te geven van de geschiedenis der biologie en tevens een denkbeeld van het leven en werken der groote onderzoekers, die onze wetenschap hebben gevormd." (Inleiding).

Niet alleen voor leeraren in biologie is het een aanbevelingswaardig boek, naar mijn meening ook voor geschiedenisleeraren die in hun onderwijs hier en daar er met vrucht gebruik van kunnen maken. Eén ontdekking b.v. van Pasteur is voor het welzijn der menschheid van meer belang dan de heele „Schlachtenlenkerei" van een von Moltke. Zooals uit den hoofdtitel blijkt, is het meer een geschiedenis van de personen en hetgeen zij gevonden hebben, dan van de zaken zelf. Uit den aard der zaak is het daarom niet altijd gemakkelijk een ontdekking b.v. die van den bloedsomloop in haar verschillende phasen te achterhalen, al wordt aan deze moeilijkheid ook door den Bladwijzer tegemoet gekomen.

Op het hobbelig terrein van godsdienstige en wijsgeerige vraagstukken komen derailleeringen voor. Het „streven van den Christelijken Godsdienst, om den geest af te houden van al wat aardsch was," waardoor een H. Thomas van Canterbury en andere heilige boetelingen er toe kwamen, hun lichaam niet naar de eischen der zindelijkheid te behandelen, wordt als oorzaak aangegeven van de „geringe waardeering, welke het zelfstandig onderzoek der natuur in de Middeleeuwen genoot." (blz. 59).

Van de generatio spontanea wordt gezegd, dat vele theologen daar tegenwoordig in hooge mate godsdienstige bezwaren tegen hebben. Ik wees er den schrijver reeds op, dat dit ten opzichte van katholieke theologen onjuist is, toen dit hoofdstuk ten jare 1920 in „De Levende Natuur" verscheen. Misschien zou hij zich nog kunnen beroepen op sommige boeken van godsdienstleer en populair, apologetische artikelen, waarin de proeven van Pasteur als bewijs voor de onmogelijkheid van generatio spontanea worden aangehaald, doch ten onrechte. Pasteur immers heeft alleen bewezen, dat onder die bepaalde omstandigheden, waaronder men toen die zelfwording meende waar te nemen, van generatio spontanea geen sprake kan zijn. Dat deze onder geen omstandigheden mogelijk is, of heeft plaats gehad, heeft Pasteur noch kunnen, noch willen bewijzen.

Wijsgeerig geschoolde ooren zullen wel meenen het in Keulen te hooren donderen, als gezegd wordt bij de verklaring van de entelechie van Aristoteles: „Een voorbeeld moge dit nog iets verduidelijken: een zaadkorrel is potentieel een boom, de boom is de entelechie van den zaadkorrel." (blz. 18.) Overigens is het onjuist, dat „het begrip „entelecheia" door Driesch eerst kort

geleden opgevat en in de philosophie van de natuurlijke historie weer ingevoerd werd." (l.c.) In de scholastieke wijsbegeerte is dat begrip bij de verklaring van het leven nooit afwezig geweest. Hier denk ik onwillekeurig aan het Gymnasium-Eind-Examen-Program. Immers dit vraagstuk over het vitalisme is een van de onderwerpen, waarvan verwacht wordt, dat de candidaat ze meer bijzonder bestudeerd heeft.

Dr. L. Peeters S.J.

Tasseron (W. H.) Electrische Meetinstrumenten. (en 138 afb.) *f* 3.75, geb. *f* 4.25. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Ingenieur Tasseron behandelt in zes hoofdstukken de instrumenten die berusten op I chemische, II magnetische, III colorische, IV electrodynamische, V inductieve, VI electrostatische werking van den stroom. De verklaring van het beginsel en de beschrijving der instrumenten is duidelijk en klaar.

Voor studie en praktijk een welkom boek en „facile princeps" wijl er in het Nederlandsch een dergelijk werk niet bestaat.

Dr. K.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Brusse (M. J.) Boefje. 15de Druk. 45—47ste Duizendtal (160) W. L. en J. Busse, Rotterdam.

Het veel gelezen, veel geziene „Boefje", wat er nog van te zeggen bij een vijftiende druk? Het is een boek dat blijven zal.

Geschreven in de technisch knappe tachtigersstijl, een exuberante opstapeling van beschrijvingen, pijnlijk precies vol iggerige uitgangen en tegenwoordige deelwoorden, als een aanhoudend tasten naar de meest nauwgezette weergave, elke bladzij het eindelijk resultaat van schikken en wegen en zoeken, is de vorm zoo gewetensvol afgewerkt, dat geen woord meer kan verplaatst worden zonder de nuance te veranderen.

Uit dit oogpunt heel knap en interessant.

En toch zijn er misschien boeken, nog knapper, nog pijnlijker precies en nog vollediger catalogi van beschrijvingen, boeken, die toch maar enkel van belang zullen blijven voor vakwetenschap en luxe-studie, als veel schilderijen in een museum, die alleen geschiedkundige waarde hebben en als entourage dienen, als tegenhanger, waardoor het schoons van alle tijden des te dieper kleurt en des te sterker licht.

Doch „Boefje" zal blijven en blijven boeien, omdat 't het volkshart heeft geraakt, het eenvoudige en simpele menschenhart, dat in een schrijver niet op de eerste plaats zoekt de knappe kunstenaar, maar de goede mensch, die warm voelt, waarvoor elk hart warm voelt, die treurt waarom ieder treurt en blij is met alle blijen.

En zóó heeft Brusse zijn boek geschreven. Hij is niet bij interessante waarnemingen, bij „manier" blijven staan. Nu mag zijn manier stilaan en gerust verouderen en veranderen. Goedheid en eerlijkheid en medelijden veranderen niet en zullen ontroeren en begrepen worden zoolang er menschen zijn.

„Twee dagen ben ik met Jan samengeweest in dat Huis der broeders van de Moeder der smarten, midden op de onafzienbare hei, onder een eindeloozen hemel. Vóór, over de vaart heen, zien de schooiertjes uit de stadsche sloppen aan de kim de zon opkomen, en dan begint ook hún dagleven. En als achter het huis in een majesteit om stil van te worden de roode zonnebol weer wegzakt in den bloedrooden horizon, gaan ze slapen. Met 't getjilp en gekwetter van de vogels en 't bijengezoem verstomt dan op de hei ook het jolig geschreeuw en gesnater, 't zingen en lachen van dat kuddeke jongens, door de zwarte broedres als schaapkens naar het Huis gedreven. De eenige nachtgeluiden zijn er 't aan- en wegsuizen van wind door de dennestammetjes heel ver op den heuvel, 't ijverige knepperen van krekels, die hun liefjes serenades brengen en 'ns een vleermuis die piepend om het huis waart. Maar van landwerk en spelen moe, en doezelig van buitenlucht, alle zorgjes weggebeden uit 't geweten, slapen de boefjes vertrouwend in, een zaal vol broertjes-onder-elkander, en over hun eiland in de wijde hei waakt de Lieve Vrouwe met haar mooi blond moedertjes-gezicht."

Zoo gelukkig als de schrijver is over zijn pupil, zoo gelukkig zijn zijn lezers met zijn boek, want het is een geluk mooie menschelijkheid te ontmoeten, en daarom moet ieder dit boek in zijn bezit hebben om het af en toe nog eens door te blaren en opnieuw de ontroering der eerste lezing op te roepen.

Voor degenen die het nog niet mochten kennen, zij ten slotte gezegd, dat het boek niet is geschreven voor kinderen, die men beter nog even kan sparen voor de ruwe kanten — hier en daar — van het leven. Cor Hesseling.

Corelli (Marie.) Mijn Wonderlijke Vrouw. (150) *f* 1.90. Geb. *f* 2.90. L. J. Veen, Amsterdam.

Ja, een verbazend wonderlijke vrouw en de arme echtgenoot, die met zoo'n schepsel zit opgescheept, kan men het vergeven als hij niet oud hoopt te worden. De rampzalige man, die bovendien een doetje is, geeft op de eerste bladzijde van dit boek reeds te kennen: „ik heb een duister vermoeden, dat z ij m ij trouwde". Het kan ook niet anders; want de schoone Honoria Maggs is een dier moderne manvrouwen, onder den invloed eener broeiende emancipatie-warmte als paddestoelen uit den grond gerezen.

Gevoelig was Honoria volstrekt niet; dat noemde ze „nonsens". Haar lobbes van een echtgenoot herinnert zich dat zijn „antwoorden in de kerk bij het huwelijksformulier onhoorbaar waren" en die zijner wederhelft zoo luid door het gebouw

dreunden dat hij ervan schrok. Het eerste wat zij na de plechtigheid doet, is haar man een sigarenkoker voor te houden en zelf aan het dampen te gaan als een oude Siberische. Vóór haar huwelijk had zij een sportroman geschreven „vol van oppervlakkige krachttermen en platte uitdrukkingen." Op jacht schoot zij zoo'n massa wild, dat de journalisten gek werden van opwinding. Met alle soorten sportjongens ging zij, in eer en deugd, als met gelijken om.

Haar echtvriend heeft ze al dadelijk haar beginselen verkondigd: „We zijn de gelijken van den man. Wat hij kan doen, dat kunnen wij evengoed en dikwijls nog beter; we zijn nu zijn kameraden en niet zijn slavinnen. Als de jonge man eens verteederd zucht: „mijn innig geliefde, vrouw!" roept ze haastig: „O, schei uit! het klinkt precies als een grafschrift."

Haar kind laat ze over aan een paar dienstmeisjes. En deze lieve moeder verschijnt aan tafel in grenadiersjas en kniebroek. Zij houdt ook voor een grinnekend publiek lezingen „over het nut van mannekleeding voor vrouwen".

In één woord: Corelli heeft hier een lachwekkend karikatuur geteekend van de geëmancipeerde vrouw.

Van den man dezer vrouw maakt ze ook een karikatuur. En alleen reeds omdat men zich ergert aan den stoffeligen heer des huizes, voelt men soms een neiging de groteske Honoria gelijk te geven tegenover dien philister. En dat zou niet rechtvaardig zijn, want beiden wekken ze onzen lachlust en verdienen daarom gelijken dank.

A. Gielen.

Locke (William.) Liefde's Zegepraal. (The Glory of Clementina Wing.) Vertaald door W. Roldanus Jr. (323) gecart. *f* 1.25. Bruna, Utrecht.

Engelsche kleermakers en romanschrijvers hebben gewoonlijk iets dat hen onderscheidt van hun vastelandsche vakgenooten. Het kenmerk van geperste elegantie, dat eerstgenoemde werkers aan hun „creaties" weten te geven en eenige andere bizonderheden, die ik als niet-kleermaker onmogelijk nader beschrijven kan, doen ons spreken van „Engelschen snit", hetgeen meer schijnt te moeten beteekenen dan het woord „coupe".

Welnu, een engelschen roman kent men ook aan zijn „snit", waaronder dan een heele massa eigenschappen moet worden saamgepakt, die elk afzonderlijk maar heel weinig de aandacht trekken, maar samen den origineelen snit voltooien.

Om maar iets te noemen: in bijna elken engelschen roman ontmoet men een keer of twaalf de uitdrukking „loop naar de hel", waarmede niets ergers wordt bedoeld dan wanneer wij zeggen: „loop naar de maan"! Hun boeken zitten altijd vol van krachtige uitdrukkingen, die ongetwijfeld ontstaan zijn op de renbanen of commando-bruggen der schepen. Bijvoorbeeld:

„Jouw vervloekte, spataderige krombeenige knol van een Puchenillo heeft gewonnen."

Het woord „idioot' waarmede de beste vrienden elkaar joviaal plegen aan te spreken, is niet minder karakteristiek.

Voor de hand ligt het, dat bij deze natie, wier voornaamste ministers en grootste pairs handboeken over de visscherij met kunstvliegen hebben geschreven, tal van beelden en vergelijkingen aan dit bedrijf ontleend zijn: „de verdronken geest van Billiter sprong als een zalm naar deze bonte vlieg van ironie."

Dit voor het uiterlijk; het is maar een greep. Maar de innerlijke Engelschheid der meeste „novels" ligt in de syncrasie der eilandbewoners, die zich weerspiegelt in hun romanpersonen: anders dan anderen te zijn.

Locke met zijn after-dinner filosofie, half humor, half ernst, was steeds een eerste-klas exempel dezer eigenaardigheden.

Neem nu dit boek eens. Op de laatste bladzijde laat hij eene vrouw, van wie geen sterveling dat ooit zou hebben verwacht, haar pas verworven man zoenen en verklaren, dat de hoogste heerlijkheid is: „vrouw te zijn". Dit is niets bizonders, zal men zeggen. Maar als men kennis heeft gemaakt met Clementina, zooals de schrijver haar aanvankelijk laat optreden, is men van een andere opinie.

Een talentvolle schilderes, maar een sloddervos met ongekamde haren, vegen verf in het gezicht, een knooplooze blouse en de vierkante manieren van een communistisch raadslid. Maar in verloop van 300 bladzijden maakt Locke het aannemelijk dat deze 35-jarige onschoone eene schoonheid wordt en de verliefde vrouw nog wel van een man, wiens portret zij eerst niet had willen schilderen, omdat zij geen „caricatuurschilderes" was, gelijk zij het vriendelijk uitdrukte.

Met den man Ephraïm Quixtus haalt Locke dezelfde streek uit, maar in omgekeerde richting. Op de eerste bladzijden stelt hij alleen belang in den „voorhistorischen mensch" en is zoo'n goeierd, dat hij zelfs in den duivel menschelijke eigenschappen zou ontdekken.

Maar als zijn compagnon er met de brandkast vandoor gaat; zijn oom z'n onmetelijke fortuin aan alle mogelijke instellingen vermaakt; zijn vrienden hem achter zijn rug bedriegen, en hij ontdekt heeft (wat later een vergissing blijkt) dat zijn overleden vrouw hem ontrouw was, wordt hij een monster van boosaardigheid. Dat wil zeggen, hij wilde het worden — maar al zijn plannen stuiten zoo komisch af op zijn ingeboren goedhartigheid, dat hij een der kostelijkste typen wordt in dit boek. Voeg daar nog bij een jongeman en een meisje, die op zoo frisch-onschuldige wijze op elkaar verliefd raken, als hadden zij zich voorgenomen eene reactie op touw te zetten tegen de zwoele paartjes in Fransche en Italiaansche romans, en men heeft Locke (en met Locke

een groot deel der engelsche belletrie) in zijn echt-angelsaksisch karakter.

Men leest iedere bladzijde om haar originaliteit en leukheid met plezier en geeft er geen oogenblik om, hoe 't zal afloopen. Men is tevreden dat het loopt! En dat pleit toch zeker voor het talent van den schrijver: het element der gewekte nieuwsgierigheid heeft hij niet noodig om te boeien, maar zijn manier van uitbeelden en teekenen, van wijs en grappig doen, van vragen en antwoorden, is op zich zelf in staat den lezer vast te houden. Ik geloof dan ook dat volwassen menschen, die in lectuur nu en dan ontspanning zoeken, dezen roman zullen waardeeren.

A. Gielen.

Ommen (C. J. van.) Het Getouwe (175) *f* 1.90 Veen, Amsterdam.

Als motto de verzen van Guido Gezelle.

En zittende op
mijn krank getouwe
zoo weve en werke
ik, dag en nacht.

De heldin van dezen roman in briefvorm, de gescheiden Mevrouw Waveren van Oorschot, maakt vele knoopen en warring in haar weefsel. Is het eigenlijk wel een roman? Verwikkelingen vindt men er niet. De Mevrouw met den langen naam schrijft eenigszins plechtige brieven aan vrienden, waaruit wij hare geschiedenis kunnen opdelven. Gehuwd met een artist-violist — scheiding om wille eener andere vrouw — na één jaar vraagt de vioolspeler herstel van het ontbonden huwelijk, maar Mevrouw van Waveren wijst dat af met het oog op het kind, waarvan hij de vader en die andere vrouw moeder is: „juist omdat zijn moeder in zooveel te kort zal schieten, moet zijn vader alles voor hem zijn." Hetgeen eenigszins onverantwoordelijk is van goed vertrouwen, wijl de artistieke vader, die zich door een andere op sleeptouw heeft laten nemen en na een jaar genoeg heeft van het avontuur, nu niet precies de persoon is, die waarborg geven kan voor een goede opvoeding.

Maar ik geloof, dat het verhaal bijzaak is en het boek hoofdzakelijk werd geschreven om te promoveeren op stellingen. Eenige voorbeelden: „Wij worden niet geregeerd door de knapsten, de edelsten en de sterksten, maar zij die het meest knoeien, transigeeren en kruipen, krijgen de beste baantjes" (blz. 39.)

Het communisme is je ware: „aller streven moet zijn toewijding aan en opgaan in de gemeenschap" (blz. 40.) De Christenen hebben nu al 19 eeuwen beloofd de maatschappij te verbeteren, maar er niets van terecht gebracht. (blz. 41.) „De kranten staan vol van moord en doodslag, van onrecht en bedrog, van haat en vervolging. Dat is de maatschappij die de Christenen hebben gemaakt." (blz. 41.)

De bestaande klassemoraal leidt tot groote onrechtvaardigheid. Tegenover het huwelijk de verbintenis „van twee vrije

onafhankelijke wezen, die ieder hun eigen taak hebben in het leven, hun eigen roeping; die niet verbonden zijn door stoffelijke belangen, maar alleen door wederzijdsche liefde en die elkander dadelijk verlaten, zoodra die liefde ophoudt te bestaan." (blz. 129.) Over dit soort van krantenwijsheid wordt uit den treure geredeneerd en gedebatteerd in dezen bundel brieven van een gescheiden vrouw, een declameerenden communist, een min of meer orthodoxen Christen e.a. Wij zouden zoo zeggen: het boek is visch noch vleesch. Voor ontspanningslectuur niet onderhoudend genoeg; als handboek der maatschappijleer wat erg groen.

A. Gielen.

Paris (John.) Kimono. Japansche Roman. Vertaald door Ellen Forest. 2de dr. (320) *f* 3.25. Hollandia, Baarn.

De Japansche Regeering schijnt het boek te hebben verboden, hetgeen te begrijpen is, want de schrijver laat niet veel goed aan land en volk.

Paris moet de schuilnaam zijn van iemand, die aan het Engelsche gezantschap in Japan verbonden was. Het ware heel wat nobeler geweest indien hij zijne zware beschuldigingen met zijn eigen naam had onderteekend.

Als roman is het boek zeer zwak. Het heele geval komt eigenlijk hierop neer, dat de schrijver een Engelschman laat huwen met een in Europa opgevoede Japansche. Zij maken hun huwelijksreis naar het schoone eiland en zien dan hoe onzedelijk, onbetrouwbaar, leelijk en weerzinwekkend alles is op dat vaak zoo dichterlijk bezongen eiland.

Het lijkt mij schandaal-lectuur. De beschrijvingen van bordeel-tooneelen zijn eenvoudig schaamteloos en maken de verontwaardiging van den schrijver over zooveel onzedelijkheid en leelijkheid erg verdacht en in elk geval zeer belachelijk.

Het boek is voor niemand. En mocht Paris, wat bijna niet te gelooven is, enkel het kwaad door onthulling willen bestrijden, dan lijkt zijn middel even erg als de kwaal.

Shaw (G. Bernard.) Verliefde Artisten. Vertaald door Ed. Coenraads (287) *f* 1.75. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

„We zijn beiden artisten, is 't niet zoo? Nou, er is een kunst, die enkel geinspireerd wordt door passie voor huichelarij, en dat is de jouwe. En er is een kunst die geinspireerd wordt door een passie voor schoonheid, maar die is alleen voor menschen die nooit schoonheid kunnen vereenigen met een leugen. Dat is de mijne. Krijg die eerst 'ns onder de knie, en dan pas ben je tot werkelijke liefde in staat. Op 't oogenblik weet je enkel hoe je „tooneel" moet maken, — wat een veel te gangbare wetenschap is om mij te interesseeren. Je ziet je bent nog niet heelemaal uitgestudeerd. Bonjour."

Dit is het niet bepaald hoffelijke antwoord van een groot com-

ponist, die zich in het maatschappelijke leven als een ongelikte beer gedraagt, tot eene gevierde tooneelspeelster, omdat zij zich wijsmaakte hem lief te hebben.

Jack Owen had vroeger een meisje zijn hand en hart aangeboden; zij was er van geschrokken, en hij had toen gezegd: „dat was m'n laatste domme streek. Van nu af zal ik me houden aan m'n eenige liefste, waar ik geschikt voor ben, aan de muziek. Ze heeft er niet veel zooals ik." — En uit zijn antwoord aan Miss Madge kan men zien, dat hij zijn best doet woord te houden. Het is een geestig, ondeugend boek en de groote musicus is met kostelijke overdrijving geteekend. A. Gielen.

ENGELSCH.

Brady (C. Thownsend.) The Man who won. (282) 7 sh. 6. Jarrolds, New-York.

De bekende Amerikaansche romanschrijver vertelt hier de avonturen van een jonge dame en hare ontmoeting met twee mannen: de een 'n schurk en.... een Duitscher, de ander (en die wint haar) een hart van goud en een Amerikaan. Dus: bij den schrijver nawerking van den oorlogsgeest. Niettegenstaande deze malligheid, een boeiende avonturen-roman voor volwassen liefhebbers.

Hergesheimer (J.) Montain Blood (320) 7 sh. 6. Heinemann, Londen.

De Hollandsche vertaling van „Three Black Pennies" van dezen Amerikaansch-Duitschen auteur hebben wij besproken in den vorigen jaargang. Hij is een der beste vertellers van Amerika, en uit dit boek blijkt dat nog beter dan uit 't reeds genoemde. Het is de geschiedenis van een armen man, die om haar geld eene vrouw trouwt en aan zijn geld ten ondergaat. Zijn levensgedrag geeft vrouw en kind den dood. Hij wil dan berouwvol nog wàt goed doen met zijn geld, maar wordt zelf leeggeplunderd. Hij keert terug tot zijn vroeger baantje om zijn brood te verdienen en sterft met den naam van zijn vrouw op de lippen. Het boek, dat nogal ernstig voorbehouden moet worden, heeft, als literair werk beschouwd, ongewone verdiensten. Het origineel verscheen, meen ik in 1915.

Ingram (Kenneth.) The Symbolic Island. (234) 5 sh. Damian Press, London.

Een roman met religieuze strekking. Vele menschen door stranding saamgebracht op een eiland, toonen hunne goede en kwade eigenschappen; de laatste het meest. Zóó overwegend zelfs zijn de verkeerde neigingen van het gezelschap, dat alleen een priester en 'n misdienaartje er goed af komen. Niet onaardig.

Webster (D. and S.) Uncle James Shoes. (280) 7 sh. 6. Hodder & Stoughton.

Uncle James, het hoofd der zaak, is een lastig en aanmatigend persoon, maar allen kruipen voor hem in de hoop eenmaal hem op te volgen. Maar Billy zoekt zijn eigen weg en slaagt zoo gelukkig dat hij op 't eind als heer en meester tegenover den verarmden oom staat.

Welsh (J. C.) The Morlocks. (318) 2 sh. 6. Jenkins, London.

Deze mijnwerkersroman met veel geredeneer van den schrijver, is tamelijk vervelende lectuur.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

(Opgemaakt naar de gegevens van ons Centr. Bur. voor Lectuur.)

Overal. Op het oogenblik, dat wij dit schrijven, wordt het boek, waarover wij nu iets gaan vertellen, nog niet overal besproken, want het is nog niet in den handel. Maar het zal worden besproken over heel de werld, daar kan men zeker van zijn. De titel is Material for a History of Alexander VI en het werk, geschreven door Mgr. de Roo, bestaat uit 5 deelen, elk van 600 bladzijden vermoedelijk.

J. van Mierlo S. J. deelt in Ons Geloof (Mei) mede, wat hij in de twee eerste dln. reeds heeft gelezen. „De nagedachtenis van Roderigo de Borgia, die van 1492 tot 1503 onder den naam van Alexander VI de Kerk bestuurde, gaat nog steeds gedrukt onder den last zoo niet van allerlei schelmstukken, gelijk men vroeger beweerde, dan toch van menige ondeugden, waarvan op de eerste plaats de onzedelijkheid genoemd wordt." De beroemde katholieke geleerde, de zoo voorzichtige historicus Ludwig Pastor, aarzelde niet te verklaren: „éene zaak is thans onbetwistbaar, dat namelijk elke poging ter verdediging van Alexanders zedelijkheid vruchteloos zal blijven."

Mgr. de Roo heeft zich echter niet laten weerhouden om de waarheid omtrent Alexander VI te achterhalen.

P. van Mierlo, die het werk onder de oogen had, noemt het een zeer ernstige studie. „Veel talrijker dan voor Pastor vloeiden dezen schrijver de oorzakelijke bronnen toe; ook hem is het pauselijk geheim-archief toegankelijk geweest; hij komt niet onbeslagen ten ijs: om degelijken arbeid te leveren heeft hij noch tijd, noch reizen, noch dollars gespaard."

„De methode door hem gevolgd is deze: hij toont aan dat Roderigo de Borgia over het algemeen zeer gunstig beoordeeld werd door zijn tijdgenooten, terwijl de laster eerst is gekomen

na zijn dood, toen de prinselijke tyrannen der Kerkelijke Staten, door hem gekastijd, zich ongestoord op hem konden wreken; dat geschiedde aanvankelijk in naamlooze pamfletten. Sommige historieschrijvers hebben al te zeer geluisterd naar de stemmen van die wraak; de waarheid moet eerder gezocht worden bij degenen, die Rodriga van nabij hebben gekend, en uit hun getuigenis leeren we dat hij geweest is een vroom kind, een leergierige jongeling, een bemind en gezaghebbend Kardinaal, steeds vrij van onzedelijkheid en gansch aangewezen om den Stoel van Petrus te bekleeden."

Ofschoon het onheilig leven van een Paus de geloofsovertuiging van een katholiek niet kan schokken, verwekt het toch ergernis en droefheid, en het zou voor ons allen een heerlijk feest zijn, indien Mgr. de Roo mocht kunnen bewijzen, dat Alexander VI het slachtoffer is geworden van afschuwelijken laster, gelijk dat afdoende bewezen werd voor Sixtus IV en den strengen Adrianus VI. Onze verwachtingen zijn hoog gespannen, en wij bidden dat zij niet worden teleurgesteld.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

Welke Kleur? Men zou allicht meenen dat een cliché van witten kant het best uitkomt op zwarten achtergrond. Een onderzoek met omvangrijke proeven heeft echter bewezen, dat er geen betere ondergrond voor witte kant is dan donker bruin.

Oppervlakkig zou men ook geneigd zijn te denken dat roode letters op een affiche van uit de grootste verte te zien zijn. Doch de ervaring heeft geleerd dat op een afstand rood het eerst en geel het laatst vervaagt. „De kwestie der kleurcombinatie is veel ingewikkelder dan men zou vermoeden," zegt Happé in zijn boek „Goed Adverteeren".

De Kunst der Toekomst. Jozef Kreitmaier spreekt in Stimmen der Zeit zijne gedachten uit „Von der Kommenden Kunst", en het lijkt ons wel de moeite waard het voornaamste aan zijn artikel te ontleenen en onze lezers onder de oogen te brengen.

Hij begint met te herinneren aan een biologische wet: „een organisme dat geruimen tijd eene stof ontbeert, die voor zijn opbouw noodig is, hongert naar die stof. En omgekeerd het walgt ervan, wanneer dat voedsel overdadig werd toegediend".

Datzelfde geldt voor de geestelijke ontwikkeling van het menschdom. De eenzijdige liefde voor het physieke werd gevolgd door een verlangen naar de metaphysiek; persoonlijke vroomheid begon meer en meer over te gaan naar de liturgische beweging, die de gemeenschap op den voorgrond stelt.

En hoe staat het met de kunst? Is deze niet zóó subjectief geworden, dat de kunstenaar zijn eigen publiek vormt en geen tweede in staat is, zich te verplaatsen in de aanschouwingswereld van den artist.

Met klaagt dat over het algemeen het publiek niets voelt voor de hedendaagsche kunst, die aan het organisme zit als een uitwas en niet als een orgaan.

Men vraagt of het niet hoog tijd wordt, dat de kunst zich vrij maakt van het individualisme, waardoor hare uitingen altijd van weinig beteekenis blijven voor het groote wereldverbond.

„Is het nog betamelijk," weifelt Paul Westheim, „de intimiteiten van het eigen zieleleven openlijk uit te stallen?"

Doch waar men het buitensporig individualisme perken wil stellen, daar kan men niet buiten een normaal-type en moet men terug naar een nieuwe klassiek, of hoe men het anders noemen wil.

Kreitmaier meent dat de tijd gunstig is voor de Kunst om den overgang te wagen van persoonlijke ondervinding naar 't volle leven, van het enkele naar het algemeene, van de nerven naar de ziel, van het Ik tot het Wij, van het tijdelijke in den mensch naar het eeuwige, van het individu naar het Type.

BRIEVENBUS.

Lezers. Het wordt bezwaarlijk telkens afzonderlijk te antwoorden op de brieven, waarin wordt gevraagd of in het vervolg de Jaarlijksche Boekenschouw en andere dergelijke uitgaven zullen verschijnen onder verantwoordelijkheid van ondergeteekende of van het Centraal Bureau voor Lectuur. Eene advertentie van deze uitgaven in ons Maandblad schijnt de lezers in de war te hebben gebracht en wij zien ons derhalve genoodzaakt eenige opheldering te geven.

Geen enkele uitgave staat onder verantwoordelijkheid van ondergeteekende of het Bureau, tenzij het er uitdrukkelijk wordt bijgevoegd. Tot nu toe beschouwen wij als onze verantwoordelijke uitgaven alleen Maandlijksche Boekenschouw en de groote Standaard-catalogus.

Wij herinneren er dan ook uitdrukkelijk aan, dat mededeelingen in de advertentierubriek niet altijd goedkeuring of aanbeveling van de Redactie beteekenen. Alleen indien voor die rubriek iets zou worden aangeboden wat strijdig is met geloof en goede zeden, wordt het door ons natuurlijk geweigerd.

A. GIELEN S. J.

ERNEST CLAES.

Een Vlaamsche Volksverteller.

Deze Vlaamsche volksschrijver zag den 24 October 1884 het levenslicht in een der vreedzaamste dorpjes tusschen Diest en Aarschot, in het idyllische Sichem, dat, een ontloken Meibloem gelijk, zoo mooi daar ligt in die verrukkelijke Demervallei, het betooverendste natuurbrok van heel het Hageland.

In dat hemelsch Eden sleet de jolige Ernest zijn gouden kinderjeugd. Het waren jaren van ononderbroken genot, van reinblij, zoet-zalig geluk; jaren vol van harmonische heerlijkheid, van jolijt, van vreugde.... Geen wonder dan ook dat bijna al zijn schetsen en novellen gegroeid zijn uit zijn jongelingstijd en geplaatst in het weliswaar enge, maar toch heerlijke kader zijner Heimat.

Na de gemeenteschool doorgemaakt te hebben, ging Claes studeeren aan het College van Herenthals. In poësis doceerde alsdan Kasper de Puydt, een „fein-smecker" in de literatuur, die Claes te pakken wist langs zijn „vrome kanten" en op zijn vorming een ontzaglijken invloed uitoefende. Zoo kweekt menigwerf een ongekend opvoeder tusschen de schamele wanden eener klasse, het lootje, waar later een forsigen eik uit groeien zal.

Eens de rhetorika doorloopen, werd hij redacteur van Het Weekblad van Averbode. Het jaar nadien werd hij als soldaat in 't 10de Linieregiment ingelijfd; doch daar ontwaakte de liefde tot de studie weerom en in z'n vrije uren ging hij aan de Leuvensche Hoogeschool in de Germaansche Philologie studeeren, zoodat hij na ettelijke jaren zijn titel van Doctor in de Germaansche Letteren met eere veroverde. Terzelfdertijd vond hij nog een schitterender schat: het hart van dat bevallige Eva's kind, Stephanie Vetter, de keurige stijliste van het frissche bundeltje: Vertelsels uit het schoone Hemelrijk.

De wittebroodsweken van het jeugdig echtpaar werden, helaas! zoo ras gestoord. Als een ál-vernielende lawine rolde de strijd over Vlaanderen en de onmeedoogende oorlog eischte ook Ernest op. In de vesting Namen werd hij, doodelijk gewond, door de Duitschers krijgsgevangen genomen en meegevoerd

naar het land der „Feldgrauen". Hij wist evenwel de Duitschers te verschalken en zoo geraakte hij, begin 1915, uit de Duitsche interneeringskampen, trok al over Zwitserland, naar Frankrijk, nam dienst in het Engelsch leger, maar werd 't jaar nadien definitief ontheven.

Voor 't oogenblik is hij werkzaam aan den vertaaldienst der Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senatoren.

Hoewel hij reeds vóór den wereldoorlog aan een overgroot aantal Vlaamsche tijdschriften ijverig meewerkte, reikte zijn beroemdheid niet verder dan het clubje intieme vrienden, dat hem omringde. Eerst na het sluiten van den heugelijken Wapenstilstand, toen hij zijn pennevruchten begon te bundelen, geraakte zijn naam bekend verre buiten het cenakeltje van literatoren en taaldilettanten: hij had immers den weg tot het hart van het Vlaamsche volk gevonden.

Achtereenvolgens liet hij in boekvorm verschijnen: in 1919: Oorlogsnovellen, Namen 1914, Bei Uns in Deutschland, in 1920: De Witte; in 1921: Sichemsche Novellen; in 1923: „De vulgaire Roman van Charelke Dop. Voor den moment werkt hij ijverig aan Het Leven van Herman Coene, dat broksgewijs verschijnt in „De Beiaard".

Ernest Claes lijkt wel eenigszins het suikerkind van het nederlandsch-lezend publiek. Ten bewijze: De Witte is reeds aan zijn 16e duizendtal; Oorlogsnovellen en Namen 1914 beleefden reeds een vierden en zijn andere werken reeds een tweeden en derden druk. Hoeveel jeugdige schrijvers kunnen op zoo'n overweldigend succes, in zoo'n korte tijdsspanne, bogen?

Moeilijk om dit te verklaren is 't wel niet. Claes immers is een geboren verteller, 'n broeder naar den geest van Conscience (zij het dan ook op 'n ander literair peil), een kunstenaar die in onmiddellijk contact leeft met zijn bloed-eigen volk. Daar dit nu geen zier genegenheid voor de goocheltoeren en bokkesprongen onzer nieuwste dichtkunst voelt, grijpt het gretig naar werken gesproten uit zijn bloed, zijn verlangens, zijn begeerten. Het werk van Claes is uit het volk voor het volk. Het is de ware kunst der gemeenschap, waar Vermeylen van gewaagt in zijn Verzamelde Opstellen, en welke Schaepman als maatstaf ter veroordeeling der moderne school aanlegde.

Laten alle misanthropen en would-be gemeenschaps-kunstenaars hun neus ophalen voor zulke literaire producten, het blijft een onloochenbaar feit, dat alle woordvoerders, die stonden en schreven buiten hun volk, op den rommelzolder liggen, ongeacht en onbemind. Ook het tijdschrift dat z'n kolommen voor dergelijke volkskunst, op grond van zijn literaire (?) tekorten, zou sluiten, gaat de hem specifiek-aangewezen taak te buiten. Immers: niet alleen het werk dat een cultuur verhoogt is van hoog cultureel belang, maar ook — en waarlijk in geen geringere mate — het werk dat cultuur brengt.

Daarmee is de literaire critiek er ver af, alle gebreken en tekorten te verschoonen. Deze ontbreken ook in het werk van Claes niet. Naast groote hoedanigheden van voorstelling, verhaalkunst en inzicht in de volkstaal, vertoont het ontzaglijke letterkundige tekorten. Het scherpst treden zijn gebreken aan den dag in het, weliswaar niet eerst in boek-vorm verschenen, maar stellig eerst geschreven werkje: Sichemsche Novellen. Het verdient geen anderen naam dan dien van belangwekkende proef, hoe flink sommige schetsjes nu ook gestijleerd zijn. De invloed van Streuvels is er duidelijk merkbaar. Het is soms een worstelen met de taal als Jacob met den engel.

Toch heeft dit boekje zijn literair-historische waarde. Het maakt ons vertrouwd met de eerstelingen van dezen sappigen verteller. Al de bijzondere eigenschappen van den lateren Claes zijn hier reeds voorhanden, n.l.: „een opmerken van kleine bijzonderheden, een vóórliefde in het beschrijven van zijn Demervallei, een meevoelen van de physieke wellust in het vrije natuurleven en een wondere gemakkelijkheid om de losse taal van de Sichemsche rakkers weer te geven; tevens: die tegenstelling tusschen 't koddigste en het droeve. Ge vindt ze bijna altijd terug in zijn latere verhalen. (Dr. Karel Elebaers). [1]

Om stijltierlantijntjes rond wissewasjes is 't hem niet te doen. Zijn schrijftaal verschilt nauwelijks van de eenvoudige omgangstaal. Ieder woord is er genomen in zijn primitieve beteekenis. Van afbeulend gezwoeg, pedanterie, zoeken naar effect, geen spoor. Niemand behoeft zich eenige buitengewone inspanning des geestes te getroosten: het is slechts prettige ontspanningslectuur zonder diepzinnigen ondergrond. De verhaaltjes beslaan

[1]) Uit een vleiend artikel over Ernest Claes, verschenen in het weekblad „Ons Volk ontwaakt", 2 April 1922.

amper eenige pagina's; er gebeurt weinig belangrijks en voor den lezer komt er weinig in voor, dat hem in voortdurende, ademlooze spanning houdt.

Met een paar woorden schetst hij, ten voeten uit, zijn held. Luister maar eventjes: „Rikus Verhoeven was een vent lijk een boom. Kwam er Zondags ruzie in de herberg of aan de kegelbaan, en stak Rikus er een zijn vuist onder den neus, dan wist die aan wat prijs. Ze noemden hem „Lange Rikus", maar ze hadden even goed kunnen zeggen „Breede Rikus". En als ge hem daar zaagt staan, zijn forsig lijf hoog en recht", een man van oerkracht en koppigen wil, dan moest ge wel denken aan een van die stoere eikenstronken die er groeien langs de velden en de meerschen van Sichem."

Portretteeren als geen tweede, kan de auteur wel; maar psychologisch diep is zijn werk nergens. Hij blijft steken op den zielen-bast zijner poppen en menschen. „De macht om met een sterk uitkomend relief menschen te beitelen, zóó echt, zóó juist, dat dóór hun individueele karakteristieken heen, de universeele menschheid er door straalt", mist hij heelemaal. Toch dient erkend dat z'n typeeringen psychologisch juist zijn, want wat hij doet gebeuren, kent, doorvoelt hij alsof hij het zag gebeuren.

Twee schetsen steken in dit bundeltje toren-hoog uit: S t e g g e r en P a s t o o r M u n t e. Het zijn beide onvergetelijke figuren, die geweldig ontroeren. In „Stegger" wordt de levenstragedie van een onverbeterlijken strooper en diens ega met weergaloos talent geschilderd; de taal heeft hier veel gewonnen aan juistheid en schilderachtigheid. Het is grootsch van opzet en doet meermalen denken aan de kunst die Reimond Stijns, in zijn landelijk epos „Hard Labeur" laat schitteren. De kroon der S i c h e m s c h e N o v e l l e n vormt evenwel „Pastoor Munte". In die enkele bladzijden van kunstvolle uitbeelding gaat een prachtig, simpel leven voorbij in de innige vereering van een gansche gemeente. „Aan dien pastoor van den ouden stempel mogen" al de „curés de campagne" van Yves le Querdec en al de „abbé Constantin" van Ludovic Halevy en al de pastoors van Fransche en meer andere literaturen gewoonweg een punt komen zuigen — om in den trant van Claes' schrijfmanier te blijven." (Dr. Karel Elebaers: loc. cit.)

Na lezing ligt de simpele pastoor van te lande ons zoo zeer 't harte, als die groote, simpele heilige: Franciscus van Assisië.

Tamelijk zwak werk vind ik: Namen 1914. Er is gemis aan eenheid en het ontstemt menigwerf door zijn oppervlakkigheid. Een onrijpe vrucht. De schrijver weet geen weg met den overvloed zijner stof. Tafereel volgt op tafereel, maar zij missen de aangrijpende synthese om ons, het gruwelijke en monsterachtige, dat, met den oorlog over een idyllisch zomerland kwam, tastbaar voor oogen te houden. Het is te veel brokwerk en te weinig lijn. Het beschrijvende, hoe forsch getint en gekleurd, staat te veel op zichzelf. Ieder hoofdstuk is te zeer een afzonderlijk kadertje. De stijl is aldoor onliterair. Als historisch-document blijft het echter van waarde.

Een heel eind hooger staat Bei Uns in Deutschland. Het is een vervolg op Namen 1914. Een dagboek vol humor, vol smart en ook bedwongen lyriek. Het boek wemelt van leuke typen, boeven en bruten. Alle rassen ontmoeten er elkaar en worden raak geteekend. Spijts het weer van regen, koude, sneeuw; het uitblijven van nieuws, dwangarbeid en tuchtiging, is het niet geworden een boek van haat. Het is gebleven een brok waarheid en eenvoud, een document van onveranderbare waarde. Doch zooals in alle boeken van Ernst Claes blijft de typeering van menschen en toestanden aan de oppervlakte zonder dieper gaande zielsontleding. Wanneer hij in het laatste hoofdstuk, onder invloed van Barbusse, naar een synthese zoekt, vermag hij deze niet te doen groeien uit het overige verhaal omdat dit verhaal zelf door zijn louter toevallige aaneenschakeling geen monumentaal geheel kan worden." [1])

In zijn geheel genomen is 't wellicht het meest af. Als oorlogsboek heeft het dit op veel andere producten voor, dat het geen opgeschroefde rhetoriek is ter verheerlijking van land en vorst, geen dithyrambe ter ophemeling van geweld en haat, geen onverbiddelijk „j'accuse" tegen zulk ras of zulke menschheid.

Alles wel gewikt en gewogen lijkt het kleine boekje „Oorlogsnovellen" het degelijkste van Claes' oorlogsboeken. Het is een der merkwaardigste oorlogsboeken uit de uitgebreide Vlaamsche oorlogsliteratuur. Er kreunt soms een gesnik van eindeloos jammer en wee door. Spijts het povere taal-kleed en het koele van den stijl dalen deze novellen tot zulke abyssus-diep-

---

[1]) Jozef Muls: „De Driejaarlijksche Wedstrijd in de Nederlandsche Letterkunde. (1918-1920)."

ten van schrijnend wee dat ze groot-menschelijk, ontroerend werken. De figuur van Saelens, dien slimmen „Brusselair" oorlogsvrijwilliger van twee en vijftig jaar, die sterft als een held, is iets eenigs in onze letterkunde en in geen wereld-literatuur vindt ge iets zoo innig-ontroerend, zoo algemeen menschelijk pakkend dan dit „schamel moederke" dat, lichamelijk gebroken, met een korfje vol mondkost, naar het slagveld tijgt om haar zoon op te zoeken, maar hem eilaas! dood en begraven vindt. En daar komt nog 'n andere bladzij, waarvoor we diep onzen hoed afnemen: „Aan mijn Moeder". Zij ontroert. Hier is stemming, waar, écht gevoel. Zij is bijna van een evangelische eenvoud en smetteloosheid. Dagen na de lezing trilt ze in 't gemoed als fijn-zinderende harpentonen nog voort. Heel het boekje door doet ons daarenboven een tweede natuur in Claes ontwaren: de dichterlijk, licht ontroerde ziel, de gevoelige, die open oog heeft voor de menschelijke ellenden en meelijdt met zijn volk in nood.

Het heerlijkste Paaschgeschenk, waarmee hij tot hiertoe ons begiftigde, is ontegensprekelijk De Witte. Een werk zoo zeldzaam origineel, dat zijn weerga bezwaarlijk in de Vlaamsche letterkunde is te vinden. Sprankelende humor glinstert hier over de zoo raak-fijne, gansch natuurlijke schildering van de Witte's karakter. De schrijver toont zich hier op zijn best. Hoe kan hij, amper met enkele trekken, pakkend typeeren! Hoe los en natuurlijk bewegen die kinder-gestalten voor ons op het lichtdoek, en hoe krijgen wij een kijk dwars door hun zieltje! Prettige uitspanningslectuur is dit, jawel, maar toch sterk en levend werk. In 't weergeven van kinder-beweeg toont Claes zich een weergaloos meester; landelijke jongens vooral kent hij op een draadje.

„De Witte" werd door Jules Persijn met een gracielijke buiging begroet. „Er zijn, zegt de prins der Vlaamsche critici, brokken in „De Witte" — en 'k geloof dat ze in tijdsorde de oudste zijn — zoo vol van zuiveren artistenkijk op het leven, zoo vol van typeerende toets, zoo lenig van vermogen om object en atmospheer bij malkaar aan te passen, zoo gevat ook, een enkelen keer om diepere aandoening te doen zinderen onder guitigen lach, dat de strengste literatuureischen zich hier meer dan voldaan kunnen voelen. Zoo zijn er b.v. tooneelen van vaders „gestrengheid" en in dit boek „Vrome kanten" van „De Witte"

die in ons Vlaamsch en ook in ons Nederlandsch hun weerga niet vinden." [1])

Door alle tijden heen zal „de Witte" het type blijven van den Vlaamschen rakker.

Het proza, waarin dit boek geschreven is, is van een verwonderlijke lenigheid, het vloeit zoo vol, zoo eenvoudig, met borrelende geuten, lijk zingende waterbellen. Een voorbeeld van klaarheid en natuurlijkheid.

't Esthetische genot ware geenszins verminderd zoo die vloeken, die oneerbiedige uitlatingen over godsdienstige zaken weggesnoeid, die heidensch-wildzangstreken, riekend naar het aangebrande soms, achterwege waren gelaten.

Kan men ter verontschuldiging aanvoeren dat alles maar jongensgedoe is, erger is het gesteld met De vulgaire geschiedenis van Charelke Dop. Hier wordt het een echte levensfilosofie. Het realisme ligt er vetter dan bij de Witte op, zoodat 't boek geen veredelende lectuur is. Onder 't lezen dier vulgaire historie, vol vulgaire situaties, fronst men, over zooveel platheid en brutale woorden, onwillekeurig het voorhoofd. Waar die oorlogswoekeraar (Charelke Dop is immers de geschiedenis van den zeepbaron die eigen landgenooten aan den vijand verklikt, onder de bezetting schitterende handelszaken drijft, die hem toelaten den terugkeer van 't leger met 300.000 frank op zak te vieren en die later om z'n vaderlandsche houding gedecoreerd wordt) zijn intrede doet, ijlt de deftigheid en de eerbaarheid buiten.

Als verhaal kan het uitstekend geslaagd heeten. Het bloeit als een phantastisch sprookje, zit flink ineen, geeft blijk van scherpe opmerkingsgave en voortreffelijk uitbeeldingstalent. Toestanden worden met 'n enkel woord geschetst; 't milieu ligt steeds met den hoofdheld van 't verhaal samen. En die volkstaal! Hoe pittoresk, hoe glashelder, hoe kleurig en fleurig in haar primitieven eenvoud!

Wij hopen niet dat deze Roomsch-Katholieke schrijver verder dien somberen kunstweg opwandele. Ongetwijfeld: het kwade woekert weelderig onder onze oogen, maar hoeveel heerlijke en hartverheffende deugden bloeien daar naast niet! Deze schrijver, die onloochenbaar met oorspronkelijk tallent en eigenaardige

---

[1]) De Standaard, 24 Juli 1921.

zeggingskracht begaafd is, late zich door geen succes op hol brengen! Nu de jaren van jeugdigen-overmoed en literaire-onbezonnenheid achter den rug liggen, kan niemand beter dan hij beseffen, dat de roeping der kunst bestaat in het bestralen van het levensdal met milderen zonneglans. Alle kunst moet verzedelijkend werken, want, zoo heeft iemand geschreven: „toute littérature qui n'a pas en vue la perfectibilité, la moralisation, l'idéal, l'utile en un mot, est une littérature rachitique et malsaine, née morte!"

SYLVAIN DE ROUCK.

JOHN GALSWORTHY.

Zoo gemakkelijk wordt er gezegd, hij ziet er niet uit als een schrijver, dat men geneigd is te vragen, hoe moet een schrijver er dan uit zien? Wie zijn eigen ondervindingen raadpleegt, zal moeten erkennen, dat de slechtste poëzie geschreven wordt door menschen van het schilderachtigste, artistiekste uiterlijk en de beste door lieden, die dik zijn of kaalhoofdig of op een andere wijze heel gewoon en niet zeer aantrekkelijk op het eerste gezicht.

Wie het portret ziet b.v. van Helene Swarth, kan moeilijk gelooven, dat deze welgedane dame van zekeren leeftijd de dichteres is van de zoetvloeiende, diep-treurige, altijd zuchtende en smachtende sonnetten, die wij sedert 40 jaar bewonderen.

Dickens moet een onbeduidend mannetje zijn geweest, die kon doorgaan voor een scheepskapitein in ruste. Thackeray daarentegen geleek op een bokser, die zijn beste dagen achter zich had. Browning op een bankdirecteur en Tennyson op een typischen tooneel-bandiet. Hoevele dweepsters met Marie Corelli werden nu teleurgesteld door haar laatste portret, dat haar voorstelde als een slordige oude schoonmaakster?

Zoo kan men niet zeggen, dat er twee schrijvers zijn, die uiterlijk op elkander gelijken. Zij hebben meestal het lange haar laten knippen, houden er geen knevels meer op na en onderscheiden zich over het algemeen weinig van hun lezers. G a l s w o r t h y echter vinden velen juist dat, wat een schrijver behoort te zijn en toch, wie zijn scherpe als gebeeldhouwde trekken beschouwt zijn ernstige houding, zijn voorkomen vol distinctie en zelfbeheersching, de kalme beslistheid van zijn stem en

gebaren, vermoedt in hem een idealen rechtsgeleerde, die ernstig, gewetensvol en met de strikste onpartijdigheid de belangen van zijn client onderzoekt.

En werkelijk, Galsworthy is als jurist begonnen, maar, hoewel hij in de rechten promoveerde, heeft hij nooit gepractiseerd. Toch vindt men in zijn romans en drama's vele sporen van zijn vroegere studie. Hij heeft den eerbied van den jurist voor feiten en détails, hij zoekt de waarheid en niets dan de waarheid en dit geeft aan zijn boeken zekere dorheid, maar ook klaarheid van omtrek. Hij schildert zijn personen niet alleen, maar vertelt ons alles van hun leven, hun families, hun vrienden, hun smaak in kleeding en meubels; hij heeft oog voor de kleinste bijzonderheid; inventariseert hun deugden en ondeugden met eene nauwkeurigheid, die den lezer onder den indruk brengt van hun volkomen realiteit. Hij spaart hem niets in zijn beschrijvingen; en deze bijzonderheden dienen om de karakters van zijn personen en de scherpte van hun conflicten beter te doen uitkomen.

Galsworthy vermijdt overgevoeligheid en toch is hij vol medelijden voor de armen en verstootenen en grijnslacht over de oude, welgestelde families, die zich in de beste kringen bewegen en aan hun geld alleen de schoonheid van hun vrouwen, huizen en meubels danken. Toch weet hij bij den strijd tusschen de belangen van een rijken parvenu en een verarmden patricier de juiste balans van recht en onrecht zoodanig op te houden, dat wij moeilijk kunnen zeggen wie van de twee het meest onze sympathie verdient.

Hij neemt het leven heel ernstig. Hij schrijft om zijn denkbeelden ingang te doen vinden, waardoor zijn boeken meestal een tendenz vertoonen, die lang niet altijd in overeenstemming is met godsdienst en moraal. Hij bestrijdt de wreedheid van het engelsche gevangenissysteem en wat hij de tyrannie noemt der huwelijkswetten, de huichelarij van den godsdienst en der zedeleer, de ijdelheid van den rijkdom, de dwaasheid van het onderscheid der klassen, enz.

Men ziet dus, dat het gevaarlijke onderwerpen zijn, die hij behandelt en dat voorzichtigheid en rijpheid van oordeel bij den lezer gevorderd worden.

Galsworthy's meest gelezen werken zijn Forsyte sage, drie romans, die de geschiedenis der familie Forsyte gedurende eenige geslachten beschrijven. The dark Flower

zwoel en sensueel het recht der liefde bepleitend tegen alle hinderpalen; The Freelands, Fraternity en de drama's Strife en Skin Game. A. D. COOK.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

In De Nieuwe Gids (Juli) brengt Willem Kloos nog altijd zijn Binnengedachten naar buiten tot wanhoop van den lezer, die al dit ongare pantheisme zou willen ontrafelen.

In een opstel over J. Hora Adema heeft Kloos de helft der ruimte noodig om te pochen op zijn waarheidsliefde (zoodat hij nooit iets heeft behoeven terug te roepen, wat hij ooit in proza neerschreef) en de taak der kritiek nog eens voor den zooveelsten keer te omschrijven.

En dan begint hij te vertellen dat Hora Adama zeven of acht jaar ouder is dan Kloos zelf, vroeger een kranig artillerie-officier was, een ongeluk kreeg met een paard en toen de Kunst ging dienen.

Ten slotte drukt hij zijn ingenomenheid uit met Adema's: Van 't Wreede Leven (Bosnische Schetsen) en schenkt den lezer de gemoedelijke verzekering: „ik gaf deze opmerkingen, zonder hen verder uit te werken, hier maar vlug-weg aan, zooals dat in een literaire recensie past."

Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe schrijft recensies, schoon niet geheel in den geest van haar gemaal. Zij heeft vaak een zeer scherpen kijk op de boeken, wat van deze vruchtbare en handige schrijfster niet behoeft te verwonderen. Maar soms staat zij op vijandelijken voet met dame logica. Besprekend een boek van Edith Werkendam, die pornografische neigingen aan den dag legt als de belgische Rachilde, durft Jeanne Kloos afkeurend opmerken: „(zij) is een vrouw met durf, — maar in sommige bladzijden, van dit werk gaat zij, — zelfs voor een schrijfster! — toch wel wat ver."

En dan vervolgt zij: „de fantasie van Edith Werkendam is, hoogst eigenaardig, slechts op één punt gericht; — dat, evenwel volgens professor Freud de richting is van ons aller fantasie.... Wat mogen wij dus deze auteur kwalijk nemen? Het is maar de kwestie of zij kunst en schoonheid geeft."

Aan de nachtelijke dames op het Rembrandtsplein mag men dan zich ook niet ergeren, mits ze maar iemand genoegen geven. In onze oogen is Edith met haar Purperen Levens-

lied en Als Lot en Leven dobbelen geen haartje onschuldiger dan hare beruchte straatzusteren.

In De Beiaard staan Drie Vredes-sonnetten van Fred. van Eeden, waarvan het laatste een oproep is aan de Christenen om geen wereldmacht op bloed te vesten:

O Christenvolk! waar is 't geloofsvertrouwen?
Huivert gij niet? zijt gij al zóó verlaagd,
dat gij den kwaden zelf ter hulpe vraagt
tot massa-moord op kind'ren en op vrouwen?
Waar bleef de fierheid uwer martelaren
die door geen leeuwen te verschrikken waren?

In Roeping verrast ons Gijsbert Bertels met de verrassende mededeeling dat binnenkort zal verschijnen een lijvige verzameling kritieken, waarin op bondige en heldere wijze de aesthetische en ethische waarde zal vastgelegd zijn van het menigvuldig aantal werken door onze vaderlandsche literatuur in de laatste jaren voortgebracht. En de heer Bertels begint na deze mededeeling met zijn waardeering. Het is te prettig om het niet in zijn geheel over te nemen.

„En wanneer wij dan de lange lijst zien van hen die daaraan mee zullen arbeiden en wij vinden dan klinkende namen en wij vinden als hoofdredacteur de welbekende en reeds lange jaren vlijtig leidende en kritiseerende pater A B. H. Gielen S. J., dan worden we begeerig naar de reeds zoo lang verlangde toetssteen, naar die scherp geformuleerde waardebepaling, gebaseerd op onze geloofsleer. Er was weliswaar verschil van meening onder onze critici, maar de lijst van medewerkers blijkt thans vrij te zijn van namen als Dr. Moller en Pieter van der Meer."

Het aangekondigde boek van Mgr. de Roo, dat de nagedachtenis van Paus Alexander VI in eere zou herstellen (wij spraken erover in het vorig nummer van Boekenschouw) wordt door Dr. C. Wilde als een ongeloovige Thomas te gemoet gezien. (Studiën, Juli).

Maar na zijn twijfel te hebben uitgesproken, geeft hij toe: „nochtans het ware voorbarig en vermetel te willen oordeelen eer men ziet. Men dient dus in de eerste plaats het verschijnen van Mgr. de Roo's belangrijken arbeid af te wachten en vervolgens ook kennis te nemen van wat de beroemde schrijver der „Päpstgeschichte" op dien geweldigen aanval zal antwoorden."

J. Scheerboom toont aan dat Vondel, dichtend zijn „Eeuwgetij der Heilige Stede" blijkbaar geinspireerd werd (wat betreft de voorstelling van Maximiliaan's wonderbare genezing) door de bekende mirakelplaten van Boëtius Bolswert.

Het Juni-nummer van Vrouwen-Leven, het Vlaamsche „Dames-tijdschrift", is geheel gewijd aan Constance Teichmann ter herdenking van het eeuwfeest harer geboorte.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Delft Pr. (A. H. J. van) Vondel's Altaargeheimenissen. Met verklaring. (265) *f* 3.90, geb. *f* 5. Paul Brand, Hilversum.

Het is eigenlijk jammer, dat deze uitgave tegelijk verschijnt met die van Pater Zey, van wiens „grootsche plannen ik eerst vernam, toen mijn arbeid persklaar lag".

Maar het is nu eenmaal zoo en aan de verdienstelijkheid van A. van Delft's werk doet het niets af. De „oorspronkelijke" spelling heeft hij voor onze tegenwoordige verwisseld. Met zijn verklaringen heeft hij zich gericht tot geloovigen, die geen theologanten, geen biblisten zijn.

In een uitvoerig schema, „waaruit het dogmatisch en polemisch karakter ten duidelijkste spreekt," geeft hij een klaar overzicht van het dichtwerk.

Zoo mag hij een „tolle lege" (neemt en leest) laten hooren, overtuigd dat hij zijn best heeft gedaan den lezers den zin der Altaargeheimenissen open te sluiten. Sac. Rom.

Emmerich (Anna Catharina) Het Leven der H. Maagd Maria. (295) *f* 3.25. geb. *f* 4.25. Romen & Zonen, Roermond.

Als men de visioenen van Catharina vergelijkt met het Evangelie, stuit men op onoverkomelijke moeilijkheden. Indien men ze beschouwt als een „applicatio sensuum" op het onderwerp der overweging (hier het leven der H. Maagd) dan verdwijnen alle bezwaren als sneeuw voor de zon en wordt men opgevoerd tot inniger godsvrucht.

Zóó gebruike men derhalve dit boek, en om zich niet te vergissen leze men de inleiding van Professor Geurts, die de uitersten in waardeering en terughouding wist te vermijden.

L. Beernaert, pr.

Green O. S. B. (Dom. A. G.) Het Eucharistisch Uur. Twintig Overwegingen en Oefeningen voor het Aanbiddingsuur. Vrij naar het Engelsch door P. B. D'Hooghe O. F. M. (230 en 27) *f* 0.60. St. Franciscus Drukkerij, Mechelen.

Deze overwegingen ademen den geest der verschillende tijdkringen van het kerkelijk jaar en helpen ons aanbidden, eerherstel doen, bedanken en vragen.

In de eerste plaats zijn zij bestemd tot leiddraad voor den Bestuurder van het „Maandelijksch Uur", maar zij kunnen ook dienen voor de leeken hij hun bezoeken aan het Allerheiligst Sacrament. Ik ben overtuigd dat zij aan deze dubbele bestemming zeer goed voldoen. L. Brouckart, pr.

Papini (Giov.) De Christus (Storia di Cristo). Uit het Italiaansch door Ir. J. J. Weve, 2de druk. (702.) *f* 4.90, geb. *f* 5.90. Teulings, 's Hertogenbosch.

Deze tweede druk bewijst wel, dat Papini met zijn gloeiend woord den modernen mensch in de ziel heeft weten te branden. Wij hebben bij zijn eerste verschijnen dit boek besproken (pag. 278, 1922) en volstaan thans met de mededeeling dat Papini, de bekende godloochenaar, in een reeks van meerendeels korte hoofdstukken eene interessante uitbeelding geeft der Christusfiguur aan de hand der Evangelieën.

De tusschengevlochten beschouwingen en moraliseeringen, die niet zelden den vorm aannemen van een vehement réquisitoir, richten zich tot den mensch van dezen tijd en vooral tot hen, die zich tot een compromis lieten verleiden met de leer der wereld, die de leer van Christus heeft verminkt.

C. ten Br.

Missie (De Katholieke) in Wezen en Ontwikkeling door leden van „St. Franciscus Xaverius" te Hoeven. (348) *f* 3.50. Uitgave: „St. Franciscus Xaverius". Groot Seminarie, Hoeven.

Een heel stuk kerkgeschiedenis geeft dit Overzicht van de Missie in Amerika, Azië, Afrika, Oost en West Indië in het tweede deel, terwijl het eerste deel voornamelijk gewijd is aan de weloverwogen en met begeestering geschreven hoofdstukken over: de Grondslagen der Missie, Missieplicht, Voorwerp der Missie, Doel der Missie en Missiemiddelen. Een waar standaardwerk op Missiegebied, dat wij met geestdrift aanbevelen.

C. ten Br.

Scheer S. J. (P. van der) Het Magnificat, verklaard en overwogen. (200) *f* 0.75. Koersen, Amsterdam.

Men begrijpt niet goed hoe dit boekje, in blauw linnen gebonden en elke pagina blauw geëncadreerd, tegen den luttelen prijs van 75 cent ten geschenke kan worden gegeven. Maar des te grooter is de blijdschap, omdat er nu hoop bestaat, dat het door duizenden zal worden gekocht.

Tot groot voordeel der geestelijke hernieuwing onzer moderne jeugd, die niet moet plaats hebben door de allerdwaaste theoriën op elk gebied, welke heden ten dage worden rondgekraamd, maar door inniger devotie, grooter edelmoedigheid des harten en oprechte vereering en navolging van Haar, die de kroon spant der schepselen.

L. J. pr.

Uccello Congr. Ssmi Sacramenti (P. Seb.) Biblia Mariana-seu Commentarium biblico-patristicum in Litanias Lauretanas necnon in varia B. Virginis Mariae nomina, tilulos ae praeconia alphabetice disposita. Accedit Commentarium Mariale — Eucharisticum ex Patrum scriptis aeque excerptum. (400) Lire 12. Marietti, Turijn.

Uccello (P. Seb.) Enchiridion Sacerdotale ad Eucharisticam Adorationem atque Praedicationem faciendam justa quadruplicis sancti Sacrificii finis methodum Sacrae Sripturae verbis concinnatum. Accedit epitome eucharistica ex SS. Patrum ac sacr. Sriptorum dictis. (320) Lire 7. Marietti, Turijn.

De uitvoerig omschrijvende titels van beide boeken laten ons niet in twijfel over den rijken inhoud. Wij voegen erbij dat eene kennismaking de gewekte verwachtingen overtreft en wenschen deze in handig formaat uitgegeven en in glashelder latijn geschreven werkjes in handen van vele geestelijken.

H. van Dam, pr.

Zey S. J. (Jac. J.) Vondels Altaargeheimenissen, in dertien Lezingen uitgelegd. (280). Met 59 reproducties. *f* 10.—, prachtband *f* 12.50. Teulings, 's Hertogenbosch.

„Te vergeefs zoeke men hier critiek op vorige tekstverklaringen of waardebepalingen. Hier geen taalkundige vertoogen van een woord, over een leesteeken, over een zin, over een opvatting, zelfs geen doorwrochte beoordeeling van de dichterlijke, theologische, of apologetische waarde van Vondel's werk, noch andere geschiedkundige bijzonderheden, dan die noodzakelijk bleken tot dit ééne nagestreefde doel:

V o n d e l z ó ó t e l e z e n, t e v e r s t a a n, t e g e n i e t e n, d a t h e t g e v o l g i s: e e n g r o o t e k e n n i s e n w a a r d e e r i n g v a n d e G o d s g a v e d e r E u c h a r i s t i e.

Om dit doel te bereiken zijn geen middelen bespaard en wij mogen verwachten dat in menig huisgezin deze rood-gouden pracht-uitgave zal prijken.... en kunstgenot en stichting brengen.

M. v. W.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Boeke (Prof. Dr. J.) Algemeene Biologie. Leer der Levensverschijnselen, naar voordrachten in populair-wetenschappelijken vorm bewerkt. *f* 1.90, geb. *f* 2.80. Nederl. Bibliotheek. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Wie dit boekje leest, zal moeten erkennen, dat de schrijver terecht op het titelblad de woorden plaatst van Anthonie van Leeuwenhoek: „dat het geene we door onze vergrootglazen en naarstigheid komen te ontdekken, niet als maar een schaduw is, in vergelijking bij het geene dat verborgen is."

Aan de hand van zeer fraaie figuren worden de levensverschijnselen beschreven, onderzocht en naar waarde geschat. Toch rijst bij mij twijfel, of voor wie nooit door een mikroskoop die beelden in werkelijkheid mocht beschouwen, alles even duidelijk en verstaanbaar wordt. Herhaaldelijk wordt er op gewezen, dat wij van wat nu eigenlijk het leven van plant

of dier is, nog niets weten of begrijpen, dat natuur- en scheikunde het vraagstuk niet vermogen op te lossen. Des te meer verwondert de apodictische uitspraak: „het (leven) is eeuwig en onsterfelijk, en dit begrip der eeuwige continuiteit van de levende stof, van het leven op aaarde.... is een wetenschappelijk beginsel." (blz. 9.) Staat den schrijver wel een scherpe definitie van het begrip „eeuwig" ten dienste? De apologeet kan in dit boek nieuwe voorbeelden vinden en schitterende, van de buitengewone doelmatigheid in de natuur, die met onweerstaanbaren drang naar het bestaan van een Schepper „Je mehr der Mensch.... an dem Getriebe der Natur forscht, ...je tiefer er in ihr Inneres, den Mikrokosmos, eindringt, desto mehr offenbart sich seiner Vernunft das Wirken des grossen Baumeisters aller Welten" (S. Ph. Marcus). Niet als Reinke komt de schrijver tot deze gevolgtrekking, wel wil hij zich „in volle en eerbiedige bewondering nederbuigen voor de majesteit van het leven" (bl. 231). IJdele zinledige woorden, en bitter teleurgesteld zal hij zich vinden, indien hij meent, dat „alleen het volle besef van die eenheid, die alle leven omvat, ons een levenbeschouwing kan verleenen, die ons innerlijk bevredigt." (Slotzin, bl. 305), tenzij hier misschien bedoeld wordt: Hij, voor wien ons hart geschapen is, en dat ongerust blijft, tot het rust vindt in Hem (H. Augustinus).

Ik had niet gedacht, hier nog de oude bewering aan te treffen over de kieuwspleten na de uitspraak van O. Hertwig en de beschouwingen van Karl Peter. Ook verwondert het mij, hoe een oud-zooloog kan schrijven, dat de eendagsvliegen in 24 uur hun geheelen levenscyclus doormaken" (blz. 51). Op nog meer slakken of slakjes zou ik zout kunnen leggen, maar de plaats hier lijkt mij daartoe niet aangewezen. Dr. L. Peeters, S. J.

Dosfel-Tijsmans (Angela) De Katholieke Vlaamsche Meisjesbeweging. (144.) fr. 6. „Tspyker", Gent.

Waaruit de leidsters onzer „Vrouwenbeweging" wellicht met voordeel kunnen putten. Misschien zelfs eene aanleiding om wat meer contact te zoeken met de Zuid-Nederl. zusters. C. G.-G.

Ginneken S. J. (Dr. Jac. van) De Ontdekkingen van den Kleuter. (87) *f* 1.25. Dekker, v. d. Vegt en v. Leeuwen, Utrecht, Nijmegen.

Ginneken S. J. (Dr. Jac. van) Nederlandsch Katholiek Leven. (88) *f* 1.25. Ibidem.

Twee betrouwbare wegwijzers, het eerste in (de reeks) opvoedingsbelangen en 't andere in godsdienstbelangen. Zij verdienen het volle vertrouwen. Dr. H.

Klein (Ernst) Het Leven in het Steentijdperk, vertaald door L. Lacomblé (197) *f* 1.20, geb. *f* 1.95. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur (Wereldbibliotheek) Amsterdam.

Toen ik dit boekje, verlucht door een 80-tal grootendeels niet zeer mooie figuren, doorbladerde, kreeg ik het idee van een dadaïstische onderneming. Al spoedig evenwel bleek bij het lezen, dat hier een ernstig bedoeld wetenschappelijk experiment genomen was, n.l. te leven zooals de mensch uit het steentijdperk geleefd had, met dezelfde instrumenten en levensmiddelen, voor zoover dit uit het onderzoek dier tijdperken op te maken was. Toch kon ik aan het eind de gedachte aan het Fransche spreekwoord niet onderdrukken: tant de bruit pour une ommelette. Het was mij dan ook heel begrijpelijk, dat Nordenskjöld bij een bezoek aan de nederzetting nog al eens kritisch was.

In het eerste gedeelte wordt een vluchtige, om niet te zeggen oppervlakkige beschrijving gegeven van het steentijdvak, in 't bijzonder zooals men dat in Zweden heeft leeren kennen. Veel berust natuurlijk slechts op vermoedens, maar „wij weten intussen" (sic. L. P.) dat de oudste ontwijfelbaar menschelijke wezens.... zelfs in lichamelijk opzicht geheel verschillend waren van alle thans bestaande vormen van het geslacht „homo sapiens".... en dat het menschelijke type vroeger het apengeslacht nabij kwam". bl. 14.

Zoo is er meer, b.v. bl. 39-40, waar verkondigd wordt, dat door de meerdere beschaving van den oermensch „sommige gewichtige deelen van de verteeringsorganen, bijvoorbeeld de blinde darm, meer en meer overbodig worden en veranderen in kleine rudimenten". De wetenschap heeft echter uitgemaakt — ook reeds in 1920, toen het oorspronkelijk werkje verscheen — dat die blinde darm toch wel zeer nuttig is, ook thans nog. Gaan we wellicht weer in beschaving achteruit?

In het tweede deel wordt dan beschreven, hoe de proefpersonen (eerst een, later twee, gedeeltelijk ook de schrijver zelf) het leven op de wijze der steentijdperkmenschen inrichten in een bosch. Alle wetenschappelijke waarde wil ik niet ontzeggen, maar dit resultaat had heel wat gemakkelijker verkregen kunnen worden, zonder de gezondheid vooral van den eenen er aan te wagen. Mijn achting voor den oermensch, die al die instrumenten heeft moeten bedenken en bewerken, groeide naarmate ik verder las en zag, hoe de proefpersoon met de modellen voor oogen toch nog zooveel moeite had om ze na te maken. Zou de echte steentijdperkman evenals de would-be wel 20 minuten noodig hebben gehad om met twee vuursteenen zwam aan 't smeulen te brengen? Tegen den vertaler zullen De Vries en Te Winkel hier en daar wel dreigend een vinger opsteken!

Dr. L. Peeters, S. J.

Letterkunde en Kunst.

Gratama (A.) Onze Letterkunde. 2 dln. (276 en 340) geb. *f* 3.90. Wolters, Groningen.

Het boek is zoo ingericht, dat tegenover de bladzijde van het vertellende gedeelte bladzijden zijn opengelaten om het boek te illustreeren. Ook aan de in den rug aangebrachte reepjes papier, waardoor voorkomen wordt, dat het ingeplakte boek gaat uitstaan, kunnen plaatjes geplakt worden" — Dat is niet onaardig gevonden.

Overigens heeft „Onze Letterkunde" geen bizondere verdiensten of gebreken. Schrijfster beziet de feiten en gebeurtenissen van haar standpunt natuurlijk, maar zij doet blijkbaar eerlijk haar best om de overtuiging van anderen niet te krenken. Marnix vindt ook zij „niet verdraagzaam", wel geestig! Vondel eerbiedigt zij als groot karakter en ook zijn overgang schrijft zij niet toe aan minder nobele motieven. Zij erkent het niet te weten. Van Erasmus zijn de levensbizonderheden met te groote stelligheid gegeven. Zoo is er meer. Maar alles saamgenomen, geloof ik, dat dit leerboek voor niet-katholieken zeer bruikbaar is.

Keuchenius (Th. E. C. en Dr. D. C. Tinbergen) Nederlandsche Lyriek van de 13e eeuw 1880. Verzameld, en toegelicht door .... IIe dl. 1710-1880 (254) *f* 4.90. Sijthoff, Leiden.

Dit laatste deel dezer verzorgde uitgave over de meest ondankbare periode onzer litteratuur, is een waardig slot. De lijn in de ontwikkeling van die 170 jaren ligt duidelijk in de hier aangeboden lyriek; telkens met de verrassing dat een litteraire illustratie mooier en blijvender dan de omgeving daarbuiten staat. Met deze bloemlezing is een origineel en goed werk verricht. Wm. Snitker.

IJsselstein (M. van) Nieuwe Leergang in het Kantklossen. Handleiding tot zelfonderricht in de klostechniek. Met 85 teekeninge (afb., werkst., en 2 bijlag. m. patron. (47) *f* 1.50. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Eenvoudig en betrekkelijk gemakkelijke handleiding, welke iedereen die wat handigheid bezit, tenminste het technische deel kan leeren.

Veterman (Eduard) Marie van Eysden-Vink. (1879-1924) (55) *f* 1.25. Uytgeverye vant Ryckste, den Haag.

Een korte schets van leven en kunst dezer tooneelspeelster, die van jonge modiste het bracht tot een der beste krachten aan het tooneel.

Nuttige Kennis op velerlei Gebied.

Broeke (A. L. van den) Verf en Olie. Praktisch Handboekje voor Architecten, Opzichters, Aannemers en Schilders om de Zuiverheid van Verfstoffen en Olie op gemakkelijke wijze te onderzoeken, ten dienste der Bouw- en aanverwante Vakken (44) *f* 1.—. L. Veen, Amsterdam.

De methoden, hier gebruikt, vereischen geen voorafgaande studie; vallen onder het bereik van iedereen.

Fasse (Richard) Het Houtgraniet. Handleiding tot het vakkundig maken van Houtgranietvloeren (46) *f* 0.90. Kluwer, Deventer.

Loman (P. J.) Afstandsritten. Hare Voorbereiding, Uitvoering en Historie. (80) *f* 1.50. Broese & Peereboom, Breda.

Plemp van Duiveland (Mr. L. J.) Journalistiek in Nederland (183) *f* 2.40, geb. *f* 2.90. Leopold, den Haag.

Mr. P. v. D., tot 1920 voorzitter en thans eere-voorzitter van den Nederl. Journalistenkring, spreekt met kennis van zaken over de Nederlandsche krantenwereld en over eenige mannen der pers. Hij begint met de geschiedenis van het „couranten-wezen", welke aanvangt in de eerste helft der 17de eeuw. In Hoofdstuk II: De Nederl. Pers, laat hij een groot aantal bladen de revue passeeren en vindt gelegenheid sommige personen te prijzen of te laken. De vroegere hoofdredacteur van de Telegraaf wordt in de polemiek „grenzelooze oneerlijkheid en unfairheid" verweten. Dr. Kuyper heet „een der eerste en grootste journalisten, die Nederland ooit heeft bezeten.... Maar, wat naast die duizelingwekkende arbeidzaamheid en dien schitterenden stijl voornamelijk de aandacht trekt in het werk van Dr. Kuyper, dat is zijn verregaande oneerlijkheid." Dat is toch wel wat héél erg overdreven! Zóó ook als had hij niets anders gedaan, de nuchtere mededeeling dat K. Wijbrands een meester is in het „geniaal schelden".

Plemp van Duiveland geeft ook zijn meening over de beste opleiding van den journalist, het persgeheim, de anonymiteit (waar hij voor is) enz.

Hier en daar vergist hij zich of vergeet iets. In Sijthoff's Ned. Bibliografie (Mei) en in de Hollandsche Revue werd daarop reeds gewezen. Ook is het jammer, dat deze journalist zoo buitengewoon slecht schrijft en vaak zinnen te voorschijn brengt, die in al hun leden geradbraakt lijken. Maar zijn boek is overigens zoo interessant, dat het, trots dit gebrek aan stijl, veel zal worden gelezen.

Peeters (W.) Radio-technisch Woordenboekje. Engelsch-Nederlandsch. (68) *f* 0.90. Van Goor, Gouda.

De „Rundfunk" gelijk de Duitschers zeggen, heeft een nieuw taaltje geschapen en amateurs, die Engelsche radio-tijdschriften raadplegen, zullen dit woordenboekje moeilijk kunnen ontberen.

Scheurleer (G. J.) Regels van en voor Lawn-tennis (59 m. afb. op 12 pltn.) *f* 1.50. Geb. *f* 1.90. Nijgh & v. Ditmar, Rotterd.

Zwiers (L.) Opdracht, Bestek, Begrooting, Besteding, Administratie, Arbitrage enz. van Bouwwerken. Handboek ten dienste van Rijks- en Gemeentebesturen, Bouwvereenigingen, Architecten, Ingenieurs, Opzichters, Teekenaars, Uitvoerders, bene-

vens Onderwijs en Zelfstudie. (341 met 23 modellen) *f* 9.50. Geb. *f* 10.75. S. van Looy, Amsterdam.

Het boek geeft alles wat in den titel vermeld staat en beveelt zichzelf belanghebbenden aan, schrijft ons een vakman.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Arden (Clive) Een Symphonie van Liefde (292) *f* 4.25. Sythoff, Leiden.

Een verloofd meisje neemt deel aan eene expeditie per vliegtuig. Een ongeluk heeft plaats, waarbij alle tochtgenooten noodlottig om het leven komen en alleen de jonge dame en een beroemd vlieg-officier worden gered.

Deze situatie van den jongen man en het onervaren meisje geeft den schrijver gelegenheid zich te verlustigen in een reeks van hartstochtelijke tafereelen, een spel van naderen en wijken der beide seksen, een beschouwing van huwelijks-conventies enz. — om ten slotte het tweetal voor het aanschijn der jubelende Natuur en met behulp van een sleutelring te laten trouwen.

De sensueele spanning, waarin de lezer aldoor gehouden wordt, en de valsche theorieën van den, in moralibus, niet hoog vliegenden vlieger, maken van dit boek een stuk zeer bedenkelijke lectuur. R. S.

Crew (David) Ongebreideld. Naar het Engelsch door J. H. Altona. (256) Geb. *f* 2.90. Leopold, den Haag.

„In zooverre die prachtdieren (de paarden) in staat zijn aan anderen de gevoelens mede te deelen, die te zamen hun leven vormen, heb ik mijn verhaal direct van hen zelf" zegt de schrijver en wat later vertrouwt hij ons toe, dat de „onstuimige en opwindende geschiedenis van zijn rijpaard het grootste deel van dit verhaal uitmaakt."

Voor dierenliefhebbers zijn deze prairie-avonturen van Queen, het veulen dat brandijzer en gareel weet te ontsnappen en de vrijheid te winnen, aantrekkelijke lectuur.

Ook lezers, die het dier niet zoo vermenschelijken als Crew, zullen ongetwijfeld medelijden hebben als trotsche Queen wordt gevangen en zwoegen moet voor een harden meester, en een zucht van verlichting slaken als het fiere ros andermaal weet te ontsnappen en zijn paradijs vindt waar nog geen mensch was doorgedrongen. „Gras en water, rust en beweging, veiligheid en gezelschap van makkers, dat was alles wat Queen aan het leven vroeg en dat alles was daar in die onbepaalde wildernis, volop als de lucht: in onbeperkten overvloed."

Duse (S. A.) Leo Garrings Dubbelganger. Detective Roman. Vertaald door H. Bok. (217) *f* 1.25. Geb. *f* 1.90. W. de Haan, Utrecht.

De titel heeft mij misleid, want er staat duidelijk dat ik met een

roman te doen zou krijgen en.... 't zijn ongeveer twintig, geheel op zich zelf staande, avontuurlijke verhaaltjes.

Mij dunkt dat een handig schrijver van elk dingetje op zich zelf wel een groot verhaal zou kunnen maken, hetgeen van mijn kant een wenk is voor toekomstige romanschrijvers om uit dit boek te putten. Dat zijn dus de eersten, die er iets aan hebben.

Vervolgens degenen, die hun aandacht niet lang bij lectuur weten te bepalen vanwege de ongedurigheid huns geestes. Ze krijgen hier de detectieverij bij mootjes toegediend en kunnen bedanken als het hun genoeg lijkt, zonder met een gevoel van onvoldaanheid van tafel op te staan.

Voor kinderen, ook voor groote, is dit boek niet geschikt, omdat er nogal eens sprake is van verkeerd geplaatste liefden. Overigens geen enkele prikkelende beschrijving of voorstelling.

A. Gielen.

Feenstra (Dr. R.) Goud. (240) *f* 2.90. Leopold, den Haag.

In de dagen dat de Oostenrijksche kroon op het punt stond voor goed naar de maan te gaan, vond een Hollandsche chemicus, gelukkiger dan de vroegere alchemisten, het geheim van goud te maken. Deze heer van Tillen richtte een goudfabriek op in Oostenrijk, met het gevolg dat de kroon omhoog sprong met nieuwe levenskracht en de goudfabrikant wordt belaagd om hem zijn geheim te ontfutselen en opgesloten in een gekkenhuis. Ten slotte weet hij te ontvluchten en het veilige Holland te bereiken, vanwaar hij een reis om de wereld begint, die waarschijnlijk tevens zijn huwelijksreis zal zijn. Feenstra, die in 1921 dezen roman voor de Haagsche Post schreef, zegt dat hij zijn verhaal heeft geschreven als een journalistieke fantasie, en noemt deze fantasie zelf „ongebreidelde verbeelding...." „maar gekleed, bestuurd, gericht door verstandelijke en journalistieke feitenwaardeering en optiek, die de nuchterheid zelf is." Sommige episoden zijn werkelijk heel spannend: b.v. zijn vlucht op ski's. (185-204).

Jammer dat van Tillen er een vriendinnetje op nahoudt, en dat blijkbaar zeer „comme il faut" vindt. Het geeft den schrijver wel geen aanleiding tot naturalistische uitspattingen, maar de herhaalde en behagelijke vermelding van het feit zelf is voldoende om het boek niet voor iedereen veilig te achten.

J. K. Maertens.

Herbert (Mar.) Idealisten. Uit het Duitsch door Vincent Cleerdin. (190). Veen, Amsterdam.

De kunst om te boeien schijnt Marie Herbert te versmaden. In eenigszins koele, onbewogen taal vertolkt zij den lezers haar edele en hooge gedachten en zij, wien het gegeven is, dadelijk tot de kern te kunnen doordringen zonder gelokt te moeten worden door den schoonen vorm, zullen voldaan zijn.

Maar juist om haar heiligen ernst, haar verheven levensopvat-

ting, haar zuiver idealisme, zouden wij wenschen, dat Herbert haar verhalen ook door levendiger voorstelling en opgewekter trant nòg aantrekkelijker zocht te maken.

Want haar boeken zijn goed en om den inhoud verdienen zij een uitgebreiden lezerskring. Waartoe de genoemde eigenschappen, welke wij thans ongaarne missen, veel hadden kunnen bijdragen. Jos. Glen.

Paradies (J. H.) Hofgedachten. (93) *f* 1.75. Leopold, den Haag.

„Geen futurisme of dadaïsme, maar werk in den trant van onze oude Hollandsche dichters. Eenvoudige berijmde vertelsels, geestige en gevoelige gedichten over dingen van allen dag", kondigt de uitgever aan.

Hij overdrijft niet. In taal en trant, zelfs in de aankleeding van het boek, den rood-en-zwart druk, den lettervorm, is 't of wij te doen hebben met werk van een Cats — maar van een Cats, die onze moderne dingen een paar eeuwen te vroeg heeft gekend en al weet mêe te praten van beton, algemeen kiesrecht, politiehonden, speculeeren in marken en „motorrit met duosit". Er zijn heel aardige ondeugendheidjes onder deze rijmelarijen.

Louis H.

Rönne (Jörgen Falk) Roode Rozen van 't Geluk. Vertaald door G. J. Risselada-Garrer. (137) *f* 1.90. geb. *f* 2.50. Elsevier, Amsterdam.

„Elsevier" heeft een gelukkige keuze gedaan, toen ze besloot Rönne's boeken voor Nederland te laten vertalen.

In 1922, bij het verschijnen van H e t G e l u k s l a n d kon ik uit volle overtuiging schrijven: „ik heb het gelezen en ik haast mij te bekennen, dat de uitgevers geen letter behoeven terug te nemen van hun menelogium. Het is werkelijk een kostbaar boekje, waarvoor ik dadelijk een kwart onzer geheele litteratuur van verleden jaar over boord wil zette."

Een mijner medewerkers, M. Hoogveld, oordeelde later even gunstig over M e t K e r s t m i s n a a r H u i s: als een frissche wind, die strijkt over 't muffe land van veel bedorven lectuur, is dit tintelende boek van Rönne. Heerlijk-gezonde humor schatert er op uit iedere bladzijde."

En nu heb ik R o o d e R o z e n gelezen en behoef mijn lof niet lager te stemmen. Het is een verhaal uit Zuid-Jutland, dat bij den vrede van 1919 aan het Deensche vaderland werd teruggegeven; een verhaal van trouw aan „Dannebrog", de oude Deensche Vlag, een verhaal van liefde eener dappere, reine vrouw. En wat voor het land geldt, kon worden gezegd van de moedige Inger: „dit land is als een vrouw, die twee minnaars had. Wie de beste was, en wie het grootste geluk kon aanbieden, daar zal ik me niet over uitlaten, maar ze had eigenlijk ook geen keus; ze moest haar hart geven, aan hem, die sprak met de

stem van het bloed, van de herinnering, die sprak in haar moedertaal".

Het is een magnifiek boek, dat alle aanbeveling verdient.

A. Gielen, S. J.

Rönne (Jörgen Falk) En de Noordzee bruist. Een roman van de Faeröer. Uit het Deensch door A. en E. Huber (150) *f* 1.90, geb. *f* 2.50. Elsevier, Amsterdam.

Deze vertaling verscheen reeds verleden jaar, maar door een samenloop van omstandigheden schijnt onze beoordeeling toenmaals te zijn uitgevallen. Nu de boeken van Falk Rönne zoo gretig worden gelezen, mogen wij niet nalaten ook over dezen roman van den Deenschen schrijver een enkel woordje te zeggen.

Hier teekent Rönne een dominee, die in de 17de eeuw op de Faeröer is werkzaam geweest. Hij is een volbloedig en sterk man, hard als rots; meer een pruisische landeigenaar en ontginner dan een geestelijk leidsman; een krachtfiguur te midden der geweldige natuur der Faeröer.

En naast hem zijne zachtmoedige vrouw, de dochter van den vorigen predikant.

Hij, de man van geweld, wien de barmhartigheid maar al te dikwijls ontbreekt. Zij, de liefdevolle, bewonderend de kracht en den durf van haar man, maar begrijpend, dat zijn weg niet Gods weg kan zijn.

Naast haar sterfbed knielt hij neer, de sterke, die allen temmen kon, maar zich zelve niet beheerschen.

Hij voelt zich plotseling zoo onuitsprekelijk moe en verslagen als een Saulus en met de handen voor het gelaat snikt hij het uit:

„Nu, Elisabeth! nu heb je overwonnen."

Men moet zich in de sfeer van dezen roman met zijn geloof aan berggeesten en kobolden inleven en bedenken dat hij speelt in de 17de eeuw, dan zal men hem waardeeren als een kranig stuk werk. (Niet voor kinderen.) A. G.

Schmidtbonn (Wilhelm) De Vlucht tot de hulpeloozen. De Geschiedenis van drie Honden. Met tien houtsneden van Felix Meseik (151) *f* 2.25. N.V. Prométheus, den Haag. (De Gulden Sonne, Antwerpen.)

Hij houdt van honden meer dan van menschen, die elkaar uitroeien „met belastingen, als gif en mes niet krachtig genoeg werken" (blz. 150). Gij kramers met valsche gewichten, huisbezitters. Gij eerzuchtigen, hebzuchtigen, trotschen.... Gij eigengerechtigden.... Gij moordenaars van tien miljoenen, banjonetstekers, bommenwerpers, gasmengers. Waarheen moeten de vertwijfelden vluchten voor u als naar de schuldelooze oogen der honden?"

Och men kan alles overdrijven, ook bewondering der hondentrouw. En klinkt de vraag niet wat kinderlijk: „Is het te veel gezegd, als ik meen, dat Jezus, die misschien ook voor de dieren

gepredikt heeft, nog geen macht over zijn bloed (van een hond namelijk! M. v. W.) verkregen had?" (41) Ja, waarlijk, dat is te veel gezegd. De verzoeking tot overspel (alleen verhinderd door een hond) van bladzijde 78 tot 96 verhaald, kan zinneprikkelend werken.

Overigens staan er prachtige tafereeltjes van hondenleven in dit boek, zoo b.v. 17: het doen en laten van een volwassen hond, die voor 't eerst op straat komt en voor wien alles spel is.

M. v. W.

Timmermans (Felix) De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerdt. (188) *f* 2.90. Van Kampen, Amsterdam.

Reeds bij zijn verschijnen in den N. Gids heb ik dit nieuwe vertelsel van Timmermans gelezen. In den beginne was ik bang dat de wijn-verzamelende pastoor een karikatuur zou worden à la Coster of Lemonnier. En dat is ook eigenlijk het geval, soms zelfs nogal hinderlijk zoodra het heilige met het onheilige wordt vermengd. Als men bijvoorbeeld leest: „voor den pastoor is de wijn het symbool van Jezus bloed," dan ergert men zich ineens heftig.

Maar overigens is deze pastoor zoo'n innig vroom man, zoo'n goede zieleherder, dat wij bijna niet kunnen gelooven dat Timmermans hem als een „onnoozelaar" heeft willen voorstellen.

De geschiedenis is aandoenlijk eenvoudig. Het nichtje van den pastoor heeft haar hartje verloren aan een ongedoopte. De pastoor zelf heeft goede hoop, dat hij den jongen man katholiek kan maken, wat echter tot zijn verwondering niet zoo spoedig gaat. En Leontientje doet afstand van hem terwille van haar geloof. Maar langzaam kwijnt zij weg. Aan haar sterfbed zit Isidoor, de zoekende ongeloovige, en wat al de geleerdheid van den pastoor niet heeft kunnen uitwerken, dat doet het sterven van het geliefde meisje. „Haar sterven is voor hem iets boven alle menschelijke vermogens verheven. Welke rijke geestelijke kracht moet haar doorlichten." Hij vraagt den pastoor om het H. Doopsel en deze omarmt hem als een verloren zoon en roept in vervoering uit: „En daarvoor moest ze sterven! Nu begrijp ik het gebaar des Heeren." H. Sm.

Vijzelaer (Arch de) De Vonk. (192.) P. N. van Kampen, Amsterdam.

Dagboek van 'n jong meisje, dat gewacht heeft op „l'étincelle" — de vonk, die haar zou waarschuwen indien de ware Jozef kwam. En de vonk heeft verkeerd gewaarschuwd. Zij is getrouwd met een man, die niets anders verlangt dan een brillant leven en 't liefst zou zien dat hun huwelijk kinderloos bleef.

Een dood kindje komt ter wereld en de voldoening van den vader verraadt zijne harteloosheid. In deze kringen wordt een dergelijke vergissing hersteld door echtscheiding en het verlangen der jonge vrouw gaat reeds uit naar Bob, dien zij een

blauwtje liet loopen en die als advokaat naar Indië is vertrokken, om in hard werken zijn verdriet te vergeten.

Het boek is vlot geschreven, en de opvattingen van Silvane en haar vader staan boven de jammerlijk-hedonistische huwelijkstheorie, die tegenwoordig bij zoovelen in zwang is. Het feit, dat zij van elkaar wegloopen als het niet gaat, kunnen wij niet aanvaarden. Wij weten echter dat het gebeurt en het zou struisvogelpolitiek zijn bij het lezen van een boek te doen alsof het ons pijnlijk verrastte.

A. Gielen.

Raptschinsky (B.) Russische Helden. Sagen en Legenden. Met illustraties van B. Grosser (478) *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

Wel zijn dit de echte oer-Russen, waarvan wij een afschaduwing vinden in de Russische litteratuur, voor zover die niet verdrongen is door Franse wijsheid.

Zo typeerend in elk onderdeel, die kinderlijkheid, gepaard met 'n eigenaardig geloovige ruwheid. Die moed en gulle openhartigheid — en die kracht van hun vechten voor idealen. Want dat is de kern van zulk Russen-karakter, de kern, hier onvervalst, die ons daardoor beter leert begrijpen en verstaan de zo eigenaardige psyche van 't gemengd Slaven-ras.

Zonder al te veel uit te wijden over dit boek, waarover zelf weer 'n boek te schrijven was, wil ik toch even extra memoreeren de sage van Selja Moeramjets, de boerenzoon, die een van de machtigste helden werd.

Opmerkelik vooral in deze sage zijn de reminiscenties aan 't Bijbels gebeuren, die telkens bij 't lezen ons overvallen.

Opmerkelik is ook 't typies boeren-karakter waaruit, 't is bij 't lezen van Tolstoi b.v. heel goed merkbaar, menig Russies schrijver met wereldvermaardheid, de typeering geput heeft.

Trouwens, elk lezer zal nog heel wat opmerkeliks vinden in deze sagen-cyclus, waarvan de illustraties, 'n heel enkele uitgezonderd, heel goed passen bij de geest van dit werk, dat er zijn mag en dat, als 'n echt klassiek product, een plaats verdient tussen de boeken van elke litteratuur-liefhebber, die ook van de Russen 'n beter begrip wil krijgen. Mr. T. Drost.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

(Opgemaakt naar de gegevens van ons Centr. Bur. voor Lectuur.)

Het boek dat wij hier bedoelen heet De Steen der Wijzen door J. Anker Larsen, werd vertaald door A. en E. Huber, telt 584 bladzijden en kost *f* 4.80 en zag het nederlandsche levenslicht bij „Elsevier", A'dam.

Volgens den uitgever is dit boek (De Vises Sten), welks auteur een prijs van 50.000 en een honorarium van 20.000 kronen in de wacht sleepte, vergeleken met kunstwerken als „De Hel" van Dante, „Schuld en Boete" van Dostojewski, en Hamsun's „Hoe 't Groeide". De kunstenaar wordt een genie genoemd; zijn denkbeelden hebben veel stof doen opwaaien.

Wat is zijn philosophie? Een hopeloos determinisme. De mensch heeft geen eigen wil; wat hij doet, wordt gedaan door eene macht buiten hem.

Holger verkracht een meisje en vermoordt het; dient zijn gevangenisstraf uit op voorbeeldige wijze en ontwikkelt zich van boerenknecht tot wijsgeer: het goede noch het kwade dat hij deed is van hem; daar moet een derde zijn die het uitvoert geheel buiten hem om: „'s Levens machten handelen met mij, zooals zij willen."

En een vriend (ook een singuliere snuiter) vraagt:

„'s Levens machten handelen — wat was jij dan?"

„Ik was de strijd tusschen hen" —.

Holgers opvatting van de geestelijke ontwikkeling van den mensch is theosophisch, ofschoon hij dat woord niet gebruikt. Maar hij laat den mensch stijgen van hemel tot hemel naar gelang van het „soortelijk gewicht" zijner natuur. Elders neemt de schrijver een loopje met theosophie, ofschoon sommige zijner menschen praestaties van helderziendheid uithalen, die doen denken aan de Indische Mahatmas. De amerikaansche Miss Dale, de student Dahl, de candidaat, eigenlijk al de personen in dit boek, zij willen alleen wat zij moeten willen, zelfs al is het tot eeuwige verdoemenis. Het is een hoogst verderfelijk boek, dat in menig gemoed onherstelbare verwarring zal stichten.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

De Slingergang der Kunst: „Het gebied van de klassieke kunst" (aldus Mevr. Korevaar Hesseling) „is, gelijk wij zagen vrij beperkt: harmonie en evenwicht zijn in tegenspraak met heftige emoties, bewegelijke vormen en realisme, dat in zijn geheele wezen sterk „bijzonder" en individualistisch is getint.

Daarom is het dan ook niet te verwonderen dat er lange tijden in de kunstgeschiedenis zijn aan te wijzen, waarin de artisten niet toegankelijk bleken voor de idealen der klassieke kunst. Evenmin kan het echter verbazing wekken, dat na dergelijke perioden de belangstelling toch telkens weer zal uitgaan naar de voortbrengselen der klassieke kunst. Niet zoozeer omdat de cultuur en de kunst uit die lang vervlogen perioden der Grieksche en Italiaansche beschaving de kunstenaars plotseling zoo sterk aan-

trekken, maar omdat het een noodzakelijkheid is dat de kunst na tal van excessen te hebben doorgemaakt en daarin het uiterste te hebben bereikt, weer terug zal keeren tot het evenwicht. Een verwantschap in gesteldheid van den geest zal dan onvermijdelijk een overeenstemming in den vorm en uiterlijke verschijning van het kunstwerk te voorschijn roepen. Komt dit hernieuwd begrip van harmonie in een tijd van krachtig artistiek leven en bij een begaafd kunstenaar voor, dan zullen de producten die ontstaan een eigen stempel dragen en toch nooit tot slaafsche navolging worden van de klassieke kunst.. ..

Hoe meesleepend het élan, hoe verlokkend de hartstocht van de eenzijdige overtuiging ook mag wezen, toch zal de kunst telkens weer terug moeten keeren tot het evenwicht om — heeft zij het eens gevonden — dit opnieuw te verbreken."

Een modern Nederlandsch Bibliografisch Woordenboek. Sinds 1923 verschijnt in Vlaanderen een nieuw bibliografisch tijdschrift „Boekengids". Het is het orgaan van het Algemeen Secretariaat van Katholieke Boekerijen, Cuijlitsstraat 27, Antwerpen; wordt gedrukt door de Vlaamsche Boekenhalle, Leuven; verschijnt 6 keer per jaar en kost per jaargang 15.00 fr. of ongeveer 2 gulden.

Bij dit tijdschrift is telkens eene gratis aflevering gevoegd van een Nederlandsch Bibliografisch Woordenboek. Dit N.B.W. bevat de belangrijkste werken in Noord- en Zuid-Nederland verschenen vooral sedert 1900, en is samengesteld door J. Verschueren S. J., leeraar aan het O. L. Vrouwe-college te Antwerpen.

Het N.B.W. geeft, onder verschillende alfabetisch gerangschikte titelwoorden, de boeken aan met: den naam van den schrijver, den titel, den laatsten druk, de plaats en den naam van den uitgever, het jaar van uitgave, het aantal bladzijden en den prijs.

„Weet ge wat dat beteekent," schreef de Standaard van Brussel, „een dergelijk woordenboek? Dat ge niet één tak van de menschelijke bedrijvigheid, wetenschap, onderwijs, kunst, nijverheid, handel, landbouw, enz. uitdenken kunt, waarover ge niet aanstonds in dit woordenboek aangegeven vindt, dat laatste en, naar het oordeel van deskundigen, de beste boeken, het meest bevoegde tijdschrift, ja zelfs de werken van algemeenen aard, waarin over die stof wordt gehandeld, zoo dat wie op de hoogte komen wil van gelijk welk vak, wie een lezing heeft te houden over wat dan ook, slechts dit woordenboek heeft open te slaan, om te weten waar hij de meest grondige en actueele kennis opdoen kan.

„Spik splinternieuw is de opvatting van zoo'n woordenboek, eenig in Noord- en Zuid-Nederland, de noodzakelijke basis voor al wie van het boekenwezen eenige kennis te verkrijgen verlangt."

Tot nog toe zijn er 3 afleveringen van het N.B.W. verschenen.

De 4de is ter perse. Deze 4 afleveringen bevatten slechts de letters A en B, met onder meer dan 500 titelwoorden, een 2000 boeken en tijdschriften, bibliografisch beschreven.

Later verschijnt dit woordenboek ook in boekvorm.

Romans. Een even raadselachtig als ergerlijk verschijnsel blijft het voorloopig dat zooveel Christenen zich door de domme mode gedrongen voelen gangbare romans te slikken, die hun niet minder zwaar op het geweten liggen dan op de smaak. Zulke lectuur mist niet alleen de vrijheid, maar ook, hoe vreemd het misschien klinkt, de vrijheid van 't leven, omdat alles blindweg ronddraait in de kolk van gelijke belangen, gelijke instincten, gelijke gewoonten, waarbuiten zelden of nooit een uitzicht naar verder vaart geopend wordt en waarboven geen beweging van de ziel geoorloofd schijnt. Bij alle verfijning van de hartstocht, bij alle verscherping van de conflicten houdt een gezond mens na de verhalen van tien Hollandse schrijvers of schrijfsters, die tegenwoordig opgang maken, een gedachte aan enkel grofheid over, want geen pikante odeur kan zweet verdrijven, waarmee zulke producten van procedé en conventie worden geproduceerd.

(Dr. G. Brom, Beiaard, Mei 1924.)

Bouwkunst. Raymond Unwin heeft, bij een bezoek aan ons land, de volgende woorden gesproken:

„Al moge men ook den moed van een gemeentebestuur als het Amsterdamsche bewonderen, dat aan de aanhangers van haar jonge architectuurschool de gelegenheid geeft om zich in vrijheid te uiten, toch ben ik van meening, dat de lange levensduur van de voortbrengselen van dezen bouw zoowel aan de gemeenschap als aan de architecten de verplichting oplegt, om een wijze matiging in acht te nemen. Een ruime mate van experimenteerende originaliteit, tegen welke geen enkel bezwaar kan bestaan, als het gaat om een aanplakbiljet of zelfs om andere kunstwerken op het gebied der sierkunst, welke gemakkelijk kunnen worden vervangen, wanneer ze blijken niet te voldoen, — lijkt niet geheel en al verantwoord, wanneer het kunstwerken van langer levensduur betreft, die gedurende eenige geslachten in stand zullen blijven."

Juist! Met de Amsterdamsche menschen-silo's zitten we opgescheept tot in lengte van jaren.

Nieuwigheden. Wij, in Nederland, komen gewoonlijk een twintigtal jaren later met nieuwigheden, die in het buitenland al weer lang van de baan zijn.

Leerzaam in dit opzicht is wat Dr. Paul Wilhelm Keppler zegt in zijne Homiletische Gedanken und Ratschläge, waarvan de zesde uitgave verscheen in 1911.

Wij lezen daar op bladzijde 76:

„Niet alleen in de Kunsten, ook in de taal heeft men een nieuwen stijl willen uitvinden, met analoog gevolg en mislukking. Daar als hier riep een koortsachtig verlangen naar het ongewone (Niedagewesen) geringschatting van het bekende (Schondagewiesen), ook der klassieken, opstandigheid tegen esthetische wetten, 'n onzeker tasten en 'n wild jagen naar nieuwe effekten, prikkelingen en kittelingen, een impressionistischen jeugdstijl te voorschijn, die de wereld zou veroveren. In de literatuur was het gevolg anarchie op stijlgebied, verwildering van den syntaxis, bedenkelijke verrijking van den woordenschat met ongehoorde nieuwe vormen en phrasen, realistische stemmingsschildering in woorden, de pistool- of ontploffingsstijl van zinnen zonder praedikaat, wat alles den indruk moest wekken van hoogste originaliteit."

Pour l'Ere nouvelle. Revue internationale d'éducation nouvelle. Réd. Ad. Ferriére. Adm. Génève.

Deze internationale organisatie beschikt over drie tijdschriften: het genoemde en daarnaast: Das werdende Zeitalter en The new Era. Zij strijden heftig over een nieuwe opvoeding, wier hoofdprinciepen rechtstreeks vloeken met de christelijke onderwijs- en opvoedings-theorieën. Met eenige bijkomstige nieuwere eischen kan men van harte meestrijden. Maar omdat deze als reclamebord worden uitgedragen en het voor ons wezenlijke op den achtergrond schuiven, is de funeste beteekenis dezer internationale beweging niet voor ieder even doorzichtig, maar daarom des te gevaarlijker. (G. Lamers.)

Neue Bahnen. Illustrierte Monatshefte für Erziehung und Unterricht, herausgegeben von Feodor Lindemann und Rudolf Schulze. Dürr'sche Buchhandlung in Leipzig.

Nu en dan bevat dit ook in Holland veelgelezen tijdschrift een belangrijk artikel op didaktisch gebied. Overigens is het ondraaglijk revolutionair niet enkel op paedagogisch, maar ook op godsdienstig en zedelijk gebied. Voor Katholieken ongeschikte lektuur. (G. Lamers.)

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE ZIJ EEN OORDEEL HEBBEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

IETS OVER VOORDRACHTKUNST.

In de Mei-aflevering van „Boekenschouw" las ik een

artikel over „V o o r d r a c h t s k u n s t", naar aanleiding waarvan ik gaarne eenige vragen zou willen stellen. Het komt mij als het beste voor, te beginnen met de zinsnede, waarin U — zoo ik mij althans niet bedrieg — mijn naam noemt. Ik bedoel deze: „P o s t heeft kort geleden een boekje met voordrachten uit onze litteratuur het licht doen zien, maar in deze uitgave(n) ontbre(ekt) de aanwijzing: hoe men het moet doen." Waarschijnlijk is hier bedoeld mijn eerste bundel: „E e n v o u d i g e V o o r d r a c h t e n", die verscheen in dit voorjaar. Omdat nu in dien bundel geen inleiding geplaatst is, veroorloove men mij te wijzen op mijn drie bundels „V o o r d r a c h t e n", waarin wel eenige woorden ter inleiding voorkomen, en die uitkwamen voorjaar 1923. Ik schreef in bundel I: „Oorspronkelijk hadden wij ons voorgenomen, om bij ieder gedicht enkele aanwijzingen te geven omtrent het voordragen. Wij hebben dit plan laten varen, omdat tenslotte iedere voordrager zijn eigen methode heeft, en „ „evenals voor àlle kunst, geldt ook voor de voordrachtkunst, dat èlke methode, mits uiting gevend aan een hoog en oprecht kunstenaars-gemoed, welkom is en dat slechts het resultaat den kunstenaar lauwert." " (Albert Vogel.).

Deze opmerking wees stilzwijgend terug naar mijn eerste publicatie op het terrein van voordragen, een klein bundeltje verzen, een zeer zwakke poging in de richting, die ik gekozen had en meende te moeten gaan. In dat bundeltje komen wèl e e n i g e aanwijzingen voor.

Het ontbreken van aanwijzingen in mijn volgende bundels (en ook in die, welke nog zullen verschijnen) moet natuurlijk een oorzaak hebben. En nu heeft U juist door Uw zooeven geciteerde opmerking voor mij onmiddellijk die oorzaak geraakt en mij weer herinnerd aan de moeilijkheden, die ik gehad heb met een vraag, waarvan de oplossing mij niet alleen genoopt heeft van wenken of aanwijzingen af te zien, maar ook meer en meer beheerschend is geworden in mijn beschouwing van voordrachtkunst en voordrachten.

Het groote verlangen, om te weten of ik in mijn zienswijze faal, brengt mij er toe, U er iets van te vertellen en tegelijkertijd te verzoeken, ze aan Uw zeer gewaardeerd oordeel te onderwerpen.

De voordrachtskunst is voor mij een zeer persoonlijke, een zeer individueele kunst, die een scheppend karakter draagt, en dus den mensch, die tot voordragen roeping en gave ontvangen heeft, schepper, kunstenaar doet zijn.

Het „s c h e p p e n d karakter" accentueer ik zoo sterk, omdat ik meen, dat er juist te dien opzichte verkeerde opvattingen bestaan, die den voordrager een tweede-rangs plaats aanwijzen. Immers: een sterk-gangbare meening is deze: de voordrager is gebonden aan het vers van den dichter, heeft de stemming, waarin deze bij het schrijven was, tot de zijne te maken, heeft

niets anders te doen dan het vers te zeggen, zooals de dichters zouden doen waarbij men vergeet dat er dichters zijn, die met geen mogelijkheid hun verzen kunnen zeggen), kortom: de voordrager is niets meer dan een dienaar der dichters, en heeft dus absoluut niet het recht, zich een s c h e p p e n d k u n s t e n a a r te noemen.

Is dat juist? Ziedaar de vraag, die ik eerst — der traditie en conventie getrouw — bevestigend beantwoordde; later — mede door studie en practijk — is die „onomstootelijke waarheid" voor mij aan het wankelen gegaan, en, ofschoon ik mijn nieuwe meening nog niet duidelijk en scherp te formuleeren wist, kwam er meer en meer twijfel. Nu ik de formuleering heb en vanuit mijn „nieuw" standpunt de voordrachtkunst bezie, moet ik bekennen, dat deze voor mij ontzaglijk meer waarde heeft gekregen, wijl ik ze nu zien kan in haar oorspronkelijkheid, zelfstandigheid, op haar eigen plaats. [1])

De voordrager bedient zich van het vers, zooals de beeldhouwer van zijn steen, de schilder van zijn verven, de uitvoerende musicus van zijn muziek-zonder-meer. Het vers gaat door den voordrager heen (bij zijn bestudeering ervan) zóó, dat hij de stemming proeft, het rhythmisch beweeg in zich voelt, de beteekenis tot in de kleinste onderdeelen begrijpt, de klanken op de juiste klank-waarde te schatten weet; hij gaat analyseeren, periphraseeren, scandeeren en wat de vers-techniek, de prosodie nog meer van hem eischt; in 't kort: hij breekt het vers in zijn vorm af, bouwt het weer op, totdat hij het in de kleinste techniek-détails volkomen beheerscht.

Maar dan komt het moeilijkste nog: de vertolking zelf. Is die nu absoluut afhankelijk van den dichter? Dat geloof ik niet, maar ik meen, dat het stuk, het vers (een „brok leven") door den voordrager heengegaan, in hem gestalte gekregen, met hem volmaakt-één geworden, straks in de verszegging naar buiten treden zal als een n i e u w e s c h e p p i n g v a n d e n v o o r d r a c h t k u n s t e n a a r, met zijn eigen cachet, in zijn eigen sfeer, zonder iets — dat in de vertolking als zoodanig — aan den dichter herinnert.

Ik hoop in mijn uiteenzetting duidelijk geweest te zijn. U zult dan begrijpen, dat er hier voor mij consequenties te aanvaarden zijn, ook zulke, die in onmiddellijk verband staan met Uwe opmerking.

Kan ik met bovenstaande beschouwing voordrachten-verzamelingen uitgeven met aanwijzigen, die de vertolking op zich zelve raken? Het antwoord moet dan zijn: N e e n.

Neem aan, dat ik voor duizend menschen aanwijzingen, als

---

[1]) Als ik hier den naam: A l b e r t V o g e l noem, zal ieder begrijpen, dat ik veel aan hèm dank, waarom het verzwijgen van zijn naam een schromelijk verzuim mijnerzijds wezen zou.

bovenbedoeld, schrijf bij een vers van Bernard Verhoeven, of Felix Rutten of Marie Koenen of Geerten Gossaert of Willem de Mérode, of wie dan ook, dan moet als noodzakelijk gevolg dit geschieden: al die menschen, stipt mijn aanwijzingen volgend, zullen op precies dezelfde wijze gesticuleeren, spreken, optreden, zullen precies dezelfde gelaatsmimiek, stand van de handen enz. hebben. Of: herleid: al die voordragres doen het precies.. als i k.

Nogmaals: hierin komt juist het persoonlijke van den voordrager en van de voordrachtskunst sterk naar voren: de vertolking moet de vers-zegger zèlf vinden, het vers moet door hem heengaan, en straks vertolkt worden in zijn gestalte, met zijn gaven en zijn wijze, zijn persoonlijk stempel.

In 't geheel dan geen aanwijzingen?

Zeer zeker, zelfs heel veel, maar niet de vertolking-zelf rakende.

Er moet — om te kunnen voordragen — g e s t u d e e r d w o r d e n. Ik weet wel, dat er heel veel zijn, die daar alleen maar wat om lachen. En.... de medaille-verdwazing en wedstrijden-manie blijven bestaan. — O, dat ze toch eens gingen voelen, hoe dom en onverantwoordelijk ze doen. Dom, als een, die „zóó maar", zonder kennis ervan te hebben, een huis bouwen gaat, onverantwoordelijk, als een, die de voordrachtkunst in discrediet brengt.

Maar zij, die het wèl meenen met vers- en zeggingskunst, die dus ernst van hun werk willen maken, hebben wel terdege onderricht en aanwijzingen noodig.

Wat het „t e c h n i s c h" gedeelte betreft. Dus om eens wat te noemen: prosodie (versbouw, rhythmiek enz.) [1], stemvorming (ademhaling, stem-artisticiteit) [2], algemeene techniek (karakter, roeping, gesticulatie, mimiek [3], mimische vermogens en psychologie [4], inleiding tot de dichtkunst in het algemeen [5], taalkunde, klankleer, psychologie der menigte, houding voor verschillende gevallen, het kiezen van een genre enz.

Maar geen aanwijzingen voor de zegging zelve, dus niet: zóó de hand, zóó het hoofd, zóó spreken, zoo staan. Zoo den tekst opvatten.... Dat moet de voordrager — **na diep indringen en doordringen** en **intense studie** — voor zichzelf uitmaken. Is hij zich volkomen bewust, het vers te kunnen en te mogen zeggen, dan heeft m.i. niemand het recht de vertolking onjuist of foutief te noemen. Alleen kunnen we zijn opvatting en zijn vertolking **toetsen** aan de onze.

---

[1]) Zie b.v. B a l t h a z a r V e r h a g e n : „Prosodie".
[2]) Zie b.v. K. V e l d k a m p : „De Techniek van het Spreken".
[3]) Zie b.v. A l b e r t V o g e l : „Voordrachtskunst".
[4]) Zie b.v. V a n G i n n i k e n : „Gelaat, gebaar en Klankexpressie".
[5]) Zie b.v. W e r k m a n : „Inleiding tot de Poëzie".

Zijdelings is, geloof ik, hiermede ook de taak aangewezen van de jury's.

Of zij altijd reden en recht van bestaan hebben, betwijfel ik ook eenigszins.

Ziehier, hooggeachte redactie, eenige vragen en meeningen, die ik in Uwe welwillende aandacht aanbeveel.

Temeer, omdat ik aan een studie over Voordrachtskunst bezig ben, en deze door de hier kort-uiteengezette gedachten beheerscht worden.

Met de juistheid of onjuistheid mijner zienswijze zal ze staan of.... vallen.

Den Haag. ARIE POST.

Den schrijver van dit stuk had ik beloofd mijne beschouwingen onder zijn artikel te plaatsen. Maar de ziekte en het sterven mijner onvergetelijke moeder, Mevrouw A. J. E. Gielen geboren Clément, voor wie ik de lezers een Weesgegroetje durf vragen, hebben dat onmogelijk gemaakt. Misschien in een volgend nummer. A. G.

BRIEVENBUS.

Dr. H. S. te H. Wij hebben den roman „Goha" besproken en afgekeurd om de verschrikkelijke sensualiteit.

J. B. te O. Raadpleeg wat Prof. Geurts schrijft in zijne inleiding tot „Het Leven der H. Maagd" door Catharina van Emmerich. Ons oordeel is eigenlijk nog wat strenger als wij het zoo mogen zeggen. Wat echter betreft, niet het historische, maar het devotioneele karakter van dit boek, zie de recensie in dit nummer.

L. H. te Gr. Het Centraal Bureau voor Lectuur is gevestigd Heerengracht 415, Amsterdam. Als u postzegel voor antwoord insluit, kunt u een advies krijgen over een boek en behoeft dus niet het oordeel van een of ander blad af te wachten. Dat is de bedoeling.

G. J. te R. Ook andere vroegen ons reeds naar eene geschiedenis der Wereldliteratuur. Zoover wij weten, verscheen in ons land alleen eene van Boele van Hensbroeck bij Sijthoff te Leiden. De behandeling is oppervlakkig, wat gezien de beschikbare ruimte niet anders kon. Sommige schrijvers beoordeelt hij overigens geheel verkeerd, omdat hij ze niet begrijpt.

D. A. den H. De religieuse boeken van Bakels vallen beslist onder de Boekenwet.

J. v. Br. Als u ons nader opgeeft over welk onderwerp de gevraagde apologetische boeken hoofdzakelijk moeten handelen, zullen wij u gaarne van dienst zijn.

DE VLAAMSCHE NATUURDICHTER Stijn Streuvels.

Eenzaam te lande, ver van de hoofdzondige perversiteit en het luidruchtig geraas onzer groot-steden, staat het mooie „Lijsternest", het schattige eigendom van Stijn Streuvels. Een juweeltje van Vlaamsche woning, omgeven door 'n Paradijs-weelde van bloemen en boomen. Hier zwoegt en labeurt de grootmeester van het Vlaamsche proza als een Herkules, onverdroten, aan den roem van zijn taal, zijn volk, zijn land. Van hieruit stijgen, in verrukkende pracht, de heerlijkste lijstergezangen, vibreerend van Zuiderschen gloed en doorweven van gouden klanken, over de Vlaamsche gewesten. Ruim vijf-en-twintig jaren zingt en klinkt die stem, en nog is haar geluid vol en rijk geschakeerd.

Natuurlijk, moest zoo'n betooverende klanken-vloed duizenden toehoorders lokken. Zoo werd het „Lijsternest" een Vlaamsch Mekka, waarheen de drommen kunstenaars, in heilige bewondering en vereering heentogen. Te meer daar deze hoog-gestemde zanger zoo weinig zijn overheerlijk gewest uitvliegt, om te vertoeven onder de menschen....

Stijn Streuvels (pseudoniem van: Frank Lateur) zag het levenslicht te Heule, bij Kortrijk, den 4den October 1871. Zijn ouders waren eerzame bakkers, die hard moesten zwoegen om hun kroost 't noodige te verschaffen. Twee menschen naar den ouden eisch, op wier doodsbeeldje men veelal zet „dat zij hun brood in ledigheid niet hebben geëten" en „dat zij den luister van Gods woning hebben liefgehad". Guido Gezelle, de oorspronkelijkste en muzikaalste der Vlaamsche dichters, hield den jongen Frank over de doopvont.

Na de nonnekensschool doorloopen te hebben, bezocht hij enkele jaren „le pensionat du Bienheureux Jean Berchmans" te Avelghem. Behalve in het stellen — waarin hij regelmatig alle eerste prijzen wegkaapte — droegen zijne studiën geenszins het kenmerkt van een superieuren geest. Als buiten-jongen kon hij het niet harden tusschen die vier kale cel-muren, hij verwenschte het leeren naar alle duivels, want hij kon het levensbelang van die dorre boekenwijsheid maar niet snappen.

Daar werd vader Lateur ziek en Frank, tot zijn groote blijdschap, tehuis gehouden. Hij zou de bakkerij overnemen. Al wat hij in de kostschool als wijsheid opgedaan had, schudde hij als

een versleten kleed van zich af. De jarenlange afwezigheid had hem van zijn dorp vervreemd en om z'n heimwee te sussen begon hij heele karrevrachten boeken te lezen. 'n Heelen dag kon hij de katalogen der verschillende uitgevers doorsnuffelen. Geen cent verteerde hij buiten huis; nooit bezocht hij een herberg. Van 18 tot 28 jaar heeft hij geleefd gelijk een kluizenaar en gelijk een gierigaard, om maar boeken te kunnen koopen. [1])

De nood gebood het trouwens: Frank kreeg 's Zondags slechts.... één frank drinkgeld en geld geven voor boeken heette moeder Lateur: ongehoord geldverspil!

Gelukkig, waakte een goede fee over den jongen Frank. Hij ontdekte enkele uitgeversfirma's, waar hij boeken uit de tweede hand, voor een spotprijs kon koopen. Nu was hij er bovenop! en kon hij zijn onverzadigbare leesdrift voldoen. Hij ontdekte eveneens de Universal Bibliothek (20 pf) en de Engelsche Penny-Edition. Aldus kwam hij in kennis met vier, vijf verschillende letterkundige stroomingen uit de meest verscheiden landen. Om al het mooie in beeld en gedachte dóór en dóór te smaken leerde hij, op eigen hand, alle Germaansche talen. De meest aangrijpende brokstukken vertaalde hij in 't Nederlandsch, zonder bijgedachte aan publicatie, alleen om de quintessence van 't origineel beter te vatten.

In 1894 waagde hij zich, voor 't eerst, met eigen werk, in 't openbaar. Een piepjong Vlaamsch blaadje *De jonge Vlaming*, schreef een literairen kampstrijd uit en Streuvels dong met een novelle *November-Idylle* mee.

Buiten alle verwachting behaalde 't een ongehoord succes: het ontving een eervolle melding! Nu was Streuvels eerst in zijn element. „Het was ineens de opborrelende weelde, — 't een verdrong het ander, ik had mijne onderwerpen voor 't grijpen, ze kwamen uit de mysterieuze diepte van het onderbewuste opduiken en stonden er kwiek, levend, op end op gereed en volmaakt in mijnen geest, om in één trek neergeschreven te worden, — het was een groeien gelijk vruchten aan den boom, die ik maar plukken moest." [1])

Dapper werkte hij door en stuurde proza en poëzie naar alle Vlaamsche week- en maandbladen. Het nieuwe, jonge geluid

[1]) Stijn Streuvels, door A. de Ridder. Te lezen ook Streuvels' eigen opstel: Hoe men schrijver wordt.

[1]) Lenteleven, Jubileum-Uitgave.

dier geestes-producten bekoorden in allerhoogste mate de jeugdige Van Nu en Straks-ers, (De Bom, Hegenscheidt, Van de Woestijne, Van Langendonck, Vermeylen). Stijn Streuvels: een openbaring! Karel Van de Woestijne toog naar de redactie van Vlaamsch en Vrij, om Streuvels adres te bemachtigen, doch men stuurde hem met een kluitje in 't riet. Desniettemin werd de poging van Van de Woestijne met succes bekroond en Streuvels werd medesteller van Van Nu en Straks, dat in 1903 vervangen werd door Vlaanderen en dat, ongelukkig genoeg, in 1908 gestaakt werd.

Zijn schitterende loopbaan opende de schrijver met het kleine, maar frissche bundeltje Lenteleven dat „op een-en-twintigsten Maart — op de voorjaarsnachtevening, of de geboorte der Lente — vijf-en-twintig jaar geleden, ter wereld kwam." Het werd heel koeltjes ontvangen: Netscher noemde het ‚grappige verhaaltjes (het bevat dertien kortere en langere stukken) in een grappig Nederlandsch" en in Vlaanderen scholden de ouderen het als in koor.

Hoe zwaar die mokerslagen op zijn hoofd neerbonsden, toch vermochten zij niet zijn scheppingskracht aan te tasten. Wijder en machtiger sloeg zijn phantasie hare vleugelen uit en als om zich te wreken wierp de dichter, in één jaar tijds, die twee aangrijpende boeken Zonnetij en Zomerland in 't aangezicht zijner belagers. Voortaan kon al wat zich den meerdere waande, buigen als voor zijn meester. Vijf-en-twintig volle jaren zou hij het Vlaamsche literaire veld, oppermachtig beheerschen.

In den vreemde ook luisterde men met klimmende verbazing naar de nieuwe klanken en Kloos onthaalde de even geciteerde werken op een dithyrambe. Hooren wij hem roemen: „Zooals het van-zelf opgekomen genie Jacques Perk het machtig-intieme leven der natuur, zoowel als het echte, natuurlijke gevoel met meesterlijken aanslag binnengevoerd heeft in onze nationale letterkunde, zoo heeft nu ook zijn broeder-naar-den-geest, de Vlaming Stijn Streuvels, dat op zijn eigene wijze, want nog wat breeder, ruim-menschelijker en forscher, weten te doen voor onze jongere zuster, de Zuid-Nederlandsche kunst....

„Wat hij ziet, ziet hij scherp en klaar en zuiver, ziet hij groot en toch weelderig-fijntjes en voelt er niets anders bij, als wat de dingen, die hij ziet, hem te voelen geven zooals zij op-zich-zelve en uit-zich-zelve inderdaad zijn....

„Men moet wel voorzichtig zijn met absoluut-prijzende literaire uitspraken, maar toch meen ik, op grond van zijn breed-en-diepe-, zijn zuiver- en innig-menschelijke beteekenis, de besliste verzekering te mogen geven, dat Stijn Streuvels, als artiest, onsterfelijk zal zijn. [1])

Met een tropische vruchtbaarheid volgden zijn boeken malkaar op en naar 't woord van De Vooys was er „in ieder nieuw werk vooruitgang te bespeuren."

Het eindeloos-wijde zee-rythme dat door dit evocatieve proza, in breeden golfslag bruischt, veroverde stormenderhand alle harten. Niet min dat der mooie Eva's kinderen. Uit de schare bewonderaarsters koos hij de bevalligste naar hart en geest en een gelukkig huwelijk, met de dochter van den deurwaarder van Evelgem, juffer Alida Staelens, in 1902, was de bekroning van zijn onvermoeibaar streven. Samen hebben zij toen hun intrek in 't Lijsternest, te Ingoygem, genomen.

Hoe er met Streuvels gedweept werd moge blijken uit het feit, dat de Antwerpsche volksvertegenwoordiger, August Delbeke, in 1903, in de Belgische Kamers van Volksvertegenwoordigers, het voorstel deed Streuvels candidaat voor den Nobelprijs te stellen. Ook officiëele belangstelling en aanmoediging viel hem ruimschoots te beurt. De Koninklijke Vlaamsche Academie bekroonde L a n g s d e W e g e n en M i n n e h a n d e l met den vijfjaarlijkschen prijs voor letterkunde. En over vroeger verschenen werk luidde dit gunstige oordeel: „Streuvels is door de natuur rijk begaafd, en zal als schrijver zeer hoog klimmen indien hij niet meer offert op het altaar van de mode of de snobisme."

Pas drie-en-dertig jaar, werd hij opgenomen in den schoot der Vlaamsche „quarante immortels".

In 1911 viel hem nogmaals de hoogste letterkundige onderscheiding te beurt, — een feit eenig in de annalen der Vlaamsche literatuur.

Van dan af aan slonk, in plaats van te stijgen, schijvers dichtvermogen. Sommige boeken uit die periode verdienen geen anderen naam dan dien van „oefenigen". Waaraan was die literaire inzinking te wijten? Was zijn hart verzadigd van roem en eer? Ging hij moedeloos gebukt onder de harde uitlatingen van veeleischende censors? Sneed het hem als een heelmes door

[1]) De Nieuwe Gids, 1901.

geest en ingewanden telkens en telkens te moeten hooren, dat zijn werk eenzijdig was, „bergen en dalen" ontbraken, de psychologische uitbeelding zijner menschen schromelijk veel te wenschen liet?

Eén ding echter staat boomvast: Streuvels wou nieuwe wegen op. Maar, bij 't doorbladeren van Najaar, van Dorpleven en van z'n Oorlogsdagboek merkt men hoe hij hiervoor zijn talent moest forceeren, hoe ontoereikend z'n krachten zijn om 'n Europeeschen roman te bouwen....

Gelukkig voor ons, liet Streuvels, na den wereldbrand alle bijgedachte aan Europeesche befaamdheid varen en wijdde hij opnieuw z'n beste krachten aan de Vlaamsche boeren-novelle. Dat zijn genie niet te loor gegaan of met 't klimmen der jaren niet gedaald is, blijkt duidelijk uit Prutske. Hiermee bereikt hij de volle hoogte van zijn kunnen. De heele Vlaamsche literatuur kan geen boek aanduiden zoo innig-ontroerend, zoo rijk aan beeld en klank als dit werk, waarin de auteur-vader, als met subtiele vrouwenhanden, de bottende knoppen van een kinder-zieltje, één voor één voorzichtig ontvouwt en voor ons oog open-legt als een bloemeken, teer en fijn.

Streuvels heeft reeds een twintigtal boeken op z'n actief, 't vertaalwerk daar gelaten. Wat hij nog in z'n mars heeft zal de toekomst uitwijzen. Hopen we dat de Hemel hem het wondere voorrecht verleenen zal dit getal te verdubbelen, zoo niet te verdriedubbelen!....

* * *

Stijn Streuvels is de machtige Vlaamsche natuurdichter. Als schilder met de pen staat hij éénig in de heele Nederlandsche literatuur.

„Wat er leeft in het gaan van den wind over de vlasgaarden tusschen Leie en Schelde, wat er gloriet of schreit in de zomersche blarenbosschen of in de van pijn verkneukelde naakte kruinen van beuken en populieren, die in dreven slingeren over onze gouwen; wat er wazemt uit het gezonde bedrijf van menschen en beesten op het land en op de hoeve; wat er heimelijk huist rond de zwart-berookte haardstêe in de landsche hutjes met strooien dak; wat er bloeit, brandt en kwijnt in hart en oog der buitenlieden, levend als deel van het geheel, aardworm naar hand en huid maar mensch naar zin en ziel; al wat er zingt in de zonnige meilucht of bibbert in den klampigen mist van het na-

jaar, waaronder onze lichtelijk hellende en heuvelende bodem meedeint in het eeuwige seizoenentij van een wereldgang; van dat alles leert Streuvels werk den harmonischen samenhang, de natuurgrootschheid bewonderen en om de mystische beteekenis ervan liefhebben." [1])

Door heel zijn geniale gewrochten heen laait de intense gloed van hartstochtelijke liefde voor zijn schoon Vlaanderen, zijn veie akkers, zijn menschen, zijn altijd wisselend wolkenspel. Onder dat rijkruischend, sterk-rhythmisch proza, oergeweldig als het stormen der natuurelementen, voelt ge de ziel van een onstuimig temperament, die schrijven moest omdat hij 't niet langer „betoomen kon". Die geweldige voortvarendheid deed hem in zijn eerste werken wel meer incorrecte taal schrijven, on-rijpe geestelijke kinderen baren, maar spoedig werd hij zichzelf en stelde zijn kunst tot klassieke rustigheid. Terzelfdertijd kwam daar ook: het meesterlijke beheerschen van zijn onderwerp en het volle meesterschap over de taal.

Deze vizioenaire landschapschilder die bij voorkeur naar schetterende klanken en schreeuwende kleuren grijpt, wordt nochtans een zoetgevooisde zanger, wanneer hij een meisjespsyche aan 't ontrafelen gaat. De heimnis-volle stemming van een vreedzamen zomer-avond dauwt onder 't lezen over uw hoofd. Welk diep en innig gevoel, welke wondere teerheid van klank wanneer hij, zoetjes aan 't neuriën gaat over die maagdelijke zieltjes, openbottend in wonder-teeren bloei als de natuur rondom hen! Horieneke, Veva, Schellebelle, Lieva, Prutske.... zijn figuurtjes frisch en bekoorlijk als een meimorgen, schattige pereltjes van natuur- en echte kinderlijkheid, die bekoren en betooveren zullen zoolang het werk van Streuvels hoog staan zal.

Met enkele Rubiaansche penseelstukken conterfeit hij, ten voeten uit, zijn personagiën, waarbij dan steeds omgeving, stemming en hoofdfiguur tot die wondere harmonie, die alle ras-echt kunstenaarswerk kenmerkt, vergroeit. Ten bewijze den aanhef van Jeugd uit het bundeltje Open Lucht: Kort gerokt en flink te beene, hare lichte kloefjes los aan de voeten, de tippen uitewaarts, stapte Lieva met een paar bundeltjes stroo onder den arm, nijverig over de wijde werf naar de poorte toe. De hooge steenen boog van de schuur overwelfde haar een stonde

[1]) H. van Overbeke: „Vlaamsche Arbeid. Steuvels-Nummer." (1922).

in den doorgang, als een statige eerekoepel boven 's meisjes hoofd. En dan, ineens uit het gedempte schaduwlicht, kwam zij in 't opene schitterspeieren der zon, op de breede zandstraat. Lieva stond er een wijle als verbijsterd, 't hoofd recht aan den fijnen hals, zonder de oogen te pieren en zij lekte hare roze, ronde lipjes. Ze glimlachte en me de hand als een lichtscherm boven de oogen, keek ze even rond over heel de streek en stapte dan pertig en opgewekt vooruit langs de straat. De lange stroobundels sleepten bachten haar mede als een breede, gouden pluimstaart."

Daarmee is nu geenszins betoogd, dat Streuvels een uitstekend karakter-teekenaar, een zielsontleder van 't keurigste snit à la Bourget is. Neen. Zielsontleding zonder meer zou hem een helleplaag zijn. Wat z'n werk verliest aan psychologische diepte, wint het aan psychologische juistheid, want wat hij verhaalt doorvoelt hij dóór en dóór, vermits hij het gebeuren zag. In de ziel der landlieden leest hij als in een open boek: hij kent hunne gepeinzen, hun eenvoudige grootheid, hun geweldigen trek naar een paar kermisdagen in 't jaar, hun rotsvast betrouwen, in ramp en tegenspoed, op den Schenker van alle goed. Hij bemantelt niet wat zondigs en kwaad is: de godslastering, de zinnelijkheid, de gierigheid, de achterklap, de dronkenschap; doch, hij vliegt er als 't ware over-heen om te verwijlen bij 't gene den mensch veredelt en versterkt. Realistische kunst overschongen met het zuiverste idealisme.

Vandaar dat Streuvels kunst wat meer is dan ijdele werkelijkheidskunst en dat zijn „menschen geen bloote kopijen van levende modellen zijn. Door zijn kracht van kiezen en louteren, heeft Streuvels met bestanddeelen aan de werkelijkheid ontleend, een galerij landelijke typen geteekend, die op ons den indruk maken van een gestiliseerde menschelijkheid, vol epische grootheid en kalme schoonheid." (Maurits Sabbe: 1909.)

Vandaar ook, dat Streuvels de zuiverste echo van 't Vlaamsche volk, de spiegeltrouwe vertolker van diens innige zieleleven is. De vreemdeling, die het „gesamt-bild" van land en leven in Vlaanderen wil hebben, moet Streuvels lezen. Want, deze auteur is de eerlijkste en heerlijkste onder de Vlaamsche schrijvers. Hij staat midden in zijn volk, onbevooroordeeld, wars van alle kleinzielig partijgepeuter. En hier is 't wel de plaats om te waarschuwen tegen de eenzijdige kunst van een Buysse, een

Teirlinck, een Vermeersch, een Baekelmans en heel die bent overmoedige jongeren, voortzwoegend in noodlottige richting.

Bij dezen speelt het „bedrijf van den kwade" de hoofdrol. Zou men vertrouwen op hunne werken, dan moet men onvermijdelijk besluiten dat Vlaanderen een afschuwelijke en weerzinwekkende hellekrocht is, een land van vuige avonturiers, liederlijke barmeiden en wulpsche jonkheden, die niets afweten van boete na zondenval, een land van nare triestigheid, waar hoog oplaait de roode gloed der passie, waar levensjolijt, goede gevoelens, offervaardigheid en plichtvervul onbekend zijn. „Voorzeker zullen wij niet betwisten, dat er in ons Vlaanderen afzichtelijke schepselen onder Gods lieve zonne leven, — iedere maatschappij heeft haar uitvaagsel — maar dit gemeen bestempelen als ons Vlaamsche rasvolk, is de grove leugen." (H. Pauli) die deze kunstenaars in hun kunst verwerken.

Want, ondanks alle schrijnend zielenwee, ondanks alle gemis aan hoogere cultuur, midden de verrotting en verwijfdheid der steden, is de Vlaamsche landman een prachtkerel gebleven: eerlijk, openhartig, karakter- en gewetensvol, even verslaafd aan zijn godsdienst als aan het leven zelf. Dank zij zijn afkeer voor het brute Zolaïsme, zijn walg voor het sombere pessimisme en weerzinwekkende naturalisme kon Streuvels ons het zonnige van 't boerenleven teekenen en „al dat leven mag met blijdschap doen leven".

Hoewel Streuvels in zijn eerste werken duidelijk den invloed der Fransche naturalisten onderging — denk aan Lenteleven waar het realisme op sommige bladzijden tot een stootend naturalisme ontaarde — staat zijn werk in lijnrecht tegenstelling met het onmeedoogende: „Kunst is passie". Boven één zijner mijmeringen, in Stille Avonden, plaatst hij zijn eigen kunstbelijdenis: „Onze kunst is het verbeelden van ons eigen innige voelen." Daarom laten zooveel feuilleton-lezers die hunkeren naar sensatie dezen prachtschrijver links liggen en ergeren de jongeren zich aan het feit, dat in zijn werk geen wereldmenschen roeren en bewegen, dat men er geen echo van de gecompliceerde toestanden van het moderne leven in weervindt, dat men in zijn werk niets speurt van die zinnelijke passies, waardoor onze huidige maatschappij is aangetast en die den enkeling tot allerlei intrigues voeren.

Deze verwijten, hoe hard ook, zijn gegrond. Een romancier is

Streuvels in geenen deele. Zijn helden weten ons niet te betooveren, 't verhaal is noch boeiend, noch meesterlijk-saamgedrongen, noch zielkundig gevlochten, en de handeling heeft weinig om de ribben. Over liederlijke uitspattingen en wulpsche tooneelen werpt hij den nachtsluier. Alles wat 't volle licht van den klaren dag schuwt, laat hij gebeuren „verre, ten uitkante.... gedoken door de donkerte en verre afgelegenheid." Dit laatste nu valt hem zeker niet als een grief en 'n literair tekort aangewreven te worden, want een boek moet eerst en vooral den lezer beter maken, veredelen naar hart en geest.

Laat in Strevels werk enkele leemten en tekorten; daar-rond, daar-om rankt en blomt zooveel moois en heerlijks, dat zijn werk tot een onvergankelijk bezit voor alle tijden stempelt.

SYLVAIN DE ROUCK.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Bladen en Tijdschriften.

In Studiën (Aug.) staat een citaat uit het letterkundig bijblad der N.R.Ct., waarin Dr. J. Benrubi schrijft over: De expressionistische Kunst en de tegenwoordige philosopische Beweging. We mogen onze lezers deze uitspraaak over hedendaagsche kunst niet onthouden en nemen haar gedeeltelijk over:

„....Wat een aantal belangrijke kunstuitingen van ons tijdperk typeert, is, dat zij een sterke en welbewuste reactie vormen op het inpressionisme van het einde der negentiende eeuw. (tusschen 1874 en 1900). Het impressionisme wilde in zekeren zin een absoluut relativisme zijn, een indifferentisme voor hetgeen het innerlijke wezen van het uitgebeelde voorwerp kenmerkt. Het stemt overeen met het phaenomenalisme in kennistheoretische opvatting. Voor beide theorieën blijft een „Ding an sich", een metaphysch wezen, het transcendente ons verborgen. Van meening dat een streng mechanisme de werkelijkheid beheerscht, voelde de impressionist zich in volkomen afhankelijkheid van de buitenwereld staan.

De expressionist wil deelnemen aan het innerlijke wezen van het voorwerp, dat hij tracht te vertolken; wil met zijn eigen natuur de natuur van het uitgebeelde uitdrukken. Voor hem is de kunst niet een stuk natuur, gezien „à travers un tempérament": kunst is voor hem eerder de expressie eener emotie, beschouwd „à travers un coin de la nature". De expressionist zoekt in zijn ziel de vormen om de werkelijkheid te scheppen, hij bedient zich van de natuur om menschelijke emoties tot uitdrukking te bren-

gen. Er is hem in het geheel niets aan gelegen, aan zijn werk een gelijkenis met het uitgebeelde voorwerp te geven. Het voorwerp als voorwerp bezit voor hem geen geheiligd karakter. Hij zal b.v. dan slechts de ruimte weergeven, wanneer zij hem dienen kan om het een of ander gevoel te symboliseeren, om uitdrukking te geven aan de een of andere persoonlijke ervaring of „Erlebnis". De menschen en personen hebben voor den expressionist slechts interesse, voor zoover zij centra van emoties zijn....

In dit alles zie ik het expressionisme nauw verbonden aan de philosophische denkbeelden van den tegenwoordigen tijd. Juist zooals het impressionisme overeenstemde met het phaenomenalisme en het empiristische relativisme van de tweede helft der negentiende eeuw, zoo is het expressionisme in eng contact met de heropleving van de spiritualistische metaphysica in Europa, sinds een jaar of twintig, dertig. Hierbij denk ik vooral aan het Bergsonisme in Frankrijk, aan Eucken en aan de meest typische werken der Phaenomenologie (Husserl, Scheler en hun leerlingen) in Duitschland. Onderzoek en interpretatie van het diepe wezen der realiteit, spiritualisatie en verinnerlijking van het bestaande, zie ik als de kenmerken van het expressionisme en als die van de hedendaagsche metaphysische en phaenomenologische beweging. Beide zijn bewust anti-positivistisch. Hun werkmethode en hun ideaal is in het geheel niet de positiviteit, de mathematische nauwkeurigheid. Het irrationeele, het onbewuste, de mystiek, het bovenzinnelijke, het metaphysische spelen tegenwoordig voor kunstenaars een even groote rol als in de sfeer der philosophie. De spiritualisatie is het wezen en de stof zelf van elke expressionistische schepping. De drang naar verinnerlijking en naar abstractie is zoo sterk in het expressionisme, dat men op het tooneel er toe komt van elk decor af te zien: men wil de aandacht van den toeschouwer concentreeren op de macht van het woord en op de gelaatsuitdrukking van den tooneelspeler.

Het metaphysische karakter van het experssionisme uit zich ook in de geestdrift voor de fondamenteele vormen der dingen, b.v. voor den kubus, het vierkant, den driehoek. Met deze uiterste vormen der abstractie wil de kunstenaar absolute onafhankelijkheid ten opzichte van het voorwerp verkrijgen. De kunstenaar gebruikt als het ware het voorwerp om zijn eigen diepste streven, zijn innerlijkste ervaringen te crystalliseeren. Hij legt den dingen zijn geest op en ontneemt ze aldus hun materialiteit. De dingen zijn zelfs niet de nevenoorzaken van den geestestoestand des kunstenaars, integendeel ontvangen zij hun karakter uit zijn zielegesteldheid. Eén beweging, één woord is hem voldoende om een emotie uit te drukken, om te doen trillen, om te scheppen. Om dit te bereiken zal hij niet voor de meest willekeurige hervormingen van de werkelijkheid, tot aan de grens van het onwaarschijnlijke, terugdeinzen.

Ten slotte is een van de meest typische drijvende krachten van het expressionisme, de idee van kosmische solidariteit in het algemeen en van de begeerte om aan het menschelijk leven schoonheid te geven in het bijzonder. Niets is verder verwijderd van zijn streven dan de formule „l'art pour l'art". Geen vorm van subjectivisme is overeen te brengen met het expressionisme. Het kunstwerk heeft slechts voor zoover werkelijke waarde als het een supra-individueele geesteshouding, een emotie van kosmisch leven uitdrukt. De zieletoestand, die het expressionisme door middel der muziek, der litteratuur enz. tracht uit te drukken, is geenszins de toestand van de individueele kunstenaarsziel, hij is iets algemeen menschelijks, ja zelfs bovenmenschelijks. Hieruit valt de sympathie van het expressionisme voor de christelijke en mystieke kunst en voor haar motieven te verklaren en zijn welgevallen aan de kunst der kultuurloozen: der boeren, der primitieven, der kinderen. De expressionist wil zich niet opsluiten in een „tour d'ivoire", integendeel zooveel mogelijk in voeling komen met alles, wat den tijdgeest intensief geboeid houdt, hij wil als kunstenaar, meer harmonie doen heerschen, een grootere solidariteit onder de menschen."

In De Nieuwe Gids (Aug.) roept Dr. J. B. Schepers den literaire-historischrijver Terug van een Dwaalspoor.

„Met de wetenschap moet men voorzichtig zijn; soms is het of er een vlies voor onze oogen zit: dan zien we sommige dingen niet; dan schrijven en borduren wij elkaar na, wanneer wij ook maar even wegsoezen." Zoo iets moet dan gebeurd zijn bij het driehonderdjarig feest (in 1885) ter herdenking van Bredero's geboorte. Mr. Ch. Dozy gaf een bijdrage over den laatsten tijd van 's dichters leven naar aanleiding van zijn Zwanezang („Oogen vol Majesteyt".) Dat vers, opgedragen aan Madalena Stocmans, onthulde ons ook de M. S. aan wie Bredero een minnebrief schreef in.... 1618. Ten minste dat meenden en gisten Dozy en ná hem Jan ten Brink, Buitenrust, Hettema, Prinsen en ook Schepers zelf, in 't kort: iedereen, die aan literatuur-geschiedenis deed.

Maar nu ontdekt Schepers dat die brief geschreven is in het begin van 1617 (ten minste: hij heeft eene vrij groote zekerheid, dat het zoo is.)

Is dat verschil van één jaar van eenig belang? Ja, want onze heele tragische beschouwing over Bredero's laatste levensjaren, wordt den gemakkelijksten grond ontnomen: liefdeleed en ziekte als bondgenoot (tengevolge van een val door het ijs) zouden in negen maanden het lichaam van Bredero, dat toch al verzwakt was door het roekelooze leven van zijn bezitter, totaal hebben gesloopt. Het was weemoedig. Maar volgens Schepers is het niet waar.

Als deze brief een jaar vroeger gedateerd moet worden, dan

blijkt dat zijn mislukte liefde en zijn ongeluk niet het begin van het einde is geweest. Immers, na Januari 1617 zien wij Bredero in zijn volle kracht aan het werk (men raadplegen den datum zijner uitgaven) En nu moge de werkelijkheid een eind hebben gemaakt aan onze droeve voorstelling van dichtersmart, van ziekte en sterven maandenlang; Bredero, de stoere werker, de onoverwonnen humorist komt daardoor des te krachtiger uit, hij die in staat is, tijdens of vlak na een hevig liefdesproces zijn grootste kunstwerk te scheppen, de Spaansche Brabander, of dat ten minste af te werken gelijk hij in dienzelfde tijd dat andere werk vol humor, het Moortje, uitgaf.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Eeden (F. van) Eucharistie. Het Woord der Verzoening. Een lied in Hebreeuwschen trant. Met titelplaat van Jan Toorop. (30) *f* 1.—. Houvast, Alkmaar.

Hier brengen twee groote kunstenaars, twee bekeerlingen, hun hulde aan de H. Eucharistie.

Zoo vangt het lied aan:

„De Hoop, deed mijn hart herleeven,
de droefenis vluchtte, het heldere Licht verkwikte mij,
Ik zal spreeken met mijn laatste krachten
Al mijn jammer zal ik ten nutte maken.
Scheppingsgloed zal mijn tranen droogen,
Nog éénmaal licht de genade mij vóór.
En wat zal het thema zijn van mijn zangen?
Waarvan bouw ik het Lied mijns Ouderdoms?
De spijziging van onze kwijnende zielen —
het Volmaakte voedsel, dat is: het Lichaam Gods.

En hij sluit zijn lied, dat als een visioen van zijn leven is, met deze aandoenlijke strofe:

Hoort de stem van den ouden beedelaar!
Verneemt wat hem leerde de ellende te dragen.
Zwaar zijn mijn dagen en mijn nachten —
duldeloos zijn de waereldsche kwellingen.
Maar machtig is de steun van den Drievoudigen God.
Waar Hij ons voedt wordt al ons lijden tot zeegen.
Scherp is des boozen kracht, maar sterker is 't geloof —
Moeyzaam en pijnlijk de reize — zalig de thuiskomst.

Ook in het fransch, duitsch en engelsch werd dit gedicht vertaald (door v. Eeden zelf, denk ik) en in het latijn door dr. C. Wilde S.J.

Deze vertaling is zoo buitengewoon geslaagd, dat wij den latinis-

ten onder onze lezers het genot niet willen onthouden, de eerste strofe te vergelijken met die van origineel, hierboven aangehaald:

Tandem, sera, licet, cum spe mihi vita renata est:
Diffugiunt tenebrae, jam nitet alma dies!
Supremas, ut olor, fundam de gutture voces:
Ipse dolor vati carminis auctor erit!
Siecabit lacrymas ploranti pectoris ardor
Mulcebitque animum gratia sancta Dei!
At quae materies modulis erit apta canentis,
Quid dignum tremulo proferet ore senex?
Divinas cantabo epulas, Jesuque Sacratum
Corpus, mortales quo cibat ipse Deus.

A. Gielen S.J.

Hengel (W. van den) Zondag. Godvruchtige Lezing voor het Gezin. Met Teekeningen van Lodewijk Schelfhout. (511) *f* 5.50. N.V. Dekker v. d. Vegt en J. van Leeuwen, Utrecht-Nijmegen.

Een prachtboek voor het gezin. Het is ontstaan uit de bewerking van Stieglitz' Sonntags-Evangeliën, welke de schrijver ons gaf in 1911. Maar het is heel iets anders geworden, beter en voornamer.

Voor ouders en onderwijzers, voor geestelijken eveneens, die een homeletische voordracht over epistel of Evangelie willen houden, is deze uitgave iets om met beide handen aan te grijpen en daarna een dankbaar briefje te schrijven aan Rector van den Hengel.

Oorsprong en samenhang van het kerkelijk jaar worden verklaard, epistel en evangelie vertaald en van duidelijken uitleg voorzien, en ten slotte de 66 illustraties van Schelfhout, die als kopjes boven de hoofdstukken een klein weinigje te zwaar staan naar mijn smaak, knap en kort verklaard. Als wij meenden zoo'n boek nog te moeten aanbevelen om het in ieder huis te krijgen, zouden wij ons roomsche volk miskennen. A. Gielen S.J.

Hoeck S.J. (Fr. van) De Soldatenpastoor, P. Henricus Verbraak S.J., Aalmoezenier van het Ned. Ind. Leger te Atjeh (208) *f* 1.75. N.V. de R.K. Boekcentrale, Amsterdam.

Het door van Welie geschilderd portret van den soldatenpastoor, aangeboden aan het Museum Boymans te Rotterdam door een groep zijner militaire vrienden, zijn gedenkteeken te Bandoeng, Kotta Radja, en de inleiding tot dit boek door wijlen Generaal van Heutz, getuigen dat Verbraak een mensch was, die zich heeft onderscheiden onder de menschen. De gehechtheid der eenvoudige soldaten bewijst dat hij een groot menschenvriend was. Deze boeiende levensbeschrijving bevestigt dit alles, maar ontdekt tevens van dit alles het fundament: de eenvoudige heiligheid, het daadwerkelijke Christendom, de evangelische offerzin van dezen mensch.

Ik heb hem slechts gekend in den avond van zijn leven en eerbiedig bewonderd. Maar zooals zijn medebroeder van Hoeck hem voorstelt in deze schets moet hij geweest zijn en dit leven is voor mij een kostbaar voorbeeld van praktische katholiciteit. Op zijn manier was hij een vruchtbaar Apostel en een strijder voor den Heer. Skoteinos.

Johanna. Aan Jezus' Hart. Mis en Communieboekje voor Hollands' Kinderen. (120) W. Bergmans, Tilburg.

De bekende pedagoog Fr. S. Rombouts schrijft over dit boekje:

Er is een zeldzame innigheid in dit Mis- en Communieboekje. Zóó zelfs, dat het kinderlijk-intieme wellicht deze of gene overdreven zal lijken. Dat zou ons spijten. Want juist dat warme, dat hartelijke, dat kinderlijk-naieve, naast en verbonden met het streng-liturgische, waardoor alle oppervlakkigheid wordt uitgesloten, maakt, meenen wij, het boekje zoo buitengewoon verdienstelijk. Hetzelfde streven als in deze tekst, komt in de plaatjes tot uiting: eenerzijds is er getracht, zelfs de diepste offergeheimen te veraanschouwelijken, anderzijds is telkens de kinderlijke visie in het oog gehouden.

Er is aan dit boekje buitengewoon veel zorg besteed. 'n Brave, Roomsche moeder, die de werkjes van Pater Roch S. J. had leeren kennen, gaf den eersten stoot tot de uitgave; een religieuze, een onderwijzeres en een geestelijke zorgden gezamenlijk dat het verschijnen kon.

Wat een zegen zou het wezen, als werkelijk Holland's kinderen dit boekje algemeen gingen gebruiken. Dat alle katholieke opvoeders het hunne daartoe zullen bijdragen, hopen wij van harte. Fr. S. Rombouts.

Theophilus. Het groote Wonder de Communie. (61) *f* 0.50. Vlaamsche Boekenhalle, Leuven.

Een keurig verzorgd boekje, dat als een feestgave wordt geboden „nu de lage landen bi der see aan 't jublen slaan rond het oude wonder der Heilige stede, en te lang aldaar verdoken Sacramentsglorie met koninklijken luister uitstraalt over Nederland...."

En de opdracht: „Aan U den Koning der Glorie op uw Triomftocht door het Stadion in de Hoofdstad van Nederland wordt dit Lied over uw groote Wonder in Jubel toegezongen."

Merk de tegenstelling: de verdoken S a c r a m e n t s g l o r i e straalde n i e t met koninklijke glorie over Nederland, niet eens over de hoofdstad; het was een triomftocht van den Koning der Glorie door het Stadion.

En het was er des te grootscher om, want de geestdrift der tienduizenden was oneindig glorieuser dan een ommegang van Christus in het H. Sacrament langs de straten der stad, die door huilende derwischen van ongeloof en sectarisme onveilig werd gemaakt. Merk ook in de opdracht: d i t b o e k i s e e n

l i e d ; en de aansporing aan den lezer: „Laat ons breeder, dieper, en dan ook juichender weten over 't groote wonder der Communie!"

En dit lyrische prozagedicht nemen wij blijde aan als een gave voor de jubeldagen, maar voor breeder en dieper weten verkiezen wij de Geert-Groote-Uitgave der streng theologische onderrichting over het H. Sacrament. A. Gielen, S.J.

Xaveriana, Minderbroedersstraat 11, Leuven:

Monnens L. (Th.) Franciscus Xaverius. De Missieheraut. (24).

Theophilus. De Stem der Missie. (31).

Struyf S. J. (L.) Negersprookjes (47).

Struyf S. J. (L.) Bakongo-Vertellingen (46).

Janssens S. J. (Dr. J.) Oostersche Kerken en Westersch Apostolaat. (32).

Vincken S. J. (G.) Pater Verbiest. Missionaris en Sterrenkundige in China. 1623—1688. (40).

Mierlo Jr. S. J. (Dr. J.) Mis en Missie. I. De Missie-gedachte in het H. Missie-offer.

Vreese S. J. (Jac. de) Veel belovend IJsland. (30).

Heerlijke boekjes, waaruit de apostolische liefde dezer jongeren oplaait met hooge vlam. En ieder zingt naar den slag van den taktmeter, zijn hart. De Vreese, die zelfs liteartuur-opgave geeft bij zijn korte studie lijkt mij het best, degelijk en bezonnen als een echte Hollander, over wien Karel van den Oever vlaamsche aphorismen kan schrijven.

Theophilus (Ach, misschien duikt weg onder dien schuilnaam mijn beste vriend), is mij te dichterlijk. Zijn taal, heerlijk — zijn woord, zuiver — zijn gevoel, echt. Maar toch, nu wij in Holland geen raad meer weten met de jongste rhetorica onzer Godsdichters, kan hij zoo licht worden ingedeeld bij de cohorte dezer kunstenaars, terwijl wij apostelen en niets-dan-apostelen noodig hebben. A. Gielen S.J.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Schneider (Dr. Fr.) Schulpraktische Psychologie. Eine Einführung in die experimentellen und statistischen Arbeitsweisen der differentiellen Psychologie. 2te Aufl. (232) M. 2.40. Schöningh, Paderborn.

Dit is de heruitgave van het tweede deel der H a n d b ü c h e r e i d e r E r z i e h u n g s w i s s e n s c h a f t. (für Lehrer und Lehrerinnen), waarvan reeds acht bandjes verschenen. Voor dengene, die zijn studie maakt van opvoedkunde, is deze H a n d b ü c h e r e i een schatkamer, en een der grootste waarden daarin mag deze S c h u l p r a k t i s c h e P s y c h o l o g i e worden genoemd.

Met oer-duitsche degelijkheid wordt dit practicum gegeven en leert men wezen, geschiedenis en methoden der psychologie — bepaling der lichamelijke eigenschappen — herkenning der leerlingen met zwakke intelligentie — onderzoek naar het voorstellingsvermogen — aanwijzing der begaafden — methoden ter bepaling van den geestelijken arbeid en zijn samenhang met andere functies. — Uit deze korte opsomming, die nog niet de helft noemt van al wat in dit boek is te vinden, moge voldoende blijken hoe belangrijk, ik durf zeggen, hoe onmisbaar het is voor den opvoedkundigen psycholoog. Het komt mij niet overdreven voor te beweren, dat men op den ernstigen bestudeerder van dit éene boek de woorden mag toepassen: timeo lectorem unius libri — ik heb ontzag voor den man, die één ding deugdelijk en grondig kent.

Dr. H.

Schuiling (R.) Frankrijk (120) *f* 2.40. Geb. *f* 2.90. Thieme, Zutphen.

De eerste der moderne Geographische beschrijvingen, die onder den algemeenen titel L a n d e n V o l k zullen verschijnen.

De Redacteur Schuiling besloot tot de uitgave dezer serie, omdat het veranderd examen-program voor de akte van hoofdonderwijzer verlangt: „nadere kennis van een of meer vreemde landen of landstreken ter keuze van den adspirant". — En juist die keuze is op het oogenblik zeer beperkt bij gebrek aan geschikte litteratuur.

In dit „gebrek" wil deze nieuwe serie voorzien en als de redactie zich houdt aan het gehalte, dat zij in F r a n k r ij k geeft, dan is er geen twijfel of haar doel wordt verwezenlijkt.

W. Lievens.

Letterkunde en Kunst.

Meer de Walcheren (P. van) Branding. Met 16 platen. (232). Van Munster, Amsterdam. *f* 3.50. Geb. 4.90

Op de laatste bladzijde vinden wij de mededeeling: „de in dezen bundel verzamelde opstellen zijn alle in de jaargangen 1922 ij '23 van de „Nieuwe Eeuw" verschenen."

Wij zullen niet ontkennen, dat het de moeite waard was deze artikelen te redden uit de bladen der „Nieuwe Eeuw", al zou het dan alleen maar zijn om over een jaar of vijf, wanneer de wijde uitslag der reactie naar het rustpunt valt, gemakkelijk te kunnen naslaan wat er gloeiend verlangd en luid geprofeteerd werd. En dat te vergelijken met hetgeen geworden zal zijn.

Van de Meer voelt zelf wel dat er gevaar dreigt:

„Wij moeten wel den tijdgeest begrijpen, maar deze mag ons in geen geval aantasten en doen meenen, dat die onzekerheid schooner, want tragisch, is dan het hooge evenwichtig weten en de volle rust in God.

In het nieuwe jonge werk der laatstgekomenen voel ik te veel onrust. Het is te gejaagd. Te hijgend. Te heftig doorschokt. Te uiterlijk. En dikwijls wordt het groote gebaar wel eens leeg. Omdat de wil en het weten nog niet voldoende rijp zijn." (225).

En een pagina verder: „.....die diepste rust, die machtige zekerheid missen we nog te vaak in het werk der jonge katholieken.

Er is een sterk uitgesproken neiging naar getourmenteerdheid en het tragisch roepen van zoekenden.

Het is zeker merkwaardig en hevig verheugend, dat het juist de jongere katholieken zijn, die zich niet afzijdig houden van de groote wereldproblemen en 't meest en 't felst van allen deelnemen aan het machtige leven. Doch dit geschiedt nog te weinig van uit de innerlijkste rustige zekerheid.

Ik verlang misschien in eens te veel. Het is mogelijk. Ik weet ook heel goed, dat we leven in een tijd van overgang, van ademlooze spanning en jachtende onzekerheid. Die tragiek moet ook begrepen, doorvoeld, doorstreden worden. Maar ze is voor den Katholiek slechts een onderdeel, een teeken, een verschijnsel van dezen tijd. We moeten noch mogen ons er mee vereenzelvigen. Nolite Conformari huis saeculo.

En die tragische houding in literatuur en kunst is al bijna een manier geworden.

Daarom is stage vernieuwing, verdiepen, vereenvoudiging noodzakelijk. Verinniging vooral. Geen toegeven aan modegrillen, aan mode-uiterlijkheden. Dat kunnen we overlaten aan degenen, die niet de gouden zekerheden bezitten der levende dogma's.

Het moderne zit 'm niet in uitwendige manier."

Hoe hartelijk kunnen wij het eens zijn met deze verstandige vermaningen en hoe gaarne vergeten wij daarvoor het andere, dat er mee in strijd is. A. G.

Nuttige Kennis op velerlei Gebied.

Nuttall (G. Clarke) Onze Boomen. Hun Groei en Bloei. Voor Nederland bewerkt door W. Kuhfus. Met 82 gekleurde en zwarte platen. (228) *f* 6.50. Geb. *f* 7.50. Thieme, Zutphen.

Een mooie uitgave, die een hartelijk welkom verdient.

Het is geen wetenschappelijk boek. De bewerker hoopt alleen te bereiken, dat de wandelaar niet langer zegge „boomen zijn boomen", maar wete dat zelfs iepen en popels stralen in schoonheid van bloementooi. Een vijf en twintig soorten, die wij allen bij name kennen, die wij honderd malen hebben gezien, maar van wier wezen en leven wij hier het fijne eerst te weten komen.

Dat is nu een uitmuntend boek voor onze openbare bibliotheken. J. de Clercq.

Storm van Leeuwen. (Prof. Dr.) De Mensch en zijn Lijden (96).

De vraag of populariseering van wetenschap goed ik of niet,

beantwoordt Dr. v. Leeuwen heel lakoniek: „Als het goed gebeurt, is het goed; als het slecht gebeurt is het slecht". En hij voegt er bij: „Ik zal trachten het goed te doen."

Hij heeft dat „getracht" in „De Telegraaf" en in „De Groene", en deze artikelen vinden wij hier gebundeld in een eerste bandje. Het I op den band belooft meer.

Wel, wat de professor mededeelt in dit boekje kan de leek gerust weten zonder zijn gemoedsrust te verliezen. En er is ook geen gevaar dat hij zelf aan 't dokteren zal gaan.

Hij komt iets te weten over nicotine-vergiftiging, hooikoorts en kankervraagstuk, hoort wat van de nieuwste ontdekkingen op medisch gebied en heeft daarmede een kleine kennis vergaderd, die weer een weinig bijdraagt tot zijn algemeene ontwikkeling. Wat toch nooit kwaad kan. Dr. B.

Zwiers (L.) Ons Huis. Hygiene en Geriefelijkheid. (220) Ruygrok, Haarlem.

Architect Zwiers verklaart zelft dat zijn boek niet voor den vakman werd geschreven, doch voor belangstellenden in het vraagstuk van den woningbouw.

„Ook zij, die een huis willen bouwen of een woning wenschen te huren en in te richten, zullen in dit werkje nuttige wenken vinden.

In twintig korte hoofdstukken behandelt de schrijver: de woningwet, het staatstoezicht op de volksgezondheid. Hij leert aan welke eischen moeten voldoen de ligging der woning, de verschillende apartementen, hunne meubileering en stoffeering, de verwarming, verlichting, ventilatie en watervoorziening.

In het 21ste chapiter geeft hij korte toelichtingen bij de 123 afbeeldingen. Jan Dunsel.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Berkhout (Franc. L. B.) Ludovicus, de Tragedie van een Verlorene (192) *f* 3.90. Geb. *f* 4.90. Brusse, Rotterdam.

Een wonderlijk boek, dat vooral om zijn uitstekende milieuteekening doet denken aan Brusse's Onder de menschen. Dat het bij de Uitgevers van dien naam uitkwam, geeft te denken.

De verschillende tooneelen zijn door een tamelijk dunnen draad aan elkander verbonden en die in het schildersatelier nemen bijna evenveel plaats in als de achterbuurtschilderingen. „Ludovicus, de verlorene" is een „boef", die echter nog geen boefje was toen hij in het broedergesticht opgenomen werd. Later gaat hij echter door een samenloop van ongelukkige omstandigheden den verkeerden weg op, beleeft allertreurigste avonturen, raakt in de gevangenis en eindigt in een krankzinnigengesticht.

Hier verlaat de schrijver hem en 't is de groote vraag òf de otgevallen, die de tragedie vormen van den ongelukkige nu ten einde zijn.

Vreemder is de rol van den schilder Steinen, niet onsympathiek voorgesteld in zijn houding tegenover den misselijken advokaat, Heltingars, diens dochter Bertha, het loszinnig modelletje Bibby en tegenover Ludovicus, wiens vertrouwen hij echter later schandelijk misbruikt. Nadat door zijn schuld de verlorene geheel is verloren geraakt, gaat hij kalm naar Italië, om daar volop van de kunst te genieten en bij het zien van een ouden monnik, die hem zijn misslag tegenover den armen Ludovicus herinnert, mompelt hij zijn naam, brengt de hand als in pijn aan de borst want — de zon zonk weg, als in golven van bloed!

't Had een mooi boek kunnen worden als er sprake was geweest van opheffing van den verlorene uit zijn diepe ellende, want slecht was de ongelukkige niet met zijn bittere wroeging, zijn teedere herinnering aan zijn doode vrouw en dochtertje, zijn aandoenlijke liefhebberij voor blanke duifjes.

Maar de weg naar boven is onzen modernen vreemd, en 't is bepaald jammer voor den armen stumper, die de lessen van zijn leermeesters nog niet geheel vergeten had. Jammerlijk gaan de verlorenen in onze hedendaagsche literatuur onder in het moeras, waaruit geen redding is.

Om zijn soms zeer ruwe taal, zijn fel realistische teekening van weerzinwekkende toestanden is het boek voor het minst zeer voorbehouden lectuur. M. S.

Coloma (Luis) S. J. Kleine Pilatus. Uit het Spaansch vertaald door Jozef Simons (94) 2e Druk. N.V. Leeslust, Antwerpen.

De groote schrijver van „Aristocraten in Madrid" gaf hier een klein, maar zeer menschkundig en boeiend verhaal over de treurige lotgevallen van een jong studentje, zoo pas uit het college der Paters Jezuieten komend, een schat van een jongen; rein, onschuldig, zoon uit een edel geslacht, alleen met iets in zijn karakter, dat den ervaren jongensleider Pater Velasco aanleiding geeft hem, zeer tot zijn ergernis, Pilatillo — kleine Pilatus — te noemen.

Inderdaad, bij de eerste ontmoeting met een gewetenloozen kennis — niet eens vriend — gaat het mis met den armen Gabrielito. Hij wordt meegesleept in allerlei ergerlijke avonturen, die hem eigenlijk walgen, maar waaraan hij zich niet druft onttrekken uit menschelijk opzicht. 't Schijnt ongelukkig met hem af te zullen loopen. Maar pater Coloma ontfermt zich over den armen stakker en laat hem redden door zijn socius, don Velasco. Gabriël, nu niet meer kleine Pilatus, maar kleine Petrus, beweent bitter zijn zonden, die hem zoo duur te staan, kwamen. Alles komt terecht en hij schijnt voor goed genoeg te hebben van een los studentenleven.

Het boekje laat zich aangenaam lezen, al verraadt de vertaling soms wat te duidelijk haar Vlaamsche herkomst. M. S.

Gregory (Jackson) Oog in Oog. (Man to Man). Uit het Engelsch

door Ellen Eck. (202) *f* 1.90. Geb. *f* 2.90. Boissevain, Haarlem.

Onder water, heel diep, had de eerste ontmoeting plaats tusschen den impulsieven Steve Packard en de roekelooze Terry. Hij meende haar te redden, dacht dat zij van de hoogte in het diepe meer was neergestort, verontschuldigde hij zich.

Maar zij gaf hem scherp ten antwoord: „dat hebt u heelemaal niet verondersteld! U zag mij duiken; als u ook maar een greintje gezond verstand bezat, zoudt u weten, dat als een meisje zich de moeite getroost heeft een badpak aan te trekken, om daarna in het water te springen, zij dan wenscht te zwemmen en met rust gelaten te worden."

Packard, die volmaakt te goeder trouw was, voelde den wind door zijn natte kleeren heen, hetgeen gevoegd bij de weinig dankbare woorden der geredde, zijn stemming niet verbeterde.

„Als u denkt," sprak hij even scherp als zij gesproken had, „dat ik alleen in dien verduivelden ijs-poel sprong om het genoegen te kunnen smaken uw bekoorlijke kennis te maken, tien voet onder water, dan kan ik niet nalaten op te merken, dat het u geenszins schijnt te ontbreken aan waardeering uwer eigen aantrekkelijkheid."

Dat was nu juist geen olie op de golven van hare verontwaardiging. Maar de verhouding wordt nog erger als zij verneemt, dat hij een Packard is, en kleinzoon van den Rancher, waarmee hare familie in gezworen vijandschap leeft.

Maar de kleinzoon is ook geen vriend van zijn hardkoppigen grootvader en hij is gekomen om zijn eigendom met zijn knuisten tegen den ouden „Helhond" te verdedigen. En dat wordt me een geschiedenis van hard tegen hard; van boksen en schieten en racen in wilde vaart, van veediefstal en prairiebrand — totdat ten laatste, als de misdadige aanstoker van al die twisten ontdekt is, Packard en zijn vrouwtje Terry en de oude man, goede vrienden worden.

Ik hoop niet, dat sentimenteele menschen het boek zullen afkeuren als te ruw en te vol ranseling en vuistgevecht. Het is in allen geval frisscher dan die uitsluitende liefdeshistories.

A. Gielen.

Haggard (H. Rider) Een Offer uit Liefde. (Elissa). Naar het Engelsch, door W. Roldanus Jr. (237). Geb. *f* 1.95. Meulenhoff, Amsterdam.

De in 1856 geboren en in 1912 geridderden Henry Haggard, die ook boeken heeft geschreven over „landwirdschaftliche" vraagstukken, is toch het meest bekend als een fantastisch en avontuurlijk romanschrijver, die in 1885 met zijn King Salomons Mines en in 1887 met She de aandacht trok, en in de jongste jaren weer opnieuw wekte (naar aanleiding van dit laatste boek) door zijn beschuldiging van plagiaat tegen Pierre Benoit. (Atlantis).

Rider Haggard, die eenigen tijd in Zuid-Afrika verblijf heeft

gehouden, dankt daaraan zijn kennis van uitheemsche landschappen en gebruiken, waarvan hij in zijn verhalen dan ook ijverig gebruik maakt.

Maar voor de rest zijn Haggard's romans de producten eener ongebonden fantasie, en wij begrijpen dat zij in de serie: „Meulenhoff's Boeken van Avontuur", zoo druk vertegenwoordigd zijn.

Het „Offer uit Liefde" werd een 3000 jaren geleden gebracht ergens in een stad van Zuid-Oost-Afrika, het Lybië der Ouden. In dezen vóór-christelijken tijd redt de Israeliet Aziel een schoone priesteres der godin Baaltis uit de handen van een alsebbehout-zwarten barbaar. En dat is het begin der verwikkelingen. Want Koning Ithobal, den koning der Barbaren, en de hebreeuwsche prins Aziel zullen nu strijden tot den dood om de liefde van Elissa. De zonderlingste en onwaarschijnlijkste avonturen, die door de film verdienen vertoond te worden, volgen elkaar op in onvertraagde snelheid. De zwarte koning, die de stad heeft verwoest, zal winnen en in zijn macht krijgen de begeerde Elissa en den gehaten mededinger. Maar de priesteres, door Aziel bekeerd tot het geloof aan Jehova, den éénen God, brengt nu haar „offer uit liefde".

Vanuit het grafgewelf, waarin zij zich veiligheidshalve geborgen heeft, roept zij met een „gebroken stem":

„Koning Ithobal, ik heb gekozen. Vertrouwend op uw koninklijk woord, zal ik op de rots gaan staan en wanneer ik prins Aziel ongedeerd voorbij heb zien gaan, dan kunt gij, daar gij dat begeert, uw armen om mij heen slaan en mij dragen waarheen gij wilt. Gij hebt mij overwonnen, koning Ithobal. Van nu af aan zijn mijn lippen de uwe en van geen anderen man. Geef het teeken en ik zal dolk en gif wegwerpen en levend uit dit grafgewelf komen."

Prins Aziel en gevolg worden op kameelen gezet en vrijgelaten. Maar als zij langs den voet der rots rijden, waarop vijftig meter hoog Elissa staat en, op een afstand ook koning Ithobal, roept de voormalige priesteres van Baaltis met heldere stem:

„Koning Ithobal, dit lichaam is het uwe; kom nu uw prijs in bezit nemen. Prins Aziel, mijn ziel is de uwe, in het leven zal zij u vergezellen en in den dood op u wachten. Prins Aziel, ik kom bij u."

En dan, vóór hij één enkel woord antwoorden kan, werpt zij zich met vluggen en plotselingen sprong van den rotswand, om op den weg daaronder te pletter te vallen.

En Aziel, aangegrepen door een dolle woede, spant zijn boog en treft Ithobas, de oorzaak van alle ellende, in het hart, zoodat ook deze neerstort, dood naast de doode Elissa.

Voor den gemiddelden lezer is dat tragisch einde geen bevredigend slot en Rider Haggard, die zijn menschen kent, bedenkt

deze laatste regelen, waaronder hij triomfantelijk „einde" kan plaatsen:

„Aziel boog zijn hoofd; hij herinnerde zich, dat Issachar ook voorspeld had, dat er voor hem hoop was aan gene zijde van het graf. Terwijl hij dat bedacht, speelde een briesje om zijn voorhoofd en daarin scheen een zachte stem tot zijn hart te fluisteren: „Wees goedsmoeds: Geliefde, er is hoop." — Om ethische bezwaren behoeft het boek niet te worden ontraden.

A. Gielen.

Ivans. Jakhalzen. Uit het Leven eener vrouwelijke Detective. (245) *f* 1.25. geb. *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Jakhalzen verschijnt en een ander verhaal ligt al weer ter perse: De roode Gravin. Ivans kent het klappen van de zweep en krijgt er, zou men zeggen, hoe langer hoe meer plezier in.

En ook het publiek. Want de mensch is een nieuwsgierig dier en van aanleg geneigd, zijn neus in andermans zaken te steken, liefst geheimzinnige. En Ivans in zijn verhalen geeft hem daartoe gelegenheid in overvloed.

Maar deze schrijver kent zijn Pappenheimsche lezers ook nog van een anderen kant en hun smaak voor import. Moeten Tilburgsche fabrikanten hun goederen niet uit Engeland laten invoeren om ze in Amsterdam te kunnen verkoopen?

En zou Ivans ooit zijn geslaagd als zijn schoone speurster May — Jacoba had geheeten, zijn misdadiger Lord Enburgh had geluisterd naar den naam Pietersen, en het letterslot van een brandkast kon worden geopend met ordinaire hollandsche in plaats van engelsche woorden?

Maar het slagen van Ivans is niet uitsluitend aan deze listigheden te danken; hij weet ook te boeien door zijn gemoedelijken verteltrant, die gelukkig vrij is van al dat letterkundig pogen, waar een gezond mensch een hartgrondigen afkeer van pleegt te hebben.

In het „onderhavige" geval zijn de Jakhalzen twee leiders van groote dagbladen, die een waschmand vol misdrijven op hun geweten hebben. De eene wordt doodgeschoten door een tot het uiterste gedreven, wanhopige vrouw, die sterft aan hartverlamming, juist op het oogenblik dat de medelijdende recherche zich verplicht voelt haar aan de justitie over te geven; en de andere schurk wordt door de vrouwelijke detective ontmaskerd volgens eene methode, die voor haar deugd en goeden naam gevaarlijk had kunnen worden en uit het oogpunt van moraliteit een beetje bedenkelijk is. Weshalve (wat 'n lekker, grootmoederlijk woord!) het boek niet tot de jeugdlectuur moet worden gerekend.

M. v. W.

Kellermann (Bernard) Schwedenklee's Avontuur. Naar het

Duitsch door Alice van Nahuys. (264) *f* 2.25. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Philip Schwedenklee, de architect, had tot vader een metselaar, die zich rijk troffelde en zijn zoon een aardig vermogen achterliet. Deze Philip bouwde eenige groote werken en vermeerderde daarmeê zijn fortuin, dat hij hoofdzakelijk besteedde aan een „lekker leventje".

Hetgeen dan hierin bestond, dat hij graag een fijne flesch dronk, van een goede tafel hield en avonturen zocht met vrouwen, die haar liefde tekoop hadden. En „Schwedenklee zag nooit een zijner vriendinnen weer, zoodra hij zich van haar had logsgezaagd". Dus precies geen man, dien men met hoogachting zou moeten bejegenen. Hij is nu 45 jaren en wordt een weinig in de war gebracht door brieven en bezoeken van een teringlijdenden artiest, die de weduwnaar is van een der afgedankte vriendinnen. Hij brengt hem de groeten der stervende vrouw en zinspeelt er voortdurend op, dat hij een geheim heeft mede te deelen, hetgeen hij echter telkens vergeet. Totdat de dood den uitgeputten man komt halen, die in een nagelaten brief Schwedenklee smeekt te willen zorgen voor zijne dochter.

De vijf en veertiger (le démon de midi laat hem geen rust) wordt dol op het twintigjarige kind en weet al niet wat hij doen moet om het haar aangenaam te maken en hare schuchterheid te overwinnen.

Het is lang niet onwaarschijnlijk, dat deze Ellen zijn eigen dochter is, maar hij weet zich zelf wijs te maken, dat het niet zoo is, en vraagt haar ten huwelijk. Voor zij het antwoord heeft gegeven, komt er een jonge, vroolijke tooneelspeler voor den dag, die het meisje wint voor het tooneel en voor zich zelf. Schwedenklee keert dan terug naar Berlijn en troost zich met nieuwe liefjes van den dag.

Ik heb nooit goed begrepen waarom Kellermann als schrijver van „Ingeborg", „De Tunnel" en „9 November" zoo gretig gelezen wordt, of het moest zijn om de zinnenprikkelende, erotische zinspelingen en beschrijvingen. Deze roman versterkt mij in die meening. A. Gielen.

Kyne (Poter B.) Cappy Ricks „renteniert". Uit het Engelsch door Betsy Kater. (257). *f* 2.25 Swartsenburg, Zeist.

Wie de bedrijvige Cappy Ricks kent uit een vroeger boek van Kyne begrijpt dadelijk de verdachte aanhalingsteekens bij het woord „renteniert" en heeft de paplepel-ingeving, die ook nog op de titelpagina staat, niet noodig. Want wat wij daar lezen: „Cappy Ricks „renteniert", wat hem niet belet zich nog meer met de zaken te bemoeien," konden wij op onze tien vingers uitrekenen. De oude, bewegelijke Ricks is geen man om stil te zitten en te rusten. Al heeft hij dan ook nominaal zich teruggetrokken, in werkelijkheid deelt hij de lakens uit en

brengt door zijne voortvarendheid en avontuurlijken geest zijn schoonzoon meer dan eens in moeielijkheden.

Zij slimheid kan niet altijd door den beugel. Als de zoon van zijn vriend zich heeft verslingerd aan een vrouw van minder goed allooi en deze zich niet dan tegen grof geld wil laten afkoopen, weet hij geen fijner middel dan een zijner bedienden de rol te laten spelen van schatrijken prins, op wiens geld en titel het schepsel verliefd raakt, zoodat ze hem trouwt om dan een uur na haar huwelijk hem de plaat te zien poetsen om nooit meer terug te keeren.

Overigens is het een grappig boek, dat na ernstig werk allicht een paar uurtjes verpoozing kan geven. A. Gielen.

Kyne (Peter B.) De Trots van Palomar. (207) Swartsenburg, Zeist.

In de „opdracht" verklaart Kyne: „ik heb dit boek met liefde geschreven. Ik weet, dat het geen letterkundige waarde heeft, Mul, maar ik heb het met genoegen geschreven en het heeft de verdienste oprecht te zijn."

Ik geloof dat de hier bedoelde oprechtheid het sterkst aan den dag komt in hoofdstuk 31, waar Kyne een vinnig brochuretje van gemaakt heeft tegen de japansche immigratie in Californië.

Het is een boek met een strekking: de Californiërs warm maken voor hun mooi en vruchtbaar land en hun de oogen te openen voor het gele gevaar, waartegen de wet van 1913 onvoldoende is gebleken.

Maar het laat zich aangenaam lezen. C. Clément.

Lewis (Sinclair) Babbitt. Uit het Amerikaansch bewerkt door W. Roldanus Jr. (298) *f* 2.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

O lieve Pimpernel, wat een boek! Je maag begint al met ongeregelde peristaltische bewegingen te werken, zoodra je op den omslag die snuit van George F. Babbitt, makelaar in huizen, eenige oogenblikken hebt aangestaard. De spleetoogjes, de vette lippen, de kwabbige wangen, het biggetjes-rood aan heel z'n tronie roepen direct herinneringen wakker aan een abattoir met zijn vieze vleeschlucht. En als je (omdat je nu eenmaal op je genomen hebt, vertrouwende lezers verslag te geven) het boek „ten einde" hebt gelezen, verlang je naar een sterken wiskeysoda om den misselijken smaak weg te spoelen.

Het is alles even grof; de grapjasserij is van den kouden grond en heel het leven van dezen makelaar rolt als het leven van een „cochon rose" langs je geest voorbij.

Geld maken, oneerlijke concurrentie drijven, clienten bedriegen, lekker smullen, vrouwen najagen — het is anders niets dan dat, en ik kan niet begrijpen dat iemand het de moeite waard durft vinden zijn tijd en inkt aan het schrijven van zoo'n ding

te vermorsen. Zouden er werkelijk koopers en lezers gevonden worden voor zulk een product, verondersteld dat zij weten wat zij koopen?

Ik kan het mij niet voorstellen. R.

Vries-Brandon (Rachel) De Klove. (260) *f* 2.50. Geb. 3.25. Bruna, Utrecht.

Ja, eigenlijk kan men het opvatten als een waarschuwing tegen het gemengde huwelijk, maar de schrijfster zal die bedoeling nu juist niet hebben gehad.

Anna, dochter uit een net arbeidersgezin, is de geliefde van haar jongen patroon, op wiens kantoor zij werkt. Hij is de zoon van een katholieken notaris, en zij, protestantsch van huis uit, gelooft niets. Het meisje moet moeder worden en beiden gaan samen wonen in afwachting van de toestemming tot een huwelijk, die de vader van den jongen man nog altijd blijft weigeren.

Eindelijk, op zijn sterfbed, geeft de vader zijne toestemming op uitdrukkelijke voorwaarde, dat het kind zal worden gedoopt. De zoon meent deze voorwaarde wel te kunnen aannemen, maar tot zijn smartelijke verwondering weigert de ongehuwde moeder, alsof men haar had voorgesteld het kind te wurgen.

Enfin, 't komt daar op neer, dat ze wegloopt, en liever ongehuwd wil blijven dan toegeven: ze zou hard werken, haar kind opvoeden tot 'n zuiver, rein mensch, sterk maken van ziel, leeren schuwen al wat laag was en onedel, wat onwaar was en klein". Zoo declameert ze.

Haar moeder verdedigt haar: „er zit geen kwaad in onze Ant".

Haar tante orakelt: „Ze denkt anders over die dingen dan wij"'.... „Je vecht tegen den nieuwen tijd, Bart. Wij blijven staan, maar het leven gaat door." Maar de eenvoudige vader antwoordt verstandig: „Ik begrijp het leven niet meer, Kee. Als ik moet goedkeuren dat 'n jong meisjes met 'n man heengaat zonder behoorlijk d'r huwelijksdag af te wachten, neen dan ken ik de wereld niet meer."

De schrijfster is het blijkbaar eens met de vrouwen, dat „Ans 'n braaf meisje is." A. Gielen.

Wynne (Pamela) Ank is 'n Malle. Uit het Engelsch, door Chr. Moresco-Brants (352) Geb. *f* 2.50. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit boek is het eerste deel eener nieuwe serie, waarvoor de uitgever een naam zoekt. Wie een serietitel weet uit te denken, die den uitgever het meest aanstaat, zal een prijs ontvangen van 100 gulden. De uitslag van dezen wedstrijd zal worden medegedeeld in de „Groene Amsterdammer" van 4 October.

De vrouw, die zich verbergt achter den schuilnaam van Pamela Wynne, schijnt eene nieuwelinge in het vak te zijn. De uitgever verklapt dat zij de echtgenoote is van een hooggeplaatst regeeringsambtenaar, wiens werkkring voor een groot deel in

Achter-Indië lag; en hij voorspelt dat zij een der bekendste en populairste schrijvers zal worden. Wij hebben er vrede mee en willen erkennen dat Mevrouw Wynne haar lezers in spanning weet te houden.

Ank is een meisje van achttien jaren, opgevoed in een kloosterschool en zoo grenzeloos en onmogelijk naief, dat zij elk oogenblik in conflict komt met de conventie en onbewust de deur opent voor een reeks van humoristische of tragische situaties, totdat zij binnenloopt in de veilige haven van het huwelijk.

Aan boord van de Carpathia, reist zij met haar nichtje, een tamelijk wereldwijs ding, naar hare ouder in Bombay. Majoor Seymour, een knappe majoor met het Victoria-kruis, amuseert zich met het kind in de meening, dat zij een jaar of 12 is en schrikt zich dood als hij verneemt, dat hij met een jongedame te doen heeft. En als hij haar naam hoort, worden zijn schrik en terughouding nog grooter, want hij heeft vroeger met haar moeder, toen deze reeds gehuwd was, op ver gaande wijze geflirt. Maar de naieve, malle Ank schijnt onweerstaanbaar en voor de reis ten einde is, wordt de verloving, onder voorbehoud der ouderlijke toestemming, op de Carpathia" bekend gemaakt.

De half luchthartige en half naieve moeder van Ank is inderdaad woedend, dat haar dochter zal gaan trouwen met den man, die haar jaren geleden heeft willen omhelzen. Eindelijk wordt een proeftijd van een jaar voorgeslagen, waarin de onvoorzichtige moeder alles in het werk stelt, om haar kind aan majoor Seymour afhandig te maken. Vergeefs echter!

Maar nu grijpt de schrijfster Wynne in, en dwingt met groote vastberadenheid de omstandigheden, zoodat er een massa gebeurtenissen worden voorbereid, die men alleen in een roman kan verwachten.

Seymour is ver weg op zijn post en Ank wordt ziek, zoodat de dokter voorschrijft haar naar een koeler en gezonder deel van Indië te zenden voor eenigen tijd.

Doch daar ontstaat oproer, haar gastheer en gastvrouw worden vermoord en Ank met haar oude trouwe Ayah vallen in handen van wilde Mohamedanen. Een dezer zal Ank tot tweede vrouw nemen en alles is voor de plechtigheid gereed, als Ank door Seymour, vermomd als Mohammedaansch priester, wordt gered. Dat wordt heel spannend verteld.

Doch als het meisje weer terug is in de beschaafde wereld, fluistert een jaloersch medeminnaar haar in, dat er vroeger met haar moeder en verloofde iets heel ergs is gebeurd. Zij gelooft de verklaringen van Seymour niet en als deze haar in zijn armen wil nemen, slaat zij hem in het gezicht. Een Victoria-kruis kan zich zulk een behandeling niet laten welgevallen en met bloedend hart verdwijnt Seymour aan den horizont.

Ank wordt ziek en moet terug naar Europa. In Londen wordt

ze door een zielenverkoopster misleid en in een bordeel gebracht, waar haar het ergste te wachten staat.

Maar in den hemel, in Amerika en in romans is alles mogelijk. Ook Seymour is terug in Londen, op advies van zijn medicus in Calcutta. En zijn Indische bediende heeft toevallig de ontvoering der sahib gezien en.... de rest begrijpt men. De majoor komt juist op tijd: „God zij dank," zei hij.

Uit het verslag kan men opmaken, dat er avontuur en spanning genoeg in het boek zit, maar ook: dat het nu juist geen verhaal voor groote kinderen is. Willy Verburg.

Zahn (Ernst) Jonas Truttmann. Vertaald door Anna van Gogh-Kaulbach. (366) *f* 1.90. Geb. *f* 2.65.

Voor volwassen menschen is dit een mooi boek, een meesterlijke karakterteekening van den man, die zijn eigen levensgeluk vernietigt omdat hij zich gewond voelt in zijn trots.

„Hij is, wat de menschen van hem hebben gemaakt," zegt de oude meid, maar zij oordeelt naar wat haar oogen hebben gezien en haar ooren gehoord. De sterke, hardkoppige Jonas Truttmann gaat onder uit innerlijke armoede. Als hij zich zelf had kunnen regeeren gelijk hij zijn volk en landerijen bestuurde, had hij nooit om de plagerijen met zijne mismaaktheid zich opgesloten in koude norschheid en aldoor wakkeren argwaan; had, op zijn sterfbed, zijn laatste woord niet behoeven te zijn: „het is te laat; het kan niet anders."

Als kind uit een boom gevallen, moet hij zijn zieke lichaam door het leven slepen en zijn trotsch gemoed lijdt eronder als de ruwe, maar toch goedmoedige spot van zijn broer, hem treft. Aldoor wordt hij stugger en norscher.

Dan komt het geluk in zijn leven, een arme, mooie jonge vrouw, die hem trouwt uit dankbaarheid voor zijne goedheid en uit een onbewust medelijden.

Nu heeft hij iets om voor te werken, en al het geld dat hij met zijn helderen kop, uit zijn vee en land heeft kunnen halen, zou hij willen uitgeven om haar gelukkig te maken.

Tot dat zijn broer, een knappe en lichtzinnige kerel, terugkeert uit den dienst en weer zijn werk hervat op de boerderij.

Argwaan knaagt aan zijn hart, niet geheel ten onrechte. Maar zijne vrouw is hem trouw. Doch een onvoorzichtig woord van zijn broer doet hem wanen, dat hij bedrogen werd. Het kind dat geboren wordt erkent hij niet voor het zijne. De vrouw, die hij eenmaal liefhad, grieft hij op de grofste wijze en zij is blij dat zij jong mag sterven. Hij gaat zijn eenzaam leven, tot hij ten slotte, maar te laat, begrijpt hoe hij zich heeft vergist. M. v. W.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

Stoddard (Lothrop) in Opstand tegen de Beschaving. De bedreiging van den onder-mensch. Bewerking van Dr. C. Easton. *f* 2.90, geb. *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Men zoude dit werk een biologisch-sociologische studie kunnen noemen, ware het niet dat èn behandeling van het onderwerp èn de stijl van het boek, het meer tot een propagandistisch geschrift stempelen. Propaganda voor de eugenetica, de in Amerika het eerst in practijk gebrachte maatregelen voor verbetering van het ras. Intusschen bevat het boek belangwekkende sociologische beschouwingen, die het de moeite eener korte bespreking waard maken.

De schrijver begint te verklaren hoe een beschaving kan ondergaan. Dit komt doordat de last dien zij medebrengt te zwaar wordt voor de dragers: de menschen. En hierbij toont hij zich een overtuigd aanhanger van de biologische leersellingen van Darwin, Weisman e.a., die hierop neerkomen, dat de erfelijkheid in de vorming van den mensch verreweg de belangrijkste rol speelt, en de invloed van het milieu daarmede vergeleken gering is. Bewezen zoude zijn, dat verworven eigenschappen niet worden overgebracht op de nakomelingen. Immers reeds bij de conceptie wordt het kiemplasma gevormd en afgescheiden, welk kiemplasma niet wordt gewijzigd, en de latere geslachten vormt. Tengevolge nu van het feit, dat in onze samenleving de minderwaardigen, de door den schrijver genoemde onder-menschen, zich sneller voortplanten dan de meerderwaardigen, gaat het menschenras in onze Westersche beschaving als geheel genomen achteruit. De kwaliteit van den drager der beschaving vermindert, en er komt een oogenblik waarop hij de beschaving niet meer kan dragen, haar van zich afwerpt. Dit is de sociale revolutie, welke tengevolge heeft, dat het menschdom terugvalt in een vroegere beschaving. Dit oogenblik wordt verhaast door het z.g. atavistisch verzet van den ondermensch. Deze heeft niet kunnen genieten van de beschaving, die hem haar lasten oplegt, zonder dat zij hem de voordeelen brengt. Hij voelt dus de neiging de beschaving omver te werpen. „De normale houding van den onder-mensch is die van opstand tegen de beschaving."

De voorteekens van een nadere omwenteling zijn drieërlei: vernietigende kritiek op de bestaande maatschappelijke orde, theoretische voorbereiding en propaganda voor de revolutie, en de revolutionaire daad. De vernietigende kritiek gaat samen met vergoding van het primitieve. De schrijver noemt in dit verband Rousseau en Tolstoï. Bekwame leiders en knappe dwaal-

leeraars zijn altijd voorhanden. En zoo nadert het oogenblik, dat een overmacht van onverschilligen door de goed geleide minderheid ertoe worden gebracht de bestaande orde omver te werpen. De schrijver illustreert dit aan de Bolsjewistische omwenteling in Rusland, een sociale revolutie die de Westersche beschaving heeft aangetast in dat land, waar de omstandigheden daarvoor het gunstigst waren. Zal het bolsjewisme, of meer in het algemeen de sociale revolutie, de geheele beschaving vernietigen? Dit hangt daarvan af, of het menschenras zich zal weten te zuiveren van de minderwaardige elementen. Typisch eenzijdig stelt de schrijver als de voornaamste tegenstanders tegenover elkaar: het Bolsjewisme en de biologie! Hij bedoelt hiermede de door de biologische wetenschap in het leven geroepen Eugenetica. Rasverbetering door de minderwaardige elementen, te beletten zich voort te planten, en door de voortplanting der betere elementen aan te moedigen. Het kan dan nog vele generatiën duren, vooral omdat de eugenistische methoden, zooals de schrijver verwacht, op tegenstand zullen stuiten. Maar ondanks dat blijft de schrijver gelooven in „de macht der wedergeboorte, uitvloeisel van de mysterieuze kracht, die den primitieven mensch, toen hij zich aan den dierlijken staat ontworstelde, zijn oogen deed opslaan naar de sterren".

Ziehier de korte inhoud van dit boek, dat — al bevat het menige rake opmerking — zoo over de aantrekking van het primitieve, het verzet van den onder-mensch, het karakter der Bolsjewistische omwenteling — als geheel voor den katholiek onaannemelijk is. Niet omdat wij de oogen behoeven te sluiten voor de ontdekkingen der biologie; wij verheugen ons in elke ontdekking der wetenschap, die ons immers dichter brengt bij de waarheid. Wij staan echter sceptisch tegenover elk streven van onze onvolmaakte wereld een millenium te willen maken. En dit streven om enkel door menschenhand en menschelijke maatregelen de wereld tot een paradijs te maken, met negatie van alle Goddelijke Voorzienigheid, doet ons glimlachen. Doet dan elke z.g. ontdekking der wetenschap niet de betrekkelijkheid van deze menschelijke wetenschap duidelijk uitkomen? Wat tenslotte de eugenetica betreft: het meest stuitende daarin is wel de mechaniseering en de miskenning van de waarde der menschenziel. Het menschdom als een veestapel behandelen kan toch geen methode zijn die de beschaving beveiligt!

Mr. P. J. Witteman.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE ZIJ EEN OORDEEL HEBBEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN - - - - ELKE MAAND - - - -

Esperanto.

„Bedenk, dat er nog honderden onderwerpen van algemeen belang zijn, waarover gij uw licht eens kunt laten schijnen.

Wekt de belangstelling van anderen. (In Eigen Kring. Afl. Boekensch. 15 Mei.)

Wij meenen, dat het Esperanto zoo langzamerhand in een stadium is gekomen, waarop spot en hoon niet alleen hebben plaats gemaakt voor sympathie en waardeering, maar zelfs dat het voor ons Katholieken eene dringende noodzakelijkheid is geworden wat meer aandacht te schenken aan deze studo meer en meer veldwinnende k e r e l d h u l p t a a l. Naar onze bescheiden meening nu wordt er in onze kringen aan Esperanto te weinig aandacht geschonken, het overigens in 't midden latend of zulks is toe te schrijven, dat men het practisch nut er niet voldoende van inziet, 't zij aan noodlottige vooroordeelen of aan eene zelfgenoegzame laatdundenkheid. Gezien echter de activiteit die aan de overzijde ontwikkeld wordt en het veelvuldig gebruik, dat er reeds van Esperanto gemaakt wordt, zoowel op 't gebied van handel als industrie, door post en telegrafie, in kunst, l i t e r a t u u r, radio-telefonie, [1]) enz. mag het niet overbodig heeten ook ten onzent wat meer belangstelling voor deze eenheidstaal op te wekken.

Wij begrijpen zeer goed, dat èn om de beperkte ruimte èn om het uitgesproken karakter van B o e k e n schouw, dat tijdschrift niet het aangewezen periodiek is om een pleidooi te leveren vóór Esperanto, noch ook om de motieven aan te voeren om het nut of de noodzakelijkheid van Esperanto te betoogen of „ons licht te laten schijnen" over de wereldtaal-beweging als zoodanig. De bedoeling is om „In eigen Kring" de belangstelling voor Esperanto op te wekken en vooral om de katholieke pers, te verzoeken te willen medewerken, om de staketsels, di eaan de waardeering en aanvaarding eener wereldhulptaal in den weg staan, te helpen wegruimen, om het zoodoende

[1]) Zie o.a. het artikel in „De Tijd" van Woensdag l.l. Esperanto en Radio. (2e Blad.)

mogelijk te maken, dat er aan de spraakverwarring een einde wordt opgemaakt, de vloek der talen wordt opgeheven en de scheidsmuren tusschen de volkeren worden verbrijzeld. O. v. B.

Een Vraag.

Geachte Redactie. Reeds jaren lang ben ik abonné en trouw lezer van Boekenschouw, dat voor mij het meest beginselvaste en in de formuleering zijner beginselen het betrouwbaarst Tijdschrift is dat ik ken.

Er kwamen bij mij wel eens opvattingen, die afweken van de uwe, en dan stond ik op het punt mijne moeilijkheden of uiting van andere zienswijze bij U in te zenden, maar als niet-katholiek, welk karakter uit mijn schrijven zou moeten blijken, wilde ik mij niet gaarne aan een mogelijke afwijzing blootstellen.

Nu ik echter zie, dat mijn bekende stadgenoot, de redacteur van „Neerlandia", mijn stadgenoot Arie Post, die toch ook niet tot uwe geloofsgenooten behoort, welwillend werd binnengelaten, waag ik het u een paar vragen te stellen.

Ter verklaring van mijn schrijven diene dat ik eenmaal eene retraite voor niet-katholieken in Huize Overvoorde heb bijgewoond en sindsdien het practische leven van Katholieken onwillekeurig toets aan hunne hooge princiepen. Een experiment, dat wel eens teleurstelling tot resultaat heeft.

Ik meen de grondbeginselen, het zoogenaamde „fundament der katholieke levensleer" in dezer voege juist weer te geven:

De mensch is geschapen om God te dienen en zoodoende zijn eeuwig geluk te bereiken.

Al het geschapene is voor den mensch een middel om tot dat doel te komen, mits hij er een goed gebruik van maakt.

Misbruik van het schepsel (indien men het bijvoorbeeld niet meer als middel maar als doel gaat beschouwen) is zonde.

In de keuze van het schepsel, in het gebruik daarvan, moet men zich derhalve niet laten leiden door eenige ongeregelde affectie of neiging, doch alleen de vraag stellen: helpt mij dat ter bereiking van mijn einddoel: het geluk mijner ziel?

Deze redeneering is logisch. En indien een katholiek daaraan niet trouw is, door bijvoorbeeld zijn keuze te laten beïnvloeden door ijdelheid, zinnelijkheid, zucht naar rijkdom, begrijp ik dat zoo iets gebeurt uit menschelijke zwakheid en in uren van bezinning ook als zwakheid erkend wordt.

Maar indien men eene theorie verspreidt en blijft handhaven, die met deze grondbeginselen in strijd is, dan kan zulks niet aan een tijdelijke verblinding worden toegeschreven; en wanneer zulk een tegenstrijdige theorie dan weinig of geen bestrijding vindt in katholieke kringen, dan weet ik niet goed meer hoe ik het heb.

En mij dunkt dit is het geval met vele moderne katholieke op-

vattingen van kunst. Is het niet of kunst het hoogste ter wereld is, vooral de expressionistische kunst? Vergeet men niet te staag dat de scheppingen der kunst, volgens katholieke princiepen, niets anders dan een middel zijn om den mensch tot hooger op te voeren? En hangt in de eerste plaats, katholiek beschouwd, de waarde van een kunstwerk niet af van zijn meer of minder vermogen als middel tot het doel?

Maar wat wil men dan met voorstellingen van heiligen of gewijde tafereelen, die meer dan 99 percent der toeschouwers als karikaturen aandoen? Wat richt men uit met expressionistische religieuze gedichten, waarbij 99 ten honderd lezers in den lach schieten of zich ergeren? Op welken grond verzet men zich tegen „l'art pour l'art", indien men zelf de kunst uitsluitend beoordeelt naar een materieelen vorm.... N.

ANTWOORD: Wij hebben hier het epistel van den geachten inzender afgeknipt, omdat wij zijn verdere bezwaren over eenige plechtigheden tijdens het Eucharistisch Congres, liever in een particulier schrijven beantwoorden.

Wat het bovenstaande betreft: wij begrijpen zijne verwondering, maar meenen dat hij overdrijft.

1e. De extremisten onder die modernen zijn maar zéér weinigen in aantal. En zelfs de paar tijdschriften, die hen zoo nu en dan aan het woord laten, sporen in hun kolommen dikwijls tot matiging aan.

2e. die extremisten zijn over het algemeen menschen van onvoldoende ontwikkeling wat betreft wijsgeerige scholing, welke bij het bespreken van dergelijke vraagstukken kwalijk gemist kan worden.

Ook van onvoldoende literair-historische kennis, wijl zij als vondsten ontdekken wat ietwat ouderen nog versch in het geheugen ligt, en een beroep doen op vroegere stroomingen, die ons juist de meeste afvalligen hebben gekost, hetgeen zij natuurlijk niet weten.

3e. Ook een katholiek is kind van zijn tijd, en men moet zich derhalve niet verwonderen, indien hij zich door eene reactie laat meesleuren. Men behoeft het niet eens te betreuren, indien de reactie, op zich zelf overdrijvend, tenslotte voert tot herstel van vroegere fouten.

4e. Ten slotte ziet de geachte inzender te veel over het hoofd, dat er wel degelijk een groote oppositie is, en van de besten, die wijst op de gevaren, welke overmoed, onkunde, onmatige maar goed bedoelde ijver of ook soms snobisme op kunsttheoretisch en practisch gebied, in staat zijn te verwekken.

In de voornaamste katholieke periodieken, in binnen- en buitenland wordt daar voortdurend en met klem aan herinnerd.

R.

BERNARD SHAW EN ZIJN „SAINT JOAN". [1])

Het is zeker een verrassend feit, dat Shaw, de socialist, anti-militairist en niets sparende satyricus, zich aangetrokken voelde door een Heilige der Katholieke Kerk, die tevens een groote militaire leidster was, n.l. de Maagd van Orleans, de heilige Jeanne d'Arc.

Nog verwonderlijker is het, dat hij, die alles belacht en bespot, wat door anderen verheerlijkt of bewonderd wordt, zich zeer sympathiek toont tegenover deze heldin en haar, die hij tot middelpunt maakte van zijn tooneelspel „Saint Joan", voor zoover hij vermag, alle eer laat wedervaren.

Het spreekt van zelf, dat hij haar niet vanuit een katholiek gezichtspunt beschouwt en het wonderbare dat haar omgeeft als zoodanig aanneemt; maar toch staat hij geheel anders tegenover haar dan een Anatole France, die haar leven en roeping op geheel materialistische wijze tracht te verklaren, haar tot een werktuig maakt van priesters en monniken en de wonderen, die haar hemelsche Zending moeten bevestigen, met zeker voornaam medelijden op zijne wijze uitlegt.

Shaw laat haar wel getuigen van haar „Stemmen" en van haar hemelsche raadsvrouwen de H.H. Margaretha en Catharina, maar heeft meestal den mystieken achtergrond, waartegen haar lichtgestalte voor ons katholieken zoo schoon schitterend uitkomt, bijna geheel weggedoezeld.

Zijn Jeanne of Joan maakt den indruk van een onverschrokken, levendig landmeisje, dat flink haar meening durft zeggen, veel humor bezit en gezond verstand, ernstig vaderlandlievend is, maar met niets dwepends of geheimzinnigs over zich.

Door haar volharding, haar bemoedigend optreden en de ontegensprekelijke logica van haar inzicht, verkrijgt zij toegang tot het hof en den koning. Zij noemt den koning „Charlie" en wint haar pleit door hem te vleien, te smeeken en somtijds te verwijten. Zoo tracht zij hem op te wekken en hem iets in te blazen van haar eigen patriotistischen geest, maar zij spreekt volstrekt niet met de waardigheid en het gezag ontleend aan een hemelsche Zending.

Dit beeld der Heilige door Shaw geteekend en door het on-

[1]) Shaw (Bernard) Saint Joan. 6 sh. Constable, London.

vergelijkelijk schoone spel van miss Sybil Thorndyke voor de toeschouwers levend geworden, moge wel veel verschillen van onze opvatting van de H. Jeanne d'Arc, maar is toch belangwekkend als een karakterschets en levensware voorstelling van een edel vrouwenfiguur.

En als de donkere schaduwen vallen en Jeanne verre van haar vrienden en schijnbaar verlaten door haar Stemmen, voor haar rechters staat, afgebeuld en verward, vermoeid en moedeloos, dan begrijpen wij, misschien beter dan ooit te voren, hoe zij er toe kwam hare herroeping te teekenen.

Shaw toch verwerpt de algemeene opinie als zou Jeanne onder den druk der bedreigingen van haar wreede rechters, bedrogen door hen, die van haar analphabetisme misbruik maakten, deze betreurenswaardige daad hebben verricht.

Integendeel, hij stelt de rechtbank lang niet zoo antipathiek en onrechtvaardig voor, als wij haar leerden beschouwen. De Inquisiteur is een vriendelijke, vaderlijke man, die zijn uiterste best doet Jeanne over te halen, datgene wat hij als stijfhoofdigheid beschouwt, te laten varen. De bisschop van Beauvais is het model van een gemoedelijken Anglikaanschen dominee, niets zoozeer vreezende dan dat de wetten zijner Kerk zullen overtreden worden. Hij legt echter de leer der katholieke kerk over ketterijen en over den eisch van individueele openbaring zoo helder en overtuigend uit als men maar wenschen kan.

En zoo voorgesteld, begrijpen wij hoe Jeanne getwijfeld moet hebben aan zich zelf, toen haar Stemmen zwegen en zij, onervaren meisje, zich bevond tegenover zulke blijkbaar oprechte en hoogstaande kerkvoogden. Niet minder wordt ons ook haar standpunt duidelijk.

De herroeping wordt trouwens op zeer dramatische wijze door Jeanne ingetrokken. Zij bevestigt haar geloof in de hemelsche Stemmen opnieuw en het tragische einde volgt dan weldra.

Evenals in alle drama's van Shaw vinden wij in zijn Saint Joan heel veel gesprekken en weinig handeling. Hierdoor worden wij beroofd van vele mooie en schilderachtige tooneelen, die bij een voorstelling van Jeanne d'Arc onontbeerlijk schijnen. Zoo zien wij niet de kroning in de kathadraal van Rheims, Jeanne's hoogste triomf, maar wel de Maagd in eenzaamheid daarna. Zij begrijpt nu, hoe de regeerders van Frankrijk, dat zij gered heeft, haar weinig dankbaar zullen zijn en dat

de koning, dien zij op den troon herstelde, haar zal verlaten, wanneer zij hem in het uur der beproeving noodig zal hebben.

Zoo ook in het laatste tooneel, wanneer wij verwachten de markt vol te zien van het gepeupel, dat zich rondom den brandstapel verdringt. Dit echter gebeurt achter het tooneel. In de verlaten hal van het kasteel werpen de vlammen uit de verte alleen een schijn van licht op de muren, maar dan stuift plotseling een aalmoezenier van Warwick binnen, die zich als een der felste tegenstanders en vijanden van de Maagd heeft doen kennen. Buiten zich zelven van afschuw en wroeging werpt hij zich op den grond en verhaalt vol ontzetting de bijzonderheden van haar marteldood en vervloekt het aandeel dat hij had in de veroordeeling van een Heilige.

't Meest stuitende en weerzinwekkende in het drama is de epiloog, waaruit wij weer den echten en onvervalschten Shaw proeven. Hij bedoelt een voorstelling te geven van de verheerlijking en zegepraal van Jeanne na haar dood en brengt ons in de 20e eeuw met al haar hedendaagsche smakeloosheid. Een geestelijke in Engelsche klerikale kleeding met een hoogen hoed op, leest Jeanne de bul van heiligverklaring door Benedictus XV vóór.

Dit geeft den schrijver aanleiding een paar echt Shawiaansche hatelijkheden te debiteeren. In de eerste plaats stelt hij Jeanne's rechtsgeding tegenover haar eerherstel. In het proces waren de rechters te goeder trouw en onpartijdig (altijd volgens Shaw) de getuigen waarheidlievend, en toch werd een groote onrechtvaardigheid begaan. Bij het eerherstel waren de getuigen meineedig en hadden de rechters daar politieke oogmerken, maar toch werd het onrecht van het eerste proces hersteld voor zoover het mogelijk was.

Ten slotte houdt Shaw nog een strafrede over heiligen-vereering: de wereld is haar heiligen onwaardig en zelfs zij, die het luidst hun lof verkondigen, zijn dikwijls zeer blij dat zij veilig en ver in den hemel troonen en niet op aarde kunnen terugkeeren om ons leven en onze gemakzucht te verstoren. Zoo is ook dit sterke drama niet in alle opzichten bevredigend. Geen meesterstuk aan de Maagd gewijd is zoo aantrekkelijk en overtuigend als het beeld, dat voor ons oprijst uit de authentieke bescheiden van haar leven.

Hampton, Juli 1924. E. T.

ZIJNE MENTALITEIT.

Dr. G. Kalff Jr. heeft het tweede deel der Westeuropeesche Letterkunde, dat zijn vader bijna persklaar naliet, dezer dagen uitgegeven en vermeerderd met levensbericht en bibliographie van den overleden hoogleeraar Dr. G. Kalff, zijn vader.

Deze had den wensch uitgedrukt, dat noch voor de Maatschappij van Letterkunde, noch voor de Akademie van Wetenschappen zijn levensbericht geschreven werd en de zoon voelt zich derhalve eenigszins verplicht te verklaren, waarom hij met dit verlangen geen rekening heeft gehouden.

„Mijn vader was, hoe spotlustig ook tegenover onze jubelzucht en hatend alles wat naar poze en humbug zweemde, teveel historisch-belangstellende en -belanghebbende, om a priori alle levensbeschrijvingen te verwerpen. Ook onderschatte hij zijn eigen waarde niet zoo, dat hij vond in de bovengenoemde biografische serieën niet te passen. Zijn testamentaire beschikking vond dus haar reden in bijzondere overwegingen, waarop ik hier verder niet in zal gaan.

Ik behoef mij dus niet in een conflict van twee liefdesplichten te vinden. Alleen wil ik eerlijkheidshalve één bezwaar tegen den huidigen biograaf zoo al niet ondervangen, dan toch erkennen. Bijna altijd worden de „levensberichten" van geleerden samengesteld door vak- en tijdgenooten. Ik ben een geslacht jonger en heb nog niets over Nederlandsche literatuurgeschiedenis gepubliceerd. Toch schrijf ik en stel bovendien dit voorop: een necrologie wordt altijd — en er is voor te zeggen — onder 't motto geschreven van „de mortuis nil nisi bene". Welnu, een dergelijke herdenking ware bepaald niet in den geest mijns vaders; ik weet, dat àls hij een portret van zich zelven wenschte, het dan niet geretoucheerd en geflatteerd mocht wezen. Geen „geleerde" met gesteven bef en gecanneleerde toga, met de wijsvinger geplant op een corrupte plaats — maar een warmlevend mensch, die wetenschap zocht.

Dus geen doodsbericht, maar een levensbericht.

De schoonste liefde is de onafhankelijk-afhankelijke; niet blind, maar scherpziende, wel te verstaan, terwijl de liefde

blijft heerschen. Mocht achterstaand werk van deze liefde vertoonen: het zou de schoonste getuigenis voor de opvoeding beteekenen, die mij gegeven werd."

Er spreekt uit deze inleiding een geest van onafhankelijkheid, die ons na lezing der laatste bladzijden van zijn boek over de legende van den Vliegenden Hollander niet al te zeer verrast in den jongen Dr. Kalff.

En juist om deze kostelijke eigenschap hebben wij niet zonder gretigheid onderzocht wat de zoon ons over zijn vader had mede te deelen. Immers, het is geen geheim, in katholieke kringen heeft men eigenlijk nooit goed geweten wat men had aan den schrijver van de Geschiedenis der Nederlandsch Letterkunde, wijlen den hoogleeraar dr. G. Kalff.

Toen deze Geschiedenis verscheen schreef R. de Grave (een pseudoniem) een artikel in De Tijd onder het opschrift Eerlijke Vrijzinnigheid? Een ander katholiek sprak van anti-papisme en een derde ontdekte ook een enkelen keer „opvallende hatelijkheid tegenover Katholieken".

De bekende Dr. Jul. Perseyn meent integendeel dat Kalff „zoo goed als altijd in zijn voorstelling de onpartijdigheid bereikte waarnaar hij streefde."

Ik ken Vondelaars, die met den hoogleeraar persoonlijk in aanraking kwamen en opgetogen terug kwamen van hun bezoek, omdat zij met de grootste voorkomendheid waren ontvangen; maar ook anderen, die allerminst overtuigd waren van zijne onpartijdigheid. Zelfs een, die thans als geleerde een grooten naam heeft, karakteriseerde mij eens den hoogleeraar met bijna letterlijk het woord dat ik thans in eigen handschrift onder zijn portret vind in dit tweede deel der „Westeuropeesche Letterkunde": „Ick prijse met nyemant te houden en met alleman".

En mijn zegsman, van wien ik weet dat hij tot heden volhardt bij zijn meening, verklaarde verder: „Kalff spaart, waar hij kan de kool en de geit; maar in den grond is de katholieke levensopvatting hem onsympathiek."

Ik moet erkennen, dat deze uitspraak wel grond vindt in de geschriften van dr. Kalff.

En in het groote werk zijner literatuurgeschiedenis, én ook weer in het eerste deel der Westeuropeesche Letterkunde wordt het bederf der geestelijkheid in de middeleeuwen zóó bar en

zóó algemeen voorgesteld, dat de onvoorbereide lezer de zwakheid van argumenten ontleend aan den inhoud van straatliedjes en pamfletten gemakkelijk over het hoofd ziet.

Men krijgt het vaste idee dat de schrijver, wellicht onbewust, er een genoegen in vond vooral den clerus, uit een geheimen tegenzin tegen hun roomschheid, zoo grillig met den zwarten kool te bewerken.

Dat zoo iets psychisch lang niet onmogelijk is, heeft trouwens de hoogleeraar zelf reeds toegegeven, toen hij in een bespreking van Vondels Bekering die mogelijkheid veronderstelde bij Dr. Gerard Brom:

„Wij leven, dank zij onzen strijd tegen Rome en Spanje, in een vrij land; ook de R.K. Katholieken genieten, dank zij de „eerlike vrijzinnigheid hunner tegenstanders, van die vrijheid en dus — „jedem Thierchen sein Pläsirchen". Zeker, daar ware iets voor te zeggen — indien de meeste dezer grofheden en viesheden (K. bedoelt hier niets ergers dan eenige al te plastische uitdrukkingen van Brom. A. G.) niet te vinden waren in de eerste hoofdstukken, waar de auteur zich onder Mennisten of Remonstranten bevindt, of elders, waar sprake is van niet-Roomschen of van heidensche Renaissance-kunst. Dat doet ons vermoeden, dat wij hier te doen hebben met iets anders dan ongemanierdheid of een jongensachtigen lust in het gebruiken van krasse taal. Inderdaad, die grove woorden zijn slechts vuile waterbellen, oprijzend uit hetzelfde water, waarop ook de Mystieke Roos des geloofs drijft; uitingen van hartstocht waarin geloofsdrift den auteur deed ontgloeien". (De Gids. 1908. I 288.)

Was Kalff voor wien de eeuw der hervorming „de geboorteeeuw van ons volk" bleef, zelf niet wat te veel verblind door vooroordeel en overgeërfde restanten van hartstocht, om de voorgaande eeuwen klaar genoeg te kunnen zien en.... begrijpen?

Want er liggen beweringen in zijn werken, die soms zulk een koppigheid verraden om het goede en grootsche niet te zien, dat men zich moet dwingen hier niet van onwilligheid te reppen.

Als een katholiek roemt op de eenheid der katholieke kerk, komt de hoogleeraar een weinig smalend voor den dag met de opmerking, dat „een Protestant waarschijnlijk indachtig (zal) worden aan de onderscheiden wegen, waarlangs de Roomsche

Kerk een eigenaardig soort van einheid heeft bereikt en tracht te handhaven."

Elders vinden wij van hem de uitdrukking: „het katholicisme rekbaarder dan het nieuwe geloof", hetgeen nu juist niet van veel waardeering getuigt.

Of dit, van den Deenschen hervormer Palladius: „niet zóó heeft deze verkondiger der nieuwe leer gebroken met het verleden, of van den R.K. loondienst is hier nog wel iets overgebleven."

En zoo kan men heel wat citaten geven, waarin een niet-vriendelijke gezindheid tegen de katholieken te beluisteren valt.

En kan het verwonderen?

Uit dit „levensbericht" van den zoon blijkt dat Kalff's godsdienstig-zedelijke vorming werd verwaarloosd: „in dit groote gezin met den zieken vader moesten de kinderen elkaar maar zoowat opvoeden."

„Van eenigen invloed van den Doopsgezinden predikant blijkt niets; wel van een catecheseerjuffrouw, die primitief — zij bootst b.v. den Heer na „adem in Adam blazend"! — maar oprecht vroom was.

Twee jongens moesten elken Zondag ter kerk, en nu moesten ze onder elkaar uitmaken, welk 2½ uur op de bank zou moeten zitten — en dus vielen altijd de zwaksten als slachtoffer! Zoo „deed" men dan wel aan die vorming, maar — naast bovengemeld prae-Montessoriaansche — slechts op de deede-sleurmanier, die veel verderfelijker is dan niets doen."

Nooit heeft dr. Kalff zich aangesloten bij een kerkgenootschap en op geestelijk gebied zich steeds maar stil laten leiden door de leuning der vrijzinnigheid.

En men weet wat dat zeggen wil. In theorie het aanvaarden eener volkomen gelijkgerechtigheid van alle denkbeelden en verschijnselen, die de samenleving niet hinderlijk kunnen zijn, maar in de praktijk een voortdurende argwaan dat de autonomie van het individu wordt aangetast.

En dat de katholieke kerk met haar scherp-omlijnde leer, haar hierarchie en haar kerkelijk wetboek, in één woord met haar gansche regeling van het godsdienstig-zedelijke leven bij zulke vrijzinnigen kans loopt een gevoel van onwil op te wekken, ligt in den aard der zaak.

Dan ontstaat er een graagte naar het ontdekken van fouten en

misstanden, die natuurlijk altijd aanwezig zijn, en eene partijdigheid, die men nauwelijks meer als zoodanig voelt.

Toch even! En dat bewustzijn dwingt dan bij een eerlijk-willende als hoogleeraar Kalff ongetwijfeld was, tot een daad van vergoeding door bijvoorbeeld een felle Roomsche, noem in dit geval Anna Bijns, te prijzen om haar diepe overtuiging en onwankelbaar geloof.

Maar zou heel de geestelijkheid van voor de reformatie bezield zijn geweest met de gevoelens der Antwerpsche dichteres, even onverdroten plichtgetrouw, het had zeker geen genade gevonden in de oogen van onzen literatuur-vorscher.

Want in den Clerus ziet men meer de Kerk. En de katholieke Kerk zal altijd min of meer antipathiek zijn aan degenen, die in de zestiende eeuw den geboorte-datum van ons volk zoeken.

A. GIELEN.

DE VRIJPOSTIGHEDEN VAN OLIVER GOLDSMITH.

Daar is onlangs een boek verschenen van Arthur Lytton Sells, dat een onderzoek doet naar Les Sources Françaises de Goldsmith (Champion, Paris). En het blijkt dat de beroemde schrijver van „The Vicar of Wakefield" er volstrekt niet tegen heeft opgezien om bij zijn Fransche kunstbroeders te borgen zonder dankje of woord van erkentelijkheid.

John Forster heeft eens van hem geschreven: „no man ever put so much of himself into his books as Goldsmith", een woord dat na lezing van Lytton Sells wat komisch aandoet, wijl deze klaar als de dag bewijst dat Goldsmith met de grootst mogelijke vrijmoedigheid gebruik maakte van de gedachten en schrifturen van anderen.

Dat Goldsmith voor zijn journalistieke artikelen, een spoedwerk waarmede deze man van twaalf ambachten en dertien ongelukken aanvankelijk in zijn onderhoud moest voorzien, nam wat hij krijgen kon, behoeft niet te verwonderen. Maar zelfs zijn beste werken, waardoor hij zich een wereldnaam heeft gewonnen, zijn niet geheel van hem.

Zijn meesterwerk is ongetwijfeld The Vicar of Wakefield, maar het kan niet worden ontkend dat hij daarvoor ontleend heeft aan Marivaux en een enkele passage (hoofdstuk 20) is letterlijk vertaald uit „Le Spectateur français".

Zijn twee bekende tooneelstukken The Good-Natur'd Man, en She Stoops to Conquer toonen weer groote overeenkomst in opzet en uitwerking met Marivaux' Les Legs en Le Jeu de l'Amour et du Hasard.

Er schijnt trouwens geen enkel werk van Goldmith te bestaan, waarin een Fransche invloed niet valt aan te wijzen.

Het sterkst is dat echter het geval met The Bee en The Citizen of the World.

The Bee is een verzameling van proza-opstellen en gedichten, waarvoor niet alleen menig onderwerp geleend werd bij Marivaux, doch sommigen stukken van denzelfden schrijver zelfs letterlijk werden vertaald.

The Citizen of the World zijn de „Chinese Letters", die Goldsmith in 1760 begon te schrijven voor de „Public Ledger". Men heeft gesproken van de „Lettres Persanes" van Montesquieu en de „Letter from Xo Ho" van Walpole, die hem tot voorbeeld zouden hebben gestrekt.

Dat kan zijn, maar de eigenlijke bron waaruit hij naar hartelust heeft geput zijn de „Lettres Chinoises" van den Markies d'Argens. Men kan gansche bladzijden aanwijzen, die letterlijk van den Franschman vertaald zijn overgenomen.

Dit alles zal natuurlijk geen afbreuk doen aan de verdiensten van Goldsmith als schrijver: zijn zuiver Engelsch, eenige merkwaardige karakterteekeningen en beschrijvingen.

Maar lachend denkt men er aan, dat deze Goldsmith eens zijn werk spottend heeft opgedragen aan Mr. Posterity en dat een der huisgenooten van Mr. Posterity, van het nageslacht, den lang bewonderden meester nu betrapt op plagiaat, heel zijn leven door bedreven. En het is de vraag of wij nog mogen nazeggen wat eenmaal Johnson van hem schreef: „Let not his frailties be remembered, he was a very great man."

C. CLEMENT.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Bladen en Tijdschriften.

Uit den jongsten Bundel der Nieuwere Literatuurgeschiedenis van Willem Kloos (Letterkundige Inzichten en Vergezichten XIV) lees ik eenige gedachten samen, die vermelding verdienen.

Op bladzijde 6 verklaart hij: „Onno Zwier is de eenige der midden-achttiende-eeuwers die tot in onzen tijd een goeden naam heeft behouden, maar ook juist diegene onder zijn tijdgenooten, die dien goeden naam het minst van allen verdient."

Eene uitspraak waarmêe wij het gaarne eens zijn, al heeft Potgieter met waardeering over het „echt-vaderlandsche" gedicht „Geusen" gesproken. Kloos noemt het terecht een potsierlijk voortbrengsel. Hij verklaart zich ook tegen de gangbare meening dat Bellamy veel zou hebben gedaan om de Nederlandsche poëzie weer terug te brengen tot eenvoud en natuur.

„De gedachte dat Bellamy, een dichter zou zijn geweest, waard genoeg om door het nageslacht in herinnering te worden gehouden leeft nu al geruimen tijd, vooral sinds sommige Veertigers hem prezen, ongestoord voort.".... Maar hij meent: „dat als men Bellamy's verzen onbevangen gaat lezen en langzaam doorproeven, men eer den indruk krijgt, dat hij een brave en welmeenende maar niets fijns of ongemeens vertoonende, dus 'n tamelijk-gewone jongen was, dan dat hij een nog nà zijn overlijden hoog te eeren dichter, dus een mensch van diep gevoel en oorspronkelijke verbeelding en daarmede gelijk-komend vermogen van schoon-rhytmische uitdrukking zou zijn geweest."

Waarin Kloos alweer schoon gelijk heeft.

De oude kritikus, ofschoon overtuigd dat Tollens niet meer wordt gelezen, vindt het wenschelijk nog eens uitdrukkelijk zijne meening te verkondigen dat de „maatschappelijk-gewikste" Tollens „heelemaal geen dichter" was.

Hij had gehoopt nog eenige sporen van dichttalent te ontdekken in zijn jeugdverzen verschenen als Minnezangen en Idyllen (3 dln.) en later niet weer herdrukt. Maar hij vond daarin ongewild dol-grappige dingetjes als het volgende:

Zij bezit een aardig wichtje!
Heb ik u wel recht verstaan?
Zij!.... Och, zeg mij, Isidorus!
Zeg mij toch, hoe komt ze er aan?

Uit de Kunstbeschouwingen der scholastiek door Jacques Maritain (in Opgang) lichten wij het volgende: „de kunstenaar is op het terrein van zijn kunst onderworpen aan een soort ascetisme, welke soms heldhaftige offers kan eischen. Hij moet geheel zuiver staan ten opzichte van het doel der kunst, altijd door op zijn hoede zijn niet alleen tegen de minderwaardige gemakzucht en het begeeren van succes, maar ook tegen een menigte van meer verfijnde bekoringen en tegen de geringste verslapping van zijn innerlijke kracht, want de habitus verminderen reeds, wanneer zij niet in werking worden gebracht en veel meer nog door elke slappe daad, welke niet in evenredigheid staat met de innerlijke sterkte der habitus." —

Studiën verzamelt Uitspraken over hedendaagsche Kunst. Die uit het Augustus-nummer zijn ont-

leend aan het opstel Kenteringen in de Schilderkunst door Jan Engelman in Roeping geschreven. Wij nemen hier alleen over zijn uitspraak betreffende het expressionisme.

„In het expressionisme worden ten slotte de grenzen van de beeldende kunst geheel overschreden. Hier wordt het psychisch-beleefde gebeeld op aller-onmiddellijkste uitingswijs met vormen die in een onzienlijke, astrale wereld zouden kunnen bestaan, maar met de verschijnselen om ons heen niets meer uitstaande hebben. Het algemeen-kenbare voorwerp — in het cubisme en futurisme, zij het vervormd, nog te vinden — is geheel afwezig. De expressionisten willen rechtsstreeks spreken van ziel tot ziel zonder een algemeen-gedefinieerde aesthetiek of psychologie. Dit is de hoogste opzweeping van het ongebreidelde gevoel, de subjectiefste aller subjectiviteiten.... Het zou louter toevallig zijn, als de beschouwer in het schilderij van den expressionist den zielstoestand herkende, dien hij zelf ondervindt of heeft ondervonden. Het genieten van een beelding eischt overeenkomsten, normen, en de beeldende kunst is nu eenmaal een kunst, die zich niet ongestraft buiten de zichtbare wereld stelt....

De consequentie van het expressionisme is voor den waarachtigen beeldenden kunstenaar het absolute zwijgen: het witte vlak — waaraan in Holland de begaafde kunstenaar van der Leek bijna toe is. De schilder kan voor zijn maagdelijk-blank doek gaan zitten en u vertellen, wat hij voor schoons en merkwaardigs heeft gedacht. Hij maakt dan, in het beste geval, letterkunde — de beeldende kunst is weg. Ook kan hij, en dat is loonender, van alle waarheden de paradox laten hooren en dan ontmoeten wij Dada — heel amusant en geestig, maar géén kunst en géén schepping." —

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Duynstee O. E. S. A. (Fr. X. P.) Maarten Luther en zijn Orde. Bijdrage tot de Geschiedenis der Reformatie naar de oudere en nieuwere Bronnen en Handschriften bewerkt. Band I (214) *f* 2.40. Futura, Leiden.

In het prospectus, dat dit werk aankondigde, werd de strekking en dus ook het nut van dit werk aldus omschreven:

„Allerwege zien wij de verwording van het protestantisme. Men vervalt tot absoluut ongeloof of men keert weer terug naar de Moederkerk.

Duidelijk moet aangetoond aan de zoekende broeders, dat het werk van Luther niet van God kwam, dus uit den booze was. De

groote vraag voor den Protestant is: was Luther een door God gezonden man?

Zoo blijkt, dat Luther dat niet was, dan heeft hij den gewetensplicht zich van hem af te keeren.

Daartoe moet de protestant de geschiedenis leeren van den langzamen overgang van den monnik Luther.

Duidelijk zal uit dit werk blijken, dat Luther het slachtoffer was van een diep betreurenswaardig individualisme."

Wij gelooven dat dit doel is bereikt. Vooral in het 6de hoofdstuk, waar „Luther als kloosterling" wordt geteekend, vindt men de diepere oorzaken van zijn afval zoo duidelijk blootgelegd, dat men moeilijk kan twijfelen of zij lagen in zijn karakter, dat zich kenmerkte door een vertwijfelende angstvalligheid en een hoogmoedige eigengerechtigheid. Voor katholieken en zoekende protestanten, die de waarheid omtrent het verval der Kerk, over de misbruiken der aflaatpredikingen, over de persoonlijkheid van Luther en het misvormende zijner hervorming willen kennen, is dit boek een heugelijke verschijning.

De tweede Band zal in October kant en klaar zijn.

Sac. Rom.

Gerhard (A. H.) Vroomheid. Mij. „Ontwikkeling", Amsterdam.

Gedachtig aan onze roeping, om niet alleen het goede boek aan te kondigen, maar ook te waarschuwen tegen het slechte, nemen wij dit „geestelijk" werk in ons overzicht op.

Het is de herdruk eener vroegere uitgave (1908), die gegroeid was uit eene voordracht door den schrijver in 1906 gehouden voor de Vrijdenkers-Vereeniging „De Dageraad". De schrijver haalt ergens de woorden van Dr. Windthorst aan: „Kent gij de natuur des menschen dan niet, dat ge niet weet, dat hij, als hij niet meer aan God en zijn gebod gelooft, aan het dier gelijk zal worden?" Daar tegenover betoogt Gerhard dat ook de ongeloovige godsdienstig en vroom kan zijn, hetgeen hem echter dwingt de woorden „vroom" en „godvruchtig" op zijn manier uit te leggen.

Wij behoeven hier niet uitdrukkelijk te verklaren dat dit socialistisch tractaatje over „vroomheid" geen lectuur is voor geloovigen. Voor moralisten en theologanten is het wellicht niet geheel doelloos eens kennis te maken met de zonderlinge redeneeringen, waartoe het ongeloof zijn toevlucht moet nemen om logisch niet tot een platte stofvergoding te vervallen.

Sac. Rom.

Koenders O. S. C. (A.) Maria in den Eeredienst der Katholieke Kerk. 3 dln. Van Munster, Amsterdam.

Wij hebben dit werk nog niet gezien, maar met deze aankondiging willen wij helpen de belangstelling wekken voor een uitgave, die schrijver en uitgever eert. Het is een standaardwerk,

rijk geïllustreerd, over de verheerlijking van Maria in de Moederkerk, in alle landen en tijden.

Het eerste deel omvat de Maria-vereering, zooals deze gebracht wordt in de H. Mis, bij de toediening der H. Sacramenten en van talrijke Sacramentaliën.

Het tweede deel houdt zich bezig met de Kerkelijke Getijden, waarbij zich de bespreking aansluit van die devotie-oefeningen, welke óf voor liturgisch gebruik zijn aangewezen (Litanie der H. Maagd) òf hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk bestaan uit gebeden, die in de Liturgie zijn opgenomen (Angelus en Rozenkrans).

Het derde deel behandelt de feestdagen van Maria.

Men ziet, dat de schrijver zich ten doel heeft gesteld, de Maria-vereering te beschrijven zooals zij is neergelegd in de tallooze handelingen van den eeredienst niet alleen volgens den Romeinschen ritus, doch ook naar dien van de Oostersche Kerken en bepaalde kloosterorden.

Men deelde ons mede, dat de prijs van het volledige prachtwerk 75 gulden zal zijn en, begrijpend dat niet elkeen zich zulk eene uitgave kan getroosten, noopt dat ons degenen, die het wel kunnen, aan te sporen om zich niet onbetuigd te laten en de oprichting van dit monument ter eere onzer Moeder mogelijk te maken. Red.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Burg (C. P. J. Van der) Handleiding voor Ouderavonden. 2de deel. (Dl. XIII van Malmberg's Paedagogische Bibliotheek. (272) *f* 3.50. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Het eerste deel verscheen in 1921 en werd met groote waardeering ontvangen, die ongetwijfeld ook dit deel te beurt zal vallen.

Prof. van der Burg levert hier een uitstekend materiaal, dat wellicht wat meer methodisch gerangschikt had kunnen zijn, maar van onberekenbaar nut is voor allen, die ouderavonden willen beleggen.

De meest belangrijke onderwerpen komen ter sprake, waarvan wij slechts enkele even met den vinger aanwijzen om verlangend te maken naar kennismaking met dit waarlijk zeer verdienstelijke boek.

Zoo wordt gesproken en raad en voorlichting gegeven omtrent de moeilijke puberteits-jaren, lectuur, dansen, drinken en rooken, liefde, vereenigingsleven, zoogenaamde neutraliteit, praktische godsdienstkennis.

Het is een onmisbaar boek niet alleen voor opvoeders en jeugdleiders, maar niet minder voor ontwikkelde ouders, die ook hun deel wenschen aan het opvoedingswerk hunner kinderen. J. Laethem.

Ehrenfest (T.) Wat kan en moet het meetkunde-onderwijs aan een niet-wiskundige geven? (27) *f* 0.75. Wolters, Groningen.

Deze korte paedagogische voordracht wijst zonder overdrijving en zonder geringschatting, het meetkunde-onderwijs de rol, die het te vervullen heeft in de algemeene ontwikkeling der vermogens.

Graaf (C. van der) Over Beroepskeuze (42) *f* 1. G. Naeff, Den Haag.

Eerste nummers eener nieuwe reeks van „Opvoedkundige Brochures". Het boekje is goed in zijn soort, maar brengt geen enkel nieuw inzicht. En de vraag mag gedaan worden of ook op dit gebied niet te veel wordt versplinterd.

Kooi (H.) De Mondstanden der Nederlandsche Klanken. Met 40 Afbeeldingen en Toelichting. *f* 0.60. Noordhof, Groningen.

Goed bruikbaar bij het spreek-onderwijs. De afbeeldingen in elk geval heel duidelijk.

Stevenson (R. L.) Treasure Island. Bewerkt door A. G. Kranendonk. (210). *f* 1.90. Geb. *f* 2.10. Wolters, Groningen.

Het ligt niet in ons plan, zooals wij vroeger reeds zeiden, alle mogelijke schoolboeken in dit tijdschrift te bespreken. Dit geschiedt alleen, indien er eene bizondere aanleiding toe bestaat.

De keuze van Treasure Island, dat epoch maakte in de Engelsche literatuur dadelijk bij zijn verschijnen, vinden wij uitstekend. En wij zijn het ook (met een voorbehoudje) eens met G. K. Chesterton dat Stevenson is: „the first writer to treat seriously and poetically the aestetic instincts of the boy".

Maar er is hier reden eene vraag te stellen naar aanleiding van sommige voetnootjes van den heer Kranendonk. Ik vertaal er een paar uit het Engelsch:

„Hier laat de schrijver den dokter vertellen wat er gebeurde tijdens Jim's afwezigheid. Wat is het nadeel van deze methode? Op welke andere wijze had de schrijver te werk kunnen gaan? Zou dat beter zijn geweest?" (blz. 98.)

Verder vraagt hij den leerling, nadat Jim verteld heeft hoe hij de mannen in den rommel had zien zoeken, zonder veel ijver en denkend aan hun eigen gevaar: „Is het waarschijnlijk dat Jim dat heeft gezien?" (blz. 39.)

Op een andere bladzijde, waar wordt gezegd dat de kapitein de vlag op het huis handhaaft, ofschoon zij tot mikpunt dient van de kogels; vraagt hij: „zijt gij het eens met den dokter dat de kapitein verstandig deed de vlag daar te laten? Zoudt gij zoo iets van den kapitein hebben verwacht?" (blz. 110)

Of als de verloren gewaande Jim Hawkins plotseling terugkeert: „denkt gij dat de schrijver het juiste oogenblik heeft gekozen voor Jims terugkeer?" (blz. 111).

Ik begrijp heel goed, dat de heer Kranendonk den leerling wil leeren na te denken en zich rekenschap van het gelezene te

geven. Maar, nog afgezien van het feit, dat in de meeste der genoemde gevallen het gelijk aan den kant van Stevenson is, moet het niet een averechtsche paedagogiek heeten den zin voor kritiek, in onze dagen toch al zoo onmatig aanwezig, zoo vroeg reeds bij de scholieren te ontwikkelen? En geschiedt dat niet een beetje ten koste van het zuiver genieten?

Het is maar eene vraag, maar eene, die mag gesteld worden.

B. L. S.

Letterkunde en Kunst.

Kalff (Dr. G.) Westeuropeesche Leterkunde. Deel II. Hervorming en Renaissance. Uitgegeven en vermeerderd met een Levensbericht en Bibliographie door Dr. G. Kalff Jr. (241 en CXXXI.) Wolters, den Haag.

Het eerste deel, dat ging over de 15de en 16de eeuw verscheen in 1923 en kort daarna werd professor Kalff door den dood verrast.

Dit „gedeelte van een deel" door den zoon van den overledene uitgegeven, werd door hem persklaar gevonden in het schrijfbureau zijns vaders. En hij heeft het verrijkt met een zeer interessante levensschets van den hoogleeraar.

In de voorrede tot het eerste deel lezen wij: „Ik heb getracht, iets te doen zien van den staatkundigen, godsdienstigen en maatschappelijken grond, waaruit de letterkunde is gegroeid; iets van den inhoud en den vorm dier letterkunde zelve, iets omtrent hare makers en het publiek waartoe zij zich richtten.

Wat ik gaf mag slechts algemeene literatuurgeschiedenis heeten, die vrij wat gelegenheid tot vergelijking en tegenstelling geeft, die zich soms daaraan waagt.

Ook zóó beschouwd, is het niet meer dan pionierswerk."

Deze proeve van vergelijkende literatuurgeschiedenis kon, helaas, niet worden voltooid door het ingrijpen van den onverbiddelijken dood en het is te hopen dat de wensch van den overledene in vervulling moge gaan, dat zijn werk moge zijn „een opwekking tot deelneming aan studiën van dezen aard."

Wij verwachten in de gelegenheid te zijn in een der volgende afleveringen een artikel te plaatsen over beide deelen der Westeuropeesche Letterkunde, én om te waardeeren wat goed is én om eenige beschouwingen, die wij meenen dat niet onweersproken mogen blijven wat nader te bekijken.

Red.

Roland Holst van der Schalk (H.) De Voorwaarden tot Hernieuwing der dramatische Kunst. Met 30 Afbeeldingen en Register. (316) *f* 4.50. Brusse, Rotterdam.

Drie Hoofdstukken: I De Oorsprong der Dramatische Kunst. Wat de schrijfster daar vertelt over oorsprong van het spel bij de dieren en den mensch, van de kunst in de menschelijke ge-

meenschap, is wel een beetje verbijsterend door zijn biologische verklaring van den drang tot spel en kunst. Wie alles wil terugbrengen tot honger en liefde, tot den strijd om voedsel en den strijd om het wijfje, maakt het zich erg gemakkelijk; doch verklaart ten slotte niets.

II Vergelijking van eenige Hoogtepunten van dramatische Kultuur. In dit hoofdstuk worden in het licht gebracht de Grieksche tragedieën? het Japansche Nó-spel, het middeleeuwsche volkstooneel en het romantisch drama der Engelsche Renaissance.

Als ik heel in het begin al een zin lees als dezen: „eer uit de barbaarsche vruchtbaarheidsriten met hun huiveringwekkende excessen van sexueel orgiasme en bloedig-wreeden wellust het tragische kunstwerk geboren kan worden....", dan word ik wrevelig over de stelligheid en verzekerdheid, waarmee nu maar dadelijk hypothesen en droomen tot historische werkelijkheid worden bevorderd. En dan is mijn vertrouwen geschokt en loop ik maar spoedig over tot III: Het Verval van het Drama en de Voorwaarden zijner Hernieuwing. Maar hier is alles weer zoo vaag, dat het ons niet veel verder brengt. Zoo vernemen wij dat de burgerlijk-aesthetische tooneelhervormers vergeefs arbeiden, zoolang zij niet begrijpen „dat de arbeidersklasse, de eenige, die voor het ideaal eener nieuwe gemeenschap strijdt, ook de eenige is, in wie de drang naar het gemeenschapsdrama en het vermogen dit voort te brengen, kan ontstaan." Dat is enorm eenzijdig. Neen, dit boek bevredigt niet. Men voelt dat de schrijfster het onderwerp niet in haar macht heeft. W. Hofstee.

Walgrave Pr. (Alois) Het Leven van Guido Gezelle. Dl. II (386). Mij voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Wij hebben aan het eerste deel eene bespreking gewijd en ook gewezen op enkele tekortkomingen. Maar in het algemeen mogen wij deze volledige levensschets begroeten met voldoening en herhalen dat zij menige bijzonderheid geeft, die men elders vergeefs zou zoeken.

Kent gij hem niet?
 Guido Gezelle,
hem, om zijn dreunend Vlaamsche lied?
Kent gij hem niet, zoo leert hem thans,
 Guido Gezelle,
kennen in 't lied van der „Tijden Krans"
't lied van het dagelijksch Vlaamsche leven,
Met zijn genot en zijn smerten omgeven,
't lied dat van dagen en maanden luidt
en met den zang der eeuwigheid sluit."

Of men het boek van Cesar Gezelle of dit van Walgrave wil kiezen om den grooten Vlaamschen dichter beter te leeren kennen, moet natuurlijk aan de vrije keuze der lezers worden over-

gelaten. Wij verheugen er ons in dat beide levensbeschrijvers de legende (van den door zijn overheden vervolgde Gezelle,) die onrustbarend opgeblazen begon te worden, tot de meer normale verhoudingen der historische waarheid hebben teruggebracht.

Nuttige Kennis op Velerlei Gebied.

Carter (Howard) en A. C. Mace. Het Graf van Tut-Anch-Amon, ontdekt door wijlen Graaf Carnarvon en Howard Carter. Vertaald onder toezicht en met leiding van Dr. Obbink. Iste Deel (248) 104 Platen naar Photo's door Harry Burton *f* 4.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Door de opening van het graf van Tut-anch-amon en, laten wij het niet verhelen, door de handige en volgehouden reclame heeft het Dal der Koningsgraven bij Thebe een enorme belangstelling, welke die bij vroegere opgravingen verre overtrof, mogen vinden over heel de wereld.

De vraag is opgeworpen en door bekende Egyptologen ontkennend beantwoord, of ook inderdaad het gevondene alle vroegere vondsten overtrof. Hoe dat zij, het fraai uitgegeven boek, dat hier voor ons ligt, verdient onze belangstelling en niemand die de curiosa en kunstvoorwerpen in scherpe afbeeldingen heeft bewonderd, zal zoo ondankbaar zijn als menig bezoeker, waarover Carter klaagt, die na hun bezoek onvoldaan mompelden: „het was niet veel zaaks, ten slotte."

Dr. Obbink erkent in zijn inleiding: „men kan dit boek praematuur noemen. Carter zelf is de eerste om toe te stemmen dat de tijd voor een volledige beschrijving en waardeering van de schaten van dit koningsgraf nog niet is gekomen. Maar om met eenig oordeel ders onderscheids de verdere opgravingen te kunnen volgen, is de lektuur van dit boek een kostelijke voorbereiding."

Bovendien geeft de uitvoerige levensschets van Lord Carnarvon door Winfred Burghclere een aantrekkelijkheid te meer aan dit boek. Dr. M.

Flammarion (Dr. B. C.) Hemel en Aarde. Populaire Beschrijving van het Heelal. Vrij bewerkt door dr. B. C. Goudsmit. 3de dr. herzien door dr. H. Nort. (316) Thieme, Zutphen.

Flammarion had er slag van zijn wetenschap te populariseeren, en opende voor velen de deur, die anders wellicht ware gesloten gebleven heel hun leven lang. Het is alleen jammer dat hij soms te veel fantast werd en dingen vertelde, die alleen in zijn verbeelding bestonden. Waar hij vraagstukken aanraakt, die ook maar even met God of eeuwigheid verband houden, begint hij door te slaan en wordt voor argeloozen gevaarlijk.

Indertijd heeft dr. Stein een artikel in dit Maandschrift geschreven en door voorbeelden aangetoond hoe weinig hij zijn fantasie meester is en tot wat zonderlinge conclusie, die men

bij een geleerde heelemaal niet zou verwachten, hij komen kan.

Dit boek is vrij van dergelijke buitensporigheden. Alleen zouden wij willen, dat de bewerker hem liever liet spreken van de bewoonbaarheid dan van het bewoond-zijn van sommige planeten. Daarvoor ontbreken ons toch nog altijd de bewijzen.

Overigens is dit een goed boek, om den gewonen lezer eenig idee te geven van het heelal, en hem wellicht de oogen te openen voor de wonderen, die ons omringen. J. van Leeuwen.

Hemeessy. (M.) Calvin Coolidge. From a Green Mountain Farm to the White House. (197) 9 sh. Putnam, London.

Het leven van den president der Vereenigde Staten in kort bestek en in vriendelijke teekening.

Hij schijnt al zijn jaren door hard en regelmatig te hebben gewerkt; een zwijgzaam man, maar een vlot spreker als hij in het openbaar optreedt.

Geen romantiek, geen buitengewone gebeurtenissen, geen verrassend slagen (tenzij misschien zijne keuze tot president) houden den lezer in spanning.

Een eenvoudig en leerzaam verslag van een vruchtbaar leven.

Mr. R.

Jong (A. de) Handboek der Metaalbewerking ten dienste van Inrichtingen voor Nijverheidsonderwijs. 2de deel. Waltman, Delft.

Bij de bespreking van het eerste deel (Boekenschouw Juni 1924), die een hartelijke aanbeveling was van het werk, gaven wij den volledigen titel. Wij volstaan hier met te zeggen dat in dit tweede deel de machinale bewerking wordt behandeld op zoo degelijke wijze, dat het geheel nu een prachtwerk in zijn soort verdient genoemd te worden. En nog eens: dit is juist een boek voor de openbare leeszalen, indien zij aan hun roeping willen beantwoorden en ook den werkman gelegenheid bieden tot ontwikkeling en verdere bekwaming.

Moreux (Th.) Pour comprendre le Calcul différentiel, (223) 8 fr. Editions Scientifica, Paris.

De directeur van de sterrewacht van Bourges heeft een macht knappe, populaire boekjes geschreven. Wij hebben zijn geheimzinnige wetenschap der Pharaonen, zijn weerlegging van Einstein, zijn onderzoek naar het bewoond-zijn van Mars, zijn beschouwing over het leven na den dood, heel aardige boekjes ook om algebra en meetkunde te leeren op zeer origineele wijze.

Wat Moreux hier onderwijst over het differentiaal-rekenen is heel eenvoudig en niet minder interessant. Het is een goede inleiding tot die wetenschap en zij brengt wellicht den een of ander, die anders terugschrikt voor het moeilijke begin, dat hier zoo gemakkelijk wordt gemaakt, tot verdere studie.

Dr. J. de Sadeleer.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Applin (Arthur) De Schok van het Doodvonnis. (143) *f* 0.60. Geb. *f* 0.90. Paul Brand, Hilversum.

Het verhaal is sensationeel als de titel en vertelt van een man, die alle herinnering heeft verloren en als Hetherington wordt beschuldigd van moord en ter dood veroordeeld.

En als de stem van den rechter langzaam, als het luiden eener doodsklok, de vreeselijke woorden spreekt: „....gevoerd te worden naar de plaats, waar gij vandaan komt en te worden opgehangen", maakt de schok van het vonnis plotseling het geheugen wakker.

„Mylord, ik ben niet Sir George Hetherington. Opeens herinner ik mij alles. Ja, ik herinner het mij!"

„Ik ben George Dart, een journalist van de „Edinburgh Times". Ik was uit voor mijn jaarlijksche vacantie en ik zwierf over Dartmoor, en vischte er wat. Ik herinner het mij nu goed, ik zie alles zoo helder voor mij, alsof het nu juist gebeurd is. Hemel, ja, die vermoorde persoon is niet Oscar Soral.... dat is Sir George Hetherington.

De verdere verwikkeling en ontwikkeling moet de lezer in het boek zelf vinden. Hij kan er zich echter niet over verwonderen dat Soral met Carmen, die verwaarloosde vrouw van Hetherington, er vandoor wil gaan, want hij behoort te bedenken dat diezelfde Soral er ook niet tegen opziet zich schuldig te maken aan afpersing, aan moord en andere boevestreken.

Er komen nu eenmaal misdadigers voor in de wereld, ook in de werkelijke — en zij, die nooit van „slechte menschen" willen lezen, zullen hun keuze moeten vestigen op een ander soort lectuur.

Wij moeten echter hierbij voegen, dat geen enkele bladzijde wordt gebruikt voor naturalistische uitbeelding dezer schuldige, zoogenaamde liefde. M. v. W.

Baum (Vicky.) Tooneelingang. (334) *f* 1.25. Geb. *f* 1.75. N. V. Ontwikkeling, Amsterdam.

Elders hebben wij alreeds iets gezegd over de deeltjes dezer „Populaire Roman-Bibliotheek". Dit nieuwe is voluit slecht.

Een jonge opera-zangeres wordt door haar leermeester Rassiem verleid en dan verlaten. Haar smart en liefdeservaring maakt haar tot kunstenares.

Een andere voelt liefde voor denzelfden maëstro, maar deze wordt niet beantwoord wijl te schuchter verborgen, en het meisje vergiftigt zich.

Waaruit een bedenkelijke moraal is te trekken, zooals wij trouwens van deze schrijfster met haar „zeldzame openhartigheid" gewoon zijn. A. G.

Bojer (Johan) De laatste Viking. Uit het Noorsch door Logeman—van der Willigen. (264) Sijthof, Leiden.

Het is, gelijk de andere romans van Bojer, van eene ruigheid, die herinnert aan een ongeschoren kin. Maar ongeschoren, uiterlijk, zullen de rauwe Lindegaardsche gasten, die op de Lofotenvangst gaan, dan ook uit den aard van leven en bedrijf wel geweest zijn.

Frisch en zilt als de zeewind is dit verhaal van den man, wiens Vikingenbloed hem roept naar storm en wilde golven en doodsgevaar. Zijn vrouw wordt ziek van het eeuwig zingen der zee en voelt zich getrokken naar het land en zijn meer rustigen arbeid.

Bij haar kinderen zit reeds de tweespalt in het bloed: land of zee.

Dit alles wordt geteekend met een kracht en forschheid van lijnen, die onze bewondering afdwingen :Het onversaagde en luchthartige worstelen met de elementen, het ruwe leven op de Lofoten, het huizen in de kajuiten of hutten met de broeiende lucht van zweet, zee en teer, de gigantische kloppartijen met de Stavaeringers, de heldhaftigheid van redders, den eerbied in het aangezicht des doods — alles! En men voelt dat het echt is.

De manier, waarop eenige dier woeste knapen spreken over de vrouwen en haar behandelen, al wordt slechts meegedeeld en niet in zwoele tafereelen geschilderd, maakt het boek voorbehouden voor volwassenen. H. Str.

Braeme (Charlotte) De Schaduw van het Kwaad (143) *f* 0.60. Geb. *f* 0.90. Paul Brand, Hilversum.

Een gezellig romantisch verhaal in den ouden trant geschreven in eerlijk, klaar Hollandsch zonder eenige mooidoenerij. Deze schrijfster boeit den lezer zonder daarvoor middelen te gebruiken, die ook maar eenig voorbehoud zouden wettigen.

Drs. J. K. Vreesman.

Collinson Owen (H.) De Verdwenen Diamant. Uit het Engelsch door Ellen Eck. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Guy Rockingham viel uit den zevenden hemel toen hij de wonderlijke clausule van het testament hoorde: zijn schatrijke oom liet hem zijn geheele fortuin na, onder voorwaarde dat hij een reusachtigen familiediamant „telkens wanneer hij in dineror avond-costuum gekleed was, zou dragen als hemdsknoop, midden op de borst."

Die befaamde briljant was zoo groot als een fietslantaarn en vertegenwoordigde een waarde van een paar millioen. Het was dan ook de bedoeling van oom zijn neef, die zich natuurlijk schamen zou met zoo'n opzichtig sieraad in het publiek te verschijnen, wat minder de gelegenheden te doen zoeken, waar hij in avond-costuum behoorde te verschijnen.

Guy echter, als de meeste jongelui van onzen tijd een echte uitgaander, tart den spot van vrienden en kennissen, verschijnt met de juweliers-étalage op z'n borst, in het salon van een oude hertogin, en wordt bestolen.... tot zijn vreugde.

Uit dit geval ontspint zich dan een heele serie van koddige of tragische conflicten. Het wordt een strijd van belangen: politie, detective en krantenman, die den dief willen ontdekken en Guy Rockingham die den millioenen-diamant naar de maan wenscht en hoopt hem nooit meer terug te zien.

En dan zijn angst als hij ontdekt dat de dief, een berucht, onder pseudoniem werkend inbreker, een zoon is van goeden huize en de broer van het meisje, dat hij het liefste ter wereld vindt.

Maar alles komt op zijn teentjes te recht. Het blijkt dat deze verloren zoon zijn abnormale neiging om te stelen en met het gestolene weldaden te verrichten, aan een val uit een vliegmachine heeft te danken. Een slag op zijn hoofd, hem toegebracht door een ontevreden trawant, brengt zijn hersens weer in goede orde. Zoodat ongeveer alle menschen, die aan dezen roman hebben meegedaan, op het einde gelukkig en tevreden zijn.

De eigenaardige ontmoeting van Rockingham met de verliefde demi-mondaine is niet geschikt voor oogen en ooren van kinderen. A. G.

Courths-Mahler (Hedwig) Zijn Kind. Uit het Duitsch door J. P. Wesselink-van Rossum. (133) Swartsenburg, Zeist.

Courths-Mahler (Hedwig) Winnifred de Pelskoningin. Uit het Duitsch door J. P. Wesselink-van Rossum. (252) Swartsenburg, Zeist.

Daar komt een element in de salon- en boudoir-boeken van Courths-Mahler, dat wij liefst zouden gemist hebben.

Stelde zij vroeger hare lezeressen tevreden met haar binnen te leiden in adellijke kringen en voor te stellen aan baronnen, die om een haverklap de handen kusten van de dames uit het gezelschap of, als hoogste belooning voor toewijding en goed gedrag, de opofferende gouvernantes hunner kinderen trouwden, thans begint ze aan ernstiger dingen te morrelen.

In W i n n i f r e d is er sprake van een dier halfbovennatuurlijke wezens, een pruisisch officier, die de minnaar wordt van een gehuwde vrouw, en een eed doet tegenover haar man, dat hij zich aan niets verkeerds heeft schuldig gemaakt. Deze valsche eed om de schuldige te redden bezorgt den man heel wat gewetenswroeging, maar de andere overtreding lijkt hem van weinig gewicht.

In Z ij n K i n d gaat het over een onecht kind, door een jongen man gewonnen bij de gezelschapdame zijner moeder, en over het huwelijk met een andere, voltrokken om louter econo-

mische motieven, maar dat later, niettegenstaande het onechte kind, toch zeer gelukkig wordt.

Klaarblijkelijk heeft Courths-Mahler geoordeeld dat, om de leverantie te behouden van ontspanningslectuur, zij eenige concessies moet doen aan den geest des tijds.

Het is jammer voor haar, want (ofschoon de valsche verhoudingen niet worden goedgekeurd) kan men toch deze boeken niet aan jonge meisjes in handen geven. A. Gielen.

Davids (J.) Het Geheim van Freule Verhaaff. Een avontuur van detective Jackson (128) *f* 1.25. Geb. *f* 1.75.

„Boeken als deze scherpen het verstand en leeren denken," zegt de uitgever en hij heeft misschien gelijk. Maar dat hangt hoofdzakelijk van den lezer af. Als deze bij elk boek, dat hij leest, zorgt zich niet door den auteur te laten inpalmen, maar kalm en rustig overweegt wàt de man hem te vertellen heeft en zijn argumenten weegt, zijn fouten niet over het hoofd ziet en zijn gedachtengang onderzoekt in zijn logisch verband — ja, dan leert hij denken. En bij een simpele detective-roman is dàt zelfs niet uitgesloten, ofschoon ik vrees dat de meeste lezers niets anders vragen dan een uurtje in ontspannende spanning te worden gehouden.

Méér kan Freule Verhaaff ook niet doen. Het gaat hier over een snoodaard met zijn trawanten, die het lieflijk Bussum tot territoire van hun misdadige ondernemingen hebben gekozen.

Freule Verhaaff was op 19-jarigen leeftijd in het huwelijk getreden met den vlegelachtigen jonkheer Albert Verhaaff. Dat is zeven jaren geleden, maar Davids verzekert ons, dat zij nog zoozeer kind is gebleven, dat de goede Gooienaars haar altijd nog „freule" in plaats van „jonkvrouw" noemen.

Ook verklapt hij ons dat zij „droomde van liefde, een groote teedere liefde, die haar geheel zou vervullen, zooals een kamer vervuld wordt van den geur der bloemen."

Enfin, het gaat dan verder over een vergiftiging van een ouden baron, die dank detective Jackson mislukt, eene ontvoering van de freule, die eigenlijk jonkvrouw behoorde te heeten, een substitutie van haar door de zuster van Verhaaffs chauffeur — en eindelijk de ontmaskering. Jonkheer Albert Verhaaff maakt zich van kant in de gevangenis, zooals een telegram op de laatste bladzijde mededeelt, zoodat freule Verhaaff spoedig afstand zal kunnen doen van haar titel en trouwen met mijnheer Wessels. 't Is oveigens een onschuldig verhaal en er zijn menschen genoeg, die er plezier aan beleven. A. Gielen.

Huch (Friedr.) Pitt en Fox. (383) *f* 1.25. Geb. 1.75. N.V. Ontwikkeling, Amsterdam.

De „N.V. Ontwikkeling", van socialistischen huize, bedoelt zeer waarschijnlijk in de eerste plaats haar geestverwanten van lectuur te voorzien. Men versta dat echter niet zóó, als zou de

geboden ontspanningslectuur doorloopend crypto-propagandistisch zijn. Maar wel: dat met de grootste zorgvuldigheid al wat aan hooger leven herinnert, wordt vermeden.

Want van socialistische zijde moge nu al worden beweerd dat de laatste jaren ook in hun kringen religieuze neigingen voelbaar worden en het materialistisch monisme heeft afgedaan, toch is het opmerkelijk dat in hun literatuur zich zoo weinig van deze gevoelens openbaart, waaraan men eenig houvast zou kunnen hebben.

Trouwens, sprak Gerhard nog niet onlangs van „grondslagen, waarop een socialistische zedeleer gebouwd zou kunnen worden en een proeve van de methode om dien bouw tot stand te brengen?" Hetgeen toch inhoudt dat zij er nog niet is.

En geen zweem was er van te bespeuren in de reeds verschenen romans van Vicky Baum, die de verdwazing van hartstocht en wilde liefde uitstalden, noch is er te vinden in dit verhaal van Pitt en Fox.

Twee broers zijn ze, met heel verschillend karakter. Fox is een snoever; hij verzint allerhande verhalen, waarin hij een hoofdrol speelt. Hij zit vol van zich zelf. Een onschuldig meisje verleidt hij, en vindt zich daarna heel nobel als hij een paar marken over heeft voor haar kind.

Pitt is een jongen van veel grooter geestelijke gaven, maar hij kan nergens den vrede vinden. Geen vrouw, geen studie, geen arbeid kan hem op den duur boeien. Hij is trouwens bang door iets geboeid te worden en zoodra hij voelt dat iets hem begint te trekken vlucht hij weg.

De vader dezer twee jongemannen, leeft als weduwnaar een ongebonden leven.

Toegevend dat de karkterteekening der beide broeders, ofschoon eentonig door voortdurende herhaling van dezelfde lijnen, uitmuntend schijnt, meenen wij toch dat de indruk, dien dit verhaal zal maken, heel ontmoedigend is, want het dwingt den mensch in den tredmolen van het blinde noodlot, waaraan geen ontkomen is. A. G.

Montgommery (L. H.) Emily van de Nieuwe Maan. Uit het Engelsch door A. de Vries. (430) *f* 3.50. Tjeenk Willink, Haarlem.

Een fijngevoelig, teer-jong meisje blijft bij den dood van haar liefhebbenden vader „alleen op de wereld", maar gelukkiger dan de zwerveling van Hector Malot wordt zij opgenomen door een goedhartige, ofschoon erg bruuske tante op de landhoeve de Nieuwe Maan.

Met de haar eigen virtuositeit beschrijft Montgomery de wederwaardigheden en ondervindingen uit dit kinderleven, en zij doet dat met te meer overtuiging naarmate zij wondervoller dingen heeft mede te deelen. Waar bijvoorbeeld het kleine meisje op het puntje van een rots ligt en zich niet kan bewegen

zonder in een gapenden afgrond te storten, is het blijkbaar een genot voor de schrijfster, het meisje daar in de grootste kalmte te laten liggen, heel rustig biddend of denkend aan andere dingen alsof zij in haar bedje lag.

En later als het kleine ding in een droom ontdekt dat een jonge vrouw tien of twaalf jaren vroeger bij ongeluk in een open put geloopen en verdronken is, dan voelt men weer dat Mongoméry zichzelf van de waarschijnlijkheid dezer gebeurtenis overtuigt door eenvoudig op te merken, dat de Schotsche familie van het kind ook zoo iets hadden van helderziendheid.

Het boek is heel onschuldig, zeer prettig en onderhoudend geschreven en zal vooral in den smaak vallen van lezeressen.

M. v. W.

Salten (Felix) Bambi. Een Levensgeschiedenis uit het Bosch. Vertaling van G. H. van der Pek (192) Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Ja, een levensgeschiedenis van het hert, met daar omheen een prachtige teekening van het leven der dieren in de wildernis. Salten als schrijver heeft beteekenis, groote. Niet alleen om de uitbeelding, maar ook om de gedachte, welke hij steeds laat doorstralen, en die gewoonlijk van moraliseerenden aard is.

Hier staat in het midden der dierenwereld „Hij met zijn derde hand en vuur en donder", dat is de machtige mensch, die beschouwd wordt als een hooger wezen, totdat zij hem vinden (den strooper) met verbrijzelden schedel, bloedend en verslagen als zijn slachtoffers. Of uit deze voorstelling de conclusie mag worden getrokken, dat grootheid en macht steeds relatief is, afhankelijk van de onkunde en het niet-begrijpen der zwakkeren en minder-ontwikkelden?

Salten vermenschelijkt zijn dieren geheel en al. Zij redeneeren en spreken als in den Reinaart, en ofschoon de beschrijvingen van hun leven intiemer en weteschappelijker zijn dan in het oude epos, komt het ons toch voor dat de gedachten en monologen hoofdzaak zijn in de bedoeling des schrijvers en het doen en laten dezer dieren niet zelden eene illustratie wil zijn van de menschelijke maatschappij.

Trots deze onzekerheid is de levensgeschiedenis van Bambi een belangwekkend stuk lectuur. L. v. Acker.

Webster (Jean) Jerry. Uit het Engelsch door Quarles de Quarles. Illustr. van Jan Wiegman, (248) *f* 1.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

„Zij liet zich van den muur glijden en nam Jerry mee.

Wij zouden gaarne uw vaderlijken zegen ontvangen. Ik ga met hem trouwen, maar kijkt U toch niet zoo verschrikt. Hij is niet een echte ezeldrijver, noch een Magyaar, noch een wees, noch een orgeldraaier, noch — een van die dingen, die hij zeide

dat hij was. Hij is enkel een gewone Amerikaan en een volleerde leugenaar!"

Zoo spreekt de lieftallige Constance en de toon van deze voorstelling geeft een staaltje van den ganschen roman, als ik dien naam mag geven aan deze grappige vertellig.

De aanhaling verraadt den scherpzinnigen lezer allicht ook de intriege.

Een Amerikaansch jongeling, die zich doodelijk verveelt, heeft zich teruggetrokken voor een tiental dagen op een klein Italiaansch plaatsje. Hij heeft alles wat een Amerikaan redelijkerwijze verlangen kan: een menigte handdoeken, veel zeep en zacht gekookte eieren.... behalve het voornaamste: afleiding, waarnaar deze eenzaamheidszoeker al spoedig snakt.

Het lot is hem gunstig: in de nabijheid verblijft een landgenoot met een wonderschoone en zeer geëmancipeerde dochter. En de jonkman, om in de nabijheid dezer jonkvrouw te komen, verhuurt zich als ezeldrijver en vermoedt eerst heel laat dat het slimme meisje al heel gauw zijne onechtheid doorschouwd heeft en hem geducht voor zijne stoutmoedigheid laat boeten. Het is een aardig, geheel onschuldig vertelsel, dat iedereen, die niet tragisch van complexie is, zal kunnen smaken.

A. Gielen.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

John Galsworthy, de bekende Engelsche novellist en tooneelschrijver heeft zijn W o r k s in 21 deelen laten verschijnen bij Heinemann in Londen en voor driehonderd gulden kan men er de gelukkige eigenaar van worden.

Het is echter niet zoo zeer het feit dat wij hier „de gezamenlijke werken" hebben van een auteur, dat deze uitgave merkwaardig maakt, dan wel dit andere: dat G a l s w o r t h y zijne zwijgzaamheid heeft laten varen en ons vertelt van zijn werk.

Tot heden was hij een wanhoop voor nieuwsgierige stervelingen, reviewers en biografen. Zoodra men iets van zijn leven of werk wilde weten, dook hij weg als een slak, die men een tik op de voelhorentjes heeft gegeven, in haâr altijd gereede huisje.

Deze houding heeft hij thans laten varen en uit de inleidingen, die hij geeft voor zijn vele boeken, leert men den mensch en den schrijver kennen.

En van een schrijver, die zoo'n voorname plaats bekleedt in de tegenwoordige Engelsche literatuur, is het wel belangwekkend bijzonderheden te hooren, vooral over zijn kunst. Want zijn kunst staat wel apart, omdat hij zoo volkomen gebroken

heeft met de literatuur van den dag der Eilanders, en zich heeft aangesloten bij de grooten van voorheen, als Thackeray, George Eliot en Dickens.

Men behoeft maar te denken aan de hier te lande wellicht meest bekende Forsyte Saga, The Freelands, the Man of Property.

Hij raakt de ernstigste problemen, bestudeert de vertegenwoordigers van elke klasse, woelt de ingewikkeldste sociologische verhoudingen bloot, en hij legt den vinger op wondjes, die men zoo gemakkelijk en zoo gaarne verborgen houdt.

Hij is een satiricus met vriendelijk humeur over het algemeen en hij tracht zich vrij te waren van alle overdrijving.

Waar hij een zijner figuren laat zeggen: „the more I see of people, the more I am convinced that they are never good or bad — merely comic or pathetic". Men kan er zeker van zijn dat John Galsworthy hem dit woord heeft ingefluisterd.

Ik meen dat wij hier in Nederland reeds een „Galsworthy Club" hebben opgericht, hetgeen bewijst dat de kalme Hollander zich door dien schrijversroem heeft laten lokken uit zijn kalme onbewogenheid.

Deze bewonderende vrienden zullen uit de „inleidingen" van deze uitgave hun gevierden kunstenaar kunnen leeren kennen — het is de eenige bron, die tot nu toe open is.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

Boekenproductie. In 1922 kwamen van de pers in Duitschland 35.859, in Engeland 10.842, in Frankrijk 9432, in Italië 6336, in Hongarije 3837 boeken.

In Japan verminderde de oogst op opzienbarende wijze: kwamen in 1913 zelfs 44.566 boeken in 't licht, in 1919 was dat getal gedaald tot 34.493 en in 1920 tot 9848.

Tolstoi over Shakespeare. Over den smaak valt niet te redetwisten. Elke kwarteeuw heeft ook in literatuur en kunst zijn eigen mode. Het is bekend hoe de Franschen vroeger Shakespeare civiliseerden en het ruwe uit zijn stukken wegwerkten, zoodat ze ongenietbaar werden. Ook vindt men bij enkele personen vaak afwijkingen van den algemeen heerschenden smaak, waardoor zij er toe komen, en niet uit snobisme en zucht om anders dan anderen te denken, een algemeen erkende grootheid te kleineeren.

Zoo deed Tolstoi met Shakespeare. Thans zijn brieven openbaar gemaakt, waaruit blijkt dat de Engelsche dramaturg bij hem niet in tel was en hij diens kunst zeer geringschatte of eigenlijk heelemaal loochende.

Atlantis. Wij spraken over het onlangs verschenen werk dat

een grondig onderzoek was naar het bestaan van Atlantis en tot een bevestigend antwoord kwam.

De bekende abbé Moreux heeft nu ook een boekje van 96 bladzijden uitgegeven, waarin hij de vraag stelt: L'Atlantide a-t-elle existé? En „oui" zegt. Het is mogelijk dat hij gelijk heeft, maar ook zijne argumenten lijken ons niet van die kracht, dat men het aannemen moet.

Henri Ghéon heeft een abel of allegorisch spel gemaakt „à la manière des viex âges". Het verbeelt den Triomphe de Saint Thomas d'Aquin.

Die triomf wordt behaald op Lucifer, die met behulp van „Fausse Raison" en van „Fausse Foi" de menschen op het dwaalspoor zoekt te brengen.

Sint Thomas, met behulp der genade, verbetert de natuurlijke wijsheid van Aristoteles, schrijft zijn „Summa" en valt dan in een diepen slaap. En in dien tijd vergeet hem de wereld. „L'Homme Moderne" en de „Sens Commun" zoeken de waarheid in onrust. Lucifer laat monsters op hen los, dat zijn de valsche wijsbegeerten. En de moderne mensch zou krankzinnig zijn geworden, als de Kerk Sint Thomas niet had gewekt, zoodat hij met hulp van „Raison" en „Foi" de menschen weer terug kan brengen tot de klare waarheid.

Engelsche romans. K. Wybrands schrijft daarover in De Hollandsche Revue van Augustus het volgende:

„Zij kunnen niet zonder thee, die brave Angelsaksers; zij staan er mee op en gaan er mee naar bed. Geen moderne roman wordt in Groot-Brittannië uitgegeven zonder dat de held een knappe jongen is, „with a clear-cut face", en vlug met zijn vuisten. Hij slaat den marqué van het boek altijd bewusteloos met een slag tegen de punt van de kin.... en gaat dan subiet thee-drinken met de dame zijns harten.

Dat, en een geheimzinnige moord, die door een bovennatuurlijk-slimme detective tot klaarheid wordt gebracht, verzekeren het succes dezer naieve en ietwat vervelend-eenvormige lettervruchten." —

Geen Perskritiek. Op de Jaarlijksche vergadering van werkende leden der Vereeniging Nederlandsche Kunstkring op 11 Juni is het bestuur als volgt gekozen: J. Haver Droeze, president.. L. Bron, secretaris; W. Witgens, penningmeester.

De volgende motie is met algemeene stemmen aangenomen:

„De jaarlijksche vergadering van werkende leden der Vereeniging Nederlandsche Kunstkring op 11 Juli 1924 bijeen, overwegende dat goede perskritiek slechts sporadisch voorkomt en dat de hedendaagsche courantenkritiek, die hoofdzakelijk door onbevoegden geleverd wordt, een onzuivere, misleidende, verwarring stichtende factor is, verklaart, dat het instituut van perskritiek niet langer door de vereenigingen behoort te wor-

den erkend, besluit geen perscritici meer toe te laten tot de tentoonstellingen der Vereeniging." —

Problemen-ziekte. Unsere Literatur leidet an Problemenschmerzen. Diese eigentümliche Krankheit stellt sich gern ein bei Menschen, die nichts zu tun haben. Sie verschwindet überraschend schnell, wenn eine Aufgabe kräftiges zugreifen verlangt. Diese moderne Krankheit der Problemenschmerzen hat die unheimlichsten Folgen. Sie dreht das Auge, das Gott geschaffen hat, dasz es frei und kühn in die Welt schaue gleichsam um, so dasz es nun nach innen blickt, als wäre dort allein etwas zu sehen. Das Uebelste bei dieser Krankheit besteht aber darin, dasz sich die damit behafteten Patienten einbilden, die reifste Blüte einer immer mehr im Proletarische versinkenden Meschheit zu sein und ihre Blässe vornehm spazieren führen, Worte lallen, die gewöhnliche Sterbliche schon gar nicht mehr verstehen und eine Poesie produzieren, die wohl Ekstasen kennt, alle möglichen wunderlichen zustände und ich weisz nicht welche Utopien und Abstraktionen und Sublimierungen, nicht aber mehr das Leben, das wirkliche, das Reich der starken Leidenschaften, das Ringen um die konkreten Ideale eines Volkes. Da ist nur zu helfen dadurch, dasz man das Auge wieder auf die Dinge einstellt, auf die Wirklichkeit, auf das Menschliche und das Menschliche im Ringen um das Göttliche. (Fr. Muckermann. Der Gral: Aug. 1924).

Juist als bij ons!

Atlantis. Tegenwoordig houdt men vrij algemeen dat de bakermat der menschelijke beschaving moet gezocht worden in Egypte.

Maar er was ook eene theorie, en zij vindt nog verdedigers, dat er vroeger tusschen Afrika en Amerika een werelddeel (Atlantis) moet hebben gelegen, dat gelijdelijk is weggezonken in den Atlantischen Oceaan. Daar zou de wortel zijn van alle cultuur.

Dichters en romanschrijvers hebben dikwijls deze legende gebruikt om er hunne fantasie vrij en lustig mee te laten spelen.

Maar heeft die Atlantis-theorie eenigen grond?

Plato kent de legende. Maar heeft hij haar verzonnen of uit andere bronnen? Hesiodus en Herodotus reppen er niet van, en het is lang niet onwaarschijnlijk dat Plato, gelijk hij meer deed, in zijne verhandelingen, een romantisch verhaal uit eigen verbeelding ter toelichting heeft ingevlochten.

Er is zoo juist een boek verschenen: Lewis Sprence: *The Problem of Atlantis* (Spider, London, 10 sh. 6.), waarin het Atlantis-probleem wordt behandeld. De schrijver gelooft er aan. Hij zoekt alle historische, geologische, archeologische en ethnografische argumenten bijeen en schrijft ongetwijfeld het meest uitvoerige en gedocumenteerde boek, dat ooit over dit onderwerp is verschenen. Maar hij kan ons niet

overtuigen van het eertijdsche bestaan van Atlantis, omdat zijn bewijzen toch volstrekt nog niet overtuigend zijn.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE ZIJ EEN OORDEEL HEBBEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN - - - - ELKE MAAND - - - -

Geachte Redactie,

Dezer dagen kwam mij toevallig in handen een kataloog, die geen naam van uitgever vermeldde.

Maar wat hier te koop werd aangeboden was van dien aard, dat alleen reeds bij het hooren der titels iemand het schaamrood naar het voorhoofd moest stijgen.

Naast de titels werd in kleinere letters een beknopt overzicht gegeven van den inhoud, dat op zich zelf reeds liederlijk was.

Ik moet eerlijk bekennen dat ik nooit heb vermoed dat zulke zwijnenlectuur bestond en dat er koopers voor kunnen gevonden worden, is mij een raadsel.

Het is toch zeer zeker mogelijk dat zulk soort van ontuchtige boeken in beslag worden gekomen door de politie en de drukkers en verkoopers worden vervolgd.

Misschien bent u in de gelegenheid daarop eens de aandacht te vestigen van degenen, die het recht en den plicht hebben in te grijpen en de slachtoffers van dergelijke schandelijke ondernemingen te beschermen tegen de corruptie.

Ik zend u den Kataloog, waarvan boven sprake is; wellicht dat u het nuttig vindt hem in handen te geven van de justitie, opdat zij op de hoogte kome van wat er onder de burgers van ons land, wordt verspreid. Als deze aanslagen op de deugd en goede zeden niet als misdaden worden beschermd en streng gestraft, ontbreekt er stellig iets aan onze wetgeving.

Met de meeste hoogachting, Uw dn.

J. v. d. K.

Antwoord: De catalogus, dien u ons toezendt, kenden wij reeds en ook de naam van den uitgever is voor ons geen geheim. De man is trouwens reeds drie malen veroordeeld wegens het te koop aanbieden van zedelooze boeken en platen.

Laten wij u zeggen, dat er in ons land nóg erger wordt rondgevent.

Evenals de handel in blanke slavinnen is de pornografische

boekhandel sterk georganiseerd en op de meest geslepen manier wordt de waar aan den man gebracht.

Dergelijke catalogen worden in gesloten enveloppen gezonden aan menschen, uit wier levenswijze men meent te mogen besluiten, dat zij op zulke vuiligheden belust zijn. Later, als hun vunzige begeerlijkheid is opgewekt, door het lezen van de omschrijvingen bij den titel, wordt hun op voorzichtige wijze meegedeeld, waar de verboden boeken, platen en in den laatsten tijd films (en de afgrijselijkste) te verkrijgen zijn.

Wat uw meening betreft, dat de justitie op de hoogte moet worden gebracht, kunnen wij u verzekeren dat het volstrekt onnoodig is. De zedelijkheidspolitie heeft op dit terrein niets meer te leeren; zij kent de verkoopers en dikwijls ook de drukkers héél goed, maar juist om de groote geheimzinnigheid waarmede deze te werk gaan, is het uiterst moeilijk in te grijpen met eenig resultaat. Toch kunnen wij u verzekeren dat vroeg of laat die misdadigers erin vliegen. Het bedrijf is echter zoo winstgevend naar het schijnt, dat al weer spoedig de zaak op denzelfden voet wordt voortgezet en alleen de behoedzaamheid wordt verdubbeld.

Toch gelooven wij, dat de justitie meer kan doen tegen het voortwoekerend kwaad dan zij op het oogenblik doet. Want het aanbod is waarlijk niet altijd zoo geheim als in dit geval.

Er zijn hier te lande uitgevers, die zoo goed als uitsluitend pornografie en vuile boeken verspreiden, en heel openlijk. Hun naam en adres staat duidelijk op hun cataloog, maar zij geven aan hun werk een wetenschappelijk tintje of bieden hun platen aan als kunst-albums.

Men behoeft echter maar een blik te slaan op dergelijke producten om dadelijk te begrijpen waar het om te doen is. Zelfde namen van schrijvers zijn dikwijls gefingeerd en de titels „professor" of „medisch doctor" worden er bij gevoegd om het publiek zand in de oogen te strooien en het te doen gelooven dat het werkelijk gaat om eerlijk-bedoelde publicaties.

Dat de overheid werkelijk niet strenger kan ingrijpen in dezen vermomden pornografischen handel, heeft menigeen al verwonderd. Maar er is, dunkt ons, juist dit jaar een kentering ingetreden en de vele bekeuringen, waarvan wij hooren, doen ons gelooven dat men ernst begint te maken met het schoonmaken van den Augias-stal. Red.

* * * Uit een schrijven van een katholiek geestelijke en leeraar, die niet duidelijk genoeg laat uitkomen of hij zijn epistel bestemde voor Eigen Kring, veroorloven wij ons toch een klein fragment aan te halen en geven hem de verzekering dat hij over het „treurig verschijnsel" gerust een artikel mag plaatsen, onder beding echter dat, als het in zijn beschouwingen noodig

mocht blijken personen op de kaak te stellen, hij ook met zijn vollen naam onderteekent. Hier volgt voorloopig het citaat, waarop wij doelden:

„....Is het geen treurig verschijnsel dat een manneke als Gijs Bertels plaats vindt in een katholiek tijdschrift om Van Cooth en vooral Felix Rutten als kwajongens te behandelen? Dat is nu al weer eenige weken geleden, maar ik heb nog geen blad of tijdschrift ontdekt, waarin hij eens aan zijn ooren wordt getrokken om zijn aanmatiging en onbeschoften toon. Neen, nog teleurstellender. Het eenige tijdschrift, namelijk Opgang, dat zinspeelde op den laffen en dommen aanval tegen Rutten, deed dat op eene manier, die eer aan aanmoediging dan afkeur laat denken. Dat moet er nog bij komen. Ik kan heel goed hebben, dat iemand een afwijkende meening verdedigt en belachelijk vindt wat anderen nog zoo min niet vinden, maar dan moet hij dat niet doen alsof hij de heele wereld is en tegen zijn uitspraak geen beroep open staat. En vooral iemand, die als Bertels nog niets heeft gepraesteerd, waarop hij fier kan zijn, past meer bescheidenheid. Men beweert wel dat men zonder bescheidenheid het gemakkelijkst verder komt, maar dat zegt nog niet, dat een fatsoenlijke manier is van verder komen.

Ik hoop van ganscher harte dat in uw Blad dergelijke jongensstreken nu eens niet dood worden gezwegen."

Een kort antwoordje. Toch voelen wij voor zwijgen nog het meest. Het is natuurlijk altijd een beetje onprettig als je in het publiek wordt uitgescholden, maar niets zeggen en stil doorloopen is het verstandigst. De nageroepene wordt er werkelijk niet minder op.

En overigens is het van heel weinig beteekenis, of een zekere mijnheer Bertels een vers mooi of leelijk vindt. Zoolang het niet gaat om hoogere belangen kan men de schouders ophalen en zwijgen. Het misselijkst van het geval is, dat jonge, ongare snuiters door een paar ouderen, die graag „cher maître" spelen, worden opgehitst. Red.

BRIEVENBUS.

Dr. H. S. te R. Uw schrijven ontvingen wij, maar uw bezoek bleef jammer genoeg achterwege. Het zou te wijdloopig worden de geheele kwestie op het papier te zetten, en wij noodigen U daarom dringend uit, het beloofde bezoek bij ons te brengen, zoodra U weer in Amsterdam komt.

M. S. te H. „N.V. Ontwikkeling" is meer een soort van socialistische Uitgevers-Mij., te oordeelen naar den toon der boeken, die daar verschijnen. Ik meen ook dat de romans, die zij uitgeeft, eerst in „Het Volk" verschenen.

L. J. Pr. te N. Dat andere boek van Moreux vindt u besproken in Studiën (Juni). De titel luidt Les Confins de la Science et de la Foi.

J. D. te A. Bij Segboer den Haag: Ik wil zelf mijn draadloos ontvangstation construeeren. ƒ0.90. Er bestaan een massa boekjes over dit onderwerp.

Mr. H. te R. Dat werk verscheen dit jaar bij Nijhoff te 's Gravenhage. De volledige titel is Dr. K. H. Boersma: Allard Pierson. Een Cultuur-historische Studie. Geb. ƒ 10. Ruim 500 bladzijden. Ja zeker, uwe veronderstelling dat ook het leven wordt behandeld, is juist. Heel het eerste deel is daaraan gewijd. In het laatste deel wordt u behalve der geschriften van en over Pierson ook eene lijst van zijn manuscripten aangeboden.

J. R. te H. Een kleine vergissing. Het door U bedoelde Lilith is geen herdruk van Emants' gedicht van dien naam, maar een maandblad gewijd aan occultistische wetenschappen. Wij hebben maar één proefnummer onder oogen gehad. Genoeg om te zien hoe bijgeloovig onze moderne wereld is.

L. v. d. Br. te 's-Gr. Het beantwoorden van deze vraag, die met politiek in verband staat, ligt niet op onzen weg. En wij hebben er trouwens ook geen verstand van.

C. G. te A. In het pas verschenen werkje: Goede Opnamen met kleine Filmkamera's bespreekt Idzerda de voordeelen van vlakke films boven rolfilms. Het voornaamste, in ons oog het eenige maar dan afdoende voordeel is, dat men de vlakke films elk afzonderlijk kan ontwikkelen in den ontwikkelaar, dien zij individueel noodig hebben.

De rolfilm wordt als strook ontwikkeld, dus alle opnamen op één flim in denzelfden tijd en denzelfden ontwikkelaar. Men begrijpt het nadeel.

L. v. d. H. te G. Vraagt een kort historisch overzicht van de Nederl. Handel Maatschappij, die dit jaar haar eeuwfeest vierde. Men deelt ons mede dat de Maatschappij zelf een feestuitgave met historisch overzicht heeft ten geschenke gezonden aan personen, die daarvoor in aanmerking kwamen. Voorts hebben bij het feest de groote bladen bijzonderheden gegeven.

En dan nog een goed samenvattend artikel van F. Schoepp in het Haagsch Maandblad.

B. L. te O. Wij ontvingen een schrijven van den heer J. C. van den Muyzenberg, den vertaler van Peter Krasnow's boek: „Van den dubbelen Adelaar naar het roode Vaandel". Uit dat schrijven maken wij op dat alleen het eerste deel van dezen roman thans is verschenen, maar de twee andere spoedig zullen volgen. Het eerste deel verplaatst ons in het Rusland van vóór den oorlog. Wij bespreken dit boek in volgend nummer.

PIERRE DE RONSARD.

Slachtoffer van literaire mode.

11 September was het vierhonderd jaren geleden dat Ronsard werd geboren en alom heeft men woorden van lof gehoord ter eere van den „gentilhomme Vandomois".

Men moet zich echter niet verbeelden dat Pierre de Ronsard gedurende deze vier eeuwen onafgebroken is gevierd als den „prince des poètes", die met zijn Pléiade eenmaal het geheele letterkundige leven van zijn tijd beheerschte.

Hij is een van de vele kunstenaars, door wier lot men toonen kan de ongestadigheid van menschengunst, de wisseling van den smaak, de vaagheid van het begrip kunst.

Er was geen al te groote overdrijving in zijn woorden, toen hij in trotsche zelfbewustheid zijn hekelaar Grévin durfde toevoegen:

Tu ne le peux nier: car de ma plénitude
Vous êtes tous remplis; je suis seul votre étude;
Vous êtes tous issus de la grandeur de moi;
Vous êtes mes sujets, et je suis votre loi;
Vous êtes mes ruisseaux, je suis votre fontaine,
Et plus vous m'épuisez, plus ma fertile veine
Repoussant le sablon, jette une source d'eaux
D'un surgeon éternel pour vous autres ruisseaux.

Karel IX, Maria de Médicis, Elisabeth van Engeland overlaadden hem met vorstelijke eerbewijzen; Tasso bracht het handschrift van zijn epos naar Parijs om Ronsard te raadplegen, de Italianen begroetten hem als den Franschen Petrarca, de Académie des Yeux Floreaux de Toulouse zond hem als blijk harer bewondering een zilvere Minerva. Maar Ronsard wist het wel:

Que l'homme est malheureux qui ou monde se fie!
O Dieux, que véritable est la philosophie
Qui dit que toute chose à la fin périra
Et qu'en changeant de forme une autre vêtira.

Of hij echter een oogenblik heeft vermoed, dat deze wet der vergankelijkheid zich zoo ras zou voltrekken aan zijn eigen werk: zijn Oden, Sonetten, Hymnen en zijne „Discours des Misères de ce Temps".

Hij stierf in de laatste maand van 1585 en het nageslacht haastte zich den geliefden dichter te vergeten. De monumentale uitgave zijner „Oeuvres" in 1623 bezorgd door Garnier, is het praalgraf geworden van zijn roem.

Van 1629 tot 1857, heeft men het werk van dezen kunstenaar met de taal, „cet incomparable inventeur de rythmes, d'images et de mythes" zooals hij thans weer heet, links laten liggen. Zoo zeldzaam waren zijn bewonderaars, dat er gedurende die meer dan twee eeuwen geen behoefte bestond aan een nieuwe uitgave.

Wat was er gebeurd? Niets ergers dan wat op kunstgebied elke vijf en twintig jaren geschiedt. Een criticus was opgestaan en had met een ernstig gezicht zijn landgenooten verkondigd dat die Ronsard toch eigenlijk behoorde tot de „poêtes fameux qu'on ne peut plus lire". De geweldige Arnould vond het een schande voor Frankrijk dat men die ellendige versjes zoo had kunnen overschatten.

La Bruyère schudde het geestige hoofd en vond dat Ronsard de ontwikkeling der literaire kunst minstens voor een eeuw had achteruit gezet; Voltaire noemde hem een knoeier met de taal.

En de mode was en bleef geruimen tijd dat men, als men blijk wilde geven van goeden smaak, het neusje moest ophalen voor de kunst van Ronsard. Dat was nu eenmaal de mode! En een gansche kudde scribenten, die niet gaarne achterlijk wilden schijnen, behandelden de nagedachtenis van den eens zoo gevierden dichter met hooghartige minachting, omdat zij niet begrepen dat een vorm wellicht vreemd kan zijn voor een later geslacht, maar wat eenmaal een meesterwerk is, dat ook blijven zal ten allen tijde.

Toen de mode om te mallen met Ronsard of hem dood te zwijgen een paar eeuwen geduurd had, kwam allengs de tijd voor „daden van eenvoudige gerechtigheid".

In 1828 sprak de vermaarde kritikus Sainte-Beuve, toen nog medisch student, bescheiden en schuchter (want het was een waagstuk) als zijne meening uit: dat Ronsard een grootmeester verdiende genoemd te worden in het rijk der kunst.

En alle jongelieden onder de 25 begonnen te beweren, dat zij het altijd wel gedacht, maar niet hadden durven zeggen.

Zoo is het gebleven: Ronsard erkend als dichter. Brunetière getuigt dat hij geen schoonere sonnetten kent dan die van Ron-

sard (je ne connais guère de plus beaux sonnets); Faguet is van meening dat Vigny, Victor Hugo, Leconte de Lisle hem niet als hymnen-zangers hebben overtroffen en wat betreft „la grande satire" geeft men hem een plaats onder de grootsten.

Misschien is zijn roem nu voor goed gevestigd, want hij is lang genoeg dood. Maar het is toch mogelijk, dat deze of gene jongeling, die behoefte gevoelt om met iets nieuws voor den dag te treden, straks komt vertellen, dat Ronsard toch eigenlijk een ellendige poëtaster is. Dan zullen honderden hem bijvallen, want nergens is de humbug grooter dan op het gebied der kunst. Zelfs in de dameswereld is de tyrannie der mode niet driester en.... belachelijker.

A. GIELEN.

LETTERKUNDIG LEVEN IN ZUID-AFRIKA.

Een Boek over Humor.

Een nieuw boek, getiteld: „Humor in die algemeen en sy uiting in die Afrikaanse Letterkunde,[1]) — waarmee de Zuid-Afrikaner, F. E. J. Malherbe, onlangs aan de Amsterdamsche Universiteit de doctorstitel in de Ned-Letteren verwierf — herinnert ons weer 't verheugende feit: de frisse, jonge opbloei van een letterkundig leven onder onze stamverwanten in Zuid-Afrika.

Evengoed als wij de Vlamingen lezen en waardeeren, moeten wij ook belangstelling tonen in het werk der Zuid-Afrikaansche dichters en prozaïsten, mogen wij geenszins onverschillig staan tegenover de verrijking — door hèn — van onze eigen literatuur. Zeker, de veelal van het „Hoog-Hollands" afwijkende Zuid-Afrikaansche taal belemmert 'n weinig de lectuur hunner boeken, maar blijken achteraf — voor wie èven wil dóórzetten! — de moeilijkheden niet zeer miniem en wordt men tenslotte niet heerlik en ruimschoots voor die moeite beloond?

Dit boek over Humor schijnt ons, vooral in twee opzichten belangrijk:

1e. het werpt een nieuw licht op het wezen en de aard van „humor";

---

[1]) Uitg. Swets & Zeitlinger, Keizersgracht 471, Amsterdam. 1924.

2e. het brengt ons (Dl. II) o.a. in nadere kennis met de beste en voornaamste der Zuid-Afrikaanse literatoren.

In zijn Inleiding vermeldt Dr. Malherbe, dat het woord „umore" waarschijnlik 't eerst ten tijde der Renaissance werd aangewend in aestheties-psychologiese betekenis. Want oorspronkelik was 't 'n mediese term, om volgens de verhouding van „vochten", aanwezig in 't menselik lichaam, een karakter en temperament te definiëren. Doch — wat zeer merkwaardig is! — dit woord werd omstreeks 1600 in Engeland gebezigd ter aanduiding van „starre eenzijdigheid of eksentrisiteit". Toch lijkt me deze „turn of mind", na de voorafgaande uiteenzetting, niet zo moeilik te volgen! Tijdens Shakespeare stond 'n humorist zo ongeveer gelijk met iemand, die onconventioneel, excentriek of grillig was. Vervolgens werd er met het woord „humor" zeer willekeurig rondgesprongen. Addison voelde zich gedrongen in zijn „Spectator" (1711) mee te delen: dat humor door 't verstand moest worden geleid, ja, door 'n nauwkeurig oordeel. En, zo zegt Dr. Malherbe: „die grilligheid en oorspronkelikheid van beskrijwing, verwaarlosing van gewone estetiese gebruike in die speling van 'n lugtige fantasie en 'n gevoelige temperament; maar veral die deureenmenging van skerts en erns, van vrolikheid en weemoed, het in die 18e eeuw in Engeland 'n rijke skat van humor opgelever."

Eigenaardig verward bleven de begrippen omtrent „humor": men noemde lange tijd „humorist", iemand die „de l'humeur" bezat, d.w.z. knorrig of gemelijk was! In de 2e helft van de 18e eeuw verschijnen er ook in Frankrijk z.g. humoristiese werken. En in Duitsland? Wel, Herder vindt de humoristen even zonderling als beminnelik; in hen ziet hij verenigd het verhevene en het komiese der menselike zielen. Zo naderen we dus al meer en meer de juiste definitie. Echter, pas in de 19e eeuw werd het begrip „humor" door verschillende aesthetici wetenschappelik bestudeerd en wel op de eerste plaats door J e a n P a u l in zijn „Vorschüle der Aesthetik" (1804).

Dit inleidende hoofdstuk besluit Dr. Malherbe met de volgende woorden: (dat) „in humor beide die gevoel van die heerlikheid van die lewe en dié van sy onvolkomenheid na vore tree, waardeur tussen die tragiese en die komiese 'n innerlik verband ontstaan, sodat niks as waardevol voorkom wat nie deur sy begrensing komies sou kan word nie, niks as komies wat nie op

waarde kan aanspraak maak niet." Bij humor moeten we niet denken aan 'n eenledig, maar aan een samengesteld gevoel.

Mèt psychologen en aesthetici acht Dr. Malherbe humor een modern verschijnsel. Reeds in Socrates en later in Shakespeare leefde — volgens hem — de „eerste grootmoderne mens". Maar door Montesquieu, Lessing, Richardson en Rousseau zou „die selfanaliese 'n groter tijdperk vir die kuns laat aanbreek: 'n magtiger natuurliefde en 'n vuriger drang na nuwe waarheid en hoëre skoonheid". De ware humor kantte zich tegen de sentimentaliteit der 18e eeuw, want „teenoor Richardson en sy navolgers staan 'n rij van geestige Engelse schrijvers met hul sonderlinge verbinding van erns en luim"....

In Engeland is 't Fielding met wie — volgens Dr. Malherbe — „de objectieve humor" — d.w.z. 'n humor, die in 'n persoon 't komiese en verhevene tot 'n eenheid verbindt — zijn intrede doet in de Engelse roman, en als 'n biezonderheid in de behandeling van 'n karakter door Fielding merkt hij op, dat deze 't komiese en verhevene niet naast elkaar plaatst, maar direkt verbindt tot humoristiese eenheid. Hij weet 't amusante met 't ernstige te doen harmoniëren in die eigenaardige, gemengde stemming, die humor heet. Daartegenover krijgen we voorbeelden van „subjectieve humor" o.a. bij de schrijver Laurence Sterne (1713—1768) in zijn „Tristram Shandy" en zijn „Sentimental Journey", wiens invloed zich vooral in Duitsland deed gevoelen. Toch wordt de louter-geestigheid van Sterne vaak ten onrechte met „humor" bestempeld. Sterne, evenals Cervantes, gaven die wel, echter geen „hogere humor" zoals men bij Shakespaere vindt. Conclusie: De 18e eeuw is rijk aan „humor" geweest.

Doch waartoe nog langer de historie van „humor" meegedeeld? Men zal die zelf in dit boek makkelik kunnen volgen. Liever tans een sprong gemaakt naar het hoofdstuk, waarin Dr. Malherbe ons zijn eigen gezichtspunt opent, een zelfstandige blik over de wijde humoristiese velden!

Vrij algemeen vat men „humor" op „als die suiver vermoë om die lag op te wek, afgesien van enig gevoel" en zó komt humoristies eenvoudigweg gelijk te staan met 't lachwekkende. Neen, dan wist Vader De Genestet 't beter, toen hij sprak van: „een rijke taal vol geest en.... ingehouden tranen" — Op originele en scherpe wijze wordt door de schrijver zijn onderwerp be-

licht, toon hij ons aan, hoe er in humor allereerst een gevoelselement te bespeuren valt, ook een element van rustige bespiegeling, van opmerkzaamheid, van vergevende spot en vooral van waarachtige liefde. „Want" — zó zegt hij — „humor is die gave van liefde, 'n vergoeding aan die moderne tijd vir sy grotere las en druk; maar ook in sy innigheid van harmoniëring van skerts en erns, vreugde en smart, geluk en weemoed, 'n uiting tewens van gemoedsverfijning na die uitgelate lag van die antieke blijspel en middeleeuse klug". En even verder: „Op levenshouding komt dit veral aan: 'n wêreldbeskouwing waarin na versoening tussen werkelikheid en ideaal gestrewe wordt." En so, tenslotte, is humor: „'n wijse van mense en lotgevalle skertsend-ernstig te betrag met behoud van innerlike vrijheid."

Dit boek, getuigend over-'t-algemeen van 'n brede, waardeerende, ja zeer universéle blik — die, gelijk er in wordt opgemerkt, ook de „humorist" eigen moet zijn! — doet ons, katholieken, soms wat smartelik aan. 't Is wanneer wij weer horen: 'n schrijnende dissonant, die, naar 't schijnt de meest-zuivere harmoniën wil verstoren; 't is als de begrippen-verwarring weer „Babylonies" mag heten en 't eeuwige „misunderstood" zich opnieuw laat gelden! Zó ook hier:

„Humor vereis vrije ontwikkeling van die individu en 'n rake blik vir die teenstrijdighede wat andere aanneem as konvensioneel in orde, en goed volgens die bestaande moraal. So is menige humoris vrij anti-sociaal en loop hij lig die ergernis op van d o g m a t i e s e g e e s t e. (Voetnoot:) Ik herinner er aan die b o s e l u i m i n s e k e r e k r i n g e t e e n d i e g o e i e P a l l i e t e r." *) Laat ik de bekende en pijnlike Pallieter-kwestie niet weer oprakelen, maar wel even in 't krijt treden voor die „dogmatiese geeste" en die „sekere kringe", welke de „goeie Pallieter" zooveel onrecht hebben aangedaan! Want 't is duidelik, — men hoeft tans de schoen niet aan te trekken, omdat hij toevallig past, maar wel omdat hij pasklaar is gemaakt, — dat er hier gezinspeeld wordt op de handelwijze van het geestelijk gezag, dat destijds waarschuwde tegen den paganistischen geest van dit boek.... Mocht men nu toch eens eindelik begrijpen, wáár 't tenslotte om gáát!

Hoe ontzaglik veel wij kunnen genieten, hoe intens gevoelig wij ook zijn voor de literaire schoonheid van dit werk — voor

*) De spatieering is van mij. L. D.

de jubelende hymne op de stralende natuur! — wij kunnen, neen, wij mógen 't niet aanvaarden als een schoonheidsgave van de opperste soort. Want, nu we hier vinden een verheerlijking louter van der zinnen genot, wordt dit boek voor de zwakke mens licht een gevaar.

En tans rijst de vraag alléén reeds uit 'n oogpunt van redelikheid: — waarom zou niet de Kerk, evengoed als elke wèreldlike overheid, die haar „veto" uitspreekt, zo zij wil, over toneelstuk of film — 'n censuur, die men duldt! — hoe zou dan niet de Kerk — Zij, in wáárheid onze zórgvolle moeder — haar kinderen mogen vermanen, hun zielen te onthouden van een benevelende zinnen-drank?

Zeer raak is de ziening van Dr. Malherbe, waar hij, als 't eigenlike wezen van humor eerder wijst op 'n zwaarmoedige, dan op een blijmoedige ondergrond: „Wie 'n grondtrek van pessimisme in sy wese het, kan die diepere antitese van die wereld die beste aanvoel," en eveneens wanneer hij zegt: „Te grote gebondenheid aan die realiteit kan selfs humor uitsluit, daar die nodige vrijheid van bespiegeling en de verbinding met die ideale nie bereik word niet". Vernuftig is ook zijn aanstippen van de vermoedelike oorzaak der afwezigheid van humor bij de Tachtigers en de humoristiese bloei onder Achttiende-eeuwers en huidige Vlamingen, n.l. bij de eersten een gemis, bij de tweden een overvloed aan 'n zekere naïeviteit: „het liefdevolle sien van die naïef-komiese wat soveel meer 'n jongere land of natuurrijke levensverhoudinge kenmer, as 'n verintellektualiseerde kultuur of tijdstip daarin." De volle betekenis der uitdrukking: „zin voor humor te bezitten" acht Malherbe „nie soos in die populêre spraak verstaan, die vermoë om die lagwekkende van 'n persoon, handelwijze of situasie snel te kan vat nie — want dit kan nog alleen vir die komiese pleit — maar om ook onsself in humoristiese beligting te zien. Dit veronderstel innerlike grootheid, krag van logiese toepassing en 'n stemming teenoor die wereld en onsself wat gebaseer is op rijke, eerlike en versoenende innerlike ervaring." De humorist moet vooral ook de volgende eigenschap bezitten: sympathie. Want dèze juist doet hem — achter het uiterlik — lachwekkende — ook het waardevolle, het diepere ontdekken. En niet minder waer is dit: „Vele mense

leer om hul grense van grootmenslike simpatie uit te sit eers deur die broederskap van smart."

Dr. Malherbe onderscheidt een l a g e r e en een h o g e r e h u m o r. De eerste „verklaar die kwaad en dwaasheid met goedmoedige skerts en is rijk aan gevoeligheid, wat in die innigheid van ons bespigeling van die wereld onsself 'n laggende of skertsende tevredenhed opwek" enz. Deze humor, die graag vertoeft op de markt, of waar 't volk vergaderd is, noemt Dr. Malherbe „'n stille in den lande" (voorbeelden o.a. bij Sterne, Beets). Maar de hogere humor is die van hem: „wie bittere lewenservaringe deurgemaakt het en die leë ijdelheid van die lewe of van die maatskappij of 'n bepaalde orde in naakte lelikheid aanskou het en genoegsaam bo sy verskeurdheid en hartstog kan uitstijg, om sy lag te laat gaan oor die ongeregtigheid en huigelarij, die ondank en laagheid van die mensdom", enz. (Voorbeelden o.a. bij Shakespeare, Breêro, Querido). Hoeveel nuances in humor er ook moge zijn, „ten slotte", zegt Malherbe, „is humor tog die gawe van die liefde."

De volgende hoofdstukken van 't eerste deel bevatten nog biezonder-interessante uiteenzettingen over: Humor en Satiere, Humor en Ironie, Humor en Tragiek, waarover ik hier, bij gebrek aan ruimte, niet langer kan uitweiden.

Op meesterlike wijze geeft Dr. Malherbe, in 't IIe deel van zijn boek, een beknopte karakteristiek van het Zuid-Afrikaanse volk. Het volk, wiens levensdagen doordrenkt zijn van de bittere lijdensdrank, maar trots zijn nameloze ellende — hóóg hield geheven hart en hoofd in gróte, édele fierheid; het volk, dat zelfs, zó tranen-rijk, de lach niet heeft verleerd!

„Waar tragies gely word sien ons die diepste van 'n persoonlikheid hom uit in die wijse waarop die lye ondergaan word; dáár vind ons 'n beeld van sy diepte en sy hoogte; die innerlikste openbaring van sy nooit-vermoede grootheid, van die fijnste weefsele van 'n persoonlikheid, van die verborgenste roersele van 't mensehart. Of die persoonlikheid sal standhou of ondergaan, wordt die vraag; of hij sedelik gebroke uit die strijd sal kom. Sal die grootheid van sy innerlike tragies verwoes word? Sal die vijandelike magte seëvier? Of sal die liggaam vernietig word, opdat die siel mag lewe?

„Maar waartoe" — zo vervolgt Dr. Malherbe — „weer die storie van ons sterfte? Genoeg as u wete dat ons worstelstrijd

heroïeke tragiek was, en dáár die oorwinning van ons lije lê waar die vrije gees geen boei duld nie. U vind daar selfs die glimlag weer, die vrijheidsadem van ontuitroeibaarheid. Siedaar ook in één woord wat ons hoogste humor is!

Heviger dan wij ons kunnen voorstellen was 't lijden van 't Afrikaanse volk, geweldiger dan de grote smarte-zangen der Zuid-Afrikaanse dichters bij machte zijn ons dit te suggeréren! Eindeloos, zodat de historiese realiteit hier alle literatuur overtreft. 'n Afgemarteld, verdrukt, verdreven volk! Maar 't dierbaarst was hem z'n vrijheid, ja, daarvoor had 't, grandioos, z'n harte-bloed veil.... En ziet! — schoon naar de schijn verwonnen en geknecht, rijst — als uit d'as lichtomstraalde phoenix! — z'n triomferende ziél, door lijdens goudene loutering heerlik en sterker dan te voren, en breidt de brede wieken uit, om op te stijgen hóóg boven 't gekerkerde lichaam!....

Sprekende over het leed en de herrijzenis van zijn volk, zegt Dr. Malherbe: „dit alles is van tragiese skoonheid, wat alleen die hoogste begenadigde huiverend sal uitbeeld. En sy weergave sal n' simfonie wees. Deur smart tot heerlikheid, deur ironie tot hoë humor!"

Volharding, ziedaar een der schone eigenschappen van de Boer, volharding tot aan 't bittere einde! Berusting óók, in tegenspoed en rampen, ziekte en dood! Maar niet zo sterk zou hij zijn, zo hem niet schraagde een hógere kracht, God, waarop hij bouwt en vertrouwt: „Die vrijheidsdrang wat vir geen ondergang of dood gestuit het nie en altijd weer 'n nuwe hoop gewek het, wortel diep in die religieuse grondslae van ons volksziel"

Opmerkenswaard lijkt me, — in dit verband — de volgende opmerking van Dr. Malherbe, verderop in z'n boek: „Die geloof is vir die humoriste iets waar hul nie sonder kan nie."

Aandoenlik is een gedichtje „Eenzaamheid" van Jan Celliers, dat hier gedeeltelik wordt aangehaald, waarbij ik de bekoring om 't even over te pennen, niet kan weerstaan!

„My vuurtjie en ek is op wag —
my vuurtjie en ek alleen;
  die awend-ster
  wink al van ver
en die velde slaap omheen.
.. ..

Maar al is ek ver van die skaar
in eenzaamheids woning getrede,
ek voel mij soos een
Met die Heer alleen —
'n kind aan sy boesem tevrede."

Wie 't meest-bekende Zuid Afrikaanse gedicht, Celliers' „Die Vlakte", aandachtig leest, zodat hij de vele mooie beelden op zich laat inwerken, krijgt ongetwijfeld een grootse indruk van 't weidse Afrikaner-land „waar" — gelijk Dr. Malherbe 't hier uitdrukt — wolkgevaarte hul rijke las laat stroom oor weiland en akker in smagtende dorheid en weer 'n wondere vrugvaarheid te voorschijn roep; waar serene nagte en majestueuse môre-glore, ons sonneskijn en bloue hemel altijd weer vreugde in skoonheid skep."

Geen wonder, dat dit imponérende en toch zo lieflike land z'n invloed niet mist op 't gemoed van de Boer, die één wordt met z'n vlakte met z'n velden en randen. Geïsoleerd van 't grote stads- en van 't sociale leven, „so het sy wêreldbeeld in horisont steeds meer uitgesit, dog sy oog ook meer geskerp geraek vir die waarde van die kleine in die grote relativiteit van alle waarde-bepalinge."... . „Deur dit alles en veel-meer het 'n sekere gemoedshoogheid so essentiëel vir die humoristiese lewensgevoel, ontwikkel".... „Dié hoogheid, wat sy geestesadel is, kenmerk ook die warm-menslike simpatie wat vergewend spot."

In verband hiermee moet ook sy bekende gasvryheid genoem wordt. Om die vuurtjie saans of op die breë stoep na die arbeid van die dag, tree die gewenste rus in vir die bespiegelende idee wat diep in die volle rijke lewenservaring tas. Hier maak ons kennis met die lugtige skerts en vrolikheid, maar ook met die weemoedig-glimlaggende herinnering: die lag met die traan."

De Zuid-Afrikaanse vrouw wordt ons geschilderd als zeer ernstig van aard, wanneer plichten en strevingen haar roepen tot zelfopoffering en lijden. Haar haat is, evenals haar liefde eenmaal opgewekt, een blinde macht, die medogenloos, tot zelfvernietiging toe, haar voortdrijft. Zij kent geen omwegen, geen geschipper met de vijand, maar volgt de ingeving van haar hart en natuur. Zij is, zegt de schrijver, minder humoristies aangelegd dan de man. Haar grootste glorie, haar eerekroon bestaat in 't geweldige uithoudingsvermogen, dat zij steeds, maar vooral in oorlogstijd, wist te tonen; dit maakt haar tot een ongetemde

leeuwin op de onherbergzame vlakte; even groot in haar onbuigzame wil, als in haar hartstocht voor 't vrijheidsideaal, getuige dat aangrijpende Vrouwenmonument te Bloemfontein! Laat mij hier mogen herinneren aan de heldinne-moed der Afrikaanse moeders, zo menigmaal door dichters bezongen! Kent ge niet die schrijnend-droeve liederen, waarin 'n hevige, brandende moeder-smart wordt uitgeschreid, op zeer eenvoudige, ontroerende toon? Twee simpele voorwerpen als daar zijn een „seepkissie" en een „Blikkie" — maar voor een moeder van diepe tragiek en onschatbare waardij, want: 't eerste werd tot doodkistje van haar lieveling en 't andere tot 't laatste lieve bezit, dat haar nog restte, herinnering aan de door oorlogsramp gestorven kindertjes — deze zijn 't motief, waarop sublieme gedichtjes werden gebouwd! Luister naar de hartverscheurende slotregels van: „Seepkissie":

„Hulle het jou in England gemaak, seepkissie,
Om hier vir ons kinders als doodkis te dien:
Hulle het vir jou lijkies gevinde, seepkissie,
En ik het jouselve as doodkis gesien."

ne van „Die ou Blikkie".

„Verbeelding — dit is alles nou,
Wat ik nog het: laat my dit houd!
Ag, armsalige ou blikkie,
Jy is myn anker teën die rouw!"

Als een der voornaamste eigenschappen van de Afrikaanse volksziel noemt de schrijver nog: weemoed en verlangen; weemoed vooral om 't verleden, verlangen, dat zich hoopvol naar de toekomt richt: „Luister na die opgeruimde taal van wie sy weemoed wil verheel. Die humor moet u leer gewaar in die ligte bewe van 'n mondhoek, of die nerveuse aanpak van die sakkie tabak, in die flonkering van 'n dowwe blik, in die preweling van dankbaarheid na ramp en tëslag in die berusting as die skaduw ees val."

Dr. Malherbe gaat dan na, hoe „humor" zich ontwikkeld heeft en vertegenwoordigd is in de literatuur van zijn volk. De begin-periode zou hij bijna de spot-periode willen noemen: „Steeds weer tref u, selfs in die banaalste rijmelarij, die inherente blijmoedigheid van dié Boer en sy wondere vermoë om onder alle omstandighede nog tyd te vind vir spot".

't Afrikaanse volk dankt voor 'n deel z'n bredere literaire vor-

ming aan de oprichting van die Genootskap van Regte Afrikaners (1875), — waarmee ook de geschiedenis van z'n taalbeweging begint — want de verdienste van dit genootschap is o.a. hierin gelegen: (dat 't) „die mins ontwikkelde aktief vooral laat deelneem aan die vorming van homself en die bevordering van sy eie taal en tradiesies.".... „Die taal van die genootskap was die ongekunstelde van die volk met 'n eie frisse geestigheid wat dikwels in die idioom self lê".... De voorliefde van de Afrikaner voor een grappige vertelling, voor spookgeschiedenissen — dit alles wordt hier in den brede uiteengezet en door diverse citaten verduidelikt. Verschillende auteurs noemt ons de schrijver; veel vooral deelt hij mee over de moderne Zuid-Afrikaanse prozaïst: Jochem van Bruggen. Deze, een der talentvolste onder de jongeren, verdient biezonder onze aandacht. Twee zijner voortreffelike boeken, n.l. „Op Veld en Rande" (1920) en „Ampie" (1924) hoop 'k, in 'n volgend artiekel uitvoerig te bespreken. Ook de humor, die we hier rijkelik vertegenwoordigd vinden. Onder de schrijvers, welke Dr. Malherbe behandelt, vermeld 'k nog: C. J. Langenhoven: „'n mooi voorbeeld van 'n humoris, wat die teenspraak in ons daelikse lewe so raak weet te vat en prijs te gee aan sy kostelike spot; wat met sy geniale woord die weg baan tot dade en met sy sprankelende geestigheid opposiesie laat uiteenspat en ons Afrikaanse maatskappij 'n vuurdoop laat ondergaan van pragtige vrolikheid; maar wat ook die rijkdom besit van stille mymering en weemoedig glimlaggende herinnering." — Een aardige opmerking maakt Dr. Malherbe wanneer hij zegt: „Algemeen is by humoriste die liefde vir kinders". Zó ook hier, bij senator Langenhoven, die preekjes schreef in kinderlike trant en herinneringen weergaf uit z'n eigen jonge jaren. „Langenhoven is ook sy lewe lang 'n kind gebly. En soos vele humoriste skrywe hy vir sy klein vriendjies verhale en versies".... (bijv. zijn lief-naïeve „Liefdes-Onzin, 'n Wiegeliedje!)

Bovendien is Langenhoven ook als moralist van beteekenis. Pittig en vol levenswijsheid zijn z'n leerspreuken. Hij weet 't volksgemoed te pakken en vàst te houden!.... Doch, hier niet langer bij stil gestaan, want 'k wilde nog even komen tot de bespreking van 't IVe hoofdstuk (Dl. II), dat getiteld is: „Humor in Tragiek", waarbij Dr. Malherbe als voorbeeld koos hèm, wie onder de uitmuntende Zuid-Afrikaanse dichters en schrijvers

bovenàl 'n eereplaats toekomt, — ik bedoel: C. L. Leipoldt. Beter dan Dr. Halherbe hem ons schetst, zou 'k dat kwalik kunnen: „Daar is skrywers wat in eie sieleweedom dit soms enkel nog kan uitsnik in woorde vol van saamgeprangde ontroering soos Breêro of Verlaine. Daar is ook andere wat die diepste menslike lye, die skeurendste menslike smart en die skrijnendste herinnering van gans 'n nasie weer kan deurleef; maar met bijna bowemenslike mag die stormende ontroering kan bedwing in heldhaftige strewe na berusting, waar haat en bitterheid verstom:

„Bedaar, bedaar my hart, al kraak jy ook
„Ons moet die drimpel oor al breek ons dood".

„So is my ook Leipoldt. By hom meer as by enig ander vind ek die gekonsentreerde oorlogsleed van gans ons smartverlee. En die magtigste uiting daarvan in „Oom Gert vertel en ander Gedigte". Ja! Oom Gert vertel!.... Zelden, dunkt ook mij, is de ontroering heviger, machtiger, het meeleven intenser dan bij dit gedicht! Voelen we 't niet als 'n snik, 'n traan, die telkens wordt weggeslikt, terwijl 't hart, 't arme gebròken hart, nog zo vol is van ellende, en bitter oorlogswee? Vóór onze verbeelding zien wij de grijsaard, de oogen roodgeweend, z'n stem doorfloerst van smart.... doch 't hoofd fier omhoog, gróót in z'n lijden, sterk, ook al heeft hij verloren, wat hem 't liefste was! — Mij is dit prachtige gedicht, doortrild van echt-menselik verdriet, van 't eerste ogenblik af aan, een heerlike openbaring geweest van wat er leven kan onder een diep-beproefd, gemarteld volk! Wie voelt hier niet méé 't harteleed van die eenvoudige, edelaardige Boer?

Aan deze dichterlike vertelling is ook „humor" niet vreemd, de „deur humor gebroke tragiek". En terecht wordt die door Dr. Malherbe bestempeld als volgt: „(maar) hier is die tragiese in aksie, die gedramatiseerde sielsepiek, die oorlogsmart met humor geobjektiveer in 'n lydende mensesiel."

Leipoldt is niet alleen, als humorist, „die groote waardekenner", maar ook „die groote waarde-ontdekker". Dit openbaart zich vooral in zijn warme liefde tot de natuur, die hem ook lyricus maakte. Mooie, tere, fijngevoelige en zuiver-aangevoelde gedichtjes heeft hij geschreven! Ik denk hier o.a. aan verzen als: „Os Ou Doringboom", „Oktobermaand", het bredere en o zo diepe „Aan myn ou vrind" en „in die Konsentrasiekamp"!

Wat er leeft en arbeidt in Zuid-Afrika is méér dan waard met belangstelling en waardeering te worden gevolgd. Dankbaar zijn

we voor dit nieuwe boek, dat ons zo veel meedeelt, en op zulk 'n boeiende wijze, over 't verre Afrikaner-land en over 't leven en streven zijner bewoners. Moge voor 'n volk, dat zúlk 'n lijdensweg bewandeld heeft, eindelik dóórbreken die blije zon van wáre vrijheid, voorspoed en vreugd!

„Moed, mense, hou moed!
„Die kwaad sal verander in goed
„Die morelig kom uit díe duister."

LIDWINA DIEPENBROCK.

„EEN UURTJE MET...."

Een achtentwintig-tal bij ons min of meer bekende letterkundigen stelden Frédéric Lefèvre in staat, ons bekend te maken met hun karakter, strevingen en geestesrichting, hun oordeel over menschen en boeken en allerlei andere bijzonderheden, waarvan men vermoeden kan, dat zij luistergrage ooren zullen vinden. Wij hebben hier dus een soort interviews, waardoor wij die persoonlijkheden nader leeren kennen.

Merkwaardige uitspraken krijgen wij te hooren, niet alleen over literatuur, maar ook wat betreft hun levensopvattingen. Lefèvre verstaat de kunst om de menschen aan het babbelen te-krijgen niet slechts over oppervlakkige dingen, maar ook om hen hun meer intieme gedachten en gevoelens, te laten openbaren.

Natuurlijk vonden velen het een welkome gelegenheid op deze wijze het publiek over zich zelf in te lichten en zullen bereidwillig genoeg zijn geweest om de wereld te verkondigen hoe zij over verschillende kwesties dachten en schreven. Dat neemt natuurlijk niet weg, dat wij in dit boekje, het is nog geen 275 bladzijden groot, veel vinden dat de aandacht waard is en ons inderdaad een verrassenden kijk geeft op werk en mentaliteit van menig schrijver.

Ziehier het oordeel van Henri Bordeaux over de toekomst van den roman:

„Ik geloof slechts aan den roman der analyse. Hij behoort tot de groote Fransche traditie, de traditie der moralisten, die gaat van Montaigne en den H. Franciscus van Sales naar André Gide en Marcel Proust.

Lefèvre (Fréderic). Une Heure avec....

Wat is ook eigenlijk een romanschrijver?

Hij is de historicus van het leven van zijn tijd. Een romancier, dien men niet zou raadplegen als men de geschiedenis schrijft van den tijd, waarin hij leefde, moet al een zeer minderwaardig talent zijn geweest.

De Fransche kunst is heel logisch, soms al te. Het leven is het zoo weinig, zoo grillig vooral. Een persoon kan uit vele persoonlijkheden bestaan, die als in lagen boven elkaar liggen; wij zagen dat bij Dostojewski, wij vinden het terug bij Marcel Proust, in de manier waarop hij het leven benadert. Zelfs zijn ruige stijl past misschien bij de subtiliteiten van ontleding.

Bordeaux noemt vele schrijvers, die de menschen en toestanden van het oogenblik juist weergeven, onder anderen Carco.

Hij vindt het jammer dat de dichters in onzen tijd ontbreken en betreurt den vroegen dood van Péguy. Deze zou de smarten van den oorlog en zijn edele schoonheid (?) hebben uitgebeeld, zooals niemand dat kon.

Er is veel talent bij de jonge prozaschrijvers, besloot hij, maar zij kennen niet altijd genoeg het métier. Hun werk is meestal niet af en er ontbreekt de volmaaktheid aan, die er den duur van moet waarborgen.

Van Alphonse de Chateaubriant, den schrijver van slechts twee, maar zeer geroemde, romans: „Monsieur de Lourdines" en „La Brière", vinden wij de volgende uitspraken:

„De grootste dwaling van den kunstenaar is zich te wenden tot den kunstenaar, dus tot dengene, die op hem lijkt. Wel wordt zijn geest door deze aanraking gescherpt, maar zijn scheppend vermogen verliest er door in kracht en oorspronkelijkheid. De artiest als artiest moet eenzaam blijven, als mensch echter moet hij zich onderdompelen in het gemeenschapsleven, maar ik voeg erbij: zonder eenige bijgedachte van te gaan waarnemen of analyseeren."

Op Lefèvre's vraag, welke zijne lievelingsboeken waren, antwoordde Chateaubriant: Wanneer ik aan dit woord (livres de chevet) zijn volle beteekenis geef, dan denk ik aan de godsdienstige idée. Ik ken geen grootere boeken dan de Navolging, de Epistels van Sint Paulus en de Geschriften der Kerkvaders. Alle godsdienstige gedachten trekken mij aan.

Jean Cocteau, een zeer modern schrijver, geeft dezen raad ten beste: Vooral aan de jongelui zal men mishagen, als men

werkelijk nieuw is. Jonge menschen zijn bijna altijd de kampioenen van een oude anarchie, die hun ooren en oogen dichthoudt. De modes der voorloopers zijn erger dan de officieele modes; men moet aan geen van beiden toegeven en in quarantaine weten te leven.

Roland Dorgélès, de schrijver van het wonderlijke „Saint Magloire", uit zich op zeer scherpe wijze over „La Nouvelle Revue Française", waarvan hij den geest gevaarlijk noemde en des te gevaarlijker omdat hij over heel Europa wordt verspreid. En toen Lefèvre eene poging deed om dien geest te verdedigen, wijl toch zoovele schrijvers van naam en faam aan de Revue medewerken, antwoordde Dorgélès: Het is mogelijk dat al de schrijvers die gij opsomt, medewerkers zijn aan de Revue; maar zij hebben er niet den geest van. Dien heeft slechts één: André Gide. Als hij geen invloed oefende, zich tevreden stelde met boeken te schrijven, die weinig werden gelezen, zou ik mijn tijd niet verspillen met hem te bestrijden. Maar hij heeft op een groep van jonge schrijvers een noodlottigen invloed, die mij smart. Daarom kies ik partij tegen hem. Zijn boeken stooten mij en grootendeels ben ik het eens met de kritiek van Massis.

Ik veroordeel André Gide niet alleen uit naam van de katholieke levensopvatting, welke de mijne is, maar ook uit naam van mijn moreele gezondheid.... Wij zijn vóór geneesmiddelen, hij is vóór vergift. Hij wil de zielen voorlichten maar hij brengt ze in verwarring. Niet de deugden hebben zijne belangstellingen, maar de smetten. Ik weet wel, het kwaad trekt veel meer aan dan het goede en daarom gaan zoovele jongelieden naar Gide. Ik ben er echter gerust op, dat zij zullen terugkeeren. Deze mode gaat voorbij als zoovele anderen en Gide zal dan op het tweede plan de plaats innemen die hij verdient.

Ik moet dus verstaan, vroeg Lefèvre, dat in uwe romans gij u laat leiden door bezorgdheid voor de moreele orde.

Ongetwijfeld! Gij hebt zeker het woord vergeten van Saint Magloire: „elk woord, dat niet strekt om het leven beter te maken is ijdel." Welnu, ik zou wenschen dat ik dat woord op al mijn romans kon plaatsen.

Georges Goyau, de eminente katholieke historicus, oordeelt dat de hedendaagsche romanschrijver heel wat zonden beschrijft, maar hem ontgaat maar al te dikwijls de beteekenis van de zonde. Dat is een der gevolgen, ziet U, van een zeker leeken-

dom en men zou een zeer interessante studie kunnen schrijven over de weerklanken van het laicisme op literair gebied.

Hij haalde zijn eigen woorden aan, uitgesproken voor eene studenten-vereeniging tien jaren geleden.

„De psychologie der groote schrijvers der 17de eeuw wordt steeds beschenen door het licht der christelijke overlevering. Juist omdat zij in ieder van ons twee menschen voelen, kennen zij den mensch op zoo bewonderenswaardige wijze.

Te zeldzaam zijn tegenwoordig de romans, waarin het besef van plicht een krachtige rol speelt. De strijd tegen de zonde of tegen de verzoeking tot zonde, die tegelijk de eer en de moeite is van ons bestaan, wordt over het algemeen veronachtzaamd of miskend door de aanhangers der zuivere leeken-psychologie en onze verbeedingsliteratuur verraadt maar al te vaak onbekendheid met deze pijnlijke en edele conflicten."

Merkwaardig is het dat deze volbloed katholiek zijn opleiding genoten heeft aan de neutrale school.

„Het lyceum van Orleans en van Louis le Grand waren mijne kweekplaatsen," glimlachte hij op een vraag van Lefèvre.

François Mauriac, De auteur van de zonderlinge boeken: „Le Baiser du Lépreux" en „Le Fleuve de Feu" komt dadelijk met zijne verklaring: Je suis romancier, je suis catholique. c'est la qu'est le conflict.

En als de interviewer het voor een schrijver een voorrecht vindt dat hij katholiek bezield is, katholieke milieux kent, zeldzame eilanden waar men niet van de ontwrichting der moderne maatschappij heeft geleden, antwoordt Mauriac: „Ik geloof ook dat het een voorrecht is voor een romancier katholiek te zijn, maar ik geloof ook, dat het voor een katholiek gevaarlijk is romanschrijver te zijn. Diens roeping is het, het menschelijk hart te bestudeeren, de hartstochen te schilderen, alle afgronden te peilen. Dat dit uit christelijk oogpunt beschouwd, groote gevaren meebrengt, valt niet te betwisten en alle redenen, die men opgeeft, als daar zijn: noodzakelijkheid voor den mensch zich zelf te leeren kennen, gelegenheid om de leelijkheid der hartstochten aan te toonen, beteekenen allemaal niets. Wat moet men dan doen als men romanschrijver is? Trachten stichting op te wekken? Maar dan pleegt men verraad aan zijn kunst door de natuur geweld aan te doen.

Och, men is niet billijk ten opzichte van den katholieken

romancier, die staat tusschen de menschelijke werkelijkheid en zijn plicht om goed te doen. Uit dit oogpunt zou men wel eens een studie mogen wijden aan René Bazin, tegenover wien onze generatie zeer onrechtvaardig is en voor wien ik eene groote bewondering gevoel; aan Emile Baumann en vooral aan Louis Artus, wiens werk belangrijk studiemateriaal is, omdat hij aan het dilemma tracht te ontsnappen.

In mijn volgende romans, ging hij voort, zullen mijn personen hoe langer hoe minder door het catholicisme zich laten leiden, en toch zal het katholiek werk zijn, doordat de allertreurigste gevolgen worden aangetoond, die het gemis van katholiek levensinzicht na zich sleept. Alleen door menschen ten tooneele te voeren geheel staande buiten alle godsdienstig leven, toont men de ontzettende leegte dezer zielen, vooral bij vrouwen zoo gevaarlijk.

Wij halen deze enkele uitspraken alleen aan om eenig denkbeeld te geven van wat dit boek den literatuur-vriend heeft te bieden. Zoo ergens dan geldt het zeker in kunst en letteren: zooveel hoofden, zooveel zinnen; maar het is toch niet onaardig de heeren hun meening eens te hooren zeggen. En daartoe stelt Lefèvre zijn lezers in de gelegenheid met de uitgave dezer onderhoudende colloquia. HANS HEYNEN.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Boeken, Bladen en Tijdschriften.

Aan Opgang (27 Sept.) ontleenen wij dit bericht: „terwijl „Onze Eeuw" met ingang 1925 verdwijnt, wordt de verschijning aangekondigd van twee nieuwe maandschriften en een nieuw weekblad. Sedert eenige weken bestaat reeds een ander nieuw weekblad, orgaan der actualisten: „De Vaderlander". Men kon vermoeden, daar „Opbouwende Staatkunde" er in opgenomen was, dat ook Dr. Verviers onder de stichters en medewerkers behoorde. Doch het blijkt nu, dat dit niet het geval is; want de Centrale Uitgeverij Gebrs. van den Boogaard te Oisterwijk meldt, dat binnenkort bij haar zal verschijnen: „De Vaderlandsche Kroniek", algemeen weekblad tot opwekking der nationale energie, onder hoofdredactie van Dr. Verviers.

De Wereldbibliotheek gaat „Spel en Dans", geïllustreerd maandblad voor tooneel, opera, dans en film, lanceeren, onder

redactie van Simon Koster, B. van den Ligtenhorst Meyer en F. M. Huebner. Het nieuwe blad stelt zich tot taak een schakel te vormen tusschen het publiek en de tooneel-, opera-, dans-, en film-kunst in haar beste uitingen en zal tevens een voortzetting zijn van „Het Masker" welks medewerkersstaf hiervoor aanmerkelijk is uitgebreid, terwijl ook de omvang en het illustratief gedeelte belangrijk zijn vergroot. Men zou nu meenen, dat „Het Masker" verdwijnt. Doch dit is ook al niet het geval. Het wordt gereorganiseerd en zal opnieuw verschijnen.

En last not least: „De Gemeenschap" een maandschrift voor Katholieke jongeren onder redactie van Jan Engelman, Maas, en H. Kuitenbrouwer, met Albert Kuyle (L. Kuitenbrouwer) als secretaris der redactie. Vele binnen- en buitenlandsche medewerkers worden genoemd: Feber, Willem Nieuwenhuis, Henr. Bruning, prof. Roels, Knuvelder, Gerard Bruning, Wies Moens, Karel van den Oever, Papini, Maritain enz. enz."

In Nieuw Nederland (26 Sept.) spreekt Karel van den Oever de hoop uit dat deze jongeren: „positie nemen tegen de liberale kultuur (genre Scharten), tegen de intellektueele eenzijdigheid van „De Beiaard", tegen de zoetwater-ethiek van „De Stem", tegen het a-Katholicisme van Dirk Coster."

In het letterkundig Blad van de N.R.Ct. (20 Sept.) staat een artikel van André Jolles, waaruit wij deze zinsnede overnemen: „Er zijn twee soorten van epigonen: de eene onderwerpt zich in zijn zwakte onvoorwaardelijk aan den overgeleverden vorm en gaat er in onder; de andere zoekt in roekeloos dilettantisme den lastig geworden vorm te vernielen. Het is daarentegen het kenmerk van een groot kunstenaar, dat hij den vorm zoowel handelend als lijdend tegemoet treedt, dat hij zich tegelijkertijd door hem laat beheerschen en hem beheerscht. Alleen daardoor kan in de kunst uit het oude de vernieuwing groeien, maar alleen daardoor is iedere vernieuwing aan het oude gebonden."

Menigeen, die zich jong kunstenaar gelooft, mag deze verstandige woorden overwegen en eens onderzoeken of hij behoort tot de eene of andere soort van epigonen ofwel het „kenmerk van den kunstenaar" draagt.

Dr. Moller (Roeping, September) deelt mede: „bij 't begin van de derde jaargang zal de ondertitel van Roeping luiden: maandschrift voor schoonheid in leven en levensuiting." De leiders hebben in Roeping nooit iets anders gewild en daarom het ook niet genoemd „Maandschrift voor Kunst", wijl dat te eenzijdig zou zijn geweest. Maar daar zijn er die den titel verkeerd verstonden en het tijdschrift beschuldigden van eenzijdigheid „alsof we de schoonheids-schijn bedoelden, de uitwendige openbaringsvormen, en niet beschouwen wilden de diepere god-

delike levensbeginselen, waar 't hele menselike leven uit groeien moet."

Bravo, het wordt inderdaad hoog tijd in onzen tijd van kunstmanie te verkondigen dat de „schoonheid-schijn" de „uitwendige openbaringen" maar heel weinig kunnen toevoegen aan de blijvende schoonheid van een menschenleven.

In dezelfde aflevering vinden wij een knap artikel van Jan Engelman: Het Hooglied der Architectuur.

Rob. de Wilt doet een aanval op Dr. Sterck, waarbij de Redactie aanteekent: „hoewel wij bezwaar hebben om de toon tegenover Dr. Sterck in dit artikel, menen wij toch uit billijkheid dit te moeten plaatsen."

Verondersteld dat die kwestie van billijkheid er niet was geweest, zou men dan niet beter hebben gedaan Rob. de Wilt, die nog in de grondverf staat van het meer uitgebreid lager onderwijs, zijn opstel terug te zenden om het nog eens over te maken?

Het devote gedichtje van Rob de Wilt naast zóó'n artikel komt niet tot zijn recht.... óf misschien juist tot zijn recht. De laatste strofe luidt:

> Dat het één vrucht zij Jezus, buiten mij,
> als de zon: gewoon maar schoon en goed
> voor de menschen elke dag een groet
> in Uw macht
> als een kind volbracht.

De laatste zin van zijn artikel tegen Dr. Sterck: „de psychologie der dingen en hun ideologische betekenis blijkt u ten énenmale te ontgaan. Van et weten, meneer, is het nog 'n kwiek stapje tot et kennen".

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Chesterton (G. K.) S. Franciscus van Assisi. Uit het Engelsch vertaald door Wies Moens. (244) *f* 2.50. Mensing, Den Haag.

Ieder boek van Chesterton is iets bizonders, omdat het steeds draagt het kenmerk van zijn eigenaardige persoonlijkheid. Ik kan mij niet voorstellen, dat deze exuberante geest het leven van Sint Franciscus zou kunnen vertellen zooals reeds zoovelen dat hebben gedaan: stichtend en opwekkend, maar toch niet volmaakt bevredigend voor alle soort lezers. Hij beproeft dat onmogelijke niet eens en wijst al dadelijk met den vinger de klasse van menschen aan, voor wie zijn boek bestemd is.

„Ik richt hier het woord tot de moderne man van de straat, die sympathizeert maar skepties blijft, en ik kan alleen maar de vage hoop koesteren dat ik, door de geschiedenis van de heilige man

dichter te benaderen doorheen het schilderachtige en het populaire dat eraan vastzit, de moderne lezer voor het minst een klaarder kijk zal kunnen bezorgen, dan hij eertijds had, op een zoo gaaf en volmaakt karakter, dat wij, door de geschiedenis op deze wijze te benaderen, ten minste eenigszins verklaard mogen vinden waarom de dichter, die zijn Heer, de Zon, lof en prijs toezong, dikwijls zich zelf verborg in een donkere spelonk, waarom de heilige, die zoo vriendelik omging met zijn Broeder, de Wolf, zo hardhandig optrad tegenover zijn Broeder, de Ezel (zoals hij spottenderwijze zijn eigen lichaam noemde), waarom de troubadour die zei dat de liefde zijn hart in lichtelaaie zette, zich helemaal niet met vrouwen af gaf, waarom de zanger die zich verheugde in de kracht en de vrolijkheid van het vuur, zich vrijwillig rolde in de sneeuw, waarom dat wonderbare lied hetwelk in een heidense vervoering uitgalmt „Geloofd zij God om onze Zuster, de Moeder-aarde, die voortbrengt allerlei vruchten en gras en blinkende bloemen", eindigt ongeveer met deze woorden: „Geloofd zij God om onze Zuster, de lichamelike dood." —

Heel fijn brengt Chesterton zijne lezers hier aan het verstand, dat mogelijk iedereen wel een natuurlijke kant in Franciscus kan vinden, die hem sympathiek is, maar dat men dezen heilige toch eerst recht laat wedervaren als men doordringt tot het bovennatuurlijke in hem. Het een zonder het ander is niet meer dan een zeer willekeurige abstractie.

En al noemt Chesterton nu als degenen, tot wie hij zich richt, Metthew Arnold en Renan en de rationalistische bewonderaars van den heilige, die vanaf het oogenblik dat Sint Franciscus iets begon te doen dat zij niet verstonden of waarvan zij niet hielden, zich ook verder geen moeite gaven om het te verstaan of ervan te gaan houden — toch moet hij weten dat hij zijn boek heeft geschreven voor een grooter categorie dan van deze niet of halfgeloovigen alleen.

Want ook de vroom geloovigen verstaan niet altijd de heiligen en houden soms niet van hun daden, zonder te onderzoeken of dat misschien niet voortkomt uit gebrek aan sympathie van den „homo terrenus" voor den „homo coelestis".

Het is een goed boek, en om de oorspronkelijkheid van Chesterton's invallen en opmerkingen, ook dikwijls een verrassend boek. Sac. Rom.

Verdoodt (A.) Meer Geluk. (144) Excelsior, Brugge — Mensing, den Haag.

Een vriendelijk boekje, dat den mensch wijst waar hij zijn geluk moet zoeken en hem leert hoe hij met Gods hulp voor een groot deel zijn eigen geluk in zijn handen heeft. Sac. Rom.

Kessel (SS.CC.) (Koenraad von) Slachtoffer. (89) *ƒ* 1.25. Drukkerij P. der H. H. Harten, Ginneken.

„'t Is het verhaal van zwakke menschen, naar het weinige dat

ze zelf verteld hebben of neerschreven in brieven," zegt Pater Van Kessel. 't Is het verhaal van eenige martelaars der Commune te Parijs in 1871, die gesterkt door Gods genade hun menschelijke zwakheid overwonnen en hun leven offerden voor hun geloof. Sac. Rom.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Bakx (F. C.) Don Andrés Manjón. Zijn Werk en zijn Opvoedkundige Beginselen. (86) *f* 1.20 No. 22 van „Opvoedkundige Brochurenreeks". R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Het voorbericht van den schrijver is de veiligste inleiding tot en de beste aanbeveling van dit werk.

„Deze brochure is een bescheiden poging om ook in Nederland eenige bekendheid te geven aan een man wiens werk en beginselen in het buitenland geroemd worden. Een brief uit Spanje, in Ons Eigen Blad 1 Oct. 1923 overgenomen uit „De Tijd", gaf enkele bijzonderheden bij gelegenheid van het overlijden van den heiligen priester. De correspondentie welke deze brief uitlokte, werd ondergeteekende aanleiding de opmerkzaamheid van den redacteur te vestigen op enkele artikelen in Razon y Fe, het bekende tijdschrift der Spaansche Jesuïten. Aldaar vermelde literatuur werd aangeschaft en zoo was spoedig stof in overvloed aanwezig om uit Manjon's eigen geschriften zijn werk te leeren kennen. Bijzonderheden omtrent zijn persoon konden voornamelijk geput worden uit een brochure die het provinciaal bestuur van Burgos deed verschijnen bij het overlijden van Burgos' grooten zoon.

Opzettelijk vermelden we als lectuur niet de artikelen, die Edw. Peeters deed verschijnen in Opvoeding en Onderwijs, jaargang 1916 — in 1924 als brochure uitgegeven. Het diep godsdienstig karakter van Manjon's werk als paedagoog wordt daar zoo goed als geheel voorbijgegaan en toch is de godsdienst alles voor Don Andrés. De heilige priester zou verontwaardigd zijn geweest, had hij kunnen lezen, hoe nog tijdens zijn leven door een Vlaamsch paedagoog zijn naam verbonden werd aan een neutrale opvoedkunde gelijk Peeters die propageert. Vreemd is dit niet, want blijkbaar waren Manjón's boeken in letterlijken en figuurlijken zin Spaansch voor den Vlaming.

Moge uit deze brochure beter het karakter van Manjón en zijn werk blijken, opdat ons, Roomschen, niet immer verweten wordt, dat wij onze eigen verdienstelijke mannen niet hebben."

F. C. Bakx.

Fisher (Dorothy Canfield): Een Montessori-moeder, bewerkt door J. J. Prins-Werker. Inleidend woord van Prof. Dr. J. H. Gunning Wzn. Derde druk (XV en 174). J. Ploegsma 1924, Zeist.

Voor wie Montessori en haar systeem grondig en eerlijk wil

kennen, is dit boek te jong evenals het Montessori-portret, dat het siert. Daar is zóó veel accurater over het systeem gesproken, zóó veel juister over godsdienst in de opvoeding geschreven door Montessori-zelf, dat reeds in deze twee punten het boek achterlijk is. Eigenlijk mocht het Montessori-plaatje het boek niet openen: ik kan mij niet indenken, dat M. al die idées van Mevr. Fisher zou onderschrijven. Het eenige nut van dezen herdruk is, dat het voor de studie der Montessori-b e w e g i n g niet goed gemist kan worden. Als leiddraad voor een eerste inzicht in het systeem deugt het niet, en als kweekschool van echte Montessori-moeders is het te verwerpen. G. Lamers.

Lancée (Th.) Uit het leven der Nederlandsche taal (168) *f* 1.90, geb. *f* 2.25. J. B. Wolters, den Haag Gr. 1924.

Een Groninger kweekschool-directeur schreef dit werkje voor hoofd-acte-candidaten en hoogste-klassers van Normaalscholen. Er zijn veel directeuren. Ontegenzeggelijk heeft 't zijn bekoring en nut dat een leeraar uit eigen boeken, producten van eigen geest, doceert. Zulke famieliale leerboeken zijn er naar mijn bescheiden meening te over. Dit neemt natuurlijk niets van de gedrukte waarde af, maar.... G. Lamers S. J.

Lansberg (Dr. Ph. A.) Proeve eener descriptieve methodiek. (115) *f* 2.90. J. B. Wolters, Groningen, 's Gravenhage, 1924.

Deze dorre descriptie over de methodiek van het onderwijs in de Nederlandsche letterkunde aan de scholen van middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs in Nederland, heeft heel wat leerzaams. Bijvoorbeeld, het feit dat twee maal twee boeken, die bij elkaar hooren, als toegepaste en theorethische stof n i e t samen gebruikt worden, laat m.i. duidelijk concludeeren, dat er aan 't psychologisch werken en paedagogisch-consequent inzicht der leeraren wel wat hapert. Dat Rypma's Gids der Ndl. Letterkunst, wel door examinant, en niet door leeraren wordt aangenomen, is ook een typisch verschijnsel. Het diepst echter moeten tot den lezer de woorden dringen, waarin bekend wordt, dat de leeraar den leerling moet kennen, maar dat aan dezen eisch voldaan kan worden, „omdat men, meer dan met individuen, te maken heeft het vertegenwoordigers en dragers van een massa-karakter, karakter van den adolescent, karakter van den klasse-leerling". Dit kan en mag geeszins een omstandigheid zijn, die 't voldoen aan die eisch vergemakkelijkt. Hoe anders wordt 't standpunt, als men uitgaat van de dringende en bindende noodzaak, dat aan die eisch voldaan m o e t worden, omdat de klas 'n verzameling ja is van adolescenten, 'n verzameling juist daarom van zulke verschillende en verscheidene graden van individueele adolescentie, dat de leeraar slechts paedagogies-persoonlijk moet werken, wil hij naar de koningskroon van een ideaal-opvoeder streven.

Bij Lansberg en bij I. Rooistra, waarnaar hier verwezen wordt,

wordt te veel gesuggereerd buiten de algemeene behandeling van klasse-leerlingen en groote kinderen omdat de leeraar voor een klas-massa-karakters staat. G. Lamers, S. J.

Vooys (Dr. C. G. N. de.) Verzamelde taalkundige opstellen. 1e bundel (396) *f* 5.90. J. B. Wolters, Groningen—den Haag, 1924.

Deze lijvige bundel van de bekende hoogleeraar, waarin hij in drie afdeelingen plaatst wat hij hier en daar, thans en toen, vooral over de actueele en historische spellingkwesties schreef, doet naar 't vervolg reikhalzend uitzien .Deze uitgaven, — ik denk aan de Reeks: Taalbelangen van Prof. Dr. van Ginneken, ook bijna allen oude redevoeringen en artikelen — hebben 't groote voordeel, buiten het verzamelen in zich van verre, makkelijk of moeilijker te zoeken geschriften, dat zij helder licht werpen op de persoon èn persoonlijkheid zelf, en door hem op de historie zijner wetenschap.

Een belezenheid in de weggewaaide gedachten van zulke mensen (waarin zóó vaak, en juist bij de Vooys en van Ginneken enthousiasme feller en plastischer spreekt) naast die der soliede werken, is ook in brééder kring te recommandeeren. G. Lamers.

Zegers (G. D.) Plaatselijke beroepskeuze. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg (48) *f* 0.65.

Doel dezer brochure is: het opvoedkundig werk der R.K. Beroepskeuze-voorlichters bekend te maken. Tevens om een leiddraad te geven bij de oprichting van Commissies voor Beroepskeuze. Sinds den Utrechtschen cursus van Aug. l.l. is dit werkje beslist op zijn plaats. Alléén moet men alle argumenten, die Zegers aanhaalt voor invoering der plaatselijke organisatie in ons land beoordeelen van het standpunt, dat het karakter dier bureaux voorlichtend, adviseerend moet zijn, niet verplichtend: anders zouden we de socialistische beroepskeuze-beweging helpen versterken, wat een ramp zou zijn voor onze persoonlijke vrijheid en de godsdienstige beroeps-opvatting.

G. Lamers.

Letterkunde en Kunst.

Brom (Gerard) De Dominee in onze Literatuur. (125) *f* 1.25. Dekker & Van de Vegt en J. W. van Leeuwen, Nijmegen.

Dr. Brom begint met te zeggen dat de letterkundige dominocratie in 't midden der vorige eeuw te verklaren is uit het feit dat toentertijd „de dominees onder de intellectuelen nog de overmacht van 't getal" hadden. „Verder leefden de dominees in biezonder gunstige omstandigheden, want ze kenden, evenmin door vereenigingswerk als door broodzorgen gedrukt, een echt „herderlike" rust...."

Maar toen Potgieter in 1844 Van Koetsveld's schetsen aanbeval, „scheen hij zijn hulde nog hoger te stemmen, om er een

stille kritiek uit te laten afleiden op de dominees in 't algemeen, die voorloopig als schrijvers of als lezers ontzien moesten worden: „het zij verre van mij eenigen blaam op eenen achtenswaardigen stand te werpen; maar vrij, maar waar, maar mensch te zijn, bij een eerste bezoek, hoe weinige predikanten, die het durven!"

Maar bij de dominees der moderne richting te beginnen, nam eindelijk het menschelijke zóó toe, „dat er van het goddelike langzamerhand zelfs van het godsdienstige niets meer overschoot." En Potgieter zuchtte: „arme letterkunde, thans aan moderne dominé's prijsgegeven." „Tegen de orthodoxen had hij iets van haat gevoeld, voor de liberalen had hij enkel verachting. Hij zag een rij theologen van de preekstoel naar de redactietafel overgaan, toen de krant bezig was de bijbellezing van het volk te vervangen. Wat Prinsen „de Zondagspreekjes van De Veer in het Nieuws van den Dag" noemt, is door Gorter ingezet, door Ritter voortgezet, is door de leek Charles Boissevain „van dag tot dag" in het Handelsblad overgenomen."

De haat der Nieuwe-Gidsers tegen den dominee is bijna spreekwoordelijk geworden.

„Na de dominee uit de schrijversrangen verdreven te hebben, lieten de nieuwe kunstenaars hem aan zijn lot over, tot meerderen hem een bruikbaar geval gingen vinden, om hun romans een vaderlands karakter te geven."

In de actueele romans worden de dominees zeer dikwijls uitgebeeld als karikaturen met uitgestreken gezicht, grafstem en pantoffels. Maar de reactie is gekomen, „de domineesliteratuur is alleen schijndood geweest, vereenzelvigd met een afgeleefd en altijd opnieuw herleefd element in onze Hollandse aard, dat op naam van predikanten kwam te staan, ofschoon ontelbare landgenooten een ruim aandeel hebben in al wat breedsprakig en zwaaropdehands, schoolmeesterig en prekerig moet heten."

„Bij nader inzien begreep Kloos zich niet te verloochenen, wanneer hij een moderne prekebundel aanbeval, waaraan hij vroeger niet gedacht zou hebben. En wat betekenen verschillende zeurderige kritieken van Kloos, wat meerdere peuterige schetsen van Van Deyssel anders dan uitingen van deze zelfde geest? Hoe Hollandser zulke van Shelley en Zola bezeten kunstenaars geleidelik geworden zijn, hoe lijziger hun beweging werd, alsof ze lood kregen aan hun vroeger stormende voeten."

Ook de kritiek in eigen kring werd den dominee niet gespaard en thans gaan er vele stemmen op, die moedig zelfherziening vragen.

Lode.

Nieuwe Geluiden. Keuze uit de Poëzie van na den Oorlog (1918—1923). Bijeengebracht en ingeleid door Dirk Coster. (42 en 192) *f* 2.20. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Van Vlaamsche zijde hadden wij reeds een verzamelaar van

nieuwe geluiden, waarbij er waren die niet onwelluidend klonken.

Dirk Coster laat die nog eens herklinken en daarnevens de Noord-Nederlandsche hooren, die bijna zonder uitzondering van de Vlaamsche zijn afgeluisterd. De cacophonie, als bij den jaszband, is een der voorname bestanddeelen van dit jongste concert.

Boven de smartelijke wanklanken uit klinken echter zuivere tonen, die den geduldigen luisteraar verraden dat er onder deze spektakelmakers echte zangers schuilen.

Zij mogen leven tot in lengte van dagen! Voor de anderen hopen wij dat zij zoo spoedig mogelijk een nuttige betrekking op kantoor of werkplaats zullen vinden.

Vindt Dirk Coster Karel van den Oever te cerebraal in zijn kunst, dat hij hier zijn geluid niet heeft willen opvangen, of is het niet nieuw genoeg?

Dat is jammer, want ook de onwennigste ooren zouden gaarne aan zijn geluid willen wennen. Lode.

Nuttige Kennis op Velerlei Gebied.

Bernaerts Pr. (J.) Ons Nederlandsch Tooneelrepertorium (240) *f* 2.50. Voor Nederland: J. Vink, Alkmaar.

Voor leiders van tooneel onmisbaar!

Wat is het dan?

Een catalogus van alle tooneelwerken, die thans in den handel nog verkrijgbaar zijn en bovendien een ruim aantal uitverkochte.

En verder?

Het is een alphabetische lijst, naar schrijversnaam geschikt, van de tooneeluitgaven voor de jeugd, voor dames, heeren gemengde rollen; van voordrachtbundels, studieboeken en tijdschriften.

Dat is al veel....

Maar het voornaamste komt nog: achter het tooneelstuk en de opgave van aantal bedrijven en personen, staat de waardebepaling: goed of ongeschikt, hetgeen slaat zoowel op de tooneelkundige waardeloosheid als op de zedelijke onwaardigheid.

Was het te veel gezegd, dat deze gids onmisbaar is voor tooneelleiders. R.

Gruyter (J. de) Macdonald en de Labour Party. (150) Elsevier, Amsterdam.

Een boekje, waarin de ontwikkeling van de Labour Party, kort en naar feiten juist, van 't Chartisme af tot aan het Labour Government geschetst wordt en waarin 'n 45 verspreide bladzijden gaan over Macdonald en 'n 45 aaneensluitende bladzijden over Keir Hardie. Er wordt veel goeds gezegd over deze beide hoofdhelden van den schrijver, en het gewone leelijke over het kapitalisme.

Wat het meest opvalt is de vanzelfsprekendheid, waarmede de schrijver zijn evolutionistisch pantheïsme aandient als een onaantastbaar dogma, iets wat voor een verwoed dogmavreter lichtelijk komisch is. Voor wie tusschen de regels door wil lezen — hier en daar hoeft dit zelfs niet — ontbreken de gewone vertoogen over den noodzakelijken ontwikkelingsgang van de maatschappij en over het alleenzaligmakende van het socialisme, dat „iets grooters is, dan zich binnen de wanden van onze woorddoozen opsluiten laat" al evenmin als de meest platte onkunde over wat een wereldbeschouwing, die ruimte laat voor openbaringswaarheden, eigenlijk wil.

Hoe juist en sympathiek de door den schrijver (blz. 105) aangehaalde meening van Macdonald over het vastelandsche dogma van den klassenstrijd ook is, diens beschrijving van de Aya Sofia (blz. 121) is pijnlijk voor alle elementair Christelijk gevoel. Het is niet duidelijk, van wie de schrijver geleerd heeft dat er „een beginsel van geloof, vertrouwen, geestdrift en offervaardigheid belichaamd werd in de, zij het historische, zij het mytische figuur van Jezus van Nazareth" (blz. 97) maar „dat de mensch meer diepte krijgt naar mate hij meer geleden heeft" zegt hij zelf van Multatuli, Nietzsche en Dostojevski geleerd te hebben.

Al doet het boekje een kwalijk geslaagde poging om de Russische Sovjetmethoden en Marxistische leerstukken te verzoenen met het opportunistisch z.g. socialisme in het Vereenigd Koninkrijk, toch blijven op het einde van zijn geschrift „Moskou en Londen twee kernen, waaromheen zich een nieuwe orde van menschelijkheid en waarachtigheid gegroepeerd heeft" en blijft een socialisme boven geloofsverdeeldheid in het verre verschiet: „de Mensch is onsterfelijk en het socialisme heeft de eeuwen voor zich om zich te verwerkelijken."

Alles bij elkaar: de feiten zijn goed, maar een wereldbeschouwing, waardoor de zielen sterven. Dr. A. Cavadino, S. J.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Baum (Vicki) Ulle de Dwerg. (399) Ing. *f* 1.25. Geb. *f* 1.75 Mij. Ontwikkeling, Amsterdam.

Wrang-bitter als edik en azijn. Talent, een zekere vlotheid, een scherpe opmerkingsgave kan men Baum niet ontzeggen, maar wat helpt dat alles als men alleen oog heeft voor den zwarten kant van het leven en zich opsluit onder de looden daken van het pessimisme.

Want als op het einde van dit bittere boek het woord klinkt: „zoo is toch alles goed geördend", dan getuigt dat niet van de berusting van een geloovige, maar van de onverschilligheid van een moeden fatalist.

Baum geeft ons hier het leven van een mismaakte, die om zijn lichaamsgebreken bespot en ontzien, wijs wordt als een nar van Shakespeare.

Hij werkt als acrobaat in een circus en is tevreden met de schamele plaats, die hem op het schouwtooneel der wereld is ten deel gevallen. Totdat een tooneelschrijver hem ontdekt en deze werkelijke dwerg een rol laat vervullen in een zijner stukken. Het succes is overweldigend en de ongelukkige is er niet tegen bestand. Hij meent nu alles te kunnen en gaat zich vormen naar de verfijnde wereld in kleeding, manieren en aanstellerij. Hij maakt zich gehaat en belachelijk.

Een perverse tooneelspeelster dompelt hem onder in de sensaties van een schandelijke liefde, totdat zij er genoeg van heeft en hem wegwerpt.

Op het tooneel heeft hij uitgediend, nadat het stuk, waarin hij de dwergrol vervullen kon, was weggenomen.

Door allen verlaten en bespot is hij ten slotte blij weer een plaatsje te vinden in den woonwagen van een kermiskunstenmaker.

Van de liefde ziet Baum alleen den animalen kant en weet dus ook daarvan zijn lezers niets verheffenders te laten zien. A. G.

Bell Wright (Harold) De Wedergeboorte van Brian Kent (180) *f* 1.90. Geb. *f* 2.90. F. Luyten, 's Gravenhage.

Door de verkwistingen en buitensporigheden van zijn wereldsche vrouw raakt Brian Kent geheel aan lager wal en hij komt er toe om geld te ontvreemden van de Bank waaraan hij werkzaam is. Na een jaar wordt dit ontdekt en gaat hij op de vlucht, tot hij ten slotte als een opgejaagd dier geen raad meer wetend, zich in de rivier verdrinken wil. Zijn uur is evenwel nog niet geslagen en hij spoelt aan bij een kleinen inham aan den tuin van Tante Sue. Deze, eene vroegere onderwijzeres, vrouw van de edelste beginselen, neemt den armen drenkeling op, verpleegt hem, houdt hem verborgen en maakt door haar naastenliefde en zorgen een ander, beter mensch van den paria. Zelfs als zij te weten komt dat Brian Kent ook haar geld, dat zij voor haar ouden dag heeft opgespaard, heeft ontvreemd, blijft zij even bemoedigend en prachtig in haar houding tegenover dezen armen mensch. Er komen veel mooie passages in dit boek en de karakters zijn scherp geteekend. Judy, het dienstmeisje, een arm mishandeld kind en Jo Betty, die bestemd is om de bruid van Brian Kent te worden, als zijn vrouw op tragische wijze het leven verloren heeft, vormen een waardige omgeving voor het prachtkarakter van een Tante Sue. T. Br.

Campen (Fenna van) Het Muziekhuis. Met platen en handteekening van B. Midderich Boekhorst (160) Van Goor, Gouda.

„'t Muziekhuis was een oud huis, bijna heelemaal begroeid

met wilde wingerd, die er slordig aan alle kanten met groote slingers afhing."

Daar woonde de familie Dalhuis. Pa gaf muziekles en alle kamers daverden van het geweld door verschillende instrumenten gemaakt. Kleine Fransje komt er kennis maken met een der vele kinderen des huizes, Hannie. Die kennis leidde tot vriendschap tusschen de twee en wij krijgen het prettig opgewekt verhaal van kinder en ouders lief en leed.

Veel belangrijks gaat er niet om, maar de dagelijksche gebeurtenissen worden zoo prettig verteld, dat ook ouderen er gaarne naar luisteren en met het jonge goedje meeleven.

Het boek is uitstekend geschikt als verjaars- of St. Nikolaascadeau voor jonge meisjes. 't Is keurig uitgevoerd en de plaatjes zijn — zooals wij die van Mevrouw Midderich gewoon zijn — uitstekend. M. S.

Clarke (Isabel C.) De Geheime Citadel (303) *f* 2.50. Geb. *f* 3.50. Naar het Engelsch door Alida. Boekcentrale, Amsterdam.

Zelden heb ik een boek gelezen, dat de eigenaardige conflicten, waartoe een gemengd huwelijk vaak aanleiding geeft, zoo scherp in het licht stelt.

De moeder en de geheele familie van Melanie Ettrington, die toch overtuigde katholieken zijn, staan naar onze meening wel wat erg zwak tegenover het besluit van het jonge meisje om haar leven te verbinden aan dat van een vrijdenker. Maar in een boek, waarvan de strekking de hoofdzaak is, mag men dat wel over het hoofd zien. Want eenmaal voorop gezet dat de schrijfster de ongelukkige gevolgen van een confessioneel ongelijk huwelijk wilde schilderen, moest zij eerst zoo'n huwelijk tot stand laten komen en 't had derhalve niet veel zin, dat zoo lang mogelijk door tegenstand der familie te laten uitstellen.En wat zij bedoelde klaar te laten zien: de moeilijkheden en treurige verhouding van zulk een geestelijke mésaillance, dat heeft Isabel Clarke ongetwijfeld bereikt. Een leerzaam boek van ernstige waarschuwing. T. Br.

Douglas (O.) Toen Moeder jong was. Vertaling van Tony de Ridder. (282) *f* 2.90 Hollandia, Baarn.

Moeder, — een dominé's weduwe — en haar dochter Anne zitten in hun gezellige huiskamer bijeen en praten over den ouden tijd.

Anne haalt allerlei herinneringen op uit haar jeugd en brengt zoo ook moeder aan 't vertellen, zonder dat de goede vrouw het geheime doel van haar dochter begrijpt.

Anne is namelijk een ontwikkeld meisje, dat erg graag een roman zou willen schrijven en het leven harer moeder „toen zij jong was" interessant genoeg vindt voor haar plan.

Zoo is 't eigenlijk een soort interview geworden en bestaat het boek bijna geheel uit gesprekken der beide vrouwen.

Uit het oogpunt van den romanlezer is het niet heel belangwek-

kend wat moeder beleefde: een gelukkig huwelijk, onvermijdelijke teleurstellingen en droeve voorvallen, opvoeding der kinderen, het sneuvelen van haar jongsten lieveling. De goede vrouw ziet alles door rooskleurige glazen, want zij is zeer godsdienstig en de soms wat moderne theoriën van An vervullen haar met angst en een beetje ergernis.

Natuurlijk is de geest van dit verhaal door en door protestantsch, maar voor andersdenkenden volstrekt niet hinderlijk.

De menschen zijn buitengewoon braaf en hartelijk vriendelijk. Zelfs de meid is een juweel. Men zou alleen kunnen aanmerken: ze toonen zich té goed voor onze booze, donkere wereld. M. S.

Eikenland (H. van) Zwoegers. (189) fr. 6. Excelsior, Brugge — Mensing, den Haag.

Een boerenroman. Hij verhaalt van het zwoegen en tobben van de koppigheid en afgunst onderling, van hun deugden en gebreken.

Is dit het werk van een beginneling? De onhandige stijl zou het doen vermoeden en het geheele verloop der vertelling wijst er op, dat de hand, die haar schreef, nog onzeker en tastend is.

C. Clement.

Krasnow (Peter) Van den dubbelen Adelaar naar het Roode Vaandel 1894—1921. Roman in 3 deelen. Eerste Deel. Uit het Russisch door J. C. van den Muyzenberg. (499) Olga Diakow & Co., Berlijn.

Dat dit eigenaardige boek een hoogst merkwaardige verschijning mag genoemd worden, valt niet te ontkennen. In zijn „voorwoord" geeft de Vertaler ons alle gewenschte inlichtingen over den schrijver en diens bedoelingen niet alleen, maar ook over het werk zelf, dat hij geen roman wil noemen in den letterlijken zin des woords, maar veeleer een roman-kroniek, waarin de held Sablien en diens avonturen gefingeerd zijn, maar daarentegen alles, wat hij doorleeft in het Russische leven als zuivere waarheid te vinden is.

De schrijver zelf maakte veel door van wat hij zijn held deed doorleven. Als schitterend officier der Garde-Cavallerie begon hij zijn loopbaan, streed eerst in den Japansch-Russischen, later in den grooten oorlog; maakte de ineenstorting mede van het machtige Russische rijk, werd door de Bolsjewiki gevangen genomen en ter dood veroordeeld; ontsnapte later, trok op tegen de Sovjet-regeering en heeft nu zijn indrukken en ondervindingen in romanvorm neergeschreven.

Met bloed en tranen is dit boek geschreven. Het eerste deel loopt van het begin der regeering van Nicolaas II tot het uitbreken van den wereldkrijg in 1914. Duidelijk verneemt men reeds het eerste kraken van het voetstuk, waarop de ontzagwekkende kolos rustte. Het gezag wordt ondermijnd door de geheime intrigues der nihilisten en socialisten niet alleen maar ook door de

onbedachtzaamheid, de roekeloosheid van adel, officieren en hovelingen. Zelfs de keizer en zijn gezin dragen onbewust er toe bij. Uitvoerig, misschien al te minutieus wordt dit alles in beeld gebracht.

„Wij volgen den lichtzinnigen jongen officier Sablien eerst in zijn alles behalve stichtelijke liefdes-avonturen, later in zijn rol van voorbeeldig huisvader en verstandigen waarnemer der feiten, die tot den ondergang van het reusachtige rijk moeten voeren, en van nooit gehoorden raadgever van den Tsaar. Wij verlaten hem als diep-bedroefden weduwnaar, nadat zijn lieve vrouw ten offer is gevallen van Rasputchina's duivelschen invloed en de uitgebroken bitteren oorlog de redder belooft te worden uit den bitteren nood en de geweldige verschrikkingen, die Rusland en het keizerlijk gezin bedreigen.

Het boek werpt ongetwijfeld veel licht op den duisteren chaos van het diep ongelukkige land en bewijst hoe alles wat zoo plotseling gebeurde geen onverwacht en toevallig karakter droeg, maar het gevolg was van gedurende jaren opgekropten haat over wanregeering en onrecht.

Het moet echter slechts door ernstige, nadenkende menschen worden gelezen. Het losbandige leven der jonge officieren wordt in al te schelle kleuren en soms zeer realistisch beschreven. Salolien verheft zich tot een held — hij overwint zijn twijfelingen en ongeloof, neemt zijn beproevingen als straf aan voor zijn jeugdzonden, maar dit neemt niet weg. dat zijn overwegingen en redeeringen vaak zeer gevaarlijk klinken en niet voldoende worden tegengesproken.

In elk geval is het een belangrijke document, dat ons den satanischen geest der Bolsjewieken meer dan ooit doet verafschuwen.

M. S.

Löns (Hermann) De Kraaienhut. Vertaling van J. de Wink. Illustraties van Joh. Meyer (234) A. G. Schoonderbeek, Laren Gooiland (252).

Wie van jachtavonturen houdt, kan hier zijn hart ophalen, maar ook voor hen, die nimmer de geneugten van de jacht proefden, kan dit boek een bron van veel genot worden. Het brengt den lezer in de volle vrije natuur, men ruikt er den geur der bosschen, men voelt den wind suizen en bulderen, men leeft in intiem verkeer met de dieren des wouds, leert hun taal verstaan, hun krachten kennen, den vogelzang waardeeren en de ziel wordt vervuld van bewondering voor Gods schoone werken en van medelijden voor hen, die in stadsgewoel, in benauwde lokalen schitterend van kunstlicht, naar geluk en verstrooiïng zoeken en daarbij vergeten hoe mooi de wereld is en hoe leelijk de menschen haar maakten.

De schrijver bezit veel opmerkingsgaven en weet, wat hij heeft waar genomen, goed en duidelijk weer te geven.

De platen zijn meestal aardig, een enkelen keer wat modern, d.w.z.: men moet raden wat ze voorstellen. M. S.

NOOT VAN DE REDACTIE: In Duitschland wordt gedweept met Löns. Wij zouden er niets op tegen hebben, als deze auteur altijd even frisch was gebleven als in het boven vermelde boek. Maar dat is niet het geval: in ander werk van zijn hand woelen te veel erotische lustgevoelens en paganistische onbezonnenheden.

CORRESPONDENTIE.

De Standaardkataloog. Om vergissing en mogelijk teleurstelling te voorkomen, deelden wij mede dat de Standaardkataloog behalve aan den titel te herkennen zal zijn aan de vermelding op de eerste bladzijde van deze woorden: Uitgave van het R.K. Centraal Bureau voor Lectuur, Heerengracht 415, Amsterdam. De „inleiding" zal onderteekend zijn door A. Gielen S. J.

Dit in antwoord op de brieven, die wij nog steeds ontvangen en waarin ons gevraagd wordt, voor welke uitgave wij verantwoordelijk zijn.

Wij hopen dat nu alle onduidelijkheid is opgeheven.

A. GIELEN S. J.

J. G. te R. Het eerste nummer van „Nieuw Nederland" verscheen 4 Januari 1924.

L. R. te A. Van Manzoni's Promessi Sposi bestaan er zooveel uitgaven, dat het een onbegonnen werk zou zijn ook maar een deel ervan op te sommen. Ik zou het trouwens ook niet kunnen. Mijn geïllustreerde editie is van 1900 met keurigen prachtband; de uitgever was Ulrico Hoepli te Milaan. De druk is scherp maar tamelijk klein.

W. B. te Gr. Neen, het boek van Ammers-Küller geheeten Het Inzicht hebben wij nog niet besproken. Wij kunnen u alvast met één woord zeggen dat het is een immoreele echtbreuk-geschiedenis.

L. Br. te H. De volledige werken van Jack London kunnen wij niet aanbevelen. Hij heeft prettige en goede boeken geschreven naast andere, die de dragers zijn van zijn socialistische, ongodsdienstige en, op 't laatst van zijn leven, theosophische gevoelens.

VONDELS EPOS „CONSTANTIJN".

Een geniaal dichter als Vondel, die het machtige klassieke heldendicht, de Eneïs, geheel in zich had opgenomen, wiens verzen, als een beemde met bloemen, doorzaaid zijn met altijd toepasselijke aanhalingen uit Virgilius, hij moet den innigen hartewensch gevoeld hebben, om evenals zijn onsterfelijke Meester, een grootsch Epos voort te brengen.

Wanneer hij in 1646, als een lang voorbereid resultaat van zijn eerste oefening, zijn proza-vertaling van Virgilius' werken in een bescheiden duodecimotje laat drukken, komt in de opdracht, onder den schuilnaam Prudenter, dit reeds lang gevoelde vurige verlangen uit zijn hart:

Hier streeft de Zwaen, Augustus Hofzwaen henen,
En strijckt de schoonste lauwerkroon;
Zijn brave zwier en hooge toon
Verrukken mij. Moght ick zijn schachten leenen!
Is Scylle uit min haer Minos nagevlogen,
En in een leeuwerick veraert;
Zal zijn gezang, zoo wijt vermaert
Niet meer op mijn verliefden geest vermogen!
'k Loop Maro in het weeligh groen bejegenen
Zoodra zijn fluit den weerklank port.... enz.

„Moght ick zijn schachten leenen," bij het uiten, van dezen innigen wensch, had Vondel reeds vele malen zijn „hart verquickt op zulk een beemt te weien". Gijsbrecht van Aemstel van 1637, is geborduurd op het raam van de Eneis:

Heer Gijsbrecht draeght zich als Anchises zoon,
En wordt door tegenspoet niet slapper:
Zijn deughden staen in top voor elck ten toon,
Niet min godtvruchtelyck als dapper.

Zijn tweede treurspel, Hierusalem Verwoest, van 1620, bevat reeds in de opdracht aan den vader van Hooft, in verzen vertaalde aanhalingen uit de Eneïde.

Het is onnoodig Vondels wensch om Virgilius na te volgen, nog met meer bewijzen te bevestigen. Maar het is opmerkelijk, dat in hetzelfde jaar 1620, in de opdracht van de „Helden Godes", reeds een citaat, met vertaling voorkomt uit dien anderen voornamen epischen dichter Torquato Tasso, namelijk uit zijn „Gerusalemme Liberata".

Virgilius en Tasso zijn dus 's dichters voorbeelden geweest, waarnaar hij zich reeds van den beginne heeft gevormd; zij waren de leermeesters wier vermaarde epopeën hem hebben opgewekt om ook voor Nederland een heldendicht te scheppen.

Het is bekend met hoeveel ijver Vondel toen zich reeds is gaan toeleggen op de vertaling van Tasso's Heldendicht; maar ook hoe gebrekkig het resultaat is geweest, daar uit de overgebleven proeven, ten duidelijkste blijkt, dat Vondel het Italiaansch lang niet voldoende machtig was, ja, voortdurend in verwarring komt met de beteekenis der woorden bij het Latijn en het Fransch, als ze eenigszins gelijkluidend zijn. [1])

Was Virgilius Vondel een voorbeeld, wat den vorm en de indeeling betreft, zijn held koos hij blijkbaar onder den invloed van Tasso. Evenals deze, verhief Vondel een echt christelijken held tot onderwerp van zijn zangen. Godfried van Bouillon en de verovering van Jeruzalem had den Italiaanschen dichter begeesterd; Constantijn de Groote en de inneming van Rome voor de Christenheid hebben Vondel aangetrokken voor zijn heldendicht.

De dichter leefde toen in een echt heldentijdperk. In 1629 hief hij den „Zegesang ter eere van Frederik Hendrik" aan. Is het te verwonderen, dat zijn dichterlijk gemoed toen in een stemming geraakte die hem tot heldenzangen bezielde. En toch stelt hij, ter verheffing van den Boschdwinger, slechts heidensche, geen christelijke helden, Apollo, Herkules en Alexander den Groote, tegenover hem. Constantijn had zijn geest nog niet in vervoering gebracht. Nog in 1631 ontsteekt Vondel den „Triomf-torts" bij de overwinning op het Slaeck, en brengt hij hulde aan een anderen held, Gustaaf Adolf, met een „Olijftak". Maar nog zijn het Herkules en Alexander, die hem tot voorbeeld strekken.

Ik acht het geen gewaagde veronderstelling, dat het Hugo de Groot is geweest, die veel invloed heeft gehad op Vondel bij de keuze van den held voor zijn Epos.

Het jaar 1631 had, in October, De Groot, in het geheim naar

[1]) Zie de allerbelangrijkste studie van Dr. L. Simons te Brussel: „Vondels Tassovertaling", I; en II: „De rol van den verbeteraar in het handschrift van St.-Petersburg". Konink. Vlaamsche Academie voor Taal en Letterkunde. Verslagen en mededeelingen 1922, blz. 985—1018 en 1923, blz. 610—666, Gent, W. Siffer, 1922—'23.

zijn vaderland zien terugkeeren na een veeljarige ballingschap, en het valt aan te nemen, dat Vondel hem toen meermalen heeft ontmoet. „In 't einde van Wijnmaent MDCXXXI" is zijn „Wellekomst van den Heer Huygh de Groot t'Amsterdam" gedicht, en in de maanden dat hij, tot 17 April 1632, daar verbleef, heeft Vondel door verschillende dichtstukken doen zien, hoe vertrouwelijk hij toen met dien „Groothart", dat „gebergde Gods-kleenood" heeft omgegaan.

Daarbij lag Vondels Eposheld, Constantijn, geheel in de lijn van De Groots neiging en studie. Zijn streven was het, de eenheid der eerste Christenkerk te herstellen, en hij heeft zich daartoe lang en grondig met het onderzoek van het oudste Christendom beziggehouden, en daardoor vanzelf een diepgaande studie van Keizer Constantijn en zijn tijd gemaakt.

Bovendien, bij wien onder de geleerden in zijn omgeving zou Vondel beter terecht kunnen dan bij De Groot? Zeker niet bij de geleerde historici Vossius, Hooft of Barlaeus; terwijl onder de katholieke geestelijken in die dagen ook geen geleerde bekend is, die de kerkgeschiedenis bijzonder heeft beoefend. Marius was nog niet te Amsterdam gevestigd. Uit zichzelf kon Vondel niet op zulk een grootsch historisch onderwerp gekomen zijn. Door de vragen, die hij herhaaldelijk aan De Groot stelt over Constantijn en zijn tijd blijkt toch, dat zijn kennis daarvan gering was, en dat zijn geleerde vriend zijn voornaamste raadsman was voor het onderwerp.

De Groots uitdrukking in zijn brief, dat Vondel een goede keuze heeft gedaan, „een bequaem subject bedacht heeft", kan ook verstaan worden, dat De Groot hem verschillende onderwerpen heeft aangegeven, waaruit Vondel dan Constantijn heeft gekozen.

Reeds in Augustus 1632 is Vondel met De Groot, die te Parijs was, als gezant van Koningin Christina van Zweden, in briefwisseling over zijn Constantijn.

Blijkbaar heeft de dichter hem „het beginsel" gezonden, dat is het ontwerp, met vermoedelijk een gedeelte van den eersten zang. Daarbij had hij allerlei inlichtingen gevraagd, vooral, of Constantijn, aan wiens geloof en zeden vele schaduwzijden verweten konden worden, wel een waardige Eposheld genoemd mocht worden.

Vondel had geschreven, dat het een recht was van de dich-

ters, de fouten over het hoofd te zien bij degenen, die zij nemen als voorbeelden van deugd. Welke vragen Vondel verder had gesteld, blijkt uit het belangwekkende antwoord, dat hij van De Groot ontving. (17 Augustus 1632.)

....Ick oordeele oock dat UE. tot een volkomen Poema en bequaem subject bedacht heeft, van den tocht van Constantijn na Rome 't welk zoo grooten gewicht heeft medegebraght in de saecken van de werelt. De Grieken roemen Constantijn seer hoogh ende noemen hem den Apostelen gelyk. My dunkt, dat hy geen quaedt Prins en is geweest sedert hy de Christelyke Religie heeft aengenomen: maer gelyk de Christenen hem tot den hemel verheffen, soo sie ik dat Zosimus een blint yveraer in 't Heidensch geloof, alles opsoeckt, dat hy kan met recht met onrecht om hem te doen klein achten. Doch UE. seit wysselyk dat het den Poeten recht is de fauten over te sien, ofte niet te geloven van de geenen die sy nemen tot stoffe van haer lof en tot een voorbeeld van deucht. UE. considereert wel, dat daer occasie sal syn om te spreken van de Heidensche en van de Christensche constumen. Van de eerste heeft UE. genoegh voorschriften by de Grieksche en Latynsche Poeten ende de oude uitleggers daer op: Ook hebben weinigh voor onzen tydt daervan niet onbequaemelyk geschreven Giraldus ende Rosinus. De christelyke constumen van die tydt kan men sien in de Apologie van Justinus, de werken van Tertullianus, Cyprianus, de Consiliën van Neocaesarie, Gangres, Laodicea, Ancyra ende het generael van Niceën, 't welk gelyk ook dat van Eliberi in Spanje ende 't eerste van Arles in Walschlant syn gehouden ten tijde van Constantijn. 'T beginsel staet my wel aen ende soo voortgaende twyffele niet aen het duiren van het werk. Godt wil daertoe syn segen verleenen enz. [1]

De dichter blijkt verder in die jaren geheel vervuld van zijn held en van zijn epos. Zijn zoontje, in 1632 geboren, noemt hij naar den Keizer. Helaas! stierf Constantijntje reeds eenige maanden oud.

De geheimschrijver van den prins, David de Wilhelm, had hem den in 1631 verschenen dichtbundel [1] van Paus Urbanus VIII, Maffeo Barbarini, geleend, en Vondel brengt hem daarvoor een Danckoffer in verzen:

„Waer mee sal ick U dankbaar sijn
Voor den geleenden Barbarijn?....
O Raatsheer van dien braafsten Vorst,
My dunckt een Godtheit blaeckt mijn borst.
En 'k soude uw heuscheit danckbaer sijn,
Ten deed de groote Constantijn:
Indien ick dat godvruchtigh hoofd
Niet ses paer boecken had belooft;

---

[1]) Voor het eerst uitgegeven in Oud-Holland, XIIe Jg. 1894, blz. 134-5.

[1]) Ik bezit van deze Poemata de uitgave van 1629, „curante Academia noctis."

En nu het Kristaanhangend heir
Niet voerde aan 't Adriatisch meir."

Dit was in 1633. De dichter vorderde zoo goed met zijn heldendicht, dat hij in September 1634 reeds vijf van de 12 zangen voltooid had en zijn werk reeds rijp achtte om het voor te dragen in gezelschap van de fijnste geesten, voor Hooft en zijn vrienden op het Muiderslot. Deze schrijft op 12 September aan zijn zwager Baeck van Muiden uit:

„Ik had ten minste verhoopt UE. gezelschap hier te hebben, als Doctor Pauw, dien ik verwacht, zal van Alkmaer gekomen zijn, om alsdan een Poeetsche maeltijt te houden, mits Vondel mij aengeboden heeft ons zijn vijfde Boek der Constantinade voor te lezen.... Zoo U.E. uit de Wijk zoude kunnen herwaerts keeren, ter beroemde maeltijdt, ik zal haer van den tijdt verwittighen, wen ik zelf dien zal weten."

De Constantinade wekte dus groote verwachtingen op bij Hooft en zijn vrienden; het maal waarbij de 5e Zang zou worden voorgedragen, wordt een „beroemde maeltydt" genoemd, dus een feestmaal. Vondels groote dichtwerk was reeds bekend, en wekte de belangstelling op, alvorens het voltooid was. Wellicht had de dichter de vier eerste zangen reeds vroeger voorgedragen, of toen alleen nog maar den 5n voltooid.

Vermoedelijk is in verband met deze voordracht op het Muiderslot te brengen een epigram van Vondels ouden vriend Cornelis Gysbertszen Plemp, katholiek rustend advocaat, dichter en zeer geacht lid van den Muiderkring.

Ik vond het in den autograaf van Plemps verzen als Epigr. VI, 31. Hij zond Vondel latijnsche verzen bij allerlei gelegenheden en vertaalde ook een paar van zijn mooiste gedichten. [1])

Hetzij na de voordracht op het Muiderslot, hetzij bij de voorlezing voor hem van het handschrift, heeft Plemp Vondels Epos aldus bewonderd en geprezen:

Dat mihi Vondelius te, Constantine, sonoro
  Carmine, quo melius nil dare Belga potest.
Macte; vir hic scribat; neque pensum Parca recidat;
  Blandaque praegnanti sit Prothyraea stilo:
Olim magnus eras, magnus: nunc denique maior
  Es, qui non audet dicere, dicat eris,

[1]) Zie Elfde Verslag van het Vondel-Museum 1922—'23. Amst. 1924. „Latijnsche gedichten van Corn. Gijsb. Plemp aan of betreffende Vondel. (1625—1638)".

Dat wil zeggen:

Aan J. v. d. Vondel.

Vondel geeft mij U, o Constantijn, in een welluidend gedicht, het beste wat een Belg kan geven. Houd moed! deze man schrijve voort! dat de Schikgodin dit werk niet ontijdig afbreke; en dat Prothyraea [1]) goedgunstig zij voor zijn zwangere schrijfstift. Oudtijds waart gij groot, de Groote; nu zijt gij nog grooter; of durft men dit nog niet zeggen; dan zegge men: gij zult het zijn.

Toch vrees ik, dat de beroemde maaltijd nooit gehouden is. Kort nadat Hooft Baeck had uitgenoodigd, kreeg hij uit Brussel het bericht, dat Don Francisco Hellemans, een neef van zijn vrouw, was overleden, waardoor het familie-majoraat, waaraan 'n inkomen van *f* 6000.— verbonden was, op Eleonora Hellemans zou overgaan. In November 1634 is Hooft reeds te Brussel om deze belangen te behartigen; maar pas na eenige jaren slaagde hij er in zijn doel te bereiken, doordat de rechten van Eleonora sterk betwist werden wegens haar huwelijk met een man uit N. Nederland. 't Is mogelijk, dat de „Poeetsche maeltyt" nog vóór dien tijd is gevierd; maar van elders is daarover niets bekend. Tesselschade, onmisbaar bij zulke feesten, die in Mei 1634 haar man en haar dochtertje had verloren, zal vermoedelijk het feest wel niet hebben opgeluisterd.

Maar kort na zijn voorstel aan Hooft om den 5n Zang voor te lezen, trof den dichter een ramp, die hem voor langen tijd, ja voorgoed den veder van het Heldendicht zoude doen nederleggen.

Een ontzettende slag trof Vondel in zijn huiselijk leven. Zijn trouwe echtgenoote Mayken de Wolff, die zoovele zorgen van zijn dichterhart had weggenomen, stierf in Februari 1635 en werd den 15en in het O. L. Vrouwekoor van de Oude-Kerk begraven. Vondels „Lyckklacht aan het Vrouwekoor, over het verlies van mijn ega", een van zijn schoonste, diepstgevoelde gedichten, toont, hoe innig zijn vrouw had gedeeld in het dichten van zijn Constantijn. Nog in een droom meent hij haar stem te hooren, die hem aanspoort zijn heldenzang niet op te geven:

Zijn Kreüse zegt Vondel, stierf:

„Terwijl ick t' Aquileia streefde
Met Constantijn, den grooten held,

---

[1]) Prothyraea, een bijnaam voor Artemis, of Diana, die de voorspoedige geboorte bevorderde. De naam komt zeldzaam voor, in een Orphische hymne.

Door swaarden, op de keel gestelt,
Door vlam die naer de starren sweefde,
Ick wenschte noch na eenigh teecken
Van haar, die als een schim verdween;
Wanneerse my te troosten scheen,
En in den droom dus toe te spreecken:
Mijn lieve bedgenoot, dees saacken
Gebeuren geenssins sonder Godt.
Vernoegh met uw getrocken lot,
En wil uw heldenwerck niet staacken,
Dat ramp noch druck uw dagen korten,
Voor dat ghy ziet, naar uwen wensch,
Den vlughtigen tyran Maxens
Bestorven in den Tiber storten,
Dan sal uw siel ten hemel draven,
Wanneer het triomfeerend hoofd
't Gewijde swaard, aen God verlooft,
Ontgord op der Apostlen graven."

De eerste dien hij tot deelgenoot maakte van zijn smart, was Hugo de Groot. De dichter zond hem de „Lyckklacht", en reeds op 5 Juni 1635 schreef De Groot hem een troostbrief, die ook voor de vordering van den Constantijn van groot belang is. Hieruit blijkt ook, dat het eigenlijk niet, gelijk Brandt beweert, de dood van Mayken is geweest, die aanleiding heeft gegeven om het Epos te staken, want te samen met de toezending van de „Lyckklacht" heeft Vondel opnieuw aan De Groot allerlei inlichtingen voor zijn gedicht gevraagd, noodig voor de voortzetting, waarop deze uitvoerig antwoordt, daardoor een bewijs gevend van zijn buitengewone belezenheid en geleerdheid.

Uit deze briefwisseling van beide groote geesten vallen omtrent den inhoud en den gang van het Epos wel eenige gegevens op te maken, die evenwel nog vollediger zullen worden, nadat wij andere bronnen hebben kunnen raadplegen. De Groot schreef het volgende: (5 Juni 1635.)

„....Ende gelyck gemeenlyck den arbeidt ons aftreckt van het al te sware gevoele van ons leet, soo meen ick dat UE. wel sal doen, ende sich ernstelyck begeven tot het vorderen van het Constantijnsche werck, waer van ick yet heel sonderling verwacht. Wat aengaet de spelen, die by de oude Grieken ende Troianen ende by derselver navolgeren by de Romeinen, bekent syn geweest, ende by edele persoonen geoeffent, dat selve weet UE. dat by Homerus ten tyd van Patroclus begraving, bij Virgilius ten tyde van die van Anchises, [1] by Statius ten tyd van die van Archémorus int breed syn geschreven. Van die spelen syn daer twee seer solemneel, die

[1]) Aen. Lib. v.

tot Constantini tijden toe by de edele syn geoeffent geweest, decursati.... equestris, olim Troia dicta de quo videndus Servius ad V(irgilii) Aene(adem) que hippica vocatur in constitutione Iutiniani, C(odex) de Aleatoribus en het tweede de scheepstrijdt, die Majuma [1]) is genoemt geweest, waervan can yet hebben van Arcadius en Honorius, C(odex) de Majuma. Uit de voorste wet van Justinianus sien wy dat tot synen tyt toe en oversulx noch lang na Constantijn, syn geoeffent geweest by gequalificeerde personen, tspringen te voet, tspringen met de pols, tworstelen en het tornoyen sonder scherp: sulx datmen in alle deze spelen de edelen toe te schrijven niet en can missen: Ende alwaer het datmen Constantinum, die de geeleertheidt bemint heeft, iet dede in 't gebruick brengen, uit de oudheid gehaelt, sulx en waer niet vremt. Alleen moet men daer niet inbr(en)gen ludos gladiatorios, de welcke hy als een goedt Chrsiten heeft verboden, als te zien in Lege unica C(odex) de gladiis penitus tollendis: de theatrale spelen moet men oock houden buiten de edele personen, als synde vyl en veracht. D(igestae seu Pandectae) L. I de his qui notantur infamia. UE. sal niet qualyck doen te lesen een boeck dat een treffelyck rechts-geleerde Balduinus heeft gemaekt de legibus Constantini (Afschrift; aan 't slot; 18 Juni 1635).

(Postcriptum:) 't loopen met de wagen, singen, snaerspelen was by de Griecken edel, by de Romeinen onedel en veracht. [2])

Dit antwoord van Grotius gunt ons een kijkje op de wording van Vondels werk. Gelijk Gijsbrecht zou ook de Constantinade sterk staan onder den invloed van den Eneis. Evenals in het 5e Boek het jaargetijde van Anchises' dood door den vromen Aeneas herdacht wordt door roeiwedstrijden, kampspelen, loopwedstrijden, worstelen, kampen, boogschieten en dergelijke, was ook Vondel blijkbaar van plan een feest te laten geven door Constantijn aan zijn soldaten, wellicht na de verovering van Rome. De Groots belezenheid, waaruit hij Vondel menigen nuttigen wenk geeft, is zeer merkwaardig. Vondel had ook gladiatoren willen laten optreden, maar wordt door De Groot er tijdig cp gewezen, dat de Christen-keizer zulke spelen verboden heeft.

De dood van Mayken is dus geenszins de reden geweest waarom Vondel zijn epos voorgoed heeft gestaakt en het eindelijk heeft vernietigd. Alleen heeft hij het door haar dood onderbroken. Zeer juist is m.i. de voorstelling, die Jos. Alb. Thijm er

---

[1]) v. Majus Meifeest op den Tiber.

[2]) Naar het afschrift van De Groots brief door Vondel geschreven en aan Hooft gezonden; in fascimilé bij Van Lennep, Vondel III, 212. Dit moeilijk leesbare handschrift, in de verzameling Papenbroek te Leiden, is het eerst grootendeels ontcijferd door J. A. Alberdingk Thijm in De Gids, 1871, blz. 291 (zie Werken Dl. V, 282—3) en later geheel afgedrukt in Oud-Holland, II, 294—5). Daar zijn ook de titels aangegeven van de verschillende plaatsen uit het Corpus Iuris, door De Groot aangewezen.

van geeft. „Men schrijft Vondels moedeloosheid toe aan de l e ê g t e, door het overlijden van Mayken te-weeg-gebracht; ik meen dat ze eerder aan de d r u k t e geweten moet worden, waarop het den armen Vondel te staan kwam".

De krak die Vondels moed na den dood van zijn huisvrouw verkregen had, heeft zich eerst geopenbaard, toen Vondel allengs gewaarschuwd werd, hoe moeilijk het viel zijne zaken te drijven sedert Mayken's dood, want bij haar overlijden was hij nog voornemens onmiddellijk met zijn heldendicht voort te gaan. Hij laat zich zelfs door de schim zijner vrouw daartoe aansporen.

Thijm haalt daarvoor ook als bewijs aan, dat Vondels gedicht aan de Wilhem eigenlijk niet in 1632/3 thuis behoort, maar in '35 of '36: „ten eerste was de Wilhem pas sinds 1631 weer in Nederland en trouwt hij pas de 16 Januari 1633 met Huygens' zuster; ten tweede is het vers een aspirant- katholiek alleszins waard."

Brandt voegt hier nog de juiste opmerking bij: „Het schijnt terwijl dit werk lang onder handen bleef, en hij ondertusschen in de kunst toenam, dat zijn oordeel meer en meer geslepen, eindelijk op het voorste, 't welk eerst was geschreven, lettende, daar misslagen in vondt, die hij met zulke scherpe oogen inzagh, dat hem de lust om voort te gaan, verging: daar zulk een ongenaadig vonnis, en 't vernietigen van al zijn kostelijke arbeid op volgde. Niets bleef er van over dan eenige stukken en brokken, die hij sedert in andere werken te pas bracht." Leven van Vondel (blz. 61).

Zeker is het, dat Vondel vier jaar na het overlijden van zijn vrouw, den Constantijn nog niet had opgegeven.

Dit blijkt ook uit den brief, dien hij 4 September 1639 weder aan Grotius schreef, en waarin hij voor het eerst er van spreekt, dat hij zijn grooten Constantijn moet vergeten, omdat sedert den dood van zijn vrouw zijn couragie een krak gekregen had.

Ick zende uwe Extie hier twee treurspelen, een van St. Ursels Maeghden, gedicht ter eere van Keulen, myne geboortestad, ende Sophocles Elektra, vertaelt met hulpe van Isaak Vossius. Ick offer uw Extie 'tgeen ick vermagh en niet het geen ick wel soude willen. Zedert de dood van mijn zalige huisvrouwe heeft mijn couragie eenen krack gekregen, zoodat ik mijnen grooten Constantijn moet vergeten, en met iet minders my zoecken te behelpen. Ick ben aan de treurspelen vervallen, en heb noch een ongedruckt leggen van Silius en Messaline, en één ten halve voldaen van Sauls zeven

zonen, die by die van Gabaon opgehangen worden, zijnde mijns bedunckens het volmaecktste argument van een tragedie, dat men uit de H. Boecken zoude mogen nemen en uitkiezen. Als ick mijn lust in treurspelen hebbe geboet, magh ick zien, of ick weder aen mijnen Gonstastijn valle: middelerwijl gelieve uwe Exctie dit voor lief te nemen, totdat wij yet grooters vermogen.

En in zijn antwoord van 22 Oct. 1639 schrijft De Groot dan ook nog:

„en wensche U.E. lang leven, gezontheit en gerustheit van gemoedt, om niet alleen zoodanige als deze zijn, die seer treffelyk zijn, maar ook grooter stukken ten dienste, nut en lust van alle Nederlanders voort te brengen".

Ja, 10 Nov. 1640, dus 8 jaar nadat de dichter voor het eerst met zijn geleerden raadsman overleg had gepleegd, moedigt hij Vondel nog aan, den Constantijn niet op te geven:

„Ik bidde U.E. dikmaal sulke stukken bij de handt te nemen, zonder dat groote stuk van den grooten Konstantijn te vergeten. Ik blyve borge dat het zelve hoog aangenaam zal zijn aan alle die des verstaan."

Luchtiger nam de vroolijke weduwnaar Barlaeus het op over Vondels heldendicht: Och, meende hij, in een geestig latijnsch vers, zoek liever een plaatsvervangster voor uw lieve Mayken dan uw Constantijn af te maken. Van Lennep heeft ons van Barlaeus dichterlijken raad een even geestige hier volgende vertaling gegeven:

Ad Justum Vondelium cum a Constantino et Helena
ad amores ipsum revocarem.

Vondeli, mea quo toties interprete Musa
Teutonico populis gestiit ore loqui:
Vondeli, Batavae decus et laus prima Camoena
Fontis inexhaustum flumen Apollinei:
Sperne truces vultus, tibi quos Maxentius offert,
Gestaque per Latium bella cruente solum.
Cur Licini cantare minas et castra laboras?
Aut Helenae sacres ante sepulchra faces?
Cur Constantino gaudes comes ire per orbem?
Et magnum mundi sistere sede Ducem?
Da veniam bellis, satis est scripsisse renatum,
Exstincta veterum relligione, Deum.
Paulisper jam vive tibi; tibi quaere maritam,
Et post castra, velis mitia castra sequi.
Quin aliam thalamis Helenam genialibus infer,
Verbaque quae recites mollia dictet amor.
Ipse tuos canta plectro leviore furores,

Et viduae loculos ingeniumque laetus
Sic tibi Constantinus eris, sic conjuge laetus
Finge Minervinam te sociasse tibi.
Invenies signum, quo possis vincere, verum
Ne tibi sit conjux crux, sapienter ama. [1])

Dat is:

Aan Joost van den Vondel, toen ik hem van Constantijn en Helena terug riep tot de liefde.

Mijn Vondel, gij wiens lier den weergalm van mijn snaren
Zoo vaak herklinken deed in Nederduitsche maat!
Mijn Vondel, eer en roem van Hollands dichterscharen,
Wiens onnavolgbaar lied onze ooren nooit verzaadt!
Wat pijnigt gij u af, de gruw'len af te beelden,
Die dwingeland Maxens in langverloopen tijd
Of wrevele Licyn aan 't zuchtend Rome teelden,
De toortsen, 's Heeren graf door Helena gewijd!
Wat volgt gij over de aard' den trotschen zegewagen
Van 's waerelds opperheer, roemruchten Konstantijn!
De ware God regeert: de Heidnen zijn verslagen:
Dit zongt ge: 't zij genoeg: 't moge uw voldoening zijn.
Werp weg de krijgsbazuin: uw cyther klink van vrede.
Leef voor u zelven, zoek een lieve gezellin:
Verlaat de legerplaats voor zoeter legerstede,
En fluister Liefde zelve u zachte deuntjes in.
Wees zelf uw Konstantijn: zoo ge uw Heleen moest derven,
O! in een nieuwe gaê herleef weer uw Heleen.
Zing, als gij door Gods gunst dit heil u mocht verwerven,
Van d'echtelyken kamp de blyde zalighêen.
Zoek, zoek als Konstantijn het teeken u te ontdekken,
Dat u den zege spelt, waarin gy overwint;
Maar wees—opdat u nooit de gade een kruis moog' strekken,
Bezadigd en bedaard by 't geen ge u onderwindt.

(J. v. Lennep n. 't Latijn van C. v. Baerle. V. L. III, 312.)

Dit vers moet van 1637 dateeren, en het geeft bij al zijn luchthartigheid, een beknopt overzicht van den gang van Vondels epos. Behalve de details, is de inhoud van de Constantinade niet moeilijk aan te wijzen.

Vondel heeft dien daarbij beknopt aangegeven in het tweede

[1]) Casp. Barlaeus, Elegiar. III, p. 209. Amst. 1646.

boek van zijn „Heerlykheid der Kerke" vers 899 volgg.:

Maer toen de hemel zelf den afgront wou bestryen,
Bezeglen Daniels befaemde profecyen
Van dezen kleinen steen, die zonder iemants hant,
Geruckt van eenen bergh, het weereltbeelt in 't zant
Zou ploffen, en zoo veel met bloetgeschreve wetten
En t'effens 't groote beelt der heerschappyen pletten;
Verweckte Godt, den helt der Kercke, Konstantijn,
En toonde hem, by daegh en klaeren zonneschijn,
Het merck van 't heiligh kruis, wiens lettertongen spreecken:
Gy zult Godts vyanden verwinnen door dit teken.
Dit moedigt al zijn heir, dat over d'Alpen ruckt,
Den Padus overheert, en toeschiet om 't verdruckt
En afgepynight bloet des Christens te verquicken.
Maxent, de dwingelant te Rome, alreede aen 't schricken,
En om zijn gruwelen alom in 't rijck gehaet,
Vint raetzaem, in der noot, zijn toevlught tot verraet
Te nemen, en den stroom des Tibers t'overdecken
Met eene looze brugge, en 's vyants heir te trecken
Door een geveinsde vlught ter stede, daer de vliet,
Beschaduwt van den boogh der brugge, zeewaert schiet:
Maer wie zijn netten spant, om Godts geslacht te vangen,
Blijft deerlijck in zijn strick en eige netten hangen.
Het heir van Konstantijn, gemoedight uit de lucht,
Bejegent hem, en drijft zijn benden op de vlught,
En naer de Milverbrugh, die nederstort aen stucken,
Zoo dra Maxent te paerde in 't harnas meent te rucken
Naer stadt toe, daer hy plompt gewapent in den stroom,
En van geweer vermast, verzinckt met paert en toom,
Zijn Ridderschap op hem. Dus wint het kruis den zegen.
De groote stadt verlost loopt haer' verlosser tegen,
Met al den Roomschen raet, en zingt den hemel eer;
Terwijl 't verdroncken hooft des vyants op een speer
Gevoert wordt in triomf, nooit tijdiger, noch beter;
Helenes zoon zijn zwaert de grafstê van Sint Peter
Toeheilight, en, ten schimp der afgoôn, met zijn hant,
Op 't gouden Kapitool, de kruisbanieren plant.
't Verloste Christendom, gehanthaeft door de wetten,
Schept ademtoght en lucht ten leste na'et verpletten
Der wreetheên. Men herstelt in eere en have en staet

Het onderdruckte bloet, betoomt en straft den haet
En vloecken der Hebreen, en al die, Godts slaghorden
Verloopende, om dees rot, oock Christenkruissers worden.
Augustus weerelt knielt voor Konstantinus speer,
Oock Ister, en Sarmaet, tot aen 't Meotisch meer;
Wanneer de vont den vorst, met d'afgeleide kroone
En in 't sneeuwwit gewaet, ten spijs van Godt den zoone,
Wiens kruis in 's keizers kroon en op den hellem praelt,
Heel zuiver wascht, en zalft, en Christent, en bestraelt.
Hoe schendigh de rabbijn en wichlaer dit veroordeelt;
Een ieder spiegelt zich aen 't keizerlijcke voorbeelt,
En volght zijn nedrigh spoor. De legers, stadt, en hof
Bazuinen overal Messias naem en lof.
De godtsdienst, lang verdruckt, breekt door de donkre wolcken,
Gelijck de middaghzon, in êt oogh van alle volcken.
De keizer heiligt voor Sint Peter Vatikaen,
Aenvaart de schup, en draeght de zes paer korven aen
Met zant, ter eere van de zes paer kruisgezanten.
Hy bouwt Sint Pauwels kerck, en stut aen alle kanten,
Den priesterlijcken dienst met middelen en schat;
Door 't gansche Roomsche rijck, van d'eene in d'andre stadt.
d'Afgodery verdwijnt. De lang verdruckte zercken
En martelgraven zelfs veranderen in kercken,
Van toets en marmersteen tot aen de lucht gebout;
Gelijck of d'yzere eeu verkeerde in louter gout.
De keizerin Heleen hoe dor en zwack van jaeren,
Bezaeit, gelijck haer zoon, met kercken en altaeren
't Herbout Jerusalem, en Palestijnsche lant,
Gemerckt van Jesus spoor. Zy deckt en overspant
Met marmeren gewelf en vloer de woeste gronden,
Daer zy 't begraven kruis des heilants heeft gevonden.
Zoo groeit zoo bloeit de Kerck, gehanthaeft, en ge-eert.
Gelijck de waerheit had van outs geprofeteert. [1])

In de voortreffelijke uitgave van Vondels Leerdicht door Dr. H. W. E. Moller wordt op scherpzinnige wijze aangetoond

---

[1]) Unger teekent in zijn Vondel-uitgave, in navolging van Van Lennep, hierbij aan: „Vermoedelijk maakte de tirade, die hier voorafgaat, een gedeelte, zoo niet den aanhef uit van het heldendicht, dat Vondel vroeger voor had op Constantijn den Groote te schrijven."
(V. Lennep, Vondel, X, 224, noot.)

welke bronnen Vondel naar alle waarschijnlijkheid heeft gebruikt voor de samenstelling van het geschiedkundig deel voor de Heerlyckheit der Kercke en ook voor zijn heldendicht. Vooreerst moet gelet worden op de Annales van Kardinaal Baronius, in 12 zware folianten, die de Kerkgeschiedenis behandelt tot 1198. Maar daar het niet waarschijnlijk is, dat hij dit ontzaggelijk groote werk zou hebben bestudeerd, moet veeleer gedacht worden aan de verkorte uitgave van Baronius, dien de Jezuiet Bisciola van de Annales heeft gemaakt, onder den titel: „Epitome Annalium Ecclesiasticorum Caesaris Baronii S. R. E. Card. ab Joanne Gabriele Bisciola Mutineus. Societ. Jesu confecta. In twee deelen in 2n druk verschenen in 1614.

Geldt dit werk als bron voor de „Heerlyckheit der Kercke", voor den Constantijn heeft de dichter ook stellig daaraan den inhoud en gang van zijn Epos ontleend. Dit kan bij vergelijking woordelijk worden aangetoond. [1])

Brandt schrijft: „Niets bleef er van over dan eenige stukken en brokken, die hij sedert in andere werken te pas bracht."

Zou een van deze stukken en brokken wellicht nog te vinden zijn? Het komt mij voor, dat een klein deel van zijn Epos door Vondel is gebruikt in het begin van zijn treurspel: „Maechden", verschenen in Mei 1639, dus juist bewerkt in de periode, dat Vondel aan de voortzetting van zijn Constantijn begon te twijfelen, en dus aanleiding kon vinden om de verzen elders te pas te brengen, zooals hij meer placht te doen. De eerste 46 verzen van dit treurspel handelen over Keizer Constantijn den Groote. Ik acht het geen gewaagde veronderstelling, dat wij in vers 1—26 terugvinden een fragment van Vondels Epos. Deze passus is te meer opmerkelijk omdat hij eigenlijk in geen direct verband staat met de geschiedenis van de H. Ursula en hare elfduizend Maagden, uit het jaar 383, terwijl de tocht van Constantijn en de bevordering van het Christendom ongeveer een halve eeuw vroeger valt, n.l. in 324; Constantijn wordt door den dichter op een handige wijze in het treurspel te pas gebracht door het verhaal aan den Keulschen Bisschop Aquilinus in den mond te leggen.

Dit fragment heeft dan ook veel meer een episch dan een dramatisch karakter. Het schijnt mij toe ontleend te zijn aan

[1]) Zie Dr. H. W. E. Moller, De Heerlyckheit der der Kercke van J. v. d. Vondel. Acad. Proefschr. Amst. 1907. Pag. XLIII en LXXVIII.

het begin van Vondels Epos, waar hij zijn held aanroept en de stof van zijn gedicht uiteenzet.

O Constantin, die nu, by God, een waerder kroon,
Een' eedler scepter draeght, bezit een' hooger troon,
En heerelijcker Rijck, dan eertijds hier op d'aerde,
Toen ghy 't verwezen bloed verloste met den zwaerde,
Gezegent zelf van God in uw manhafte vuist;
Op dat zijn heiligh zaed voortaen niet meer gekruist
Zou worden, als het vlood verzierde en valsche Goden,
By 't goddelijcke Recht, zoo hard, zoo scherp verboden;
Ghy Held, die 't aerdsch paleis om 't hemelsch hebt geruimt;
Wat baet het toch, dat ghy den ganschen Rijnstroom schuimt
Van woeste vyanden, en Heidensche tyrannen,
Eendraghtigh tegens God, en Christus ingespannen?
Nadien die felle Scyth, en Noordvorst opgeweckt,
Germanje niet alleen, maer, 't aerdrijck overtreckt,
En, passende op geberght, noch duinen, nochte stranden,
Gaet overweldigen, en schenden alle landen,
Die Gode, en zijnen zoon oit waren onderdaen.
Onnoodigh was 't Maxent, en Maximin te slaen;
Dewyl de Noorman, ruim zoo wreed, en moordbaldaedigh,
De Christe Kerck vervolght, de Neroos maeckt genadigh,
Al d'oude gruwlen weêr op heillooze outers zet;
De ziel, in 't klaerste bad gewasschen, weêr besmet
Met ongeloof, verdruckt 't geloof der eerste Vaderen,
Ons dreight met vier en strop, en opent Jesus aderen;
Als of te luttel bloeds gestort werd, toen de dwang,
En dolle tyrannij drie eeuwen ging in zwang.

De overgang op het drama wordt verkregen door tegenover de zegeningen door Constantijn bewerkt, de verwoestingen door de Hunnen te stellen.

Het mag wel worden aangenomen dat Vondel, zoo gehecht aan zijn geboortestad Keulen, zijn Epos ook in verband gebracht zal hebben met de stad der Driekoningen, waar de H. Helena, Constantijns moeder, de kerk heeft gesticht, nu aan S. Geroen gewijd, den aanvoerder van het Thebaansche Legioen, dat daar onder Keizer Maximianus werd onthoofd.

Al valt het te betreuren, dat Vondels Epos het lot heeft gedeeld om onvoltooid te blijven, van het heldendicht door een ander groot Nederlandsch Dichter, Bilderdijk, aangevangen als

zijn „Ondergang der Eerste Wareld" die hij gelukkig niet heeft vernietigd; nu de dichter zelf blijkt wellicht van oordeel geweest te zijn, dat zijn werk zijn roem als groot dichter niet zou hebben vermeerderd, kunnen wij hiervan alleen spijt hebben wegens het gemis van een maatstaf om Vondels genie, ook in het epische gedicht te kunnen beoordeelen.

Nog een ander groot Nederlandsch dichter, prof. Cornelis Broere, heeft in het begin der vorige eeuw Vondels Constantijn tot held van een epos gekozen, maar evenmin zijn werk kunnen voltooien. Gelukkig zijn 10½ Zang van dit hoogstaand kunstwerk voor ons bewaard, die wel in staat zijn Vondels verloren heldendicht voor een groot deel te vergoeden.

Heemstede, Maart 1924. J. F. M. STERCK.

MARK LIDDERDALE.

Een trilogie.

Dat in de Anglikaansche kerk een hopelooze verwarring heerscht is algemeen bekend. Onlangs wees „De Haagsche Post" er nog op, hoe het daar mogelijk was, dat een bijna geheel ongeloovige geestelijke tot een bisschoppelijken zetel werd verheven, terwijl daarentegen in vele kerken de versiering en de godsdienstige plechtigheden geheel katholiek schijnen en al deze tegenstellingen toch tot de jurisdictie der Engelsche kerk behooren en toegelaten worden.

Wie echter een trouw beeld wil aanschouwen van den toestand van het z.g. Anglo-katholieke deel dier kerk en van zijn verhouding tot de kerkelijke overheden, geve zich de moeite de drie dikke deelen te doorlezen — soms te doorworstelen — door Compton Mackenzie — een katholiek schrijver, die echter in zijn werken weinig blijken geeft van zijn geloof — gewijd aan de karakterteekening en ondervindingen van een Anglikaansch predikant, deze uiterste richting vurig toegedaan.

De drie deelen bedoelen een trilogie te vormen. Maar wat is het verschil tusschen een trilogie en een gewonen roman in drie deelen? Bij een trilogie staan de boeken geheel op zich zelf, hoewel een zekere draad door allen loopt en hen met elkaar in verbinding houdt. Men kan ze afzonderlijk lezen zonder stoornis

en met goed begrip en heeft de anderen niet noodig, om ze te kunnen verstaan.

Bij Mackenzie is dit niet het geval, de drie boeken volgen elkander op en men zou niet gaarne een van hen missen, daar zij een doorloopend verhaal vormen.

Mark Lidderdale is de zoon en kleinzoon van predikanten en voelt roeping het ook te worden. Zijn vader was ook een High Church-man, maar had om materieele redenen zijn overtuiging moeten prijs geven. Deze soort afval heeft hem gebroken en hij verliet vrouw en kind om als zendeling in vreemde landen zijn beginselen in toepassing te brengen.

Door een samenloop van omstandigheden wordt Mark ook Anglo-katholiek en brengt de eerste jaren van zijn geestelijke bediening als kapelaan aan verschillende kerken van zijn geloofsrichting door. Zoo wordt ons vergund kennis te maken met vele hooge en lage geestelijken, allen meest het goede willend, hard werkend en overtuigd dat zij de rechtmatige opvolgers zijn van de eerste christenpriesters en dus ook de H. Sacramenten mogen toedienen, omdat zij zich zelf als katholieke priesters beschouwen.

Mark gaat steeds verder, hij draagt dagelijks de Mis op, houdt het Lof, vereert de H. Maagd, hoort biecht, bidt zijn getijden. Hij is een zeer ijverig geestelijke. Soms heeft hij met zeer zware twijfelingen te strijden maar overwint ze en vooral als hij voor het altaar het onbloedige offer opdraagt, verdwijnen al zijn bezwaren en gelooft hij vast aan de goddelijke tegenwoordigheid in de H. Eucharistie.

In de twee eerste deelen The Altar Steps en the Parson's Progress volgen wij Lidderdale van zeer nabij op zijn verschillende standplaatsen. Mackenzie beschrijft alles uitvoerig, soms te uitvoerig, 't is moeilijk alle menschen en toestanden uit elkaar te houden, en soms is hij te kort, zooals wanneer hij vertelt over Mark's reis naar Rome. Hij bleef eenige dagen in Rome maar welken indruk de Eeuwige Stad op hem maakte, wat hij er zag, hoorde of ondervond, hiervan vernemen wij niets. Ook is Mackenzie er gauw bij, menschen, die hem in den weg staan, maar voor wie wij belang leerden koesteren, met een paar woorden uit den weg te ruimen. Maar zoowel zijn milieu-teekening, natuurbeschrijvingen en typeering van personen verraden de

meesterhand. Men leeft met Mark en zijn veelal lustige parochianen mede.

Verreweg het interessantste gedeelte is het 3e deel The heavenly Ladder. Mark is nu zelf predikant geworden in een dorp van Cornwall. Zijn werkzaamheid als idealistische priester wordt alles behalve een succès. De gemeente is door en door Low Church, d.w.z. zoo ver mogelijk van Mark's High Church, ritualistische of liever katholieke richting verwijderd.

Hij doet genoeg zijn best, maar tact en voorzichtigheid behooren niet tot zijn beste eigenschappen. Hij zet het door: dagelijks Mis te lezen voor stoelen en banken, alle katholieke heilige dagen te vieren, de ceremonie der Goede Week op geheel katholieke wijze te doen plaats hebben.

Hij staat geheel alleen. Een paar vrouwen en een dwaze schilderes van niet onbesproken verleden, volgen zijn diensten. Overigens blijft de Kerk leeg, terwijl daarentegen de Wesleyaansche kapel velen tot zich trekt.

Hij verliest geen moed, op de jeugd alleen is zijn hoop gevestigd, hij opent een Zondagsschool en wijdt zich geheel aan het handjevol kinderen, dat haar bezoekt. Geen moeite is hem te veel om ze bijeen te houden, maar het verzet groeit steeds. Laster tast hem, den reinen en vromen jonkman, aan, zijn onschuldigste daden worden bevit en ten kwade uitgelegd. Hij wordt aangeklaagd bij den Bisschop, moet zich verantwoorden. Ondertusschen worden de schandelijkste heiligschennissen in zijn kerk gepleegd. De heiligenbeelden weggehaald en verbrijzeld, de kerstkrib op de afschuwelijkste wijze ontheiligd en tot een obscene parodie op hem gemaakt. De moeders ontnemen hem haar kinderen omdat lage beschuldigingen zijn omgang met hen verdacht doen zijn. Hij moet de school opheffen, niemand wil meer iets met hem te maken hebben, de bisschop ontslaat hem, nadat hij geweigerd heeft zijn overtuiging op te geven en zich te bepalen tot de gewone gebeden uit het Prayerbook en zich niet meer schuldig te maken aan katholieke praktijken.

Intusschen breekt de oorlog uit. Mark, als een misdadiger uitgewezen, neemt als gewoon soldaat dienst, maakt den strijd mede en eindigt met wat ieder verwacht en onvermijdelijk acht — roomsch katholiek te worden.

Ook deze overgang wordt al te kort geschetst en niet genoeg gemotiveerd. De zekerheid dat hij eigenlijk geen priester is,

komt hem wat te onverwacht bij en dan gaat het vliegensvlug met zijn bekeering.

Ondanks te veel breedvoerigheid en soms te langzamen voortgang is dit boek — met zoo goed als geen liefdesmotieven — ten hoogste lezenswaardig. Men krijgt medelijden met de leden der Anglikaansche Kerk, die in zulk een chaos moeten leven en werken en die vaak zoo hoog staan, zich onderscheiden door hun apostolischen ijver, liefde voor de zielen en voor God. Moge den „hemelsche ladder" hun weldra brengen in het Rijk, waar heerscht, wat hun zoo jammerlijk ontbreekt: Eenheid, harmonie, waarheid.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Bladen, Tijdschriften en Boeken.

In Droom en Daad (Nov.), een maandblad voor jonge meisjes, staan fragmenten uit een toespraak gehouden door Johanna W. A. Naber voor de Utrechtsche Vrouwelijke Studentenvereeniging op uitnoodiging der Novitiaatscommissie.

Zij spreekt de eerstejaars in dezer voege aan: „Inderdaad, het is niet weinig, wat de Vrouwenbeweging, de veel gesmade, de soms zoo slecht begrepene, de lang zoo fel bestredene heeft gebracht aan u, Novieten, die gaat maaien waar gij niet hebt gezaaid, die uitgaat tot een erfenis, welke u wordt in den schoot geworpen, die u toevalt zonder eenige moeite of inspanning uwerzijds."

Zij verklaart, historisch misschien niet geheel juist, „De Vrouwenbeweging is nooit geweest de strijd der vrouw om de heerschappij over, noch zelfs om de gelijkheid met den man, maar is van den beginne geweest de erkenning der vrouw als mensch...."

Voorts constateert zij dat de zedelijke en staatkundige gelijkstelling voor de wet is verkregen", maar de economische nog allerminst. Wat eenigszins duister is.

En dan heeft zij een ernstig woord, wat zij naar ons inzien te veel verzwakt door hare duidelijk volgende vergoelijking der excessen. „Men klaagt heden ten dage en niet zonder reden, over uwe uithuizigheid, over uwe zelfzucht, over uwen tot bandeloosheid overslaanden vrijheidszin, over uw ongeoorloofd verlangen om „u uit te leven", gelijk de term luidt. Maar het is ook zoo begrijpend, dat gij, oogstend zonder eenige moeite of inspanning wat een vorig geslacht met moeite en inspanning heeft gezaaid, al te gedachteloos, al te kwistig omspringt met de rijke schatten, welke u zijn toegeworpen. Te dezen opzichte zijt gij im-

mers „nieuwe rijken" O.W.ers" — Ja, een beetje wel, vooral in de manieren.

In Opgang (1 Nov.) schrijft P. v. d. M. d. W. de letterkundige kroniek over Frans Erens en besluit: „Maar het verwondert mij niet, dat naar iemand als Frans Erens, wien men toch zeker de fijne gave van het woord en een zekere, beheerschte wijsheid niet ontzeggen kan, de jongeren van dezen tijd niet luisteren, doch dat zij zich gretig keeren naar een Léon Bloy, die méér zijnde dan een „zuiver artist", hen de rijke stelligheid tegenover het leven en de diepe, vlammende liefde voor God en de menschen geeft". Het is jammer dat v. d. Meer maar nooit kan inzien dat Léon Bloy een der gevaarlijkste schrijvers is, die men de jeugd kan aansprijzen. De virtuositeit van zijn godsdienstige vurigheid moge een tijdlang hen begeesteren, de kater komt later. De onoordeelkundige bewondering voor Bloy zal zich geweldig wreken.

In De Nieuwe Gids (Oct.) schrijft Willem Kloos over Lodewijk van Deyssel en begint met een zin, die den lust tot verder lezen radikaal vermoordt. Hier is 't ding: „Wat een wezenlijk-geniaal, d.i. altijd-door van het Eeuwig-Psychische achter en in hem geschreven hebbend, dus scheppend Litterator, als hij eindelijk 60 jaar werd, en tot volledig door-werkte rijpheid kwam, over het afgelegde deel zijner aardsche loopbaan heeft mee te deelen, is altijd minstens genomen, in een of ander opzicht belangwekkend te noemen niet alleen voor zijn tijdgenooten, maar ook voor het nageslacht." — Met dank voor de mededeeling.

Joannes Reddingius wijdt een zeer waardeerend opstel aan de lieftallige Vlaamsche dichteres Alice Nahon. Onze lezers kennen haar wel, en als dat niet het geval mocht zijn, hopen wij dat dit Avondlied hen moge opwekken om haar te leeren kennen:

't Is goed in 't eigen hart te kijken
Nog even vóór het slapen gaan,
Of ik van dageraad tot avond
Geen enkel hert heb zeer gedaan.

Of ik geen oogen heb doen schreien,
Geen weemoed op een wezen lei;
Of ik aan liefdelooze menschen
Geen woordeke van liefde zei.

En vind ik in het huis mijns herten,
Dat ik één droefenis genas,
Dat ik mijn armen heb gewonden
Rondom een hoofd, dat eenzaam was.

Dan voel ik op mijn jonge lippen,
Die goedheid lijk een avondzoen....
't Is goed in 't eigen hert te kijken
En zóó z'n oogen toe te doen.

In Le Correspondant (10 Oct.) wordt onder den titel van Souvenirs d'un Editeur Américain het boek van Walter Page: A Publisher's Confession besproken. Wij mogen onze Nederlandsche uitgevers de lezing van dit werk zelf of het Fransche artikel er over tot hun voordeel wellicht aanbevelen.

In Studiën (Nov.) vinden wij eene treffende illustratie van het „catholica non leguntur". Daar wordt gewezen op wat Mr. M. Nyhoff in de N.R.Ct. heeft geschreven naar aanleiding van Dirk Coster's Bloemlezing: Nieuwe Geluiden.

Nyhoff schrijft: „Daar deze bundel ons in de eerste plaats verrast met bloemlezingen uit de moderne Vlaamsche en de nieuwe katholieke dichtkunst, twee groepen die ongeveer nooit in onze groote algemeene tijdschriften (als we „De Stem" uitzonderen,) publiceeren, maar het belangrijkste in ieder geval van hun beschouwende en fundeerende opstellen laten drukken in groeps-organen en moedwillig particulariseerende periodieken die het liefst maar ten Zuiden van onze groote rivieren schijnen gelezen te worden, daar past wel een korte bibliografie" enz.....

Verder; dat hem maar een enkele maal de „Nieuwe Eeuw" ter inzage bereikte; dat hij éénmaal van Paul Ostayen een artikel te lezen kreeg in „Roeping", „Pogen", of hoe het geheeten hebben moge."

Wij gelooven het omdat Mr. Nyhoff het zegt, maar het valt ons niet gemakkelijk. Zou hij nooit iets van dat alles, wat om hem gebeurt, hebben vernomen? Nog eens, het valt moeilijk te gelooven en aanvankelijk zou men denken, dat Mr. Nyhoff de katholieke dichters en schrijvers heeft willen aansporen, om in algemeene tijdschriften te gaan schrijven, op straffe van niet te worden gelezen.

NIEUWE BOEKEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Aquino (St. Thomas van) Verhandeling over het aanbiddelijk Sacrament des Altaars (125) *f* 1.75, geb. *f* 2.50.

Het woord van prof. Kors, O. P., moge de aanbeveling van dit keurig uitgegeven boek zijn.

„Dit werkje, dat op naam staat van den H. Thomas van Aquino,

maar zeker niet authentiek is, verdient in breederen kring bekend te worden gemaakt, niet alleen om zijn middeleeuwsch karakter, maar om den rijken inhoud zelven. Het heeft, vergeleken bij vele andere devote verhandelingen over de H. Eucharistie, dit voordeel, dat het niet alleen het gemoed wil opwekken tot godsvrucht, maar ook leering geeft voor het verstand, een dieper inzicht in de wonderen van Jezus' liefdegeheim. Immers, hoe juister begrip van het dogma, hoe zuiverder en gezonder devotie. Wel ligt het eenigszins buiten onze moderne, aan alle speculatie ontwende gedachtensfeer, en zal het dus niet zonder eenige inspanning van den geest te genieten zijn, maar dit lijkt mij een reden te meer, om het aan te bevelen en voor deze vertaling dankbaar te zijn. Want het is werkelijk geen verdienste van onzen tijd, dat hij den mensch het dieper willen doordringen in de heerlijkheden van Gods openbaring verleerd heeft. Gelukkig dat ook op dit punt reactie merkbaar is.

Het is een werkje vol diepe en mooie gedachten, en al vinden wij hier en daar uitdrukkingen of vergelijkingen, welke ons minder aanspreken, dáár is zooveel wat ons stof tot overweging geeft, dat wij het gerust een goudmijn mogen noemen, waaruit rijke schatten zijn te winnen voor onze liefde tot het H. Altaarsacrament."

Lombez A. M. C. (P. Ambroise) De Zielevrede. Vertaald door P. Fr. Franciscus (225) *f* 1.50. Verhaak, Grave.

Pater Ambrosius werd geboren te Lombez in Languedoc, 21 Maart 1703. Hij wes een zoon van den geneesheer Nauphary Lapeyrie. Den 25 Oct. 1724 trad hij in de orde der Capucijnen. Door ziekte en arbeid uitgeput stierf hij als een heilige 27 Oct. 1778.

Dat hij een voortreffelijk zieleleider was, bewijst wel het hier vertaalde boek: Traité de la paix interieure. Het werd hoog gewaardeerd reeds tijdens zijn leven en herhaaldelijk (meer dan 50 keeren in 't Fransch) uitgegeven. Tal van vertalingen zagen het licht, ook een Nederlandsche (in 1861) door pastoor P. J. van Bemmel.

Zoo algemeen goedgekeurd gedurende bijna 2 eeuwen (het verscheen in 1757) heeft deze verhandeling geen aanbeveling meer noodig. Maar wij kunnen niet nalaten even te wijzen op de groote menschenkennis, die er spreekt uit het tweede deel, waar de schrijver handelt over de beletselen voor den vrede der ziel: de uitgelatenheid en droefgeestigheid, de onstuimige ijver, het heftig weerstand bieden aan bekoringen, de gewetensangsten enz. Daaruit blijkt overtuigend dat Pater Ambrosius een bekwaam zieleleider is en hij velen tot vertrouwden raadsman kan wezen. Sac. Rom.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Hovre (Dr. Fr. de) Paedagogische Wijsbegeerte, een studie in de moderne Levensbeschouwingen en Opvoedingstheorieën. (378)

L. C. C. Malmberg, 's Hertogenbosch.

De ondertitel van dit degelijk werk geeft het best de bedoeling van den schrijver weer: de wisselwerking aan te geven tusschen de moderne opvoedkundige theorieën en de levensbeschouwing, die er aan ten grondslag ligt. Doch ook deze abstracte omschrijving zal niemand dwingen met beide handen te grijpen naar deze studie. En toch zeer velen zouden dit doen, als zij den konkreten inhoud kenden. Ik acht n.l. dit boek onmisbaar voor al degenen die les geven in Opvoedkunde en Didaktiek, voor allen, die de hoofdakte voorbereiden, voor iedereen, die een helder, kritisch inzicht wil hebben in de paedagogische stroomingen onzer dagen. Hier maakt men kennis met al de moderne paedagogen, die in de wereld opspraak gemaakt hebben; hier krijgt men een allerduidelijkst overzicht van hun theorieën en hun werken; hier vindt men een deskundige beoordeeding van hun paedagogische waarde; hier wordt gewikt en gewogen, al wat in die moderne opvoedkunde strijdig is met de katholieke kerkleer. Ik wil niet verheelen, dat ik persoonlijk eenige kritieken anders zou geformuleerd hebben: doch deze opvatting kan stof zijn voor een deskundige discussie tusschen mij en schrijver: voor de praktische waarde van dit verdienstelijke werk heeft dit allerminst beteekenis. G. Lamers.

Callewaert (Pater L. J.) Hoogeschoolleven. (243) 10 frc. Ploegstraat 23, Antwerpen.

Pater Callewaert heeft met dit werk aan de universiteits-studenten en aan allen, die van plan zijn de Hoogeschool te bezoeken een geschenk gegeven van onschatbare waarde.

Ik voor mij ken geen boek over deze stof, dat met zooveel kennis van zaken en met zoo groot begrip van de mentaliteit der studenten en hunne moeilijkheden is geschreven.

Het is werkelijk verrassend van doorzicht en schranderheid.

In twee hoofdstukken behandelt de schrijver 1, de schoonheid der jeugd in onzen tijd, 2. de voorbereiding tot het Hoogeschoolleven. Zijne beschouwingen in dit eerste hoofdstuk mogen sommigen wellicht wat al te optimistisch lijken, men houde echter in 't oog, dat door zwartgalligheid het hart van den jongen mensch niet gewonnen en zijn levensmoed niet verhoogd wordt.

En dan is verder de wijze mentor aan het woord, die den student het onderscheid leert tusschen de ware en de valsche vrijheid, de goede en de zinnelijke liefde, die waarschuwt tegen herbergleven en onbeschaafdheid, zijn afkeuring uitspreekt over lamlendigheid en mediocriteit en opwekt tot een groot Roomsch leven, om hem dan den weg te wijzen ter intrede in het werkelijke leven. Het is mogelijk dat menig lezer in dit laatste hoofdstuk van meening zal verschillen van Pater Callewaert, vooral waar hij de houding van den afgestudeerde tegenover actieve politiek en sociale werken teekent.

Ik haal om deze houding te kenmerken een paar woorden

aan: „de hoogere stand moet sociaal werk verrichten. Men hoort ten huidigen dage over niets anders meer spreken en men heeft een heel organisme geschapen van sociale werken. Ik betwist noch de noodzakelijkheid, noch de doeltreffendheid ervan. Maar niemand kan het loochenen, dat heel dat organisme toch maar in leven geroepen wordt, omdat de echt-christelijke opvatting der levens langzaam was uitgestorven onder ons volk. Niemand kan het loochenen dat heel dat organisme van sociale werken niet zooveel vruchten heeft geleverd, op christelijk gebied, als dàt men wel wenschen mag, omdat het niet genoeg onderstroomd is geweest door het echt-christelijk persoonlijk en familieleven, dat uiteraard moet sociaal goeddoende zijn. Derhalve zie ik doorgaans geen noodzakelijkheid dat de geneesheer, de ingenieur, enz. een actief deel neme in die sociale werken."
....„Daarom ook is het minder dan ooit aangeraden, dat de man der wetenschap zichzelf versnippere aan de politiek, die noodzakelijkerwijze de vrede en de kalmte en de liefde stoort."

Noodzakelijkerwijze? En als de intellectueelen, de drijvers en strebers uitgezonderd, niet voorgaan in den strijd, die bestaat en bestaan zal, wie moet het dan wél doen?

Maar afgezien van een paar opvattingen des schrijvers, die ten minste in ons land niet geheel gangbaar kunnen gemaakt worden, is dit boek over Hoogeschoolleven een kostbaar boek van wijsheid.

Alle Universiteitsstudenten moeten het zich aanschaffen en de ouders zullen goed doen het hunne jongens ten geschenke te geven vóór zij de hoogeschool gaan bezoeken. Callewaert is een ervaren gids, die voor vele gevaren hen behoeden zal.

A. Gielen.

Stekel (Dr. W.) Wat op den Bodem der Ziel ligt (202). Vertaald door Dr. A. N. Nolst, Trénité. J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1924.

Deze zielkundige schetsen zijn bedoeld als een apotheek voor den Weltschmerz-lijder, die hier voor de verschillende nooden van zijn veelvuldig innerlijk getob een remedie vinden kan. Voor menschen, die zonder godsdienst het leven doorgaan en dus hierin ook niet den troost vinden van hun zieleleed, en hun zieletwijfels, moet een Ersatz gevonden worden, daar het dagelijksch leven en hun intiemste omgeving zelf dien troost niet geven kan. Schrijver wil dit bereiken door den lezer te vertellen van de geheimzinnige „Tweede wereld", die in hen en in alle menschen huist en die hen moet leeren kennen en verstaan, want: „wie het geheim van de Tweede wereld kent, dien zal het dagelijksch gebeuren geen verassingen brengen." We weten nu, voor wie deze bundel, die, van genoemd standpunt uit gezien, niet zonder verdienste is, bestemd blijkt te zijn. G. Lamers.

Pennings (H. M. M.) Leeslessen (onverkort) voor R.K. Inrichtin-

gen voor Onderwijs. (30) *f* 1.—. Centraal Bureau Instituut Pont, Den Haag.

Deze stenografische leeslessen (systeem Pont) zijn heel geschikt voor hun doel. De gekozen stukjes zijn van katholieken, op een paar na. Waarom men deze uitgave beperkt tot inrichtingen van katholiek onderwijs, ontgaat mij echter. Ik geloof toch dat andersdenkenden ook wel iets van Gezelle, Felix Rutten en Kees Mekel kunnen verdragen, vooral als ze er nog stenografie op den koop toe bij leeren. J. v. d. M.

Barendsen (O.) Over de Kunst van Opvoeden (237). J. Ploegsma, Zeist 1924.

Men leest Barendsen graag over opvoedkundige zaken: 't is alles reëel, geen gevoelig getheoretiseer 't is ook wetenschappelijk: in dien zin, n.l. dat hij de meer soliede gegevens der experimenteele onderzoekingen kent en op handige manier weet te verwerken. Op één gebied schiet hij te kort, wat alle neutrale handleidingen over opvoedkunde noodzakelijk onvolledig en daarom voor menigeen onbruikbaar maakt: de verwaarloozing van den godsdienstigen factor in de opvoeding. Dit is bij Barendsen des te meer te betreuren, omdat zijn werkelijkheidszin de behoefte van het kind aan godsdienstvorming zoo diep heeft aangevoeld, wat een paar rake bladzijden over de ontwikkeling van godsdienstige gevoelens luid demonstreeren. Ik hoop voor hem en zijn opvoedkundige werken, dat hij dit gemis in al zijn volheid eens zal beseffen: dan zal zijn arbeid meer vruchten dragen.

G. Lamers.

Letterkunde en Kunst.

Havelaar (Just) Het Moderne Meubel (72) *f* 1.50. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Over het stoere en volksche meubel van Berlage, het aristocratische van De Bazel, het ranke van Van der Wey, het massieve van Krop en vele sierlijke maaksels van anderen redeneert Just Havelaar als een deskundige en minnaar van schoonheid. Vele scherpe afbeeldingen helpen den lezer zich een voorstelling vormen van het besprokene. Een aardig boekje, dat getuigt van goeden smaak en redelijkheid. Louis Benders.

Werumeus Buning (J. W. F.) Het Tooneeldecor. (56) *f* 1.50 W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Deze tooneelkundige bespreekt aan de hand van frissche foto's decors van Molkenboer, Wijdeveld, Lensvelt, Moerkerken, Roland Holst e.a. en geeft daarbij zijne opmerkingen over uitvoering of aanwending. Het is een leerzaam boek, dat ook het liefhebberij-tooneel goede diensten kan bewijzen voor een kunstzinnige schikking. Louis Benders.

Romans en Verhalen.

Ayres (Ruby M.) Liefde en Leugen. Vertaling van J. Schaake. (156) *f* 1.50, geb. *f* 2.25. Mij. „Holland", Amsterdam.

Een alleraardigst romannetje, los en luchtig, vloeiend en vlot geschreven.

Een meisje met rood bobby-haar hoort op een zeereis toevallig een jongen man en zijn zaakwaarnemer spreken over een zoekgeraakten erfgenaam, op wien een gezellig half-millioentje ligt te wachten.

En nu komt over haar de booze geest der lichtzinnigheid. Zonder te bedenken wat al ellendige gevolgen hare onbezonnenheid kan hebben, wil zij zich een grapje veroorloven en zich uitgeven voor de jeugdige weduwe van den verloren erfgenaam. Impulsief als zij is, stelt ze zich dadelijk voor aan den jongen man, onder belofte van geheimhouding, als de weduwe van David Scott. Dit is de leugen.... en straks komt de liefde, die verwikkelingen en moeilijkheden brengt, strijd en.... overwinning. Maar hoe dat gaat, zal de lezeres liever zelf willen uitvinden en wij raden haar aan, het tot haar ontspanning te doen. T. B.

Brinkgreve-Wicherink. De Vrouw, die hem steunde. (180) *f* 1.90. Mij. „Holland", Amsterdam.

Het boek is goed in dezen zin, dat het een veredelenden invloed op den lezer kan hebben. Dat gebeurt zoo zelden in de tegenwoordige leesboeken en wij maken er daarom met te grooter dankbaarheid melding van.

Het boek is ook goed als literair werk beschouwd; de taal is misschien niet karakteristiek genoeg, maar de karakters der opgevoerde personen komen zeer sterk uit.

De opofferende liefde van Zuster Martha de Leeuw tegenover de kleinzielige jalousie, die haar wapenen vindt in kwaadspreken en giftige laster, wordt treffend uitgebeeld. F. Wagenr.

Dostojewski (F. M.) Uit het Duister der Groote Stad. Uit het Duitsch vertaald door M. Faassen (178) *f* 3.50, geb. *f* 4.50. Boissevain, Haarlem.

Op en top Dostojewski: diepzinnig en verward; lyrisch en realistisch, christelijk en onorthodox. Dweepen met Dostojewski doen wij niet, evenmin als, op een ander gebied, met Vincent van Gogh. Groote talenten ongetwijfeld, wien echter meer nog dan gebrek aan techniek, hun eenigszins pathologische overgevoeligheid parten gespeeld heeft in hun werk. Zoo werd hun werk als hun leven soms in hooge mate onbeheerscht en ontbreekt er aan de voornaamheid, die bestaanbaar is in ellende en vernedering.

Beiden werden te zeer overweldigd door hun onderwerp om het in meesterschap te kunnen weergeven. En het is wel juist

de tragiek van zijn zelfkwelling, die den modernen mensch, ziek van onrust, tot Dostojewski aantrekt.

„Uit het Duister der Groote Stad" is alleen voor menschen met rijpe levenservaring. J. L. B.

Jaloux (Edm.) De Liefde van Cecile Fougères. (158) *f* 1.75; geb. *f* 2.50. Mij „Holland", Amsterdam.

Edmond Jaloux kreeg in 1920 den grooten literatuurprijs van de Académie française en „l'Amour de Cécile Fougères" heeft hem dien bezorgd.

Jaloux is de zanger der liefde en hij kent al haar phasen en gedaanten, maar vooral haar schuld. Onder al zijn werken is er eigenlijk maar één boek dat men iedereen in handen kan geven, namelijk „l'Escalier d'Or".

De Liefde van Cécile Fougères is voor volwassenen en al komen er enkele uitdrukkingen in voor, die niet getuigen van een geloovige levensbeschouwing, zij zullen het schatten als een fijne doorgronding van de psychologie eener liefde.

Dit verhaal verplaatst ons in het midden der oorlogsdagen en de ellende der hospitalen wordt door den hospitaaldokter, die de held is van het boek, in al zijn schrikwekkendheid beschreven. En ook de onthulling der onwaarheden door den oorlog verricht. Cécile houdt niet van haar man, die in de loopgraven ligt, maar zij heeft het altijd verborgen gehouden. Doch uit haar brieven begrijpt hij het langzamerhand en aan den dokter verklaart hij dat het leven voor hem nu geen waarde meer heeft en hij besloten heeft in den strijd den dood te zoeken.

En zoo geschiedt.

Tot zijn groote verrassing hoort de dokter dan, dat Cécile hem steeds heeft liefgehad en nu hij vrij is bekent zij hem wat zij anders als een geheim in haar hart zou hebben bewaard. Hij kan haar echter niet trouwen, want het is hem alsof hij de onwillekeurige en onbewuste oorzaak is geweest van den dood van zijn vriend, haar echtgenoot.

Dat zegt hij haar en gaat heen voor goed.

Het is een smartelijke ontrafeling eener liefde, die eenigszins herinnert aan sommige weemoedige en sceptische verhalen van Tourgenjeff. A. G.

Maas-v. der Moer (Agnes) Drie Vrouwen (148) *f* 1.75, geb. *f* 2.50. Mij. „Holland", Amsterdam.

„De zwakke schakel" heet het eerste stuk en er boven staat een motto van Marie Madeleine, wat al een beetje verdacht is. Dan volgt „Von Clamantis" en ten slotte „De Gekleede Jas".

En toen ben ik maar uit plichtsgevoel aan 't lezen gegaan, waardoor ik tot de droeve overtuiging ben gekomen, dat ik hier te doen had met een door-en-door zwak boek.

Het is weer die onbenullige, bedorven bakvischjesklets over 't groote leven, dat sloopt; de atmosfeer van Dorian Gray; het

dierlijk-levens-instinct van de garçonne. En redeneeringen, die verward zijn als een pak zeewier. Voor niemand. A. G.

Ossendowski (Dr. F.) Dieren, Menschen en Goden. (216) *f* 2.90. Geb. *f* 3.75. Leopold, Den Haag.

Dit boek heeft met één slag legers van lezers getrokken in alle landen. Het is het relaas van een, die de vlucht neemt voor de Sovjet-schooiers en zijn grillige en schrikwekkende avonturen verhaalt.

Zoo bar avontuurlijk zijn de lotgevallen en ontmoetingen, dat de geloofwaardigheid op de voorpagina door een bekende persoonlijkheid moet worden gegarandeerd.

Het is in elk geval een boeiend boek, daar gaat niets van af. Voor kinderen is het niet bestemd en voor menschen, die al te licht griezelen.... nu ja, die moeten zelf maar weten wat hun zenuwen kunnen verdragen. F. Wagner.

Paris (John). Sayonara. Japansche roman. (364) *f* 3.25. „Hollandia", Baarn.

Men heeft veel reclame gemaakt voor het andere boek van dezen Engelschen auteur: Kimono. Hij liet ons Japan zien in al de leelijkheid van zijn vrouwenslavernij, maar deed dat op zulk eene plastische wijze dat wij moesten denken aan speculatie op de ongezonde nieuwsgierigheid en zinnelijkheid van den schrijver.

Het was een boek met heftige anti-japansche tendenz en men fluisterde dat onder den naam Paris een persoon zich verborg, die werkzaam was aan de Engelsche legatie te Japan. 't Is mogelijk, en als het blijkt waar te wezen, zal het de vriendschap tusschen de twee volkeren niet versterken.

Sayonara heeft ook weer een fiksche tendenz. Het neemt een loopje met de Anglo-catholics der High Church, die zich druk maken om Japan te bekeeren tot het Christendom, wat volgens den schrijver eene onmogelijkheid is en bovendien eene dwaasheid. Want Paris, die in het gewone leven wellicht zich Christen noemt, is dat in den grond even weinig als Renan of Haeckel.

Voor hem is het Christendom niets anders dan een beschavingssysteem, waaronder het Westen zich ontwikkeld heeft, maar dat voor het Oosten en vooral voor een volk als het Japansche absoluut onbruikbaar is.

Verder is de strekking weer even fel anti-japansch als in Kimono. De jeugdige geestdriftige zendeling, die Japan tot het Christendom wilde brengen, trouwt met een geisha, die hij wilde opheffen uit haar vernedering. En het gevolg is, dat hij zelf in de diepte wordt neergetrokken. Laten wij nog zeggen, dat Paris ook nu weer met niets ontziende realistiek het sexueele leven beschrijft, waardoor zijn boek bijna even ongeschikt is als Kimono met zijn afschuwelijke bordeel-scène. A. G.

Reijnbach (Wilhelmina) Otto van Lansveldt. 2de dr. (196) *f* 1.90. Veen, Amsterdam.

Dit is het eerste of een der eerste boeken, die Anna van Gogh Kaulbach uitgaf onder een schuilnaam. Na zooveel jaren laat het romannetje zich nog met smaak verorberen, hetgeen weer eens te meer bewijst dat er niet zooveel en zoo snel verandert als men de menschen wel eens wil doen gelooven.

Een lichtzinnige oude heer gokt met het geld van zijn pupil en verliest alles. Zijn zoon, die heel of half verloofd was met het meisje, trekt zich terug en gaat werken om het door zijns vaders schuld verloren fortuin weer terug te winnen.

Het meisje is zielsbedroefd over de houding van den jongen man, die haar natuurlijk moeilijk eene verklaring kan geven, waardoor de wandaad van zijn vader zou worden onthuld. Na veel vijven en zessen komt alles in orde. Ik meen zelfs dat de oude heer weer eens aan 't dobbelen is gegaan, en nu gelukkig, het verspeelde weer terug wint.

Dat had hij wel kunnen laten. Aan den eerlijken en noesten arbeid van zijn zoon was dat beter toevertrouwd. Maar eerlijk duurt het langst en wij kunnen ons voorstellen dat het wreed gescheiden paar liefst weer zoo gauw mogelijk vereenigd wenschte te zijn. Glen.

Tharaud (Jérôme en Jean) Pogrom. Vertaling van M. J. Premsela. (235) *f* 3.25. „Hollandia", Baarn.

De gebroeders Tharaud hebben, sinds zij in 1919 den prix Goncourt wonnen door hun Dingsley, l'illustre écrivain naam gemaakt door hun gevoelige, nauwkeurige en soms eenigszins ironische schetsen van het joodsche leven. Vroeger hebben wij besproken hun gallicischen zedenroman: l'Ombre de la Croix en een enkel woord gezegd over Quand Israël est Roi, dat ons terugvoert tot de dagen van het Hongaarsche schrikbewind der Bolsjewiken.

In Pogrom vertellen de Tharaud's van de joden uit Schwarze Tomme, hun leven van den dag, hun godsdienstige gebruiken. Het is een werk van studie en geduldige observatie, dat door den geest der schrijvers en hun levendige wijze van voorstelling, tot gemakkelijke lectuur wordt gemaakt.

De wreedheden van een pogrom behoeft de lezer niet te beleven. Daarvoor in de plaats krijgt hij de beschrijving van de opgewonden vreugde der Joden, als de kozakken, die zij hebben aangevraagd ter bescherming, aankomen, en hun nog grootere blijdschap als de soldaten weer wegtrekken.

* * * De Laatste Koning der Longobarden. Vertelling uit den tijd der Longobarden-heerschappij in Italië. (157) *f* 0.90. Futura, Leiden.

Deze vertelling speelt in het laatst der 8ste eeuw. Zij verhaalt

van de invallen der Longobarden onder Desiderius in het pauselijk gebied en wat daar uit voortkomt. Het is een boeiend verhaal, dat voor iedereen leesbaar is, en behalve ontspanning den lezer nog een nuttig historisch lesje geeft. G.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

De beteekenis van Lod. Van Deyssel. In de Telegraaf (21 Sept.) schrijft Carel Scharten het volgende:

Als wij nu wenschen na te gaan, welke de beteekenis van Van Deijssel geweest is voor onzer litteratuur, en wij vragen ons af: is hij allereerst 'n groot auteur gebleken, dan moet 't antwoord zijn: neen, want na „Een Liefde" en „De kleine republiek", die ook reeds min of meer een fragmentarisch karakter vertoonen, bracht zijn werk geen groote, organische geheelen. In „Kindleven", in „Het Ik", in „Frank Rozelaar" — bij momenten van groote hoogte of van groote diepte, ontbreekt nochtans de groote lijn.

En vragen wij ons af: was hij dan allereerst een groot criticus, zoo dient het antwoord te luiden: ook dat misschien niet; want wel heeft hij ongeëvenaarde lyrische verheerlijkingen geschreven van de auteurs, die hij bewonderde; en wel heeft hij later de text-critische analyse tot een niet minder ongeëvenaarde verfijning doorgevoerd; doch aan 'n groot, of zelfs maar aan 'n goed criticus stellen wij toch nog andere eischen, en vooral die van een innerlijke vastheid, in het overschouwen, die, zeker, een evolutie kan of zelfs mòet doormaken, doch niet zóózeer verspringen kan, dat zijn lezers geen enkelen steun in hun oordeel aan hem hebben. Na zijn Zola-vergoding waren de latere nuchtere annotaties hij „Zola E." ongetwijfeld verrukkelijk van een aan niemand zich storende waarheidsliefde; doch het beurtelings vergoden en verguizen van Zola, van Maeterlinck, dicteert niet allereerst: den grooten criticus.

Is hij dan allereerst een groot stylist? Een bevestigend antwoord op déze vraag zou niet te véél, en véél te weinig zeggen. Want een „groot stylist" onderstelt een uiterlijke virtuositeit of een savant overleg, die beide beneden Van Deyssel in zijn schoonste proza blijven. Daarentegen schreef hij menigmaal proza, dat volstrekt niet schoon, doch integendeel langdradig, onduidelijk en zelfs rechtaf slecht was. Neen, veel meer dan een „groot stylist" was Van Deyssel in zijn beste proza, het machtige lyrische zoowel als het klaar doorblonkene, een groot prozadichter.

Wat is dan, voor onze litteratuur, Van Deyssel's enorme beteekenis geweest?

Die beteekenis is geweest het schouwspel zijner groot-beziel-

de, bruisend-onstuimige of mystiek-verdiepte, fascineerende persoonlijkheid, die in de almacht-gedachte van „Caesar" en de heroïsch-individualistische dagboekbladen misschien de meest geniale toppen beklommen heeft, in onze letterkunde aan te wijzen.

Die beteekenis is geweest de bezieling, die wederom van deze bezielde, demonische gestalte is uitgegaan; want noch Kloos, noch Gorter, noch zelf Verwey (om van anderen zelfs niet te spreken) hebben zoo zeer in het jongere Holland, met het trillend fluïde van hun leven, het leven gewekt.

Hij, meer dan een ander, heeft in ons allen de schoonheid gaande gemaakt, dat is, het vermogen, de alomtegenwoordige schoonheid te zien.

Daarom verdient Van Deyssel, meer dan één ander, te heeten de Vader der moderne Nederlandsche letteren.

Verschil van meening. C a r e l S c h a r t e n heeft in zijn artikel over Van Deyssel, dat wij in deze rubriek gedeeltelijk overnamen, o.a. ook gezegd: (hij) „schreef menigmaal proza, dat volstrekt niet schoon, doch integendeel langdradig, onduidelijk, en zelfs rechtaf slecht was."

In hetzelfde blad schrijft Mr. M e n n o J. S t o k v i s twee kolom verder precies het tegengestelde: „Naar volledigheid, afheid, perfectie heeft Van Deyssel in iedere zinsnede, die hij neerschreef, gestreefd, en al zijn publicaties, hoezeer ook onderling verschillend, vertoonen dit gemeenzame kenmerk. Doch het merkwaardige, het bijna unieke, is de vrijwel effen hoogte waarop zich met slechts weinig up and downs het resultaat van dat streven vertoont." Het zou 't onderwerp kunnen zijn van een interessante studie, hoe twee menschen volkomen eerlijk en te goeder trouw, hetzelfde feit zóó kunnen zien, dat het voor beiden iets heel anders wordt. Dat komt herhaaldelijk voor.

Aan den feestdisch. Lodewijk van Deyssel, onze grootste prozaschrijver, werd gehuldigd op den drempel des ouderdoms, zijn 60sten verjaardag. Dat was geen verrassing, want deze Alberdingk Thijm heeft men heel zijn leven gevierd en zijn talenten waren zoo schitterend, dat niemand er zijn oogen voor sluiten kon. Minister de Visser heeft de gebruikelijke ridderorde aangedragen en vele bekende letterkundigen waren aanwezig om vriendelijkheden te zeggen.

Aan tafel droeg Albert Vogel voor „Ik houd van het proza" —, Eduard Brom vertelde wat 'n sensatie het had verwekt toen Van Deyssel in jeugdigen overmoed tegen Schaepman durfde optornen (hij had er bij kunnen vertellen dat de jonge van Deyssel bij die gelegenheid aan het kortste eindje trok); Dirk Coster wilde gaarne erkennen dat de jeugdige critici als zij weer eens dachten (wat telkens gebeurt) dat zij een nieuw soort buskruit hadden gevonden, spoedig ontdekten dat het al door V. D. was uitgevonden. De jonge Ritter plaatste een grap en herinnerde

aan den hooggeplaatste, die bij gelegenheid der Rembrandt-feesten moet gevraagd hebben: „Schildert u ook mijnheer Thijm?"

Wat ons een heel gewone vraag lijkt; precies of wij Mengelberg zouden vragen bij gelegenheid van een radio-tentoonstelling: „doet u ook aan draadlooze, mijnheer Mengelberg?"

Ja, eigenlijk ligt de vraag aan Van Deyssel nog méér voor de hand, want het was algemeen bekend hoe groote belangstelling hij (actief) in de schilderkunst toonde en de mogelijkheid dat hij binnenhuis misschien ook wel eens een kwastje waagde, lag dus volstrekt niet buiten gesloten.

Prof. G. Jelgersma, wiens 25-jarig hoogleeraarschap in September werd herdacht, is een voorstander en bewonderaar van Freud's psycho-analyse; dat wisten wij en nu weten wij ook waar hij tegen is. In een interview heeft hij verklaard niets te moeten moeten hebben van experimenteele psychologie bij de beroepskeuze en een tegenstander te zijn van coëducatie en padvinderij.

Zwarte Duivels. In Duitschland wordt een hoogst wetenschappelijk boekje verspreid dat de eigenlijke duivels, die alle rampen der wereld op hun geweten (bij wijze van spreken) hebben, het masker afgerukt. Dat zijn de Jezuieten. Zij hebben den oorlog ontketend; Rathenau, Jaurès, Erzberger vermoord; zij waren de bewerkers van de communisten-opstanden in Hongarije, Saksen en Thüringen. Zij knoeien met een heel langzaam vergift en gebruiken daarvan, naar men mag aannemen, wekelijks fusten vol, als men rekening houdt met het aantal hunner slachtoffers. En machtig is die orde, in haar samenwerking met joden en vrijmetselaars! Het is om te rillen. Het is mogelijk dat deze of gene stijfkoppige lezer zulke dingen niet dadelijk gelooven wil. Maar hij zal wel spoedig tot andere gedachten komen als straks uit de Egyptische opgravingen zal blijken dat de Jezuiten de geheimzinnige bewerkers zijn geweest van den geweldigen zondvloed en Noe een hunner eerste generaals was.

CORRESPONDENTIE.

Een aanbod aan de lezers van Boekenschouw. Wij hebben het grootste deel overgenomen van een voorraad Fransche, Engelsche, Duitsche en Nederlandsche Tijdschriften. De volledige jaargangen der laatste jaren bieden wij onze lezers aan tegen 25 percent korting en franco bij bestelling van *f* 10.— tegelijk.

Men vrage een uitvoerige prijscourant van hetgeen in ons bezit is; zij wordt u franco toegezonden en gij kunt uwe keuze maken. Bestellend voor *f* 10 betaalt U slechts *f* 7.50 en de vracht nemen wij voor onze rekening. Aanvragen te zenden onder motto „Tijdschriften" aan Directie. Heerengracht 415, Amsterdam.

LEEST EN OVERWEEGT!
Een Daad van eenvoudige Rechtvaardigheid.

In April 1925, dus over enkele maanden, verschijnt het laatste nummer van dezen jaargang van Boekenschouw en vóór dien tijd heb ik de lezers eene mededeeling te doen, die niet lanber mag worden uitgesteld.

Al de jaren dat ik hoofdredacteur was van het maandschrift Boekenschouw heb ik mijn krachten ingespannen om het te doen zijn een absoluut onafhankelijk periodiek. Geen uitgever, geen schrijver, geen medewerker mocht naar de oogen worden gezien, waar het gold een beginsel, een heilige overtuiging.

Maar bovendien was het mijn voortdurende zorg, dit tijdschrift te maken tot het beste dat er op dit gebied bestond. Ik weet wel, dat idealen zelden verwezenlijkt worden, maar het moet toch mogelijk zijn ze eenigszins te kunnen benaderen. En zonder ideaal bereikt men niets!

Doch zelfs in die laatste bescheiden verwachting ben ik teleurgesteld, omdat ik niet steeds de medewerking ondervond, die mogelijk en billijk was, naar ik meende.

Voor mij zelven wil ik uitmaken wie in gebreke bleef: of hetgeen ik mij voorstelde eene utopie was, óf wel met eenige energie en opoffering in vervulling kon gaan. Daarom heb ik besloten Boekenschouw vanaf den nieuwen jaargang (15 Mei 1925 verschijnt het eerste nummer) weer geheel in eigen beheer te nemen en dadelijk uitvoering te geven aan de plannen, welke ik zoo lang en zoo liefdevol heb gekoesterd.

Met vrije handen verricht men een vrij werk. En ik zàl vrij zijn!

Maar nu ik mij zelven verantwoordelijk verklaar niet alleen voor den inhoud, maar ook voor vorm en wijze, voor prijs en verzending der nieuwe uitgave, zou ik niet gaarne hebben, dat de lezers zich tevreden stelden met eene vage belofte of een luide leuze.

In den loop van het voorjaar zullen derhalve alle lezers van Boekenschouw, alle boekhandelaren en belangstellenden, die er om vragen vóór Nieuwjaar, gratis en franco een specimen ontvangen van dit maandschrift zooals het met zijn nieuwen jaargang zal verschijnen.

Zit neer en schrijft een briefkaart en gij zult ons proefnummer thuis gestuurd krijgen. Bevalt het u niet, dan gaat gij elders. Is het uw keus, dan neemt gij een abonnement en spoort uw vrienden aan hetzelfde te doen.

Maar beslist niet voor gij gezien hebt met eigen oogen en laat U niet misleiden, noch door ons, noch door anderen met vlugge beloften en haastig aanbod. Oordeelt zelf! Wanneer komt uw briefkaart te Amsterdam, Heerengracht 415?

A. B. H. GIELEN S.J.

ARNOLD BENNETT.

Arnold Bennett heeft de nadeelen niet gekend van opgegroeid te zijn in een artistieke sfeer, vrij van geldelijke moeilijkheden, met genoeg maatschappelijken invloed om zijn pad te effenen. Zulk een persoon verkrijgt zelden een diepe kennis van het leven of ontwikkelt bewonderenswaardige kwaliteiten.

Ook was Bennett geen wonderkind, dat reeds beroemd was vóór zijn 18de jaar. Hij nam er den tijd voor en leefde eerst, vóór dat hij begon over het leven te schrijven. Hij beschouwde literatuur niet als een levensonderhoud vóórdat hij het met zichzelf was eens geworden, wat hij wilde doen en of hij dat ook doen kon.

Tot zijn 26ste jaar was hij werkzaam op een advokatenkantoor, op zijn 30ste gaf hij zijn eersten roman uit „A Man from the North". Intusschen had hij bij wijze van proef verhalen geschreven en andere artikelen. Toen hij merkte dat zij succes hadden, gaf hij de advokaterij op om redacteur te worden van een blad voor vrouwen. Misschien is dit wel de reden van zijn tamelijk cynische opvattingen over liefde en huwelijk en den beslisten toon, waarop hij zijn oordeel over deze onderwerpen uitspreekt.

In 1900 maakte hij zich vrij van den redactioneelen zetel en trok naar buiten om daar zeer eenvoudig te leven en zich aan zijn dramatischen en romantischen arbeid geheel te wijden. In romans en tooneelstukken had hij succes en al is zijn werk niet van het hoogste soort, toch behoort het tot het meest populaire, want hij is te practisch om superieur en hierdoor onverkoopbaar werk te leveren. Hij lacht om den schrijver, die beweert alleen voor een elite publiek te werken en voor wie de druiven van populairiteit zuur heeten. „Een schrijver", beweert hij, „moet schrijven om succes, populairiteit te verwerven en zij, die een voorname minachting hiervoor uitspreken, kunnen moeilijk hun jalouzie verbergen voor auteurs, die veel gelezen worden."

Hij was in 1867 geboren in Hanley, een der vijf steden in Staffordshire, die hij later beroemd zou maken. Hanley was een fabrieksstad, somber, druk, vol rook en beroemd om haar aardewerk. Bennett bezat geheel de mentaliteit van zijn nijvere stad-

genooten, die hij tot in de kleinste bijzonderheden bestudeerde. Hij deelde hun gezond verstand, hun natuurlijke geestigheid, hun scherp koopmansinstinct en hun energie. Het zat hem in het bloed en zoo begon hij even ijverig in literatuur te werken als zijn medeburgers in klei. Zijn fantasie bezielde zijn boeken even als de hunne het aardewerk, dat zij boetseerden, en 't was ook bij hem een der hoofdeischen, dat alles wat hij voortbracht, verkoopbaar zou zijn.

Zijn The Grand Babylon Hotel ook in het Hollandsch vertaald, maakte grooten opgang. 't Was knap origineel werk; toen verscheen Anna of the Five Tonws dat tot zijn zes beste werken behoort. Snel volgden zijn romans elkander op. In 1908 gaf hij het zeer mysterieuze en sensatiewekkende Buried alive uit, dat ook op het tooneel veel gespeeld werd. De triologie van Clayhanger, Hilda Lessways en These Twain behoort met The old Wives Tale tot het hoogste door Bennett bereikt. Deze boeken die het dagelijksch leven minutieus trouw weergeven, verhalen van teleurstellingen in liefde en huwelijk met een soms snijdende ironie, die hen voor velen niet onbedenkelijk maken. Zijn voorlaatste roman schetst ook wat al te bruut de lotgevallen van een meisje uit het volk, droomend van weelde en grootheid, die zij verkrijgt ten koste van haar deugd. In zijn laatsten roman Mr. Prohack schijnt Bennett terug te keeren tot zijn meer hoopvolle en vroolijker levensopvattingen.

Voor het tooneel maakte hij veel naam door zijn — in samenwerking met Knoblauch geschreven — Milestones (Mijlpalen) dat ook in ons land tot de meest geliefde stukken van Royaards' repertoir behoort. Ook The Great Adventure maakte opgang evenals zijn zeven of acht andere tooneelstukken.

Bennett heeft reeds 60 deelen uitgegeven, studies, drama's, romans en novellen, reisverhalen en critieken. Hij schildert allerliefst in waterverf en doet alles, wat hij onderneemt met veel talent en volharding niet alleen, maar met een gemak en schoonheid, die zoo ze al geen genie verraden, het toch al van zeer nabij naderen.

M. S.

HERMAN HEIJERMANS.

Veel pennen zijn in beweging gekomen bij het overlijden van Herman Heijermans en men kan zeggen dat allen, die haar voerden, zijne groote talenten wisten te waardeeren.

Uit een gesprek met den kunstenaar, kort voor zijn dood gehouden door W. Itallie-Van Embden, mocht men eene vergeestelijking zien van zijn wereldbeschouwing, zooals deze uit zijn tooneelwerk tot ons sprak. De man toch, die stond op den drempel der eeuwigheid getuigde: „dat is de kracht van het Katholicisme: de nooit verbroken band met het eeuwige".

Kleerekooper is ervan geschrokken en heeft zijn best gedaan den indruk van deze woorden te verzwakken in zijn geschrijf tegen Van Eeden, die mededeelde, dat de zieke hem bedankte voor zijn toegezegd gebed. Dat woord van Kleerekooper heeft als een wanklank geklonken bij het nauwelijks gesloten graf.

Wij hopen over de gezindheid van Heijermans nog wel het een of ander te kunnen mededeelen, zoodra wij van de betrokkenen daartoe verlof hebben ontvangen.

Intusschen heeft een andere gedachte-wisseling plaats gehad tusschen Minister de Visser en L. Heijermans, den broer van Herman, gehouden in hoffelijken toon maar eerlijk oprecht, die bewaard dient te blijven. Wij nemen haar daarom op in dit tijdschrift, waar zij niet zoo licht aan de vergankelijkheid is prijs gegeven dan in de pers van den dag.

Amsterdam, 30 November 1924.

Excellentie,

Bij het graf van mijn broeder — Herman Heijermans — heb ik der regeering dank gebracht voor de belangstelling en heb er bij gevoegd, dat ik een gevoel van bitterheid niet onderdrukken kon, omdat deze belangstelling wel wat laat kwam.

Ik stel er prijs op, u te verklaren, dat deze uiting niet tegen uwe persoonlijkheid bedoeld was. Ik weet dat u veel belangstelling had voor mijn broer, dat u bevorderd hebt geldelijken steun en ik besef volkomen dat, gezien de overtuiging van het Ministerie en de tegengestelde levensbeschouwing welke mijn broeder beleed, het afvaardigen van een vertegenwoordiger uwerzijds

een geste was, waarvan ik de breedte en beteekenis niet onderschat.

Wie echter,, zooals ik, heeft gezien, hoe deze man heeft gevochten en geworsteld, hoe hij ten slotte broodsgebrek had in den letterlijken zin, hoe zijn arbeidsvermogen geknot en gebreideld werd door de financieele zorgen, kan de bitterheid, welke mijn broeder voelde, deelen, omdat men hem aan zijn lot overliet, tot de ongeneeslijke ziekte hem aan het ziekbed ketende. Hoe heeft hij gesnakt naar een levensperiode, waarin hij zou kunnen produceeren en geven, dàt, waartoe hij de krachten en den aandrang voelde, zonder gehinderd te worden door de meest elementaire geldzorgen. Hij had een dergelijk lot verdiend, na al de tegenwerking welke hem gewerd van burgemeester, autoriteiten, enz. Ware hem in zijn moeilijken strijd wat eerder steun geboden, dan had hij misschien tijd gevonden eerder aandacht te besteden aan de sluipend opgetreden ziekte.

Mijn uiting gold niet alleen voor hem, doch anderen die na hem komen of thans reeds, niettegenstaande bewezen kunstenaarschap, in denzelfden toestand verkeeren. Er zijn andere landen die hunne kunstenaars anders behandelen. Ik weet wel dat de regeerig thans iets doet — ik weet ook dat uwe excellentie dien weg op wil — doch het komt zoo laat en bij mijn broeder kwam het zoo heel laat. Vandaar als broer aan zijn graf staand, de bitterheid, niet tegen u, doch tegen de nog door velen gehuldigde miskenning van de verplichting, die een volk heeft tegenover de produceerende kunstenaars, hen, die in de geschiedenis de dragers zijn van de cultuur.

Met verschuldigde hoogachting,

Uw. dw. dn.
L. HEIJERMANS.

Aan Zijne Excellentie Minister J. Th. de Visser,
Den Haag.

's Gravenhage, 1 December 1924.

Hooggeachte Heer,

Uw schrijven, dat ik heden ontving, waardeer ik zeer, en ik dank u er voor. Toch zult u het mij niet ten kwade duiden als ik daardoor niet bevredigd ben. Ook als ik begrijpelijk acht dat gij, met innige liefde voor uw broeder bezield, bitter waart over wat

men jegens hem heeft misdaan of nagelaten; zelfs als ik aanneem dat gij, overstelpt door smart, niet nalaten kondt daaraan op het graf uiting te geven — zoo vraag ik mij toch nog na het lezen van uw brief af, waar om ik persoonlijk door u moest worden gegriefd. Hiertoe was niet de minste aanleiding en zoo hebt u in het openbaar een onverdiende blaam op mij gelegd.

Wat toch zijn de feiten! Eerst kort — enkele maanden — geleden, vernam ik van het lijden en den moeilijken financieelen toestand van uw broeder. Denzelfden dag, waarop ik dit hoorde, pleegde ik reeds overleg over de toekenning van een bijdrage uit 's Rijks-kas, die dan ook spoedig volgde. Enkele weken later ontving ik een verzoek van den heer Henri Dekking om op te treden aan het hoofd van een Comité, dat beoogde gelden ten bate van het gezin uws broeders bijeen te brengen. Terstond verklaarde ik mij daartoe bereid. En nauwelijks vernam ik het overlijden van uw broeder of ik sprak, omdat ik zelf verhinderd was te komen, mr. Duparc's afvaardiging naar de begrafenis met hem af. Dit wil dus kort en goed zeggen, dat ik van het oogenblik, waarop ik kennis kreeg van den toestand van uw broeder, mij beijverd heb voor hem en zijn gezin te doen wat ik kon. Ik wensch hiervoor van niemand dank, omdat ik eenvoudig mijn plicht zou hebben verzaakt, als ik anders had gehandeld. Maar het heeft mij wel pijn gedaan, dat, na al dit gebeurde, het op de begraafplaats werd voorgesteld alsof de afvaardiging van mr. Duparc door mij het eerste blijk van belangstelling mijnerzijds was en ik dus daarmede zeer laat kwam. Toch zou ik aan dit pijnlijk gevoel geen uiting hebben gegeven en het voor mijzelf hebben bewaard, ware het niet dat uw schrijven mij thans daartoe bracht. Echter herhaal ik wat ik in den aanvang schreef, namelijk dat ik uw schrijven waardeer.

Zij het mij ten slotte veroorloofd u mijn hartelijke deelneming te betuigen met het groote verlies, dat u in het heengaan uws broeders leed.

Met beleefden groet heb ik de eer te zijn, met de meeste hoogachting,

Uw. dw. dn.

J. TH. DE VISSER.

Aan den heer L. Heijermans, Amsterdam.

Amsterdam, 2 December 1924.

Excellentie,

Ik zeg u dank voor uw uitvoerig schrijven. Een gevoel van billijkheid en rechtvaardigheid drijft mij er toe, uwe toestemming te vragen de gevoerde correspondentie te publiceeren in eenige groote dagbladen.

Met verschuldigde hoogachting,

Uw. dw. dn.
L. HEIJERMANS.

Aan Zijne Excellentie den Minister J. Th. de Visser,
Den Haag.

's Gravenhage, 3 December 1924.

Hooggeachte Heer,

In antwoord op uw laatste schrijven deel ik u mede, dat ik, om de door u genoemde redenen, uw voorstel tot publicatie onzer correspondentie niet anders dan waardeeren kan.

Met beleefden groet heb ik de eer te zijn, met de meeste hoogachting,

Uw. dw. dn.
J. TH. DE VISSER.

Aan den heer L. Heijermans, Amsterdam.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Tijdschriften, Boeken en Bladen.

In de Haagsche Post van 29 November 1924 geeft W. van Itallie-van Embden een laatste vraaggesprek, dat zij met Herman Heijermans kort voor zijn dood heeft gehad.

Wij stippen hier eenige dingen uit aan, die ons belangrijk genoeg lijken om te worden onthouden.

Zoo kunnen wij het heelemaal eens zijn met de onderscheiding van Heijermans tusschen „overtuiging" en „tendenz". Men heeft daarover zooveel gepraat en hooghartig gemeend alle kunst met een strekking als kunst te moeten afwijzen, dat wij blijde zijn te mogen hooren hoe betere begrippen beginnen door te dringen.

„Tendenz is kunstmatig van boven opgelegd. Wie zijn eerlijke volgroeide overtuiging uitschrijft, geeft geen tendenz."

— Maar toch, door zijn overtuiging.... zijn leer."

„Zijn diepste hart. Tendenz wil bekeeren. Overtuiging niet.

Als het tòch gebeurt, komt het door de kracht van zeggen; niet door dwang."

Dat is het. Wie een werk maakt met een bepaalde strekking, zonder dat er in zijn eigen ziel een overtuiging gloeit, zal zijn werk nooit in de sfeer der kunst kunnen heffen, want de bezieling ontbreekt. Doch zoodra iemand zijn volle overtuiging uitschrijft, zijn geloof belijdt met de diepste innigheid, zijn Godsliefde openbaart onder den drang des harten, vrede en menschenmin zingt uit oprecht gevoel en mededoogen, — dan heeft zijn woord eene tendenz, waarvan de kunstenaar zich zelven heel goed bewust kan zijn, maar die zijn kunst geen schade doet.

En als wij zeggen: tendenz wil bekeeren, dan mogen wij (wat Heijermans doet) daar niet tegenover stellen: overtuiging wil dat niet. Want wie zijn diepste overtuiging uitspreekt, behoeft dat niet te doen om toe te geven aan een onweerstaanbare neiging tot belijden, maar kan het ook doen om zijn overtuiging op anderen over te brengen. Waarom niet?

Ook dit andere woord van den stervenden dichter verdient onthouden te worden.

„Dat is de kracht van het Katholicisme; de nooit verbroken band met het eeuwige. Het socialisme bezit die even sterk. Wie het ziet zonder groote godsdienst-strekking, — buiten alle geestelijke „ghetto'tjes" om, natuurlijk — is een dwaas. Het socialisme, losgemaakt van het heelal, wordt een onnoozel aardsch verschijnsel. En wie het heelal ziet in majesteit.... en tegelijk de erbarmelijke mishandeling van den mensch op aarde.... die kán niet nalaten dien mensch te willen heffen in contact naar het hooger leven. En omgekeerd, een hoogere macht, een God, die zou toelaten deze mensch-mishandeling zònder kans op redding ....is onaannemelijk, bestaat niet. Er is een tijd denkbaar „waarin één menschheid, met één dankuiting om het schoone leven, zich heft naar het Allerhoogste."

Zeker, dat is nog geen Katholiek Credo. Maar het is toch opmerkelijk dat Heijermans inziet de onmogelijkheid van menschengeluk, dat zich tot deze aarde beperken wil. Het socialisme heeft den band met het eeuwige verbroken, dat begint men tegenwoordig algemeen te erkennen en het is zonderling dat Heijermans hierover een andere meening heeft. Maar uit zijn woorden blijkt in elk geval dat de sarcastische hekelaar van zooveel ongerechtigheden, de felle strijder voor een „hemel op aarde", begon te begrijpen dat een hemel zonder eeuwigheid niet veel beteekent.

In Studiën bespreekt Dr. J. Stein S.J. eene brochure van Dr. J. H. Tummers, waarin deze te velde trekt tegen Einstein's relativeering van den tijd. Volgens dr. T. bevatten de begrippen van absoluten tijd en absolute gelijktijdigheid niets tegenstrijdigs. Daartoe beroept hij zich op de mogelijkheid van wezens die de feiten instantaan, op 't oogenblik van hun gebeu-

ren, leeren kennen, zonder tusschenkomst van een lichtsein of een ander verschijnsel, dat zich met eindige snelheid door de ruimte voortplant. Die mogelijkheid, en daarmede het begrip van absolute gelijktijdigheid, mag ook door den physicus niet a priori terzijde worden gesteld.

Dr. Stein, gelijk trouwens blijkt uit vroegere publicaties, is het met Tummers eens. Hij beschouwt het begrip van gelijktijdigheid als een klaar en intuitief begrip, dat voor verdere ontleding niet of ternauwernood vatbaar is.

Dr. Tummers vraagt of Einstein b e w e z e n heeft dat tijd een relatief begrip is. Hij antwoordt ontkennend. Dr. Stein meent dat Einstein het ook niet heeft w i l l e n bewijzen. Immers het begrip van absolute gelijkwaardigheid analyseert Einstein niet, omdat er voor hem niets te ontleden valt: voor hem is 't een klank zonder beteekenis, een schaal zonder kern — omdat men de absolute gelijktijdigheid van twee feiten met physische middelen niet constateeren kan.

Overigens is het van groot nut, dat de philosophie de theorieën en begrippen der mathematische physica critisch onderzoekt. Daardoor wordt men meer en meer bevestigd in de meening, die onlangs nog door Einstein zelf onomwonden werd uitgesproken: dat de relativiteitstheorie, hoe schitterend geniaal ook onder wiskundig oogpunt, geen waarde bezit van zuiver wijsgeerig standpunt. Wanneer men dit voor oogen houdt, kan menig artikel pro of contra in de pen blijven.

In S t i m m e n d e r Z e i t (Nov. 1924) treffen wij een schitterend artikel van den bekenden pater L i p p e r t, dat voor onze dagen van groot belang is met het oog op de godsdienstige verschijnselen, die wij waarnemen.

De titel luidt: D e r r e l i g i ö s e D ä m o n.

Het is zeker, dat de godsdienstige daden van den mensch den hemel schijnen te bestormen door hunne schoonheid en heldenmoed, maar ook dat zijne afdwalingen op religieus gebied de vreeselijkste hoofdstukken vormen in de geschiedenis der menschheid.

Men kan ook spreken van een religieuzen demon, een boozen geest in het godsdienstige. Want de religieuze krachten, die werkzaam zijn in de menschen, zijn dualistisch gescheiden, soms als een genius, die schoonheid, warmte en hemelsche goedheid schenkt aan de zielen; dan als een geest van bezetendheid, die vaak de fijnste zielen beheerscht en donkerheid en ziekte werpt over het innerlijk leven.

En deze bezetenheid richt zich soms tegen den medemensch, en verwekt de wreede en bloedige godsdienstvervolgingen; of zij keert zich naar binnen en verwoest lichaam en ziel. Zooals bij Tolstoi, een tragisch offer van den religieuzen demon, die zijn kunstenaarsschap, zijn familiegeluk en zijn milde menschelijkheid vernietigde.

Deze religieuze demon is echter geen waanzin in pathologischen zin; hij is zeer verschillend van den godsdienstwaanzin, waaraan zoovele krankzinnigen lijden. Het is geene ziekte der hersenscentra, maar eene ziekte van den geest, niet van het lichaam. De door den religieuzen demon bezetene kan physisch volkomen of bijna geheel gezond zijn, geniaal begaafd, werklustig en enrgiek, maar hij is onderhevig als aan een geestelijke epilepsie.

Deze demon is niets anders dan de verziekte vorm, de verminkte en misgroeide vorm van den Genius.

Maar hoe is zulk eene verminking mogelijk? Zij is slechts mogelijk door het groote aantal en de verscheidenheid der krachten, die in de menschelijke ziel werkzaam zijn, zich verbinden of scheiden. Een onregelmatigheid in dit proces onder allerlei invloeden van binnen of van buiten brengt den demon voort. En juist bij hen, die den fijnsten aanleg bezitten, is de lichtste stoornis het lichtst merkbaar. De ziekte van een genie is steeds gevaarlijker dan die eener grove en weinig ontwikkelde ziel.

Zoo kan men gemakkelijk begrijpen dat de religieuze demon en de genius vaak in een zelfde ziel wonen, ja er is grond om te vermoeden, dat in den regel Tolstoi, de kunstenaar en de heilige, in zich een anderen waanzinnigen, fanatieken, hardvochtigen Tolstoi omdraagt.

Zou men dat ook niet mogen vermoeden van Dostojewski en van Bloy? Want hoe meer men dezen leert kennen, hoe meer reden men vindt om hen te beschouwen als geesteszieken, in wier ziel de demon en de genius worstelden om de heerschappij.

Een stevig gedocumenteerd, in het Duitsch geschreven artikel van Hermann Gruber over het streven der vrijmetselaars van verschillende landen sinds 1889 en vooral sinds 1921 om zich te vereenigen in den strijd tegen het Pausdom, kan men vinden in het Historisch Tijdschrift, dat zoo juist is verschenen. Wie rustig deze documenten, aan wier echtheid niet kan worden getwijfeld, in zijn geest verwerkt, zal niet meer twijfelen aan de noodlottige taktiek dezer geheime genootschappen.

Plures.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Debast (Victor) Naar Jezus Liefdehart! Handboek voor den eersten Vrijdag der Maand en voor het Heilig Uur. (242) *f* 0.60. Teulings, 's Bosch — Roelandt, Verbruggen — Jette, Brussel.

Een handboekje dat alle aanbeveling verdient en niet het minst den priester van veel nut kan zijn.

Sam. Rom.

Leadbeater (Charles W.) De Wetenschap der Sacramenten.
Wij vermelden dit boek van meer dan 700 bladzijden en waarvoor men den prijs van 9 gld mag betalen, alleen maar om te waarschuwen dat het behoort tot de verboden boeken. Het moet zoogenaamd vrij-katholiek heeten, hetgeen trouwens het verbod reeds zou rechtvaardigen, maar het is puur theosofisch evenals al de andere in het Engelsch geschreven werken van Leadbeater. Sac. Rom.

Nolet (W.) Beknopt Handboek der Kerkgeschiedenis. (533) *f* 5.75; geb. *f* 6.50 Dekker en van de Vegt, Nijmegen.
Een degelijk en aanbevelenswaardig boek dat volledig genoeg is om een ruime kennis der kerkelijke historie bij te brengen. Een vragenboekje helpt den lezer zich zelf of zijn leerling op de voornaamste punten te onderzoeken. Sac. Rom.

Pfhuybell (H. J.) De H. Thomas van Aquino, de Engelsche School. Overwegingen en Oefeningen voor de zes Zondagen ter eere van den H. Thomas van Aquino. Naar het Duitsch door P. Bonaventura Vianden. (338) *f* 1.20 N.V. Lecturis, Eindhoven.
Een keurig boek voor het aangegeven gebruik. De overwegingen zijn pittig en geheel aangepast aan de behoeften der menschen van dezen tijd. Sac. Rom.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Grooten (J.) Bedrijfshuishoudkunde voor Middelbare Scholen. (233) *f* 2.50; geb. *f* 3. Nijgh & v. Ditmar, Rotterdam.
Alles wat men weten wil over dit onderwerp.

Kerpestein (J. B.) Handelsspaansch. Leerboek ten dienste van Middelbaar en Hooger Handelsonderwijs. (200) *f* 3.90. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.
Steeds meer wordt voor den handelsman het Spaansch een onmisbare taal. Dit boek is een uitstekende handleiding voor praktijk-examen en zelfonderricht. Een woordenlijst en vooral de oefeningen met aanteekeningen van den leeraar, maken het voor dit laatste doel zeer geschikt. L. Sch.

Labberton (Mien) Kinderstemmen (167) *f* 1.90; geb. *f* 2.75. W. de Haan, Utrecht.
Sommige dezer lieve kinderen hebben zich reeds doen hooren in Onze Eeuw en de Nieuwe Courant en dat ze thans hand aan hand, de wereld werden ingezonden, komt ook aan andere lezerskringen ten goede. Want veel goed zullen ze stichten, die paedagogische schetsjes van het jonge kinderleven; misschien daarom te meer, omdat het slechts fragment-paedagogiek is. De meeste uitgebeelde kindertypen zijn echt reëel getroffen, zooals de boy, die zijn vriend vond; klein-ventje, dat voor zijn ziek moedertje een appel stal; het kind der gescheidenen, dat de

scheiding herstelde, omdat het slechts als hun kind leven kon. De eerste Schreden op School doet veel aan Ligthart's opstel over de Liefde denken. De „Zuurtjes" en de „Oudste" belichten menige donkere plek van het kinderschoolleven, terwijl „Stiefmoeder" en „Wat het Kind miste" de beteekenis van het huiselijk leven voor het kind zeer psychologisch trachten weer te geven. Jammer, dat de religieuse sfeer in de kinderlevens zoo goed als geheel ontbreekt. G. Lamers.

Nuttige Kennis op Velerlei Gebied.

Capart (Jean) Tut-Anch-Amon. (146) 16 pltn. Geb. 2.75. Van Munster, Amsterdam.

Ook naast het groote boek van Howard Carter en A. C. Mace met 104 illustraties heeft dit kleine werk zijn reden van bestaan. Niet alleen omdat de prijs van het groote (geb.) *f* 7.50 is, maar ook omdat het den meesten menschen genoeg geeft en dat wel op zulk een geestdriftige manier, die meesleept tot het einde.

De Belgische Aegyptoloog Jean Capart was trouwens ooggetuige bij de ontsluiting van het graf en hij schrijft blijkbaar onder den indruk van wat zijn oogen uit de grijze oudheid zagen opdoemen. J. van R.

Meekel (Kees) Jerusalem. (200) 16 pltn. *f* 3.50; geb. *f* 4.90.

Oorspronkelijk, met realistische kracht van taal en dikwijls met de overtuiging van een ziener, voert Meekel ons rond door Jerusalem, het nieuwe en oude, en door de wereldgeschiedenis, die zich daar heeft afgespeeld. Het is een prachtig boek van den echten Meekel, die wat meer kan dan haastige verhalen schrijven.

(Op den omslag staat 24 — op het titelblad 16 platen. De lezer mag het rekenen. Beide getallen zijn juist, maar het hangt ervan af, hoe men telt.) Lode.

Rutten. (Felix) Spanje. (283) 16 pltn. *f* 3.50. Gebr. *f* 4.90. Van Munster, Amsterdam.

Met dr. Rutten heb ik wel eens gesproken over zijn reizen in Spanje en het trof mij dat hij niet zeer voldaan was. Hij heeft ook korte artikeltjes geschreven en ik herinner mij dat wijlen prof. Keuler van Roermond, het daar lang niet eens mee was. En nu ik dit dikke boek heb gelezen, zie ik dat Ruttens impressies toch niet eenzijdig zijn: niet die van een teleurgestelden, noch van een al te opgetogen dichter. Ik heb maanden lang door Spanje gezworven en 't is mij of ik dit boek zelf heb geschreven. Maar dat is een eerste indruk, want zoo goed als Rutten zou ik het niet kunnen. S.

Letterkunde en Kunst.

Hallen (Ernest Van der) Stille Uren bij Primitieve Meesters (90 en XXIV blz. platen) N.V. Leeslust, Antwerpen.

Mooie gedachten bij goede platen. Het spijt ons genoeg dat bij den toevloed van boeken, wij met deze korte aanteekening ons tevreden moeten stellen. R.

Luns (Huib) Rembrandtiana. (200) 24 pltn. *f* 3.50; geb. *f* 4.90. Van Munster, Amsterdam.

Luns schrijft goed, juist zooals hij spreekt. En waar hij over schrijft of causeert, daar toont hij dadelijk dat hij zijn onderwerp meester is.

Voor zijne leerlingen te Amsterdam, 's Hertogenbosch en Rotterdam en zeker niet minder voor de vele onbekenden, die hij in den lande door cursussen vooral aan de volksuniversiteiten mocht bereiken, werden deze hoofdstukjes neergeschreven en aaneengeregen als een les uit Rembrandt's leven en werken: Energie en geestesvrijheid.

Zoo luiden ook de titels der twee deelen van het eene boek. Onder „Energie" vallen de jeugd, de eerste studiejaren en werken als „Simeon in den Tempel" — „Abrahams Offer" — „Rembrandt en Saskia".... „De Nachtwacht" enz.

Onder „Geestesvrijheid" o.a. „De Emmausgangers" — De drie Kruisen — Kruisafname — Staalmeesters en een slot-hoofdstuk: Van de Liefde en het Leven. Het is een mooi boek, waarvoor wij auteur en uitgever dankbaar zijn. Lode.

Maritain (Jacques) Kunst en Scholastiek. (195) 24 pltn. Geb. *f* 2.50. Van Munster, Amsterdam.

Ofschoon ik persoonlijk mij niet kan vereenigen met ieder hoofdstuk uit dit schoone werk, of liever gezegd: van meening ben dat niet altijd eene oplossing gegeven wordt van de uiterst moeielijke vraagstukken, die hier zijn behandeld, kan ik toch deze beschouwingen van Maritain zoo hartelijk mogelijk aanbevelen.

Hier is ten minste een weg, en bijna doorloopend een vasten en goeden weg afgebakend, waarlangs men komen kan tot de waarheid.

Dat is een onschatbare winst. Leiding was er noodig, meer dan ooit, om wat eenheid te brengen in den ontzettenden wirwar van meeningen en „zwammerijen" (men vergeve het woord) over kunst. En dit wil ik er nog wel bij zeggen: waar in dit boek Maritain mij ontglipt (of ik hem) betreft dat toch eigenlijk geen fundamenteele kwesties (op één enkele na). Het is zelfs mogelijk dat, zooals het zoo vaak geschiedt bij wijsgeerige debatten, wij na wederzijdsche verklaring en uitleg van elkaars afwijkende terminologie, tot de ontdekking komen eener volslagen eensgezindheid.

Als ik ooit in mijn leven over wat meer tijd te beschikken heb, kom ik nog wel eens uitvoerig terug op enkele hoofdstukken van Maritain. A. Gielen S. J.

Romans en Verhalen.

Arden (Clive) Een Moeilijk Conflict. (311) *f* 2.50 vertaald door G. W. Elbers. A. W. Sijthoff, Leiden.

Een boek voor volwassenen, zullen wij maar dadelijk zeggen, en dat vooral om de bladzijden, waar een man in moreel-moeilijke situatie, half razend van hartstocht, zich bijna vergrijpt aan eene vrouw, maar nog tijdig tot bewustzijn komt van wat hij op 't punt stond te bedrijven.

De geschiedenis zit zoo: Een meisje en een gescheiden kunstenaar gaan heel vriendschappelijk met elkaar om en de jongedame is zoo onwetend en groen, dat zij zich dingen veroorlooft, die een halve wereld in lichtelaaie kunnen zetten. Zij heeft er echter niet het flauwste vermoeden van. Zoo roept zij den artiest om haar even behulpzaam te zijn bij haar intiemste toilet, zoodat deze zijne bezinning verliest en er bijna ongelukken waren gebeurd.

Zij trouwt daarna met een ander, een die door energie zijn zaken heeft groot gemaakt en die, ofschoon dol veel houdend van zijn naief vrouwtje, heer en meester wil zijn en niet alle overtredingen van conventie en maatschappelijkheid goedkeurt. Booze tongen vertellen hem dat zij vroeger alleen met een artiest door Zwitserland heeft gereisd. Het gevolg is, dat er een wantrouwen in zijn hart ontkiemt en de argelooze antwoorden van zijn vrouw, die nog steeds groen als gras is gebleven, maken zijn argwaan nog grooter. In 't kort, het komt hier op neer dat er eene klove ontstaat en zij vlucht tot haar vroegeren vriend, aan wien zij nu wil toebehooren.

Maar deze ontdekt dadelijk dat zij haar man lief heeft boven allen en ook de verlatene van zijn kant zonder haar niet kan leven. Hij begrijpt nu dat hij boete kan doen voor zijn vroeger lichtzinnig gedrag en brengt de twee weer bij elkaar. En als dat is gebeurd, kan Clive Arden hem niet ongelukkig achterlaten bij het scheiden van de markt en zij bestelt een medelijdenden auto, die hem overrijdt, zóó dat de dood er op volgt.

A. Gielen.

Ayres (Ruby M.) De Vrouwenhater. Naar het Engelsch door M. Beyen v. d. Borgh (192) *f* 1.50 geb. *f* 2.25. „Holland", Amsterdam.

In zijn jeugd werd Miles Faversham met minachting bejegend door het meisje, dat hij liefhad, en sindsdien vermeed hij het gezelschap van vrouwen en kreeg den naam een vrouwenhater te zijn. Een vriend met wien hij jarenlang in de grootste vertrouwelijkheid heeft omgegaan, wordt verliefd op eene vrouw,

„wier reputatie, volgens hardnekkige geruchten, niet al te schoon was." De moeder van dien vriend roept zijn hulp in, om haar zoon tegen den invloed van die vrouw te beschermen en hij belooft zijn beste krachten daaraan te wijden. Als hij dan in haar het meisje herkent, dat hem vroeger zoo heeft doen lijden, komt in hem de bekoring op, om zich op haar te wreken, haar liefde op te wekken en haar dan op dezelfde manier te behandelen als zij het hem heeft gedaan. De ontwikkeling van dit plan is de kern van dit aardige, vlot geschreven verhaal, en wij zullen het genoegen van den lezer niet bederven door hem de verdere ontknooping en ontwikkeling te verklappen. Alleen zij nog gezegd, dat het een boek is voor ouderen, ofschoon de „minder goede reputatie" der bewuste dame alleen blijkt te bestaan volgens de hardnekkige geruchten en ten slotte nog meevalt. T. B.

Ayres (Ruby M.) Bruine Suiker (150) *f* 1.50; geb. *f* 2.25. Uit het Engelsch door J. Joh. Schaake. Mij. „Holland", Amsterdam.

Lord Loane verlieft op een koristje uit het Pallodrama-theater, en trouwt met haar. Zijn deftige moeder had zich het huwelijk van haar oudsten zoon heel anders gedroomd: „met alle mogelijke pracht en praal, een bisschop, tien bruidsmeisjes en de Hochzeitsmarsch van Lohengrin". De kennismaking tusschen de twee vrouwen is goed geteekend: van den kant der moeder hooghartige toenadering en van de zijde van het jonge meisje een schuchter zoeken naar wat hartelijkheid. Als nicht Honoria er bij komt, die zoo vurig gehoopt had Lord Slaone's vrouw te worden, dan komt het bijna tot een scène, hetgeen door de breede gemoedelijkheid van den ouden lord wordt voorkomen. Deze vinnige nicht vindt voor het vrouwtje den naam „Bruine Suiker" uit, hetgeen deze door onnadenkendheid van Slaone's jongeren broer ter oore komt. Zij is daarover zeer gegriefd, maar door een lieve oude dame wordt haar moed in gesproken en zij besluit den strijd te aanvaarden en de liefde harer schoonmoeder te winnen.

Honoria echter tracht haar het leven te verbitteren; zij coquetteert met Slaone, vraagt hem geld om haar schulden te betalen en maakt Stella jaloersch. In haar goedheid heeft deze de onvoorzichtigheid een groote schuld van haar mans broeder te betalen. Honoria ziet dat zij een cheque overhandigt aan den schuldeischer en hem vraagt het stilzwijgen te bewaren. Daarvan maakt zij misbruik en weet de onschuldige in een kwaad daglicht te plaatsen. Deze wil niet zeggen voor wien zij dat geld heeft betaald. Zij vertrekt naar Londen en teekent een contract voor het tooneel. Maar spoedig komt de blijde ommekeer. Lord Slaone en zijn ouders komen de vluchtelinge halen, het contract wordt verscheurd en Bruine Suiker die op alle punten gewonnen heeft, keert terug naar het kasteel. Een prettig ontspanningsboek.
W. R.

Ayres (Ruby M.) De Man zonder Geheugen. Uit het Engelsch door M. Meyen van den Borgh. (197) *f* 1.50; geb. *f* 2.25. Uitg. Mij. „Holland"

Peters Lyster komt met zijn vriend John Arnott met verlof uit den oorlog terug. Hij werd gewond en daardoor verloor hij zijn geheugen. Voor hij in den oorlog ging was hij verloofd met Nan Marraby. Nu weet hij daar niets meer van. De vriend neemt het op zich om het meisje in te lichten over zijn toestand. Zij begrijpt er eerst niets van, dan neemt hij het besluit een proef te wagen; zij gaat naar Peter Lyster in zijn hotel en zorgt dat hij haar ziet. Hij herkent haar niet, en dan gaat zij naar huis met een ontzettend verdriet in haar hart. Maar zij is flink, zij verzoekt John Arnott nooit over haar te spreken met Peter, niets te doen om hem haar weer te herinneren, hetgeen hij belooft. Nan Marraby's stiefmoeder sterft, zij gaat naar huis om voor haar vader en broertjes te zorgen, en daar ontmoet zij een slecht mensch, een geldschieter en uitperser, Sefton, die verliefd op haar wordt en door dreigementen (haar vader is hem geld schuldig, en zooals hij zegt Peter Lyster ook) haar jawoord weet af te dwingen. In dien tijd logeeren de twee vrienden in de buurt bij de zuster van John Arnott, een oorlogsweduwe, en spreken haar dikwijls. Peter herinnert zich nog steeds niets van hun verloving en zij staat duldelooze smarten door als zij hem ziet en moeite moet doen om zich niet te verraden.

Ten slotte ontdekt de vriendin van Nan bij toeval de waarheid aan Peter Lyster. De schok welke hem die ontdekking geeft, doet zijn geheugen genezen, hij ontmaskert de schurkenstreken van Sefton, en komt vol verlangen en spijt naar de buitengewoon dappere Nan Marraby terug om met haar een gelukkig leven te beginnen. Uitstekende ontspanningslectuur. J. v. d. Br.

Beach (Rex) Het Vloeibare Goud. Uit het Engelsch door Louise Holst. (320) *f* 2.75; geb. *f* 3.75 J. W. Boissevain, Haarlem.

Beach heeft wel iets van onze Jeanne Reyneke van Stuwe, die door hare romans ons binnenvoert in een circus, een antiquarischen winkel, een jachtstoet, een schouwburg — en ons verplaatst in een milieu, dat wij over het algemeen maar oppervlakkig kennen, waarvan echter de schrijfster een zorgvuldige studie heeft gemaakt, zoodat zij niet alleen de terminologie van dat soort menschen op haar duimpje kent, maar ook van hun doen en laten, hunne manier van leven, volkomen op de hoogte is.

Beach houdt ook van dergelijke voorstudies. In de „Zilveren Horde" weet hij ons alles te vertellen van de zalmvisscherij in het drukke seizoen, zoodat onze sympathie voor deze smaakvolle en smakelijke schepselen niet weinig wordt verhoogd; in „de IJzeren Weg" laat hij ons het aanleggen bijwonen van een spoorweg door een woest gebergte en over een wilden stroom,

te midden eener vijandige natuur en concurrenten met buks en met en zonder geweten.

In „Het vloeibare Goud" brengt hij ons in het land der petroleumbronnen, en wij krijgen eenig idee van de knoeierijen welke daar plaats hebben en die al de petroleum der Shell niet kan afwasschen; we zien de menschen koortsachtig zoeken naar het vloeibare goud en geen gevaren en ontberingen tellen. Zelfs als zij gelukkig zijn als Gus Briskow en een bron, die 1200 ton per dag spuit, hen schatrijk maakt, dan is het nog niet alles goud wat er blinkt. Men moet zich dan nog zien aan te passen aan het nieuwe leven met zoo'n plotseling verkregen rijkdom, hetgeen Beach op echt humoristische manier weet te demonstreeren aan de familie Briskow. De held van het boek, Calvin Gray, een avonturier-edelman, helpt mee de nieuwe rijken wat te beschaven en de wijze waarop hij onderwijl ook zijn eigen zaken in orde brengt, is vermakelijk. T. B.

Béraud (Henri) Buikje. Vertaling van Chr. Moresco-Brands (280) Geb. *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Men zegt: „dit boek heeft met den „Don Quichote" van Cervantes gemeen, dat het achter zijn luchtige geestigheid, een tragische kern verbergt: het lijden van den enkeling, die in een bepaald opzicht afwijkt van de massa. Deze afwijking, dit anders zijn, is in dit geval de zwaarlijvigheid." Het is mogelijk, ofschoon hij zóó druk is in zijn gebabbel en zoo luidruchtig zijn held zich doet beklagen, dat er van tragiek niet veel tot ons doordringt.

Trouwens „het buikje" heeft illustre lotgenooten. Béraud heeft zijn boek opgedragen aan een trits van levende grooten (o.a. Maarschalk Foch, den politicus Herriot, den tooneel-schrijver en -speler Lucien Guitry, den uitgever Albin Michel) die eveneens „le martyre de l'obèse" (zoo heet het boek in 't fransch) hebben te ondergaan, naar het schijnt.

Met echt, zuidelijken geest en luchthartigheid vertelt Béraud van de moeilijkheden en teleurstellingen, waaraan „de dikkerd" in 't leven is blootgesteld. En nu is het jammer dat de schrijver de grenzen van den goeden toon overschreden heeft.

Buikje reist met de vrouw van zijn vriend, wien het geen oogenblik in 't hoofd komt dat zoo'n dikkerd verliefd kan worden. Dat onwaarschijnlijke gebeurt echter. En 't gaat zóó ver, dat die vrouw zich zelf komt aanbieden op zijn hotelkamer, en in allersoberst gewaad. Een woord is echter voldoende om zijn hartstocht af te koelen tot onder nul; en dat woord is „Wees gelukkig, dikkerd!", de herinnering aan zijne zwaarlijvigheid.

Het is jammer dat de auteur het dien lossen kant heeft uitgestuurd, want het behoort nu volstrekt niet meer tot de onberispelijke lectuur. Zelfs de toon van spot kan over die voorstellingen den lezer niet heen helpen. Lode.

Boer (J. W. de) Ras. Het Nachttij der Runia's. (261) *f* 4.50. J. & L. Brusse, Rotterdam.

Men kan niet ontkennen, dat de boeken van dezen schrijver zich niet onderscheiden van de meeste uitgaven der laatste jaren. In het schilderen van wilde passie, het laten overheerschen van het liefdeleven, het uitbeelden van verbijsterde geesten mag hij aansluiten bij den drom, die het wachtwoord volgt, in zijn taal en wijze van voorstelling staat hij afgezonderd. Hij zoekt hen en dat maakt zijn woord zoo dikwijls gezocht.

De Boer spreekt niet van iets aangrijpends, maar van „hartaansnijdends", hij vindt vergelijkingen als deze: „de kermisbons achter haar slapen valt om als een oliebollentent, die voor storm bezwijkt", of twee vechtenden, die eindelijk liggen als „'n klomp uitgevochtenheid". En hij maakt het zijn lezers zoo moeilijk, en hij doet dat al zoo lang.

In „De Gek" was er die warrige taalvirtuositeit reeds, „De Kolk in de Kreek" zat er vol van, „Solaes" werd in zijn geweldige lyriek nog onbeheerschter, en „Ras", ofschoon gematigder dan het laatste, geeft toch nog veel te veel woordgespeel.

Vroeger heb ik al eens gezegd: ik kan „Solaes" niet geheel volgen — en nu herhaal ik nogmaals: „Ras" begrijp ik niet heelemaal. Ergens heb ik gelezen, dat de schrijver ons „verhaalt van het Friesche geslacht der Runia's, levend aan de zee, en het weder omhoog gaan der laatste afstammelingen in een krachtige moderne levensvisie."

Ja, dat is voor een die het weet, er wel uit te halen — maar het gaat niet gemakkelijk. Kunst, die wat te veel gemaniereerd is; woordkunst, waarom wij heden zoo veel niet meer geven.

A. Gielen.

Booven (Henri van) Naar de Diepte. (Opvoeding eind XIXe Eeuw. Deel III: De Opvoeding waaraan „zorg" besteed wordt. (214) *f* 3.25. Mij voor G. en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Wij hebben den Jongen Tobias al gezien „Onder Vreemde Menschen" en hem leeren kennen als een eigenzinnig en eigenaardig kind; hier ontmoeten wij hem, aldoor onzeker en twijfelend aan zich zelven, drinkend tegen zijn zin, doch alleen om zijn vrienden plezier te doen, scharrelend met meisjes en eindelijk besluitend om naar den Congo te gaan, waar hij ongetwijfeld dat gruwelijk leven der Europeanen krijgt te doorleven, vol van „Tropenwee", waarvan het verhaal reeds geschreven is. Na Jean Chrystophe in Frankrijk, gevolgd door een heele reeks bloedverwantjes, na Gotz Krafft, die ook weer de vader werd van een groot kroost in de literatuur, zijn wij ook wel zoo'n beetje gaan doen aan die verhalen eener ontwikkeling van kind tot man.

Een wenig monotoon wordt het wel, want het is altijd zoo wat hetzelfde: eenzame, verwaarloosde of onbegrepen jeugd,

het zichtbaar worden der karaktertrekken, de strijd der vlegeljaren, waarin bier en meisjes bijna altijd een rol spelen.... en dan gaat het naar de diepte of naar den berg des Lichts.

Symboliek gebruikt van Booven niet veel; hij vertelt kalm en rustig, met een stem zonder warmte of kleur.

Dat is zijn recht, en misschien past deze toon ook wel het meest bij het vlakke en eenigszins miezerige van dit jongemansleven. Maar wij vonden sommige zijner sprookjes toch aantrekkelijker. A. Gielen.

Boudier-Bakker (Ina) De Straat (146) *f* 1.50; geb. *f* 2.50 P. N. van Kampen, Amsterdam.

„De Straat" is de hoofdstraat van een klein vergeten stadje. En over de bewoners van die straat vertelt nu B.-B. Men zou het losse kleine schetsjes over die verschillende luiden kunnen noemen, thans saamgevlochten tot één geheel.

Het kleinzielig jaloersch gedoe wordt niet verheeld en de ruwe verliefdheden, de aanhalerij en het geflikflooi tusschen jongens en meisjes wordt openhartig medegedeeld. Zelfs de hartstochtelijke pakken van een draaimolen-man is niet verzwegen.

Eén der notabelen, die het met de huwelijksstrouw blijkbaar zoo nauw niet neemt, is toch fatsoenlijk genoeg om een jong ding dat zich in den kermis-roes-zwijmel aan zijn hals hangt, van zich af te schuiven. B.-B. vereerders vinden dit boekje wellicht mooi. Ik niet. En ook niet goed voor de meeste lezers. M. P.

Champol. Roeping. Naar het Fransch. (288) *f* 0.75. Futura, Leiden.

Dit verhaal speelt in Frankrijk in den tijd, „toen de verbanningsdecreten door de Fransche Regeering waren uitgevaardigd, en de zusters uit haar kloosters verjaagd werden. Eerst moesten de leekenzusters heengaan, daarna de koorzusters, die in de verschillende provincies van Frankrijk werden verspreid of naar het buitenland vertrokken, toen bleven alleen nog de zusters, van Parijsche familie afkomstig bij de Overste achter. Over deze drie zusters, haar strijd, haar moeilijkheden, de geestelijke gevaren, waarin zij geraken, en het heimwee naar het klooster, dat haar in het wereldsche leven als buiten die wereld doet staan, gaat dit meesterlijk verhaal dan voort. De Overste neemt een betrekking aan als gouvernante bij een parvenu-familie, en sterft na een heldhaftig leven van zelfopoffering. Zuster Aloïsa komt bij haar arme familie ,die van God noch gebod willen weten, en slaagt erin door haar nederige godsvrucht en liefdevol hart een totale ommekeer in dit verwaarloosd gezin te weeg te brengen. En de jongste, zuster Gabrielle, over wie dit verhaal in hoofdzaak loopt, bezwijkt bijna voor de verleiding harer wereldsche moeder, die haar door weelde en verfijning van God zoekt af te trekken, en neemt het aanzoek van een jeugdvriend

aan. Door den heldhaftigen dood der Overste komt zij tot bezinning en neemt het kloek besluit in een ander klooster te treden. Een waarlijk mooi, katholiek boek. T. B.

Conrad (Joseph) Jeugd — en — Het Hart der Duisternis. Vertaling van Leclercq. In linnen *f* 2.50. Elsevier, Amsterdam.

Twee verhalen van den onlangs overleden schrijver, een Pool, die op 17-jarigen leeftijd in Engeland gekomen zoo volkomen de taal wist te leeren hanteeren, dat hij een der meest gevierde schrijvers werd van dezen tijd.

Het eerste stuk is de vertelling van een zeeman, die zijn avonturen beschrijft met een oude schuit en zijn ervaringen in tropenland.

Het tweede stuk is griezellectuur. Het verhaalt van een Duitsche geleerde, die zich onder de inboorlingen heeft teruggetrokken om zijn lust naar wreedheid en beestachtigheid den teugel te kunnen vieren.

Conrad behandelt dit onderwerp met groote reserve, maar met dat al wordt het toch geen opwekkende lectuur. De vertaling is uitstekend en in zooverre doet zij aan het prachtig schrijf-, en vooral beschrijvingstalent van Conrad niet te kort. A. G.

Courths-Mahler (Hedwig) De Mooie Californische. Vertaald door Mevr. J. P. Wesselink-van Rossum (263) *f* 1.50; geb. *f* 2.25, Swartsenburg, Zeist.

Senator Frederick Forester die een voorname plaats inneemt in de samenleving van San Francisco is een somber en gedrukt man, ondanks zijn vroolijke gezonde dochter en zijn ontzaggelijke rijkdommen. In zijn jonge jaren heeft hij in het Duitsche vaderland een misdaad begaan, de kas van zijn patroon bestolen, waarna hij vlucht en in Californië onder een verengelschten naam een nieuw leven begint. Zoo spoedig hij de ontvreemde som met rente op rente van zijn eerlijk verdiende geld heeft gespaard, zendt hij deze terug aan zijn voormaligen Chef, die intusschen in steeds grooter moeilijkheden is geraakt. Ondanks deze restitutie blijft den Senator een last op het gemoed drukken, hetgeen zijn dochter Gladys vaak met verbazing vervult. Plotseling streft hij en het meisje vindt in een „geheime" lade een brief van haar vader, waarin deze zijn misdaad bekent en haar smeekt veel goed te doen en hem te vergeven „opdat hij vrede moge vinden voor zijn ziel". Kort daarop reist Gladys naar Duitschland en ontmoet heel toevallig den zoon van den bestolen Chef, dan komen er natuurlijk zeer vele verwikkelingen en allerlei tamme moeilijkheden, waarna de geschiedenis eindigt met den bevredigenden slotzin: „En als het jonge paar arm in arm door de heerlijke omgeving wandelde, keken de menschen hen vol aandacht aan, want het geluk straalde hun uit de oogen — het volle, reine, heerlijke menschengeluk."

Het succès van Mevr. Courths-Mahler schuilt hierin, dat zij steeds over gelukkige menschen schrijft en dik romantisch is.

Diers (Marie) De Zonden der Vaderen (209) *f* 2.50. G. J. Slothouwer, Amersfoort.

Ik vind dit zoo'n vreemde Marie Diers! Zoo hoogdravend.... lang zoo mooi niet als de „Brieven v. d. ouden Josias", of als „Zij die niet sterven mogen". Ze hangt herhaaldelijk in hoogere regionen. Het was een jarenlange traditie in de Mombert's familie dat de oudste zoon den vader zou opvolgen als dominee.

Bartholomeüs Mombert denkt er anders over. Hij werd vioolspeler, ten koste van de liefde zijns vaders, die thuis tyranniek regeerde. Hij huwde een deftig meisje, een zwak, teer poppetje, dat hem een zoon schonk. Het jongetje moest vader opvolgen als vioolkunstenaar maar.... talent bezat hij niet, dus bracht hij het niet tot vioolvirtuoos. Andy dweepte met vader en deed de dolste, onzinnigste dingen, zich verbeeldend vader die in Amerika reisde bij zich te hebben.

Na den dood van zijn moeder ging Andy naar een deftige kostschool. Sloot vriendschap met een Jonker en kirde met diens zuster. Een kalverliefde, die dood bloedde. Veel jaren later dan zijn medestudenten behaalde Andy een doktersgraad. Kreeg weer een meisje lief en eindigde met haar veel oudere zuster ten huwelijk te vragen. Deze was echter zoo verstandig hem af te wijzen. Bartholomeüs Mombert overleefde zijn roem en ging samen wonen met zijn zoon en zijn zuster, een teleurgestelde feministe, die van Andy een afgodje maakte. De laatste regels zijn raadselachtig: „Nog neemt iedere nieuwe dag den last van den ouden dag weg. Nog steeds is uit dood en ontbinding jong leven opgegroeid. Wij echter staan midden in dit trotsche mysterie des levens, dat is het beste"?? M. P.

Greup-Roldanus (Sini) De Orchidee van 5 A. (331). Ing. *f* 3.—, Geb. *f* 3.90. G. B. van Goor, Gouda.

Een gezellig boek, om in één haal uit te lezen: 't Is kostelijk zooals Lotty „met 'n y" van haar H.B.S. leven, haar pretjes, haar onschuldig-gezelligen omgang met de jongens vertelt. Wij leven met haar mee in hoop en vrees als ze voor haar eindexamen zit te zwoegen; zoo eenig leuk vertelt zij van haar omgeving. Het zal waarschijnlijk volgens een gezonde opvoedingstaktiek niet paedagogisch te noemen zijn, Frans Weynman van 5 A met 'n twintigje in de loterij te laten spelen en 1700 gulden te laten winnen, waarvoor de snoodaard dan een overvloed van snoeperijen voor het „Madamke" en zijn vrienden van 5 A koopt; maar „de Mams" van Lotty en het huiselijk leven dat zij om zich heen weet te scheppen maken dat wij dit kleine euvel gemakkelijk over het hoofd kunnen zien. Het boek eindigt met het welgeslaagd eindexamen der Orchidee van 5 A en als zij klaar staat om een nieuw leven te beginnen, waarin wij haar evenveel succes en vreugde toewenschen als waarvan zij ons hier zoo onderhoudend wist te vertellen. T. B.

Huygens (Charles) Tegenstellingen. (242) *f* 1.50. Slothouwerf, Amersfoort.

Een Amsterdamsch patriciër is gehuwd met een duitsche vrouw en alles gaat goed tot de oorlog uitbreekt. Zij meent haar vaderland te moeten dienen en spioneert. Langen tijd gaat dat best, maar als hij tot de ontdekking komt van de feiten, is het uit met de liefde. Men besluit tot echtscheiding over te gaan, maar vreest opspraak in zijn kringen, waarin zoo iets gelukkig nog als iets minderwaardigs wordt beschouwd.

Ook krijgt hij een wenk van regeeringswege, dat hij voorloopig de zaak maar niet zoo ver moet drijven, want dat daaruit conflicten met Duitschland zouden kunnen ontstaan. Waarvan de lezer evenals de recensent wel een beetje zal opkijken en waarschijnlijk ongeloovig het hoofd schudden.

Intusschen, de liefde keert niet terug, zij schijnt niet bestand geweest te zijn tegen een neutraliteitsschending. Misschien redeneert de man ook wel, als de liefde tot haar land haar niet heeft weerhouden dingen te doen, die mij in moeilijkheden brengen en mijn naam kunnen schaden, dan zal de liefde voor mij wel niet zoo bijster groot zijn.

En als de oorlog voorbij is en dus ook de vrees voor conflicten, wordt de huwelijksband losgeknoopt. Wat er besloten wordt omtrent de kinderen weet ik niet meer en de scheidende echtgenooten breken er zich klaarblijkelijk het hoofd niet over.

Behalve dat onaanneembare huwelijksbegrip staat er niets ergerlijks in dezen roman. Fenstra.

Hers (Anna) Barbara Rens. (186) *f* 3.50; geb. *f* 4.50. A. G. Schoonderbeek, Laren.

De zonde der vaderen wordt aan de kinderen bezocht, had men als motto op het titelblad kunnen laten drukken.

In een stijf conservatief dorpje, waar ieder protestant „de leer" heeft en trotsch is op zijn rechtzinnigheid, komt een nieuwe dominee met afwijkende denkbeelden en opvattingen.

Barbara Rens, de assistent apothekares van den vriendelijken dokter Brand, ontmoet den jongen voorganger en voelt zich tot hem aangetrokken. En het wordt eene verloving. Maar de zonde van den vader, die een los leven leidde, heeft het bloed van den zoon bedorven, een vreeselijke ziekte slaat hem met blindheid en sleept hem ten grave.

Zijn broer is, te oordeelen naar het uiterlijk een kerngezond man. Een nieuwe liefde ontkiemt in het hart van het meisje, en zij wordt beantwoord. Maar zij zwijgen, tot hun gevoel te machtig wordt en hen tot spreken drijft.

Zij erkennen wat er omgaat in hun hart, maar zij durven niet trouwen. Als een spookbeeld staat de zonde des vaders achter hun geluk. Zij doen afstand van wat zij het meest verlangden en beiden wijden zich aan een levenstaak om te vergeten in arbeid en offering. Lode.

Ivans. De Roode Gravin. Geïllustr. door I. van Mens (256) *f* 1.25; geb. *f* 1.90. A. W. Bruna, Utrecht.

De vrouwelijke detective May geeft weer eens een proeve van haar talent en haar opleider Ivans heeft er alle eer van.

Een intendant, een geheimzinnige roode gravin en een raadselachtige inbraak wekken den speurzin van Mrs. O'Neill en zij weet telkens zooveel en nooit meer te ontdekken dan wat noodig is om den lezer in spanning te houden.

Dat heeft Ivans nu eens heel aardig en voorzichtig ontwikkeld, zoodat de combineerende en deduceerende lezers hem niet vooruit kunnen loopen.

Of ja, ze doen het misschien wel, maar op 't eind zullen zij dan ook zien, dat ze een verkeerd spoor hebben gevolgd. Ik wed ze loopen er ongeveer allemaal in.

Dat is de kunst. Een detective roman met een moord of diefstal, met een zoekpartij naar den dader, min of meer waarschijnlijk, kan iedereen wel uitdenken en opschrijven; maar het zoo te doen dat de lezer je niet in de kaarten kijkt en het slot voor hem eene verrassing is, dat heet juist het geheim van den kok.

Ik zou de koopers aanraden eens niet naar de laatste bladzijde te gluren om te zien hoe het afloopt. Lode.

Klei (Jac. v. d.) Dat lieve, goeie Steendam. Een vroolijk verhaal (253) *f* 1.90; geb. *f* 2.80. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Inderdaad, een vroolijk, prettig verhaal. Het is mogelijk dat de achtbare burgers van het oude stadje de „kwajongens" misschien wel eens verwenschen, maar wij, buitenstaanders, zullen zeggen: zonder die frissche en levenslustige jongens zou 't in Steendam wel wat saai en eentonig zijn geweest.

En de lezers van dit oolijke jongensboek, zullen er precies hetzelfde over denken, naar ik verwacht. B. J. K.

Meekel (Kees) De Stad des Levens (400) *f* 2.50. Van Munster, Amsterdam.

„Het is moeilijk romancier te zijn en tevens katholiek" zei de jonge Fransche schrijver François Mauriac, en dit oordeel zal menigeen onder zijn kunstbroeders zeker ten volle beamen.

Terwijl de schrijvers van de overzijde bij voorkeur het gewaagde, duistere, vuile der samenleving uitbeelden, wordt dit den katholieken kunstenaar meestal ontzegd. Er zijn grenzen, die hij niet overschrijden, toestanden, die hij niet beschrijven, woorden, die hij niet uitzoeken mag, want volgens een al te veel verbreide, ongeschreven wet mogen zijn boeken door iedereen worden gelezen, jong en oud, H.B.S.-jongen en bakvisch.

Dit beperkt zijn gebied ontzaggelijk en toch, hij heeft schaduw naast licht noodig. Hij beweert, om den opgang van een ziel uit de duisternis naar het licht te doen opstijgen, het recht te hebben deze donkerte in al haar leelijkheid te mogen schil-

deren om later de overwinning des te schitterender te doen zijn. Doch wie dit waagt, heeft het soms hard te verantwoorden.

Dit ondervond Kees Meekel maar al te zeer. Zijn S t a d d e s L e v e n s heeft reeds veel stof doen opwaaien, terwijl de roman in een kath. tijdschrift verscheen.

Zeker is het dat het groot verschil uitmaakt of een „gedurfd" verhaal verschijnt in een mooi weekblad, waarnaar alle handen in de huiskamer gewoon zijn zich begeerig uit te strekken, zoodat het voor vader en moeder een zware taak wordt, den jongeren de zoo aantrekkelijke lectuur te ontzeggen — of dat het den inhoud uitmaakt van een boek, alleen geschikt voor volwassenen; misschien had de schrijver hiermede rekening moeten houden. In elk geval, de zonde door hem beschreven, of liever alleen vermeld is helaas! in onze dagen niet zoo bijzonder. De omstandigheden alleen maken haar voor velen zeer ergerlijk — zoo niet ongeloofwaardig. Thia, een meisje van goeden huize ontvlucht haar familie — vier draken van zusters en een domme moeder — om niet in de verzoeking te komen een gemengd huwelijk te sluiten met Bernard, dien ze innig lief heeft. Het moedige kind leeft in armoede te Parijs, werkt hard om haar schraal stukje brood te verdienen, is sterk tegen alle verleiding, omdat zij haar kracht zoekt vóór het altaar. Bernard, volkomen ongeloovig, heeft haar bijna vergeten, komt haar eens bezoeken, ontmoet haar als zij van de communiebank komt en — brengt eenige dagen met haar in zonde door.

In Holland teruggekeerd denkt hij nauwelijks meer aan dezen tijd, totdat hij verneemt, dat Thia in la Maternité vertoeft. Hij trekt naar Parijs, vindt haar in een afschuwelijke omgeving met veel durf en zeer realistisch weergegeven, bekeert zich bijna mirakuleus, trouwt haar en trekt met haar en den kleine naar Amerika. Hier beleven zij vele avonturen met veel talent in Meekel's pittige, ruige taal beschreven, totdat — het hem gaat vervelen en hij beiden laat verdrinken. De geschiedenis had nog veel langer kunnen worden. Over het tweede gedeelte valt niet veel te zeggen onder zedelijk opzicht. De menschen zijn wat ruw in den mond, maar daarvoor zijn het ook Amerikaansche pioniers en geen begijntjes.

Tegen het eerste deel, daarentegen, kan de moraal ernstige bezwaren opperen; niet om de keuze van het onderwerp. Iedere volwassene — en in onze dagen ook niet-volwassene weet, dat een baby niet altijd wacht totdat zijn ouders een behoorlijken tijd getrouwd zijn om op deze wereld te verschijnen — maar dat een braaf, innig godsdienstig meisje, dat liever gebrek lijdt dan met een andersdenkende te trouwen, zich in vrije liefde toch aan hem geeft, doet geen hoog denkbeeld opvatten van de innerlijke kracht der bovennatuurlijke middelen, waarin zij sterkte zoekt om haar hartstochten te overwinnen. Meekel gaf hier te veel en te weinig. De boete, die zij zich voor hun fout opleggen, het harde

leven in Amerika is zoowel een gevolg van hun maatschappelijke omstandigheden — armoede en de schande van een te laat gesloten huwelijk — als van den wensch om voor God een misstap goed te maken.

Het einde komt, evenals bij „Het Slot op den Mond" dat in menig opzicht hooger staat — te abrupt, juist als het interessante gaat beginnen. Het is een alles behalve zoetelijk maar sterk boek, en volstrekt niet geschikt voor Jo en Mies. M. v. d .B.

Musbach (Dora) De Moeilijke Weg (240) *f* 2.50 G. J. Slothouwer, Amersfoort.

In 't begin lijkt 't een meisjesboek te willen worden, met Juultje, 't nakomertje, en verstootelingetje van vader-weduwnaar-advocaat en z'n twee andere dochters. Vader hertrouwt met een jonge weduwe, gescheiden, die een losbollige zoon heeft. Juultje en stiefmoeder worden dikke vrienden, ook Juultje en de zoon, worden vreemde vrienden, trouwen, maar de zoon is loszinnig etc. etc. Ik heb 't gevoel of ik voor 't eerst van mijn leven een feuilleton gelezen heb: drakepiterig, flauw, ongezond, bekrompen. Enfin gehoorlik geformuleerd: Dora Musbach schrijft prutserige, prullerige romans! W. Sn.

Oppenheim (E. Phillips). Rijk en geen Geld. (The amazing Quest of mr. Ernest Bliss.) Uit het Engelsch door M. J. Landré—Tollenaar. (296) *f* 1.75. Geb. *f* 2.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

Geld maakt niet gelukkig, dat zegt iedereen, maar de meeste menschen die geen geld hebben spannen zich in om het te krijgen, alsof er op de wereld niets beters te doen viel. In dit geval schijnen ze allemaal op ervaringswetenschap te willen steunen en ik vrees dat hun overtuiging van „den vloek van het geld" niet heel stevig gevestigd is.

En betrekkelijk maar een klein aantal van hen, die door den Mammon gezegend zijn, voelen neiging om afstand te doen van hun schijven om te ondervinden of zij zonder effecten gelukkiger kunnen zijn.

Ernest Bliss maakt een prettige uitzondering op deze besluiteloozen. Hij sluit zijn millioenen weg en gaat een jaar leven van hetgeen hij hoopt te verdienen met eigen arbeid. Hij is chauffeur, doet in spaarkachels, rijdt een groetenkar en heeft een hard leven, dat hem weinig centen maar onbetaalbare menschen- en wereld-kennis oplevert. En een aardig meisje. Een leuk boek, dat „een iegelijk" bepaald een paar uurtjes genoegen moet geven. G.

Ruysch (O.) Conflicten. Een drietal Schetsen. (255) *f* 2.90; geb. *f* 3.90. D. A. Daamen, den Haag.

Deze „Conflicten" brengen ons in aanraking met een drietal

jongens, die door verwaarloosde opvoeding of door zwakheid van inborst den verkeerden weg opgaan.

De eerste wordt verondersteld tot plaatsing in een opvoedingsgesticht en wij zien hoe een der voogden weet door te dringen in het gemoed van den knaap en ziet van het boefje nog iets te maken, zoodat er hoop is voor de toekomst.

De tweede, een lastige jongen van zijn eerste jeugd af, wordt ook onder dwang-opvoeding gesteld met hetzelfde gunstig resultaat. Hij ging terug „naar het oude leven, 't welk met Gods hulp 'n nieuw worden kon".

De derde is een verloren zoon van goede familie, die door zijn stiefvader wordt miskend en over wien zijn moeder zich schaamt. „En dus verhardde Jan zich."

In dit schetsje wordt verteld dat in de catechisatie de jongen er plezier in vond den dominee met vragen te bestormen en de goed-protestantsche schrijver verzucht: „helaas, de dominee kon niet tegen hem op, werd telkens vastgezet tot groote hilariteit van de rest." Een beetje vreemd, toch!

Hoe het met dezen jongen afloopt weten wij niet beslist. Van zijn ouders heeft hij geen steun.... maar hij herinnert zich woorden, die hij eens gehoord heeft: „menschen stellen te leur, juist als we ze 't meest noodig hebben, ...wie nooit teleurstelt en ons nooit te min vindt, dàt is Jesus...."

Als verhaal zijn de schetsen wat mat, maar zij bevatten goede wenken wat aangaat den omgang met zwakke of lastige kinderen.

Soelastri. Saparmi. N.V. Lecturis, Eindhoven.

Moeilijk is te begrijpen dat onze tegenwoordige auteurs — wien men het „schon dagewesen" zoo vaak verwijt — niet meer een gebied betreden, dat nog zoo goed als onontgonnen is en toch zoovele verrassingen en aantrekkelijkheden biedt, als de verhouding van den „ontwakenden" of „ontwaakten" Oosterling en zijn beheerschers.

De toenaderingen en conflicten schijnen voor het grijpen. De psyche van beide rassen kan aanleiding geven tot de diepste zielkundige analyses. Nog belangwekkender wordt zulk een schildering als de problemen nog meer verwikkeld worden door de eeuwigheidsgedachte, als het verschil van ras door den godsdienst verscherpt of wellicht ook verzacht wordt. Hoe mooi kon zulk een zielestrijd zich afspelen in de prachtige decors van het tooverland onzer koloniën.

Soelastri, de schrijver, laat ons gerust zeggen de schrijf s t e r van Saparmi, heeft het begrepen. „Een film uit Midden Java" heeft zij bescheidenlijk haar verhaal genoemd, dat ten doel heeft den treurigen toestand der Javaansche vrouw te schetsen, die na eeuwenlange verdrukking nu eerst begint in te zien hoe ongelukkig en vernederend haar lot is.

Op de katholieke zusterschool van Mendoet wordt Saparmi,

het Mohammedaansch meisje, zich bewust van haar slavernij. Zij voelt er zich gelukkig, maar wil uit trots haar godsdienst niet opgeven — dit zou ook haar vader en broer, die veel voor Westersche begrippen voelen — te groot verdriet doen. Zij ontwikkelt zich onder de verstandige leiding der Zusters. Vreemd schijnt het ons echter toe dat aan een Mohamedaansch meisje het geven van cathechismuslessen wordt toevertrouwd.

Saparmi voleindigt haar studiën op een neutrale school onder leiding van vrijmetselaars en spiritisten, maar de lessen van Mendoet worden niet uitgewischt en het vonkje geloof, daar ontstoken, blijft in haar ziel gloeien als zij gouvernante wordt van de keizerlijke prinsessen in Soerakarta.

Hier vinden wij Soelastri minder op haar plaats dan in Mendoet. Zij slaagt er wel in levende menschen te teekenen, maar de heeren en dames uit den Kraton lijken ons niet zoo geheel geloofwaardig toe. Meesteressen en leerlingen uit de Mendoetschool zijn veel meer naar het leven uitgebeeld. De groote gereserveerdheid, waar het liefdesmotieven geldt, doet ons twijfelen of zij zelf niet tot de verdienstelijke leden van het Mendoet convent behoort.

De catastrophe komt te spoedig, wordt te haastig afgespeeld en stelt aan ons geloof te hooge eischen. Salarmi's christelijke dood, de lievelingsdochter van den Soesoehoenan — met of zonder diens toestemming — non, de Pangeran Jezuieten-novice in Mariendaal — 't is wat te veel en te mooi.

Soelastri's stijl is zeer ongelijk. Soms goed, vooral in haar dialogen, en dan weer tamelijk gewoon en huiselijk op het banale af: zij weet echter te boeien en belang in te boezemen. Maar waarom toch die gewild moderne taal? Waarom altijd 'ns, 'n, z'n geschreven en vooral dat afschuwelijke i e niet alleen in gesprekken, maar in hoog ernstige verhandelingen. Laat ons toch onze schrijftaal niet zoo leelijk maken als onze spreektaal het reeds is. De heer Moerkerk heeft in zijn teekeningen de mooie Saparmi niet geflatteerd. M. S.

Scharten-Antink (C. en M.) De Duistere Waarheid (IIde deel van „Het Leven van Francesco Campana.) (285) *f* 3.25. Mij. voor G. en Goedk. Lectuur Amsterdam.

In het eerste deel hebben wij Francesco zien opgroeien bij zijn even Multatuli-achtig-aangelegden grootvader tot hij bij diens dood vertrekt naar de winkeldrijvende en goed geld verdienende oom Titus en tante Savina.

Na lezing van het eerste deel spraken wij al eenige bezorgdheid uit over het vervolg van dat boek. De twijfelgeest in Francesco, zijn zonderlinge bespiegelingen over God, de moeilijkheden, die hij uit den bijbel opdiepte, dat alles gaf daartoe wel reden. En dit tweede boek stelt ons, jammer genoeg, in het gelijk.

Francesco wordt in het huis zijner bloedverwanten, die in hun

bedrijvigheid prachtig geteekend zijn, als winkeljongen gebruikt. Van voortzetting zijner studie is geen sprake meer. Straks, als de zoon, die in het genieg bandeloos leeft en niet door zijn examen komt, die plaats moet innemen, vindt Francesco als leerling-electricien eene plaats.

Met een ongeloovigen dokter heeft hij kennis gemaakt en diens mooie maar hartelooze dochter maakt zooveel indruk op hem, dat hij zich er op toe gaat leggen uiterlijk een heer te worden. Als hij echter eens een gesprek toevallig hoort, waaruit blijkt, dat de hartelooze hem beschouwt als haar knechtje, wordt hij woedend en zet geen voet meer in haar huis.

Hij raakt uit baloorigheid aan den zwier met een meisje, maar spoedig walgt hij van zich zelven en zoekt weg te komen uit deze omgeving. Wij verlaten hem als hij op het punt staat naar Spezia te vertrekken, om dienst te nemen bij de marine.

De „duistere waarheid", waartoe hij is gekomen, is deze: „Uit de lengte onzer darmen kan men zien, dat wij, evenals de apen, alleseters zijn", had hij eens gelezen. — Dat wilde die Weldoener (nml: God) dus óók: dat wij alles aten, en alles vermoordden, om het te eten"....

„Zelfs de schoonheden, of leelijkheden van wreedheid en hartstocht waren een schijn. Het waren alleen maar de verachtelijke middelen tot de instandhouding van het Ik, en tot vermenigvuldiging van het Ik. — Aan het eind van alle gruwelen, die hij in de Schepping gevonden had, en aan het eind van alle hebzucht en hardheid in de samenleving der menschen, vond hij als de grondwet van het Zijn het kleurloos begrip: het Ik, de niets ontziende, blinde drijfkracht van het Ik."

Hij zag op een nacht op een grauwen troon, den Koning van het Heelal, plat en pafbleek en vet, het Egoïsme.

Tot deze waarheid is de jongen gekomen door zijn verkeerde opvoeding en door het gegrübel der.... Schartens.

Want het gevaarlijke van het boek is, dat de schrijvers het soort moeilijkheden, dat Multatuli, de wijsgeer van de half-ontwikkelden, zoo gaarne te berde bracht en waarvan de domme Dageraads-mannen hun pamfletten fabriceeren om het volk te overtuigen dat er geen God bestaat, en „honger en liefde" de wereld regeeren — dat de schrijvers zulke dingen hebben gebruikt om het geloof van Francesco aan God en de menschen te vernietigen.

Sommige bladzijden van dezen roman lijken dan ook wel of zij gescheurd zijn uit de genoemde godloochenaars-brochuretjes. Wreedheden en minder stichtelijke verhalen uit den bijbel, quasi-wetenschappelijke voorbeelden uit de Schepping die zouden bewijzen hoe wreed de schepper is, volkomen kwade trouw onder de menschen, dat alles moet dienen om de sombere waarheid te bewijzen: alles is schijn en bedrog, een God bestaat niet, het Egoïsme is Koning van het heelal.

Uit den aard der zaak konden de schrijvers moeilijk eene oplossing van al die bezwaren in voetnoten of randglossen bijvoegen, verondersteld dat zij er lust in hadden, en zij niet eigenlijk zichzelf deze moeilijkheden van het hart schrijven; het is ook mogelijk, dat in een verder vervolg Francesco zelf tot andere gedachten komt en de dwaasheid van zijn opwerpingen inziet — maar oordeelend over dit boek, zooals het nu voor mij ligt, zonder verband met wat er volgen moet, kan ik het niet anders vinden dan een gevaarlijk drukwerk, een zak-encyclopedie van het atheïsme, een vergift zonder onmiddellijk tegengift. A. G.

Vreeken (A.) Aalsveensche Jongens. Geïllustreerd door Jan Rinke. 2de dr. (195 m. 4 pltn.) *f* 1.90; geb. *f* 2.90. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Een lekker jongensboek. Men kan soms z'n lachen niet bedwingen als men de jolige guitenstreken leest, die zoo droog en toch zoo aardig worden verteld. Goede, gezonde ontspanningslectuur voor de jeugd. V. L.

Wallace, (Edgar) Chick (317) *f* 1.50 Uit het Engelsch. Jacob van Campen, Amsterdam.

Een gezellig boekje voor zelfstandige lezers. Chick Beane is eenvoudig klerkje op een assuradeurs-kantoor. Zijn oom is dokter op een klein plaatsje, Pel borough genaamd en vecht zijn heele leven om den titel te krijgen van Markies van Pelbourough. En als hij eindelijk zijn aanspraken erkend ziet, sterft hij van ontroering.

Neef Chick ziet zich nu eensklaps gedwongen dien mooien titel, waarom hij geen zier geeft aan te nemen.

Op alleraardigste manier vertelt Wallace van de grappige situaties, waarin de nieuw-bakken markies geraakt. Zoo had, om maar iets te noemen, zijn driftige patroon hem vroeger herhaaldelijk verweten, dat hij tot niets in staat was; niet eens het werk kon doen van een kantoorjongen, maar hij is nauwelijks markies geworden, of hij stelt hem met veel aandrong voor met hem in compagnonschap te gaan.

Ook het gedrag van Chick in het Hoogerhuis is kostelijk van humor.

De opvoeding van den eenvoudige wordt ter hand genomen door een meisje van het tooneel, met wie hij leeft in hetzelfde pension. Bij intuitie begrijpt zij dat Chick in kleeding, manieren en spreken dingen doet, die een markies zich niet kan veroorloven. En rondborstig vertelt zij het, en bemoedert hem een weinig.

Onnoodig te zeggen dat zij later een paartje worden. W. R.

Williamson (C. N. en A. M.) De Verdwenen Bruid (230) Uit het Engelsch door Hellema. Gecart. *f* 1.25.

'n Openhartigheidje. De verdwenen Bruid van C. en A. ligt

zacht op „Kultuur en Leven" van Poelhekke en geeft reminicentie aan 'n ander boek van de W. B.; een „draak" werd dat in Boekenschouw genoemd, maar 'n draak, die 't gros van gewone lezers in griezelige spanning houdt. Toen werd er in een volgend nummer grappig op draken verder geborduurd, en kwam, meen ik, ergens de verzekering dat je haast nooit tusschen de wielen Vondel o.a. ziet lezen. Alzoo, leest hartelik „de Verdwenen Bruid", met 't gevaar je station voorbij te gaan; vergeet een onjuistheid over de betekenis van 't Vagevuur, en doe de omslag er af voor de man, die tegenover je zit. 't Is zóo kinderachtig om reklame te maken, niet met *f* 1.25, maar met een te wijde peignoir. W. Snitker.

Wothe (Anny) De Stille Hoeve. Uit het Duitsch door L. Wille-Vogel, (236) *f* 1.50 G. J. Slothouwer, Amersfoort.

Op de Windarhoeve rust een vreeselijke vloek; alle nakomelingen zullen op jeugdigen leeftijd een wreeden dood sterven en de laatste moet blijven leven om diep rampzalig te zijn.

Hullgerd Jonson, een bekoorlijk jong meisje, leeft met haar somberen, stillen vader op deze hoeve en gaat gebukt onder dit vreeselijke en geheihzinnige, dat zij aldoor om zich heen doet waren. Zij heeft een trotschen, blonden man lief, maar weert hem af om hem niet in het noodlot van den vloek te betrekken.

Dan komt op zekeren dag de kleinzoon van den man, die in vroeger tijd den vloek over de Widarhoeve uitsprak naar IJsland, een trotsche kapitein op zijn zwart schip — en hij ontmoet Hallgerd en ontvlamt in liefde voor haar, terwijl hij zijn vrouw en kind vergeet.

Later komt alles weer in orde en door den man, die boete doet voor zijn zonde en sterft, wordt de vloek van het geslacht afgewenteld en bloeit er een nieuw geluk. Het boek is bestemd voor rijpere lezers. W. R.

Zoomers-Vermeer. (J. P.) De Vier Uiltjes (246) *f* 2.15; geb. *f* 2.90. Geïllustreerd door Netty Heyligers. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In treurige omstandigheden trachten de vier meisjes Uilenburg het hoofd omhoog te houden. Moeder is gestorven en vader is een van die distracte uitvinders, die 'n heel leven aan een uitvinding knutselen, daaraan alles wat zij bezitten opofferen, geen oogen of ooren voor hun omgeving hebben. Het dappere oudste zusje Cis, is onbetaalbaar in haar ernstige zorg voor het huishouden en de zusjes. Als vader dan sterft en zij door de verstandige hulp van een vriend het huis waarin zij wonen, voordeelig kunnen verkoopen, dan breekt voor haar een gouden tijd aan in hun lief huisje buiten, dan kunnen de zusjes haar talenten ontwikkelen en komen de heerlijke droomen van vroeger één voor één uit. Een goed boek voor onze jongeren, tot 15 jaar misschien.

Zoomers—Vermeer (J. P.) Nachtschimmen. Een Boek van Strijd en Ondergang uit het duister Leven eener groote Stad. (256) *f* 2.90, De Gulden Ster, Amsterdam.

Deze schrijfster heeft ons eens een brief geschreven toen wij haar Boek van Koosje om moreele motieven hadden afgekeurd. Het is best mogelijk, dat zij meent iets goeds te bereiken met haar wroeten in zonden en ellenden, maar wij hebben recht op onze overtuiging, dat ze er meer kwaad mee doet.

Wij hopen dat onervaren lezers ook deze nachtschimmen maar stil voorbij zullen laten sluipen zonder er notitie van te nemen. R.

BOEKEN

waarover gesproken wordt.

Het Eeuwige IJs is de titel van een boek, (door H. G. Ponting en vertaald door M. de Gruyter; Uitgave J. M. Meulenhoff, Amsterdam.) waarin ons de Zuidpoolexpeditie van kapitein Rober Scott, die zoo'n tragisch verloop had, wordt verhaald.

Ponting, die den tocht meemaakte als fotograaf, was wel de aangewezen man om dit boek te schrijven. Niet alleen dat hij de feiten het best kende, maar hij beschikt ook over een vaardige pen om ze mede te deelen.

Het moet wel een bittere ontgoocheling voor Scott zijn geweest toen hij met de mannen der slede-expeditie den Zuidpool bereikte en daar tot de ontdekking kwam dat Amundsen hem voor was geweest. De terugtocht naar het winterkwartier werd een ramp voor alle deelnemers.

Evans bezweek al spoedig, kapitein Oater smeekte zijn kameraden Lenz achter te laten, opdat hij hun leven niet in gevaar zou brengen en toen deze weigerden, ging hij zelf den sneeuwstorm in om nooit meer terug te keeren.

Maar het mocht niet baten. De overgeblevenen Scot, dr. Wilson en luitenant Bowers waren te zwak om voort te gaan en kwamen om van koude en uitputting. Een half jaar later, (einde October, 1912) werden hunne lijken gevonden door mannen uit het winterkwartier. De laatste woorden, die Scott in zijn boekje had geschreven, waren: „In naam van God, zorg voor onze familieleden". Een bede, die edelmoedig verhoord is geworden. Het is een hoogst interessant boek met prachtige foto's.

Shakespeare houdt nog altijd vele gemoederen bezig en honderden speren in zijn werken en leven of er niet iets bijzonders valt te ontdekken. Of dit alles ten goede zal komen aan beter verstand en nog grooter waardeering der kunst van Shakes-

peare is een andere vraag. Doch de menschelijke geest is nieuwsgierig en rust niet voor hij het geheimzinnige, het verborgene en raadselachtige heeft opgelost.

De Dugdale Society gaat in haar nasporingen zeer methodiek te werk. Drie jaren gelden gaf zij het eerste deel harer „publications" uit en thans is bij Milford (Londen) het 2de deel verschenen, dat voor niet-leden te krijgen is tegen den prijs van 35 sh.

De volledige titel luidt: Publications of the Dugdale Society. Minutes and Accounts of the Corporation of Stratford-upon-town.

Vol. II, 1566—1577. Transcribed by Richard Savage. With Introduction and Notes by Edgar Fripp. In dit deel wordt het meeste licht geworpen op den vader van den grooten dichter en zijn maatschappelijke positie.

Voor hen die over Shakespeare alles willen weten en belangstellen in al de vondsten der ontdekkers, is dit boek geld waard.

CORRESPONDENTIE.

Een aanbod aan de lezers van Boekenschouw. Wij hebben het grootste deel overgenomen van een voorraad Fransche, Engelsche, Duitsche en Nederlandsche Tijdschriften. De volledige jaargangen der laatste jaren bieden wij onze lezers aan tegen 25 percent korting en franco bij bestelling van *f* 10.— tegelijk.

Men vrage een uitvoerige prijscourant van hetgeen in ons bezit is; zij wordt u franco toegezonden en gij kunt uwe keuze maken. Bestellend voor *f* 10 betaalt U slechts *f* 7.50 en de vracht nemen wij voor onze rekening. Aanvragen te zenden onder motto „Tijdschriften" aan Directie. Heerengracht 415, Amsterdam.

De toevloed van nieuwe boeken dwingt ons ditmaal eenige andere rubrieken weg te laten of aanzienlijk te bekorten.

J. B. te Z. Het werk van den onlangs overleden schrijver Alexandre Hepp verdient geen de minste aanbeveling. Hij is ten allen tijde een bewonderaar en volgeling van Zola gebleven.

W. R. te Br. Amerika's Don Quixote is een boek van Louis Lochner, verschenen bij Kegan Paul. De Don Quixote is de bekende auto-fabrikant Ford, wiens vredespoging met zijn vredesschip hier wordt voorgesteld als een dwaasheid van een man, die voor een deel idealist en voor drie deelen een meedoogenloos realist is.

L. Bor. te A. Het Huis Lauernesse van Bosb. Toussaint is zéér anti-katholiek.

LETTERKUNDIG LEVEN IN ZUID-AFRIKA.
Twee Werken van Jochem van Bruggen.

I.

„Op Veld en Rande".

In een vorig artiekel, bij de bespreking van Dr. Malherbe's „Humor", noemde ik terloops twee belangrijke werken van de Zuid-Afrikaanse schrijver: Jochem van Bruggen. Laat ons tans komen tot een nadere analyse.

Met 't opschrift „Op Veld en Rande" *) (1920) wordt reeds de sfeer gemarkeerd, die we in dit boek zullen vinden. Immers, als plan krijgen we hier: uitgestrekte velden, glooiende randen of heuvelreeksen. Te midden dezer imposante natuur staat daar het erf van de boer en voor ons oog ontrolt de schrijver de levensgebeurtenissen, groot en klein, het wel en wee van deze „koning" op zijn grondgebied, en dat zijner „bijwoners". Hoe boeiend weet hij dit te doen! Waarom zou ons dit minder raken dan de wederwaardigheden van een boer in Brabant, op de Veluwe, of in 't Gooi? Zijn die verre boeren ook niet ménsen zoals wij, met dezelfde algemeen-menselike eigenschappen en begeertes? En zijn ze niet van ons eigen ras?

Uit vijf schetsen bestaat dit boek: „Bywoners", „Ouboet" (oudste broer) „Oom Jannie", „Die Praatmasjien", die „Beeswagtertjie".

Eerst, in „Bywoners", zien wij de eigenaar van een grote boerderij, Andries Vry. Hij is reeds bejaard en werkt zelf niet meer mee, maar de grote bloei heeft hij tot stand gebracht met zijn energieke handen. De „bywoners" *) helpen nu.

„Andries Vry is 'n tevrede mens. Sy eersug reik nie hoër as 'n kerkbetrekking ni en sy behoefte is nie meer as „het brood mijns bescheiden deels" nie. Hy is innig godsdienstig en kan ure lank uit die Woord gesels met heerlike ywer en die Bybel is vir hom sy bron van kennis en troos. As ouderling hou hy die diens in sy ruime voorhuis vir sy gebuurte en in alles erken en eerbiedig hy die leiding wil van God, waarvoor hy sielsonderworpe buig. Selfs die kwaaiste teenspoed, wat sy boerdery tref,

*) Uitgevers J. L. van Schaik Bepk. Pretoria. Vierde Druk, 1924.

*) Dit zijn mindergegoede blanken, die op het erf van een ander wonen.

sal hy met berusting dra en slegs meer sy afhandelikheid van God besef."

Typeert dit alles niet raak de stoere, degelike boer? Werken zit hem in merg en been en vroom is hij tot in de diepste vezelen van zijn hart! Van al die nieuwe uitvindingen op landbouwgebied wil hij niets weten: „daardie nuwerwetse gedoentes is net in die wêreld om te knoei en om die duiwel te help, waar hy tot sonde wil verlei. Ons mense versleg langs die beste masjien, want hulle lywe rus en hulle gedagtes woel. Nee wat! 'n mens moet werk dat die sweet so van hom aftap; dis die wet en ons moet luister!"

Op zekere dag komt er 'n vreemdeling naar de boerderij gestapt. Bleek en ingevallen zijn z'n wangen, sporen vertonend van 't afmattende werk in duistere, muffe mijnen; zijn gezondheid heeft een gevoelige knak gekregen. Deze man, de Klerk genaamd, zoekt nu werk bij de boer, hoopt op ruime lucht en warme zon voor zich en zijn vrouw, wanneer hem een plekje vruchtbare grond zal worden verhuurd. „Oom, die plek geval my. Daar is blomme voor my vrou en die suiwerste lug vir my". „As jy om daar die redes die plek wil hê, goed! ons kan so'n plan maak!".. En dan wordt het huurkontract aangegaan.

Onder de bywoners vinden wij een grote verscheidenheid. Niet Alwyn de Klerk is er 't ellendigste aan toe! Kijk eens naar dat huishouden der Sitmannen!

„Verwaarlosing omvat die krot, met wat daarin is en die kindertjes is selfs gelukkig van weet-nie-beter-nie, op hulle swart kruipknietjies in die stof. Hulle moeder gaan krom deur die drag van 'n lewe van enkel ontbering en gesukkel en skraal, met 'n droefgeestig gelaat, maar van bo tot onder verwaarloos, is Cornelis Sitman self."

Onverschillig en indolent, doelloos, willoos, vol ingebeelde kwalen, zie daar Sitmans karakter-portret! Tot niets nut, dan om so af en toe 'n knutselwerkje te verrichten! Duvels-toejager op de boerderij van Andries Vry, daarmee verdient hij 'n kleinigheid en de kost!.... „Maar altoos het hy 'n ongebleekte kussingsloop in sy geskeurde baadjiesak opgerol of 'n suikersakkie vir die gifte, wat jammerharte daarin wil doen, as hy 'n klaagsang uitgesing het." En ze noemen hem „meeldiaken!"

Gekweld door dagelikse zorgen en beslommeringen, zijn er vele ontevredenen onder de bijwoners van Oom Andries; in hun

koppige koppen broeien vage toekomstplannen! Vrijwillig verlaten sommige onder hen 't goede bouwland en de ruime lucht om hun heil te beproeven, hun beurzen te spekken — de dwazen! in de zwárte mijn! Zulk een eigenzinnige is ook Japie Gouws, die echter vooral door nijpend geldgebrek tot dit besluit gekomen is.

Als 'n andere Stijn Streuvels toont zich Van Bruggen in 'n schilderachtige beschrijving van zwoegende maaiers: „'n Rij van arbeid, wat uitbuig en opduik oor sy lewendige kronkellengte langs die kartellyn van die oes en daar galop bo die goue gelijkte uit van die hawervlak. Stemmig nog, want die bloed het die slaapstywe spiere nog nie deurstroom nie. Maar gaandeweg onreëlmatiger in sy buiging, dring die ry vorentoe met merkbaar toenemende ywer, vasgevat deur die begeestering van gesamelike aksie in die platsny voor.... Elkeen weer hom in sy eie vak, nou die litte lekker los begin te voel in die slag van die sny en nou die passies maat hou met die sekel se gesuf en die ritsel van hawer, wat ruim hande neerlê, oop in die son, en nou die wonderlike bekoring onbewus tot 'n wedstryd dwing." enz.

Doch nu weer teruggekeerd tot „die plasie bo in die Rande" waar de de Klerks hun stukje grond hebben gehuurd en zijn gaan boeren. De vrouw, Hendriena „was verruk oor die lieflike, stil plek, die baie, baie blomme".... „Maar spoedig het sy ook die eensaamheid gevoel en Alwyn het hom verwonder oor die liefde van sy vrou; want waar hy gaan, is sy". Ach, hoe graag had zij nog 'ns wat aanspraak gehad, buren om 'n praatje mee te houden, 'n weinig afleiding in de grote, grote eenzaamheid! En hier blijkt nu ook hoe psychologies-juist Van Bruggen de toestanden doorschouwt, want dit motief, Hendriena's verlatenheidsgevoel, vormt de diepe, tragiese kern van deze schets, gelijk we verder nog sterker zullen zien.

Tegelijkertijd, ook hier de h u m o r, vooral in de figuur van Sitman en zijn aanhang, die precies op 't goeie moment komt binnengevallen, al is hij dan ook 'n armoedzaaier: „Hulle was in stilte dankbaar, toe op 'n goeie môre, 'n witman, met 'n veerlose stap, 'n swaarmoedig gesig, in gehawende kleeding aangekom het, om hulle te verras met 'n aanpresentatie om „hand bij te sit". Want ja, ze hadden toch hulp nodig! De manier, waarop hij zichzelf komt aanbieden is allerkostelikst van tekening! Hoe

weet hij bovendien hun goede harten tot meelij te vermurwen! „En as uiteindelik gevolg is daar op de Klerk se gehuurde grond 'n hartbeeshuisie somar gou-gou opgeset, vir sy bywoners-die Sitmans." Andries Vry is blij op-de-koop-toe, dat hij de gore familie — zijn elfde plaag! — nu met goed fatsoen is kwijt geraakt! Intusschen gaat 't de Klerk en zijn vrouw niet al te best. Aan boerenarbeid geenszins gewend, worden zij op velerlei wijzen teleurgesteld, bedrogen door 't kaffersvolk; de financiële voordelen vallen niet mee in verhouding tot 't zware werk, dat zij zich voor hun ideaal getroosten. Alwyns humeur lijdt er reeds onder. Hendriena, meer en meer melancholies, vroeger een makkeliker leven gewend, blijkt niet bestand tegen de talloze moeilikheden. Wanneer dan de winter-eenzaamheid gekomen is, wordt 't haar te machtig: „In haar hart het 'n godsdienstige dromery ontwikkel, wat haar die tyd verkort het, maar wat by Alwyn hartseer verwek en hom tewens kortaf gemaak het teen haar, omdat sy kortgebonde humeur met pynlike weersin sy lewenslustige vrouwtjie van vroeër in 'n sentimentele droomster verander sien." Als op zekere dag Alwyn „dorp-toe" moet, overmant Hendriena de vreselike gedachte aan haar eenzaam-zijn, komt 't bij haar tot 'n hysteriese uitbarsting, die, plotseling in al z'n tragiek door haar man begrepen, hem met meer mildheid en tederheid voor haar vervult.

De enige troost, 't enige gezelschap zal 's avonds dat der Sitmannen zijn, want de Klerk heeft hen gevraagd, z'n vrouw niet alleen te laten.

„En daar vertel Sitman op somber eentonige verhaaltrant, wat daar werklik vanmelewe gebeur het, plus wat sy swak fantasie daarby kan fabriseer." Nonsens, waar niemand naar luistert! „Dis maar net die vuurtjie, wat die verband hou."

Kaffergeraas klinkt er onheilspellend in de verte, zij vieren feest! Drinkgelagen onder woest geschreeuw! Hendriena wordt angstig. Vooral wanneer ook 't lugubere gekras van 'n uil op de nok van 't huis tot haar dóórdringt. Bettie, Sitmans vrouw, in haar bijgeloovigheid, zegt dat dit 'n slecht vóórteeken is! Sitmans gaat verder met z'n griezelige verhalen. Plotseling valt Hendriena bewusteloos achterover in haar leuningstoel.... Natuurlik denken de twee anderen dat zij sterven zal! Maar 'n sterk verantwoordelikheidsgevoel het vir kromrug Bettie opgerig, sodat sy nou die meesterskap oor Sitman kry.

„Jy moet vir ou tant Grieta gaan roep, Neels!"

Deze is de vrouw van Willemse, een der meest geziene bijwoners. Sitman durft eerst de donkerte niet in, maar vermant zich ten slotte. De menslievende, flinke Grieta gaat nu naar de Klerks' huis. Bettie, alleen met Hendriena, die te bed is gebracht, zint op middelen om haar te genezen. Vol humor is hier, tegenover de zieke vrouw, de bedrijvige Bettie, die haar kwakzalverijen op de andere wil botvieren. Doch eensklaps komt ze op 'n ander idee: „My oorlede ousus het mos ook kortkort so weggeraak en dan vat my oorlede moeder ou lappe, wat sy brand en dan druk sy dit onder oorlede ousus se neus".... enz. Aldus doet zij en.... 't lukt! Hendriena komt bij! Dan is Outant Grieta eigenlik overbodig. Maar laat ons haar even geschetst zien door Van Bruggens rijk talent!: „Daar is vrouens wat deur hulle teenwoordigheid alleen bij 'n kranke 'n rustige gevoel van vertroue teweegbring en kalmte met hulle stil gewerskaf en opbeuring deur hulle bedaarde rede. As hulle vat, vat hulle reg en hulle loop nie tweemaal niet as eenmaal se loop voldoende is. Outant Grieta is een van hulle.".... Is dit niet meesterlik? En dan dat rustige, dat kalmeerende slot, gelijk na onstuimige storm 'n grote stilte: „En dit mos 'n groot kwaad in die Here se oë om op voëlgeskrei ag te gee".... sê outant Grieta ernstig en met 'n vroom glimlag. „En waar was dan jou geloof? Is jou lewe dan nie in die Here se hand niet?"

Humoristies is het 5de hoofdstuk: „Die invloed en uitwerking van 'n Karmenaadjie", wanneer we krijgen 'n eindeloose gefilosofeer van neef Niklaas over allerlei onderwerpen. Ook Sitmans ontduiken van z'n plichten, z'n gekronkel en gekonkel, hoewel antipathiek, is flink met lagere humor gepeperd. Hoe blij is de arme kerel, als hij tenslotte, na de slachtpartij bij Williamse, 'n vet karbonaadje in de wacht sleept! En, hoe realisties ook, dat tafereel van der-Sitmannen-smulpartij, klein en groot glimmend van de vette kluifjes; dit alles is onbetaalbaar!

Hendriena heeft 'n goed hart. Ze ziet in, dat de toestand bij Cornelis en Bettie onhoudbaar wordt, vooral nu er onlangs nog weer 'n Sitmannetje is bijgekomen! In dat ellendige, bouwvallige krot kunnen zij niet langer blijven.

„Daardie Sitmannetjies moet 'n opvoeding kry soos enige kind van kristelike ouers. Nou groei hulle op soos heidings! Daar

is die Weeshuis, waar hulle sal kan leer die onderscheid van wat goed en wat kwaad is en ook boweal van die liefde van God. Hulle sal daar onderwys ontvang en naderhand 'n ambag leer en werk vir hulle brood!" In overleg met de ouderling, Andries Vry, komt 't plan tot stand. Hendriena kan 't echter niet vóór zich houden en deelt 't Bettie mee. Eerst is 't antwoord gedwee: „Ja nig Driena! Ja nig Driena!" doch langzamerhand komt dat mooie, onstuimige gevoel van moederliefde meer en meer boven en hevig verzet stuift in haar op: Nee, nee, 't zal niet gebeuren, niet uit huis, „Ek is hulle moeder! Ek is hulle moeder!"

De predikant treedt binnen met Oom Andries:

„Die leraar deins. Hy het armoede gesien na naby en in velerlei vorm, maar die koue feit van ontaarding hier voor hem, maak sy vaardige tong traag om die gewone groet uit te spreek. Sy Afrikanerhart bons met heftige slae. Dis Afrikaners hierdie wat so lewe en dis vir hom so duidelik, dat selfrespek lankal die krot verlaat het. Hier moet 'n kristen met 'n hand van yster knyp." Overtuigd en onder de indruk van de rede en de ernstige woorden, uitgesproken door de predikant, stemt Sitman toe in de bezorging der kinderen. Maar aan Bettie is nog niets gevraagd; nu wordt echter ook 't woord tot haar gericht: „En suster, hoe dink u oor die saak?"

Als 'n moederdier, dat haar jong ziet bedreigd, zal ze zich weren, met al de kracht, die in haar is: „Nooit niet! — antwoordt zij — „So lank ek leef, nooit niet!" 'n Laatste poging tot overreding wordt gewaagd, maar fel en smartelik weet ze te weerstreven: „O dis bitter, bitter! Maar ek is hulle moeder en as God hulle van my af wegvat, dan moet ek maar tévrede wees, want Hy het hulle vir my gegee; maar aan 'n mens gee ek hulle nie af nie. Ek is hulle moeder! O dis bitter! dis bitter!" Deze halstarrige, maar grootse moederliefde, overwint. Is dit alles niet van diepe tragiek, die ons waarlik ontroert en meegevoel wekt met 't lot der allerarmsten?

't Laatste hoofdstuk uit „Bywoners" geeft 'n levendige dialoog tussen Jaap Gouws, die in Engelse dienst is gegaan en neef Niklaas, door wie hij herhaaldelik met 't minder vleiende „Bees!" wordt begroet. Velen volgen, helaas, 't voorbeeld van die blufferige maat - „blink, gladgeskeer, met rybroek en kamaste en met al die windmaak van sy nuwigheid" — terwille van „'n paar sjielings 'n dag," zodat Oom Andries Vry door tal van z'n

bijwoners in de steek wordt gelaten. De bejaarde boer lijdt onder dit verlies! Pijnlik en zwaar drukken hem ook de lasten des ouderdoms. In z'n verlatenheid toont hij overeenkomst met de oude boer uit Streuvels' „Vlaschaard", met de trieste figuur uit Bazin's „la terre qui meurt". Zo dus, in alle landen, onder alle mensen, dezelfde menselike smart! Maar toch blijven hem nog getrouwen tot troost en 'n nieuwe zon gaat er op over z'n levenswinter, wanneer z'n dochter, Siena, de vrouw belooft te worden van Albert, zoon van de kranigste zijner bijwoners, Willemse.

En wat te zeggen van de aantrekkelikheid, de schoonheid der andere schetsen! Te ver zou 't voeren, ze hier allen te ontleden; de eerste gelde als specimen. Ik denk dan nog aan „Oom Jannie", een vermenging van innig leed, naieviteit en sprankelende geestigheid! „Oom Jannie" de treurende over 't verlies van zijn dierbare vrouw; de somberheid van 't doodshuis en de treffende begrafenis op 't platteland, (waarin veel aan Dickens herinnert); tenslotte ook de humor in „Oom Jannie's trouwlustigheid: „daar moet weer lewe kom, waar sorgvolle vlyt vroeër alles gasvry en aantreklik gemaak het", en wanneer hij de kans schoon ziet neemt hij die onmiddellik waar, valt met de deur in huis: „Lenie" — zegt hij tot 'n goede bekende — „jy sal seker nie altyd ongetroud wil bly nie?" „Oom Jannie, as ek 'n goeie man kan kry, sal ek maar weer trou". „Nou, ek is 'n goeie man. Vat my maar." En de weduwe geeft zich gewonnen! — In zijn schildering van 't Zuid-Afrikaanse land en leven is Van Bruggen zonder twijfel 'n nauwkeurige opmerker, 'n scherp waarnemer. Vaak treft ons, tussen die bedrijven dóór, z'n persoonlike mening, z'n opvatting omtrent 'n landelike zede of gewoonte. Zo in „Bywoners" z'n opinie betreffende de verhouding van de blanke tot de kaffer, het werk in de mijnen, enz. In „Oom Jannie" geeft hij nog 'n zeer subjectieve beschrijving — die treffend is — van 'n boere-begrafenis.

„Die eenvoudige hoog-ernstige platteland-seremonie raak jou hart. Onverskillige, gevoellose ligmis, wat jy ook mag wees, 'n begrafenis onder ons boerebevolking roer jou siel en wek sluimerende lewensvrae op uit jou binnenste. Hier begrawe 'n ganse maatskappy een van sy lede met ingetoë rouwbeklag onder 'n lode druk, omdat hy tydelik uit verband geruk is. Buig jou ont-

blote hoof, as onder snik en bedwonge geween die stoet hom opstel en langsaam vorentoe stap. Kyk, die osse hou op met wei, of die redelose vee gevoel dat nou die tyd nie is vir sinlike lus nie. Die geknelterde perde met opgehewe voorpoot hou hoog die fiere kop en spits die fyn ore, en dis of daar verstand in hulle oë blink as die droewe stoet verby trek. Of sou hulle wonder, hoekom daardie sterkgeboude man kort agter die draers so krom loop en strompel? Hoekom die kinders, wat eers om die stoet geswerm het en nou vooruit, al straks huile traantjes laat rol? Hoekom die plaatskaffers op eerbiedige afstand agteraan kom en ver langs neerhurk waar party, wat die nooi jong geken het, hulle gesig in die versléte hoed bêre? Hoekom die hond, wat die nooi so trou opgepas het om en om die woning sluip van voordeur tot agterdeur?"....

Ik kòn hier niet anders dan lang en in den brede citeren, want hoe ware ik in staat met wóórden iets heel moois weer te geven, zonder de bewijzen te leveren? Nee, 'k wìl er weinig over praten, maar 'n deel van 't schone tonen, opdat men 't niet late bij iets òver van Bruggen, doch er toe kome veel vàn Van Bruggen te lezen. En dan geniete men ook van dit tére „Ouboet", van 't tragi-komiese in „die Praatmasjien", en 't aardige „Beeswagtertjie".

Van Bruggen weet in zijn schetsen de bepaalde sfeer te scheppen, die ons iedere verre, locale afstand doet vergeten, of eerder, juist onze warme belangstelling doet uitgaan naar het verwijderde land, waar harten kloppen, — 't zij van zwart of blank, — in hun hoop en verlangen de onzen gelijk, ja ten deele ons nog nader door stamverwantschap. Wanneer een talent bij machte is dàt te geven, dan zijn er geen grenzen meer van natuur of staat, die slechts 'n maatschappelike scheidingsmuur kunnen optrekken. Ieder mensenleven, óók dat van de geringste Zuid-Afrikaanse kaffer, ook dat van een armzalige „witmens" als Neelis Sitman is de-moeite-waard om te worden gepeild. Van Bruggen verstaat die psychiese kunst. Zuiverder en volkomener nog openbaart zich deze in zijn laatste werk „Ampie" (1924), het natuurkind, dat 'k graag 'n anderen keer ten tonéle zou voeren.

LIDWINA DIEPENBROCK.

OVER VLAAMSCHE SCHRIJVERS.
Felix Timmermans.

Zoowel onder artistiek als onder litterair oogpunt overvleugelt het rustieke stedeken Lier, aan de zoet-ruischende Nethe, alle Vlaamsche grootsteden. Een schitterende pleïade kunstenaars vereeuwigt daar in prachtige bladzijden, klassiek van lijn en trillend van gevoel; in weidsche doeken, vol zon en verrukkende kleurenharmonie; in zwierige klanken, warm en rijk gekleurd en waardoor soms een Noordzee-storm dreunt, die weergalooze schoonheid van hun volk en hun land.

Daar renteniert, met vrouw en twee kinderen, Felix Timmermans de meest begaafde en tevens de zuiverste dichternatuur der jongere generatie; daar schrijft Verschoren, de schrijver van dat luguber, maar prachtig gestyleerd epos „Dompelaars"; daar jubelt en joelt Thiry, de schrijver van zoo menig innig en zuiver gecristalliseerd verhaal; daar mijmert Van der Hallen over de schoonheid die te rapen ligt bij „Vergeten Meesters"; daar labeurt De Winter aan zijn machtig-aangrijpend, Rubensiaansch-gepenseeld epos „Pan", een hymne aan de Dionysische zinnenverrukking"; daar teekent, pasteleert en olieverft Opzomer, in onvergankelijke kleuren, de schattige schoonheid van zijn idyllisch geboortestedeken; daar zwoegt Van Boeckel, de geniaal-aangelegde kunstsmid; daar zingen en componeeren Veremans en Boogaerts hun zeer persoonlijke liederen; buiten zooveel anderen nog, die werken in stilte en voor hun volk het geestelijk brood der schoonheid breken.

Met opzet plaatste ik Felix Timmermans aan den kop dier keurbende. Hij is hun aller heer en meester. Meer nog: de prins der heele Vlaamsche litteratuur. Een luchtig zanger, jawel; maar niettemin een woordkunstenaar, die onsterfelijk zal zijn en wiens naam in één adem zal genoemd worden met de groote zangers aller landen en tijden. Daarvoor heeft hij trouwens in de wieg de schitterendste dichterlijke gaven meegekregen: nml.: een sterke, grenzenlooze verbeelding, een vrouwelijk-teer gevoel en de macht van te doen bestaan en te doen leven, de macht om wezens te scheppen. Want ja, dit is wellicht zijn grootste gave: zijn menschen zijn levende wezens; overal vindt men leven en beweging bij hem, zoowel uiterlijke als innerlijke. Spiksplinternieuw zijn z'n boeken: zoowel onder opzicht van innerlijke structuur

als onder opzicht der behandelde stof. Zijn nederlandsch is sappig als een boterpeer, frisch en bekoorlijk als een rozige meimorgen, schatrijk aan kleur en klank, vol muziek, vol leven en schemerige zachtheid en onuitputbaar aan fijne zetten, rake gezegden en pittige spreuken.

Zijn gepaste natuurbeschrijvingen verrukken door de breedheid en frischheid der visie en niemand die beweren kan, dat ze naar de studiecel ruiken.

Hoezeer het litteraire werk van Timmermans in aller smaak valt, blijkt voldoende uit de volgende statistiek: „Pallieter" beleefde reeds twaaf drukken, met een oplage van circa 40.000 exemplaren; „Het Kindeken Jezus in Vlaanderen" vier; „Anna-Marie", vier; „Zuster Symforosa": drie; „Schemeringen van den Dood": drie; „Boudewijn": twee; „Begijnhofsprookjes" in samenwerking met Thiry: twee; „Uit mijn Rommelkas", „Het Keerseken in den Lanteern", „Driekoningentryptiek", „De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerd": één. Men ziet het: op deze auteur is de spreuk niet toepasselijk: niemand is sant in eigen land. Want zulk reuzensucces is een feit eenig in de analen der nederlandsche litteratuur.

In den vreemde is men insgelijks op dit geestelijk voedsel verslingerd geraakt en gretig hoort men naar dit nieuwe geluid. Ten bewijze:

In het Duitsch werden reeds vertaald: „Pallieter" (vijf uitgaven); „Kindeken Jezus": drie; „Zuster Symforosa": één; „Driekoningentryptiek": één.

In het Engelsch: „Pallieter". Verders is 't „Kindeken Jezus" in bewerking en verscheen „Symforosa" in „The Dial" (New-York).

In 't Fransch: „Pallieter" vijf uitgaven; „Symforosa" verscheen in 't internationaal litterair-maandblad „L'Europe", 't „Kindeken Jezus" komt een dezer dagen van de pers.

In 't Hongaarsch werd vertaald 't „Kindeken Jezus".

In 't Zweedsch verschijnen eerstdaags: „Pallieter" en 't „Kindeken Jezus".

Verders liggen kortere en langere brokstukken vertaald in een onaanzienlijk aantal buitenlandsche revues.

Zoo is Felix Timmermans een litteraire diplomaat van buitengewone bediedenis geworden, iemand die machtig veel bijdraagt om de nederlandsche letterkunde in den vreemde te verspreiden, te doen waardeeren en hoogschatten.

Felix Timmersmans is nog zeer jong: amper acht-en-dertig maal wies de lentemaan boven zijn levenstuin. Hij zag het licht te Lier, den 5 Juli 1886. Zijn ouders behoorden tot den gegoeden burgerstand en dreven handel in kanten. De Heer had hen rijkelijk met kinderen gezegend: zestien, namelijk; de dertiende hiervan was Felix. Moeder en vader sloofden zich half-dood om heel dien reesem kinderen behoorlijk te voeden, te kleeden, in deugd en eere op te brengen; halve nachten was vader met zijn hondenkarreken op de bane naar Holland om daar de kanten-mutsen aan den man te brengen en halve nachten lang zat moeder tulle te snijden, patronen te teekenen, enz. — een dienstmeisje houden was een weelde dat de goede vrouw zich niet kon veroorlooven — en toch kwam geen klacht van over-werk hun over de lippen en alles verrichtten ze met blij gemoed en met een lustig liedeken op de lippen.

Kleine Felix liep enkele jaren bij de „maseurkens" school en volgde later tot zijn vijftiende jaar het voorbereidend onderwijs der plaatselijke middelbare school. Een schitterend figuur toonde hij zich hier allerminst. Nooit behaalde hij een eereprijs en zijn opstellen waren erbarmelijk, zoo naar inhoud als naar vorm. Hij had het land aan alle gedwongen studie. Nooit kwam hij op tijd in de klas. Om hem deze nefaste gewoonte te ontwennen had zijn professor, in een vlaag van verbolgenheid, op den jeugdigen laatslaper en speelzot, een schimpdicht gerijmd, dat de heele klasse in koor, bij zijn binnentreden, aanhief; maar in plaats dat dit den jongen ergerde, stemde het hem blijmoedig en prat, en een half uur later discuteerde hij gewichtig met zijn leeraar over zonnestelsels, eklipsen, en andere wetenschappen, die hij, in zijn vrije uren, blokte. Vooral aan het rekenen had hij een hekel. Alles wat naar formules rook, was voor hem dieventaal. Hierin bracht hij het dan ook niet verder dan tot de elementairste begrippen, want telkenmale er rekenles gedoceerd werd speelde de jonge Felix zoo lang op z'n poot tot zijn vertoornde meester hem voor den duur der les aan de deur gooide. Of de guit in zijn handen lachte en vrij ademde!

Een zoo bandeloos-vrije dichternatuur kon het natuurlijkerwijze niet lang in zoo'n dicht webbennet van ge- en verboden harden. Nauwelijks vijftien jaar maakte hij over de school een kruisken. Hij zou thuis, op eigen hand, werken en studeeren. Meer dan ooit trok de letterkunde hem met magische kracht

aan en met 'n tropische vruchtbaarheid produceerde hij heele karrevrachten gedichten en novellen; zelfs schreef hij een tooneelspel over het Kindeken Jezus en 't lijden van Christus. En wanneer de pen onmachtig bleek om de vluchtige gedachten, die woelden in de overspannen hersens in woorden, te vertolken, greep hij naar penseel en palet en borstelde, schilderde, etste of griffelde, met bliksemsnelheid, de vizioenen die voor zijn geest zweefden. Vooral met het teekenen van glasramen liep hij hoog op en een tijd lang geloofde hij zich in de wieg gelegd voor glasraamschilder.

Een eerste operatie deed zijn levensloop een anderen koers nemen. Hij maakte, op aandringen van den E. H. Claessens, kennis met Guido Gezelle's werken en met één slag ontvlamde hij in bewondering voor 's Meesters geniale zangen. Voor mijn part, geloof ik dat hier de bron te zoeken is van Timmermans intense liefde voor de natuur, zijn „onmiddellijkheid" en „dadelijkheid van uitdrukking". Tevens werd daar, in de eenzaamheid van zijn kinderlijk wee, het onweerstaanbare dichterschap geboren....

Eens het gasthuis uit, stroomde de dichtader dan ook onophoudend. De eerste proeven van zijn Muze verscheen in het litterair maandblad „Vlaamsche Arbeid". Ze werden naderhand in een klein bundeltje samengegaard. Fijne dingetjes, broos en teer, raak gezien en flink weergegeven in een taal helder als kristal, diep gevoeld en stemmig als een maanlichten lentenacht. Alhoewel de invloed van den dichter O. K. De Laey duidelijk merkbaar is, toch verneemt men af en toe den vollen slag van den zoetgevooisden nachtegaal.

Ondertusschen verergerde de lichamelijke toestand van den jeugdigen auteur. Wolken van wee stapelden zich boven zijn hoofd en bestookten met titanengeweld zijn scheppingskracht. In zijn geestelijk leven was 't al even erg gesteld, want z'n ziel had zich door 't lezen van griezelige mystiek, in een knoop gelegd. Daarbij, zegt de auteur, had ik toen een zwakke zielestructuur; en omdat ik niet wist en er niet uitkon wat het wezen van het leven nu juist was, wist ik ook niet, hoe naar dit wezen te handelen en ik wilde er naar handelen; mijn daden en denken wierd aarzelend, voorzichtig en „la peur de vivre", „la peur d'agir" hong als een mistig waas over mijn levensdeining. Angstvalligheid." [1])

[1]) Uit mijn Rommelkas.

Vrede Heer, vrede! schreeuwde zijn gekweld hart. Hoopvol trok hij de eenzaamheid in om er den zoeten zielevreê terug te vinden; maar de schat bleek er verzwonden en armer aan vrede keerde hij, na 'n half jaar, terug in het vaderhuis. En ook het verblijf in de Trappisten-abdij te Achel en op het begijnhof te Lier vermochten hem niet op te tillen uit „die paddenstoel-atmosfeer en kelderlucht". Hij verloor allen moed en liet de riemen van zijn levensboot moedeloos zakken. Och! kwam nu maar de groote bevrijder van alle lichamelijke kwalen: de Dood....

In deze sombere stemming schreef hij „Schemeringen van den Dood" (1910). Een somber boek, heelemaal doordrongen van een vaag pessimisme, merkbaar geschreven onder den invloed van Poe. Onder letterkundig oogpunt mag het een schattig juweeltje genoemd worden. De fijnzinnige critica, Maria Viola, onthaalde het op een diepe buiging. „Indien Felix Timmermans zijn fantasie en zeggingstrant te zuiveren mocht van het overladene en gemeenplaatsige en zich onthouden wou van valsche effecten en mystiekerig apparaat, kon zijn trek naar het diabolische en tragisch-ontstellende welke hem met oude Vlamingen als Jeroom Bosch en Breughel verbindt, voor onzen tijd een vertelkunst helpen vestigen, die, harmonisch geheel van werkelijkheid en verbeelding, in het al stelliger naar het onstoffelijke zich richtende levensgevoel haar rijke en helder-wellende bron zou vinden. [1])

Kort daarop verscheen „Begijnhof-sproken" in samenwerking met A. Thiry. Vijf broze verhaaltjes, die, in hun wazig sprookjeskleed, de geurende mystiek der witgekapte begijntjes dragen. Meesterlijk wordt het simpele, primitieve leven dier vreedzame luidjes beschreven en hoe knap wordt de mystieke poëzie van „het vergane leven dat na-geurt in 't simpel gedoe der wit-gekapte begijntjes" doorvoeld en uitgezongen! Wonderzachte en fraaie bladzijden telt dit boekje. De schildering van omgeving en binnenhuis-kijkjes is effenaf prachtig en 'k wete waarempel niet wie den eerepalm te reiken: den schilder met de pen — Opzomer — of den schilder met woorden — Timmermans —

In de 2de uitgave (1921) werden een drietal novellen aan de anderen toegevoegd. Dat het werkje erdoor aan innerlijke aesthetische waarde won, zal wel door de meesten geloochend worden. Het stootende naturalisme dat uit sommige zinnen opwalmt, verlaagt in alle geval 't zedelijk peil. Ook moet hieraan

[1]) Van onzen Tijd, 1911, no. 41.

toegevoegd, dat door een dier verhaaltjes de pijnlijke en sombere adem uit de „Schemeringen van den Dood" waait.

Het is reeds zooveel malen gezegd: een kunstenaar kan geen onsterfelijk werk scheppen, zoolang in zijn leven niet iets ontzagwekkend grootsch gebeurd is, 't zij een groote liefde, een groote blijdschap of een groote.... smart. Voor Timmermans was insgelijks „het lijden het losgeld van 't genie", zooals Coppée destijds schreef. Zijn geestelijke hergeboorte greep plaats toen de bistouri hem voor de tweede maal schrijnend door hart en ziel sneed. Als bij tooverslag was hij genezen van alle somber smartgeneur en pessimistische levensaanschouwing. De aarde werd „weer een voorhof de hemels" en in zijn boezem laaide een brand van liefde voor het leven. Als stof van de kleeren schudde hij alle boekenwijsheid van zich af, ontvluchtte het huis vol tragische en diabolische schemering en ijlde terug naar de bron en den oorsprong van alle kunst: de natuur.

Alles kwam hem kriekversch voor en de wereld scheen eerst maar gisteren geschapen. „De zon werd grooter en vlamde den hemel in rijkelijk blauw."

„De weelderige boomen waren eens zoo groot geworden en de Nethedijken de helft verhoogd van het lisch, het riet, de smeerwortel en de witte kervels. Het gers der beemden kwam boven de knieën en de duizend vette kruiden wasten ondereen tusschen honderd verschillende bloemen. Zurkel, suikerij, vergeet-mij-nietjes, peerdepoot, wilde klaverpluskes, enz. eenen heelen boek.

En den eenen dag tegen den andere veranderden zij van uitzicht. Nu eens was geel de hoofdkleur, dan purper, dan roos en dan weêr groen, al naar gelang den groei der kruiden en der bloemen.

En dat was 'n blijdschap voor 't gezicht, en 'n wellust voor den neus."

Iedereen zal in dit impressionnistisch proza zeker reeds den Pallieter-stijl herkend hebben. „Pallieter!" Alle letterlievenden hebben ongetwijfeld dit zonnige en oorspronkelijk werk gelezen, — zoodat 't nutteloos ware hier verder uit te weiden over den inhoud. „En ieder die „Pallieter" las zal het wel opgevallen zijn hoe Felix Timmermans de ziel der Vlaamsche Natuur begrepen heeft. Want in heel zijn werk ligt ons veie overvloedige Vlaanderen te weerspiegelen: de Nethe-vallei met de vele kanada's en

velden waar Gods heerlijkheid over uitgeschud ligt, met daarboven den diepen hemel met varende wolken of vechtende zonne. Dat alles leeft en wentelt in dit „Zonneboek"; daarin plaatste de schrijver den goeden „Pallieter", de levende type van den Vlaamschen genieter-zonder-zorgen, lijk Breughel hem reeds kende in de Middeleeuwen, met de zwelgende en etende typen van Jordaens, de triviale drinkebroers van Teniers en de zinnelijke genieters van Rubens. We kenden reeds Vlaanderen lijk het roert en leven houdt op de boerenkermissen, doch zóó lijk Timmermans het ons leerde zien, zoo kenden we het nog niet. „Pallieter" is de type van den naturalist die, wars van alle pedante levensfilosofie, eet uit den korf zonder zorgen of dat leventje nooit eindigen zou. En juist dat idealiseeren van den genieter die niet kan gelukkig zijn in zulk leven, maakt dit boek gevaarlijken kost voor jongeren met onvaste principen." [1])

Bij zijn verschijnen werd „Pallieter" op een éénluidend salvogeklap onthaald. Niet ten onrechte, trouwens! Want „Pallieter" is een kunstwerk van ongemeene beteekenis. De gepaste natuurbeschijvingen, vol kleur en geur, vinden ten onzent hun weerga niet. De personagies, vooral de hoofdheld, leven en bewegen, los en vrij, en staan met meesterhand geteekend. Zonder eenige zwakte is de levenslust van deze dionysische gestalte tot 't einde toe volgehouden. De taal is een festijn van geniale vondsten en oorspronkelijke beelden. Het boek is één prachtbrok, van 't begin tot 't einde, voor hart en geest. Het is de schattigste parel van Vlaanderens litterairen schat en verzekert den auteur een vrijgeleide ter onsterfelijkheid.

Na „Pallieter" verscheen het innig-ontroerende meesterwerk: „Het Kindeken Jezus in Vlaanderen". Grooter contrast met „Pallieter" kan men zich bezwaarlijk indenken. Hier is 't geen dithyrambe aan de „Dionysische zinnenverrukking als opperste geluk" meer, maar een deemoedig knielen en kinderlijk handen-vouwen voor het „Kindeke" en z'n glorierijke Moeder; geen overdadig gedruisch meer van heidensche braspartijen, maar stille stemmigheid, zooals ze ons tegenwaait uit het mystieke, middeleeuwsche Vlaanderen. Breughel, Teniers Jordaens maken plaats voor de in-christelijke schilders Memlingh, Van der Weyden en Van Eyck.

In „Het Kindeken Jezus" is bij Timmermans „het evangelische

[1]) E. van der Hallen: „Ons Volk Ontwaakt", 1921, no. 25.

verhaal geen hoofdzaak, maar wel hoe dat alles op een eeuwig-menschelijke wijze gebeurt in Vlaanderen, langs de wegen, door de steden, in de kamers en de kerken. Het wordt zoo gezellig en huiselijk. De heilige menschen staan in innige betrekking met het landschap waardoor zij bewegen, met de kamers waarin zij leven. Zij loopen met andere voeten door den zomer en den winter, door de lente en den herfst. Zij spreken met de boomen, de vogels en de bloemen, zij deelen het wel en wee van het water in de beken, van de blaren op de boomen, van de koeien in de wei, van de wolken in de lucht, van de aarde onder het mes van den ploeg. De meubels in de huisjes met de geel en zwart geruite vloeren zijn oude en vertrouwde vrienden. Een aarden kruikje, een bloemenvaasje, een bord en een vork krijgen een belang dat ze tot verwanten maakt, de bijna levende en bezielde verwanten van den mensch." (Jozef Muls.)

Er werd over deze opvatting en uitwerking schromelijk veel kwaad verteld. Spraken sommigen, en voorwaar de minderwaardigsten niet, van ontheiliging, karikatuurwerk, parodie, zinnelijkheid en dies meer niet? Naar m'n bescheiden meening is zulke bewering overdreven en glad verkeerd. Komt er wel één enkelen volzin in voor, waar de godgewijde stof van haar stralenden nimbus van heiligheid ontdaan wordt? Laait niet in heerlijke bewoordingen, op iedere bladzijde, de intense liefde van dezen auteur, voor het heilige? En trilt er geen maagdelijke schroom door z'n stil gefluisterde woorden, wanneer hij verhaalt van het geheimzinnige Heer der Christusgeboorte? Trouwens, handelden de Primitieven, die hunne Madonna's in Vlaamsche huizen plaatsten, wel anders en wie duidde het hun ten euvel? En anderzijds, hoorden wij, in onze kinderjaren uit den mond onzer vrome ouders, het verhaal niet op die manier zooals Timmermans het ons verhaalt en wie zou durven beweren dat zijne liefde en vereering voor het heilige en goddelijke er door verminderd is?

Litterair staat „Het Kindeken" even hoog als „Pallieter". Het is een juweeltje van verrukkelijke verhaalkunst. Alles is zoo zacht-innig en diep-ontroerend geschilderd. Heel het verhaal door liggen brokken stemmigheid die een fijn-besnaard, licht-ontroerend dichtergemoed verraden en als een verrukkende Schumann melodie dagenlang na-zinderen. Het proza is van 'n verwonderlijke lenig- en soepelheid en omzingt den lezer als stil-fluisterend beekwater.

Weinigen tijd na dit boek, verscheen „De zeer schoone Uren van Juffrouw Symforosa, Begijntje". Een heel klein boekje — enkele pagina's maar — en een heel simpel verhaaltje.... maar dat in zich draagt de weelderig-rijke uitbeelding van een schuchtere begijntjesziel. Het schetst ons het liefde-proces van begijntjen Symforosa „dat nog mag kiezen tusschen den religieuzen en den wereldlijken staat" voor „Martienus", den hovenier, die tot Symforosa's innigen spijt, broeder wordt in een Capucijnenklooster.

Hoe rustig en duidelijk staat hier alles geconterfeit! En juffrouw Symforosa: hoe gaaf en broos is haar reinheid! Er zweeft een sfeer van lente om haar heen. Er zijn vrouwen, die door daden van moed, zelfoffering en werkzaamheid de wereld met verstomming slaan, en toch lijken me geen dier heldinnen zoo sprookjesachtig-mooi als dit simpel begijntje. Wellicht is zij het mooiste van 't gene de menschheid bezit. Ongetwijfeld zou ook Heine, de cynische-romanticus voor haar deemoedig knielen en in extase fluisteren: „Du bist wie eine Blume...."

Begin '19 verscheen het uitgebreide hekeldicht „Boudewijn". Een symbolisch verhaal in den geest van den ouden Reinaert de Vos, „den fellen metten roden baerde", toegepast op onze moderne maatschappij. Er schuilt in dit dierenepos symboliek, stellig; maar de welke? Is het de strijd van het proletariaat tegen de bourgeoisie? Ofwel, die van het Flamingantisme tegen het Franskillonisme? Aan geen beslissing durf ik me wagen, want als motto zette de dichter bovenaan dit gedicht: „'t Geen da'ge peist is 't nie." En of de dichter zich zou verkneukelen, moesten we even dom als Koning Lioen in de val loopen!

Men moet gewis met niet veel critischen speurzin begaafd zijn, om niet al dadelijk te kunnen opmaken dat „Boudewijn" geen hooge dichterlijke vlucht heeft. Dit berijmd proza — een anderen naam verdient het niet — staat ver beneden 's schrijvers andere werken en zal zeker den toets der eeuwen niet doorstaan. Alleen de innerlijke bouw kan geslaagd heeten.

Behooren evenmin tot de blijvende litteratuur van Timmermans: „Uit mijn Rommelkas", „Driekoningen Tryptiek" en „Het Keerseken in den Lanteern". Ze dragen niet zelden den indruk van een onrijpe vrucht. Het verhaalde is luchtig en losjes ineengezet, mist alle diepere bezonkenheid en ergert soms door z'n verregaande stijlslordigheid. Toch blijven ze het lezen over-

waard. Timmermans is nimmer vervelend of ledig. Alles was hij schrijft is interessant en boeit steeds als een sprookje. Ook komt er in deze boeken niet één enkele bladzijde, waaruit niet een zeldzaam talent van opmerken, typeeren en verhalen doorstraalt en sommige passages zullen wel een blijvende waarde behouden. Dat verders de moderniseering van het middeleeuwsche verhaal „Karel en Elegast" geslaagd is, zullen maar weinigen onderschrijven.

De volheid van zijn heerlijke kunstenaarsgaven ontplooide Timmermans onderwerp in „Anna-Marie" (1921), het „boek van het geweten", zooals hij-zelf het betitelt. Het schetst ons de liefde van Pirroen voor Jonkvrouwe Césarinne, die van Livinus Broederhert voor zijn geschaakte Grain d'Or en die van Corenhemel voor Anna-Marie. „Van verbazende knapheid getuigt alweer dit boek. De klein-steedsche atmosfeer is er volkomen; de natuur wederom op haar heerlijkste tafereeltjes betrapt; Pirroen en de andere Dolfijnen flink getypeerd." [1]) De draden van het verhaal zitten vast ineengeweven en de wijze van voorstellen verdient den hoogsten lof. De dialoog vlot uitstekend en is als 't ware met de pen in de hand uit den volksmond afgeluisterd. Nergens een zondigen tegen de perspectief en geen natuur- of milieu-beschrijving zonder noodzaak. In haal en lijn zijn de portretten prachtig uitgewerkt. Ter staving hiervan wil ik Pirroen's portret, wellicht de kunstvolste ets onzer heele nederlandsche litteratuur, overschrijven:

„De notaris, mijnheer Pirroen, woonde op de quartertemperplaats in een groot huis met plat zinken dak, met op de vier hoeken een steenen vaas.

In 't midden van het klein gekasseide pleintje zuilde er een arduinen pomp, waarboven een vergulden St. Joris glansde in de zon.

Mijnheer Pirroen was altijd te zien in zon en regen, met een witten zijden hoogen hoed op, een pruimpurpelen frak aan, en met een wandelstok waarvan de kruk de horen van een geit was.

Het viel soms wel eens voor dat hij bij wintertijd, als het in zijn smaak viel, dan nog, een groenen overfrak droeg met drie manteltjes aan.

Kort en vierkantig als een doos was hij gebouwd, de kop di-

[1]) Joris Eeckhout, Het Vlaamsche Land, no. 33, 1921.

rekt op de schouders, zonder hals; de bruine kin waarnevens harde, platte bakkebaardjes stikelden, ingetrokken als een stier gereed om te stooten.

Pirroen had groene oogen. Zei men: „'t Is goed weer vandaag," dan snauwde hij terug: „Dat weet ik ook."

Donderde het dat het daverde, dan stond hij smorend aan zijn lange pijp, in de deur naar den hemel te zien. Hij hield veel van blaaskensregen en mistlucht, om er door te wandelen liet hij zijn dringendste akten liggen. Hij smoorde veel pijpen van den morgen tot den avond, hij werkte er met twee, terwijl hij de eene smoorde, stopte hij de andere.

Als hij op reis ging, nam hij altijd twee pijpen mee, die hij om niet te breken in de mouw van zijn frak stak.

Eens ging hij naar de liefdadige tombola „Geef en zwijg". Ieder lot kostte een frank. „Geef mij drijduizend loten," zei Pirroen. — „Wat belieft," vroeg de Juffrouw, verschietend van het getal. — „Geef mij één lot," zei Pirroen.

Hij beweerde dat de ziel in den buik zit. „Triestige menschen hebben altijd piepende en slappe buiken," en kon uren diskuteeren, en als men hem dan op 't laatste gelijk gaf, zooals apotheker Snip, dan zei Pirroen: „Neen, ik heb geen gelijk, 't zijt gij, die gelijk hebt."

Na den noen sliep hij altijd een half uurken in zijn bibliotheekkamer; 's zomers ging hij dan naar de kerk, omdat daar geen vliegen waren.

Hij deed veel goed in stilte, maar wie hem kwam bedanken vloog met een vloek en een bevenden vinger de deur uit.

Bijna alle dagen, 't was raar als 't niet gebeurde, trok mijnheer Pirroen om half zeven 's avonds naar het huizeken waar Jonkvrouw Césarine van Sint Jan in woonde."

Als ik een bezwaar tegen dit boek te opperen had, dan ging het tegen den titel. Anna-Marie blijft bij slot van rekening toch maar 'n ondergeschikte personage, terwijl Pirroen niet alleen de leider van den Dolfijnenclub, maar tevens de spil is, waaromheen 't heele verhaal draait. Liefst zag ik dan ook „Pirroen" in zwarte letters op de bevallige titelplaat prijken. Kan er hier van rechtstreeksch plagiaat volstrekt geen sprake zijn, toch kan 't niet geloochend, dat men hier soms „Anklänge" van Goethes „Werther" en Dickens „Pickwick" te hooren krijgt. Ondertus-

schen blijft die schepping van een Pirroen-type een waardige evenknie van Pallieter. Een even geniale worp.

Het laatste boek van Timmermans „De Pastoor uit den Bloeyenden Wyngaerd des Heeren", pas enkele maanden geleên verschenen, werd maar koeltjes ontvangen. De critiek was er dadelijk bij en sprak van oppervlakkig geknutsel en litteraire inzinking. Ten onrechte naar ik meen, tenware men in dit simpel verhaaltje van zoo luttel gebeuren den tragischen tweestrijd wilde ontwaren van twee heel verschillende zedelijke levensinzichten: de christelijke en de heidensche, en dan heeft ze overschot van gelijk. Maar dat kan de bedoeling van den schrijver niet geweest zijn. Timmermans immers is geen koel ontledende psycholoog, die tot de onderste lagen van het psychisch proces doordringt of u vermoeit met haarkloverijen van overdreven psychologie; neen, steeds wil hij vóór alles kunstenaar blijven: de schilderende kunstenaar en boeiende verteller, die naar geen fijne naadjes of draadjes speurt. Emantsche koele zielsontleding ware hem helleplaag. Hoe zou zoo iemand ooit twee verschillende culturen willen gaan uitbeelden? Al te belachelijk, voorwaar!

Met dezen „Pastoor" treden we 'n andere atmosfeer binnen: we staan volop in het landelijk leven. In enkele rake zinnen, kleurig als een bloeiende kersetak te meiëtijde, wordt de natuur geëvoceerd en overheerlijk als in „Pallieter" rijst ze vóór onze oogen. Als gouden kantdoekjes flonkeren het heele boek door verrukkelijke natuur- en milieu-kiekjes. Hoe flink die technische bouw en hoe stevig staan de hoofdfiguren daar omlijnd. Leontientje, het vrome, levenslustige zonnekind, dat niet te minnen mag: Isidoor, de vruchteloos naar God smachtende horlogiemaker; en inzonderheid, dat onwerkelijk, maar zoo innig-sympathiek pastoorken van te lande!

Het heele boek is niets anders dan „een brok stemming, een drager, een kandelaber, dragende brandende kaarsen van katholieke symboliek." (J. Boon.) „Een mystieke lofzang, die tot de innig-roerendste onzer heele litteratuur behoort.

Rond Nieuwjaar verschijnt „Schoon Lier", een litteraire evocatie van de stad, haar geest en haar geschiedenis. Het boek zal rijk geïllustreerd zijn én met eigen teekeningen van den schrijver, én met reproducties van 't werk van zijn stadgenooten. Het belooft een lust voor oog en hart te zijn en wie lust voelt

om 'n paar uurtjes lekkertjes in een prachtboek te grasduinen, zij „Schoon Lier" aangeraden.

Verders werkt Timmermans ijverig aan „De triestige en vroolijke Wedervarens van Pieter Breughel", waarvan enkele kapittels in „De Nieuwe Gids" reeds verschenen. Of het werk ons nieuwere horizonten zal brengen en of Timmermans' litteraire ontwikkelingsgang hierin geen anderen koers nemen zal? Denkelijk: neen; want het oeuvre blijkt heelemaal in den trant van „Pallieter" te staan; alleen het realisme ligt er dikker, vettiger op.

Verders heeft hij nog op 't getouw een carricaturenverhaal „Pagadder" waaraan hij, tusschen twee ernstiger bezigheden door, werkt.

Eindelijk draagt hij in zich zijn standaardwerk „Sint-Franciscus van Assisië". Het zal een apotheose zijn van Umbrië's „poverello", den simpelen heilige, die de boomen zoende, de hongerige vogeltjes spijsde en de natuur zijn zuster noemde. Wanneer dit werk zal uitkomen, weet de auteur zelf nog niet, „want," zei hij, „daarvoor moet ik eerst Italië zien, vermits in mijn werk het decorum een te groote rol speelt." Reikhalzend zien we naar dit werk uit, omdat wellicht niemand beter in staat is de groote goedheid en de verheven schoonheid van deze godbegenadigde ziel te vatten dan Timmermans....

Om te sluiten, een woordje nog over 't zedelijk gehalte van Timmermans werken. Zijn „Pallieter" bracht hem op den rand van den index. Dat Rome er zoo gauw en wel wat lichtvaardig bijgesleurd werd, betreuren velen. Daar gelaten dat sommige tafereelen wel heel sterk zinnelijk gekruid zijn, dat die oneerbiedige uitlatingen over godsdienst konden weggelaten worden en die Pallieter een al te heidensche mensch is, dan blijft er toch nog over, dat die Pallieter-typeering springlevend is. En die natuurgetrouwe schildering zou men verachten en zoo maar overboord gooien? [1])

Hoor wat Kardinaal Newman hierover zegt: „Een onschuldige letterkunde droomen om de historie van den zondigen mensch te verhalen, dat is tegenstrijdigheid in de woorden zelve. Ge

[1]) Met deze redeneering gaan wij niet akkoord. Indiceering van een boek beteekent volstrekt geen verwerping der kunstwaarde, maar wijst erop dat het voor den lezer gevaarlijk kan zijn. De literaire schoonheid van een werk heft allerminst het gevaar op, en het is toch beter zonder Pallieter goed dan door Pallieter een zinnelijk paganist te zijn. — Redactie B.

zult heele nobele, mooie dingen maken, nobeler dan ge ooit te aanschouwen kreeg, en wanneer ge dat zult gedaan hebben, dan zal 't u dagduidelijk worden, dat in uw werk niets litterairs steekt. Ge zult, eenvoudig weg, 't beeld van den mensch zooals hij werkelijk is, weggelaten hebben, om in de plaats te stellen 't ideale beeld van wat de mensch zijn moest. Verzaak aan de letterkunde, zoo ge wilt; maar zeg het dan...., feitelijk, zult ge geen litteratuur van heiligen hebben, zoolang ge geen volk van heiligen hebt." [1]) Dat beteekent in andere woorden dat de litteratuur geen geestelijk voedsel voor jeugdige kinderzieltjes is; zoodat we 't geenszins euvel kunnen opnemen wanneer Timmermans zelf verklaart: „Ik schrijf niet voor kinderen...."

Laat maar enkele vlekjes den zedelijken kant wat besmetten, iemand die als in „Den Pastoor....", als hieronder volgt, de natuur ziet, is Roomsch, dóór en dóór en naar hem te luisteren zal een genot blijven voor alle ontwikkelden:

„Ja, murmelt de pastoor, het vuur dat brandt in den haard, en 's-avonds op de lampen talpt, is het teeken van Gods goedheid. Het water dat vloeit in de rivieren zijn de aders van Christus, die den grond verfrisschen, en de beken zijn de apostelen en de discipelen, die diep in 't land het blijde woord gaan zingen, en melk schenken aan de dorstige gewassen. De bloemen zijn O. L. Vrouw's, ze zijn haar gelaat, ze zijn meteen haar rijkelijke mantel, haar heilige geur, en het tapijt waarop haar voeten wandelen.

„Elke zonsondergang, die het Westen van wijnrood vuur doet barsten, toovert mij voor oogen het sterven op het kruis, en in elken dageraad juicht de Verrijzenis.

„Zie ik een populier eenzaam in het veld, dan denk ik aan het zwaard van den Engel uit het Paradijs. En de heuvelen, die ge ginds ziet nijgen en klimmen, zijn onze verlangens naar den Hemel; de stijgende leeuwerik is de ladder van Jacob; de groote wind is het onderzoek van het geweten, en de nacht is de H. Doornenkroon, en 't boek met zeven sloten.

„Voor mij is heel de natuur een kleed, waarmee God zich omgordt, en de versierselen van dit kleed, de boomen, de sterren, de waters, de landschappen en de vruchten, de lente, de vogelen en de wolken. 't Spreekt mij allemaal onwillekeurig van zijn

[1]) Newman: „The idea of a University, Duties of the Church towards Knowledge."

glorie, zijn leven, zijn lijden. Het is muziek voor mij, het ruischt gelijk een orgel. Het is een eeuwig „Laudate Dominum!...."

De heer Timmermans zinge onbeschroomd voort. Naar hoogliederen van dergelijk vroom en klassiek gehalte zal de heele nederlandsche stam in ademlooze stilte blijven luisteren, nu zoowel als in de verste toekomst.

Ad multos annos!....

SYLVAIN DE ROUCK.

ROMANS EN VERHALEN.

Bindloss (Harold) De Indringer (529.) Jacob van Campen, Amsterdam.

Witham is een rechtschapen kerel, maar ofschoon hij in Canada werkt als een ploeg, hij kan er niet bovenop komen. Juist als hij diep in den put zit komt Couthorne, een berucht speler en smokkelaar hem honderd dollars aanbieden, indien hij, Witham, een paar weken voor Couthorne wil spelen, hetgeen wegens een oppervlakkige gelijkenis der mannen, niet onuitvoerbaar is. Het aanbod wordt aangenomen en de deugniet maakt daarvan gebruik om een groote smokkelzaak uit te voeren in de gedaante van Witham, zoodat de schuld op hem moet vallen als het misloopt. En 't loopt mis; een gendarme wordt gedood en de pseudo-Witham schijnt in de rivier te verdrinken. De echte Witham als Couthorne vermomd, komt over de grens en, daar het gerucht van diens dood ook tot hem is doorgedrongen, laat hij zich verleiden een legaatje te innen ,dat op het landgoed Silverdale ligt te wachten. Het bedrog hindert hem, en hij tracht het goed te maken door hard te werken en Silverdale, dat slecht beheerd werd, op te werken tot een bloeiend bezit. Dat lukt hem en hij voelt dat hij nu moet verdwijnen. Maar het nichtje van den eigenaar, kolonel Barrington, heeft oogen, die hem niet loslaten. Hij gaat weg, maar keert spoedig terug, want de dood-gewaande Couthorne heeft hem alles opgehelderd. Dan krijgen zij elkaar, gelijk dat betaamt in een blij-eindenden roman. Een aardig, boeiend leesboek. A. G.

Borel. (Henri.) Een Droom, derde druk. (119) Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Vertelt van een man in Indië, die zijn jonge vrouw heeft verloren en vervallen is in een toestand van volslagen apathie. Eindelijk laat hij zich overhalen door een vriend om met zijn zuster naar de bergen te gaan. Door het gezonde klimaat leeft hij weer op en wordt verliefd op een vrouw, die daar eveneens vertoeft.

In poëtische taal schrijft hij nu zijn dagboek, praat voortdurend van kuische liefde, wat hem niet verhindert de getrouwde vrouw aan zijn hart te drukken en te kussen. Dan komt het einde van haar verblijf; zij nemen afscheid en.... kort daarna verneemt Borel dat zijn vriend overleden is. Wie nu wil weten, waarom deze idylle een droom wordt genoemd, vindt de verklaring bij Borel. Droomen zijn bedrog en heel dit liefdesavontuurtje was ook een bedrog. Want het vrouwtje dat zoo hoogdravend bezongen werd door den vriend, was een heel gewoon menschje, een slonzig huisvrouwtje, een onbeduidend persoontje. Laten wij aannemen, zóó onbeduidend als het boek. L. S.

Courths-Mahler (Hedwig) De mooie Onbekende. Uit het Duitsch door Mevr. J. P. Wesselink van Rossum. (124) *f* 0.95, geb. *f* 1.50, Swartsenburg, Zeist.

Een aardig gevonden verhaal, dat niets meer dan wat ontspanning wil geven en dat inderdaad ook doet.

Een rijke zonderling heeft in zijn testament bepaald, dat zijn jonge nicht en een dito neef elk jaar drie maanden op het grafelijk slot met elkander moeten doorbrengen. De oude snoodaard wilde aan de andere zijde van het graf nog voor huwelijksmakelaar spelen.

Doch de jongelieden moesten van die bemoeizucht niets hebben. Het jonge meisje stuurt een vertrouwd vriendinnetje, die het nichtje zal voorstellen. Maar de neef had dezelfde gedacht en hij vaardigt een welwillenden vriend af om zijn rol te spelen.

Men begrijpt dat daaruit een gezellige klucht van vergissingen ontstaat. F. Wagner.

Courths-Mahler (Hedwig) Het fiere Zwijgen. Uit het Duitsch door Mevr. Wesselink-v. Rossum. (257). *f* 0.95, geb. *f* 1.50.

Het eene huwelijks-aanzoek is nog niet van de lucht, of het andere doemt reeds op aan de kimme. En het is te verklaren: een mooie lieve stiefmoeder is met haar beeldschoone stiefdochter in benarde omstandigheden geraakt. Zoodra het meisje hoort van die kwellende geldzorgen, verklaart zij edelaardig in betrekking te zullen gaan. Doch de jonge moeder haalt haar over eerst nog eenige weken met haar van het leven te genieten: „wie weet wat er in vier weken gebeuren kan."

En inderdaad er gebeurt veel: het weerlicht van de huwelijksaanzoeken: adellijke heeren, millionairs, slechte en brave menschen. Een kwaadwillige en een nobele neef, een oude gouden oom, een milliardairen-Amerikaan verschijnen ten tooneele.... Kortom het is weer een van die „draken", die niet verslinden, maar verslonden worden door het lezend publiek. F. Wagner.

Dijk (Coen van) De Naaktlooper (62.) Mij. Ontwikkeling.

Dit verhaal heeft in „Het Volk" gestaan, en ik was wel een weinig benieuwd, wat de heeren der volksverlichting hun lezers

zouden voorzetten. Het viel tegen, nog erger dan de afgrijselijke naaktloopers-figuur op den omslag, reeds te gissen gaf.

't Is alles grof. Omslag, titel, taal en grappigheid speculeeren op den wansmaak. Het verhaal is een fantasie op het krantenberichtje dat in de omgeving van Hilversum een naaktlooper zich had vertoond en het de politie nog niet mocht gelukken den man te arresteeren. Twee studenten nemen die taak op zich en weten den zonderling aan zich te verbinden, die nu blijkt een Amerikaansch geleerde te zijn. 't Is flauw en onmogelijk als vertelsel; en de glossen op professoren en wetenschap, de straatjongens-scherts over Prins Hendrik, maken het boek nog akeliger.

In gemoede: ik zou schrijver en redactie willen verzoeken: „paulo majora" — stemt wat hoogeren toon aan.... ook voor het gewone volk. Door zich te voegen naar zijn grofheid en ongekuischten smaak wordt het toch zeker niet veredeld. G.

Eschtruth (Nataly van) Eeuwige Jeugd. Bewerkt naar het Duitsch door Thérèse Hoven. (288) 2de dr., Bolle, Rotterdam.

Goed om te lezen als je tusschen de wielen moet zitten van Amsterdam tot Maastricht. Niet zoo boeiend om je te verhinderen er een vinger tusschen te leggen en met lezen op te houden, om eens naar buiten te kijken, maar toch aardig genoeg om je bezig te houden. Het gaat over een meisje, wier weelderige kastanjebruine haren spierwit zijn geworden, toen zij, in gezelschap van oom en gids, bij gelegenheid van een bergtocht door een vreeselijken beer werd aangevallen.

Doch daar er mannen zijn die een jeugdig gezichtje met grootmoederlijke haren, wel mooi schijnen te vinden, is het Lobelia gegeven op het einde een vroolijke bruiloft te vieren.
F. Wagner.

Gregoire (Jan) Moeder Majelle (210) „Joost van den Vondel", Amsterdam.

Wel een aardig boekje, dat ons verhaalt van moeder Majelle met haar forsche gestalte en kordaten aanpak om het brood te verdienen in haar estamineetje voor zich zelf en de kinderen. Met vlaamschen zin voor de werkelijkheid weet zij de eindjes bij elkaar te houden en haar troepje te regeeren.

Veel eten, goed drinken, vierkante woorden en luide liedjes maken een goed deel uit van zoo'n zuid-nederlandsch leven; maar al lijkt het oppervlakkig wat sterk materiaal, de menschen meenen het goed. Hunne beschaving is niet verfijnd, maar oud en solied. Wat ons eenigszins overdadig lijkt, kan voor deze nazaten van de Breughels nog goede matigheid zijn. Dàt moet men in het oog houden, anders vindt men, gelijk noordelijke critici, reeds is overkomen, het boek niet vrij van schilderachtige grofheid. Wat eigenlijk ook zoo heel verkeerd nog niet gezien is.
B.

Grey (Zane) Als de Bergen roepen. Uit het Engelsch door J. Overbeeke. (228) *f* 2.25. J. Swartsenburg, Zeist.

Carley Burch is een verwend poppetje der pretmakende en eeuwig feestvierende society. En haar verloofde wist ook al niet waar hij elders zijn geluk zou zoeken. Maar de oorlog heeft hem opgevorderd en als hij in den herfst van 1918 terugkeert uit Frankrijk, is Glenn Kilbourne een zenuwziek en gebroken man. Hij gaat in de eenzaamheid, leeft te midden der ongerepte, grootsche natuur, om herstel te vinden voor zijn geschokte gezondheid. En daar begrijpt hij eerst voor goed het ijdele, leege en huichelachtige van het society-leven. Hij besluit te blijven in de wereld der wildernis. Maar zijn meisje? Zal zij zich aan dat leven vol hardheid en ontberingen kunnen wennen? Het antwoord op deze vraag kan de lezer vinden in dit boek, dat gaat over Carley's strijd. L. Vr.

Kattendyde-de Bas (Elise F. van) De Vrouw van Veertig Jaar. (219) geb. *f* 4.90. Recht, Amsterdam.

Gelukkig is dit boek geen pendant van E i l k e m a d e R o o's „Man van Veertig". Het is een heel behoorlijk verhaal van een verpleegster, die ten huwelijk wordt gevraagd door een man van wien zij zielsveel houdt. Zij zijn beiden ongeveer even oud; maar terwijl de liefde haar verjongt, blijft hij de kalme, nauwelijks bewogen, op zijn rust en makkelijk leventje bedachte egoïst. Hij is er al gauw bij om haar te vertellen, dat het huwelijk kinderloos moet blijven; dat er ook niet te veel vrienden over den vloer moeten komen enz. enz. En zij begrijpt dat voor hem het huwelijk niet veel meer beteekent dan een rustig contractje, waarbij vooral de wederzijdsche belangen worden gewaarborgd. Hij meent wel dat hij haar liefheeft; en als hij het briefje ontvangt, waarin zij hem afschrijft, komt hij haastig en onrustig aanloopen om haar van dat besluit af te brengen. Maar zij houdt voet bij stuk en verbouwereerd gaat hij de laan uit. Een verstandige vrouw. Zij huilt even en gaat dan weer aan haar werk. M. v. W.

Latzko (Andreas) Menschen in den Oorlog. Naar het Duitsch door Arn. van Wijnkoop. 5de druk. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Een heftige aanklacht tegen den oorlog. Het verhaal begint in den laten herfst van het tweede jaar en het schildert zeer plastisch en zelfs naturalistisch de verschrikkingen der krijgsrazernij.

Een fel boek natuurlijk, ruw en rauw! Maar wat is er dan ook ontzettender dan die massamoorden, dat mensch-onwaardige leven in de vervuilde loopgraven, de verruwing en verdierlijking van die menschen, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis!

Het lijkt of de hel is geopend en alle duivels zijn los gebroken over de menschheid met hun boosheid, hun sluwheid en geweld.

En dan de thuiskomst der overlevenden als de wapenen zijn neergelegd?

Een arme verminkte wordt niet herkend door zijn bruid en vlucht in afgrijzen van hem weg, en hij haar ontrouw vermoedend, doodt haar minnaar en zichzelf. Dat is het wreede einde van dit boek, beginnend met doodslag en eindigend met moord.

Het spreekt van zelf dat dit geen boek is voor jonge dames. Maar toch is het een boek dat er wezen mag, omdat het stemming kan wekken tegen den oorlogsgruwel, en (al is het niet uit wijsheid van „de herders der volkren" dan „faute de combattants") den volkrenmoord tot een zeldzamer besmetting maken.

Lübbe (Axel) Het Groote Geheim. Naar het Duitsch door dr. C. Sax. (359) Sijthoff, Leiden.

Dit verhaal begint met den dood van een overgrootvader ergens in Oost-Pruisen. Dan daagt een krankzinnige op, de stomme Gabriele, verstoort wreed den trouwdag van freule Maria en is oorzaak dat hare moeder dienzelfden nacht sterft.

Het huwelijk der grillige, domme en bazige Maria met den goedigen, wilszwakken Karel Holl, achterkleinzoon van den reeds vermelden grootvader, wordt allerongelukkigst. Hun zoon Johannes is een beklagenswaardige pechvogel en zijn leven eene Jobsiade van rampen. De dwaze moeder, weduwe geworden, wil van hem met alle geweld een officier maken, schoon de jongen, evenals zijn voorzaten, geknipt is om een gezonde, stevige heerboer te worden. Natuurlijk loopt alles mis; hij maakt schulden, het landgoed wordt verkocht en de familie vervalt tot de diepste armoede.

Een jodinnetje ontfermt zich over Johannes, tracht hem op te heffen, wordt later zijne vrouw. En als hij blind is geworden, verpleegt zij hem tot zij er zelf dood bij neervalt.

't Is een akelig troosteloos boek: menschen, die zich zelf en anderen rampzalig maken; een atmosfeer waar geen enkel briesje een oogenblik verkwikking brengt. Vreemde droomen en fantasterijen maken het geheel nog onverkwikkelijker. En in al die donkerheid zie ik geen licht en kan maar niet ontdekken wat eigenlijk het „Groote Geheim" is. Het kan wel aan mij liggen, maar ik laat mij toch niet wijsmaken, dat àls het er is, het niet diep verborgen zou liggen. Laten dan nieuwsgierige lezers, er zijn immers altijd menschen die houden van zoo'n sombere lectuur, het zelf maar eens beproeven te vinden.

Ik wilde dat men ons blijder, opgewekter boeken gaf. Laat de tijden ongunstig zijn (dat wordt overigens veel te vaak herhaald), des te meer reden om eens lustig te zingen en te zorgen dat wij het lachen niet verleeren.

Lode.

Maria van Rumenië. (Koningin) Glava. De Stem op den Berg. Uit het Engelsch door A. v. d. Heuvel. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Deze roman van eene koningin — het schoone gelaat, dat den omslag siert, laat geen grootmoeder vermoeden — schijnt symbolisch te moeten worden opgevat.

Glava, de geheimzinnige jonkvrouw, die vader noch moeder kent, woont met haar oude voedster op den Berg en wordt door het volk bijna als een bovennatuurlijk wezen beschouwd. Met zijn nooden en ellenden trekt het op naar den Berg om bij de jonge vrouw hulp en genezing te vinden.

Die eigenaardige kracht blijft haar zoolang zij wordt bemind; en als de gewonde jongeling, die haar liefheeft, sterft, verliest zij haar wondermacht. Door hetzelfde volk, dat haar vereerde, wordt zij nu gehoond en verguisd. Zij echter vindt een ander lief, met wien zij uittrekt om haar geluk te vinden.

Intusschen komt een vreemdeling bij de voedster en nu blijkt dat hij, een koning, en de eenvoudige voedster, een indertijd door hem bedrogen en verlaten meisje, de ouders zijn van Glava. In hooggestemde taal spreken zij over hun herinneringen en verlaten elkaar in vrede bij de lijkbaar van den jongen Doode. 't Is alles erg dweepziek: de Stem op den Berg blijkt de Stem der Liefde te zijn, die alles ten leven roept.

Meer dan het boek treft mij het feit, dat twee koninginnen-dichteressen elkaar volgden op den Rumeenschen troon: Carmen Sylva en Maria van Edinburgh. S.

Moerkerken (P. H. van) Habhabalgo (224.) P. N. van Kampen, Amsterdam.

„Het lange Leven van Habhabalgo en zijn Broeders Rabel, Momper, Jur, Pynaar, Dary en Thaumar, gevolgd door de Profetieën en Vizioenen van de wijze Logimena". Dat is de uitvoerige titel van dit zesde en laatste deel der serie: D e G e d a c h t e d e r T ij d e n. In de voorgaande boeken heeft Van Moerkerken telkens eene historische periode belicht en voor den lezer geschilderd. De tijd der Wederdoopers, de strijd van Spanjaarden en Geuzen, de Parijsche Commune hebben hun beurt gehad, en over die boeken afzonderlijk hebben wij onze meening gezegd.

H a b h a b a l g o is eene synthese van de heele geschiedenis der menschheid, en een godslasterlijk boek, dat schertsend aanvangt, in bitter sarcasme vervolgt en eindigt met deze woorden van het menschengeslacht, Habhabalgo en zijn broeders:

„De Goddelijke Mond vraagt ook aan hen of zij gelukkig waren in hun eeuwen-lange leven, dat nu niet langer schijnt dan een oogwenk.

En de vier mannen antwoorden een-stemmig: „Neen, wij kenden niet het geluk. Wij kenden niet den vrede. Want wij hebben de liefde niet gekend. Waarom hebt gij ons aldus geschapen? Wij hebben geleden in onze weelde en macht, onze oorlogen en wreedheid, in de dwaling der magie en den waan van recht. Hoe

verblind waren wij.... Hebben wij zoo moeten zijn, — zo machtig en zo wreed en zo bedrieglijk — om den Eeuwigen Geest in ons te laten lijden?"

„Met een glimlach van liefde en herkenning buigt nu het Goddelijk Aangezicht over hen, over die miljoenen en miljoenen gedachten Zijner gedachten; en de Goddelijke Mond spreekt:

„Al uw misdaden en leugens, al uw wreedheid en wellust, al uw opoffering en waarheid, al uw mededogen en wijsheid,.... Ik-zelf werkte daarin, Ik-zelf werd mens in elk uwer; maar gij hebt Mij slechts herkend in de gestalten die gij droomdet als Zonen Gods, afgedaald op uw aard-korrel in mensen-lichamen. ....Komt nu allen weer tot Mij, in mijn al-bewustzijn."

Van Moerkerken heeft blijkbaar zijn werk niet ernstig durven opvatten. Hij laat het voorkomen alsof het aanteekeningen zijn uit de kolleges van Dr. A. Merel, buitengewoon hoogleeraar in de Filozofie der Geschiedenis aan een der Nederlandsche Universiteiten. Dan geeft hij een statige lijst van namen, bij wie de zonderlinge Professor zijn wijsheid heeft opgedaan, van Mozes tot Bolland. Doch „een zijner belangrijkste bronnen noemt Professor echter Pollexmeus, een ons allen te voren onbekend auteur."

De lezer wete dat Pollexmeus letterlijk vertaald beteekent „mijn duim" en Van Moerkerken daarmede wil zeggen dat zijn boek als een wilde fantasie moet worden beschouwd. Dat is alles goed en wel, en ook zonder die verklaring, zou niemand er aan hebben getwijfeld, maar het boek wordt er niet beter op. De gezegende figuur van Christus wordt deerlijk gehavend, het Godsbestuur wordt bespot, het Pausdom gehoond en sommige bladzijden, welke de beschrijving geven eener vrouw, zijn zóó wellustig, dat wij ons geen oogenblik behoeven te bedenken om dit boek af te keuren. A. G.

Rosegger (Peter) De Landvorstin. (Martin der Mann) Uit het Duitsch door J. Kuylman. (271) *ƒ* 0.95, geb. *ƒ* 1.45. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Men weet, maar we willen er terloops nog even aan herinneren, dat de meeste werken van Rosegger slechts „mit vorsicht" te hanteeren zijn. 't Is jammer, want daar zijn er maar weinigen die hem overtreffen in de schildering der grootsche Alpenwereld en hare bewoners, harde, stoere menschentypen.

Hij is bovendien een uitstekend verteller en zijn boeken, ofschoon ze al eenigszins uit onzen snel-wisselenden tijd zijn, behooren toch tot de veel gevraagde. En dat is nogmaals jammer, want in godsdienst en maatschappijleer heeft hij heel averechtsche begrippen. Den nederigen boerenjongen is de roem naar het hoofd gestegen en hij heeft zich aan problemen gewaagd, die ver boven zijn bereik lagen.

„De Landvorstin" behoort ook lang niet tot de beste romans

van Rosegger; waarschijnlijk omdat hij zich hier waagt buiten de wereld, waar hij geboren en getogen, zoo uitstekend thuis was. Hier brengt hij ons in het paleis der landvorstin, een jong mooi meisje, dat er zonderlinge idées op nahoudt over de verhouding tusschen vorst en onderdaan. Zij had er nooit aan gedacht dat zij op een troontje zou moeten zetelen, maar nadat haar oom door de socialisten was vermoord, trof haar dat lot. Nu leert zij een jongen anarchistischen leider liefhebben en om hem te kunnen trouwen doet zij haastig afstand van den weinig begeerden troon.

Martin, zoo heet de geliefde, bekent haar op den huwelijksmorgen dat hij de moordenaar is van haar oom. Toch gaat zij met hem op weg naar de trouwkapel, maar daar werpt zij zich van het balkon en valt verpletterd in de armen van den bruidegom. Veel zaaks is het niet, wel een der minst-beduidende romans van Rosegger. En het zware geredeneer over sociale en socialistische vraagstukken, maakt de lectuur heusch niet aantrekkelijker. Lode.

Seumas (Mac Manus) Zonneschijn. Iersche Verhalen. 2 dln. Vertaald door Arthur Coussens (129 en 129) J. Lannoo, Thielt.

Iersche humor kan men niet omschrijven, en boeken vol van dezen humor laten zich niet bespreken.

En zoo kan ik van deze verhalen alleen zeggen, dat ze fijngeestig, verrassend geestig zijn, en tintelen van levensgevoel, en schelmsheid, en.... daarna verklaren dat die woorden u maar weinig wijzer zullen maken.

De eenigste manier om er achter te komen is, dat gij zelf deze mooie vertelsels leest. En bij het openslaan der boeken behoeft gij niet te zoeken naar iets dat u zal bevallen, want het is er mee, zooals Goethe zegt van het leven: „waar gij ook grijpt, 't is overal interessant." M. v. W.

Suchtelen (N. van) Demonen (213 *f* 2.10. Geb. *f* 3.25. 3de dr. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

Zijn demon is de eerzucht: hij droomt van de vliegmachine, die hij zal uitvinden en om die idée te verwezenlijken offert hij zijn levensgeluk. Geld heeft hij noodig, en hij verkoopt daarvoor zijn hart: hij huwt eene schatrijke maar onbeduidende vrouw. Zij leven een tijd naast elkaar, totdat zij hem verlaat om bij een ander haar geluk te zoeken. Hij laat haar gaan met Elsje, het kind dat zij beiden afgodisch liefhebben, en hij troost zich met zijn werk niet alleen, maar met Eefje, Esther, Marga, Edith, totdat de groote ruïne komt van dit onevenwichtig opgebouwde leven en hem verplet.

Zij geliefd kind sterft, zijn atelier, met de nog onvoltooide machine, wordt een prooi der vlammen. Wanhopig trekt hij zich

terug in de eenzaamheid en ontvouwt zijn idealen en plannen aan een ander, die wellicht in staat is ze tot werkelijkheid te maken.

Hier staat geteekend de mensch zonder stuur en beheersching, vol ongebreidelde verlangens, de zoo goed als weerlooze prooi der Demonen, die in hem razen. Het boek staat literair hoog, maar het is zoo droevig en troosteloos. Als speelde een blind noodlot met het leven der menschen. M. S. B.

Swarth (Hélène) Episoden. (93.) — Eenzamen (95) — Dagen (96) G. J. Slothouwer, Amersfoort.

In verzen heeft ze een menschenleven lang geschreid om levensleed en verloren liefde. In proza schijnt ze het ook al niet te kunnen laten. Het klagen is haar een tweede natuur geworden. Op den duur wordt dat vervelend en men voelt zich ten slotte geneigd uit te roepen: „lieve ziel, 't is toch niet alles misère in de wereld: de vogels zingen en de zon lacht, de sterren blinken en de bloemen geuren! Berg den zakdoek ten minste eens op voor een uurtje."

Ik weet wel, het is niet eerbiedig zoo te spreken tegen een groote dichteresse, maar op den duur valt het niet te bedwingen. Kom, een beetje moed, wat geloof en godsvertrouwen en u zult voelen en begrijpen dat het leven altijd nog reden genoeg tot blijdschap heeft. Een enkel bundeltje zwaarmoedige gedichten en een paar sombere schetsen, dat mag ik wel; maar de heele productie moet niet in tranen drijven. En de drie bovengenoemde boekjes doen dat werkelijk. Alles grauw en somber, melankoliek en pessimistisch! En het laat ons zoo koud! Of denkt u dat het naaistertje uit „Episoden" dat zich van kant maakt omdat haar minnaar met een ander trouwt, één oogenblikje ons ontroert? A. G.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

Prijsuitdeeling. Frankrijk is wel het land der „prix littéraires" en jaarlijks worden er ettelijke gegeven. Dat verhoogt ongetwijfeld het literaire leven, maar brengt ook tevens veel gekuip en gekonkel, giftige naijver en literatuursport.

Ernest Prévost heeft een boekje geschreven: Les Prix litérairres: programmes, valeurs, dates, jurys, historiques, waarin de nieuwsgierigen waarschijnlijk alles kunnen vinden wat zij omtrent dit onderwerp wenschen te weten.

Persische Letterkunde. Professor E. G. Browne heeft juist het vierde en laatste deel voltooid van zijn Persian Literature. Het werk komt van de Cambridge University Press.

Joseph Conrad geboren in de Ukraine, uit een Poolsche moeder en een Engelschen vader, in 1857, kwam op zeventienjaren leeftijd naar Engeland waar hij dienst nam bij de Britsche marine. Hij wist zich op te werken tot een der lievelingen van het Engelsche lezerspubliek door zijn eigenaardige verhalen, waarvan de meeste zich afspelen aan boord of in vreemde landen, die hij op zijn reizen had leeren kennen.

Tegen den roem van Conrad teekent de heer Leblond in „La Vie" van 1 Sept. protest aan en noemt hem eene „fallacieuse réputation". Hij vindt zijn werk moeizaam, riekend naar de lamp, zonder spoor van compositie en buitengewoon vervelend. Men ziet, over den smaak.... enz.

CORRESPONDENTIE.

Lezers. Door eenigen is mij gevraagd of het beloofde proefexemplaar van Boekenschouw een ander Maandschrift inleidde dan het tegenwoordige periodiek. Neen! Mei 1925 begint van Boekenschouw de 19de jaargang, en door het proefnummer wilde ik u laten zien hoe deze nieuwe jaargang er zal uitzien.

Deze groote onkosten moet ik mij getroosten om mij zelf en mijn periodiek te beschermen tegen eene daad als waarschijnlijk in de uitgeverswereld nog nooit is voorgekomen.

A. GIELEN.

* * * Wij hebben in dit nummer uitsluitend romanlectuur besproken, omdat hiernaar de vraag steeds het grootst is en de inlichtingen door Boekhandel en lezers het eerst worden verlangd.

* * * Bij B. Bolle te Rotterdam verschenen in vierden druk van Melati van Java: Ontmaskerd — De Ring der Grootvorstin — De Nieuwe Mevrouw Verhooghe — Waarheen? —.

LODEWIJK VAN DEYSSEL'S GEDENKSCHRIFTEN.

't Is mijn verbeelding — nu ik de lezing der *Gedenkschriften* heb voleind — of zij dwaalde in een groot en luisterrijk kasteel, met veel schittering van spiegels en kronen, maar vooral met fijn détail-werk van bonte mozaïeken.... Ik werd er door geboeid, bijwijlen verblind,..... doch ziet.... nu ik afdaal van 't hoge bordes en ontwaak.... vraag ik, beduusd, mij-zelve af: wat bleef er in mijn binnenste besloten van al die weidse pracht, ...draag ik een indruk méé voor 't leven? Of was ik in spanning slechts, omdat er in dit heerlike huis een gróót man heeft gewoond?.... Heb ik tans ook nader gepeild het gemoed van de heros, wiens diepere wezen ik hier immers zóeken kwam en trachten zou óp te bouwen uit deze sfeer?.... Het antwoord stel ik mij vóór te geven aan 't slot dezer bespreking. Volgen wij eerst Van Deyssel, — met hem-zèlf tot gids, — door 't leven.

Van 1864-'70 was Karel Alberdingk Thijm 's zomers in Hilversum op „het lieve kleine buiten aan den 's Gravenlandschen weg, dat nu nog „Heuvelrust" heet." Zijn mooiste herinneringen dagtekenen uit die Hilversumse tijd, waarover hij veel schrijft in de Gedenkschriften. Hij was daar met zijn moeder en de dienstbode. Vader Thijm, die immers zijn zaken in Amsterdam had, kwam alléén over van Zaterdag tot Maandag.

Als eerste en oudste herinnering noemt hij: „Een levend „wit schaap aan een blauw lint," dat zijn eigendom was. „Een groot levend wit wezen, — niet een hond, een poes, een „ezel of een bok, maar iets, dat zoo zelden als huisdier voorkomt „als een schaap, — en dat uw eigendom was, dat moest natuur-„lijk veel indruk achterlaten."....

Een twéde, voor hem allerdierbaarste herinnering, behoudt Van Deyssel aan zijn kindermeisje: Mietje van der Vliet. En 't is merkwaardig, hoe deze eenvoudige, maar o zo flinke en degelike Mietje zijn kinderfantasie niet alleen — maar zijn verbeelding nog voortdurend beheerst! Hij getuigt, dat zij een der voornaamste figuren was uit zijn jeugd, zijn grote vriendin:

„Deze Mietje van der Vliet heeft niet minder dan ongeveer „dertig jaar bij ons gediend. Zij had de geboorte en den wasdom „van mijn oudsten broer, die achttien jaar ouder was dan ik, „meegemaakt, zooals ook van mijn zuster die zestien, en van

„mijn tweeden broer, die tien jaar ouder was. Of ik haar bemind „heb, in den meer specialen en activen zin, zooals ik het mijn „moeder, mijn vader, en, in 't latere leven, nog enkele men- „schen heb gedaan, weet ik niet. Ik geloof het eigenlijk niet. „Maar daar mijn moeder ziekelijk was en zich daarom minder „dan andere moeders met haar kinderen kon bemoeien, ben ik „ontzachlijk veel met haar in aanraking geweest. Zij was de „kindermeid, niet waar? Ze sliep op de kinderkamer te Amster- „dam, en ook te Hilversum, sliep ik op een kamer met haar. „Iederen Zaterdag baadde zij mij met warm water, brandewijn, „zeep, ik meen zelfs met groene-zeep, handdoeken en een „spons. Zij verzorgde al mijn kinderziekten: de dikke wang, de „koorts, de mazelen. Zoowel te Amsterdam als te Hilversum „bracht zij mij naar school. Zij was een prachtig karaktertje. „Een en al trouw, deugdzaamheid, werkzaamheid en aanhan- „kelijkheid.".... ('t zij mij vergund hierbij bescheiden op te merken, dat, ware 't niet de *geniale* Van Deyssel, die daar ge- baad wordt, — met groene-zeep nog wel! — een dikke wang vertoont, koorts heeft en de mazelen — 't Nederlands letter- lievend publiek voorwaar minder belangstelling aan den dag zou leggen voor deze details!!). —

De ode op Mietje neemt nog lang geen end, maar zij is dan ook allerbekoorlikst en onwillekeurig gaat men haar verge- lijken met eigen, vaak niet minder voortreffelike gedienstigen: „De rokken van haar frissche katoenen japonnen met al die „eenvoudige charmante patronen van paarse streepjes en licht- „zwarte rontetjes, waren mij zeer gemeenzaam bekend.".... Maar haar kraakheldere, helaas ouderwetse! — tulle muts over- treft alles: „Mietje droeg te huis een tulle muts op haar trouwe „hoofdje, een ronde, zoo'n heel eenvoudige met een driedubbele „rij kokerplooitjes om het gezicht, — mutsen die erg veel van „onderdeelen van een groote witte bloem hebben, — met tulle, „althans ook witte, keele-banden, met een strik onder het ge- „zicht. De beste meiden droegen nog zulke mutsen in 1920. „Zij zijn altijd degelijker dan mutsen zonder keele-banden."

Doch nu komen ook spoedig bij Van Deyssel indrukken bo- ven, ontvangen van de mooie Hilversumse natuur! Zijn genegen- heid strekt zich uit tot bepaalde objecten: „Gij begrijpt" — zo zegt hij — „dat ik toen boomen en bloemen nog niet bewon- „derde. Alleen de schórs van boomen was ik ook genegen. Alles

„wat het laagst bij den grond was. Het gras beminde ik. Maar „de kiezelsteenen! Allen anders, rond, hard, vreeselijk aardig, „droog zuiver, gelijk aan millioenen eieren van wegggevlogen vogel!"

Hoe heerlik rustig en vreedzaam was de 's Gravenlandscheweg, toen er nog geen automobielen waren! Alleen ging er 's ochtends naar A'dam héén en 's avonds kwam er terug: de „diligence", „een groote gele kast, heroiek knusse ouderwetsche postwagen."

Aardig zijn z'n opmerkingen over de kastanje o.a.: „is een „vrucht en heeft iets van een stukje meubel."

Hoe graag toeft Van Deyssel bij al die lieve herinneringen: „Te leven in herinnering met een eenzaam landschap mede, met „de kleinste bizonderheden er van gemeenzaam zijn, zoodat men „weet dat de dauwdruppel aan de bessenstruik peervormig „wordt als zij zal vallen gaan en dan in den zonneschijn éen „oogenblik een heel klein kleurig diamanten „peertje lijkt." — Onwillekeurig moet ik hierbij denken aan Gorter, wanneer hij in „Mei" getuigt: dat de *herinnering* aan een ding béter is dan het ding.... Even verder, de beschrijving van de dolende nacht, mag — als eerste indruk — misschien 'n weinig verbazen — na beter dóórdringen komt ons dit gedeelte vóór als 'n meestelike schets van de waarnemer-bij-uitnemendheid, een der mooiste impressies, die hij in z'n binnenste wist vast te leggen.

't Is nog ontroerender wanneer we, na, die fijne, nauwkeurige observaties der natuur, iets gaan vernemen over Háár, die des schrijvers Moeder was. Merkwaardig, — hoe hij dan begint met haar omgeving, met de voorwerpen, die zij gebruikte, om tenslotte te komen tot haar eigen lieve persoon:

„Naast haar stond, althans des ochtends, het sleutelmandje „van fijn bleek stroo, en vóór haar op de tafel het als een soort „koffertje zeer bewerkte donker geel rieten naaimandje met „het heldere zilver van de gereedschappen in het klaar glim„mende groen, rood en oranje van de klosjes zijde. Heerlijk, die „zijde-bonbons, vogel-eitjes van roode, gele en groene paradijs„vogels in hun kunstmatige rieten nest" enz.....

„Moeders sleutelmandje maakte geen geluid bij het openen „en sluiten. Maar het naaimandje wèl. Ik hoor het nu in ver„beelding. Hoe gaat dat eigenlijk? Want ik zie het natuurlijk „niet, en ik hóor het feitelijk ook niet. Toch herinner ik mij het

„geluid in zijn speciaalheid. Het was een krakend oude-sopraan-„geluid...." enz.

Heel aardig is ook nog wat Van Deyssel zegt over de berkjes (blz. 33) en over de musschen (blz. 36). Des te meer treft ons plotseling pijnlik en onaesteties een onnodige uitlating als die in 't midden van blz. 38. A quoi bon?....

Waarom de schrijver de kindertijd 't voornaamste acht in 't leven, — ziehier zijn motivéring: „Evenals de kunst de weer-„spiegeling van het leven en dus niets minder dan het leven is, is „het kind de onvolgroeide mensch en dus iets minder dan de „mensch. Maar evenals voor hem die gaarne leest, denkt en mij-„mert en gevoel in zich gewaar wordt, de weerspiegeling van het „leven mooier is dan het leven, is voor den idealistischen „teerhartige het kind het menschenideaal, de mensch vóór zijne „vergroving. In het kind vindt men den geest, die de „mensch-„heid — in het bewustzijn van haar met wijsbegeerte uitgeruste „deel, — slechts in een enkelen bloeitijd van haar levensgang heeft gevonden."

Het valt Van Deyssel zeer moeilik in dit werk te scheiden van zijn dierbare Mietje van der Vliet. Daarom ook hier nog even een treffend citaat: „Mietje van der Vliet, bij jou wil ik nog „blijven. Ik ben nu ver in de tweede helft van mijn leven, dus „wil ik lang bij jou blijven, die er den allereersten tijd mijn kame-„raad in waart. Ik zal je grafje ook nog wel eens opzoeken en „bezoeken. Knielend zal ik liggen bij je graf en nog eens, na „die groote levenstusschenruimte, de gebedjes herhalen, die ik „met je bad voor mijn kindergebed. Ik weet niet precies meer „hoe wij het deden, maar ik weet, dat wij het deden, en op onze „knieën allebei. Ik droeg witte hansoppen voor den nacht. Jij was „natuurlijk nog in je gewone dagkleêren. Ik moest mijn oogen „dicht houden. Waren zij eens opengegaan, dan moesten zij weer „dicht. Oogen dicht en handjes samen...." enz.

Juist omdat Van Deyssel zelf deze jeugdperiode zo belangrijk vindt, kwam 't mij voor, hier veel uit z'n boek te moeten overnemen, ook 'n gedeelte dezer laatste lofrede op de lieve gedienstige! Hoe komt 't, dat ons dit alles zo interesseert? Wijl dit echt is van gevoel, vol eenvoud en natuurlik. Wat hij zegt over zijn eerste verrassing (blz. 44) is wederom zeer origineel opgemerkt, vooral wanneer hij spreekt: over de wijze, waarop dit intieme woord vaak wordt misbruikt.

Als er „visite" kwam op „Heuvelrust" voelde kleine Karel zich meestal niet gelukkig en vluchtte, evenals de kleine Johannes, naar de vertrouwelike natuur, naar bloemen, vogels en insecten! Maar als er 'n paar aardige vriendjes kwamen „koffiedrinken", zooals bijv. die olike jongetjes Gomperts, was hij in z'n element, ofschoon die eterij met elkaar niet de gúnstigste toestand was om iets aan je vriendjes te hèbben! Eerst later, bij spel en wandeling, kwamen ze los! Moeder wil van allen 'n handje: „Krijg ik geen hand van jullie? Ik zie jullie misschien vandaag niet meer."

„Teruggehuppeld en weer naar de deur gedraafd. In een om-
„mezien was toen de kamer leeg. Alleen moeder was er nog.
„met haar zilverige handjes als van een kleinen bisschop, lei zij
„haar vingerdoekje opzij en ging in het rieten kabinet, de voe-
„ten op een rieten voetenbankje, een half uur lezen in de Her-
„inneringen van Sainte Chantal, om tegen het einde van die
„lectuur, geöorloofd en goed voor een gezondheid, die maar
„teer was, stilletjes in te slapen...."

Luistert, wat er in hem omging, bij 't allereerste horen van die meest-poëtiese onder de vogels: de nachtegaal! (blz. 59) En hoe hij héél raak dat eekhoorntje typeert: „het fijne scherpe
„levende halsbontje met zijn rood-bruine kleur, die geen ander
„bruin gelijkt, die met zijn stekelig-gitten oogjes, die felle zwarte
„speldenknoppen, op een drafje de hooge boomtakken beloopt
„en een enkele maal zelfs op den boschgrond wordt gezien, als
„er geroepen wordt: „jongens, een eekhoorn!" het kleine lijfje
„met zijn lange, lange staart, veel langer dan hij zelf en geheel
„een wezenlijke pluim." —

Maar dan komt er iets grooters, iets heerlikers in het kinderleven! 't Is: 't nog ònvolgroeide, maar toch reeds zalig-veilige besef van wat *Moeder* voor hem is! Hij beschrijft ons haar, allereerst als middelpunt van 't mooiste huiselike feest, haar verjaardag (blz. 69)) Wie zo gelukkig is, enkele der charmante verjaardagsgedichten van Thijm te kennen, kan ze hier de juiste plaats geven, in deze intieme sfeer, en zich een nog aantrekkeliker voorstelling vormen van die blijde dagen! — Nu rijst allengs het lieve moederbeeld ten volle uit: „Gij zijt het, gij zijt het moeder, en ik heb uw handen gevat, ik heb in uw oogen het bewegen van uw denken gezien"....

„Ik zoú moeder, moeder roepen, als ik in nood was, en dan

„zoude, en dan kon u toch wellicht mij niet daadwerkelijk hel„pen: maar dan hielp het mij aan uw schoot te zijn. Vlak bij u „te zijn, u ieder oogenblik te kunnen aanraken, en u aan te „raken, uw oogen en het kijken naar mij uwer oogen zeer „dicht aan mij nabij, uw adem voelen, — dat maakte alle ver„dere hulp onnoodig.".…

Allerliefste tafereeltjes krijgen we te zien zoals: „Soms stond „ik aan moeder's knie en keek op, of ik op haar schoot mocht komen." (blz. 75.)

Maar ook weemoed komt over zijn hart: „Als ik denk aan „alles, waarvan ik afscheid moet nemen, denk ik het eerst aan „boomgaarden, die bloeyen. O, moeder, kon ik staan op een weg, „op een weg van het oude goede harde Hilversumsche zand, en „dan door de heg-opening, en overal vóor mij boven de heg „uit, den bloeyenden boomgaard zien, en daarin zien gaan, eerst „dicht bij mij, onder het teedere dak van al dat ròsene en witte, „uw zachte, zacht-zwarte, gestalte. Zij is dan eerst geheel te „zien en gaat zoo zachtjes den boomgaard in, over den grond, „bevloerd met al dat kleine ròsene en witte. Tusschen de eerste, „gekronkelde en als onder hun lieve vracht schuin gebogen, „kleine stammen, gaat zij, en dan komt zij al achter een bloe„semschat en zie ik nog maar een deel van het zachte zwart. „En dan beweegt zij al verder wèg en wordt ombloesemd meer „en meer en eensklaps zie ik haar heel en al niet meer. Maar „dan weêr even wèl, een kleine zwarte plek, langzaam aan ver„dwijnend tusschen de daar verder lage en al lagere ròse en „witte bloeyingen.".…

Van Deyssel vindt „boomgaarden, die bloeyen" het mooiste wat er buiten is. Zijn schildering van die zuivere bloesempracht behoort ook tot 't schóónste uit dit boek, ja, wellicht tot een der heerlikste uit dit boek, ja, wellicht tot een der heerlikste nederlandse proza-fragmenten (blz. 77.)) En ook alles wat hij hier óver en tot de Moeder zegt, is van innige lyriek: „Kom fluis„terend met mij spreken bij den witten boomgaardschijn".… (blz. 78.)

„Ik ben het moeder. Moeder, moeder, ik ben het, uw zoon, uw jongste kind.".… (blz. 79.)

„O, moeder, ik ben zoo klein en ik spreek tot u. Ik ben een „groot mensch en ergens gezeten met over schrift gebogen „hoofd; maar ik verbeeld mij nog zoo klein te zijn en naast

„u te gaan in den zomernacht. Ik ben dat kleine jongetje, dat „naast u gaat. In mijn geest is het zoo. In mijn geest wil ik u „blijven zien, moeder ik wil u niet verlaten, die zijt in mijn geest.".... (blz. 80.)

„O moeder, klein en goed vrouwelijk wezen, dat over de „aarde gingt. In uw zijn tot mij was iets zuivers, dat geen andere „vrouw mij heeft gegeven. Gij ook waart niet, wat men noemt „belangeloos; maar uw belang bij mij was het belang van de „moeder."....

Weer horen we, vermengd met de liefde voor Moeder, zijn liefde voor de natuur: „Niets is zoo mooi als de lucht. Daarna „komen de groote boomen. Daarna de tuin en daarna het huis. „Niets is zoo mooi als de lucht"....

„Als mijn oogappels zich naar de lucht richten, voel ik in „hun houding altijd, dat zij gewaar worden de aantrekking van „een gelukzalig tehuis." —

Hoe nietig en lelik schijnen hem de ménsen, vergeleken bij die grandiose luchten en 't gezegende licht!

„Maar ik moet naar de vrouwen en de mannen, naar het „krioelende menschenwereldje. Ach, wat gaan mij hun inner- „lijken en hun uiterlijken aan! Geen is er mooi, geen is er goed, „geen is er zuiver zooals de lucht en het licht, die zijn zoo als „de hemel zoude zijn en waar wij midden in zijn."....

Dat picturale treft ons menigmaal bij Van Deyssel; hoe heerlik schrijft hij ook over „de dunne zilveren regenpijlen!"

Doch eindigen we tans dit boeiende, gevoelvolle hoofdstuk met de subtiele schets der Moeder:

„Des ochtends, wanneer zij, gevormd voor den dag en rein, „het droog en fijn rieten sleutelmandje in de hand, de glansen „en het zwart gitten horloge-kettinkje over de voorzijde der „gestalte, beneden kwam, in de helder door den dag verlichte, „door alle portretten, die er hingen, zeer kleurige kamer, waar „het ontbijt stond, was zij rustig en te vrede. Over het oude „vruchtendons harer wangen was een doffe glans, over 't blanke „voorhoofd, waar de zwarte, wit-doordraadde bandeaux als op- „gehouden gordijntjes waren, was een lichtere glans. De bruine „oogjes in hun blauwig amandelvormig wit keken helder de „kamer in. Zij had boven reeds gebeden, op de slaapkamer, ge- „knield op den donkerrooden prie-Dieu, die naast het groote „donker-groene ledikant met zijn vierkanten hemel stond."....

En als zij klaar is met de dagelikse ochtend-besognes, gaat de moeder weer naar haar slaapvertrek, om er te bidden: „Lieve „moeder, moeder, die lief zijt, ik had wel eens in uw geestje wil-„len kijken, hoe gij daar God, God-de-zoon, de heilige Maria „en al de heiligjes zaagt en aan ze dacht, als uw gezichtje zoo „heel kinderlijk ernstig stond, uw ouder geworden gezichtje van „meisje van acht of tien jaar.

'**t** Derde hoofdstuk, wederom over de kindertijd, draagt 'n zeer opgewekt, guitig en komies karakter. We zien hier al om de hoek gluren de kleine bengel, die later — met alle respect! — de grote geniale bengel zal zijn! Van Deyssel beschrijft ons 't bezoek van tante Charlotte Claver met de juffrouwen Huydecoper, blijkbaar ook familie-leden. Hij trekt alles in 't caricaturale. Misschien kunnen we dit stuk dan ook 't best beschouwen als 'n geestige parodie op de conventiën (blz. 95.)

't Schalkse ventje is intussen 'n jongen geworden en bezoekt te Amsterdam eerst de destijds bekende school van Van Schaïck op de Prinsengracht, later na 1874, het St. Josephs-Instituut, op de Oude Zijds-Achterburgwal, onder directie van de heer Kuntz. De eerste echte „jongens"-sensatie heeft plaats, wanneer hij de muts mag verwisselen voor een jongenspet!

Even moet me van 't hart, dat ik de theorie, verkondigd op blz. 130 (bovenaan) geenszins kan onderstrepen.

Ter afwisseling de aardige beschrijving ener kinderziekte: de mazelen, die kleine Karel — oud zeven jaar! — opdeed de avond van de zilveren bruiloft zijner ouders: „De mazelen zijn „een kinderziekte. Dan is het kind ziek. „Ik ben ziek," denkt dan „het kind. Het is iets heel bizonders. Het is een bizondere toe-„stand. Men komt in een nieuw soort leven. In het kamerleven „komt een atmosfeer van weeke teederheid. Het kind blijft ook „over-dag, over-dag als het daglicht er is, in zijn bedje, in zijn „bed, waarin hij nooit bij te laag liggen zich aan het voeten-„eind-schot met de beenen omhoog duwt, omdat hij nooit met „de voeten het voeteneind-schot bereikt. Bij het bed komt een „kastje staan, waarop apothekers-fleschjes, met lange papier-„strookjes aan hun halzen, niet ongelijk aan door den wind op-„gewaaide aansprekers-befjes. De genegenheidsverhouding tot „de kindermeid wordt anders. Iets zeer lief lauws wasemt van den eenen geest naar den anderen."

„Alle gevoels-reserve vervalt. De een is van een hulpeloos-

„heid, die heerschbevoegdheid insluit, voor de andere bestaat er „nu iets, waardoor de goedheid zich zonder eenige terughouding „geven kan. Je huid wordt vol roode piekjes, gloeden trekken „door je heen. Je bent interessant."

Van 1875-'76 bezocht Karel Alberdingk Thijm de kostschool te Rolduc, waarvan directeur was: Mgr. D. W. Everts, over wie hij in deze „Gedenkschriften" met de grootste achting en bewondering schrijft. Daarna ging hij naar de bekende kostschool der Eerw. Paters Jezuïeten te Katwijk a/d Rijn. Hijzelf schetst in dit boek de opvoedingsmethode der beide pensionaten als volgt: „Te Rolduc liet men den leerlingen vrij veel vrijheid en werd „daarbij eene overtreding der reglementen vrij zwaar gestraft. „Te Katwijk omgaf men de jongelieden met onvrijheid en waren „de straffen geringer. Te Katwijk was in iedere deur een kijkglas, „zoo dat nergens een jongen kon meenen ongezien te zijn. Behalve dan des nachts."

Breedvoerig vertelt de schrijver, eenige pagina's verder, (blz. 157) over de straffen, die hij te Rolduc moest ondergaan. Toch behoudt hij aan Rolduc zeer veel schone herinneringen. Merkwaardig schijnt me toe, in dit hoofdstuk, Van Deyssel's opinie omtrent de vorming ener levensbeschouwing: „Men moet zeer voorzichtig zijn met de vorming zijner levensbeschouwing naar die van dezen of genen schrijver. Men moet zijne levensbeschou„wing zich laten vormen door de vereeniging van wat onze eigen „philosophische geesteswerkingen ons hebben geleerd met het„geen de practijk van het leven ons heeft geleerd. Zoowel Mon„taigne als Saint-Simon b.v. zagen het leven van bitterheid uit. „Verreweg de meeste schrijvers staan, hetzij bitter, hetzij zuur, „hetzij woedend, tegenover het leven. De aard van het schrij„versschap in het algemeen sluit dit zelfs eenigszins in. Mon„taigne en Saint-Simon dus, geven naar-geestige beschouwingen „over en voorstellingen van de wereld. De werken van geschied„schrijvers en letterkundigen zijn, op de mededeelingen van fei„ten na, afbeeldingen niet van de wereld, maar van den geest „dezer schrijvers. Zóó wás het niét; maar zóo zag Montaigne, of „Saint-Simon, en z. v. het."

Het beginsel van opvoedings-stelsel, dat Van Deyssel hier aanwijst, lijkt me wel wat zeer zonderling en onaannemelik! — Tot slot van dit hoofdstuk, Van D.'s typéring van zichzelf en zijn Rolducse kornuiten: „Men was ook niet veel anders dan een

„troep aan tafel zittende, godsdienstige, lezen kunnende en latijn leerende veulens en hitten."

Wie A. J.'s meesterlik-geschreven biografie zijns vaders kent, heeft daaruit ongetwijfeld met graagte 't onderhoudende hoofdstuk gelezen betreffende de „Vioolstruik". Welnu, ook in zijn „Gedenkschriften" wijdt Van Deyssel er een boeiend caput aan. Men zal zich herinneren, dat hij secretaris was van deze letterkundige kring. De gezellige en aanlokkelike eetkamer der Thijmen, die vervolgens tot in de kleinste details beschreven wordt, (reeds als „Beiaard"-artikel bij Thijms eeuwfeest in 1920) kunnen we — bij gebrek aan tijd — nu niet binnentreden en minutieus gaan bezichtigen. Ieder doe 't voor zich-zelf. 't Geheugen van de schrijver dwingt hier alle respect af: geen enkele biezonderheid, geen voorwerp, me dunkt, is vergeten, 't geheel wordt op phenomenale wijze gereconstrueerd.

't Is jammer, dat we in deze herinnering zo bitter weinig te horen krijgen over Van Deyssel's literaire arbeid. Of dit opzettelik of bescheidenheidshalve geschiedt, wij weten 't niet, maar betreuren 't alleen.

In 1884 was hij te Laroche, 't door hem zozeer geliefde Ardennen-oord. Ziet, hoe raak hij de bewoners van die streek, met slechts enkele krabbels, voor ons schetst: „De inboorlingen „dezer streek behooren in kleur en vormen bij de natuur hier, „bijna evenzeer als die visschen, die men zoo uitstekend dichtbij „ziet in het Artis-Aquarium te Amsterdam, die in huidpatroon „en kleur eender zijn als de rivier-bodem, zoodat, wanneer zij „zich in beweging zetten, het is alsof een stukje bodem zich „afzonderde en opwaarts drijven ging. Deze inboorlingen zijn „vruchten van vleesch en beenderen, alsof zij weeke deelen „aardbodem waren, die losgelaten hebben van de rotsen en nu „her en der bewegen."

Evenals voor Perk had ook voor Van Deyssel deze omgeving de grootste bekoring en getuigt hij: „Ik heb altijd de Belgische „Ardennen het mooiste der mij bekende berglanden gevonden." En zelfs de regenbuien waren daar „ideaal"! We horen 't zachte kabbelen der schone en poëtiese Ourthe, beurtelings zich verengend en verbredend en luider opruischend als zij Laroche besproeit. Grasbloemen langs haar oevers, en in 't voorjaar zich slingerend onder de sneeuwig-bloesemende vruchten! —

Weer echt Van Deysseliaans-origineel is de volgende aardige

opmerking betreffende het berglandschap: „Van de eerste jeugd „af aan heeft een gebergte en bergachtigheid ons belang en ver- „langen ingeboezemd omdat wij het niet aanvoelden en met de „beenen bestijgbaar bij ons, maar het alleen op de landschap- „platen onzer prentenboeken zagen. Voor den onbevangen jon- „gen is het gebergte veel pretiger om te zien dan de vlakke „landen, zoowel om het voorkomen in zijn geheel met die vele „verschillende vormen samen, als omdat je, bij het bewegen er „in, telkens en onophoudelijk andere afzonderlijke vormen ziet. „Als je door de Haarlammermeer loopt, zie je te 5 uur 51 het- „zelfde als te 5 u 50 en te 6 u. 50 zie je nog hetzelfde; terwijl je „in het gebergte van 5 u. 50 tot 6 u. 50 zoo al niet zestig maal „zestig, dat is zes-en-dertig honderd, dan toch zeker zestig ver- „schillende dingen hebt gezien."

Maar opgelet, Van Deyssel gaat weer philosophéren en dan wordt 't wel eens wat ingewikkeld en minder makkelik hem te volgen! Moge zijn opvatting (blz. 208) stellig haar realistiese zij- den hebben, mij lijkt ze plausibel, als ik denk aan de bekoorlike omgeving der milde natuur, waarin de schrijver zich bevindt, en die hem momenteel doet zwélgen in dit verkwikkende genot! Zegt hij ons niet: „Ik ben een meêsleepbare, van indrukken af- „hankelijk.... Ja, maar heb ik niet gehoord, dat het juist de „wijsheid is om „het geluk" te zoeken, en te vinden? Wat is ech- „ter een wijze? Een wijze is een schoolmeester. Ik ben een ver- „momde schoolmeester. Vandaar, dat ik zulk een hekel aan „schoolmeesters heb en altijd op ze smaal, — omdat ik het bèn, „namelijk, maar het niet wensch te zijn."

Vreemd, dat ik bij 'n uitlating als deze zo vaak aan 'n Mul- tatuliaans betoog moet denken.... Doch verder. Een onweer boven Laroche! Dat moet onbeschrijflik mooi zijn geweest! (blz. 209). En van de natuur komt hij op de kunstenaars, die hij 'n zeer nuttige wenk geeft. (blz. 211.)

De redeneering over enige „dingen", die niet zouden bestaan, (blz. 215) kan onmogelijk houdbaar zijn! Maar zijn denkbeelden over de menselike wil weer naar behoren recht te zetten, laat ik echter graag aan meer bevoegden over.

Gedurende zijn verblijf in de Ardennen was Van Deyssel veel samen met 'n zekere Overbeke, die hem tot vriend werd. Hoog wordt hij opgehemeld in dit boek (blz. 219). Ook zegt hij: „Zulk „een leven als ik daar (te Laroche) leidde, vind ik misschien

„het prettigste en beste aller levenssoorten. De soort menschen, ‚waartoe Overbeke, behoorde, vind ik de beste menschensoort." Ziehier verder 'n merkwaardige impressie van het hotelleven te Laroche: „Enfin, ik ben dan aangekleed en heb ont-„beten in die soort van heerlijke varkens-stal, die het Hôtel du „Nord is. Want het is een varkens-stal, mids men wèl bedenke, „dat ook de werkelijke varkens onze broeders en zusters zijn, „heerlijke familie-leden, levende hammen, waar, door den duin-„helm van hun huidhaar, de stevige molligheid schijnt van die „wolken van ochtendrood-kleurige kinderen, over wie tegelijk „als over ons de onmetelijke dageraad zich heeft opgesteld aan „den hemel. Dit is een stal vol wèlgestelde, aangekleede, mens-„achtige varkens...."

Aangenaam, deze kennismaking! — Zo straks vermeldde ik reeds wèlke menschensoort — men leze in 't boek omtrent 't genre-Overbeke — Van Deyssel 't meest behaagt; nu duide men 't mij niet euvel, dat ik zwicht voor de verleiding hier ook nog 't oordeel van de geniale schrijver over „de vrouw" aan toe te voegen!: „Vier menschensoorten lijken hoofdzakelijk bemin-„nenswaard: edellieden en patriciërs (onontaarde en onverbas-„terde); kunstenaars; vrouwen met een levendige conversatie, „en vrouwen met een fijn gevoelsleven. Voor, dus te recht ge-„heeten, beeld-schoone vrouwen bedank ik u wel zeer. Voor „éven, — zéér gaarne. Maar zij zijn als zons-opgangen. Zij zijn „als een zons-opgang over de vlakte. Heerlijk om zoo iets te „zien. Maar indien de zon maar steeds in het stadium van op-„gang bleef, — dan kreeg men allengs wat honger en wat dorst „en „haakte" eindelijk naar wat intérieur, wat home, en wat „gekeuvel.

„De vrouwen met een levendige conversatie en die met een „fijn gevoelsleven zijn schoone vrouwen. Anders konden zij niet „hebben wat alleen te recht een levendige conversatie en een „fijn gevoelsleven wordt genoemd. „Beeldschoone" vrouwen „daarentegen, zijn zelden, hetzij innerlijk, hetzij uiterlijk, ge-„animeerd. Zij hebben de rustigheid van godinnen, omgeven ge-„lijk door wierookwolken, door de tot ze uit gestaarde innige „waardeering der mannen."

Van 1887-1889 (sterfbed van Jos. Alb. Alberdingk Thijm) bewoonde Van Deyssel te Houffalize, in de Ardennen de Villa „des Chéras" en bracht er 'n zeer gelukkige levenstijd door. Aardig

vertelt hij ons van 't bezoek, dat zijn ouders hem daar brachten in Juli 1887: „Toen J. A. Alb. Thijm te Houffalize was aangeko-„men, behoorde tot het eerste wat hij dacht: „Wat kan ik hier „doen?" Na overweging en bezoek aan Houffalize en iets van „den omtrek, had hij besloten, — overeenkomstig zijn neigingen, „begrippen over kunst, en antecedenten — een historische no-„velle te maken, waarin de scènerie van Houffalize in verband „werd gebracht met iets uit de geschiedenis der Thijmen. Er „hadden immers daar in de streek altijd Thijmen gewoond, — „getuige nog hun afstammeling, de kantonrechter van thans — „en er was reden om aannemelijk te achten, dat ook een Thijm „van den Amsterdamschen tak in de zeventiende eeuw wel eens „hierheen zou zijn gekomen, zooals dat nu weder met een ne-„gentiende-eeuwsche Amsterdamsche het geval was." Veel wordt meegedeeld over Thijm, hoe actief hij was, altijd en overal schreef met de lenige veeren pen! En hoe vertrouwd de zijnen waren met dat bekende geluid als ze zwierde over 't papier! Ja, een sprékend portret heeft ons de zoon o.a. in dit hoofdstuk van de vader gefixeerd, hij, die terecht opmerkt: „Een goed portret maakt men, hetzij in verven, hetzij in woorden, indien men de gelaatsvormen en -bewegingen zóó aangeeft, dat iemands speciaal, persoonlijk karakter, er uit blijkt." Voorwaar, dit zijn gulden woorden!

Een interessant hoofdstuk is het elfde: „Londen" (1894). Boeiende herinneringen werden hier neergeschreven, maar mij treft vooreerst de unieke schets van onze grote kunstenaar: Jan Toorop, in wiens gezelschap hij de reis naar Londen ondernam: „Toorop is een der meest glansende en bekorende kun-„stenaarsnaturen, die ik in 't leven heb gevonden. Zelden of „nooit zag ik iemand, die zoo permanent gedrenkt is door poëzie „en bijna poëzie áfgeeft, iemand, van wien het steeds verwon-„derde als hij iets van het gewone leven uit zei. Toorop te hoo-„ren voorstellen een omnibus te beklimmen of een biefstuk te „nemen, klonk mij altijd vreemd, onwezenlijk en alsof een groote „god even een klein-duimpje was geworden." Maar lees dóór, ik bid 't u, want 't is zo móói dit rake portret — ziels- en lichaamsconterfeitsel! — van „de donkerste Nederlander, donkerder mis-„schien dan eenig Europeaan"....

Londen maakte 'n machtige indruk op Van Deyssel! — Ook de Londense omnibus wordt hier niet vergeten, nog minder de koet-

sier en de „heerlike" — gelijk hij ze noemt — Londense politieagenten. Hij slijt daar 'n zeer genoegelijke tijd; des daags bezichtigt hij musea en bezoekt zijn kennissen. 's Avonds gaat hij uit, naar schouwburg en balletten. Hij geeft ons breedvoerig zijn opinie over de dans (blz. 251, 252).

Belangrijk is wat hij zegt omtrent de vruchten van het reizen (blz. 262, onderaan). Treffend zijn de volgende regelen, die me sterk herinneren aan dat tere fragment van Jos. Al. Thijm „de Organist van den Dom": „Een ander mooi moment dat ik mij „herinner, was de bijwoning, in een klein kerkje vlak bij de „Westminster Abbey, van de eenzame oefening van een orga-„nist op zijn orgel. De kerk was leeg. Ook wist hij niet, dat Toor-„op en ik er waren, die ons zeer stil bewogen. Het was schemer-„donker. Aan de gekleurde ruiten was vooral dof rood licht. „Verlicht door de kaarsen bij het muziek-boek, zat daar de „organist, en speelde zoo dat het buitengewoon ontroerend was".... (blz. 265)

Van Deyssel bewondert de goede smaak der Engelsen (blz. 266) en zijn achting voor hun vorst heeft 'n hoge graad bereikt. Zij uit zich hier schier in 'n lofrede op de koning! Ook de „rechten" van de vrouw passeeren tans de revue, en haar emancipatie (272, 273): „Indien nu vrouwen aan mannen-vergaderingen zullen deel-„nemen, zullen, naar wij hopen, de tandenstokers verborgen blij-„ven en in de gemoedelijkheid zal de huiskamer-gemoedelijk-„heid de overhand krijgen bóven de sociëteitsgemoedelijkheid."

Tot slot 'n diepere beschouwing naar aanleiding van „Kerk" en „Paleis" (blz. 274) Alleen zouden we hier, evenals elders, het vage woord: „de Idee" liever willen missen.

„O, Londen, u wil ik terugzien," zo roept Van Deyssel uit. Ook mint hij de witte Londense misten: „Uw witte misten doen „door overeenkomst van voorkomen denken aan samengedoken „onherkenbare duivenscharen, in welke straks beweging zal „komen en die opfladderen zullen en ontblooten het levende „groene grasveld als groeyend smaragd en klap-wiekend zich „klemmen hoog aan de licht-grauwe rotsvormen van de gebou-„wen, die staan zoo als hemelhooge kustrotsen staan aan het „groen van de zee."

Het laatste Hoofdstuk (XII) is gewijd aan „Ary Prins 1890—1900" en Willem Witsen 1883—1923." 't Getuigt van Van Deyssels grote en oprechte bewondering voor deze twee zeer supe-

rieure en begaafde mensen. Ieder citaat schaadt hier, daar 't uit z'n eenheidsverband wordt gerukt. Bij lezing ervan geniete men dat prachtige en diepe proza van onze gróótste prozaïst!

Dit alles was slechts een greep uit Van Deyssels omvangrijk werk. Hoeveel schoons ligt er nog in verborgen! Mocht ik slechts 'n weinig de belangstelling ervoor hebben opgewekt!

Toch, bij al 't genot, dat de „Gedenkschriften", mij hebben gebracht, werd ik soms zo diep teleurgesteld! En ziehier dan ook het antwoord op de vraag, aanvankelijk gesteld: of 't nu mogelik is geworden dieper te schouwen in deze geniale mens, in dit veelbewogen gemoed? Helaas, het mocht niet zijn! Van Deyssels innerlik blijft zich schuil houden onder de weergaloze virtuositeit van zijn woord, de brillante vorm, de boeiende uiterlike observaties! Dit werd ons een leegte, een pijnlik gemis!

Reikhalzend, verlangend blijven wij uitzien naar een kostbaarder gave van deze zéér gefortuneerde-naar-de-geest, het allerhóógste: goud van 't zuiverste gehalte, Schoonheid, gepuurd uit de innigste roerselen en ontroeringen dezer ontvankelike ziel....

LIDWINA DIEPENBROCK.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Ballings S. J. (M.) Roeping. (252) *f* 2.—. De R.K. Boek-Centrale, Amsterdam.

Is er wel iets dat meer zorg en voorzichtigheid vereischt dan het vaststellen der roeping? En hoe velen denken daar niet ernstig over na? Laten zich leiden door omstandigheid of traditie, zonder te vragen: ben ik daar het meest geschikt voor? Kan ik op die manier van mijn leven voor anderen en voor mij zelf het beste maken?

Het is goed dat een man van ervaring als Ballings den jongeren wil opvoeden in de kunst om hun roeping te bepalen; hun den weg wil wijzen naar de plaats, waar zij krachtens talent en genade moeten staan. Wij bevelen hartelijk dit degelijke, en toch ook zoo onderhoudende boek, de studenten der hoogere klassen aan, opdat zij leeren veilig de keuze te doen, die beslissend is voor hun leven en waarschijnlijk voor hun eeuwigheid.

Sac. Rom.

Bierbaum (Dr. Max) Paus Pius XI. Het Leven en de Tijd van Pius XI. Nederl. bewerking door P. Patricius van Steenbergen, O. M. C. (239). geb. *f* 2.75. N.V. Lecturis, Eindhoven.

Een welkom boek, dat de katholieken nader in kennis brengt met den persoon van den H. Vader, maar ook met het werk, dat hij reeds verrichtte en blijft voortgaan te doen in de verwarde tijdsomstandigheden. Dat is al veel, maar er is nog meer te vinden in dit boek. De schrijver grijpt terug in de geschiedenis en verhaalt uit de laatste levensdagen van Benedictus XV, brengt ons naar diens graf en geeft een wijdloopig verslag der pauskeuze. Ook verder, waar hij het leven van Pius XI verhaalt, weet hij historische bijzonderheden in te vlechten, die niet zoo algemeen bekend zijn. Een goede illustratie verhoogt nog de waarde van deze levensschets. Dr. S.

Boas (J. H.) Israels Uur. (192) *f* 3.25. J. J. Romen, Roermond.
In de bekende Ster-editie zijn al een zestal buitengewoon belangrijke boeken verschenen en de ondernemende uitgever gaat met goed geluk en wijs beraad voort op den ingeslagen weg.

Boas is een zoon van het Joodsche ras en werd jaren al geleden katholiek wat, zooals hij onlangs nog schreef, meenen wij, hij altijd heeft beschouwd als zijn grootste geluk.

Wat hij heeft gevonden zou hij zoo gaarne zijn rasgenooten gunnen en in dit boek laat hij zijn stem klinken voor hunne bekeering: „Katholieken, die Christus prediken voor de Joden; Katholieken, die lang, veelvuldig en devoot bidden voor de bekeering der Joden, verrichten een schoone en grootsche taak tot Gods hooger glorie. Zij reiken den Joden datgene toe, wat de meesten hunner niet willen aannemen, ofschoon het hun toebehoort."

En op het eind herhaalt hij nog eens onomwonden: „ik wensch slechts propaganda te maken. Voor Israels bekeering moet worden *gewerkt.*"

Dan wijst hij op den toestand der Joden. De tirannie van den Talmud is gebroken en de jood is vrijer geworden; duizenden hunner zijn volslagen ongeloovigen, vrijdenkers. En de invloed van een protestantsch-nationaal milieu maakt hen bovendien anti-katholiek. Over de heerschappij van Israël doet hij een boekje open dat menig lezer zal verrassen. Hoe zij de pers in handen hebben, de vrijmetselarij en het onderwijs hun werktuigen zijn, zien wij hier bewezen door nuchtere cijfers en koude feiten. Maar dat alles neemt niet weg dat er kans is op toenadering. De Orde van Sion, gesticht door Ratisbonne; het Aartsbroederschap van Gebed voor Israël's bekeering; de „Catholic Guild" zijn werkzaam in die richting. En als een bemoediging voor hen, die door gebed of werk zich willen wijden aan deze missie, laat de schrijver een reeks illustre bekeerlingen volgen met bizonderheden uit hun leven.

De heer Boas zegt in een slotwoord dat zijn boek zoo onvolledig is als het maar zijn kan: „de meesten van de hoofdstukken en paragrafen behandelen onderwerpen, welke elk op zich zel-

ven een dik boek zouden kunnen vullen." 't Is waar. Maar die zoogenaamde onvolledigheid is juist een groote verdienste; meer ware allicht te veel. Een dik boek over deze kwestie had zoo goed als zeker maar weinig lezers gevonden. A. G.

Brom (Gerard) Katholiek (187) *f* 3.25. J. J. Romen, Roermond.

Het deel der jongste generatie, dat vooral door gevoel en verbeelding zich wil laten leiden, en eenige ouderen die met leede oogen het hoogleeraarschap van Brom aanschouwden, hebben hem uitgemaakt voor te cerebraal, volkomen ontoegankelijk voor kunst en dergelijke dingen meer. Gerard Brom zal zijn fouten wel hebben, maar, zijn verdiensten zijn zóó groot, dat die toch wel het eerst in het oog moeten vallen van een die niet vastbesloten heeft ze over het hoofd te zien. En juist zijn intellectualisme is een weldaad in dezen tijd, dat de logica zoo vaak en zoo angstig in het gedrang wordt gedrukt. Waar hij gevolgen ziet, speurt hij naar oorzaken; en als hij die heeft gevonden, zoekt hij naar middelen ter genezing. Hij ziet scherp, en hij schrijft scherp. Luister maar eens hoe hij de symptomen aanwijst der algemeene scheuring: „Wat de apostel een ziekelijk genot in polemiek en debat noemde, daar is onze prikkelbare tijdgenoot, *die uitsluitend met tegenspreken nog zijn meerderheid denkt te tonen*, overmatig van verzadigd." — „Sinds het vertrouwen tussen de personen verloren ging, is meteen de samenhang tussen de dingen verdwenen." — „Een gelovig geleerde of een begrijpelijk kunstenaar lijken haast nieuwe wonderen."

Voor die verscheurde menschheid weet hij de „Unio inn Unico", den „Christus' vrede in Christus rijk"; en hij acht de tijdgenooten, door een wilde wanorde bij zooveel geesten gewaarschuwd, voor de centrale eenheidsgedachte bizonder vatbaar.

Op onderhoudende wijze leidt hij de belangstellenden rond door het grootsche vredespaleis, de Kerk van Christus. En niet alleen de Amsterdamsche vrijmetselaars, de discipelen der Openbare Haagsche Volksuniversiteit, en de leden der Middaghoogte, voor wie dit geschrevene ten deele een gesproken woord is geweest, maar ook de kinderen des huizes hebben veel te leeren van dezen „intellectualist", wiens geest verscherpt schijnt door zijn apostolisch verlangen om allen te brengen tot Christus.

A. Gielen.

Duynstee, O. E. S. A. (Pr. Fr. Domin.) Maarten Luther en zijn Orde. Bijdrage tot de Geschiedenis der Reformatie naar oudere en nieuwere Bronnen en Handschriften bewerkt. IIde Band. Futura, Leiden.

Wij hebben indertijd het eerste deel van dit boek besproken en gewaardeerd, en wij verheugen ons om dit vervolg. De schrijver begint met de verwarring te beschrijven door Luther in de Augustijner-orde en daar buiten gesticht, maar kan daarna overgaan tot de blijder taak van het verhaal der nieuwe geboorte on-

der den generaal Seripandus, die als een machtig tegenreformator optrad, óók op het Concilie van Trente. Wij hebben aldus in dit boek een levensschets van den beroemden generaal en de behandeling van het Concilie biedt den schrijver van zelf de gelegenheid de leer van Luther te toetsen aan die der Katholieke Kerk. Voor katholieken en alle anderen, die zoeken naar waarheid, is dit een mooi en leerzaam boek. Dr. S.

Kronenburg C.ss.R. (J. A .F.) De eerbiedwaardige Dienaar Gods Petrus Donders C.ss.R. Nieuwe Levensbeschrijving (358) *f* 2.50 geb. *f* 3.50, W. Bergmans, Tilburg.

In een der zalen van het groot seminarie te Haaren hangt een schilderijtje van een armelijk huisje met hoog rieten dak, lage muren en sobere venstertjes. Dat is het geboortehuis van een eenvoudigen weversjongen, die eens als huisknecht in het seminarium zijn intree deed in de hoop gelegenheid tot studie te vinden en zijn hartewensch vervuld te zien: priester worden.

En nu is dat schilderijtje een kostbaar aandenken, want de voormalige huisknecht was de thans eerbiedwaardige pater Petrus Donders, wiens eenvoudig, heilig en heldhaftig leven door allen wordt bewonderd.

Pater Kronenburg heeft zijn leven geschreven, en alleen het feit dat hij het deed, zegt reeds dat het goed is gedaan. Als een historicus, die niets dan de waarheid wil, laat hij getuigen na getuigen optreden, onderzoekt de documenten, vergelijkt brieven en aanteekeningen. Het is een prachtig leven in al zijn eenvoud en uitwendige gewoonheid; een leven van arbeid en versterving, van nederige naastenliefde en hooge liefde Gods.

Wij praten tegenwoordig zoo druk over schoonheid en kunst, over politiek en volksopvoeding.... en wij doen dat allemaal ter eere Gods. Dat zal ook wel zoo zijn, maar men weet het nooit zeker. Maar als men staat voor een leven als dat van pater Donders, dertig jaren onder de melaatschen, vervullend in volmaaktheid het eerste gebod, en het tweede, daaraan gelijk.... dan twijfelt men niet; dan weet men dat geen milligram van een onzuiver element in zijn motieven verscholen was: 't was ál om de eer en glorie van God. Sac. Rom.

Nieuwe Romans en Verhalen.

Berend (Alice) De Geluksvogel. Naar het Duitsch door Christine Oudemans, (210) *f* 1.50. geb. *f* 2.50. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Eerst dit twijfelachtig stukje philosophie: „het leven is een groot vraagteeken. Het kan slechts blind bemind worden. Niemand zal eigenlijk kunnen zeggen wat geluk is. Niemand in staat zijn te beschrijven, wat er noodig is om een geluksvogel te zijn. Gezegend echter degeen, die zich zelf als zoodanig beschouwt."

Het lijkt tamelijk ingewikkeld, en na het verhaal te hebben

gelezen, zouden wij zeggen, dat die woorden vervangen konden worden door dit eenvoudig spreekwoord, „wat niet weet, dat niet deert". Maar men moet toch een kolossale naieveling zijn als Dr. Boekelmann, de geleerde professor, om niet te zien wat zich onder zijn oogen afspeelt.

Wat was de man gelukkig dat de mooie Marianne zijn vrouwtje wilde worden. Hij wist niet, en als het in de krant had gestaan zou hij het ook niet hebben geweten, dat zij het alleen deed om een neef, waarop ze verliefd was en die naar Indië trok, te ergeren.

En de goede man was nog gelukkiger dat Marianne iederen morgen steeds langer uit ging met den jongen baron, want hij begreep dat zij het alleen deed om hem alleen te laten bij zijn studie.

Zoo ging het maar voort. Hij zag niets en in zijn blindheid voelde hij zich den gelukkigsten mensch ter wereld.

Zelfs de dood was hem welgezind. Want toen zijn vrouw plannen maakte voor een scheiding om den Indischen neef te huwen, kwam de professor in een sneeuwbui om het leven. Hij bleef een kind tot aan zijn dood; omdat hij zijn ongeluk niet zag was hij gelukkig.

Er zit wat cynisme in deze geschiedenis, maar de humor waarmede zij wordt verteld doet dat overgaan in zachte ironie en een tikje weemoed. Het is natuurlijk geen boek voor allen, maar de manier waarop het geval wordt behandeld, maakt het minder gewaagd dan het oppervlakkig lijkt. Lode.

Bowen (Marjorie) Mensch en Macht. Een Geschiedenis in drie Boeken. Naar het Engelsch door Clara Bienfait, (288) *f* 3.25. Geb. *f* 4.25. Leopold, Den Haag.

't Is een taai boek, eene familiegeschiedenis. Lambert Dyprre huwt uit teleurstelling eene vrouw, die hij niet liefheeft. Hij zelf was een zonderling, die de eenzaamheid zocht — en de zoon uit zijn huwelijk is ook een zonderling maar in een andere richting.

Deze, Raulyn Dyppre, trekt naar Rome en huwt daar met eene prinses Lambrischini, wier moeder misdadige neigingen had vertoond. Een dokter waarschuwt hem, dat hij haar niet moet huwen, maar het gebeurt toch. In een vlaag van waanzin tracht zij hem te dooden na het huwelijk. Een zoon wordt geboren en zij sterft.

Deze zoon is een normaal kind. Onder een aangenomen naam reist hij naar Engeland enz. enz. Er gebeurt verder eigenlijk niets.

Dr. Michellozzi noemde Raulyn een grillig, zwak, verblind man, zoon uit een ongelukkig huwelijk, de laatste van een al te verfijnd geslacht.

De dokter vindt Sint Benedictus een dweeper. Doodzonde en

deugd noemt hij oude „dogma's". En God? Wel „het leven is de eenige God, het volmaakte leven. Weten wij dat niet allen? Als wij roepen O, God, in vreugde of smart, bedoelen wij dan niet O leven! Als we bidden, bidden we dan niet tot het leven?"

Neen, dank U, wij niet. We begrijpen eigenlijk niet eens wat het beteekent. Mr. Sn.

Callant (J. van) De Onthulling van een Handleeskundige (137) *f* 1.10.

—— (J. van) De Legende van het Hunengraf (141). *f* 1.10. H. ten Brink, Arnhem.

Deze twee boeken over misdaad en liefde, geheim en ontdekking, vergif en andere doodelijke dingen, maken natuurlijk geen aanspraak op letterkundige waarde, maar zij zijn onschuldig en als ontspanningslectuur op een lange reis of een vervelenden avond, dat onze geest niet staat naar ernstig werk, komen zij gewis in aanmerking. Willy Fr.

Courths-Mahler (Hedwig) O, Gij Koningsdochter. (270) *f* 1.50. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Een echte Courths-Mahler. Een verdrukte hulp-in-de-huishouding en een wreede meesteres, die misbruik maakt van haar wetenschap dat de vader van het meisje in het tuchthuis (onschuldig, natuurlijk) gestorven is. En deze vernederde rijst straks omhoog in het licht van eer en geluk en wordt, gelijk al de heldinnen van C.-M., de schoone en op de handen gedragen echtgenoote van een nobelen baron.

Dat is nu alles heel mooi en wel, maar ik vind het jammer dat de schrijfster het verhaal wat pikanter heeft willen maken door het arme meisje te laten belagen door den losbolligen zoon des huizes, die het zelfs waagt 's avonds in haar kamer te dringen. Dat maakt nu dat men zich weer eens bedenken moet, wie men het boek in handen kan geven. R. v. d. M.

Courths-Mahler (Hedwig). U behoort mijn Hart. (270) *f*1.50. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Zij is de dochter van een armen kolonel en trouwt om het lieve gelletje een oud en leelijk velletje. Den man, dien zij eigenlijk lief heeft, laat zij schieten, want hij is te arm. Dat meent zij, maar als zij hoort dat deze afgewezen minnaar van zijn oom het Majoraat Valberg heeft gekregen, ziet zij, de gehuwde vrouw, er geen bezwaar in alle kunsten aan te wenden om den jongen man in het net te krijgen. Maar hij is te verstandig om zich te laten vangen en trouwt een heel eenvoudig meisje. Vlekkeloos onschuldig is het verhaal niet. R. v. d. M.

Courths-Mahler (Hedwig). Een beminde Vrouw. (270) *f* 1.50. J. F. Swartsenburg, Zeist.

De snoodaard steelt een uitvinding van zijn vriend en wordt schatrijk. Maar als die vriend in kommervolle omstandigheden

is gestorven, tracht hij aan diens vrouw en dochtertje goed te maken wat hij heeft misdaan. Dat wekt de jalousie zijner eigen vrouw, die niets van het vroeger gebeurde weet. Zij denkt nu aan een ongeoorloofde verhouding van haar man. En als het alleen overgebleven dochtertje door hem in huis wordt genomen, gedraagt de achterdochtige echtgenoote zich zeer onbeminnelijk en stug tegenover het arme kind. Maar alles wordt opgehelderd en wie Courths-Mahler kennen, weten nu wel dat de zoon van het echtpaar trouwt met Ria, de dochter van den bestolen vriend. R. v. d. M.

Diers (Marie). Elsbeth. Naar het Duitsch door dr. Herderschee. (192) *f* 2.50. geb. *f* 3.50. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Marie Diers heeft veel mooiere boeken geschreven, en eerlijk gezegd begrijp ik niet welke gevoelens of gedachten zij met „Lisbeth" bij de lezers wil opwekken

Dat een huwelijk op sterkere gronden moet steunen dan die van schoonheid en liefde? Het is mogelijk, maar het is niet overtuigend.

Een dokter van dertig jaar trouwt een mooi en aardig meisje van zeventien. Huishoudelijkheid verlangt hij niet van haar, maar levenslust, blijheid en liefde. Kinderen werden geboren en Elsbeth ging op in haar kinderen. Dan kwam zij tot de bittere ervaring dat haar man niet trouw was. Had zij hem niet genoeg gezelschap gehouden, hem te veel alleen laten gaan naar feesten en partijtjes?

Men raadde haar te scheiden, maar zij weigerde om wille der kinderen. De geboorte van het vijfde kind bracht eenige toenadering en kort daarna stierf haar man als slachtoffer eener typhusepidemie.

Zij wijdt zich aan de opvoeding van haar kinderen en begint novellen te schrijven om ruimer middelen van bestaan te vinden.

Frits Landsberg, redacteur van een tijdschrift, staat haar bij met raad en daad. Ja, als zijn ziekelijke verloofde is gestorven, vraagt hij haar ten huwelijk. Zij wil niet om haar kinderen. Maar de liefde is ten slotte te sterk en langer weerstand bieden wordt onmogelijk.

Zou het de schrijfster te doen zijn geweest om deze twee huwelijken tegenover elkaar te stellen, het luchtige en het ernstige? Want bij Marie Diers mag men toch wel vragen naar bedoelingen? M. v. W.

Duykers (Louisa) Haar Man. (422) *f* 1.50. Leeslust, Antwerpen.

Herman de Graaf had zijn leven aan de wetenschap gewijd en hoopte het middel ter bestrijding van kanker te ontdekken.

Maar de man, die nooit iets had gegeven om het schoone geslacht, wordt in een onbewaakt oogenblik verliefd op Gina Cornet en trouwt haar. Een wuft en leeghoofdig vrouwtje, dat niets voelde voor zijn onderzoekingen, alleen maar pleziertjes zocht

en zich aan de degelijkheid van Herman's ouders en zusters ergerde.

De goede man, tot over de ooren verliefd, gaf maar toe aan haar wenschen, haar traantjes en grilletjes. En het loopt dan ook mis. Haar heele leven bestaat in uitgaan en pretmaken. Moeder wil ze niet zijn. En Herman, een goed Christen wordt boos. Dan gaat de gekrenkte Gina van hem heen, studeert tooneel, treedt op te Monte Carlo en leeft in vrije liefde met een graaf Manfredo. Maar deze verlaat haar en in wanhoop schrijft het lichtzinnige vrouwtje naar Hermans moeder. En Herman gaat haar dadelijk halen, neemt het kind van haar en Manfredo liefdevol in zijn huis. Nu begrijpt zij eerst zijn eerlijke, eenvoudige liefde, die zij zoo had miskend. Beschroomd en dankbaar kust zij hem de hand. Maar de liefde van Herman was reeds lang gestorven. Nu, dat mag dan ook wel. Onder het lezen waren wij al bevreesd dat Louisa Duykers als goede christinne zich verplicht zou hebben geacht de lei der zondares heel schoon te vegen en haar terugvoeren in de armen van een man, wiens liefde onverflauwd was gebleven. Dat zou een karikatuur zijn en wij zijn er gelukkig van gespaard. M. v. W.

Federer (H.) Juffrouw Theresia. Uit het Duitsch door Maurits van Hoeck. (400) 12 frs. N.V. Leeslust, Antwerpen.

Wie kent den katholieken pfarrer Heinrich Federer niet? En welke leeslustige heeft niet genoten van zijn *Jungfer Therese* van zijn bekroonde *Lachweiler Geschichte* en zijn grooten roman *Bergen und Menschen?*

En als wij nu na vijftien jaren ongeveer zijn „Juffrouw Therese" weer eens opnieuw lezen, en genieten den fijnen geest van dit oolijke boek, dan verwonderen wij ons dat er bij het eerste verschijnen strenge heeren opstonden, die plechtig verklaarden het humorvolle verhaal niet geheel in den haak te vinden.

Och ja, Federer is wat overmoedig, wat dartel soms in zijn toch goedigen spot; maar hij is zoo natuurlijk als een kind, „enfant terrible" soms. Hij doet ons onweerstaanbaar denken aan „Mijn nieuwe Kapelaan" van Sheehan, die ook zoo kostelijk heeft geschreven over jong idealisme en het gezond verstand na bezonken ervaring. Het is en het blijft een boek om er van te houden. Lode.

Ferber, (Edna) Moeder's Jongen (So Big) Uit het Engelsch door G. Werumeus Bunink-Ensink. (288), Em. Querido, Amsterdam.

Een eigenaardig boek, dat een prettige afwisseling biedt met de gewone romantische verhalen. Het gaat over een jonge vrouw, die arm en verweduwd achterblijft, maar krachtig aanpakt om de groentenkweekerij tot bloei te brengen ter wille van haar zoon, voor wien zij een leven wil openen vol schoonheid. Ze laat de menschen praten, overwint moeilijkheden en teleurstellingen en weet inderdaad haar zoon een goede opvoeding te geven. Hij

wordt architect, maar daar is niet veel geld mee te verdienen, en dan komt hij op een bank en wordt spoedig een rijk man. Vrouwen zien hem voor zich te winnen, maar hij gaat er niet op in. Het leven van gemak en genoegen, de rijkdommen en het welslagen voldoen hem niet. Hij blijft onvoldaan. En als hij bij zijn goede moeder, die in allen eenvoud is blijven leven op haar boerderij, met zijn verhalen komt over gewoonten en gebruiken uit de groote wereld, dan is haar ongeveinsde verbazing zoo koddig, haar afkeuring van die dwaasheden zoo raak, dat men telkens zich verheugt over zoo'n gezonden kijk op het leven.

Er komen een paar regels in voor over een naaktmodel op de schildersacademie, maar iets onbehoorlijks wordt er niet gezegd.

M. v. W.

Forbes (Rosita) Verblinding (411) *f* 2.75, geb. *f* 3.50. Leopold, Den Haag.

Leila heeft alle eigenschappen om telkens tegen de lamp te loopen, in figuurlijken zin wel te verstaan. Vóór haar huwelijk met den goeden Mike Treherne had zij hare zuster verloren op reis met haar vader, een natuurvorscher. Dat had haar erg geschokt en in geestelijke overspanning doet zij een paar domme dingen, zoodat er groote „Klatsch" over haar gaat. Mike gelooft in zijn vrouwtje, en terecht, ondanks de bezorgdheid zijner vrienden. Dan komt een vijand van den man, een dubbelzinnige Egyptenaar, uit wraak den vrede en het geluk verstoren. Deze schurk vertelt Leila dat hare zuster nog leeft en in een harem, ver in de woestijn, zit opgesloten. Hij zal haar daarheen brengen, als zij niets van het plan aan haar man verraadt, en hem, den boozen verleider, eenige militaire stukken toevertrouwt, die Treherne als ordonnans-officier in bezit heeft. Dit wekt zelfs de argwaan van de argelooze Leila; maar zij wil haar zuster weerzien! De militaire stukken neemt zij uit de portefeuille van haar man, stopt er oude rekeningen voor in de plaats en verbergt de waardevolle papieren achter boeken in de bibliotheek. Dan laat zij een brief achter voor haar man met de mededeeling waar de stukken zich bevinden; en een aan een vriend, goed bekend met Arabiersche zeden, om hem te vragen: Mike alles te vertellen als zij binnen acht dagen niet is weergekeerd. Deze brieven geeft zij aan een inlandsch bediende, die niet kan lezen, en de epistels verwisselt. En dan is de intrige gereed; „dat ziet men van hier," zou een Vlaming zeggen. Mike Theherne wordt in arrest gesteld; maar hij blijft gelooven in zijn vrouw. De Egyptenaar en Leila komen tot een uiteenzetting: hij erkent zijn schurkenstreek, zij vertelt dat ze hem heeft doorzien en slechts waardelooze papieren heeft meegebracht. Dan lost hij op haar een schot (zonder te treffen), vlucht en pleegt zelfmoord. Intusschen wordt alles opgehelderd en Leila keert terug als een gelouterde vrouw, die begrijpt dat ze geen geheimen voor haar

man moet hebben. Er is, rekening houdend met de harem-wereld onder de Mohammedanen en de insinueerende praatjes over de onschuldige vrouw, niets op het boek te zeggen. Maar het is voor groote menschen. Lode.

Gogh-Kaulbach (Anna von) Op den Rand. (222) *f* 2.60, geb. *f* 3.15. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Het boek is vlot geschreven; er komen niet van die vreemde occultistische dingen in als waarop schrijfster ons in den laatsten tijd vergastte; maar toch, het bevredigt niet. Het is zoo ontzettend leeg dat men er bedroefd van wordt.

't Verhaal van een jong meisje dat ten doode is opgeschreven; de angst der moeder; de twijfel van den man, die gehoopt had haar eens als een bruid zijn huis te mogen binnenvoeren. Zij staan eigenlijk alle drie als hopeloozen tegenover het smartelijk probleem van den dood. Die heeft voor deze menschen geen dieperen zin, geen enkele beteekenis; 't is een baldadig vernietigen en meer niet.

Tegen alle verwachting geneest het meisje. Dat slot moest de schrijfster wel kiezen, want anders was haar boek een monument geworden van grauwe, akelige wanhopigheid. Lode.

Glyn (Elinor) Halcyone. (304)*f* 1.25. A. W. Bruna, Utrecht.

Halcyone de la Sarthe, nakomelinge van een oud geslacht, ontmoeten wij voor 't eerst als een kind van twaalf. Wijs boven haar jaren, dweepend met Grieksche goden en legenden meer dan met haar poppen. Zij wordt opgevoed door twee oude tantes op een eenzame villa, die deftig doen en vast zitten aan oude tradities als een slak aan haar huis. Een oude Oxfordsche professor nestelt zich in de verlaten rentmeesterswoning en sluit vriendschap met het vreemde kind, en geeft haar les in het Grieksch. Hij vermoedt in haar „eene vrouw met een ziel", hetgeen voor hem tot de grootste zeldzaamheden behoort. Op een goeden dag komt een jong, veelbelovend politicus zijn vriend den professor bezoeken, hetgeen het begin vormt der liefde, die over eenige jaren, als Halcyone tot een wonderschoone jonkvrouw is opgegroeid, beider boesems zal doen blaken. Zij besluiten in het geheim te huwen, maar een ongeluk komt tusschen beiden. De jongeman, John Derringham, doet een val en verwondt zich ernstig; van dit uitstel des huwelijks maakt een schoone avonturierster gebruik om Derringham in haar macht te krijgen, zoodat hij Halcyone vergeet en verloofd raakt met de schoone, maar vulgaire Amerikaansche. Deze is echter „eene vrouw zonder ziel" en als zij een ander ontmoet, die meer kans heeft het ver te brengen omdat hij de massa voor zijn wagen spant, verbreekt zij, tot onuitsprekelijke verlichting van Derringham de verloving. En dan worden de polyticus en de vrouw „met een ziel" natuurlijk een gelukkig paar. Voor volwassen lezers. Lode.

Hudson (W H.,) De Geheimzinnige Vrouw in het Woud, door W. T. van de Recmur (311) *f* 1.95. Uit het Engelsch. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Uit de Meulenhof-serie: „Boeken van Avontuur", die de uitgever omschrijft als „romans met spannenden, boeienden inhoud van schrijvers, welke door hunne fantasie voor een wijle de werkelijkheid dezer tijden doen vergeten."

Dat klopt. Deze William Hudson, een knap ornitholoog, niet te verwarren met zijn naamgenoot, den literatuur-professor, is een onderhoudend en boeiend verteller.

Hij brengt ons hier in kennis met een gegoeden jongeman, die verwikkeld wordt in een der dagelijksche revoluties te Venezuela. Hij vlucht naar een Indianenstam, waar hij liefdevol wordt opgenomen. Hij hoort daar van eene legende: er zou in het woud eene jonge vrouw heerschen over dieren en planten; zij doodt iedereen die in de nabijheid komt.

De jongeman gaat op onderzoek en vindt een meisje van stralende schoonheid, dat ook voor liefde niet ongevoelig is.

Het slot is heel tragisch; de geschiedenis vrij onwaarschijnlijk. Als een sprookje dat de schrijver gelegenheid geeft zijn kennis en bewondering van de natuur, van bloemen en vogels eens naar hartelust te luchten. Niet voor de jeugd.

Hull (E. M. De Schaduw van het Oosten. Uit het Engelsch door H. Wuynters. (259) *f* 1.90. geb. *f* 2.40. Em. Querido, Amsterdam.

Het onderwerp is stuitend. Een jongeman leeft met een Japansch meisje. Hij ontdekt dat zij de dochter van zijn vader is. Als een andere Jokaste doodt zich de vrouw als zij weet van dit verschrikkelijk geheim. De overblijvende maakt een wanhopigen tijd door en ziet voortdurend in zijn droomen het bleeke gelaat en de smartelijke oogen der doode. Ten slotte hervindt hij zijn geluk. Afgekeurd.

Hurst (Fannie) De Sloof. (Lummox). Naar het Engelsch door Jeanne van Schaick-Willing. (314) *f* 3.25. geb. *f* 4.25.

In een afschuwelijk zeemanslogement werd zij geboren. Vader onbekend en moeder dood. De waardin hield haar twaalf jaren bij zich en wist partij te trekken van haar werkkracht. Toen ging zij uit als dagwerkster, tot dat zij als dienstbode in eene familie kwam. Zij was leelijk en bonkig, maar de zoon des huizes voelde een oogenblik hartstocht en de meid werd moeder.

Haar kind stond zij af aan eene familie Brix, en vijf jaren later ging ze samen wonen met den huisknecht, om maar dicht bij haar kind te zijn. Ze zwoegt als een lastdier, is dom-goedhartig en neemt de schuld van diefstal op zich om een ander meisje te redden. Het gevolg is dat zij geen vaste betrekking meer kan krijgen en nu weer slooft en sjouwt in haar werkhuizen. En eindelijk belandt zij bij een weduwnaar, wiens verwaarloosd

huishouden zij opknapt en zij is blij als een der kleinen haar bij de familie rekent.

Wat de schrijver heeft gewild met de teekening van dit ongelukkige menschdier? Medelijden heeft hij zeker gewekt, en ook verlangen om zulke stakkerds te helpen aan een menschwaardig bestaan. Maar het is neerdrukkende lectuur; een sombere bladzijde uit het dagboek van een reclasseeringsambtenaar of wijkbezoekster.

Het kan zijn nut hebben op zulke toestanden te wijzen, maar indien dat in een roman gebeurt is men te licht geneigd het geheel voor fictie aan te zien. En dat is jammer, want zulke treurige toestanden bestaan wel degelijk in werkelijkheid.

Uit het korte verslag van den inhoud is voldoende te zien voor welke lezers dit boek nog nuttig kan zijn.

Jouglet (René) Het eenzame Kind. Naar het Fransch door Titia. Easton. (145) *f* 1,50. Leopold, den Haag.

Als men het goed leest en overdenkt, is dit boek een ernstige aanklacht tegen de echtscheiding. Het verhaalt weemoedig van een klein meisje, dat ziet hoe verdrietig de moeder is. En ze begrijpt dat het samenhangt met een telegram, dat vader tracht weg te moffelen. Daarna gaat het een tijdlang goed, maar als vader dan weer plotseling op reis moet, wordt moeder weer angstig en gejaagd.

Op een avond hoorde zij een smartelijk gillen: „ga weg!" — en sinds dien dag is vader niet meer thuisgekomen.

Met haar moeder gaat zij inwonen bij de grootouders, en gewichtige mannen komen met groote papieren en het kleine kind voelt dat het te maken heeft met haar ouders. Maar zij kan niet weten wat het is.

Dan trouwt haar moeder opnieuw en Lucy wordt naar een kostschool gestuurd. Zij hoort dat zij een broertje heeft gekregen en kort daarop dat moeder dood is.

En nu staat zij alleen. De vacantie brengt zij door met de onverschillige dienstbode der school. Vader komt een enkelen keer kijken en wil haar geld geven, maar wat moet zij daarmee doen?

Uit de krant hoorde zij voorlezen dat een meisje van acht jaren, omdat zij beknord werd, in het water was gesprongen. En die gedachte liet haar niet meer los. Het arme ding, zonder liefde opgevoed, zonder hoop en geloof, slachtoffer van een paar egoistische menschen, zoekt den dood.

Daar ligt een zware levensles in dit boek, zooals ik zeide; en zij die spelen met het huwelijk, zooals in onze dagen geschiedt, mogen haar wel ter harte nemen.

Lange (L. van) De donkere Aarde. (237) *f* 5.50. Brusse, Rotterdam.

Dit mooi en kunstig geschreven boek verhaalt van verfijnde

cultuurmenschen, wien alle begrip van godsdienst en moraal ten eenenmale ontbreekt. De atmosfeer, waarin de lezer moet ademhalen, is niet zuiver. Een oom leeft in ongeoorloofde verhouding met zijn nichtje en pleegt ten slotte zelfmoord. De eindindruk van het geheel: het leven is een dwaze jacht naar onbereikbaar geluk!

Al te stootende passages komen er niet in voor, maar uit het gezegde blijkt reeds dat het toch geen lectuur is voor alle lezers zonder onderscheid. H. S. J.

Löns (Herman) Heidevolk. Naar het Duitsch, door J. J. Hot. (197) *f* 1.90. geb. *f* 2.90. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Lons vertelt van de bewoners der heide, van menschen uit deze en vroegere tijden, maar vooral van dieren en vogels.

Dit boek is goed. — Wij hebben er echter kort geleden al eens op gewezen, dat Löns in een latere periode zich van een andere, minder sympathieke zijde heeft doen kennen. Bij de beoordeeling van Löns moet men daar rekening mee houden. L. D.

Mauriac (François) De Kus van den Melaatsche. Uit het Fransch door Martin Premsela. (183) *f* 1.65. geb. *f* 2.15. S. L. van Looy, Amsterdam.

De vertaler vertelt ons dat M a u r i a c in Frankrijk gerekend wordt tot de grootste schrijvers van het jonge geslacht, en wij hebben geen redenen het niet te gelooven, al kunnen wij van onzen kant Fransche schrijvers aanhalen die het betwijfelen. Dat is echter niet van zoo groot belang als de andere verklaring van Premsela, dat Mauriac zoo streng katholiek is. Het is mogelijk dat hij het wordt, misschien ook dat hij het reeds geworden is, maar toen hij schreef „Le Baiser du Lépreux" was hij het nog niet. En men behoeft maar dit boek te lezen om zich daarvan te overtuigen.

Maar het gegeven dat hij behandelt in al zijn romans is toch zuiver katholiek? Hij leert toch dat de hartstocht, het dierlijke, het zelfzuchtige, de genotsdrang van den mensch een slaaf maakt; zelfverloochening, geloof en genade moeten hem de overwinning bezorgen? Dat is goed, en er staan meer groote waarheden in de boeken van Mauriac. Maar ik geloof dat er geen een is, waarin geen bladzijden voorkomen, die een katholiek niet ergeren, òf door het brutale realisme, òf door de vreemde rol die hij een geestelijke laat spelen, of door de lichtvaardige mengeling van sensualiteit en godsdienst.

„De kus van den Melaatsche" is een naargeestig boek: de figuur van den pastoor is een karikatuur, het huwelijk waartoe hij dwingt is een immoreele daad en de wijze, waarop Mauriac het eerste samenzijn van de jonge vrouw en het wrak van een man beschrijft, wekt weerzin. Voor menschen, die geen geestelijk leven kennen, mag dit boek iets geestelijks hebben. Voor hen, die meenen dat het genoeg is om te spreken van genade,

van sacramenten en Mis om een katholieken roman te maken, kan dit werk „De Kus van den Melaatsche" aan de eischen voldoen. Maar dat is dwaasheid.

Premsela zegt dat uit hoofde van Mauriac's „streng katholicisme" in ons land velen het niet eens zullen zijn met zijn godsdienstige en zedekundige opvattingen. Ik hoop het van harte.

Lode.

Middendorp (Herman) De Man bij het Roode Hek. (246) *f* 1.75. Jacob van Campen, Amsterdam.

Uit de brandkast van een rijk geworden slager, die twee messen en een leverworst in zijn wapen voert (?), is een parure verdwenen ter waarde van een millioen. Dat kostbare stuk werd hem door zijn schoonzoon, Jonkheer Overwaerde, in bewaring gegeven. De beroemde dr. Brandt, een broertje van Sherlock Holmes, leidt het onderzoek. Maar het is of hij de zaak nog erger maakt. Want de jonkheer voornoemd wordt vermoord gevonden bij het Roode Hek te Overveen, dicht bij zijn woning. Daarna verdwijnt de verpleegster der oude mevrouw, tot verdriet van den zoon des voormaligen slagers, die er een oogje op had. De secretaris van zijn vader wordt met een diepe hoofdwonde in den kelder van het huis gevonden. Maar de schrandere Brandt, al staat hij meer dan eens op dit punt het hachje er bij in te schieten, weet heel dat kluwen van misdaad en geheimzinnigheid te ontwarren. 't Is een verhaal vol spanning. De misdaden worden wel wat te veel opgehoopt, maar dat zal wel moeten om het erg ingewikkeld te maken en dr. Brandt gemakkelijker een brevet van bekwaamheid te kunnen geven.

L. G.

Milne (A. A.) Het Geheim van het Roode Huis. (338) *f* 2.90, geb. *f* 2.25. Leopold, den Haag.

Het „geheim' is natuurlijk, wie den moord zal hebben bedreven op Mark Ablett. En om dat geheim opgelost te zien, moet de lezer den schranderen detective volgen en zal herhaaldelijk opgetogen zijn over diens knapheid.

En dan komt er nog iets bij dat ook een verdienste van het boek is. Het gegeven: het zoeken naar een moordenaar, is natuurlijk op zich zelf niet in staat tot opgewektheid en vroolijkheid te stemmen. De aandachtige lezers, die zich in het geval kunnen inwerken, overvalt de ernst als een heuschen rechercheur en zij gaan zich voelen als een politieman, die een taak heeft te volvoeren ten opzichte der maatschappij. Dat weet Milne zeer bekwaam te verhinderen door niet te zwaar op de hand te zijn en met sprankelen van humor den toestand te verlichten. Het is een goede lectuur ter ontspanning.

L. v. B.-H.

Overduyn-Heyligers (E.) Als de Sennah's bloeien. (151) *f* 1.50, geb. in leer *f* 6. Leopold, Den Haag.

In een voorwoord prijst Fabricius dit boek, dat al jaren geleden voor 't eerst verscheen, en hij, die 't weten kan, zegt dat de atmosfeer door en door Indisch is.

Het is een boek van trouwe en sterke liefde, een echt menschelijk boek en men voelt, ook al weet men niets van leven en volk daarginds, dat het verhaal levenswaar moet zijn.

O, het is zoo eenvoudig dichterlijk verteld. Rachmat verwaarloost zijn vrouw Nailah en wordt getrokken door de schoone Monah, die hem lokt. Als Mohamedaan kan hij een tweede vrouw nemen, maar aan deze tweede heeft hij zich zoo in hartstocht verpand, dat hij naar de eerste niet meer omziet. En deze besluit te huwen met Djojo, den kettingganger, wiens straf bijna ten einde is.

De ontwakende liefde van beiden wordt schoon en teer beschreven.

Rachmat, wiens passie is uitgebrand, ziet met leedwezen het ontkiemen van deze liefde en eischt dat Nailah tot hem zal terugkeeren. Zij weigert en het huwelijk wordt voltrokken. Maar ongerust wacht de vrouw dien avond haar man Djojo, zij wacht den heelen nacht, en als zij hem tegen den morgen gaat zoeken, vindt zij hem met een bebloeden dolk en aan zijn voeten Rachmat, haar eersten echtgenoot. Hij had haar tegen hem willen beschermen, toen hij hem sluipend om het huis had aangetroffen.

De moordenaar wordt veroordeeld tot één jaar en de vrouw gaat met hem mee naar de plaats, waar hij zijne straf moet ondergaan.

Zóó saamgevat, kan men zich moeilijk een begrip maken van de schoonheid van dit boekje. Het lijkt mij het beste dat Mevr. O.-H. geschreven heeft. L. B. Wenten.

Treffers (J.) Eenzaamheid. (209) geb. *f* 3.90. Elsevier, Amsterdam.

De Eenzaamheid van Marcus van Haaren is die van den onbegrepene, die geestelijk alleen staat te midden van zijn omgeving. Zijn uiterlijk van solide, ernstige kerel, vol edele en zwaarmoedige ideeën, voelt hij zelf als een masker, dat zijn onevenwichtig, eenigszins wellustig innerlijk verbergt. Steeds bezig zijn gedachten in de gewone dagelijksche voorvallen haarfijn te ontleden, heeft hij in zooverre iets egoistisch.

Het keerpunt in zijn leven is zijn ontmoeting met Jeanne van Heerlen, een bijzonder meisje, met heel andere ideeën en opvattingen dan de meeste van haar leeftijd. En zij is de eerste die hem volkomen begrijpt en een werkelijk afgodische liefde voor hem gaat opvatten, waardoor ieder terugtreden van zijn kant onmogelijk wordt gemaakt.

Hun huwelijk brengt al gauw de ontgoocheling, het niet-begrijpen en daarmee verwijdering tusschen hen. Zijn zoontje is

een teleurstelling voor hem en oorzaak van heftige scènes. Van deze periode maakt de schrijver zich wel wat makkelijk met een stormachtige terminologie als: „ziedend van drift", „radeloos van ellende" enz. af.

De definitieve scheiding, van hem uitgaande, brengt hem een helletijd, waaruit hij gelouterd ten slotte weer tot haar terugkeert, om 't samen maar weer eens te probeeren.

Uit de vaag geschetste omgeving komt vooral Jaap naar voren, Marcus' trouwe vriend, die, hoewel aanvankelijk als vrij lichtzinnig voorgesteld, achteraf toch vaster in zijn schoenen blijkt te staan dan Mark, en meermalen vredestichtend of vermanend moet optreden.

Onverwacht, als „met de haren er bij gesleept", doet 't plotseling binnenvallen van Mark's zuster, Tine, aan, weggeloopen van haar man — en evenzoo waren best te missen Mark's escapade naar het nachtcafé en zijn avontuurtje met de pleegzuster, die, dunkt ons, uit de lijn vallen — de lezer verwacht ze niet — en 't boek zeker tot voorbehouden lectuur maken. Zijn poging in godsdienstige richting is een proef, die wèl héél gauw mislukt en wordt opgegeven — een oogenblikkelijke neiging, die zeker niet diep ging. J. B.

Vollquartz (Ingeborg) Petersen en haar Zusters. Uit het Deensch. (164) Elsevier, Amsterdam.

De titel had ook mogen zijn „Asschepoester en haar Zusters", want het verhaal toont een treffende gelijkenis met het oude sprookje. De dochter van luitenant kolonel Staal, Ida gedoopt en door den oppasser haars vaders en later door al de huisgenooten Petersen genoemd, is de goede engel van het gezin. Zij helpt trouw haar aldoor tobbende moeder, die bang is dat zij niet met haar huishoudgeld zal uitkomen, en als er sprake is van promotie van haar man, dadelijk denkt aan de nieuwe gordijnen, welke voor de nieuwe woning noodig zullen zijn. Zij voorkomt de wenschen harer luchthartige zusters, weet de moeielijkste keukenproblemen op verrukkelijke wijze op te lossen, in één woord: zij is de weldoende fee.

Zij voelt liefde voor een ouden huisvriend, die bij haar oudste zuster al eens een blauwtje heeft geloopen, maar dapper verbergt zij die liefde, omdat zij meent dat het weer aan kan raken met zus. Maar als dan blijkt dat zij de uitverkorene is, heeft zij het geluk gevonden, dat zij zoo ruimschoots heeft verdiend.

De zusters denken wuft en lichtzinnig over het huwelijk, en dat had de schrijfster wellicht noodig om het lichtende figuurtje van Ida klaarder te doen uitkomen tegen donkeren achtergrond. Maar dat is dan ook reden dat men nu het boek niet aan jonge meisjes moet geven.

Wesselink (Johan) Jan Windevaart. (137) *f* 2.25, geb. *f* 2.90.

Jan Windevaart is een kleinere broer van Pallieter; niet zoo

hyper-sensueel, zoo uitbundig zinnelijk als deze, maar een die de bloemen en de vogelen lief heeft, een hartstochtelijk minnaar van vrijheid, een zwerver door Gods heerlijke natuur, maar die haar niet ziet als de openbaring van den Schepper.

Overigens hebben wij niets tegen het boek. Het klinkt als een jubellied van vrijheid en schoonheid en nergens komt dat barre sensualisme van Pallieter de stemming ruw verstoren.

Lode.

Wright (Harold Bell) De IJzeren Deur. (291) Bewerkt door Henriëtte M. J. Bok. *f* 1.50, geb. *f* 2.25. W. de Haan, Utrecht.

Een lang onder lawinen van rotsen begraven goudmijn wordt bewaakt door den Indiaan Natachee. Hij alleen kent de paadjes, waar langs men naar de mijn met de IJzeren Deur afdalen kan, en hij bewaart zijn geheim uit haat tegen de Blanken, die zijn volk overweldigd en met hun beschaving verdorven hebben. Zijn haat tegen het blanke ras is vreeselijk! Uiterlijk neemt hij soms de beschaafde vormen van den blanken man aan, maar zijn Indianennatuur verloochent zich nooit.

In Canada del Oro bij Tucson wonen twee oude goudzoekers Thade Grove en Bob Hill die samen een meisje hebben grootgebracht, dat zij langs den weg hadden gevonden bij een hunner omzwervingen. Zij verbeelden zich allebei de vader van het meisje te zijn en om dit vermeende vaderschap eerlijk te deelen, spelen zij om de beurt wekelijks voor vader; hetgeen tot aardige en roerende tooneeltjes aanleiding geeft. Dicht in hun buurt is een jonge goudzoeker neergestreken, die als een vervolgd hert in Canada del Oro is aangekomen. Hij verliest zijn hart aan het meisje; maar verbergt zijn liefde omdat hij een onschuldig veroordeelde is, die uit de gevangenis ontsnapte en zich hier verbergt. De Indiaan komt dit alles te weten en gaat nu zijn haat tegen de Blanken koelen op dezen jongen man, dien hij onder bedreiging alles te zullen aangeven en hem weer in de gevangenis te zullen brengen, bij zich in zijn hut verbergt, hem telkens droomen voorspiegelt over de mijn met de IJzeren Deur, en goud laat zoeken, maar heel weinig vinden. Hij foltert den man, Hugh Edwards heeft hij zich genoemd, geestelijk en schept er een wreed vermaak in hem te zien lijden van verlangen naar het meisje. Dan komt ineens de ommekeer. Indiaan wordt overvallen door 'n goudzoeker; deze wil hem door afschuwelijke martelingen het geheim ontwringen. Hugh Edwards komt zijn vijand te hulp, bevrijdt den gebonden Indiaan en redt zijn leven. Dat maakt dezen wreeden man tot een trouw vriend, die hem helpt zijn onschuld bewijzen, alle verwikkelingen ontwart, den naam van het gevonden meisje ontdekt, en alles tot een triomfantelijk einde brengt. Een boeiend en mooi boek voor voltooide lezers.

Lode.

Zeggelen (Marie van) De Zoon des Huizes. (207) *f* 3.—, geb. 3.75. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Oom en tante Breecamp hadden den ouderloozen Leonard Corver als een eigen zoon opgevoed en liefgehad. En met zusterlijke oogen aanzagen hem ook de meisjes Breecamp. Toen hij echter in Engeland vertoefde, dacht hij dikwijls aan Eline als aan zijn toekomstige vrouw. Maar terug in Haarlem bemerkte hij al spoedig dat zij haar hart had verloren aan een rijken bloembollenkweeker. Cilia stierf; hij en Antje hielden van elkaar; de twee jonge menschen echter verborgen hunne liefde, omdat zij niet wisten of die beantwoord werd. Het kwam zelfs zoo ver, dat Antje om hem te ergeren opvallend druk het gezelschap van haar aanstaanden zwager begon te zoeken, waarop Leonard baloorig reageerde door deel te nemen aan een drinkgelag met lichtzinnige vrienden en dito vrouwen. Onder den invloed van den drank liet hij zich zelfs meetronen naar de kamers van een dezer schepselen, zag echter als in een droom plotseling het droeve gelaat van de doode Cilia voor zich en rende weg. Realistische gevalletjes komen er niet in voor.

L. Kn.

BRIEVENBUS.

Mededeeling. De *Standaard-Cataloog* is bijna voltooid, en wij hopen de volgende maand de boeken te kunnen verzenden. Voor de bestellers is het geen schade, dat de *Standaard* wat later verschijnt, wijl het de uitgave ten goede is gekomen.

Een der vrienden, die de afgedrukte vellen in laatste revisie ontving, kwam op de gedachte, dat door een kleine toevoeging het werk niet alleen aan bruikbaarheid zou winnen, maar ook den grondslag voor verdere uitgaven zou kunnen vormen.

Zijn plan hebben wij voorgelegd aan den Raad van ons Centraal Bureau voor Lectuur, die dadelijk het vernuftige van het denkbeeld inzag en gaarne het plan aanvaardde.

De uitwerking daarvan vorderde wel eenigen tijd, zoodat noodzakelijk de datum van verschijnen wat later moest vallen; de kosten van uitgave werden voor ons daardoor ook wel wat hooger; maar de voordeelen waren in vergelijking met deze bezwaren zoo overwegend groot, dat er eigenlijk geen andere redelijke keuze overbleef dan het voorstel te laten uitvoeren.

De duizenden, die het boek bestelden, zullen de verbetering, waar wij in de uitgave zelf op zullen wijzen, ongetwijfeld weten te waardeeren en de kleine vertraging met dezelfde vriendelijke gemoedsstemming ons ten goede houden als waarmede wij ons gaarne de verhoogde kosten getroosten.

A. B. H. GIELEN S. J.
Directeur v. h. Centr. Bureau.

EEN VLAAMSCHE DICHTERES.
Alice Nahon.

Eene wandeling door den tuin onzer Vlaamsche literatuur geeft niet altijd genot aan oog en oor. Toch is er geen reden om pessimistisch gestemd te zijn, want er staat toch altijd nog méér dan één dauwfrisch bloempje en uit het koor der zangers klinkt af en toe een volle nachtegaal-slag. En dan smelt onze harde stemming als was bij de vlam. Wij luisteren ademloos naar de rijk-golvende melodie, opklimmend in hartstocht of fluisterend van verlangen om straks weer uit te schieten als een fontijn van klaterende klanken.

Even vroom-aandachtig en stil ontroerd luisteren wij naar de fijn-zinderende, subtiele geluiden, die onze zanglijster Alice Nahon over onze hoofden uitstort. Wat is haar lied heerlijk van eenvoud en wonder van vormschoonheid. Daar is niets dat herinnert aan moeizaam maken en zoeken; het is geen „dichten" meer, maar zingen — zingen even natuurlijk en ongedwongen als de vogel in lentetijd.

„Alice dicht," zegt Is. Querido, „omdat ze zingen moet, zoo open, zoo klaar, zoo zonder diepe en donkere wrochtselen van verbeelding. Ze zingt zooals ze is en ze is zooals ze zingt: heerlijk argeloos en toch zoo innerlijk vol aandacht en fijnheid van gevoel.

En hoe innig en droef kan dit schoone, jonge kind zingen. Snik na snik is gestild eer het woord, het zielzoete klachtwoord werd geboren in zulk een teedere herdenking. Men voelt dat iedere overgang in woord en beeld, in maat of rijm, zoo uit het dadelijk zingende hart ontstaat.

Alice Nahon is waarlijk eene dichteres, door en door dichteres."

Door beide haar boekjes [1]) beeft een zachte weemoed en fluistert een ziel in smart. Daar steekt echter niets romantisch onder: dat is helaas! de zuivere waarhheid :zij lijdt in haar teer gestel en de noodzaak om heul te zoeken voor haar krankheid drijft haar soms verre van huis en heem.

Maar daarom zijn haar zangen geen uitstortingen van treur-

---

[1]) Vondelingskens — Op zachte Vooizekens. Beide vereenigd in de luxe-uitgave Verzen. (Sijthoff, Leiden.)

nis en sombere jeremiaden. Zij vloekt het leven niet, maar zegent het uit elke wonde, die de smart haar slaat.

„Steeds heet ze de smart welkom als een element van genade, dat loutert en veredelt, en de ziel doet fleurig en geurig staan van blanke schoonheid, gelijk een bloesemtak in Mei." (Jef Crick).

Hare lyriek is geen schrijnende hartstocht als bij Karel van de Woesteyne, niet troosteloos als bij Hélène Swarth, zij is dieper en echter, natuurlijker gevoeld en uitgesproken. Daarom klinkt haar geluid zoo echt menschelijk, zoo eenvoudig-oprecht en doet het de gevoelssnaren der hoorders meetrillen, zoodat wij schreien en jubelen met haar.

Poëzie dus die aangrijpt, die uit ontroering opwelt, die ontroering draagt, die ontroering wekt: echte poëzie." [1])

In die innige gevoelsverklanking en dien soberen versvorm ligt het geheim harer populariteit. Want populair is zij, zooals wellicht geen tweede vóór haar. Denk maar: in vijf jaren beleefde *Vondelingskens* zeven drukken en *Op zachte Vooizekens* vijf in vier jaren. Dit is een feit, eenig in de kronieken onzer letterkunde. En het bewijst dat wél een groote menigte houdt van poëzie als zij er maar een eigen hartslag in voelt kloppen.

Zij is ook de lievelinge der kritiek, want al de beoordeelingen— een zeventig ongeveer, waaronder drie uit Zuid-Afrika en een uit Oost Indië, — klinken als een geestdriftig loflied.

En dat zij dezen bijval dankt aan fijnzinnige kunst in de allereerste plaats, zal wel niemand betwijfelen als men weet, dat zij een heftigen hekel heeft aan alle reklame en de reporters vlucht als booze geesten.

* * *

„Mijn zangen zijn mijn ziele, mijn ziele is in mijn zangen". Dit motto mocht de dichteres gerust op haar boekjens hebben laten drukken, want zij gunnen ons werkelijk een diepen blik in haar innerlijk leven en ontsluieren ons haar dagelijkschen handel en wandel, haar kleine vreugden en bittere illussies, haar voorliefden en „stillen troost", haar mijmeringen in fluweelen avond, haar blijde bewondering van bloemekens allerhande.

Om beter het wezen van haar werk te vatten, is het daarom

[1]) P. E. V.: Averbode's Weekblad, 13de Jaarg. no. 12.

noodig enkele biographische bijzonderheden voor oningewijden mede te deelen.

Alice Nahon werd geboren in 1897 uit een hollandschen vader en eene vlaamsche moeder, onder O. L. Vrouwe-Toren op de Groote Mart te Antwerpen. Hare studies namen maar luttel jaren in beslag: ze genoot lager onderwijs en was een paar jaren op een pensionaat. Reeds vroeg leerde zij den ernst des levens kennen. „Arbeiden" was voor haar de wet. Haar ingeboren medelijden voor kranken en ongelukkigen was oorzaak dat ze zich wijdde aan den verplegingsdienst. Daar liep zij een koude op, die oorzaak werd eener ziekte, welke haar wel niet aan haar legerstede kluisterde, maar toch belette haar brood voortaan te verdienen, in het zweet des aanschijns. Zij zocht genezing te Tessenderloo, vijf Lentes kwamen en gingen, maar 't verhoopte mirakel gebeurde niet.

Door een vriendelijk artikel van E. de Bom in de N. R. Courant werd de aandacht van 't publiek op haar poëzie en haar levensomstandigheden gevestigd en spoedig daarop was er een komiteit opgericht ter inzameling van gelden, om de dichteres in staat te stellen hare genezing te gaan zoeken in Zwitserland. Zelden werd aan een oproeping zoo bereidwillig gehoor gegeven en in enkele weken was zooveel bijeengebracht, dat Alice Nahon niet alleen in Zwitserland, maar ook in Frankrijk, Italië en Luxemburg vertoeven kon. Thans is zij weer in haar vaderland en woont te Brussel, werkend aan een derden bundel, die waarschijnlijk einde Juni verschijnen zal. Geve God, die het menschenleven in zijn handen houdt, haar de noodige lichaams- en geestessterkte, opdat ook wij nog lang het zilveren geluid dezer dichteres mogen hooren.

* * *

Al heel vroeg plukte Alice Nahon lauweren op het veld der dichtkunst. Haar eerste verzen schreef zij in Putte-bij-Mechelen, waar ze een jaar lang bij familie verblijf hield. Uit dien tijd dagteekent *De Kinderen van Soetewey*, een gehucht bij Putte.

Het ragfijne, guitig dingetje, dat zoo los en zwierig op luchtige voetjes trippelt, verscheen in „Vlaamsch Leven", een letterkundig weekblad, dat onder de Duitsche bezetting verscheen, onder leiding van Vlaanderens besten liederendichter, Willem

Gijsseels. Alice was toen zeventien jaar. Luister even naar die tinkelende klankjes:

De handekens frisch en gezond;
Hoe lief en hoe gekjes
Die boerene bekjes
Met koffierandekens rond;
Zoo stappen ze fier en als waren ze rijk!
Hun neusdoekje sleept met z'n tippen door 't slijk;
„Klikkerdeklakker", zoo kloef'ren de rijen
Op blokskens voorbij langs de grauwe kasseien.

Toen Pol de Mont dit las, wreef hij zijn handen van pret. Ei! dat was 't werk van een dichter bij Gods genade, een dichter van nature! Hij moedigde het jonge meisje aan en plaatste naderhand eenige verzen in het letterkundig bijblad van „De Schelde", dat hij redigeerde. .

In 1920 werden de links en rechts verspreide dichtjes saâmgegaard en gebundeld onder den titel *Vondelingskens:*

'k Vond z'in Vlaanderen, waar geen hand
Zegent d'idealen....;
Waar men, als een vreemde, bant
D'eigen zoete tale.

'k Vond ze, waar geen zachte stem
Door m'n zuchten streelde....;
'k Vond ze ver, heel ver van hem,
Ver van alle weelde..

'k Vond z'in 't eigen stil-gedacht....,
In wat bloemen-zegen....;
'k Vond ze, spelend langs de gracht
Van verlaten wegen....

Zout ge weelde vragen toch
Van die schaam'le dingskens....?
't Zijn geen rijke kind'ren...., Och,
't Zijn maar vondelingskens....

Haar lijden dreef haar menigwerf naar buiten in de eenzaamheid, ver van het zwaar-dreunend gebons der machienen en 't zenuwachtig mieren-geloop van gehaaste menschen. Daar ge-

noot ze de reinste geneuchten en bij 't lijzig bladgefluister ging haar ziel aan 't zinderen en zingen.

Dat spontaan opkomen van het lied behoedde de dichteres voor alle snobisme. Haar werk werd niet gehouden onder de vlag onzer nieuwste clown-achtig aandoende „ismen"-genootschappen, noch gegoten in een van te voren vast omschreven vorm. Want „de waarachtige poëzie begint daar waar alle „ismen" eindigen. Elk „isme" veronderstelt vooropgezette theorie, gewildheid. De poëzie is eene Genade, die alleen nederdaalt waar alle fraaie theoriën vergeten worden. De „isme"-aanbidding is een afgodsdienst, de poëzie is van goddelijke natuur" (Carel Scharten).

Even als alle rasechte artisten, is Alice Nahon kinderlijk naief gebleven en dit verklaart hare liefde voor bloemkens en vogeltjes en de middeleeuwsche poëzie der begijnhofjes.

Doet dit mooie gedichtje aan de *Dopheide* niet denken aan Sint Franciscus, die preekte voor de visschen en vogelen en de bloemen zijn zusterkens noemde?

Al zoeken of lieven de menschen u niet,
Al draag ik in 't herte gezwegen verdriet::
Nooit ging ik u zonder een lachsken voorbij,
O perelkens van de hei.

Bij schemerduister wordt ze in haar „enge, kale kamer" zoo in-gemoedelijk, zoo waas-treurig en zulk een melancholisch droommeisje:

Ik lieve wat des avonds in
De winden hangt te neuren....
Die melodijkens zonder zin
Die lachen noch en treuren.

En als.... regendroppels langs de ruiten leken, schreit ze zoo'n smartelijk liedje met de droppels mêe.... En als ze 's avonds voor 't vensterraam eenzaam mijmert over den o! zoo innig-geliefde, dan wordt haar hart verteederd:

Ik peins aan u, m'n lieve,
Ginds in de doodensteê.

Mijn hoofdje hangt gebogen,
M'n woningske wordt zwart;
Het deemstert in m'n oogen....
Het deemstert in m'n hart....

Niet alles is grijs als een Allerzielen-dag; ze kan soms schalks en guitig zijn en blij zijn als een uitgelaten Sinjorinneke! Denk maar aan de *Kinderen van de Soetewey;* en hoor het meisje in *Idylle* achter haar kriependen kruiwagen zingen:

Plots klonk er een stemmeke boven de haag
Dat zong er een liedeke, lijzekens-traag,
Van simpele dingen....;
De kruiwagen knerste van pieperdepiep
Terwijl ze al kruiende en lachende liep
Te zingen....

Opéêns zweeg het wielke.... ze giegelde 't uit!
Ze wuifde...., ze knikte.... Was 't wijzeken uit
Van 't oud-Vlaamsche lieke?
Och, neen!.... maar een maaier, bezweet en bezond,
Riep ginder in 't koren, de hand aan den mond,
„Dag, Mieke!"

* * *

In 1921 verscheen haar tweede bundeltje: *Op zachte Vooizekens.*

Een „nieuw geluid" brengen ze niet, maar wij aarzelen geen oogenblik met te verklaren, dat dit tweede werkje in kunstwaarde zijn voorganger overtreft. Waar in *Vondelingskens* de machtige zangen der grootmeesters haar soms beletten te zingen op den cadans van eigen harteslag, zijn ze in *Vooizekens* een zegen voor haar kunst geworden. De toon is persoonlijker, de levensvisie is zonniger. De dichteres is draagster geworden van hooge idealen. .Tot een meisje, dat met weeën en kwalen geslagen ligt, zegt zij:

Is ons huis een schaam'le haven,
Waar geen blije landing is....
In 't verlangen ligt de gave
In de gift de ontvangenis.

Kan ons lied geen hooglied wezen,
Laat ons na den oogst van 't graan,
Lijk de poov're vrouwen lezen
De aren, die verloren gaan

Wij die zelden zonne zagen,
Die geen weelde zijn gewend,

Daar zal 't (zaad) schooner vruchten dragen
Dan het elders had gekend.

Laat ons tot geschenk vereenen
Wat van u en wat van mij;
Laat ons 't brengen aan diegenen,
Die nóg armer zijn dan wij.

Iedereen, die behalve stemming, klankexpressie en schoonheid van geluid ook een ethisch element in het vers verlangt, vindt hier zijn gading.

En hoevelen onzer jongeren zijn in staat met zulke sobere middelen van rhytme en plastiek, zoo schoone strofen te scheppen als deze:

Ik hou van oogen, die, prachtig-spontaan,
Van groote smart naar geluk willen gaan,
En moe van gemijmer, in t' avondlijk land
Weer blikk'ren als ruiten, waar zonlicht brandt.

Zulke schoonheden vindt men bij haar slag op slag; Avondliedeke, Mizerie-Menschen, Nachtwake, Bidden.

Wij sluiten met *Nacht-Kapel,* dat een schoon staal is van haar kunst:

Daar hing geen zucht, geen vrage,
Daar was maar stilt' en duisternis
En mystisch viel er groenig-vaal,
Op heilgen beeld een manestraal
In d'ouw' Maria-nis.

Heel flauwkens monkel-lachend,
Als of 't zijn leste lachsken was,
Leek 't lampken Gods, in 't duistre rond,
Een blom, die zonder water stond
In rood kristallen glas.

Daar had ik geern gezongen,
Hoog boven al dat oud verdriet,
Maar toen ik 't lied beginnen wou
Was 't of ik 't al ontheilgen zou —
En daarom zong ik niet.

Maar luistrend naar de stilte
En droomerig van dat blomken broos,

Rees in mijn ziele, moe gezocht,
Een goedheid, die geen mensch vermocht:
Berusting eindeloos.

Alice Nahon heeft in haar kunst den weg naar het hart der menschen gevonden, en daarom worden haar gedichten gelezen en geliefd. SYLVAIN DE ROUCK.

HUGH WALPOLE.

De literaire loopbaan van Walpole, dat wil zeggen zijn weg tot succès, is korter geweest dan die van de meeste zijner collega's. Hij was nog geen veertig toen er reeds een volledige uitgave van zijn werken en een bloemlezing verscheen; bovendien won hij twee jaren achtereen den prijs door de Universiteit van Edinburgh uitgeloofd voor den besten roman.

Hij werd in 1884 geboren in Auckland (Nieuw Zeeland) waar zijn vader predikant was. In 1887 vertrok de familie naar New York, wijl de oude Walpole professor was geworden aan een theologische school en zeven jaar later ging de familie naar Engeland terug. De vader zou bisschop van Edinburg en de zoon een beroemd schrijver worden. Na zijn studiën in Cambridge voltooid te hebben werd Horace eerst leeraar aan een jongensschool in een provinciestadje, maar gaf het meestersvak op en vestigde zich in Londen, waar hij zich heel sober inrichtte en voor de pers begon te werken, eerst als beoordeelaar van boeken. Langzamerhand waagde hij zich aan het schrijven van romans, die hij echter eerst durfde uitgeven toen hij als journalist naam had gemaakt.

Zij werden door het publiek goed ontvangen, *Mr. Perrin and Mr. Traill*, een ietwat bittere beschrijving van de jongens en hun meesters op een eenzame school in Cornwall, blijkbaar een herinnering aan zijn eigen minder aangename ondervindingen, vestigde zijn naam. In den oorlog werkte hij voor het Roode Kruis aan het Russische front; later werd hij aangesteld bij de Britsche propaganda in Petersburg en maakte den chaos der eerste revolutie mede; waarvan hij een nauwkeurig dagboek aanhield, dat nog niet is gepubliceerd.

Hij legde zijn herinneringen aan die vreeselijke dagen ook nog vast in zijn roman *The dark Forest*, het somberste van zijn wer-

ken. In een ander boek *The Secret City* maakte hij fijne studies over de Slavische ziel en schilderde Petrograd in de dagen der revolutie, maar hoe knap werk hij hiermede leverde, zij geven geen trouw beeld van zijn persoon, want hij is vóór alles een echte Engelschman en zijn dozijn andere romans, toonen aan, hoe wonderbaar hij zich weet in te leven in de ziel van zijn landgenooten van welken maatschappelijken stand of leeftijd ook. Zij leven en bewegen zich als echte menschen en hoewel Wapole verzekert geen levende menschen als modellen te hebben gebruikt, zoo kan het niet anders of hij heeft zich laten bezielen door alles wat hij in de wereld opmerkte.

Zijn manier doet vóór alles denken aan Anthony Trollope, den meest door en door engelschen romanschrijver, hoewel hij volstrekt geen artist was, een vlotte, gewone, soms slordige stijl had, zich nooit moe maakte om een intrige, noch minder om psychologie, nooit van zielsontleding hoorde, maar eenvoudig schreef over menschen en dingen, zooals hij die zag en deze schikte tot een zeer los verhaal. Toch wordt meer en meer ingezien dat hij een goed opmerker was van alle sociale, politieke en huwelijks-gebeurtenissen van zijn tijd, dat hij een grooter realist was dan vele van zijn tijdgenooten, die hem in humor, fantasie en literair genie overtroffen.

Men krijgt genoeg van psychologische romans niet alleen bij ons, maar ook in Engeland; men kwam tot de conclusie, dat de roman een eenvoudig verhaal moet zijn, waarin de karakters zich zelf moeten uiten door actie. De auteur moet geen geestesleven en ziele-gevoelens analyseeren maar ze dramatiseeren. Vóór alles moet hij aangenaam bezig houden, geschiedenissen vertellen.

„Een roman," zegt Walpole in zijn boek *The Future of the Novel* „moet volgens mij eenvoudig zijn het vertellen van een verhaal over sommige menschen, die de schrijver zoo levend mogelijk maakt. Misschien schuilt een weinig philosophie achter de figuren van deze menschen, die duidelijk sprekend of slechts aangeduid zijn in de houding van den schrijver. — Als ik iets mag profeteeren aangaande de toekomst van den roman dan zou het zijn dat velen onder ons moe zijn geworden van hun dorst naar nieuwigheid en met verlichting zullen terugkeeren naar ware schideringen van echte menschen. Een goede aanwijzing is de terugkeer tot Ant. Trollope, die niets gaf om vorm of techniek of

stijl en zelf de minste pretenties had over zijn talent als romancier. Maar hij hield zijn oogen open voor de karakters, die hij beschreef en trachtte de waarheid over hen te schrijven, zooals hij die zag. Hij stelde te veel belang in hun avonturen om aan iets anders te denken en ik geloof dat wij naar dit soort van belangstelling en eenvoud van den verteller zullen terugkeeren.

Trollope zou vele romans van Walpole hebben kunnen schrijven, maar de laatste deed het anders, met fijner kunst in de opbouw, met een beknoptheid en bekoring in den stijl, waarvan de andere schrijver geen vermoeden had en die geheel buiten diens lijn liggen. LODE.

EEN MODERNE PELGRIMSREIS.

Als men de aanbevelingen, die de uitgever van *Harbottle* *) achter de Hollandsche vertaling van dit Engelsche boek van John Hargrave afdrukt, ernstig nam, zou men wanen met een soort Divina Comedia te doen te hebben. Maar al lezend zou men bedrogen uitkomen. Ik heb zelden een zoo leeg en poover, vooral een zoo taai en ongenietbaar boek gelezen.

In Engeland schijnt 't grooten opgang gemaakt te hebben. Dit zal wel hieraan liggen, dat 't de na-oorlog-stemming en -gezindheid van veel ontwikkelde menschen weergeeft. Dit is echter meer handigheid van John Hargrave, dan schrijversverdienste en tevens is 't een buitenkansje voor den uitgever.

John Christian Harbottle woont op een villatje buiten Londen; hij geeft een krant uit, is ruim veertig jaar oud en rookt graag pijpen. Op zekeren dag — 't is op 't einde van den wereldoorlog — ontvangt hij bericht, dat zijn zoon George gesneuveld is. Hij zelf wordt ten laatste ook nog opgeroepen en naar Egypte gezonden. Daar verneemt hij, dat ook zijn tweede zoon, na den oorlog, bij een mijnontploffing is omgekomen en, kinderloos geworden, keert hij eindelijk naar Engeland terug. Zijn vrouw is er intusschen met een ander vandoor gegaan en als hij zijn huisje

[1]) *) Harbottle, Een moderne Pelgrimsreize naar een betere wereld door John Hargrave, voor Nederland bewerkt door C. F. van der Herst. W. de Haan, Utrecht.

[2]) Voor lezers, die het zelf niet kunnen uitmaken, zij hier medegedeeld, dat dit boek valt onder de algemeene bepalingen der boekenwet: Cap. I, art. 3; en derhalve verboden lectuur is. (Redactie. B.)

„Roselea" weerziet, vindt hij op tafel een briefje, waarin zij voorgoed afscheid van hem neemt.

Door al die slagen is de arme Harbottle verbijsterd en versuft: niets interesseert hem nog, hij is de schim van den vroegeren Harbottle. Geloof en godsdienst had hij al lang niet meer en zoo vindt hij in niets troost of genezing. Hij trekt zich terug van de menschen en komt op 't idee om als een zwerver, een levenspelgrim 't land te gaan rondtrekken.

Dat is voortaan zijn heele bestaan. Soms komt hij weer voor enkele dagen in Roselea terug, maar meestal is hij op pad met ransel, stok en pijp. En op die zwerftochten wil hij zekerheid verkrijgen omtrent de hoogste levensvragen: het waarom en waartoe van 't leven en zijn wisselvalligheden. 't Is een pelgrimstocht naar een nieuwe Weltanschauung. Hij voelt de behoefte aan een godsdienstige overtuiging, die niet steunt op, hoewel redelijk, gelooven; maar op eigen zekerheid en klaar inzicht. Op zijn tochten komt hij in aanraking met geleerden, met een schilder, met gewone alledagsmenschen, met vegetariërs, theosofen en vrijmetselaars, met natuurfanatici, enz. — en allen meenen hem een wereldbeschouwing naar eigen formaat te kunnen bijbrengen. Hij gaat studeeren op allerlei geheimleeren en occultisme, doch het laat hem onbevredigd. Ten laatste raakt hij verslingerd op de studie der vondsten, die hem de opvattingen der primitieve volken eenigszins ontsluieren en zoo wordt hij gaandeweg voorbereid op de nieuwe Weltanschauung, die hem en de komende menschheid den vrede zal brengen. Reeds vroeger had hij in een vuilnisbelt een ouden atlas gevonden en vastknoopend aan wat die hem leerde omtrent aarde en menschen, wordt Harbottle hoe langer hoe meer overtuigd van de Groote Eenheid. Het zich één-voelen met het Groote Gezegende Geheel, dat zal de nieuwe godsdienst wezen der menschheid. De Godheid der toekomst is een wordende, zich ontwikkelende God, het groote Al, waarvan de mensch niet wezenlijk onderscheiden is.

Toevallig ontmoet Harbottle tegen het eind zijner pelgrimage een jonge dame, Cinthia Peploe, die de verloofde van zijn zoon George blijkt te zijn en die ook veel voelt voor het Groote Gezegende Geheel. Een tijdlang leven zij genoegelijk te zamen en beramen alle mogelijke plannen, hoe zij de menschheid zullen hernieuwen door het verspreiden hunner denkbeelden in boeken voor oud en jong, tot zij eidelijk bemerken dat zij op el-

kaar verliefd zijn geraakt. Een zeer Christelijk gewetensbezwaar — Harbottle's vrouw leeft nog — doet hen besluiten elkaar vaarwel te zeggen; hij keert weer terug naar Roselea, krijgt plotseling — ondanks het Groote Gezegende Geheel — een pijnlijke blindedarm-ontsteking, heeft in zijn ziekte allerlei profetische vizioenen, waarin Boedha, Confucius, Christus en Spinoza optreden en sterft een kalmen dood.

Zoo is ongeveer de ideëengang of liever de onbeduidende gedachtenwirwar van den beklagenswaardigen, versuften John Christian Harbottle.

Er wordt door veel nieuwere dichters en zoekers heden ten dage een onuitstaanbare cultus gedreven met de hoofdletters van het alfabet. Het Ik, het Al, het Groote Geheel, het Alleven, de Kosmos: dat zijn zoo de modewoorden en om er zoo mogelijk iets goddelijks in te blazen, schrijft men ze graag met een hoofdletter. Dit ergerlijke mode-gedoe is op slot van rekening niet veel anders dan een verkapt materialisme. Een of ander artiest is misschien nog in staat een tijdlang een heiligen schroom te voelen voor het als goddelijk gedachte Al. Maar voor de groote gemeente kan een dergelijk pantheïsme, deze nieuwe „Kosmische religie", niet veel anders beteekenen dan een terugvallen in het oude materialisme, dat men juist vermijden wil. Er zullen wel lezers zijn, die „Harbottle" ernstig nemen en inderdaad meenen hier de nieuwe wereldbeschouwing gevonden te hebben. De menschen laten zich nu eenmaal makkelijk beetnemen, zelfs door zinledige woorden, als ze maar met een hoofdletter gedrukt staan.

Het is verbluffend simplistisch, hoe de arme Harbottle de nieuwe religie vindt. Een oude atlas, wat geredeneer met biologen en chemici, het nasnuffelen van oude rariteiten in het Britsch Museum en zie! op een goeden middag ontwaakt hij uit een siësta in 't gras langs den weg en plotseling staat 't hem duidelijk voor den geest: hij is één met het groote Geheel; ontwikkeling naar steeds hooger volkomenheid, dat is zijn godsdienst, de godsdienst der toekomst.

Harbottle is natuurlijk niet de man om heel het Christendom zoomaar in één, twee, drie omver te redeneeren. Doch Hargrave, de schrijver, heeft 't hem gemakkelijk gemaakt. Hij heeft blijkbaar vergeten, dat 't Christendom Engeland beschaafd

heeft, en de groote opvoeder geweest is van heel den stam der Angel-Saksers.

Heel de glorie der Engelsche middeleeuwen, Thomas Becket en Eduard de Belijder en daarna Thomas Morus en Shakespeare en Milton en Newton: Harbottle, het krantenuitgevertje, gaat ze allen voorbij zonder ook maar één oogenblik te bedenken, dat Engeland toch wel iets te danken heeft aan 't Christendom. Neen! het Christendom bestaat voor Harbottle uit de malle verhaaltjes van zijn oude kinderjuffrouw Muggeridge en de oppervlakkige levenswijsheid van zijn dominee Herbert Jebb. Over het Christendom is hij heen: hij wil inzicht, begrip, zekerheid, een wetenschapsgodsdienst, die alle sluiers oplicht en op alle vragen antwoord geeft!

Met deze onnoozele wereldbeschouwing worden ook alle begrippen en opvattingen verschoven. De zonde is niet meer, wat tot nu toe zoo genoemd werd, de zonde is de traagheid der menschen om tot kennis en inzicht te geraken. De stof is niet meer wat men vroeger daaronder dacht, de stof is geestelijk geworden: alles immers vormt het Groote Gezegende Geheel.

Dit monistisch allegaartje wordt ons in Harbottle's Pelgrimsreis voorgezet als het geestesgerecht, waaraan het tegenwoordige menschdom behoefte heeft. De blijkbare bedoeling van den schrijver is meer dan een „einzelfall" te schilderen, hij wil leeren, prediken, troosten in zijn boek, hij wil het Harbottle-recept op heel de zieke menschheid toepassen. Jammer, — of moeten we zeggen, gelukkig? — dat Hargrave over een te mager talent beschikt om te ontroeren en te veroveren. Van litterair standpunt lijkt mij zijn boek in hooge mate onbelangrijk. Zijn personages zijn bloedlooze poppen: 't is een werk in het „genre ennuyeux".

„Er zal over „Harbottle" veelvuldig gesproken worden. Men heeft voorspeld dat de Harbottle-woorden burgerrecht zullen verkrijgen," drukt de uitgever triomfantelijk op de achterzijde van het boek. Wij hopen, dat de Hollandsche lezers verstandiger zullen zijn en hun tijd niet zullen verknoeien met het pedante gefilosofaster van John Hargrave. H. v. HEUGTEN S.J.

HET BOEK, DAT DEN NOBELPRIJS WON.

Een boek, dat met den nobelprijs bekroond wordt, trekt na-

tuurlijk een Europeesche aandacht en zoo verdient de roman *De Poolsche Boeren* van den Poolschen schrijver W. G. Reymont wel een korte bespreking in Boekenschouw. *)

't Is een proza-epos van grooten omvang: vier lijvige deelen, die respectievelijk „Herfst, Winter, Lente en Zomer" tot titel dragen. In dezen langen, langen romancyclus vertelt Reymont het wel en wee, het wee vooral, der Poolsche landbevolking, voor zoover tenminste het dorpje Lipce met zijn boeren, zijn schout, zijn molenaar, zijn organist, zijn koster en pastoor het Polenland typeeren mag.

Het is een machtig werk, grootsch van opzet en meesterlijk van uitvoering. Heel het innerlijk en uiterlijk dorpsleven ontrolt zich voor den lezer als een levend reusachtig schilderij met zijn hoofdpersonen in 't helle licht, zijn bijfiguren in bescheiden duister. Alles is vol leven en beweging, vol gloed van hartstocht, vol treurnis en ellende, schril en fel zijn de kleuren. Als achtergrond van het doek mag de strijd gelden van het heele dorp om zijn recht, zijn recht op het „herrschaftliche' 'bosch in de nabijheid en op een Poolsche school. Op den voorgrond, in 't volle licht staan Boryna, de harde, onwrikbare boer met den hartstochtelijken Antik, zijn zoon, tusschen wie een onmenschelijke haat heerscht; en verder Jagna, een onheilbrengende dorpsschoone, die alle hoofden op hol brengt, met Anna, de eeuwig zich uitslovende vrouw van Antik. En over allen heen gaan beurtelings de jaargetijden, de kleurige herfst, de strenge sneeuwzware Poolsche winter, de blije lente en de heete, brandende zomer. Zij worden beschreven met een rijke lyrische pracht, zoodat we heel het dorp om ons heen voelen wegsterven in het najaar en voelen opbloeien in de warme lentezon.

Al de krachten van het uitstervend Naturalisme zijn hier nog eens opgelaaid tot een laatste apotheose. Het werk is onmeedoogend naturalistisch, cru en hard, eenzijdig, hartstochtelijk, aardsch en onmenschlievend. Wij hopen voor Polen, dat Lipce niet het type van een Poolsch dorp is. Deze roman is een treurige apologie voor zijn geboorteland. De lotgevallen en hartstocht-verdwazingen der Boryna's zijn zoo ontstellend, dat wij te veel eerbied hebben voor Boekenschouw en zijn lezers om ze hier te verhalen.

---

*) W. G. Reymont. Die Polnischen Bauern. Uebersetzung van Jean Paul d'Ardeschah. Eugen Diedrichs Verlag, Jena.

Deugd is vrijwel onbekend in Lipce: er woont nauwelijks één volkomen sympathiek persoon in het dorp; het is een broeinest van alle zeven hoofdzonden. Zelfs de besten lijden er aan en de meeste dorpelingen volgen alle kwade driften tegelijk in. Haat, kwaadsprekerij, grove vechtpartijen en scheldconcerten zijn er aan de orde van den dag. Overal, tot in 't bijzijn van jonge meisjes en kinderen, wordt er gepeperde kazernetaal gesproken. De hartstocht, vooral de sexueele, komt als een fatum over de menschen, ontbloeit in hun binnenste als een blinde natuurmacht, die haar object zoekt en waaraan zoo goed als niet te weerstaan is. Allen zijn instinctmenschen en voor de meesten is liefde niet een gelouterde, heilige genegenheid, die geest en stof omvat, maar wilde, opvlammende hartstocht. In lyrische weelde staat er die liefde verheerlijkt.

Reymont is katholiek en „tel autre" zou zijn roman bij mogelijkheid een katholieken roman kunnen noemen. Lipce is natuurlijk door en door katholiek: de menschen — al zijn ze hier en daar wat bijgeloovig — bidden er veel en goed, gaan naar de kerk, ontvangen de sacramenten, gelooven als eerste-Christenen, eeren en beminnen hun goeden, braven pastoor.... maar Reymont laat haast geen enkel dorpeling leven naar dat geloof.

Het geloof is geen zuurdesem, waarvan hun leven, hun daden en gevoelens doortrokken zijn. En dit is natuurlijk een ernstige misgreep van Reymont. Al mogen alle jury's van Europa daartegen opkomen, wij weten uit dagelijksche ondervinding, dat menschen, die zóo gelooven, zóo bidden, zóo met Christus vereenigd zijn door de sacramenten, onmogelijk zóó kunnen leven. Al hebben wij nooit een Poolsch dorp bezocht, al mag Reymont zijn volk nog zoo goed kennen, een dergelijk geloofsleven, als hij het schildert, is niet te rijmen met zulk een natuurleven en omgekeerd. Laat in Lipce al het kwaad gebeuren, dat hij uitstalt, het goede dat daarnaast geschiedt, maar dat hij verzwijgt, zou een tegenwicht vormen. Doch zoo vormen al die mogelijk kleine waarheden éen groote leugen. 't Is het hoogtij van een alleenheerschend egoïsme en 't is een harde beproeving om zestienhonderd bladzijden lang met deze onsympathieke menschen te moeten verkeeren.

De eischen die wij stellen, zijn misschien niet rechtstreeks van litterairen aard. Och! wie is er zoo aesthetisch, dat hij een roman leest uit zuiver letterkundige liefde. Het louter aesthetisch orgaan

is bij velen rudimentair; bij de meesten is het als een slingerplant, die opbloeit langs den sterkeren stam van moreele en andere ideëele gevoelens. En die vragen vóor alles bevrediging.

Uit het gezegde leide men niet af, dat Reymont's werk pornografie zou wezen. Neen! Hij stelt zich grenzen en eerbiedigt zijn lezers, wat hem weerhoudt al te geheime sluiers op te lichten. Doch vaak is 't er zwoel en verboden liefde wordt er al te extatisch bezongen: de wellust werpt er uit de verte zijn rossigen schijn. Kortom: het is een boek van machtige rythmen, van bedwelmende natuurschildering, maar van akelige menschen, een boek dat wij niemand als geschenk zouden aanbieden.

WILLEM HENSEMA.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Uit Tijdschriften, Boeken en Bladen.

In De Nieuwe Taalgids (afl. I 1925) schrijft Dr. W. H. Staverman, die promoveerde op het proefschrift „Robinson Crusoe in Nederland", over *Een Nederl. Bron van de Robinson Crusoe,* waarmede bedoeld wordt de *Beschrijvinge van het magtig Koninkrijk Krinke Kesmes* door Henrik Smeeks geschreven en in 1708 te Amsterdam uitgegeven. Deze Smeeks was scheepchirurg geweest op het oorlogsschip „Het Wapen van Essen" en stierf in 1721 te Zwolle. Zijn boek (1708) verscheen vóór de *Robinson Crusoe* (1719) van Defoe. Maar de overeenkomst tusschen den Hollandschen en den Engelschen Robinson is zoo groot, dat men is gaan denken aan navolging. G. J. Hoogewerff wees in „Onze Eeuw" 1909 erop, dat beide jongens o.a. zich een tak snijden ter verdediging, hun hut tegen een heuvel plaatsen, slapen in een hangmat, opteekenen wat ze beleven, een kasteel en een fort bouwen, een grooten arendachtigen vogel schieten, een wrak met proviand zien aandrijven, enz. Nu was er wel geen vertaling van de Nederl. Robinsonade aanwezig, maar Hoogewerff komt op zeer aannemelijke gronden tot de veronderstelling dat Defoe, die ons land blijkbaar kende, onze taal heeft verstaan. En hij beschouwt Smeeks als de feitelijke schepper van het Robinson-motief.

Het onderzoek is verder voortgezet door L'Honoré Nabar, en Leon Polak en Prof. te Winkel sloten zich aan bij Hoogewerff. In 1921 nam Lucius L. Hubbard de conclusie over en bracht nieuwe bewijzen in zijn boek *Sjouke Gabbes. A dutch Source for Robinson Crusoe.* Dr. Staverman heeft een afwijkende opvatting; hij meent dat de overeenkomsten grootendeels zijn te verklaren

op natuurlijke wijze en vindt de bewijsgronden van Hoogewerff dat D e f o e Nederlandsch zou hebben gekend niet overtuigend. Maar het komt ons voor, dat de partij van Staverman niet sterk staat. Zoo heel natuurlijk zijn die overeenkomsten niet en vervolgens moet Stavermann zelf in een noot bij zijn artikel erkennen dat D e f o e inderdaad Nederland heeft bezocht en de onderstelling dat hij onze taal heeft verstaan, daardoor aannemelijker wordt.

Hij voelt zelf, dunkt mij, de zwakheid zijner positie, want hij schrijft: „doch laat ons voor een oogenblik aannemen dat inderdaad Defoe het werk van Smeeks niet alleen gekend heeft, doch ook bewust nagevolgd." En dan gaat hij aan 't betoogen dat daardoor aan de verdiensten van D e f o e als meesterlijk verteller niet wordt te kort gedaan! Ja maar, dat geven Hubbard en Hoogewerff ook toe; maar dat staat geheel buiten de kwestie: Heeft Defoe *ontleend* aan Smeenk? Niet afdwalen dus.

L a C i v i l t a C a t t o l i c a begon in December met een studie over de *Psycho-analyse* (La Psicanalisi) en vat in het Februari-nummer in een derde artikel de bezwaren samen tegen deze nieuwe theorie. Als zij niets anders beoogde dan den grond aangeven van sommige, meer of minder pathologische toestanden, zou men hare waarde niet kunnen betwisten. Maar zij doet meer, zij wil den grond blootleggen van heel onze menschelijke activiteit, en daar faalt zij. En verder wordt er op gewezen dat Sint Augustinus en Thomas van Aquino de „Amor", maar niet *uitsluitend* in den zin van „libido" (Freud) de bron noemden van alle „passiones concupiscibiles". Had Freud die „amor" niet beperkt tot zijn engere „libido", dan had hij niets nieuws gevonden, maar dan was zijn theorie ten minste waar geweest.

In de *Etudes* (20 Febr.) vindt men een goed gedocumenteerd artikel over *De Heilige Land-Stichting* bij Nijmegen. Ik, die een der eersten was aan wie kapelaan Suys jaren geleden zijn grootsch plan toevertrouwde, verheug mij persoonlijk over de wijze, waarop hij en zijn werk in deze artikelen worden gewaardeerd. Afbreken is zoo gemakkelijk en opbouwen zoo zwaar.

In de R e v u e d e s d e u x M o n d e s (15 Febr.) schrijft A r m a n d P r a v i e l : *Alfred de Vigny dans les Pyrenées,* naar aanleiding van de feesten welke de stad Pau ter eere van den dichter aan 't voorbereiden was, onder voorwendsel van het honderdste gedenkjaar van zijn huwelijk. Hij trouwde, ofschoon hij katholiek was, voor den predikant Gabriac, met eene statige half-creoolsche dochter van den zonderlingen, schatrijken Engelschman Hughes-Mill Bunbury. Hij werd in zijn huwelijkscontract bedrogen omtrent de waarde van den bruidschat en later bovendien door zijn schoonvader onterfd.

B e r n a r d V e r h o e v e n zegt in R o e p i n g (Jan.) van Frederik v. Eeden: „Er is Van Eeden wel eens verweten, dat hij geen ruggegraat had. Het is niet waar. Hij is altijd naar best vermogen

eerlijk en trouwhartig zichzelf geweest; leek hij soms wispelturig, het was te wijten aan zijn gecompliceerd wezen. En wie hem gebrek aan ruggegraat toeschreven, hadden zelf een bezemsteel van hoogmoedige starheid in zich. Wie ruggegraat heeft, kán buigen als het noodig is. Toen het noodig was, bóóg Van Eeden voor de kribbe van Bethlehem.... Plures.

NIEUWE UITGAVEN.

Voor het Geestelijk Leven.

Heeren (A .van der) Het Leven van O. H. Jesus Christus (287) *f* 0.75. geb. *f* 1.25. Paul Brand, Bussum.

Het boek is goed en wij bevelen het gaarne aan. De uitgave is niet fraai en het papier erg gewoon, maar wij begrijpen dat het anders niet mogelijk was een werk van bijna 300 bladzijden te geven voor drie kwartjes. Sac. Rom.

Löffler-Ermann. I Christus en zijn Kerk. II Aan 's Heeren Moeder (38) De Jong, Rotterdam.

Pater Ermann is 73 jaar oud, maar aan zijn werklust kan men het niet merken. Hij heeft nu andermaal de redevoering van P. Löffler S.J., gehouden voor de Beiersche katholieken, en die hij in 1904 in vertaling uitgaf, doen verschijnen: „Christus en zijn Kerk". Pater Löffler stelde de vraag „Hoe en op welke wijze geeft Christus zich als grondslag van het inwendig Leven der Kerk?" en breed ontwikkelde hij het drievoudig antwoord: door bovennatuurlijke genade en waarheid; door werkzaamheid in leeraars-, priester-, en herdersambt; door vrucht van heiligheid. En verder toont hij hoe Christus zich geeft als de grondslag van het uitwendig leven zijner Kerk.

Het tweede deel van dit boekje wordt ingenomen door eene rede in 1904 door P. Ermann gehouden te Warmond bij gelegenheid eener uitvoering van het oratorium „Ave Maris Stella". *Aan 's Heeren Moeder*. Pittig geschreven, en zooals wij dat van den rijk-belezen man gewoon zijn, versierd met vele passende en verrassende aanhalingen.

Hoe boekje is niet in den tandel, maar te verkrijgen voor *f* 0.25, Van Vollenhovenstraat 1, te Rotterdam. G.

Rost (Hans) Katholisierende Tendenzen im heutigen Protestantismus. (88) M. 2.—. Dr. Fr. A. Pfeiffer & Co., München, 1925.

In de „Schriftenreihe" met den titel „Zur religiösen Lage der Gegenwart" is dit het achtste nummer. Met nadruk vestig ik de aandacht van ontwikkelde lezers op deze reeks, waarin door menschen met onbetwistbare bevoegdheid gewezen wordt niet alleen op de religieuze verschijnselen, niet zelden crisis-verschijnselen, onzer dagen, maar daarvan ook eene verklaring

wordt gegeven, indien het mogelijk is. In dit tijdschrift werd reeds meermalen gesproken over den expressionistischen godsdienst, waaraan vele heetbloedige jongeren lijden, en zonder de ideale bedoeling te miskennen, het gevaarlijke van zulke onbeheerschte uitbundigheid niet verzwegen. In goede bedding geleid kan zij de wereld vruchtbaar maken met eene hernieuwing van den christelijken geest; aan zich zelve overgelaten schiet zij over de dijken heen, verwoestend in ongebreidelde en onbestuurde kracht. De vele Godzoekers buiten de Kerk weten het ook wel: de Heer is in den stormwind niet. En als door eenige onverantwoordelijken onder de katholieken, kunstmatig storm wordt gemaakt, gaan de zoekers ons huis voorbij en laten zich neer in de geheimzinnige rust van occultisme, valsche mystiek of het nieuwerwetsche Harbottle-pantheïsme. Wie weet wat er aan het opbloeien is in het „Regnum Dei", zal behoedzaam worden. En wie het niet wist moet het aangekondigde boek van Hans Rost maar eens lezen over wat er gaande is in het hedendaagsche protestantisme. Dat is troostvol en verblijdend. Als lyrisch aangelegde katholieken dat begin van kristallizeering tot de groote eenheid, nu maar niet door al te wild gebaren gaan verstoren. Dr. S.

Weisz. O. P. (Albert Maria) Levenskunst. (423) *f* 2.25. geb. *f* 2.90. G. Mosmans Zoon, 's Hertogenbosch.

Daar mogen wij ons over verheugen dat dit mooie boek van Pater Weisz in nieuwe, werkelijk veel verbeterde uitgave verschijnt. Het behoort tot de mooiste, en laat ik er dadelijk bijvoegen, tot de meest praktische boeken van levenswijsheid. W e i s z is een geleerde, dat blijkt wel duidelijk uit zijn groote Apologie; maar hij was ook een wijze, wat lang niet hetzelfde is. Zijn *Levenskunst* mag dat getuigen: er spreekt zooveel ervaring uit dit boek, zoo'n diepe kennis van het menschelijk hart, zulk een heldere geest van analyse, dat bijna elke bladzijde den lezer eene openbaring van zich zelf, van zijn innerlijkste wezen en uiterlijke houding wordt.

Het is een boek van onzen tijd, niet alleen omdat het is van alle tijden en voor alle menschen, maar vooral omdat het geeft een gesloten, evenwichtig levensprogram te midden van de moderne onrust, de verwarring van begrippen, de onbeheerschtheid der gevoelens. Het wijst ons den weg, leert ons de kunst om te leven: doelbewust en menschwaardig — gezond en beschaafd — artistiek en karakteristiek — natuurlijk en bovennatuurlijk! én voor de eeuwigheid! 't Is een rijk boek, dat aan iedereen iets te geven heeft. Lode.

Opvoeding, Zelfopvoeding en Onderwijs.

Mulford (Prentice) Het Geheim des Levens. (212) *f* 1.25. geb. *f* 1.90. „Hollandia", Baarn.

Prentice Mulford was een Amerikaan van geboorte. Hij leefde van 1834 tot 1891, toen hij op een dag dood werd gevonden in zijn boot, blijkbaar zacht en kalm ontslapen. Het grootste deel van zijn leven was een worsteling met armoede en met zijn.... eigen gedachten. Want hij was een droomer, een man van nobelen aanleg, een eclecticus, die echter niet genoeg ontwikkeld was om met kennis van zaken het kaf van het koren, het groene van het rijpe te kunnen schiften. Wat hij aantrekkelijk vond in het Christendom bracht hij over in zijn philosophie, maar ook bij Boeddha en Confucius, bij Mohammed en Plato borgde hij zonder eenige achterdocht. Hij droeg in zich de overtuiging van een onsterfelijk leven, maar zonder persoonlijkheid; een opgang tot en overgang in de godheid. Hij was pantheïst, doch wist het waarschijnlijk nauwelijks.

Met die bestemming van eeuwig leven, hoe vaag dan ook, voor oogen, ontkwam hij aan de plat-materialistische levensbeschouwing van zijn tijd, en in dat diffuus eeuwigheidslicht kon hij soms schoone gedachten neerschrijven over den plicht van volmaking voor den mensch, over den strijd tegen en de liefde voor zichzelf, over de verhouding van mensch tot mensch. Maar zijn parelen liggen tusschen brandnetelen en wie ze zonder voorzorg en behoedzaamheid meent te kunnen oprapen, zal zich deerlijk de vingers branden. In het dozijn artikelen, vervat in dit boek, staat veel dat getuigt van inzicht en nadenken, van geestelijk aanvoelingsvermogen en stille overdenking. Maar het is alles menschelijke wijsheid. En daarom kan dit boek niet zijn voor allen, doch alleen voor hen die scherp weten te onderscheiden het ware van het valsche en in staat zijn aan te vullen wat de autodidactische wijsgeer niet geven kan. A. Gielen S.J.

Rombouts (Fr. S.) Nieuwe Banen in Psychologie en Pedagogiek. Een Wegwijzer voor Studerenden vooral voor Hoofdakte-kandidaten. (312) *f* 1.50 R.K. Jongensweeshuis, Tilburg 1925.

De schrijver, onze bekende Sigebertus Rombouts, heeft heel wat aangedurfd met z'n wegwijzer. Want zeker is het, dat alle R.K. toekomstige hoofd-akte-kandidaten z ij n boek als leiddraad zullen kiezen. Aan z ij n hand zullen zij de nieuwe banen gaan betreden in pychologie en pedagogiek. Een verantwoordelijke taak! En of ze aan die eischen heeft voldaan? Wat de o r i e n t a t i e betreft in het nieuwe, volop; wat de kritische bespreking aangaat, die is slechts matig. Zou iemand zich inbeelden, door dit boek volmaakt te zijn ingelicht over de geheele Paedagogiek, of ook maar — om een détail te noemen — over het ware wezen en het nut der wijsgeerige zielkunde — en de volledige waardeering der scholastiek — zoo iemand zou de bedoeling van dit handboek niet begrepen hebben. We wenschen slechts i n z i c h t te geven — we willen slechts o r i e n t e e r e n, zegt Rombouts. En die opzet is zoo schitterend ge-

slaagd, dat wij den hoofd-akte-kandidaat van harte feliciteeren met dèze aanwinst. G. Lamers.

Letterkunde en Kunst.

Bilt (E. F. van de) Kort Overzicht der Nederlandsche Letterkunde. (88) *f* 0.90. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Het boekje is voor schoolgebruik en heeft verdiensten naast gebreken. Er staan wel wat veel namen in van sterren, die „reeds lang bloedrood zijn ondergegaan". Jammer is het ook dat, waartegen ik bij de uitgave van Kerstens' literatuurgeschiedenis voor den zooveelsten keer ben opgekomen, hij de katholieke schrijvers in een afzonderlijk hokje zet. Waarom toch? Omdat zij zelf katholiek zijn, of omdat hun werk katholiek is?

Met den uitleg en de aanvulling van den leeraar is dit korte overzicht wel te gebruiken. A. Gielen S.J.

Jonge (Jkvr. Dr. C. H. de) Sieraden. 87 Afbeeldingen (52) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.

Het is de eerste maal, dat men mij vraagt een woord te schrijven over een der boekjes van de serie der „toegepaste kunsten in Nederland". Maar ik was er van den aanvang af een belangstellend bewonderaar van, en heb de deeltjes, die reeds verschenen zijn, aangeschaft als een kostbaar bezit. Ik geloof niet te veel te zeggen als ik beweer dat deze uitgave op een buitengewoon knappe manier den goeden smaak helpt vormen. Over architecturale versiering, over textielkunst, naaldkunst, glaswerk en metaal, over tooi en huisraad worden in eenvoudige, voor iedereen verstaanbare taal, en aan de hand van fraaie afbeeldingen, begrippen verspreid, die wij gaarne tot gemeengoed van ons volk zouden zien worden. In sieraden ben ik geen specialist, maar wat hier gereproduceerd staat, enkele naar mijn smaak wat al te sterk cubistische ontwerpen uitgezonderd, voel ik te zijn de stoffelijke uitwerkingen van goede kunstenaarsverbeelding. W. Wigmans.

Middendorp (Herman) De Beweging van '80. (114.) *f* 1.35, geb. 1.60. Tjeenk Willink, Zwolle. 1925.

Dit is eene inleiding in de nieuwere Nederl. letterkunde, voornamelijk voor schoolgebruik. Het gaat derhalve niet alleen over de „Tachtigers", want ook zij die buiten dezen kring stonden, of die later zijn gekomen, worden in dit handboekje vermeld. Voor schoolgebruik is het beslist veel te uitvoerig en de opsomming van honderden namen, zonder eenige karakterizeering van den schrijver of zijn werk, is nutteloos. Dat gaat het eene oor in en het andere uit. En wat heeft men eraan te weten dat „De Nederl. Spectator" onder redactie stond van Vosmaer en verder totaal niets meer? Ook dit boekje, dat een gidsje kan zijn voor hen, die vlug iets willen naslaan, bewijst weer dat ons letterkundig

onderwijs in verkeerde rails loopt. Het wordt gegeven als algebra, waarbij men vooral de formules moet onthouden, het geeft geen overzicht over de groote geestesstroomingen, waarvan de literatuur een sterke of zwakke uiting is. J. M. Rijpens.

Tussenbroek (Otto van) Speelgoed, Marionetten, Maskers en Schimmenspelen. (56). *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.

Een buitenstaander zal verbaasd staan, niet alleen over datgene wat op dit gebied wordt gemaakt, maar ook over de klinkende namen van kunstnaars, die aan deze „klein-kunst" hun liefde en talent hebben gewijd. J. ten Br.

Valkhoff (P.) Anthologie des Prosateurs Français du XIX Siècle. (494) *f* 3.90, geb. *f* 4.25. Tjeenk Willink, Zwolle. 1925.

In deze 4de uitgave van Valkhoff's bekende bloemlezing zijn eenige veranderingen aangebracht, die echter geen ingrijpende veranderingen aan brengen in het karakter van het boek. Uittreksels worden gegeven uit het werk van een twintigtal schrijvers, waaronder de namen van bijna de helft van dat getal op den Index der verboden boeken voorkomen. Valkhoff heeft echter over het algemeen een gelukkigen greep gehad. Zoo geeft hij een fragment van Michelet uit een werk dat niet veroordeeld is; hetzelfde geldt van Victor Hugo, van Flaubert en Taine. Van Ernest Renan echter citeert hij uit twee werken, die nominatim staan veroordeeld. Bij de Balzac koos hij Eugenie Grandet, dat algemeen van het omnes-verbod werd uitgezonderd. Van Stendhal en George Sand zijn al de romans ge-indiceerd. Van Anatole France en Zola echter alle werken. Voor katholieken maakt dat het geval erg moeilijk. A. Gielen.

Polman Tuin Jzn. (W.) Beknopt Leerboek der Handels- en Bedrijfsgeschiedenis. (219) *f* 2.25, geb. *f* 2.50. Tjeenk Willink, Zwolle, 1925.

Dit boek is geschreven voor Middelbare en Hoogere Handelsscholen, en ik denk dat ook de oudere industrieelen en kooplieden er nog heel wat uit kunnen leeren. Beknopt is dit leerboek, wat het ook beloofde te zijn, maar de volledigheid heeft daar niet bij ingeboet en men zal een stukje historie van welken tijd of plaats dan ook, niet licht vergeefs zoeken.

M. V. H.

Raalte (Frits van). Veiligheid vóór Alles. (118) *f* 0.90. Wolters Groningen.

Een buitengewoon praktisch, geïllustreerd boekje, waarin gewezen wordt op de gevaren van het verkeer, van electriciteit en gas, van brand en water; hoe men die gevaren tot een minimum kan terugbrengen en welke maatregelen bij ongelukken moeten worden genomen. Het zijn allen bijdragen van personen, die flink gezag hebben op hun gebied. Vooral voor de inwoners eener groote stad is het boek een praktische raadgever. D. B.

Rossem (Mr. C. P. van) Hoe leer ik Ski-loopen? (127) *f* 2.25. N.V. Leopold's Uitg. Mij., den Haag.

Alle Europeanen hebben kasten vol ski-literatuur, maar „de Hollanders daarentegen, die tegenwoordig ook in kudden op ski's uittrekken, zijn geen enkel ski-boek rijk;" zegt Mr. van Rossem. En hij heeft in deze leemte voorzien. Dat schijnt niet overbodig te zijn, want „bij de meesten die zich 's winters de houten latten onder de laarzen binden, skiën de ski's maar niet de ski-loopers. Het is er mee als met den man die nooit in den zadel heeft gezeten. Zet hem op een schrikachtig paard, schiet een revolver af en kijk nauwkeurig wat er nu gebeuren gaat. Het paard gaat er van door; het ongeluksmensch grijpt zich als een wanhopige aan de manen vast.... En als ge vijf of tien minuten geloopen hebt, vindt ge hem in het zand terug. Zoo is het ook met het gros der vacantie-ski-loopers. De ski's nemen een vaartje, slaan op hol, remmen onder 'm uit.... En als ge een minuut geloopen hebt, vindt ge hem in de sneeuw terug." Deze voorstelling heeft mij afgeschrikt om het nog te gaan leeren, maar.... het boekje heb ik van de eerste tot de laatste bladzijde met pret gelezen. L. van H.

ROMANS EN VERHALEN.

Ammers-Kuller (Jo van) Het Inzicht. Em. Querido, Amsterdam.

Zij was te veel moeder en te weinig vrouw, zegt de man — wat toch eigenlijk zeer natuurlijk is; ze was misschien ook wel wat te gemakzuchtig en te veel gehecht aan haar zwakheidje, hetgeen minder goed te verontschuldigen is. En nu heeft zij reden tot jaloerschheid, want er is een van die eeuwig flirtende, coquette vrouwen in de omgeving.

De drie figuren van dezen driehoek zijn goed geteekend, zooals deze schrijfster dat kan. Er is geen bepaalde reden om voor volwassenen het boek af te keuren; maar de strijd van die menschen, die van overal armzalige redentjes bijeen moeten harken om zich te beheerschen, zich tevreden stellen met een menschelijk en nooit vragen naar een hooger inzicht, is toch zoo weinig belangwekkend.

Bowen (Marjorie) De Adder van Milaan (332) *f* 1.25. Bruna, Utrecht.

De vertaalster brengt in herinnering wat een onzer groote dagbladen verleden jaar meedeelde: dat Marjorie Bowen dit boek, *The Viper of Milan,* geschreven heeft toen zij nog geen zestien jaar oud was.

Het klinkt bijna ongelooflijk, want het verhaal verraadt zooveel kennis van oudheid en geschiedenis, dat er eene belezenheid moet worden verondersteld, die oppervlakkig geoordeeld

onaanneemlijk is. Maar bij nader onderzoek voelt men zich geneigd te gelooven, dat het kind grootendeels hare wijsheid heeft geput uit de toentertijd zoozeer in zwang zijnde historische romans, waarin met voorliefde een schrikbeeld van de Italiaansche toestanden in de middeleeuwen werd afgeschilderd. Hoe komt een meisje van zestien jaren er anders aan een krankzinnigen woesteling te teekenen als haar Gian Galeazzo Visconti uit het laatst der 14de eeuw; hoe krijgt zij het in haar hoofd Mastino voor het kruisbeeld en onder de godslamp te laten uitroepen: „de menschen onderhouden deze vlam — om de vlam van hun eigen geloof wakker te houden! Steenen engelen en een geverfde God! Welke hulp kunnen deze geven?" Daar zit al de latere Marjorie Bowen in deze woorden, wier historische kennis en begrip van het katholieke leven door vroege romanlectuur bedorven was geworden.

Maar dan nog is het knap werk voor een zestienjarige, een monster als Visconti met zulk een kracht uit te teekenen en karakters als van Conrad, den verwijfde, zoo vol te houden tot het einde. En wij kunnen ons voorstellen dat er romantische lezers genoeg zijn, die door deze van bloed en gruwelen druipende geschiedenis geboeid worden. Maar al is zij dan door een zestienjarige geschreven, ik zou toch niet gaarne aanraden ze door zestienjarigen te laten lezen. A. Gielen S.J.

Courths-Mahler (H.) Een Leugen om Bestwil (148) *f* 0.95, geb. *f* 1.50, Swartsenburg, Zeist.

Mevrouw Gertrude Frank was de tweede vrouw van een schatrijken fabrikant. Zij had hem natuurlijk niet uit liefde, maar uit berekening getrouwd, want anders was er moeilijk een roman van te maken. Als een rechtzinnige stiefmoeder heeft zij het land aan haar stiefzoon, zoodat deze de wijk neemt naar Amerika en een vriendelijk fortuintje weet bijeen te brengen, waar ze thuis niets van weten.

Zijn zuster wordt door moeder opgevoed in een leventje van uitgaan en vermaken.

Maar aan alles komt een einde. De rijke fabrikant sterft en bij zijn dood blijkt dat door de speelzucht van moeder en dochter maar een heel klein beetje van zijn groot fortuin is overgebleven.

De zoon komt nu uit Amerika en, slim als een mensch, houdt hij zich arm; schrijft zijn stiefmoeder allerlei bezuinigingen voor en spant zich in om de fabriek van zijn vader weer tot bloei te brengen. Zijn zuster weet hij tot ernstiger levensopvatting te wekken.

Hij zelf wordt verliefd en de liefde beantwoord. Blij is hij dat hij niet in het geval van zijn vader verkeert en gevaar loopt om zijn geld te worden getrouwd. Want uiterlijk is hij nog steeds de arme, hard werkende jongeman, en niemand ter wereld weet hoe goed zijn brandkast er van binnen uitziet.

Maar dat heeft hij mis! Zijn meisje heeft altijd geweten van zijn gunstigen financieelen toestand.... hij hoort dat.... en een conflict volgt.

Maar het zou geen echte Courths-Mahler zijn, indien niet alles weer gezellig te recht kwam, en er aan het eind van het verhaal niet eenige gelukkige paartjes elkaar met stralende oogen stonden aan te kijken.

Och ja, waarom niet wat vroolijkheid in onzen miezerigen tijd, vooral als ze zoo onschuldig is dat elkeen mag mee genieten.

F. Wagner.

Forest. (Ellen). Yuki-San. Modern Meisjesleven in Japan. (258) *f* 4.50, J. Brusse, Roterdam.

Het was het doel der schrijfster niet volgens haar „Woordje vooraf" een zuiver literair werk te geven, maar wel een stukje echt Japan, het Japan van onze dagen, dat een tijd van overgang beleeft, tusschen zijn eeuwenoude tradities en zijn verlangen naar nieuwe, Westersche beschaving. Het is een strijd, die veel leed met zich brengt, maar het leed wordt in stilte zwijgend gedragen volgens Oostersche wijze en door Westerlingen meer geraden dan aanschouwd.

Ellen Forest heeft van haar verblijf in Japan reeds ruim gebruik gemaakt om ons te vertellen van Japanschemenschen en dingen — niet altijd op stichtelijke manier. 't Doet ons genoegen te kunnen verklaren dat in „Yuki-San" niets van deze gedurfdheden vóórkomt. Het verhaal speelt onder jonge meisjes. Gabrielle, de dochter der Schrijfster, begeeft zich op een Japansche school, niet alleen om de taal, maar vooral om de menschen te leeren kennen. Zij sluit vriendschap met Yuki-San, dochter van welgestelde Japannees. Er ontstaat groote genegenheid tusschen beide meisjes en toch voelt de Hollandsche; dat zij niet verder komt met de kennis van de ziel harer Oostersche vriendin. Ichiro, haar broer, komt terug van een verblijf in Parijs en voelt op nog schrijnender wijze het verschil tusschen het nieuwe, dat hij in Europa heeft leeren kennen en het oude waaraan zijn hart nog hangt. Gabrielle leert veel kennen van het intieme huiselijke leven harer nieuwe vrienden, maar hoe interessant het ook zijn moge, zij moet het opgeven hun taal aan te leeren, maar vooral in hun ziel te dringen en als wij het goed begrijpen dan moet Gabrielle na haar terugkeer in Europa erkennen, dat de taak hopeloos was, omdat er eigenlijk in die ziel zoo weinig meer verborgen is dan eeuwenoude overgeërfde begrippen. Zelfs Ichiro, die haar een eerbiedige stille liefde toedraagt, erkent met bloeiend hart, dat de klove tusschen het Oosten en Westen niet te overbruggen is. Geheimzinnig en onverklaard blijft het avontuur tusschen Yuki-San en haar katholieken verloofde. Waar deze blijft na haar poging tot plichtmatigen zelfmoord, vernemen wij niet. Mevr. Forest gewaagt in het voorbijgaan van de christelijke pro-

paganda in Japan. Yuki-San wordt — terloops verhaald — later katholiek en voelt zich gelukkig in haar nieuw geloof — meer niet. 't Boek is mooi uitgegeven en het verhaal laat zich vlot en gezellig lezen. M. S.

Fröschel (G.) Admiraal Bobby (151) *f* 1.90, geb. *f* 2.90. H. P. Leopold, den Haag.

Wel ja, dat is een prettig jongensboek. Mijn jeugd ligt in nevelland, maar ik heb het geval met meer genot gelezen dan vroeger mijn Homeros. (Wij zeiden nog Homerus, waaruit is af te leiden, hoe lang 't ongeveer geleden moet zijn.)

Voor de ouderen vertel ik er wat van, om hen te laten beslissen of 't niet een echt boek voor hun jongens is.

De Koningin van Engeland zat in zak en asch. Want de kroonprins was ziek en de Ministers hadden beloofd aan de groote Pandoers van China, dat hun toekomstige troonbestijger in hoogt deszelfs eigen persoon zou tegenwoordig zijn bij dezelfde bestijging door den Chineeschen Keizer. Goede raad was duur. Maar een straatjongen gooide den eersten Kamerheer der Koningin toevallig met het klokhuis van een afgeknaagden appel. En toen deze verontwaardigd opkeek om den aterling met zijn blikken te doorboren, zag hij dat de straatjongen sprekend geleek op den kroonprins.

Bobby wordt gehaald en hem wordt geleerd hoe hij moet loopen en zitten, groeten en buigen, eten en drinken.... en in een paar dagen is hij een volmaakte prins.

En dan gebeuren er dolle dingen als Bobby zijn zending gaat vervullen.

Ik vermoed, dat ik het nog wel eens een tweeden keer zal lezen. En toch ik wás jong.... immers in den tijd dat wij nog van Home r u s spraken!

Graafland (Jhr. Johan) Van Toen en Thans. (1915-1925) Schetsen en Novellen. (225) *f* 2.50. J. Reyerbergen, Heythuizen (L.)

Deze schetsen en novellen zijn, volgsen bekentenis van den schrijver, voor een deel ontstaan aan in de jaren der mobilisatie. Uit eenzame verveling, vertelt hij, kwam hij tot schrijven en zocht zijn ideaal op eigen wijze te bereiken.

De bundel geeft beschrijvingen van het Brabantsche land, van personen in en buiten het leger. De schrijver doet een vliegtocht boven Amsterdam, bezoekt Felix Rutten, vertelt van een reis naar Rügen, geeft twee novellen, waarin flirtende meisjes de hoofdpersonen zijn. De auteur veroordeelt scherp haar lichtzinnig gedoe; de eene komt tot inkeer, de andere boet op treurige wijze hare frivoliteit.

Er is afwisseling genoeg; de stijl loopt vlot en men hoort een ernstigen ondertoon in het soms luchtig verhandelde.

Graafland is een ernstig man: hij haat oppervlakkigheid, jacht naar genot, het valsch der hedendaagsche beschaving — en zegt

daarover harde woorden. Alleen reeds om deze gave levenshouding verdient hij te worden gelezen. Het best gelukt zijn overigens de mobilisatie-herinneringen.

Schrijver roept voor zijn eersteling de clementie in van zijn lezers; en die zal hem ongetwijfeld gegeven worden.

Norris (Frank) Vaugarmen. Verhaal uit Californië. Vertaling van Jo Arenberg (401) N.V. Ontwikkeling, Amsterdam.

Een roman uit het Verre Westen, den strijd beschrijvend tusschen de machtige weg „Pacific and South Western Railroad" en een groep pachters, die ontginning gegeven gronden waardevol te maken, en nu door de machtige maatschappij van hun bezit worden beroofd, dat aan de meestbiedenden ten verkoop wordt aanbevolen. Een smerigheidje zooals dat op alle gebied, ook in ons eigen landje, voorkomt.

Vandaar een verbitterde strijd. Het conflict wordt tot het uiterste gespannen, als een jonge moeder met haar hongerend kind door de stad zwerft, terwijl de spoorwegmagnaten aan een echt Lucullus-maal zich te goed doen. Moord en doodslag is het gevolg. Het is socialistische lectuur en wij kunnen ons voorstellen hoe opwindend zulk een verhaal met zoo felle en toornige stem en zoo tastbare overdrijving gedaan, op den eenvoudigen man van het volk moet uitoefenen.

Het is goed, dat men opkomt, en dat zonder aanzien des persoons, tegen misstanden, rechtsverkrachtingen, afpersing en bedrog; maar opzettelijk historietjes gaan uitvinden om het volk tot ontevredenheid en toorn op te zetten, is niet goed te praten. Bovendien, Norris is al dood sinds 1902 en in dien tijd is er wel het een en ander gewijzigd zich in toestanden, die vroeger schandalig waren. Is het nu eerlijk de menschen, die toch werkelijk niet weten dat het verhaal al een 25 jaren oud is, het voor te stellen alsof zulke dingen heden te dage nog gebeuren?

F. B. M.

Nuyens (P. J. J.) Zijn laatste Wil (140) Gods Wegen (111) Het Groote Licht (115) Uitgaven: H. Stumph, Hoorn.

Drie oorspronkelijke romans, zooals op den titel staat. 't Zou beter zijn misschien ze „romannetjes" of iet wat bescheidener: verhalen te noemen. De Heer Nuyens houdt zich niet op met moderne zielkundige vraagstukken, nog minder met woordkunst, of literaire schoonheid. Hij vertelt gezellig en knus zooals onze grootouders met schrijflust behept, het een 50 à 60 jaar terug gaarne deden. Hij vertelt ons van brave, christelijke menschen of wel van minder goede en minder geloovige mannen en vrouwen, die echter langs *Gods Wegen* naar het *Groote Licht* worden gevoerd. Zijn verhaaltrant is soms wat te precies. Zijn gesprekken lijden vaak aan boekerigheid, maar zulke verhalen moeten er toch zijn. Zij vullen de leeg geworden plaatsen aan in volks- en patronaats-bibliotheken. Zij bevatten geen onvertogen woord,

hebben een uitstekende strekking, zij zien er keurig uit en werkelijk zij zijn even leerbaar en bijna even boeiend als de zooveel gelezen romans van Courths-Mahler, Eschtruth c.s. Alleen zij spelen niet in zulke hooge kringen, zij zijn door en door hollandsch en innig katholiek. Redenen, voldoende om ze aan te bevelen voor kringen, die nog niet geleerd hebben alles te bekijken door een artistieken bril en die toch ook graag eens iets willen lezen naar hun keuze en smaak. S.

Malet (Lucas) De laatste Bekentenis. Vertaling van J. C de Cock (209) *f* 1.20, geb. *f* 1.75. Meulenhoff.

Lucas Malet is de schuilnaam van Mrs. Mary St. Leger Harrison, eene dochter van Charles Kingsley. Zij, het kind van den man, die de katholieken zoo weinig welgezind was, ging tot het Catholicisme over. Met recht wordt zij geprezen als een sterk, men zou bijna mogen zeggen, een mannelijk talent. *De laatste Bekentenis* is waarschijnlijk haar beste werk en het mag gerust worden opgenomen onder „de kleine boeken van groote Meesters".

Door de beschrijving van een ziektegeval begint de schrijfster de sfeer te scheppen voor haar verhaal en de stemming, waarin zij het gelezen wil hebben. In deze plaats van lijden en sterven, deze voorzaal tot de eeuwigheid, spreekt een jong edelman zijn laatste biecht. Hij was wegens moord veroordeeld tot harde vestingstraf en daar heeft de wanhoop hem verdwaasd, zoodat hij een einde poogde te maken aan zijn rampzalig bestaan. Doodelijk verwond ligt hij neer, en het verhaal dat hij doet is verschrikkelijk.

Door zijn vader is hij opgevoed in de idee, dat hij eens de wreker zal moeten worden zijner moeder, wier eer door een gewetenlooze werd geroofd. Met fanatieke rusteloosheid wordt het den knaap in verstand en geheugen gehamerd, als was het de eenige opgave, die hij op deze wereld te vervullen had. En dan maakt hij later kennis met een man, dien hij spoedig lief krijgt als zijn grootsten vriend. En als die vriendschap heel zijn hart heeft vervuld, deelt de vader, die alleen voor zijn wraak leeft, hem mede dat deze vriend de verleider van zijn moeder was. En de jonge man, dien men dat als een roeping, welke hij moest vervullen, heeft ingeprent van zijn jongste jaren, gaat en doodt in koelen bloede.

De manier, waarop de schrijfster dit verhaal laat doen, de psyche van den ongelukkige blootlegt; de stemming, welke zij om het geheel weet te weven en tot het einde, als de priester de broeder van den verleider blijkt te zijn, ongestoord weet te bewaren, is werkelijk meesterlijk. F. Wagner.

May (Dr. Karl) De Smokkelaars van den Tigris. (372) *f* 2.90, geb. *f* 3.90. Schoonderbeek, Laren.

Een van die lijvige en spannende jongensboeden van Karl May,

tegen wien de naturalisten van vijf en twintig jaren geleden een „May-Hetze" op touw te zetten, maar die hen allen overleeft. En hij zal ook niet licht uit de gunst raken bij de jonge menschen, die weer zijn gaan voelen voor sport en avontuur, voor kampeeren en bakkelijen. Boeken van May en Jules Verne en dergelijke rasschrijvers blijven altijd jong als men maar zorgt dat de vertaling goed is en beantwoordt aan wat een nieuw geslacht op dit punt eischt. Willem Merkelbeek.

Pickthall (Marmaduke) Said, de Visscher. Vertaald uit het Engelsch door S. J. Barentz-Schönberg. (306) N.V. Ontwikkeling, Amsterdam.

Deze Oostersche geschiedenis speelt eerst in Syrië, ongeveer ten jare 1860, ten tijde der groote Christenmoorden te Damascus. Het tweede deel in Alexandrië van 1871-82, toen de Egyptische troepen de Europeesche wijken in brand staken en de bewoners mishandelden en doodden.

Het is een aaneenschakeling van moord en bedrog, van fanatisme en geloofshaat rond dit Said, die van armoede tot rijkdom is gekomen en straks weer wordt neergeploft in oneer en armoe.

Bij mij wil het er niet in, dat zulke verhalen iets kunnen bijbrengen tot de ontwikkeling van het volk. R. Schr.

Tokutomi (Kenjiro) Nami-Ko. Naar het Japansch door E. C. (293) *f* 2.25.—, geb. *f* 2.90. H. P. Leopold, den Haag.

Een stil-weemoedig verhaal van menschenleed en sterven, dat tegen den karakteristieken achtergrond van Japansche zeden en gebruiken, aandoet als een prent van weinig lijnen en toch af.

Zij waren jong getrouwd, en ofschoon de stiefmoeder een onverklaarbaren hekel had aan het tengere vrouwtje, was hun geluk ongestoord. En alles voorspelde een leven vol zonneschijn.

Maar als donkere wolken langs de zon, gaan over de aarde booze menschen en ziekten, die schaduw werpen op het geluk.

Een neef van baron Takeo, den echtgenoot van Nami-Ko, wás een boos mensch. Zijn karakter was laag als de grond en zijn hart zwart van wrok. Want hij had de schoone Nami-Ko tot vrouw begeerd vóór Tákeo en hij werd versmaad.

En nu gebeurt het, dat Takeo, die officier is, voor eenige maanden naar zee moet, en zijn vrouwtje gaat wonen bij zijn moeder. Deze hartelooze vrouw plaagt het arme kind en maakt haar het leven droef te moede, zoodat zij kwijnen gaat als een bloem, waarop men getrapt heeft. Als Takeo terugkeert vindt hij zijn lieve verzwakt en ontdaan, en hij brengt haar naar een zachter klimaat. De wijze heelmeesters hebben het hoofd geschud: Nami-Ko heeft de tering.

De booze neef blaast de booze moeder nu in, dat haar zoon niet leven mag met eene vrouw, die zoo ziek is. En de moeder raadt haar zoon zijne vrouw terug te zenden naar haar huis. Voor het eerst is Takeo zijne moeder ongehoorzaam en weigert.

Dan roept hem de oorlog — en in een der gevechten barst een granaat, die den onheilbrengenden neef in stukken scheurt en Takeo zwaar verwondt. Langzaam gaat zijn herstel, snel gaat zijn verlangen naar Nami-Ko. En te vroeg zal hij het weten dat Nami-Ko, zijn reine kleine vrouw, niet meer onder de levenden is. Lode.

Verona (Guido da) Haar die Men niet Beminnen mag. (359) Vertaling van Chr. Moresco-Brants. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Wij zullen niet veel zeggen over dit boek; da Verona kiest zijn personen, zijn onderwerpen altijd zóó, dat men er in het publiek niet goed anders dan met vage woorden over spreken kán. Wij volstaan met mede te deelen, vooral om de mentaliteit van dezen schrijver te typeeren, dat hij hier in al zijn wildheid een passie tusschen broer en zuster beschrijft, die eindigt met lustmoord en zelfmoord. Wij behoeven geen vonnis te vellen over dit boek: *Al de romans* van Guido da Verona zijn *verboden* bij decreet van 21 April 1920. G.

Ward (Humphry) Helena (272). Vertaling van H. S. Valeton-Ortt. Philip Kruseman, den Haag.

Van deze schrijfster hoorde men langen tijd niets meer; zij is, als zij vandaag nog leeft, in haar 74ste levensjaar en veel is dus niet meer te verwachten. Zij was de dochter van Dr. Thomas Arnold, die in den tijd van Newman katholiek werd — en zij werd de schrijfster van *Robert Elsmere,* (1888) waaruit blijkt, dat zij het oude geloof verloren had. Hoe het later met haar is gegaan, hebben wij nooit vernomen, en dit boek, dat na den oorlog moet geschreven zijn, geeft ons geen uitsluitsel. Er staat niets in over godsdienst. Het is een gezelschapsroman, waarin het oude en het nieuwe op zonderlinge wijze dooreen zijn gemengd, of juister wellicht gezegd, waar een oud roman-verzinsel eens op een modern meisje wordt beproefd.

Zij is mooi, zelfbewust en zelfstandig; van het jonge geslacht, dat in de oorlogsellende is opgegroeid, en op eigen krachten leerde vertrouwen. Van de conventie, die eischte dat een jong meisje steeds werd gechaperonneerd wil zij niet weten: zelf zien en ondervinden en onderzoeken hoe wereld en menschen zijn. Dat brengt haar in botsing met Lord Buntingford, die hare stervende moeder beloofde twee jaren lang haar voogd te zullen zijn. De onafhankelijke heeft veel aanbidders, maar moedigt niemand aan. Langzamerhand begint zij Buntingford te kennen en te waardeeren en eene aanhankelijke liefde voor haar voogd ontstaat in haar hart. Hij echter blijft haar beschouwen als een kind, aan zijne zorgen toevertrouwd en het geheim van zijn stille melancholie openbaart hij haar niet.

Maar op een avond als er veel gasten zijn, komt eene vrouw in het huis van Buntingford om daar te sterven. Het is zijn eigen

vrouw, die jaren geleden hem voor een ander verliet en in de bladen haar dood liet bekend maken. Zij komt hem mededeelen, dat hij een zoon heeft, een arm idioot kind. Buntingford wijdt zich aan de opvoeding van den knaap en Helena gaat naar 'n rustig plaatsje aan zee om het dapper met zich zelve uit te vechten. Als zij dat heeft gedaan, neemt zij den beste van haar vereerders tot man. Courths Mahler had haar stellig met den ouderen Lord laten trouwen en volmaakt gelukkig zijn. Lode.

Wentworth James (Gertie de S.) Het Meisje dat niet werken wilde. Vertaling door Dicky Wafelbakker. (240) *f* 1.50 Bruna, Utrecht.

Het is in hetzelfde genre als het meisje van Piccadilly, even luchtig, bijna lichtzinnig geschreven. Maar de hoofdpersoon verkeert niet in die bedenkelijke omgeving en omstandigheden als dat andere. Zij wil niet werken en zoekt naar een man, die haar een goed leventje bezorgt. Zij is een berekenende feeks en doet zich voor als een heel naief kind. Een dag of tien is zij gehuwd en verblijft met haar man in Holland, als zij thuiskomend hem vermoord vindt. Koelbloedig doorzoekt zij zijn zakken, neemt alles wat hij aan waarden bij zich heeft in beslag, en poetst met bekwamen spoed de plaat. Zij heeft genoeg om zonder arbeid eenige maanden te leven en uit te zien naar een andere gelegenheid, die haar heerlijkheid van niets-doen kan verlengen. En die biedt zich aan. Een ongehuwd dokter moet voor geruimen tijd de praktijk waarnemen van een eerbiedwaardigen collega, die naar het buitenland vertrekt. De omstandigheden brengen mee, dat deze ongehuwde plaatsvervanger optreedt als getrouwd man en hij zoekt een meisje, dat genegen is, zich voor zijn vrouw uit te geven. Dat is een kolfje naar de hand van het meisje, dat liefst niet werken wil; zij neemt het voorstel gretig aan en al spoedig vormt zich in haar sluw brein het plan den dokter in haar netten te krijgen. Dat mislukt; geeft alleen eenige verwikkeling met een andere vrouw, die intusschen de verloofde is geworden van den dokter, en na eenigen tijd staat de liever lui- dan moe-zijnde intrigante weer op het doode punt.

Dit eigenaardig geval wordt badineerend verteld, waardoor men gemakkelijker heenglipt over al de onwaarschijnlijkheden, die anders de lezing zouden belemmeren. Een enkele wat al te nadrukkelijke poging om den dokter tot een compromiteerende handeling te verlokken, hetgeen door de telefoonbel wordt verhinderd, had voegzaam kunnen wegblijven.

Het verhaal over zoo'n meisje is natuurlijk niet bestemd voor meer normale en behoorlijker meisjes. A. Gielen S.J.

Wentworth James, (Gerthie de S.) Het Meisje van Piccadilly, Vertaling van Dicky Wafelbakker. (230) A. W. Bruna, Utrecht.

Dat is nu een boek, waar de meeste lezers geen raad mee weten. Het boeit en het stoot je toch eenigszins af; en je komt er

weer op terug en je leest omdat het gaat over 'n wereld, de demimonde, waar je niet thuis bent. Elk oogenblik denk je dat het misloopt, en dat er ongelukken gaan gebeuren, maar de wagen blijft in het spoor, zelfs op de gevaarlijkste bochten. Je voelt dat de zaak niet in orde is, en de nieuwsgierigheid drijft je door te lezen omdat je wilt weten wat de schrijver eigenlijk wil.

Zoo zit de vork aan den steel: een rijk jongmensch komt op straat een meisje tegen, een verbazend knap ding van vijftien of zestien jaar; en hij meent dat hij ze wel mag aanspreken. Zij lijkt erg gemakkelijk, gaat met hem winkelen, en later soupeeren en clubs en opera's bezoeken. En de jonge man neemt zich nu voor haar te laten opvoeden door een oudere dame: ze moet fijne manieren leeren, fransch spreken, piano spelen enz. En de looze knaap maakt zich wijs dat hij alles alleen doet voor haar bestwil, zelfs als hij straks een „flat" voor haar inricht en koopt wat voor geld te krijgen is.

Hij heeft een edele inborst en kan er niet toe komen het meisje verkeerd te behandelen, ofschoon hij zich zelf uitscheldt dat hij een dwaas is omdat hij haar ongemoeid laat. Ten slotte komt de verrassende ontknooping: Zij, Maud Mannering, is een meisje van stand en beschaving. Zij heeft alleen maar comedie gespeeld, om den man eens op de proef te stellen en de stelling van haar excentrieken vader aan de werkelijkheid te toetsen: man of vrouw, als zij werkelijk goed zijn, zullen dat blijven onder alle omstandigheden; zijn zij slecht dan blijven zij dat ook even standvastig en hardnekkig.

Waarom deugt zoo'n boek voor vele lezers niet? Omdat het hen voortdurend in een zekere zinnelijke opwinding houdt, niet door de dingen die gebeuren, maar door den schijn te wekken dat zij ieder oogenblik staan te gebeuren.

Vervolgens door het voor te stellen alsof een jongmensch, die zich zelf voor een dwaas scheldt, omdat hij de gelegenheid tot zondigen, waarvoor hij betaalde, niet aangrijpt, toch een hoogstaand mensch is.

Eindelijk, omdat het woord van het Evangelie: „wie het gevaar zoekt, zal er in vergaan" met de grootste gemoedelijkheid op zij wordt geschoven.

En ten slotte, wijl de overtuiging van den dwazen vader hier op neer komt, dat deugd en ondeugd aangeboren eigenschappen zijn en alle onderscheid van goed en kwaad aldus wordt uitgewischt. Dáárom is dit geen goed boek, al is het niet ruw en brutaal, maar geschreven in eenigszins gekscherenden toon.

A. Gielen S.J.

DE LAATSTE MEDEDEELINGEN.

Gelijk wij reeds hebben vermeld begint met het volgend nummer de negentiende jaargang van *Boekenschouw* in hetzelfde formaat en voor denzelfden prijs, *maar in veel verzorgder uitgave en aanmerkelijk uitgebreid.*

De nieuwe uitgever *Joost van den Vondel*-(Cornelis Anthoniszstr. 54, *Amsterdam*), stelt ons volop in de gelegenheid om onze plannen te verwezenlijken, zoodat wij hopen onze abonné's met het eerstvolgend nummer werkelijk te kunnen verrassen. Laten zij maar eens afwachten. Wij weten door onze jarenlange ervaring heel goed wat de lezers van ons wenschen en nu wij eindelijk in de gelegenheid zijn deze wenschen te vervullen, zullen wij waarachtig die kans niet ongebruikt laten voorbij gaan. Dus, tot het volgend nummer!

In ons prospectus, dat wij U eenigen tijd geleden toezonden, hebben wij reeds gezegd dat al onze abonné's gratis inlichtingen kunnen krijgen over boeken op alle gebied, voor zoover dat menschelijker wijze mogelijk is. Wij noemden U de namen der competente personen, die ons hunne medewerking toezegden en zijn thans zoo gelukkig daaraan nog te mogen toevoegen dat de Redacties van *Etudes* (Fransch) *The Month* (Engelsch) *Stimmen der Zeit* (Duitsch) *Civilta Cattolica* (Italiaansch) *Razon y Fe* (Spaansch) met ons een onderlingen inlichtingen-dienst geregeld zullen onderhouden. Wij mogen derhalve wel veronderstellen dat wij onze lezers maar zelden behoeven teleur te stellen.

De *Standaard-Catalogus* is inmiddels ook verschenen en verleden maand verzonden aan boekhandel en particulieren. De boeken van meer dan anderhalf duizend schrijvers worden daarin besproken. Het licht voor de hand dat in zulk een omvangrijk werk fouten en onvolkomenheden moeten schuilen, en wij verzoeken de lezers vriendelijk ons daarop attent te willen maken. Zoo kan bij een eventueele tweede uitgave alles perfect zijn, of in het jaarlijksch supplement de voorgestelde correctie reeds worden opgenomen.

Wij beginnen met het voorbeeld te geven. In het namenregister ontbreekt de naam M. van Walcheren (schuilnaam) en staat alleen de echte naam der schrijfster Hoyer-van der Feen. Deze is echter minder bekend en het verdient dus aan-

beveling in de lijst den naam Walcheren bij te schrijven en te verwijzen naar bladz. 81. Bij Irving heeft men achter het genoemde boek (De heilige in haar Hoekje) te schrijven, „elken positieven godsdienst vijandig". Hierbij laten wij het voorloopig.

Wij zien U terug, nietwaar?

LETTERKUNDIG LEVEN IN ZUID-AFRIKA.

Jochem van Bruggens jongste Werk: Ampie, Die Natuurkind. *)

Van Bruggens literaire arbeid ontwikkelt zich in stijgende lijn, en dat is een verheugenis. Met dit boek heeft hij een weg ingeslagen, die wellicht door Zuid-Afrikaanse schrijvers nog schaars was bewandeld: de ontleding namelik van een kinderziel, in haar groei tot jonge manlike kracht. Ampie dan is een natuurkind, geboren en getogen te midden ener decadente omgeving, zodat hij zich aanvankelik — door 't volgen zijner lagere instinkten — slechts in zeer weinig onderscheidt van 't redeloze dier. En nu is 't heel-merkwaardige in deze ontwikkelingsgang en 't heel-mooie tegelijk dat er van zo'n armzalig en gedegenereerd „witmanskind" tenslotte nog 'n verstandig en goed mens terecht komt. Groot en schokkend zijn de gebeurtenissen, die dit leven illustreren, geenszins, maar hun algemeen-menslike-waarschijnlikheid, maakt voor ons deze eenvoudige geschiedenis belangrijk en boeiend. Al spoedig wordt Ampie zeer juist getypeerd met de volgende woorden:

„Nou is hij die produk van wat sy liggaem en sy sinne wil. Bang vir wat sterker, en wreed teen wat swakker is as hy; en lief vir sy maat, (de ezel ou-Jakob) sku vir alles wat vreemd is, gulsig as hy eet of drink, en tevrede met die hardste bed as hy wil slaap." Geen wonder, dat de jongen hier piepen zoals de ouden zongen, dat 't huishouden ordeloos en losbandig is! Voor zijn vader, die slááť, is Ampie bang, doch van zijn simpele moeder — 'n goedhartig mens, dat echter niet kan optornen tegen 's levens lasten — en van klein benjamin-broertje, houd hij hartelik veel! Maar er is eeuwig geharrewar en zon schijnt er nooit.

„Liefde het daar nooit geskyn nie, of vir Ampie, waar hy ver-

*) Uitgave van Swets & Zeitlinger, Amsterdam.

keerd was, reggehelp. — Wel het veelal die angs vir 'n half-doodmaak kastijding, alle redelike weerstand laat verwrok en die fijner gevoelens van billikheid en reg diep verdring en versmoor in sy binnenste om plek te maak vir lafhartigheid en lis." En toch,.... zelfs een leven als dat van verwaarloosde Ampie is niet zonder poëzie, want daarin fonkelen enkele heerlike lichtpunten: zijn gehechtheid aan de trouwe, gehoorzame ezel, ou-Jacob, en dan,.... langzamerhand opkomend, steeds winnend aan kracht: Ampie's liefde voor 't boerenmeisje, Annekie. Binnen deze laatste sferen zien we ook Ampies edeler kwaliteiten af en toe flikkeren als 't pinkelen van sporadiese lichtjes tegen 'n donkere lucht!....

Beiden wekken in hem 'n twéde en betere natuur, doen ons al spoedig verre van wanhopen aan 'n gunstiger groei zijner ogenschijnlik zo armtierige kinderziel.

't Boek opent met 'n hoofdstuk, getiteld: „Ou-Jakob". Reeds dadelik wordt hiermee licht geworpen op Ampie's aantrekkeliker alter ego. Want, wat is er gaande?.... Ampie's vader, David Nortjé, „wil mal wordt oor 'n vark"; hij nam zich vóór er een te kopen, teneinde weer 'ns heerlik, met z'n huisgezin, te kunnen smullen en daarom moet arme Ampie nu zijn dierbare ezel gaan verkopen! Met recht zucht 't kind dan ook: „Wat is 'n vark?.... 'n Mens vreet hom op en dis uit en gedaan; maar 'n esel hou solank as hy lewe. 'n Esel is die geskikste en taaiste dier wat die Here gemaak het, en so verstandig.... Kijk vir ou-Jakob!"

Inderdaad wordt Ampie's trouwe vriend, op een vendusie, aan Kasper Booysen, 'n rijke boer, verkocht. Voor de jongen is deze gebeurtenis van grote tragiek, want 't dier was schier z'n énige levenstroost! Diep neerslachtig keert hij huiswaarts. Heeft men hem de aanhankelike kameraad ontnomen, zijn dierbare Annekie laat hij zich niet ontstelen! Háár wil hij nu zien en spreken, opdat zij hem heenhelpe over 't zware verlies!

Annekie woont op Vlakplaas. Als Ampie daar aankomt, is de hele familie verzameld voor avondlike bijbellectuur door oom Tijs, de pater familias. Ampie houdt zich verscholen en bespiedt van verre 't geliefde meisje, dat in eerbiedige houding is neergezeten:

„Hij luister, luister onverpoos. Die warboel van godsdienstige klanke gloei in sy ernstige oë, wat klou aan daardie donker

haardos en o, hij het Annekie nou so lief, dat sy liefde die boekevat sal uitoorlê."

Hun gesprek maakt aanvankelik nog 'n zeer kinderlike indruk, maar meer en meer ontwaakt in Ampie 'n teer liefde-gevoel, dat wij beluisteren in de volgende woorden:

„Pa wil my mos uitroei! Vandag mos ek vir ou-Jakob laat opveil! Maar dis laaste sien!"

Doch bedaarder, met 'n weke klank in zijn stem: „En wat sal jy daarvan dink, Annekie, as ek so ewe skielik weg raak?" sê hy opstaande, wat haar verwondering laat klim. Hy is glad anderste vanaand as al die ander aande, sy voel bangerig vor hom, en dis of iets haar dwing om te gehoorsaam, as hy vir haar wink en sê: „Ek wil jou 'n bietjie sie nassebliefǃ"

Annekie vindt hem grappig en wordt nieuwsgierig: „Maar jy sien my dan die heel aand al" terwyl sy opstaan en tog 'n tree naderkom: „Praat! praat! Ek wil gaan slaap! Onkruid vergaan niet! Wat wou jy wegraak voor?"

„Geef jou hand" is sy order, kort en beslis. Dan neemt Ampie de maat van haar vinger en zegt zakelik: „Ek wil vir jou 'n ring koop Annekie." Maar, o teleurstelling! Nu leren we 't meisje eerst goéd kennen: „In die aamblik skitter heel die toekoms. Sy wil 'n ring hê, wat fonkel en almelewe 'n mens se oë vang, 'n ring om mee te spog *) en haar maats te laat verwonder"....

Er wordt lang over 't geval van de ring, tenslotte ook over hun trouwen, geredeneerd „soos twee ouderlinge oor 'n kerkkwessie." En.... „jy is glad te haastig Ampie!" zegt ze, maar de ring wil ze toch wel dolgraag hebben! Ze eindigt met haar ja-woord te geven, bederft echter weer alles door egoïsme: „Jy moenie my ring vergeet niet nê? So'n blinke met baie steentjies soos klein gernaatspitte.... een wat jou oë seermaak as jy daarna kijk." — Och, ze zijn toch eigenlik nog kinderen, allebei, maar Annekie wel 't méést!

Verblind als hij is, haast Ampie zich aan de wens van 't meisje te voldoen. 'n Mooi ringetje zal hij voor haar uitzoeken in de winkel van ou-Moosa, 'n sjacheraar, die hem natuurlik danig afzet met „almal koper gemors, saam geen vijf sielings werd ne." Helaas, z'n laatste duiten worden er aan gespendeerd!.... Maar, indolente Ampie heeft moed en werklust gekregen, de gedachte aan Annekie maakt hem sterk! „By die slagpale"

*) Te pronken.

vindt hij werk, ruwe abattoir-arbeid! Toch kan hij zich best schikken in deze nieuwe, bloedige bezigheid!

Op zekere dag vindt hij langs de weg, 'n „paar sinkplate", die hij, overgelukkig, meepakt, want ze kunnen hem dienstig zijn bij de vervaardiging van een optrekje voor Annekie en hem! Dit „euvel" echter brengt hem in aanraking met de „polisieman", triomférend, nu hij eindelik de beruchte schavuit heeft gesnapt! Doch arme Ampie had dit keer geen schuld!....

In hoofdstuk IV gaat de gewaande misdadiger naar de gevangenis of: „tronk" toe. Alles hebben ze hem ontnomen: „sy belt, knipmes, fluitjie, Annekie se ring".... „al die mense is sy vyande en almal konkel onder mekaar om sy end te kry." Dan overmeestert smart z'n eenzaam jongenshart. Verbitterd tegenover hen, die hem onrechtvaardig hebben opgesloten, niet in staat z'n onschuld te bewijzen.... komt er 'n wrok in z'n binnenste en wordt daar de kiem gezaaid voor star cynisme en barse koppigheid. Dit is: Ampie, ten opzichte der maatschappij, door Van Bruggen psychologie-scherp en juist geöbserveerd. 't Verstoten lid, door iedereen gewantrouwd: „Hull sê mos almal uit die staanspoor dat hy lieg". Zó wordt zijn gemoed opstandig. Toch, — we verwachten 't eigenlik nièt — weet Ampie nog te bidden: „Ag Here ,help my tog in my ellend!"

Ampie is niet alléén in 't cachot.... Doch de andere twee zijn échte boeven, terwijl hij.... We zullen zien, hoe weinig er nodig is, om 'n jeugdig hart mee te slepen in 't kwade, hoe ras 'n verkeerde invloed vat heeft op 'n verlaten en verwaarloosd volkskind, dat zóveel ontberen moest. Want hij krijgt daar te horen: „smokkel is die maklikste geldmaak. Dis 'n verleiding, wat nim, wat honger ly kan staan.".... De kwestie zit dieper, Van Bruggen behandelt hier, medunkt, 'n sociaal vraagstuk, betreffende 't drankverbod voor 't „swartgoed", niet voor de „blanke", die „soveel drank koop as hy begeer." Of 't oordeel van de schrijver-zèlf gelegd is in de woorden van de kaffer: „Straf die swartgoed as hulle dronk is en ander mense molesteer; maar laat hom vry, en ek sê die wêreld sal kom beter gedra"....? De oude bandiet heeft 't hoge woord, maar Ampie, zwijgend, vormde reeds 't plan zijn geluk met dranksmokkelarij te gaan beproeven en is daarvan geheel vervuld. „'n Nuwe moontlikheid dring in sy vlakke harsings deur, wat baie ontvanklik, die sopas gehoorde opgeneem het. Hy sal ook eer dag

perbeer om drank in die hande te kry, en dit in erdvarkgate wegsteek."....

Dan zal hij spoedig Annekie kunnen trouwen!

Ampie's gevangenschap is niet van lange duur. De volgende dag mag hij heengaan en krijgt bovendien z'n afgepakte spulletje weer terug, zoodat hij weldra dit verdriet zelfs geheel en al vergeet bij 't zalige denkbeeld, dat Annekie's ring in z'n zak steekt en hij opnieuw zo vrij is als 'n ontkooide vogel!....

'n Merkwaardig hoofdstuk is: „Doelloosheid", omdat hier weer indirekt enige Zuid-Afrikaanse toestanden worden besproken. Ampie is op bezoek bij tante Fyta om „'n stukkie kos te soek vir die lang pad, wat voorlê." 'n Armoedig huisgezin, waarvan de moeder bijkans radeloos is en geen uitweg weet om aan de ellende te ontkomen! Maar Ampie raadt haar, wil zij geld verdienen: „Tannie moet laat oom Frits smokkel!" Ziehier Ampie reeds 'n apostel van kwade praktijken! Verwonderd vraagt Fyta zich af: „Waar sou die halfbaar kind gehoor het van so iets?" Zij waarschuwt hem en zegt, dat hij daarmee in „de tronk te lande kom en dan is dit klaar, uit en gedaan met jou!"

Ongetwijfelt fungeert Van Bruggen bij de volgende woorden als Fyta's spreekbuis:

„Dis mis wat ons regering wil hê; al ons ou boere brandarm, veragtelik en agter die tralies. Hulle het mos vir jou ook somarso opgesluit niet waar nie? Hulle wil ons armes dooddruk, as hul dit kon regkry! Maar boer se kind is vir hulle te taai Ampie!" Meerdere malen zou ik, in dit boek, kunnen wijzen op de ontvouwing vele zijner sociale en politieke denkbeelden door de schrijver (zie o.a. blz. 60.) —

Plotseling.... 'n inval bij tante Fyta: Ampie's vader, David Nortjé zelf, kwam de verloren zoon op 't spoor en wil hem nu meevoeren! Doodmoe van 't lopen achter-de-jongen-aan, razend, tierend en vloekend!.... Er volgt 'n angstwekkende dialoog tussen de verbolgen vader, die nu alle illussies met betrekking tot 't „vark" vervlogen ziet en de zoon; kwasie-demoedig, huichelend-ineenkrimpend, bijna gewurgd door de driftkop, wanneer dit niet ter goeder ure ware voorkomen door Flip Staander bijwoner van de machtige boer Kasper Booysen, zodat Nortjé spoedig „kry die neiging om witvoetjie te soek."

Ampie komt weer tuis en ziehier, na 't tafreel van de ontaarde vader, 'n korte schets der moeder, die goedhartig is, maar te

zwak van karakter om haar rumoerig kroost in 't gareel te houden:

„Die moeder van ses nog lewende Nortjétjies — vier is al begrawe — beswoer die gees van rusiemaak verniet. — Sy het die geeskrag niet daarvoor nie, sy is tam. Net wanneer die verdronge emosies van bitterheid en mensenhaat te sterk opstu, dan is sy onkeerbaar, nes ou-David, 'n felle furie, waarvoor die kinders tjoepstil, sidderend wegkruip. — Dis echter iets seldsaams. Haar simpele onderworpenheid is te gewend aan ongerief en wanorde en kindergeraas, dat dit haar kan hinder. En dis vir haar 'n geluk dat sy simpel is in daardie omstandigheid, want sy voel tevrede in die roue werklikheid om haar heen. Die brom-deun dreigemente is maar net die uitinge van haar onbewuste, wat somar so opborrel." Toch is zij godsdienstig en zoekt haar troost in 't bijbelwoord. Onder Ampie's afwezigheid heeft zij veel geleden. De jongen zelf is intussen zó mistroostig geworden, dat hij aan alles en iedereen de brui zou willen geven! Want, kwam hij niet tot 'n verraderlike conclusie, na al wat hij had meegemaakt: „Net een ding het hy geleer. Solank as hy iets besit, beteken hy iets."....

In „Ampie en sy maat" en vervolgens in „Ampie en Annekie" krijgen we 'n diepere kijk op dit schijnbaar-lage jongensleven, openbaart zich ons weer de betere natuur van deze arme misdeelde „witmens". 'n Groot verlangen, 'n innig heimwee, drijft Ampie voort en hij heeft geen rust vóórdat 't bevrediging vindt. Z'n beste vriend, ou-Jakob, wil hij weerzien!:

„Dis of die skeiding maande was, so klop sy hart van vreugde, toe die donkie ophou met wei en sy groot lomp kop hoog oplig en die diep donker oë merk dat Ampie naderkom.... Daardie vaal ou-donkie het hom altoos verstaan, en leidsaam geluister na sy malste koersvat, tijdig of nie."....

Teder is z'n liefkozing, z'n strelen over de kop van 't goedigedier, z'n vriendelik, gemeenzaam gebabbel. Och, als de mensen hem ontvallen en minachten, dan kan hij nog troost zoeken bij trouwe ou-Jacob, wiens meester hij wiliswaar niet meer mag zijn, maar die hem nog ó zo goed kent! „Die een ruk is die mense vrindlik en netnou spot hulle vir my, of gee my 'n loesing. — Net jy ou-Jakob is vir my altoos deur, die een met die ander dag, dieselfde. Of ek 'n sieling verdien het, of glad niks

meer besit nie, ek kan op jou staat maak. Ek wil vir jou hê my ou-maet!"

Hij zal nu naar oom Kasper gaan en zich verhuren, want zonder z'n maat kan hy niet leven. Waarlik, hy wordt daar aangenomen, door vriendelike voorspraak van Mevr. Booysen, die mêelij heeft met de arme sukkel. Dit alles is goed voor Ampie, nu komt hij onder gunstige invloed en in hem-zelf is 'n begeerte om onder oom Kasper te staan. „Dis 'n ander soort bangheid hierdie, (dan voor z'n vader!) 'n ontsag, wat weldadig is." Er zal, met vriendelik-strenge hand, tans van Ampie nog 'n nuttig lid der maatschappij worden gemaakt. 't Kontrakt met Booysen is gesloten; ijlings vertelt Ampie ou-Jakob 't grote, heerlike nieuws: dat zij weer kameraden zijn en snelt dadelik met hem Vlakplaas-toe, naar Annekie!....

Dit werk is niet zonder romantiek, 'n tamelike zeldzaamheid in de Zuid-Afr. literatuur, waar men dat element schaars vertegenwoordigd vindt, tenzij dan in volksliederen en volksverhalen. Om Annekie te winnen, moet eerst haar broer Bart worden omgekocht (met 'n knipmes!) teneinde de schone naar buiten te lokken!.... De jeugdige vagebond is dweperig en dromerig gestemd, we betwijfelen zelfs of er in Ampie wel dergelike poëtische gedachten kunnen omgaan! Doch laat ons aannemen, dat de liefde hem dichterlik maakt!.... Nu is 't hèt moment voor de ring, die hij zo duur en bloedig heeft gekocht en bewaard! De idylle speelt zich af in 't wijde, bloemrijke, zonnige veld, maar och.... hoe prozaïes blijkt hier weer Annekie te zijn!: „Jy moet nou gou vir my die ring gee Ampie, want ek moet huisoe" sê sy koel en saaklik." Plechtig wordt deze door Ampie overgereikt. Helaas, hij is te wijd!.... Dan maar aan de middelvinger, dat gaat! maar „de bruid" is veeleischend: „Hè jy vir my ook lekkergoed saambring?" „Neen!" sê Ampie vererg. Dit is de jongen niet gewichtig genoeg, hij komt om haar 'n heerlike toekomst voor te spiegelen: „Oom Kasper sal vir ons die grondjie ploeë en so'n stukkie tuingrond spit ek en jy saam om. Daar saai ons wortels en ons plant artappels en pompoene. Jy kan vir jou ook blomme plant soveel as jou hart begeer." Zo wordt dan deze Zuid-Afrikaanse „pastorale" besloten met de „plechtige" verloving van Ampie en Annekie!.. ..

Van nu af aan bespeuren we 'n nieuwe element in Ampie's

ontwikkelingsgang. De jongen is beland bij Flip Staander, bijwoner van Kasper Booysen.

„Staander is 'n werkesel en so trou as 'n brak, wat om die huis groot geword het." Niet minder raak is de volgende typéring: „Kasper Booysen is in sy skik met Flip; 'n man wat nooit lol of kwessies maak nie en soos 'n uurwerk loop; 'n mens won hom op, en hy loop egaal deur tot hy afgeloop is." Booysen en hij hebben besloten: „Ons moet van Ampie 'n mens maak." Toch betwijfelt Staander 't resultaat: „'n Slegte witman is slegter as 'n slegte kaffer!" De oorzaak hiervan geeft Booysen echter breedvoerig aan. (blz. 107). Als Ampie nu keurig in de kleren is gezet door de goede zorgen van Kasper's vrouw, krijgt ie — volgens zijn idee! — 't aanzien van „'n jentelman en Annekie sal glad hoogmoedig wees." Maar niet uitsluitend dit meisje speelt hem door 't hoofd; Grieta Booysen imponeerde hem weliswaar, maar de meeste indruk maakt momenteel de schone Hester Staander op zijn onevenwichtig jongenshart! Zij, zo trots en hooghartig, glimlacht hem spottend toe, wanneer hij nog onbehendig de ploeg hanteert!..

Er is, in Ampie, veel veranderd: „Die hele sfeer op Booysen se plaas, het van hom 'n ander mens gemaak, vrypostiger, en openhartig. Hy 't uitgevind, dat hy ook iets beteken. Sy selfbewustheid het ontkiem." En hij hoopt daarbij, dat Hester 'n beetje meer notitie van hem nemen zal! In Oktober wordt zij „aangeneem" en nu is ook Ampie hard aan 't leren om gelijk met háár te worden toegelaten! Zijn hart is vol hoop en verlangen, doch ziet, er komt een ommekeer. In „Kentering" ontvangt hij, door middel van Bart Annekie's brief, een specimen van egoïsme en oppervlakkigheid: „iLiewe en nooit vergetene Ampie! Ek sit my neder om u te melde, dat dit met ons allen nog seer wel gaan, deur die Heere se goedheid, en ek stuur jou die kafferring terug en ek wil niet 'n jongetjie hê nie wat so laag van 'n meisie dink al die steentjes het die twede dag al uitgeval en ek wil niet meer dat jy na my vry nie. — Hopende die selfde van u te hoor u nooit vergetene, Annekie."

In z'n wraak toont Ampie zich zeer geraffineerd, wanneer hij Bart ten antwoord geeft: „Ek, Ampie sê, dis net vir my 'n kits en ek het aan elke vinger van my hand 'n nooi, sê vir haar, hier is Hester Staander, ek kan maar net my bek oopmaak en ek het die jawoord"....

Doch weldra krijgt hij verdriet over z'n heethoofdigheid en jammerlik besluit. Ou-Jakob is weer z'n enige troost en fluisterend spreekt hij hem toe: „Sy was ook baie gek na jou ou-Jakob." — Voor Hester behoudt hij 'n stille verêring: „Net daardie een knipogie van Hester het hom laat oplewe, soos 'n verlepte pompoenblaar deur 'n reënbui." Dan dwarrelt er steeds door z'n brein: „aangeneem, met Hester kant en klaar getrouw, saam in 'n huisie op oom Kasper se plaats. — En wat sal Annekie dan sê?".... Inderdaad wordt Ampie tegelijk met Hester aangenomen: „Hy het wonderlik lighartig na die aanddiens toe gegaan, hoewel sy kop maar deur mekaar gebly het, vol bont gedagtes. Dit gaan mot so'n nagmaal, publik soos met 'n vendusie. Baie beeste, 'n mag der menigte van mense, en in die kerk net een, wat maar die woorde oor sy lippe laat rol."....

Van Bruggen heeft hier met groote talent de gevoelswereld van 't natuurkind betreden en vertolkt. Uniek is de beschrijving der plechtigheid en, „as die predikant jou naam aflees „Abraham Nortjé" en al die mag der menigte van mense vir jou kyk" is Ampie geheel en al verbouwereerd! Ook de persoonlikheid van de predikant heeft hij in korte trekken, raak gecontourd o.a. wanneer die „soos 'n groot vleermuis sy arms uitswaai oor die gemeente."....

Hester is voor Ampie altijd 'n soort van ongenaakbare godin geweest, maar na haar aannemen, verstout hij zich, stapt op haar toe en zegt duidelik: „Veels geluks nig Hester met jou anneme, ek hoop die Here sal jou bewaar!" Ook bewonderen we in dit hoofdstuk de gevoelige en tére natuurschildering.

Allengs wordt 't gebeuren nu naar z'n hoogtepunt gedreven, bereikt de schrijver daar ook waarlik 'n grote stijging, 'n tragiese climax. 't Is, wanneer in „Wolke" arme Ampie de droeve teleurstelling, de bittere ontgocheling ondervindt: dat Hester niets om hem geeft, dat zij zich op Nieuwjaarsdag heeft verloofd. 'n Stemming van „botte onverschilligheid" komt dan over hem. Doch spoedig raakt hij dit verdriet te boven en de liefde voor Annekie neemt weer z'n hart in bezit: „Hy voel 'n leegte, as hy by ou-Jakob staan. Hy mis die skakeltjie, wat hulle twee se lewes vroeër saamgevoeg het. Telkens as hy nou sy maat besoek dan voel hy àl te wel, hoe die verlangste na Annekie in sy bloesem groei." Toch kan hy er nog niet toe besluiten haar weer op te zoeken. De koppigheid moet eerst nog overwonnen!

Weldra vindt hij 'n voorwendsel, waaronder hij haar kan spreken: Hij heeft 'n voorgevoel van de dood van „sy ouma", de betrokken lucht — bijgeloof natuurlik! — verzekert dit hem. Want donkere wolken „vernaam in die nag dan sterf 'n wit vrou."

Nu zal hij dus Annekie en haar verdere huisgenooten de tijding moeten brengen! Hij vraagt Booysen toestemming te mogen gaan. Deze en zijn vrouw tonen zich hoogst verbaasd over zijn bijgelovigheid, maar de volgende dag mag hij vertrekken naar Annekie.

Intussen is er 'n zwaar onwêer komen opzetten.... Allen verenigen zich, onder bliksem en donder, in gebed. Ampie „voel dat hy 'n sondaar is, waarop die godheid toorn en hij kan nêrens 'n wegkruipplek vind nie." —

Plotseling.... 'n hevige donderslag!....

„Dit was 'n kwaai slag Ampie! Ek wonder waar hy neergekom het!" zegt Booysen.

„Die slag het doodgemaak Annie!" klinkt angstig Ampie's stem. En hij voelt: „Iets het die slag geraak en iets van hom!.... Hy voel hier binne in sy hartslag, dat hy iets verloor het." — Dodelijk ongerust gaat hij naar buiten, om te zien, wat er gebeurde:

„We sluip hy in die maanlig oor die werf, na die kamp, waarin ou-Jakob altoos wei, na die doringboom, waaronder hy ou-Jakob vanmôre nog gekry het, al rusloser, al banger vir die sekerheid, wat hom daar wag. En toe hy by die lewenlose donkie liggaam staan, bars die benoude roep sy longe uit: Ou Jakob, my ou-maat!" en hy werp hom op die grond langs die dooie esel"....

Hoe 'n innig meêlijden heeft Oom Kasper met de arme jongen! Hoe diep ontroert hem Ampie's groot verdriet!

„Ampie ou-seun, kom jong, staan op!"

„Ja, oom Kasper!" antwoord Ampie dof.

Booysen helpt hem op.

„Die weer het vir ou-Jakob doodgeslaan nê?"

„Oom Kasper, is ou-Jakob dan dood?" vra hy soos een, wat in 'n droom gehinder word....

Vooral met deze laatste schildering toont zich Van Bruggen in zijn volle kracht. Zelden wellicht hebben ons de wederwaardigheden van 'n eenvoudige boerejongen zó getroffen als dit

lotgeval van arm Ampie! Immers, de hevigheid der tragiek hangt niet af van grote en geweldige verhoudingen, maar moet gemeten worden naar de innerlik-individuéle verwoestingen, die op 'n gegeven moment worden aangericht. Geen tragiese val van 'n grote held, geen droeve ondergang van 'n machtig vorst, overtreft hier, in verhouding, de verscheurende smart van een eenzaam en armzalig „witmanskind", voor wie 'n trouwe esel de enige troost was in zijn droef bestaan.

En wie dit meevoelt, diep in zijn ziel, de gebeurtenis zó vermag te doen herleven voor óns, heeft inderdaad der simpelenwee meestelik gepeild.

Het laatste hoofdstuk uit „Ampie" luidt: „Vergoeding". De stemming, waarin de jongen zich tans bevindt, kan kwalik beter worden weergegeven dan met de volgende woorden:

„Ampie het in die eerste weke van geesverbotting gelewe soos 'n daggaroker [3]) in die nadraai stadium." Totdat eindelik, als 'n verkwikkende dauw, weer neerkomt over zijn hart de gedacht aan zijn eens zo geliefde Annekie. Maar lang duurde 't vóór hij er toe kon besluiten haar zijn groot verlies in een briefje mee te delen, o.a. met de volgende typiese woorden: „En liewe Annekie dit heef die Here behaag om vir ou Jakob van ons weg te neem." Doch bij voegt er aan toe, dat zij spoedig moet schrijven om hem te troosten!.... Wat gebeurt er echter? De brief komt terug als „onbestelbaar".... Hij zal 't nu wat handiger aanleggen en een „kaffertjie" sturen, om persoonlik de brief aan Annekie te overhandigen.

Dan, na enkele dagen, komt Bart, haar broer, met goed nieuws; wel geen brief, maar 't mondelinge bericht, „dat hy baie gou moet kom kuier". Ampie belooft, hierop in te gaan.... tenminste, wanneer oom Kasper hem daartoe verlof geeft, want hij is nu 'n gewichtig personage geworden, dat men moeilik missen kan: „Soos jy self sie, ou-neef, rus die hele boerdery van oom Kasper nou op my."

Hij voelt nu, dat zijn liefde voor Annekie waarachtig is en dat „die kalwernukke" voorbij zijn!

't Is Zaterdagmiddag. Ampie zal so straks naar Vlakplaats gaan. Plotseling echter wordt hij gewaarschuwd door Booysen, dat er ginds 'n veldbrand moet zijn uitgebroken, daar de lucht achter de heuvelen vol hangt met dikke rookwolken. Zij spoe-

[3]) Dagga heeft verdovingskracht, is 'n soort opium.

den zich, vergezeld van 'n troep kaffers en van de bewoners der nabij gelegen huizen, in allerijl opgeroepen, naar de plaats van het onheils. Ampie voelt zich moedig en vol overwinnende kracht! Hij zal redden en blussen, hij is jong en sterk, en.... hy bemint!.... De brand woedt op Vlakplaats....:

„Ampie slaan hier langs 'n meisiekind van Vlakplaats die vlamme dat daar duisende vonkies in die swart brand knipoog, knap en sterwe." En ook „Die meisiekind het daardie seun herken." Hun streven is nu vooral, de plek te beveiligen, waar ze eens elkander hun liefde hebben toegefluisterd: „Ons moet die dekgras red! Ons moet!" Hun moeite wordt ruimschoots beloond, want: „Die veldbrand sterwe in die donker van die nag. Hul twee se liefde lewe en skitter wyl hun langsaam na die eenkamer woning op Vlakplaats wandel."

En waar dit heenvoert, valt makkelik te raden!.... Op z'n gewone wringerige manier — want die heeft hij nog niet verleerd vertelt Ampie z'n geluk aan Oom Kasper, die hem wel 'n „huisie en 'n lappie grond" zal geven „om op te bestaan". Booysen, goed als immer, verheugt zich van harte over 't besluit van zijn kwekeling en zal hem helpen, dat spreekt!

„Dis zeg ou seun, ons twee sal almelewe oor die bult kom!"

Tot zover de levensgeschiedenis van Ampie. We hebben veel met hem doorgemaakt. Misschien waren de citaten wat erg overvloedig, doch men houde 't my ten beste; ik lever zo graag direkt de proef op de som. Pleitte zij niet voor 't onmiskenbaar talent van de schrijver? — Dit gehele boek lijkt me 'n stap in de goeie richting. Wel zijn er ook zwakke plekken in aan te wijzen, zo bijvoorbeeld: van Bruggens vondst op 't end schijnt me niet de gelukkigste toe: Die brand geeft 'n geforceerd, 'n deus ex machina-idee.

Maar overigens is dit werk er een met sterk-vooruitspringende-uitstekende kwaliteiten: tintelend van echt, sappig leven, realisme-van-de-goede-soort, diep doorvoelen en begrijpen van de mysteriën dezer kinderziel, die zich krachtig ontwikkelt, gelouterd door leed, gekoesterd door de zon van liefde en menslievendheid. Dat geeft 't boek zijn blijvende en universele waarde. Vergelijkingen gaan hier ten eenenmale mank. Als men aan onze Van Looy, aan Brusse of anderen denkt, doet men Van Bruggen onrecht aan, want de sfeer, de toestanden, de omgeving, de psychiese ondergrond is geheel verschillend van die der

Hollandse werken. Men moet „Ampie" afzonderlik, en in z'n eigen kader doorvoelen, genieten en waardéren.

Opvallend is hier ook de vorm, die zo goed harmoniëert met de inhoud. Van Bruggens taal is smedig en uitstekend verzorgd. 't Gezonde, maar vooral kernachtige, pittige, bondige Afrikaans waait ons hier toe in z'n volle frisheid, jong en krachtig. Telkens troffen we weer rake, typiese woorden en uitdrukkingen als bijvoorbeeld:

Van Ampie's eerste liefde zegt de schrijver:

„Dis nou *'n wolkbreuk, wat vol riviere uitstoot* oor alle hindernisse". En bij Ampie z'n rust-uurtje:

„Hy lê so roerloos as *'n akkedis op 'n klipmuur.*" Verder, van moeder Norté: „Ou-Dawid ken sy vrou. 'n Mens kan net so wel perbeer om Winter in Somer te verander as om haar nou *'n gat in die kop te praat.*"

Tegen Mevr. Booysen zegt Ampie: „Ek wil *my lyf in Omie se boerdery insteek.*" Als hij Bart iets betaald wil zetten: „Hy sal vir Bart ook een dag *onderdeurspring.*" Van Staander, de bijwoner: „Staander is 'n werkesel en *so trou as 'n brak, wat om die huis groot geword het.*" Ampie „het sy pa en almal *vet om die oë gesmeer.*" Bij Flip Staander *„hengel"* — tegenover Booysen — *„die versoekie in sy keel,* tot hy benoud wordt." — „Ampie voel egter aangemoedig, nadat Booysen *hom koudgelei het* op 'n taktvolle manier". Van Ampie's verliefdheid op zijn dochter, Hester, zegt Staander: „Die *malkop van 'n niksgewend* is doodverlief op sy dogter." Ampie, 's morgens voor de ossewagen: „Hy noem die name van die osse nie; *want mensestemme is 'n skokkende geluid, onpaslik in die vroegte.*" Voor: „met de deur in huisvallen" zegt Ampie: Dan sal ons somar versigtig *hoek in die water gooi* en *uitvind, hoe Annekie haar pols klop!*" Wat Ampie hoorde van Annekie: „dat 'n dorpseun probeer het om *hoed-op-te-hang bij haar;* maar puur verniet."

De vele en grote verwachtingen, die wij nog koesteren omtrent Jochem van Bruggen, *worden, hopelik,* niet „teleurgestel!"

LIDWINA DIEPENBROCK.

ROMANS EN VERHALEN.

Adlersfeld-Ballestrem (E. von) Kasteel Monrepos (276) *f* 1.20, Futura, Leiden.

Het boek doet al lang opgeld en ofschoon het er niet bij

staat, vermoeden wij dat het een tweede druk is. Het verhaal zal de meeste lezers wel bekend zijn. Een rijk meisje komt door een zonderlinge testamentaire beschikking in huis bij een wildvreemden voogd, waar zij tot haar meerderjarigheid zal moeten blijven. De man is een deugniet en wil haar dooden om haar fortuin te kunnen inpalmen. En hij bedenkt een sluw middel om zijn doel te bereiken zonder argwaan te wekken. Zijn arme vrouw dwingt hij voor spook te spelen, in de hoop dat het kind erg zenuwachtig zal worden en hij haar een kalmeerend drankje kan geven, waarin des Guten zu viel is.

De streek mislukt; de vrouw sterft; de schurk ontgaat zijn verdiende straf en Elianthe krijgt haar loon in den vorm van een Duitschen graaf. T. B.

Algenstaedt (Louise). Samuël, een Zoon der Wet. Een Verhaal uit het hedendaagsche Palestina. Uit het Duitsch door C. W. Coolsma. (243) *f* 2.15, J. Kok, Kampen.

De Thoraschrijver Sinai Tulpenbloesem met zijn blinde vrouw, gehuwde dochter en pleegzoon Samuel hebben zich met andere Israëliten vereenigd en vertrekken uit Rusland naar Palestina.

Uit alles blijkt, hoe trouw zij zijn aan de oude Wet en uit een gezegde der blinde vrouw spreekt de haat tegen de Christenen.

In Palestina aangekomen en na het hun toebedeelde land in bezit te hebben genomen, wordt het voor Samuel tijd als „zoon der Wet" te worden ingeschreven. Maar, tot groote ontsteltenis van zijn pleegvader, zegt hij te twijfelen aan het Joodsche geloof. Hij gaat op reis naar Bethlehem, waar geen enkele Israëliet meer te vinden is; hoort in Jerusalem spreken over de H. Maagd en de geboorte van Christus. Dat opent hem de oogen en bij zijn terugkeer wekt hij zijn stamgenooten op, de Boeken Der Christenen te onderzoeken.

Tot tweemaal toe tracht men hem te steenigen, maar de jeugd is op zijn hand en sluit zich bij hem aan.

En het boek eindigt met de voorspelling der blinde vrouw, dat over twintig jaren, wanneer de kinderen groot zijn geworden, zij allen Samuel zullen volgen op zijn weg naar het Christendom. En de vrouw verheugt er zich over! M. v. W.

Belinfante (E.) Lilian (167) F. Luyten, den Haag.

Lilian van Beek wordt door haar artistieken vader en zorgzame, kalme moeder heel verstandig opgevoed. En het meisje gaat openhartig en vertrouwelijk om met haar ouders. Een harer vriendinnetjes, Ruth van de Merle, is een flirttype, dat men, dunkt mij, beter doet uit meisjesboeken weg te laten. M. J.

Conquest (Joan) Een Liefde in de Woestijn. Vertaling van Henriette Rappard. (264) *f* 2.15, geb. *f* 2.90. J. Philips Kruseman, den Haag.

Het boek heeft niet weinig overeenkomst met de Sheik van Hull.

Een op avonturen belust Engelsch meisje spreekt met een Arabier af, met hem de woestijn in te trekken. Voor dat deze haar heeft afgehaald, raakt zij verzeild in een Oostersch danshuis en ten slotte gevangen door een man, die haar met slechte bedoelingen in zijn huis voert. Met verbazende koelbloedigheid weet zij zich uit deze netelige positie te redden en trekt met den afgesproken gids de wildernis in. Hahmed, zoo heet de man, is verliefd op haar, maar wil wachten tot zij zich uit eigen beweging in zijn armen werpt. Hetgeen dan ook geschiedt. Als haar vrienden haar vinden verzet zich een oogenblik de Westersche vrouw tegen de wetten van het Oosten en vlucht, doch alleen om spoedig berouwvol terug te keeren tot haar heer en meester.

Het is bijna doorloopend en sensueel boek, maar er staan bovendien bladzijden in van zulk een hartstochtelijke erotiek en lichaamstentoonstelling, dat wij het boek onmogelijk kunnen goedkeuren. A. G.

Dieterle (G.) Rawana, het Tijgerjong (177). G. W. de Boer, Middelburg.

Het is weer eens wat anders en het is lang niet onverdienstelijk. Een tijgerfamilie brengt angst en schrik over den kampong. Nab, een jonge Hindoe, belaagt de roofdieren en dood den tijger, tot onuitsprekelijke ontzetting zijner dorpsgenooten, die den koning der woestijn als heilig beschouwen. Als Nab nu ook nog de tijgerin verslaat, besluit men hem weerloos over te leveren aan de tijgerwelp en laat hem, gebonden aan een boom, in den nacht alleen. Maar zijn verloofde maakt hem los en beiden nemen de vlucht.

Intusschen neemt de plaag toe en als er bijna geen buffel meer over is gebleven, denkt men aan den moedigen Nab en laat hem smeken het ondankbare dorp te komen verlossen. Hetgeen hij dapper volbrengt. T. B.

Grey (Zane) Woestijngoud. Vert. door J. P. Wesselink-van Rossum. (378) *f* Joh. Muller, Amsterdam.

Het boek heeft een voorgeschiedenis tot inleiding, die wij niet zullen vertellen omdat anders de aardigheid er afgaat voor de lezers.

En dan begint het verhaal van Richard Gale, die na zijn studie met zijn vader in onmin geraakt en „een zwerftocht begint om zich zelf een positie te veroveren. Dat is het begin der avonturen. Richard is een pootige knaap, die er geen been in ziet een heele bende opstandelingen omver te boksen om zijn vriend gelegenheid te geven zijne verloofde uit de klauwen van hun aanvoerder te redden. En zoo gaat het heel het boek door: wedrennen om het leven, schieten met verwonderlijke vaardigheid, edelmoedig en helfhaftig elkaar helpen en beschermen.

En tot slot een formidabele afstraffing van een bende schurken, die Gale zijn meisje wilden afhandig maken. De oude papa, die zijn jongen „een luien, gemakzuchtigen fat zonder energie" had genoemd, moet wel tot andere gedachten zijn gekomen toen hij de gelagkamer vol kreunende en kermende bandieten zag liggen, nadat zijn zoon een oogenblikje aan het werk was geweest.

Dit soort van boeken met hun edelmoedige heldhaftigheid en waarin de ondeugd onbarmhartig wordt afgeranseld vindt altijd een flink aantal handen gereed om er naar te grijpen. A. G.

Herman (H.) Het roode Goud. Naar het Engelsch. (161) *f* 1.25. Het Centrum, Utrecht.

Herbert Chauncey heef tschulden gemaakt, waardoor hij in onmin kwam met zijn vader en in de nieuwe wereld fortuin is gaan zoeken. Hij is de jongste zoon uit een groot gezin en heeft dus menschelijkerwijze niet veel bij erfenis te wachten.

In het Rotsgebergte ontmoet hij een zoon van den pachter zijns vaders, die hem mededeelt: goud te hebben gevonden. Zij gaan naar de veelbelovende plaats, worden door twee schurken nageslopen, die den een doodslaan, en ook Herbert van kant zouden hebben gemaakt, indien een nichtje der boosdoeners, een pracht van 'n meisje in alle opzichten, niet reddend tusschenbeiden was gekomen.

Zij verbindt zijne wonden, verpleegt hem en ontrukt hem aan den dood; maar zijn geheugen heeft hij verloren.

Zijn broers en vader zijn gestorven en hij is de erfgenaam van den titel: Lord Cleve.

Teruggekeerd naar Engeland ontmoet hij zijn twee belagers, maar herkent ze niet. Met Lucy, de reddende engel, bezocht hij een beroemd chirurg, die hem eene ernstige operatie doet ondergaan, waardoor zijn geheugen terugkeert. De kerels, die hem naar het leven stonden, doen nog een poging om het huis, waar hij in rust volledig herstel heeft gezocht, in de lucht te laten vliegen, maar zij worden bijtijds gevangen genomen.

De moedige Lucie wordt natuurlijk Lady Cleve, en het roode goud wordt besteed voor liefdadige doeleinden. M. v. W.

Kleefstra (J.) Avonturen te Land en te Water (208) *f* 2—*f* 2.90. Met Penteekeningen van J. A. Hesterman Jr., G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Het is een goed geschreven, onderhoudend boek voor allen, die houden van natuur en sport en van een vleugje humor.

Zoo op het oog kan men meenen dat het een boek is voor de jeugd heeft uit den inhoud blijkt dat de schrijver het wel degelijk heeft bedoeld voor groote menschen. T. B.

Nesbit (E.) Spoorweg Kinderen. (224) Ing. *f* 1.90, Geb. *f* 2.75. Naar het Engelsch door G. W. Elberts.

Vader was een man die alles maken kon, wat je hem vroeg; die nooit knorrig was of zei dat je hem verveelde, en Moeder!..

wel Moeder had steeds tijd voor haar lievelinge, maakte bij elke gelegenheid 'n leuk versje, Moeder was alles voor Roberta, Peter en Phyllis. Een heerlijk leventje hadden die drie kleintjes in het groote huis. Toen kwam ineens de bittere tijd voor Vader en Moeder. Vader werd door twee heeren weggehaald en Moeder moest gaan verhuizen en veel schrijven om het noodige levensonderhoud voor haar schatten te verdienen. Zij gaan buiten wonen dicht bij een spoorwegtunnel en een station en daar beleven de kinderen allerlei heerlijke dingen, ja! ze redden zelfs eens de sneltrein van een onvermijdelijke botsing, waarvoor zij door de directie van den spoorweg gehuldigd worden. Er komen heel veel mooie en lieve détails in dit boek voor, en de blijmoedige en liefdevolle sfeer, waarin de spoorwegkinderen worden opgevoed, zal ongetwijfeld de jongens en meisjes, die het verhaal zeker met pleizier zullen lezen, goed doen. T. B.

Paula. De Stille Pastorie. (146) Ing. *f* 1.30—Geb. *f* 1.90. Buurman en De Kler, Leiden.

Een huiselijk eenvoudig verhaal van jeugd en levensopgang van een dominee, die trouwt, vader wordt en zijn ambt ernstig waarneemt. Stichtelijke lectuur voor protestanten. M. v. W.

Rappard (Henriette). Annie van Walen (187) Geb. *f* 1.75. Geb. Kluitman, Alkmaar.

Een tamelijk tam en eenvoudig meisjesboek. Vader gaat in Engeland een tweede vrouw zoeken, en Annie komt bij haar tante in huis. Zij moet zich nu, na haar wilde jeugd zonder toezicht of leiding, gaan aanpassen aan haar nieuwe omgeving. Het lukt haar spoedig (te gauw zou ik durven zeggen) en zij heeft een prettigen tijd bij haar tante. De grootmoeder kan niet velen dat haar kleinkind een stiefmoeder en nog wel een Engelsche stiefmoeder zal krijgen. Zij doet allerlei dwaze pogingen om het meisje te ontvoeren en eens lukt het haar bijna; dit maakt het boek ten slotte nog wat boeiend (voor meisjes van 13 tot 16 jaar.) T. B.

Wilma. Menschenhanden (231) *f* 1.90. Holland, Amsterdam.

Het is een heel vroom boek, maar het drukt neer in plaats van op te heffen.

„Allemaal zijn ze schuw tegenover elkander, die tobbende menschen, door hun gebrek aan zelfvertrouwen, en daarom lijden ze zoo eenzaam." Het staat er, op blz. 181, en het is zoo. Ze halen uit hun Christendom geen troost en levensblijheid en het is somber in dit boek als in een sterfhuis.

Alleen op het einde komt de ommekeer. Maar dat wordt zoo eigenaardig beschreven, in zoo verre taal, zoo plechtig alsof het een stuk is van een preek, die niet uit het hart komt.

Het boek heeft een uitmuntende strekking, maar het laat mij koud, zonder de minste ontroering. Ik vond schoone bladzijden, maar de vreugde daarover wordt telkens weggewaaid bij het omslaan der bladen.

Hoe is het mogelijk dat menschen die gelooven, zóó kunnen tobben als zij, die geen hoop meer hebben. Lode.

INHOUD
van den
ACHTTIENDEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW
15 MEI 1924—15 MEI 1925.

ARTIKELEN.

Aan onze trouwe lezers. 1
De Geheimzinnige Wetenschap der Pharao's, Dr. H. B. .. 2
Walter Scott in Abbotsford, M. S. 7
Voordrachtskunst, A. Gielen 13
Hilaire Belloc, A. D. Cook 33
C. S .Adama van Scheltema, Bernard Verhoeven 36
Weer terug naar de Romantiek, Hans Heijnen 42
Ernst Claes, Sylvain de Rouck 65
John Galsworthy, A. D. Cook 72
De Vlaamsche Natuurdichter, Stijn Streuvels. Sylvain de Rouck 92
Bernard Shaw en zijn Saint Joan, E. F. 129
Zijne Mentaliteit, A. Gielen 132
De Vrijpostigheid van Olivier Goldsmith, C. Clement .. 136
Pierre de Ronsard, A. Gielen 161
Een boek over Humor, L Diepenbrock 163
Een uurtje met...., Hans Heynen 174
Vondels Epos Constantyn, J. F. M. Sterck 193
Mark Lidderdale 208
Leest en Overweegt, A. B. H. Gielen S. J. 225
Arnold Bennett, M. S. 226
Herman Heijermans, ... 228
Letterkundig Leven in Zuid-Afrika, L. Diepenbrock 257
Over Vlaamsche Schrijvers, S. de Rouck 265
Lodewijk van Deyssels Gedenkschriften, L. Diepenbrock .. 289
Een Vlaamsche Dichteres, S. de Rouck 321
Hugh Walpole, Lode 328
Een Moderne Pelgrimsreis, H. van Heugten S. J. 330
Het Boek dat den Nobelprijs won, Willem Hensema 333
De laatste Mededeelingen, A. Gielen 353
Ampie, die Natuurkind, L. Diepenbrock 354

IN EIGEN KRING.

29. — 93. — 126. — 157.

BRIEVENBUS.

32. — 64. — 96. — 159. — 192. — 256. — 288. — 320.

UIT BOEKEN, TIJDSCHRIFTEN EN BLADEN.

De Beiaard 16. — De Haagsche Post 231. — De Nieuwe Gids 14, 107, 212. — De Nieuwe Taalgids 336. — Droom en Daad 211. — Etudes 337. — La Civilita Catolica 337. — Le correspondant

213. — Leven en Werken 15. — Nieuwe Eeuw 213. — Nieuw Nederland 179. — Nieuwe Literatuurgeschiedenis 137. — Opgang 178—212. — Pogen 46. — Revue des deux Mondes 337. — Roeping 75—179—337. — Stimmen der Zeit 233. — Studiën 16—75—105—138—213—232. — Tijdschrift voor Taal en Letterkunde 47. Wil en Weg 15.

VAN MENSCHEN EN DINGEN.

Herman Teirlinck 26
Strindberg 27
Marie Corelli 28
Uit de Plankenwereld 28
Welke kleur? 63
De Kunst der Toekomst 63
De Slingergang der Kunst 89
Een Modern Nederlandsch Bibliografisch Woordenboek .. 90
Romans 91
Bouwkunst 91
Nieuwigheden 91
Pour l'Ère nouvelle 92
Neue Bahnen 92
Boekenproductie 154
Tolstoï over Shakespeare 154
Atlantis 154
Henri Ghéon 155
Engelsche Romans 155
Geen Perskritiek 154
Problemenziekte 155
Atlantis 155
De Beteekenis van Lod. v. Deyssel 222
Verschil van Meening 223
Aan den Feestdisch 223
Prof. G. Jelgersma 224
Zwarte Duivels 224
Leest en Overweegt. A. Gielen 225
Arnold Bennett. M. S. 226
Herman Heijermans 228
Prijsuitdeeling 287
Persische Letterkunde 287
Joseph Conrad 288

BOEKEN WAAROVER GESPROKEN WORDT.

Delitsch. Die Grösze Täuschung 25
De Groote Begoocheling 25
Bordeaux (Henri). La Chartreuse du Reposoir 25
Carrère (Jean). Le Pape. Rome éternelle, Pierre et Cesar, Dante. Charles-Quint, Napoléon, La Question Romaine 25
Jegerlehner (Johannes) Unter der roten Fluh 26
Die Kunst der neusten Zeit 26
Lippert S. J. (Peter). Von Seele zu Seele 26

Mgr. de Roo. Material for a History of Alexander 62
Stoddard (Lotthrop). In Opstand tegen de Beschaving .. 124
John Galsworthy 153
Het Eeuwige IJs 255
Shakespeare 255

NIEUWE LETTEREN.

A.

Adama v. Scheltema. (C. S.) De Keerende Kudde (2) .. 36
„ „ Van Zon en Zomer (1) .. 36
„ „ Zingende Stemmen 37
„ „ De Grondslagen eener nieuwe Poëzie 38
Adlersfeld-Bellestrem. Kasteel Monrepos 366
Algenstaedt (L.) Samüel, een Zoon der Wet 367
Ammers-Küller. Het Inzicht 192
Anker-Larssen. (J.) De Stemmen der Wijzen 88
Applin (Arthur). De Schok van het Doodvonnis 147
Aquino (St. Thomas van). Verhandeling over het aanbiddelijk Sacrament. 213
Arden (Clive). Een Symphonie van Liefde 83
„ „ Een moeilijk Conflict 238
Aypres (Ruby). De Vrouwenhater 238
„ „ Bruine Suiker 239
„ „ De Man zonder Geheugen 240
„ „ Liefde en Leugen 218

B.

Bakx (F. C.) Don Andreas Majon 182
Ballings S. J. (M.) Roeping 303
Barendsen (O.) Over de Kunst van Opvoeding 217
Baum (Vicky). Toneelingang 147
„ „ Ulle de Dwerg 187
Burg (C. P. J. Van der) Handleiding voor Ouderavonden 141
Beach (Rex). Het Vloeibare Goud 240
Belinfante (E.). Lilian 367
Bell Wright (Harold). De Wedergeboorte van Brian Kent 188
Belloc (Hilaire). Emanuel Burden 35
„ „ Mr. Clutterbuck's Election 35
„ „ A Change in the Cabinet 35
„ „ The Mercy of Allah 35
„ „ The Girondin 35
„ „ The Path to Rome 36
„ „ Este Perpetua 36
Bennett (Arnold). A Man from the Nord 226
„ „ The Grand Babylon Hotel 227
„ „ Anna of the five Towns 227

Bennett (Arnold) Clayhanger 227
„ „ Hilda Lessway's 227
„ „ These Twain 227
„ „ The Old Wives Tale 227
„ „ Milestones 227
„ „ The great Adventure 227
Beraud (H.) Lazare 24
„ „ Buikje 241
Berend (Alice). De Geluksvogel 307
Berkhout (Franc L. B.) Ludovicus de Tragedie van een Verlorene 114
Bernaerts pr. (J.) Ons Nederlandsch Toneelrépertoire .. 186
Bibliothèque Romantique 214
Bierbaum (Dr. Max) Paus Pius XI 303
Bilt (E. v. d.) Kort overzicht der Nederlandsche Letterkunde 341
Bindloss (Harold). De Indringer 279
Boas (J. M.) Israëls Uur 304
Boeke (Prof. Dr. J.) Algemeene Biologie 78
Boele van Hensbroeck. Wereldliteratuur 96
Boer (J. W. de). Ras. Het Nachttij der Runia's 242
Bojer (Jehon). De laatste Viking 148
Booven (Henri van). Naar de Diepte 242
Bordeaux (Henri). De Nieuwe Kinderkruistocht. (Annette et Philibert 17
„ „ La Chartreuse du Reposoir 25
Borel (Henri). Een Droom 279
Bosboom-Toussaint. Het huis Lauernesse 256
Bowen (Marjorie). Mensch en Macht 307
„ „ De Adder van Milaan 343
Boudier-Bakker (Ina). De Straat 243
Brady (C. Thownsend). The Man who won 61
Breame (Charlotte). De Schaduw van het Kwaad. 148
Brémond (Henri). 43-45
Brinkgreve-Wicherink. De Vrouw, die hem steunde .. 218
Broeke (A. L. van den). Verf en Olie 81
Brom (Gerard). De Dominee in onze Literatuur 184
„ „ Katholiek 305
Browne (Prof. E. G.) Persian Literature 287
Bruggen (Jochem van). Op Veld en Rande 257
Brusse (M. J.) Boefje 55
Brug (C. P. J. Van der). Handleiding voor Ouderavonden 141

C.

Callant (J. van). De Onthulling van een Handleeskundige 308
„ „ De Legende van het Hunengraf 308
Callewaert O. P. (L. J.) Zelfeerbied 18
„ Hoogeschoolleven 215
Campen (Fenna van). Het Muziekhuis 188

Capart (Jean). Tut-Anch-Amon 236
Carrère Jean). Le Pape. Rome éternelle. Pierre et César. Canossa, Dante, Charles-Quint. Napoleon, La Quesstion Romaine 25
Carter (Howard) en A. C. Mace. Het Graf van Tut-Anch-Amon 145
Ceulen (J. V.) Herstel van het Evenwicht in 's Rijks financiën zonder Salarisverlaging van het Rijkspersoneel .. 19
Chaignon S. J. Priester-meditaties 17
„ Meditaties voor Kloosterlingen 49
Champol. Roeping 243
Chesterton (G. K.) S. Fransiscus van Assisi 180
Claes (Ernest). De vulgaire Geschiedenis van Kareltje Dop 21
Claes (Ernest). 65
„ „ Oorlogsnovellen 66
„ „ Namen 66
„ „ Bei uns in Deutschland 66
„ „ De Witte 66
„ „ Sichemsche Novellen 66
„ „ De Vulgaire Roman van Charelke Dop 66
„ „ Het Leven van Herman Coene 66
Clarke Isabel (C.) De Gemeine Citadel 189
Collinson Owen (H.) De Verdwenen Diamant 148
Coloma S. J. (Luis). De Kleine Pilatus 115
Conquest (J.) Een Liefde in de Woestijn 367
Conrad (Joseph). Jeugd- en - Het Hart der Duisternis .. 244
Corelli (Marie). Mijn Wonderlijke Vrouw 56
Courths-Mahler (Hedwig). Zijn Kind 149
„ „ Winnifried de Pelskoningin .. 149
„ „ De mooie Californische 244
„ „ De mooie Onbekende 280
„ „ Het fiere Zwijgen 280
„ „ O, Gij Koningsdochter 308
„ „ U behoort mijn Hart 308
„ „ Een Leugen om Bestwil 344
Crew (David). Ongebreideld 83
Cunnington (Suzan). Verhalen uit Dante 22

D.

Davinds (J.) Het Geheim van Freule Verhaeff 150
Debast (Victor de) Naar Jezus Liefdehart 234
Delacour (A.) La commune Avonture 24
Delft (A. H. J. van). Vondel's Altaargeheimenissen 76
Delitsch. Die Grosze Täuschung 25
„ De Groote Begoocheling 25
Deyssel (Lodewijk van) Gedenkschriften 289
Die Kunst der Neuesten Zeit 26
Diers (Marie). De Zonden der Vaderen 245
Diers (Marie). Elsbeth 309

Dieterle (G.) Rawana 368
Dominique (P.) Notre Dame de la Sagesse 24
Dorgélès (Roland). Saint Magloire 176
Dosfel-Eysmans (Angela). De Katholieke Vlaamsche meisjesbeweging 79
Dostojewski (T. K. M.) Uit het Duister der Groote Stad .. 218
Douglas (O.) Toen Moeder jong was 189
Doyle (W.) Priesterroeping 17
Dudok van Heel (J. L.) Hoe moet ik chauffeeren? 19
Duhamel (G.) Deux Hommes 24
Duse (S. A.) Leo Carrings Dubbelganger 83
Duykers (Louisa). Haar Man 309
Duynstee O. E. S. A. (P. Fr. Domin:) Maarten Luther en zijn Orde 139-305
Dijk (Coen van). De Naaktlooper 280

E.

Eeden (F. van). Eucharistie 108
Ehrenfest (T.) Wat kan en moet het meetkunde-onderwijs aan een niet-wiskunstige geven? 142
Eikenland H. van). Zwoegers 190
Emmerich (Anna Catharina). Het Leven der H. Maagd Maria 76
Eschtruth (Nataly van). Eeuwige Jeugd 281

F.

Fasse (Richard). Het Houtgraniet 82
Faszbender (Prof. Dr. Martin). Willen, een Koninklijke Kunst 57
Federer (H.) Juffrouw Theresia 310
Feenstra (Dr. R.) Goud 84
Feli (V.) Ceux là sont Rois 24
Ferber (Edna). Moeder's Jongen 310
Fisher (Dorothy Canfield). Een Montessori-moeder 182
Flammarion (Dr. B. C.) Hemel en Aarde 145
Forbes (Rosita). Verblinding 311
Forest (Ellen). Yuki-San 345
Ford (Henry). Productie en Welvaart 52
Fröschel (G.) Admiraal Bobby 346
Frost (Walther). Echt und Unecht 18

G.

Gabler (E.) Geneeskundig en natuurkundig Woordenbeok ten dienste van Doktoren, Studenten, Apothekers en Ziekenverplegers 19
Galsworthy (John). Forsyte Saga 73
„ „ The Dark Flower 73
„ „ The Freelands 74
„ „ Fraternity 74
„ „ Strife 74

Galsworthy (John) Skin Game 74
„ „ Forsyte Saga 154
„ „ The Freelands 154
„ „ The Man of Property 154
Gertenbach (P.) H. v. Slooten Jr. Eenige belangrijke verschijnselen uit het Leven der Nederlandsche Taal .. 51
Gelder (Dr. H. E. van). Pottenbakkers Kunst 20
Gerhard (A. H.) Vroomheid 140
Ghèon (Henri). 155
Ginneken (Dr. J. van). De Ontdekkingen van den Kleuter 99
Ginneken (Dr. J. van). Nederlandsch Katholiek Leven 99
Glynn (Elinor). Halcyone 312
Gogh-Kaulbach (Anna van). Op den Rand 312
Gruyter (J. de). Macdonald en de Labour Party 186
Gunning (Dr. J. H.) Problemen der rijpere Jeugd 52
Goldsmith The Vicar of Wakefield 136
„ The Good natured Man 137
„ She Stoops to Conquer 137
„ The Bee 137
„ The Citizen of the World 137
Graaf (C. v. d.) Over Beroepskeuze 142
Graafland (Jhr. Johan). Van Toen en Thans 346
Gratama (A.) Onze Letterkunde 80
Grey (Zane) Woestijngoud 368
Green O. S. B. (Dom A. G.) Het Eucharistische Uur .. 76
Gregoire (Jan). Moeder Majelle 281
Gregory (Jackson). Oog in Oog 115
Greup-Roldanus (Sine). De Orchidee van 5 A. 245
Groenenwegen (Prof. Dr. M. Y). Het Donkere Vraagstuk der Sexueele Ethiek 51
Groeneveld (W.) en J. Witjens. Het Paard 19
Grooten (J.) Bedrijfshuishoudkunde voor Middelbare Scholen 235

H.

Haggard (Rider). De blanke Zwaluw 22
„ „ Een Offer uit Liefde 116
Hallen (Ernest van der). Stille Uren bij Primitieve Meesters 237
Happé (J K.) Goed Adverteeren 53
Hargrave (John). Harbottle 330
Havelaar (Just). Het Moderne Meubel 217
Heeren (A. v. d.) Het Leven van O. H. Jezus Christus .. 338
Heidl (Robert). De Organisatie der Recherche 19
Heitefuss (Clara). De Weinands 22
Hemessy (M). Calvin Coolidge 146
Hengel (W. van den). Zondag 109
Hepp (Alexander). 256
Herbert (Mar.) Idealisten 84

Hergesheimer (J.) Mountain Blood 61
Herman (H.) Het Roode Goud 369
Hers (Anna). Barbara Rens 246
Hoeck (Fr. van). De Soldatenpastoor P. Henricus Verbraak 109
Honoré S. J. (Leon). Le Secret de la Confession 50
Hovre (Dr. Fr. de). Paedagogische Wijsbegeerte, een studie in de moderne levensbeschouwingen en opvoedingstheoriëen 214
Huch (Friedr.) Pitt en Fox 150
Hudson (W. H.) De Geheimzinnige Vrouw in het Woud .. 313
Hull (E. M.) De Schaduw van het Oosten 313
Hurst (Fannie.) De Sloof 313
Huygens (Charles). Tegenstellingen 246

I.

Ingram (Kenneth). The Symbolic Island 61
Ivans. Jakhalzen 118
„ De Roode Gravin 247

J.

Jacobs (Alette). Herinneringen 19
Jaloux (Edm.) De Liefde van Cecile Fougères 219
Janssens I. J. (Dr. J.) Oostersche Kerken en Westersch Apostolaat 111
Java (Melati van). Ontmaskerd 288
„ „ „ De Ring der Grootvorstin 288
„ „ „ De Nieuwe Mevr. Verhooghe 288
„ „ „ Waarheen? 288
Jegerlehner (Jchannes). Unter der roten Fluh 26
Johanna. Aan Jezus H. Hart. Mis en Communieboekje voor Holland's Kinderen 110
Jong (A. de). Handboek der Metaalbewerking ten dienste van Inrichtingen van Nijverheidsonderwijs II 146
Jong (A. de). Hanboek voor Metaalbewerking ten dienste van Inrichtingen voor Nijverheidsonderwijs en de Studie Voor Nijverheidsacten. I 53
Jonge (Jhvr. Dr. C. H. de). Sieraden 341
Jongert (K.) De Kaasbereiding aan de Boerderij 19
Jouglet (René). Het Eenzame Kind 314

K.

Kakebeen (C. G.) Het Letterkundig Genootschap, Oefening Kweekt Kennis 20
Kalff (Dr. C.) Westeuropeesche Letterkunde 143
Kalkshoven-Biemans (C.) Schimmen uit Weimar 20
Kattendijke-De Bas (Elise F. van). De Vrouw van veertig jaar 282
Kellerman (Bernhard). Schwedenklee's Avonturen 118
Kerpestein (J. B.) Handelsspaansch 235
Kessel S. S. C. C. (Koenraad von). Slachtoffers 181

Ketwich-Verschuur (E. van). Herziening der Gemeentewet 20
Keuchenius (Th. E. C.) en Dr. D. C. Tinbergen. Nederlandsche Lyriek 81
Keyserling (Herman). Het Reisdagboek van een Philosoof 25
Kleefstra (J.) Avonturen te Land en te Water 369
Klein (Ernst). Het Leven in het Steentijdperk 79
Kley (Jac. .v d.) Dat lieve goeie Steendam 247
Koenders (A. H. Vroomheid 140
Koenders O. S. C. (A.) Maria in den Eeredienst der Kath. Kerk 140
Kooi (H.) De Mondstanden der Nederlandsche Klanken .. 142
Krane Anna von). Der Spielman Gottes 26
Krasnow (Peter). Van den dubbelen Adelaar met het roode Vaandel 160
Kronenburg C. S. S. R. (J. A. F.) De Eerbiedw. Dienaar Gods, Petrus Donders 306
Kyne (Peter). Cappy Ricks renteniert 119
„ „ De Trots van Palomar 120

L.

Labberton (Mien). Kinderstemmen 235
Lacau S. C. J. (Dr. J.) Précieux Trésors des Indulgenies 50
Lancée (Th.) Uit het leven der Nederlandsche Taal .. 183
Lange (L. van). De Donkere Aarde 314
Lansberg (Dr. Ph. A.) Proeve eener descriptieve Methodiek 183
Latzko (Andreas). Menschen in den Oorlog 282
Leadbeater (Charles W.) De Wetenschap der Sacramenten 235
Lefèvre (Frederic). Une Heure avec 174
Lewis (Sinclair). Rabbit 120
Lidderdale (Mark). The Altar Steps 209
„ „ The Parsons Process 209
„ „ The heavenly Ladder 210
Liertz. Ueber das Schuldgefühl 19
Lippert S. J. (Peter). Von Seele zu Seele 17-26
Lochner. Amerika's Don Quichotte 256
Locke (William). Liefde's Zegepraal 57
Löffler-Ermann. I Christus en zijn Kerk
„ „ II Aan 's Heeren Moeder 338
Loman (P. J.) Afstandsritten 82
Lombez A. M. C. (P. Ambroise). De Zielevrede 214
Londen (Jack.) 192
Löns (Hermann). De Kraaienhut 191
Löns (Herman). Heidevolk 315
Lübbe (Axel). Het groote Geheim 283
Luns (Huib.) Rembrandtiana 237
Lytton-Sels Arthur). 136

M.

Maas .v d. Moer (Agnes). Drie Vrouwen 219

Malet (Lucas). De laatste Bekentenis 348
Malherbe (F. E. J.) Humor in die algemeen en sy uiting in die Afrikaansche Letterkunde 163
Manzoni. Promessi Sposi 192
Maran R.) Le petit Roi de Chimérie .. .. ,.. 24
Marcuse (Ludwig). Strindberg 27
Maria van Rumenie (Koningin). Glava 283
Maritain (Jacques). Kunst en Scholastiek 237
Mauriac (François). De Kus van den Melaatsche 315
„ „ Le Baiser du Lépreux 177
„ „ Le Fleuve de Feu 177
May (Dr. Karl). De Smokkelaars van den Tigris 348
Meekel (Kees). De Stad des Levens 247
Meekel (Kees). Jerusalem 236
Meer de Walcheren (Pieter van der). Branding 112
Meester (Joh. de). Geertje 44
Middendorp (Herman). De beweging van 80 341
Middendorp (Herman). De Man bij het Roode Hek 316
Mierlo Jr. S. J. (Dr. J.) Mis en Missie 111
Milne (A. A.) Het Geheim van het Roode Huis 316
Missie (De Katholieke). In Wezen en Ontwikkeling door Leden van St. Fransiscus Xaverius 77
Moerkerken (P. H. van). Habhabalgo 284
Monnens L. (Th.) Franciscus Xaverius. De Missie-heraut 111
Montgommery (L. H.) Emily van de Nieuwe Maan 151
Moreux (Th.) De Geheimzinnige Wetenschap der Pharao's 2
„ „ Pour comprendre le Calcul différentiel .. 146
Morice (Dr. H.) De Teugels Strak! 51
Mulford (Prentice). Het Geheim des Levens 339
Musbach (Dora). De Moeilijke Weg 249

N.

Nahon (Alice). Vondelingskens 321
„ „ Op Zachte Vooyzekens 321
Nesbit (E.) Spoorwegkinderen 369
Nieuwe Geluiden. Keuze uit Poëzie na den Oorlog 185
Nolet (W.) Beknopt Handboek der Kerkgeschiedenis .. 235
Noordwal (Cornélie). In de Rue Blanche 22
Norris (Frank). Vangarnen 347
Nuttall (Clarke). Onze Boomen 113
Nuyens (P. J. J.) Zijn Laatste Wil. Gods wegen. Het groote Licht 347

O.

Offer (H. van). Les deux Ingénus 24
Ommen (C. J. van). Het Getouwe 59
Oppenheim (E. Philips). Rijk en geen Geld 249
Ossendowski (Dr. F.) Dieren, Menschen en Goden 220
Overduyn-Heyligers (E.) Als de Sennah's bloeien 316

P.

Padberg (H). De Mooie Taal 19
Papini (Giov.) De Christus 77
Paradies (J. H.) Hofgedachten 85
Paris (John). Kimono 60
Paris (John). Sayonara 220
Paula. De stlile Pastorie 370
Peeters (W.) Radio-Technisch Woordenboekje 82
Pennings (H. M. M.) Leeslessen voor R. K. Inrichtingen van Onderwijs 216
Pérochon (E.) Les Gardiennes 24
Perrault (Charles). De Sprookjes van 23
Pesch (Heinrich). Lehrbuch der Nationalökonomie 26
Pfhuybell (H. J.) De H. Thomas van Aquino 235
Pickthall (Marmaduke). Saïd, de Visscher 349
Pierson (J. L.) Zie Keyserling 25
Plemp van Duiveland (Mr. L. J.) Journalistiek in Nederland 82
Polman Tuin Jzn. (W.) Beknopt Leerboek der Handels- en Bedrijfsgeschiedenis 342
Ponting (H. G.) Het Eeuwige IJs 225
Postma (D. J.) De Nieuwe Jachtwet 20
Prévost (Ernest). Les Prix litéraires, programmes, valeurs, dates, jurys, historiques 287
Przywara. S. J. (Erich). Vom Himmelreich der Seele .. 18

R.

Raalte (Frits van) Veiligheid vóór Alles 342
Rameau (J.) La Robe de Lin 24
Rappard (H.) Annie van Walen 370
Raptschinsky (B.) Russische Helden 88
Ravemes (J.) Les Eléphans 24
Reymont (W. G.) Die Pölnischen Bauern 334
Reijnbach (Wilhelmina). Otto van Lansveldt 221
Robbers (Herman). Litteraire Smaak 21
Rogge (Elis. M.) Naaldkunst 21
Roland Holst van der Schalk (H.) De Voorwaarden tot Hernieuwing der Dramatische Kunst 143
Rombouts (Fr. S.) Nieuwe Banen in Psychologie en Pedagogiek 340
Rönne (Jorgen-Falk). Roode Rozen van het Geluk 85
„ „ En de Noordzee bruist 86
Ronsard Pierre de). 161
Roo (Mgr. de). Material for a History of Alexander .. 62-75
Rosegger (Peter). De Landvorstin 285
Rossem (Mr C. P. van). Hoe leer ik Ski-loopen 343
Rost (Hans) Katholiesierende Tendenzen im heutigen Protestantismus 338
Rutten (Felix). Spanje 236

Ruysch (O.) Conflicten 249

S.

Salten (Felix). Bambi 152
Scharro (P. W.) Organiseeren. Practische aanwijzingen voor het Organiseeren van Ondernemingen van verschillenden Aard. 20
Scharten-Antink Y C. en M.) De Jeugd van Fransesco Campana 23
Scharten-Antink (C. en M.) De Duistere Waarheid 251
Scheer S. J. (P. van der). Het Magnificat 77
Scheurleer (G. J.) Regels van en voor Lawn-Tennis .. 82
Schierbeek (Dr. A.) Van Aristoteles tot Pasteur 53
Schmidtboom (Wilhelm). De Vlucht tot de Hopeloozen .. 86
Schneider (Dr. Fr.) Schulpractische Psychologie 111
Schuiling (R.) Frankrijk 112
Seumas (Mac Manus). Zonneschijn 286
Shaw (G. Bernard). Verliefde Artisten 60
Shaw (Bernard). St. Joan 129
Shelley (The Diary of Frances Lady). 13
Sinclair (Lewis). Zie Lewis 120
Soelastri. Saparmi 250
Sprence (Lewis). The Problem of Atlantis 156
Stekel (Dr. W.) Wat op den Bodem der Ziel ligt 216
Sterrenkaart voor Nederland door Dr. E. A. Kreiken .. 20
Stevenson (R. L.)Treasure Island 142
Stoddard (Lothrop). In Opstand tegen de Beschaving .. 124
Storm van Leeuwen (Prof. Dr.) De Mensch en zijn Lijden 113
Streuvels (Stijn). 97
„ „ Lenteleven 99
„ „ Zomerland 99
„ „ Zonnetij 99
„ „ Langs de Wegen 100
„ „ Minnehandel 100
Streuvels (Stijn). Najaar 101
„ „ Dorpsleven 101
„ „ Oorlogsdagboek 101
„ „ Prutske 101
„ „ Open Lucht 102
„ „ Stille avonden 103
Strindberg 26
Struyf S. J. (L.) Negersprookjes 111
„ Bakongo-vertellingen 111
Suchtelen (Nico van). Demonen 286
Swarth (Helène). Episoden 287
„ „ Eenzame Dagen 287

T.

Tasseron (W. H.) Electrische Meetinstrumenten 55

Teirlinck (Herman). Ik Dien 27
Tharaud (Jérôme en Jean). Pogrom 221
Theophilus. Het groote Wonder, de Communie 110
„ De Stem der Missie 111
Thérive (André). Le plus grand Péché 25
Timmermans (Felix). De Pastoor uit den bloeyenden Wijngaard 87
Timmermans (Felix). Pallieter 266
„ „ Het Kindeken Jezus in Vlaanderen 266
„ „ Zuster Symforosa 266
„ „ Schemeringen van den Dood 266
„ „ Anne Marie 266
„ „ Boudewijn 266
„ „ Begijnhofsprookjes 266
„ „ Uit mijn Rommelkast 266
„ „ Het Keerseken van den Lanteern .. 266
„ „ Driekoningentryptiek 266
„ „ De Pastoor uit den Bloeyenden
„ „ Wijngaard 266
„ „ Schoon Lier 276
Tokutomi (Kenjiro). Nami-Ko 349
Treffers (J.) Eenzaamheid 317
Tussenbroek (Otto van). Speelgoed, Marionetten Maskers en Schimmenspelen 342

U.

Uccello, Congr. Sacrementi (P. Seb.) Biblia Mariana — seu Commentarium biblico-patristicum in Litanias Lauretanas necnon in Varia B. Virginis Mariae nomina, titulos ac praeconia alphabetic disposita. Accedt Commmentarium Mariale Eucharisticum ex Patrum scriptis aeque exceptum 77
Uccello (P. Seb.) Enchiridion Sacerdatale ad Eucharisticam Adorationem atpue Praedicationem faciendam juxta quadruplicis sancti Sacrificii finis methodum Sacrae Sriptu-rae verbis concinnatum. Accedit epitome eucharistica ex S. S. Patrum ac sacr. Sriptorum dictis 78
Ulitz (Arnold). Das Testament 26

V.

Valkhoff (P.) Anthologie des Prosateurs Français du XIX Siècle 342
Verdoodt(A.) Meer Geluk 181
Verona (Guido da). Haar die men niet beminnen mag .. 350
Veterman (Eduard). Marie van Eysden-Vinck 81
Vincken S. J. (G.) Pater Verbiest. Missionaris en Sterrenkundige 111
Vlieger (C. S.) Bart Ankers 23
Vollquartz (Ingeborg). Petersen en haar Zusters 318

Vooys (Dr. C. G. N. de). Verzamelde Taalkundige Opstellen 184
Vreeken (A.) Aalsveensche Jongens 253
Vreese S. J. (Jacques de). Veel belovend IJsland 111
Vries-Brandon (Rachel). De Klove 121
Vijzelaer (Arch. de). De Vonk 87

W.

Walgrave R. (Alois). Het Leven van Guido Gezelle 144
Wallacen (Edgar). Chick 253
Walpole (Hugh). Mr. Perrin and Mr. Traill 328
„ „ The Secret City 329
„ „ The Futures of the Novel 329
Ward (Humphry). Helena 350
Webster (D. and S.) Uncle Sam's Shoes 62
Webster (Jean). Jerry 152
Weigl (Franz). Bildung und Selbstun 19
Weisz (O. P. Albert Maria) Levenskunst 339
Welsh (J. C.) The Morlocks 62
Wentworth James (Gertie de S.) Het Meisje dat niet werken wilde 351
„ „ Het Meisje van Piccadilly 351
Werumeus Buning (J. W. T.) Het Toneeldecor 217
Wesselink (Johan). Jan Windevaart 318
Whote (Anny). De Stille Hoeve 284-254
Williamson (C. N. en A. M.) De Verdwenen Bruid 253
Wilma. Menschenhanden 370
Woerman (Karl). Die Kunst der neuesten Zeit 26
Wright (Harold Bell). De IJzeren Deur 319
Wynne (Pamela). Ank is 'n Malle 121

IJ.

IJsselstein (M. van). Nieuwe Leergang in het Kantklossen 81

Z.

Zahn (Ernst). Jonas Truttmann 123
Zegers (G. D.) Plaatselijke Beroepskeuze 184
Zeggelen (Marie van). De Zoon des Huizes 320
Zeij S. J. (Jac). Vondels Altnaargeheimenissen in dertien Lezingen 78
Zoomers-Vermeer (J. P.) De Vier Uiltjes 254
„ „ Nachtschimmen 255
Zwiers (L.) Opdracht, Bestek enz. Handboek ten dienste van Gemeentebesturen. Architecten-Ingenieurs 82
Zwiers (L.) Ons Huis. Hygiëne en Geriefelijkheid 114